

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 1. У Сомбору 15. Јануара 1868. Год. X.

Школски Лист започинѣ десету своју годину.

Имајући свагда малени број предплатника уредници и издаваатељи све до сада морали су са издавањем Листа овог патезати, и управо за чудо се сматрати може, како су с њиме на крај изилазити могли.

Уређујући и издавајући за прошле две године Школски Лист опазио сам, да е общинство наше уобште много већма наклонѣно свако друго предузеће подпомагати, него ово, кое се на благо школе и подмладка Србског највећма клони. На толике позиве одзивало се обично врло мало предплатника и Лист се морао шилати свакоме ономе, за кога се мислило, да га потребуе, или да е у стану издавањ Листа подпомоћи. Неки су од ових Лист одма или доцније враћали, други су га примали по годину и две дана а за њга никако неплаћаю, и тек трећина од оних којима е Лист шилин плаћаше за њга у течаю године.

За избећи ово несносно стањ рѣшио сам се био ове године само онима Лист слати, кои ми предплату унапред пошлю. Али ето е прекосутра рок, ког би имао прзи број разаслати се, а досада ни едну стотину пријављених предбројника немам, па и међу пријављенима више их е кои Лист из добротности држе, него оних, којима е он од праве потребе. Са тугом срдца признати морам, да су досада само седамнаест учителя и едан едини школски управитељ предплату послали. Ово е доиста знак велике нехатости и крајњ немарности наших школских люди према овом едином Србском гласилу школском.

Истина, да ће учитељи наши у Угарској одсада моћи добити бесплатно Недельни Лист за простонародне учитељ, кои ће под управом Њгове Преузвишености кр. угар. Министра Просвѣте о државном трошку на мађарском, словачком,

нѣмаком, сръбском, хрватском, румунском и русском ѣзику од 1. Фебруара ове године на свѣт изилазити, али я држим да јоу край овога листа нама Сръбљима од велике е потребе и овај наш независни Школски Лист, исто тако, као што уззваничне политичне Листове постои множина сваковрстних независних јавних Листова. Овај Лист, ког високо кр. правительство издае, смѣраће на унапређењѣ основних школа у Угарской и на просвѣћивањѣ простаго народа у Угарской без разлике вѣре и народности, а овај наш Школски Лист имаће пред очима поглавито подизањѣ и процвѣтањѣ сръбске народне школе и просвѣтни напредак сръбскога народа несамо у Угарской, него и у Троједной Краљѣвини, у Кнежевини Сръбији и у свима земляма, где се сръбска реч говори.

С' тога пошлюћи овај Лист како досад пријављеним предплатницима, тако и оним доасадашњим приматељима Листа нашег, кои се нису изјавили да им Школски Лист не треба, молимо ове, да или с предплатом похите, или да нам писмено јаве, да су ради Листа примати и за нѣга у течаю сваког полгодиня уредно плаћати. Кома Лист овај до руку дође, а неби рад био за нѣга платити, тај нека одма овај први брой, ма и разсечен био, поврати под истом повезом, означивши на нѣој да се неприма. Тим ће и труда и много трошка уредништву уштедити.

Као што е Лист овај сваком сръбском учитељу и управитељу школском од велике помоћи, тако ће он и свима родитељима дечјим и сваком род и вѣру любећем Сръбину од праве користи бити моћи, доносећи поучне и забавне чланке у духу православне вѣре, чисте евангелске благодѣтели, чистог родолюбља и праве просвѣте. Шта више, дознавши из писам неких досад пријављених предплатника, да е многима жао што е „Пријатељ Сръбске младежи“ престати морао, овим изјављем, да ће Школски Лист доносити од сада и оне врсте чланке, какви су досада у Пријатељу младежи изилазили.

Потоме с пуним правом надам се од госпoде свештеника и учитеља наших, да ће сваки у своме мѣсту Лист овај како дечјим родитељима, тако и сваког стана и узраста людма нашим најтоплије препоручити и постарати се, да што више предплатника скупе. Господа скупитељи на сваких пет предплатника добияю едан примерак Листа на дар, и могу оне примерке, кои су им сувишни определити на дар сиромашњим школама, какових по свима нашим крајевима а особито у Будимской епархији и у Босни има. Да би пак држањѣ Листа и

оним учителяма и управителяма, кои при најбольой вољни нису у стању пет предплатника наћи, одлакшао, то овим изјављем, да ћу свим оним, кои ми за три или четири предплатника новце пошљу, Школски Лист у полак цене давати.

Сви наши учени мужеви, а особито господа свештеници, професори виших и средњих училишта и народни учитель умољавао се, да своим умним приложима, ваљаним преводима и сходним дописима Школском Листу у помоћи буду. Учительски зборови учтиво се позиваю, да записнике своје, или доставерне извештаје, Листу школском за времена саопштавају.

Школске власти и надзорништва умољавао се, да за упутиштва учитељска места и за наименовања учитељска уредништву јављати изволе, с том приметбом, да ће се како ове, тако и све друге, школе учителя и књижевности тичуће се објаве, које се Уредништву саопште, бесплатно у Школском Листу штампати.

С овом изјавом изилазећи пред обштинство србско, очекуем са свию страна моралне и материјалне помоћи, да би започети овај десети тецај продужити и ако Бог да срећно свршити могао.

У Сомбору, уочи Св. Саве, год. 1868.

Беседа говорена на дан цара Уроша

2. Дек. 1867. године, у једној србској школи.

Любазна децо! Да наша православна србска црква данас слави светог Уроша, последњег цара србског из дома Неманића, то без сумње знате, али које време протече од оног доба, кад је он живио међу Србима, можда и незнате; ја ћу вам дакле из дужности као Србин и учитель србске деце, коју реч о томе рећи :

Пет стотина година брзо ми данас, како се угаси та последња звезда Неманића на србском небу. Пет стотина година ево данас, како нам самовоља Вукашин збриса ту звезду са нашег народног неба.

Злосрећни Вукашин уби својом руком србског цара Уроша; зашто? — Да зајези своју зверску гразивост за земалском славом и благом.

Једним ударцем смаче Вукашин целокупну царевину срб-

ску, која беше већ заузела важно место у светској повести-
ници онога доба, кад беше слоге у Србина. Слогом пође
Душан силин на Цариград, да га прихвати из немоћних грч-
ких руку у снажне србске руке, а тиме да препречи пут ази-
јатској поплави, која већ поче походити Европу. Но : „Ум за
морем а смрт за вратом,“ вели србска пословица, која се
у зао час по цео србски род морале испунити баш онда, кад
Србин коракну у сусрет слави.

Смрт Душанова препречи пут његовим дивним намерама;
душа силнога Душана остави самртно тело његово, а у исти
мах и душа србскога народа, слога, остави тужна Србина.

Дух клете себичности овлада срдцем србских „велика-
ша,“ кои нетражише своје среће у срећи свога народа као
владалац им, но у својој собственој. Народне вође пођоше
сваки к себи, погазише аманет честитог цара, поделише зе-
мљу измеђ себе, раскидоше споне, што их дотле спаяху, рас-
ценише срдце у Србина; Србина затишти люто раца, што му
е рођена браћа зададоше.

Но још се не угаси сасвим нада Србинова. Он мишљаше
да још има правде. Србин знаше свагда поштовати завет сво-
га старешине па држаше, да ће и войводе поштовати завет
честитог цара, да ће им бити светиня „књига цароставна,“
која каже „на Урошу царство“ ер :

„Од оца је остануло сину,
Њему царство царе наручио,
На самрти кад је починуо.“ —

Највећма сатрапу царство и завет царев три Мријаче-
вића : Краљ Вукашин, Войвода Гойко и Деспот Угљаша.

Вукашина е Душан оставио за старатеља „неяком“ Уро-
шу; по он се после тако осилио, да се Урош звахе само
именом Цар, а Вукашин е управо владао.

По народном казивању дође до тога, да правда у лицу
Краљвића Марка морале пресудити : „на коме е царство,“
Марку беше најбољ познат цароставник, по коме ће он
„право казивати.“

„Јер се Марко небои никога.

Разма једног Бога истиннога.“ —

Правди морају бити везане очи, т. е. она несме пред очи-
ма ништа друго имати, до чисту истину; она незна за браћу
и сроднике, она неговори :

„Ни по бабу ни по старчевина“ већ само како Бог

запева. Марко беше тај, на кога се могло поуздати, да ће право казивати; он прекорава због грамзивости стричеве, кои га обасипаху лепим обећањима; отац га опомињѣ на синовнио дужност, да каже, да е на њѣму царство, па да би га лакше придобео на своју страну, вели:

„Од оца ће останути сину.“

Но својима се речма сам осуди, и Марко им свој троици отворено рече:

„Видите ли Бог вас невидно!

Књига каже: на Урошу царство,

Од оца је остануло сину!“

Урош поред све свог младости, не осећа те гадне страсти, као три зреле войводе; он беше едио одан правди; он налажаше своју срећу само у срећи свога народа; он се нерадује Марку, кад га е угледао, што ће овај може бити рећи, да е на њѣму царство, него с тога што:

„Он ће казат на коме е царство.“

Али Вукашин се не осврће на правду, он с правде гони и свога едионог сина; грамзивост га е заслепила, да незна више ни шта ради; он гони сина око цркве, ер не познае више светинѣ; он удара ханџаром, — како народна песна казуе — и самог чувара светинѣ народне божјега анђела, — кои закланя правду у лицу Краљвића Марка; он проклињѣ најстрашнијом клетвом и свој пород, свог едиоца сина, што овај нехтеде да буде гадно оруђе, коим ће бабо, да постигне своју гадну намеру.

О децо! видите шта чичи слепа страст, кад човек неће да помисли на последњи час, кад неслуша ону свету опомену, да:

„Кад човека самрт нађе,

Ништа собом непонесе

Већ скрштене бјеле руке

И праведна дјела своја.“

Као што горе споменуемо, Вукашин е владао поред Уроша, док се ние докопао сасвим власти. Урош, кад се већ сасвим осетио, пребияо се од едионог „велможе“ до другоно, од „немила до недрага“, па кад нигде не нађе скромна уточишта, одважи се, да потражи крова у туђина, кад му ние станка у широкој србској царевини, која беше њѣму наменѣна. Он науми да иде у Дубровник. Вукашин се осети, и неби му по вољи, зато употреби последњи и најгрозније средство. Дојаши Уроша к себи, позове га у лов и убије златним буздованом

2 Декембра 1367. године. — Шта мислите, где ? — На истом пољу Косову, где се доцније сатре и србска царевина.

По „Бог ником дужан неостае.“ — Вукашин уби свога господара и цара, а нѣга на четир године после тога, смаче златним буздованом нѣгов войвода Никола Арсојевић.

По смрти Урошевой истина да се Вукашин утврдио у власти, али ние владао срећно. Он е тражио пријатељства ван државе србске, али јадно му спољно пријатељство, кад е у земљи раздор и неслога, и кад :

„Непоштује млађи старијга,
Неслушају ђеца родитеља

— — — — —

А брат брата на мејдан сазива.“

Беше време, кад бия и Вукашин поштовац од народа као јунак и честит Србин, али црно недело, што га учини, оцрни га у народу, помрачи му сву пријатну славу тако, да Србљи већ више нису гледали у нѣму отца као у честитом владаоцу, но насилника, кои е кадар и најцрнија недела почанити, само да постигне своје гадне намере. Турци нападну из Азије на деспота Угљѣшу. Вукашин опази грдно опасност, па скупи войску, колику е могао и судари се с Турцима крај Косова. Срби се држаху јуначки и одрже победу, али гонећи пред собом Турке, зауставе се код реке Марице, да одпочину. Ту нападну Турци на њих изобушнице и потуку их до ноге. Ту изгибоше многе властееке породице. Од тада почеше Срби суноврат падати.

Угљѣша и Гойко утопе се у Марици, а Вукашин, само да живу главу изнесе, побегне. Кад е већ добро одмакао, хтеде на једном извору да се напије воде. Кад се нагне над воду, испадне му из недара златан орао, што га е скинуо с Уроша, и што га е он носио о врату. Слуга нѣгов Никола Арсојевић, што му е носио буздован, измахне буздованом и удари Вукашина по глави, кои наместо остаде мртав. Арсојевић скине орла, узме га себи, а после преда Кнезу Лазару Грбљановићу.

Ето децо, ја сам вам укратко описао, са шта пропадо-смо. Нисам ја вама ово говорио само обичај ради, но зато што смо сви ми чланови онога народа, коме треба само слоге, па да постане срећан и да се изедначи са најизображенијим народима у Европи, као што е био у златно доба Неманѣићево.

Но како ћемо доћи до слоге ?

Онда, кад будемо у себи подхранјивали племениту и чисту любов према своме роду; кад будемо ценили већма обшту корист целокупне домовине и рода, него собствену корист, т. е. кад не будемо себични, кад се не будемо радовали несрећя свога сабрата и сународника, но напротив кад дођемо до те свести, да у пропаданю поединих чланова будемо предвиђали и општу пропаст, те се с тога постарамо, да едан другог извлачимо из блата.

А кои е то пут, што ће нас довести до свести? — То е наука основана на чистој и поштој души србској. Науку треба напореда са поштенјем да одгајмо, па онда нећемо бранити наше само зато, што е наше, па макар било и лоше; онда ћемо прогледати на своје очи као и Краљвић Марко, кад е имао обшту корист свога народа пред очима, те нис судио „ни по бабу ни по стричевима, већ по правди Бога истинога.“

Зашто е Неманићско доба било златно доба за Србина? Зато, што е први Неманя остварио слогу, па е тако оснажио србску државу, ер „слога зида град“ и где е слога ту е и бојин благослов.“ Он е отворио очи целом Србству, да види шта е кадра слога — а нјгови наслѣдници угледали су се на нјга, пак су се надтицали, кои да се покаже достойним сином великога Неманђ.

Зато ми славио Уроша, што е и он био, ако и „неяки“ али опет достојни син Неманјина дома. Но то нис доста, да се сећамо само Неманя, већ треба да се заверимо, да ћемо и ми као и Урош имати пред очима обшту корист, да се нећемо грабити за господарством него ћемо својски да радимо сваки свој посао, а правди ћемо оставити, да она каже: на коме је царство т. е. шта е за кога и ко е за што.

Кад до те свести дођемо, само онда ћемо достојно прославити успомену последнјга Неманђ, ер свестном слогом само подићи ћемо опет Неманю — а кад то буде, онда ћемо показати, да смо и ми велики и не мањи од других народа на лицу наше землј.

З а п и с н и к

сбора учительског у Диецези Темишварской, жупаніи Торонталской, протопресвитерату в Бечкеречком; срезу в Бечкеречком; у в. Бечкереку 6. Юлія 1867. г. држаног.

Председава Пречестиѣши Гди протопресвитер Данил Стаић; присуствоуе Г. втори поджупан, Благородни Лазар Хаджић. Од стране свештенства присуствую сѣдуюћа лица: ГГ. Георгие Михайловић, Димитрие Поповић, Стефан Ковачевић, Димитрие Гаѣански, Лука Дожудић, Константиа Обркижевић, Георгие Войновић, Богдан Кузмановић, Павел Янковић, Јовани Клее, Васа Бошковић, Александар Јовановић, Милутин Думић, Георгие Стаић. — Од стране учителя: ГГ. Аркадия Косанић, Павел Поповић, Георгие Галетић, Михаил Недельковић, Гаврил Пешић, Георгие Гатаяну, Бѣтимій Величковић, Исидор Крезул, Константиа Васиљвић, Светозар Македонянина, Георгие Богосавлѣв, Георгие Павловић, Марко Јакшић, Јован Јакшић, Нестор Тапавица, Димитрие Давидовић, Никола Кнежевић. — Од старателя школских: Анта Јовановић, Младен Телечки, Исидор Андрашев, Жива Лазарев, Михаил Матив, Алекса Попов, Аца Ракић, и адвокат Г. Пера Вуков.

Прота Данило Стаић, поздравля све на сбор дошавше са добродошлицом; говори о важности учительских сборова, изьявлюјући радост, што учительи важност своих сборова добро поняю, те су с' малим изузетком скоро сви дошли, отвара седницу.

Гавра Пешић учитель в. Бечкеречки благодарећи у име свию учителя проти Стаићу, што в пажню свою на школу, на учитель, и на учительске зборове обратио говори:

1. Како су нуждни учительски сборови.

2. Како се неможе са школском децом напредовати; ер деда школу слабо и неуредно посѣћую, и да в онде, гди деца слабо школу посѣћую, главни томе узрок неспоразумѣнѣ свештеника са учителям.

3. Како се слабо стара местно поглаварство о набавляню школских опрема.

4. Како се неуредно учителяма плата издав, те мораю више пута оскудицу да трпе, и

5. Како и то напредованю у прописаним наукама смета, што се ученици у време школско на погребне дужности употреблюю.

Прота Стаић мисли, што се слабог и неуредног посећиваня школе тиче, да в осим свештеничког светованя, још световне власти помоћ нужна. Нис немогуће, да се какво не-

споразумљив међу свештеником и учителѣм роди, али то неспоразумљив нис прави узрок што деца слабо и неуредно школу посећују, него је узрок што више родитеља непознају важност школе, и кад им се о тој говори, тренутком можда верују, а скоро опет забораве шта им је говорено. — Такве би родитељ могла са успѣхом световна власт — кад јој се јави, опомињати и по потреби натеривати, да своју децу уредно у школу шаљу. Мала казна, која би се на такве немарљиве родитељ у новцу одредила, припала би Школском Фонду, који је у сваком месту нуждан, а њи би поштравала на шљивити деце у школу, да неplate глобу за немарност.

У погледу набављања школских опрема, и уредног издавања учитељске плате, постои висока наредба. Она обштина или поглаварство обштине, које ту високу наредбу непази, и неиспуњава макар што му је и учитељ, и старатељ и управитељ школски опомињао, не треба на учитеља, старатеља или школског управитеља попреко да гледи, ако се ови са жалбом на већу власт обрате. — То је дакле најпосле пут, да учитељ своју плату добие, и школа са прописаним опремама снабде се.

Стефан Ковачевић парох Елемирски говори, како из искуства зна, да родитељи неће донде своју децу уредно у школу слати, докле их год световна власт на то непринуди. Докле је провизорна била, била је и школа пуна мужке и женске деце, јер је срезки началник сваког родитеља карао а по нужди и казнио, који своје дете нис хтео у школу слати. Добро би било да се и сад тако почне, јер другачије нема помоћи, макар свештеник и учитељ колко говорио — слабо и неуредно посећујуће се школа.

Ђорђе Михайловић парох Срб. Итебейски и приседник консисторијални одобрава примедбу Гаврила Пешића, да напредовању деце у прописаним наукама и то смета, што се деца у шк. време на погребне дужности употребљују; али мисли да споразумљив свештеника и учитеља може ту припомоћи.

Прота Стаић вели: погребни обичаји бивају околу 10 или 11 часова пре, или околу 4 — 7 лети, а зими околу 3 — 4 часа после подне, ту је лако споразумети се, да деца много од школског времена не губе, да учитељ своју награду неизгуби, и да се ожалашћена кућа по могућству утѣши.

Лука Дожудић администратор парохис Срб. Неузинске при-

№ 610
4750

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
В. М. Бр. 4826

ШКОЛСКИ ЛИСТ

за

годину

1868.

Издао и уређује

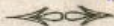
НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Х. ГОДИНА.

Поклон

ЈОЦЕ ВУЈИЋА из Сенти
УНИВЕРЗИТЕТ. БИБЛИОТЕКА
У БЕОГРАДУ

Библиотека
ЈОЦЕ ВУЈИЋА
у Сенти

У СОМБОРУ
Брзотиском Андрије Вагнера.

4856

3

НИКОЛАЕВ

УЧЕНИК

1888

Второй класс

НИКОЛАЕВ

УЧЕНИК
НИКОЛАЕВ
УЧЕНИК

Второй класс

1888

Ученик

Ученик

Второй класс

међуџ учителю Гаври Пешићу, како е казао, да учительи плату своју неуредно примаю, и због тога оскудицу трпе, и како е опет казао, да у школски час учитель с' децом на погреб неиде. Тим начином неби учитель у својој оскудици праведно заслужити могућу се помоћ добио, а плата му се неиздае. — Слаже се, да се у погледу времена за погреб са учительм споразумети треба, да учитель своју награду неизгуби, и да се ожалашћеној кући утѣха учини. За тим прелази на нужду женске школе, и у подужем говору доказуе, да женске школе свуда завести треба.

Ђорђе Михайловић парох Срб. Итебейски одговара г. Дожудићу, како е њему познато, да г. прота Стаић приликом посѣте школске, и иначе обштинама подизанџ женске школе препоручуе. Но он нив свагда у едноме месту, — него свештенство, учительи, старатељи школски и поглавари сваки у своме месту нека ту његову препоруку к' срцу прими, и около обштине настои, да се женска школа подигне. —

Лука Дожудић администратор Србско-Неузински говори: да треба парохие умалити, и сесию умалѣне парохие на издржаванџ женске школе у месту обратити.

Прота Стаић на то примећуе, да е србско народни сабор закључио, шта ће се са сесияма умалѣних парохия радити, — само се чека на одобрењ тих закључака, по којима би се имале парохие умалити, а да сесие умалѣних парохия остану народно добро; те да се нужде и потребе србске цркве и школе у обште подмиривати могу.

Учитель Гавра Пешић говори о нужди школског врта, свуда гди школа постои. Тај врт имао би учитель обрађивати и децу школску учити, да воћке облагорођивати уче, а корист стварна, коју би тај врт доносио, да се обраћа на подизанџ школскога фонда.

Стефан Ковачевић парох Елемирски, Михаил Недельковић учитель в. Бечкеречки и више њих примећују, да су на више места школски вртови подигнути, но за сад недоносе никакву корист за подизанџ школског фонда, ер се на то више времена иште, а ти вртови непостое одавна.

Прота Стаић каже: да зна, да само едан врт у његовом пропресвитерату постои, кои би као школски врт звати се, и с' временом на подизанџ школског фонда служити могао. Тај е врт у Елемиру, у половини простране порте, коју е свестна обштина Елемирска за врт школски уступила; али

е црква право притежавана задржала. Обделаванѣ тога врта примио е на себе г. парох Стефан Ковачевић. Истина да он настоећим из тога за свой труд корист вуче; ал ние далеко време, кад ће већа корист бити, и онда ће се та на школски фонд обраћати. За сад има община Елемирска ту не малу корист из тога врта, што предпихваћни парох школ. децу, и друге кои знати желе — облагорођењу воћака учи, кое му на чест служи.

Павле Яковић администратор едне Србско-Итебейске парохие, своє написане предлоге чита :

1. Како треба учитель са новайлима да поступа.
2. О школской молитви.

Кад е прочитао, предае на стол. Оба прочитана предмета примаю се као прилог уз записник.

Прота Стаић захвали му на труду.

Ђорђе Михайловић парох Србско-Итебейски, Гавра Пешчић, Михаил Недельковић, Аркадия Косанић учители в. Бечкеречки сећаю се, да су тима примедбама сагласна настављена у школском листу на краће изложена читали.

Са више страна : „Ми тако и поступамо.“

Прота Стаић примѣти, да добро раде они кои тако поступаю; али и да труд г. Павла Яковића заслужуе пажню, ако смо тако што и читали јошт и на другом месту.

Павле Яковић администратор мисли, да би врло добро било, да се србска Матица умоли, да награду распише за кратку повестницу србског народа, која би се имала у србским основним и главним школама предавати као школски предмет.

Прима се и умољава се II. Торонталски поджупан Благодарни Г. Лаза Хаджић и г. Прота Стаић да код дотичне високе власти ради одобрения подѣйствую, и да г. прота Стаић ради одређения награде за кратку повестницу срб. народа на срб. Матицу обрати се.

Прота Стаић јошт нешто примећуе, што се може као узрок непосећивања школе по сели сматрати, а то е ово : Деца земљедѣлска с' почетком месеца Јуния изостаю од школе и своим родитељима код куће или у пољу припомажу, а то е и нужно; ер осим тога што своим родитељима помажу, уче се и польодѣлню.

По постоећој изредби — починѣ се школски одмор по сели Јуния месеца, па трае до половине или до края Августа. А кад урачунамо месец Јуниј, с почетком коег већ деца од школе због польске радић изостаю, онда у место прописани

6 недѣля, износи тай одмор 3 месеца; — то е велика дангуба у школи. Томе би се злу можда доскочило, ако би се по селу, од 1. Юнія до половине или до свршетка месеца Юлія, па онда 3 дана при берби винограда и 4 дана при берби кукуруза одмор школски одредио.

Прима се с' признаванѣм, да би тако одмор школски бо-
лѣ удешен био, него што е сад.

С' тим се саветованѣ свршава, и сбор на 24. Август 1867. у в. Бечкерек у 8-ми час пре подне наређуе се :

Данил Станѣ прота с. р. Павел I. Поповић бележник с. р.*)

Прилози за повестницу србских школа.

Извод протокола

Сент-Андрейске србске школе од лѣт. 1786 — 1791.

Православный Оубскій Народъ иже въ лѣтѣ 1690 съ Пат-
ріархомъ своимъ Превосходнымъ Господиномъ Арсеніемъ Чар-
новичемъ изъ Турцкой у Венгерску Землю великимъ числомъ
переселился, въ главныя части во Оватыхъ Андрияхъ окибател-
ство себѣ избралъ. Оудмъ Церквей создалъ, и при свакой Церкви
малу школу трівіалну ** боздвигла, гдѣ дотле юность по мож-
ности окучавадася. доколѣ выскочайшимъ повелѣніемъ Нормалне
школе по вѣсуду у краљѣвству меуредиле.

*) Овай записникъ примили смо у почетку Децембра прошле го-
дине. Молимо, да нам у будуће сваки зборъ учительски што скорѣ,
било записникъ, или обширни извѣштаи ради обнародованія припошлѣ.

** У овакой, при соборной Цркви намешеной препростой, маюш-
ней, и безъ икакви прописани педагогически правила военой школыцы :
учіо се отъ магистера Авраама Пуше као дете — Павелъ отъ Радивое-
вичъ, Баронъ, Фелдцайгмайстеръ, Комендантъ Ломбардско-Венеціанскогъ
Краљѣвства, Леополдовогъ ордена командеръ, Руссінскогъ орд.: с: Анне
I кл.: Сардинскогъ Мауриціусъ с: Лазара вел.: крста кавалѣр. Ц.: кр:
дѣйств. тайни Совѣтникъ и пешачке Регименте ч. 48. притяжатель: умро
у Верони 1829. — Арсеній отъ Радивоевичъ Епископъ Новосадскій. —
Павелъ отъ Аввакумовичъ Епископъ Арадскій. — Стефанъ отъ Аввакумовичъ
дѣйствител.: тайн.: совѣтникъ Епископъ Темишварскій. — Стефанъ отъ Ра-
дивоевичъ, у Монашеству нареченый Синеин Архим.: Гергетекскій и ма-
лаго Леополд ордена кавалѣр. — Петръ отъ Радивоевичъ обрнстлайтнатъ

1787. лѣта оваче путемъ Високога : Совѣта Венгерскаго
 Висвигоч : урѣдженіе вѣдомо творилося, да се Школы Нормальне
 миксте, въ которыхъ сирѣчь, Србска Юность съ Римско-
 толическомъ заедно скопчати и учитице имать, уведе и уста-
 нове. Приликою кою побелѣно кнѣсть, да се и у Сент Андри
 таковаа школа нормальна помешана уведе. И акіе тогоже лѣта, сла-
 вна адміністрація коморска Пецианскаго предѣла под 8-имъ днѣмъ
 мѣца Іунія 1787. ради показанія мѣста фізическогъ, на комъ
 кы такова главна Нормальна помешана школа созыдати могла, а,
 со ихъ прѣшбаші : Г. Стѣфаномъ ѿ Стратіміровичъ Епископомъ
 тогда Бѣдимскимъ у корреспонденцію ушла.

Гдѣнъ Епископъ на писаніе реченія адміністраціи подъ
 у полку Фіршт Вестерхазъ ч. 32. — Георгій от Радивоевичъ Граначар-
 скии капетанъ, кои е коды Томашеваца біюхсе съ Турци славно по-
 гинуо. — Павелъ от Цветковичъ Града Темішвара Сенаторъ. — У
 истой таковой Школици, при Црквѣ с. Арх. Міхѣла, учіо се, Ксено-
 фонтъ Влаховичъ доцніе Прота Кікіндскій. — Іларіонъ Влаховичъ Те-
 мішвара Града Севитор и землѣдержецъ. — Софія Павловичъ, Авраама
 Мразовича Сомборскаго Града Сенатора и Діштрікт : школск : директора
 супруга. — Анна Павловичъ Трифона Пенча Бечейскаго сенатора су-
 пруга. — Стойна Николитъ, кои е мѣстной Србской Сент Андрейской
 школы тридесет мотина вінограда оставила, от кога віноградскогъ при-
 хода и до данасъ и учителя и сѣи други школски трошкови наби-
 руюсе. У школици при Благовѣщенской црквѣ учіо се : Димитрій от
 Радубицкии Ц. кр. коняничъ. Маіор, кога е 1809 у французкомъ рату-
 тошъ на двое раскинуо. — Георгій Ловчанскій мѣстный доцніе Біровъ
 и землѣдерж : от Шустре у Банату : и нѣгова кѣи Блена удата Маіоръ,
 коя е родила Пештанске вармеѣ (1866 л.) бывшегъ второгъ вініщѣ-
 на, садъ пакъ сенатора Пештанскогъ именѣтъ Тігуса. — При Пре-
 ображенской црквѣ намешеной школици учіо се : Данилъ Плевичкій
 Архімандрітъ Монаст : Гргетегга. Димитрій Плевичкій великокупѣцъ житар-
 ски у Панчеву. Петр Апостоловичъ трговецъ и великій благодѣтель
 мѣстну школу посѣщаваюѣ юности. — А при Хоповской Црквѣ уре-
 ѣной школици учіосе : Еугініе Попанешковичъ мѣстни Біровъ, доцніе
 землѣдержецъ отъ Літманове и Притяжатель златне колаине, кою е от
 найвишегъ мѣста за то добію, што е при установленію, садъ у Сом-
 бору существуюѣе србске препарианіе, велику ровность показо и
 знаменитомъ ю повчаномъ жертвомъ подпомагао. — Димитрій Філохѣ
 благодѣтель школскіи, оставивши на Србску школу одну хляду фо-
 ринти, и Симеонъ Іосифовичъ Парохъ собор. Цркве и Сосѣд. Консис-
 торіалный. —

20-имъ дномъ мѣсяца Юніа 1787 лѣта отговорилъ : да общества Орское и Римское триа такобаа мѣста показала суть.

Первое мѣсто у Хоповскомъ сокаку, гди тогда школа Римокатолическаа находилася, близу барошкогоу дома : и то мѣсто общество Римское за найспособнѣе судило.

Второе мѣсто, козъ Греческе (Благовѣщенске) Цркве еже праздно стаало. И сіе Г: Впископъ за способное и приличное быти сказалъ.

Третье мѣсто показано бысть между Римскомъ и катедраалномъ Орскомъ Црквомъ, которое Г: Впископъ за найспособное и найприличное админістраціи препорѣчилъ.

После сего отговора Впископскаго, админістрація послала днутацію у О: Андрию, сирѣчь, Г: Іоанна Маргалича Волгасірова и Карла Руппа, провизора Опахійскогоу, котора днутація въ присутствіи племенитого Магістрата и шествіяхъ здѣшнихъ, предѣлающимъ Г: Впископомъ Стефаномъ от Отратіміровичъ Оскію торжествовала, въ которой праздное мѣсто козъ Греческе Цркве за школу помншану избрано таковымъ начиномъ бысть, да и комшинскаа барейрица : и домъ Г: Пароха Кіріла Отоановича закупатся : и на цѣломъ мѣстѣ тиа школы да созидаются. Въ той Оскіи за 528, и словомъ петъ сотина и двадцет и осамъ, дѣтей Римскихъ и Орскихъ три магістери и единъ служитель шпредѣлени суть : всакому же магістеру годишна плата са 200 ф, служителю пак са 50 ф, у суми 650 ф одреѣна бысть. Въ тому за школу дебет клафт: два, каждому магістеру шестъ клафт: а служителю три клафт: у сумми 30 клафт: резоливати были.

1788. Въ слѣдъ сего заключенія Инспектор школьскій Г: Ігнацъ Венгеръ изъ Пожѣна дне 5. Іул: молил Г: Впископа, боеже бы два лица закона Греческаго уже възамінірата и Немецкій азыкъ знающа за учителей Орские проектіровалъ, и притомъ наблюдалъ, да се Школа зыда.

Г: Впископъ дне 18-го Август: т: л: представилъ за учителей такобе Міхаила Милосавѣвича, и Георгія Максимовича, ако

уже Екзамініратора и Немецкѣй ѣзыкъ знајуща лица, коѣ и кон-
фіміратора суть.

(Продужиће се.)

Исторички преглед црквених књига.

Књиге наше црквене заслужују пажњу свакога члана нѣ-
ног, ербо е у њима спевано цело божанствено домостроитель-
ство спасения нашег; особито пак заслужују оне пажњу све-
штеника и учителя, кои се с њима служе, и науку из њих
за народ и децу црпе.

Да су наше славенске црквене књиге са грчкога езика
преведене, то е общте познато; ал е манѣ познато, кад и од
кога су све по именце преведене и у садашњи вид доведе-
не? Толико е извѣстно, да су славенски Апостоли св. Кирил
и Методије, жививши у 9. в. први на ту спасоносну мисао до-
шли, да за покрштене славене црквене књиге преведу, сбг
чега су и особиту азбуку (кирилицу) изумели. Но они су тек
найнужније књиге за цркву превели, као: читанѣ из Апо-
стола и Еванђелия, Октоих, Псалтир и Служебник.
Започето дело њихово продужили су ученици и сатрудници
њихови: св. Климент (доцније Епископ Велички у Бугарској)
Наум, Ангелар, Сава, Горазд и др. и ово е продуженѣ
(почем су и у самой грчкој цркви нове службе и песме са-
чиняване) трајало све до края 15. в. Тако руски лѣтописи
говоре, да е Киприян, митрополит Киевски и целе Русіе
(† 1406), кои е био родом Србин, и особито у црквеним аукама
изображен, множину славенских црквених књига из Србіе у
Русію пренео, о преводу, поправляню и допуњаваню истих
старао се, а неке е и сам преводио, чим е лепе заслуге у ис-
торіи руске цркве стекао.

Оволико што се тиче слав. превода црквених књига; а
сад ћемо прећи на саме књиге, које ћемо понаособ прегледати.

1. ТИПИК.

Типик или Устав садржи у себи преко целе године
правило расположено по месецима и данимѣ, како се слаже
поянѣ Минсея са поянѣм Октоиха и Триода, и кад се употре-
бљуе Триод уместо Октоиха. К томе се додае у њѣму пра-
вило о рани християна уобште, и монаха понаособ у неке

парочите дане, као и различита правила тичућа се црквена поредка и владава монаха за трапезом и уобште у манастиру. — По речма Симеона Солунског устав цркве наше првобитно је састављен од Саве освећеног, начелника лавре пѣговог имена у Палестини, који је живео у 5. веку а он га је по преданију наследио од преподобног Ђефимия и Теоктиста из 4. веку. Но не треба мислити, да је св. Сава у свом уставу изложио тек оно, што је од својих предака примио, као с друге стране и све оно, што се у данашњи време налази; вр богослужение у оно време ниско имало ону подпуност и опредѣленост, с каквом је оно изложено у нашем уставу. Већи део црквених песама назначених у њему ушао је у састав богослужения тек у 8 и 9, а неке чак у 14 веку. Поуздано се дакле може рећи, да је устав од Саве освећеног позајмљен тек у главним честима и поредку богослужения, који је свагда еднак био, а што се тиче подробности, које се и сад остављају кади-кад на собствено увиђење настоятеля, оне су унесене од различитих лица у доцнија времена. — Први допунитељ устава био је Софронije, патријарх ерусалимски 7. века, за њим Јоан Дамаскин 8. в. и Марко, епископ идрунтски, 9. в. којима су правила у типаци позната под именом Маркових глава.

Као што је напред речено, устав је расположен по месецослову, а на крају му се додаје пасхалија.

Месецослов је таблица, која показује преко едне године по реду месеца и дана спомене светих, и празнике господњи и богородичне. Он се налази печатан или за себе, или у различитим црквеним књигама у различитом виду. Почетак месецослова односи се најстаријим временима хришћанства. Још у 3. веку био је у хришћанској обичај бележити дане рођења мученика (тако су звали дане сирти њиове), да би их сваке године спомињати и славити могли. Но и месецослови у почетку нису могли свуда бити еднаки, вр особито за време гонения уредбе едне цркве нису могле све познате бити и другима.

У 8. веку св. Јоан Дамаскин скупио је све до њега постојавше месецослове, и саставио из њих едан обшти, који се и после њега непрестано допуњавати морао због нових угодника од цркве у број светих уписаних. Од 12 в. почели су и Руси своје свете у месецослов уписивати, а од 14 чинили су то исто и Срби са својим народним угодницима и светитељима.

Пасхалија је такође таблица, израчунљива на много година,

по којој се дознае дан пасхе, и од ње зависећих празника и постова. Пасхаља је првобитно сачињена од Александринаца у 4 в. после тога како је први всел. сабор одредио, да се пасха празновати има у недељни дан, који слѣдује за првим пуномесечем после пролетићг равноноћја. Но ова пасхаља није имала оне подпуности, какву је добила у 6. в. од Марка Аврелија Касидора, монаха калабриског, који јој је дао овај вид, у ком се и данас у цркви нашој представља.

2. СЛУЖЕБНИК.

Служебник је књига одређена за свештеника и ђакона. У њему се садржи све, што свештеник и ђакон чинити има на вечерњу, јутренју и литургију. К њему се обично додаје месецослов; молитве пре и после св. причешћа; правила ради свештеника, како се има владати пре службе и у различним случајима за време службе догодити се могућим и т. д.

Служебник је најстарија књига у нашој цркви; ектеније, које се читају о богослуженију, биле су познате још у цркви апостолској, као што се види и може у литургији Јакова брата господина. Молитве, које свештеник чита на вечерњу и јутренју, већом страном су производ св. Василија великог. Овај светитељ је стару литургију, која је била врло обширна, приредио и у садашњи вид довео; а св. Јоан Златоуст прекратио је у нечем молитве, које се читају о свршивању св. тајне, сбог чега се и зове једна Литургија Василијева а друга Златоустова. Пређеосвећена није ништа друго већ вечерњ са додатком неколико ектенија и молитава позајмљених из обичне литургије. Претварањ вечерњ у литургију припада Григорију Двоеслову или Великом, првоме овога имена папи римском, коме се приписати имају и шест молитава, што се у овој служби налазе, а разликују се од молитава св. Василија и Златоуста. —

Овде неће бити излишно споменути, да се литургија св. Василија служи у недељу частнога поста осим цветне, на велики четвртак и суботу, у вече рођења Христова и Богојављенија (или кадкад на саме ове празнике) и на ново лето као на празник св. Василија. Свега дакле 10 пута преко године. Пређеосвећена служи се средом и петком или у друге дане (осим суботе и недеље) частнога поста; у све пак остале дане служи се литургија Златоустова.

Служебник или Чинovníк Архидрејски садржи

у себи саму литургију; он се разликује од обичног служебника и по томе, што се у њему налазе обреди својствени едном Архидејану, а на крају су додана правила посвећења и хиротонисе свештених лица на различне црквене степене и освећења антиминса.

(Продужиће се).

Збор свештенства Протопресвитерата Сомборског.

„Слогом расту ствари мале а неслога све поквари.“ То су речи, које би ваљало ми Срби свагда да на уму имамо. Особито Свештенство наше треба да сложено и у споразумљеном ради на пољу просвећења и како моралног тако и материјалног сачувања и унапређења народног. Време је томе крајинџ већ наступило, ер признати морамо, да нам је народ од дана на дан гори; у свему што је ваљало назадићи, и да како физично тако и материјално слабијемо и пропадамо, па с тога нам је помоћ сада најнижнија, а ко би ту помоћ болџ могао народу пружити, него свештно и удружено свештенство, које је позвано да народ честитим и срећним учини.

Високопречисти Господин Герман Ангелић Архимандрит и Патриаршески Мандатарис у Бачкој епархији добро је понао, да је време наступило, да се свештенство наше из дремежа и нерадиџ прене, и да луч християнске просвете високо подигне пред народом нашим, упућујући га к поштену, богобојазљивости, радиности и свим другим врлинама, које човека и християнина красе и ваљаним чине. На позив истога Господина сакупило се и свештенство Сомборског протопресвитерата и држало је 11. Јануара о. г. у Сомбору под председавањем Преч. Г. Ђорђа Бранковића протопресвитера први свој збор и договор. — Било је на збору овом до 30 особа све духовног реда, а дџланџ је ишло овако :

Преч. Г. Протопресвитер поздравио је збор беседом, у којој је разложио задатак овога збора. Потом су чланови збора саветовали се о том : како би се благочастивост и благонравност народа нашег од пропасти сачувала, и како би се материјално стањџ народа нашег поправити и у ред довести могло ? Разговор и договор вођен је у најболџм реду, на чему се има захвалити

како вештой управи председниковој, тако и свести, одушевле-
ню за общте благо и братской слози свию чланова.

У четвртак светле седмице држаће се опет овде оваки свештенички збор, — а у то време ће и први учитељски збор округа Сомборског своје седмице у Сомбору држати. — На свештеничком збору том поднеће се израђени предлог за стално уређењ свештеничких окружних зборова, кои ће се овде прегледати и критиковати, а по усвоєнју поднеће се епархиалној скупштини на потврђењ.

Овом приликом свештенство е наше признало, да е една од најглавниѣх дужности духовних пастира слово Божие народу сваке неделѣ и празника проповедати, и сложило се да оснуе овде окружну свештеничку Библиотеку, за коју би се имала набављати најбоља дѣла проповедника особито православноѣх, и сви журналы духовни, кои се у Русији издаю, и кои су досада редко ком свештенику нашем у руци били. Уз то е препоручено, да се заведу общтинске библиотеке с књигама за народ и да свака общтина држи „Селяка“ кои учи како валя у данашнѣх време економию водити и нѣме користити се.

Неки свештеници предлагали су, да се катихизация из руку учитељски изузме и свештенству преда, али већина е признала, да наши млађи учитељи врло ревностно и у духу православне цркве децу у вери обучаваю, и да е нужно да се учитељима предаванѣ науке вере и на далѣ повери, особито због тога, што се тако нѣма дав прилика и са осталим наукама у народној школи вѣру и морал у свезу доводити и тим ово у срдцу и у уму дѣчиєм најболѣ утврдити, а Свештенство нека само води надзор над катихизираним, и нека свакога поста о тайни каѣния и св. Причешћа децу учи. Другче стои ствар са обучавањем у вѣри одрасле младежи у неделној и у вечерној школи. Што се овога тиче, у томе су сви чланови били тога миѣнѣя, да ову младеж свештеници треба да у науци вере и благонравности утврђују.

На питањ, како би се доскочило религиозном индифертизму, по коме люди наши према цркви све хладниѣ постаю и у цркву неодолазе, био е учинѣн предлог, да свештеници заведу преко зиме школу поѣяя, у којој би се одрасли младићи и люди црквеном поѣяню обучаваѣли, и да се потом уведу у обичай ношенѣ катавасиѣ у цркву, из кое би мушко и женско, сав народ, лепо поѣю, и едним устима и едним срдцем Бога

славио. Ово мишње ние наило одобрена код свию чланова ; ер некима се чинише, да би се тим од досадашнѣг обичая удалили.

Из истога узрока и предлог : „да би свету исповед уредниѣ и с већом точношћу обдржавати валяло, и да би нужно било увести у обичај, да се к светоме причешћу само они пуштаю, кои су кадри сведочбу показати, да су се исповедили,“ — ние код многих одобрена нашао.

Оволико сам укратко нашао за нужно путем Школскога Листа из првог свештеничког збора у Сомбору држаног саобщити, а хвала Богу сад имамо црквени Лист „Беседу“ кои ће ямачно обшјрно извести са овога збора донети. —

Радујмо се што нам се прилика подаде одпочети заједнички рад на пољу просвете нашег многострадалног народа, и будимо захвални вѣрстном Госп. Патриаршеском Мандатарню, кои нам даде прилику, да се састајати и о благу обштем цркве и народа договоре водити и предлоге доносити можемо. —

Свештеник.

Д о п и с и.

Киѣво у Русиѣ 18. Дек 1867. С радошћу являм Вам, да в Господин Милан Костић Србѣ из Аустриѣ, кои в висши курз Духовне Академиѣ летос овде с наибольшим успехом свршио, данас у конференциѣ Академиѣ Духовне утврђен у степену Магистра Богословия. Ово в после безсмертног Раиѣа први Србѣ из Аустриског Царства, кои в Духовне Науке овде свршио и магистром Богословия постао. Нека га Бог поживи на многа лѣта, да може своим знанјем светой православној цркви и роду Србском достойно и ревностно послужити.

Србѣн.

Сакула у Банату. Ко в год издаженј „Школског листа“ и нѣгов садржай пажљивим оком пратио, сваког в изьява немило дирнутѣ морала, којом публици яviste : да од 1868 год. Школског листа додаток „Приятеля србске Младежа“ због слабог саучешја предбройника обуставляте. Доказ праве народне свести онда сваки народ дае, кад изворе народног развитка сваким даном проналази и умножава ; а ненапушта их, да усану, да их нестане. Код нас Срба баш на против бива.

Равнодушно гледаю, како нам просветни извори усишу ; како наших научних, за наш морални напредак нужних листова од дана на дан због наше небриге нестане, а незнамо, да према нашем потомству велику одговорност на се узимамо, ер га несталимъ такових листов

моралне раше лишавамо, кога човека верна Богу и свом народу одхра-
нюје. А мало Србче верним бранитељим своје православне цркве и свог
народа васпитати „Школски лист“ за цѣл свом народу поставио.

Достојно оцѣњујући племенити рад „Школскога Листа“ предбра-
м се за 1868 г. на три примерка едан мени а друга два изволите
оскудим учителяма, које ви као врше оцѣњујете, поклонити; 5 ф. а.
в. прилажем на фонд „Школскога листа“ увидно сву браћу Србе позива-
јући; да сваки по могућству свој прилог учини, да барем обстанак
„Школског Листа“ обезбедимо, кад милог „Пријатеља Србеке Младечи“
у нашој средини видити неможемо.

Молим вас Господине уредниче: ставите ово неколико редака у
ваш поштовани лист.

У Сакули 28. Декемврија 1867.

Петар Купусаревић парох.

У Севкерину 31. Декемврија 1867 г. К дѣлу побуђуе
човека само признателност, онда се и он нуђеним осећа, да предузе-
ће своје по жељи призналаца доврши. Кад дакле признаванѣ на труду
за награду служи, и силе к новим предузећима подмлађуе, то нас дуж-
ност позива, да оном јавну достојну хвалу оддамо, ког е сретно пред-
узеће нашем благовану наменѣно.

Да е 4. (16.) Септемб. т. год. учительски збор под председа-
нством Г. Директора Димитрија Чобића у Панчеву држаи, то е сред-
ством нашег поштованог листа јавности предано, ал ко е покретач тих
мисли, управ рећи творац тог скупа био, ние том приликом на видело
изнешено. Да неби дакле и онако од вишег потврђења зависеће жељно
предузеће наше, са непризнателности наше подобно скоро свима заклю-
чима нашим вечном исчекивану се предало, то као учительски помоћ-
ник и најмлађи у истом збору бивши члан позваним се осећам: да
овим г. Арсенију Данкуцу учителю сакулском јавну и достојну хвалу
оддам, ер е цѣловитим настојаванѣм збор сазваи, и он е много к томе
допринео, што су се онака красниј закључења донела.

І. Јовановић учительски помоћник.

Школске вести.

СВЕТОСАВСКА СВЕТКОВИНА У СОМБОРУ. Бити ће скоро
десет година од како се празник Србског Просветитеља Светога Саве
у Сомбору поче с великом свечаношћу прослављати. Ове године пре
св. Литургије на дан тај држано е освећењѣ водиче и понавѣ Свето-
савске песме у великом зданију школском, где е младеж из основних
и реалних разреда сакупљѣна била. Свечану службу Божију у св.
Ђорђевој саборној цркви служио е Пречастни Господин Ђорђе
Бранковић прота и управитель србског учительскоприправничког За-
вода са обадва катихете и с љаконом. У цркви простога народа
беше доста прилично, ал отменог света врло мало. Стид ме е казати,

али истину рећи морам, да сам осим професора и учитеља од светске интелигенције наше само једног јединог човека у цркви опазио, и тај ми одавадe родом. После службе ишло се с Литиом у здание Учительскоприправничког завода, где е после водоосвећења, млади писатељ наш Госп. Ника Груић овдашњи учитељ I. осн. разреда и учитељ хармоничког појая и гимнастике у приправничком заводу, по-
лужу беседу држао, кажујући сакупљеном народу шта е био у Србству велики Неманиа и свети Сава, и упућујући слушаоце да науку и знањ у духу православља обгрле и стопама светих србских просветитеља слѣдују. Говор овај праћен е био од слушаца са громким ускликом: „Живео.“ —

ПАТНЬ СРБСКИХ УЧИТЕЛЯ. Са више страна стижу нам тужбе, да Господа учитељи своју малену плату веома неуредно примаю и да им обштински поглавари на некон мести и досаде чине. Има случајева, да учитељи по пет и више месеци плату, рану и огрев, што им пристои непримаю; има случајева, где сеоски обштинари приликом исплаћивања од учитеља по два форинта укидаю, па се тим новцем чисте; напоследку у селу Илочу у Бараньи неразумна простота веће да школу оправља, а о Николу дву су веки на учитељств стаи разбойнички напали, пећ разлупали и прозоре поразбили. Крајни е време да се ова иступљена строго казне, и да народ наш боље почне поштовати школу и учитеља. Да би се предупредила подобна изступљена, мораћемо од сад најгора од ових читајућем свету нашем саобштовати.

НАИМЕНОВАНЬ. За привременог учитеља на женској школи у Товаришеву наименован е савршени приправник г. Јован Кавурић родом из Сомбора. Свршио е трећи реални разред и препарандију. Проглашен да е способан за учитеља на оснвнйој школи.

ПРИЛОГ НА ФОНД ШКОЛ. ЛИСТА. Преч. Г. Петар Купусаревић парох у Сакули приложио е на фонд Школскога Листа 5 фр. а. вред. (види допис).

ПОКЛОНИ ШКОЛАМА И УЧИТЕЉИМА. Пресвештени Господи Стефан Кнежевић Епископ Далматински имао е милост поклонити за ову годину Школски Лист, за школу у Стрмици и у Ервенику.

Из закладе Преч. Господина Стефана Михаловића архимандрита за годину 1868. примаю Школски Лист: Србска школа у Петриньи у Хрватској; г. Петар Берић учитељ у Бравњину у Бараньи, и србска школа у Дольној Любкови у Банату.

Преч. Г. Герасим Петрановић архимандрит покланя Лист Школски једном свештенику у Далмацији и једном учитељу у Крупи Босанској.

Преч. Госп. Теофан Живковић архимандрит Бездински покланя Лист Школски девојчкој школи у Ср. Карловци и срб. школи у Чобанцу.

Осим тога покланяю за ову годину Школ. Лист слѣдујућа Господа: Г. Константин Давидовић свештеник Х. М. Вашархельски у Угарској, школи Цетиньској у Црној Гори.

Г. Михаил Крестић трговац у Тителю, школи Пећској у Ст. Србији. Високоблагородни Гл. Марко Крестић Аудитор, Србској народној школи у селу Чепину код Осијка.

Г. Јован Стойковић управитељ добара у Делинешћу, учителю Мађарболском у Бараньи.

Г. Урош Лујановић бележ. Марадички срб. школи у Костайници. Преч. Госп. Петар Купусаревић парох Сакулски предплатио е за две школе, за коју предплату шилѣ се Школски Лист на дар србской школи у селу Суботици код Вршца и у Рац-Алмашу у Угарской.

Г. Стефан Савић бележник у Вранјоцу покланя едан примерак Листа овог едном валяном учителю, и тај се примерак шалѣ србском учителю у Лежмиру.

Г. Ђорђе Гойковић учитель и скупитељ предплатника у Суботици покланя едан примерак Листа овог школи Липовачкой у Бараньи, а Г. Јован Насић учитель и скупитељ предбројника у Србобрану, покланя то исто србской школи у Саки у жупаниј Толнискон.

Госп. Лука Јовановић, званичник код телеграфа у Сомбору плаћа Школски Лист за учителя Беодранског г. Милоша Настасића.

Свим овим добротворима на дару виховом Уредништву у име обдарених школа и учителя јавно благодарим.

Новости у нашої журналистици.

* Од Нове Године започео е изилазити у Новом Саду под насловом : „Беседа“ Лист за црквене школске и народне потребе. Задатак е листу овом : крепити веру православу, ширити науку и шта треба знати о нашої цркви и школи, и показивати пут, коим може народ србски унапредити благостанѣ свое и срећу, те и бољ од-лчати свешћу и народношћу својом. Лист овај изилази трипут на месец, а из нѣга прилаже се „Духовни Зборник“ кои доноси Беседе црквених отаца и наших припознатих проповедника. Цена е Листу 6 фр. на годину. За издаванѣ и уредништво одговара Госп. Андрија Монашевић свештеник. Први број „Беседе“ изишао е 1. Јануара и садржи у себи ове предмете : Нашим Читатељм. О праву женидбе и удатбе (из свеобщег грађ. законика с' обзиром на дисциплину наше цркве). Из цркве — у Школу од Н. Г. — Човек у друштвеном и државном животу I. од Ј. Г. живот Јоана Ранћа архимандрита Ковильског. Дописи. Гласник. — Духовни зборник у бр. 1. доноси Окружну Посланицу Нѣгове Светости Патриарха Србског Самуила о празнику Рождества Христова 1867, — и осим тога Беседу на Нову Годину. —

* Пастир Лист за науку и книжевност духовног садржаја почео е изилазити на св. Јована о. г. у Београду. Уређуе га свештеник и професор. г. Никола Поповић. Из пристуног чланка види се да читалачки свет наш веома слабу подпору овом важном предузећу засада указуе; с тога се уредник обраћа оа свештенике и учитель наше са овим речма : „Браћо свештеници и учительи! К вама смо се највише обраћали и пре, (види позив у Школ. Листу 1867. бр. 19. стр. 326) а к вама се обраћамо и сада. Ми одпочинѣмо овај посао и ако немамо још ни толико уписника, да нам се сви трошкови око штампања подмире. Одите дакле да се учимо, да се дотеруемо, како се

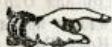
неби огрешили о свету и узвишену дужност, коју смо на се узели, да се учимо и учимо друге. А кад свету докажемо, да е предмет, коме ми служимо, прво и највеће благо његово, онда ћемо као служитељи првог добра народићг узвисити и сами себе и праведно изчекивати лецшу награду и бољи одзив од оних којима служимо.“ У првом броју Пастира налазе се ови чланци: Увод под насловом † Во има Отца и Сына и свѣтаго ДѢха. Размишљаѣ о триличном Богу. (Догматична поука). Нова година. Јован Креститель Предтеча Христов. Мисли о свештенству. Некролози. Цена е годишња Пастиру 6 фр. а. вр.

Радуюћи се што се како у Пастиру, тако и у Беседи и Духовном Зборнику, започела духовна наша журналистика препоручуемо читатељима нашим да ову, народу нашем, кои зреде духовне ране највише потребуе, омилити постараю се.

* Осим тога изилази у Загребу од Нове Године „С л а в я н с к и Ю г“ забавно поучна књига у XII свезака; I. свезка са сликама. Издае и уређуе Ђуро Кларих у Горић Карловцу. Књига е ова удешена за Хрвате, Србе и Словенце, с тога су и чланци у њој едни с кирилицом а други с латиницом и међу овима неки на словенском наречију. Садржай прве свезке е овај: Slavjanski jug (песма) Kmet (роман). Михаил Милош Обреновић III. Княз србски са сляком. Србия од Косовске битке па до данас од Милорада Вукића. Josip Juraj Strossmayer (са сликом славног овог мецената југославенског) Belolaska (Плавоса, изворна новелица у словенском наречију). Dr. Janez Bleiweis животопис са сликом. Trojedinica (Мелодрама од Ђ. Клариха). Долазак Хрвата у данашњу нашу домовину, (са сликом). Супруга несретника (почетак). Сlike из југославянског народа. I. Хрватске ношић са сликом. — Умѣтне и Народне песме. — Разглед по југославији, путо и землописне цртице са три слике од којих прва представља Горњи Карловац, друга Дубовац град, а трећа први Хрватски млина чиграми на Корани.

Цена е 50 новчића од свезке. Дакле на целу годину 6 фр. —

Ово домородно подухе топло препоручуемо и нашем читаоћем свету, да га подпомогне, у место што е досад на туђи оворствя дела драге новце разсипао.

Због тога што смо изчекивали на уписнике, Лист се овај тек 24. Јануара разасласти могао. — Дужнике наше од 1866 и 1867. године, кои досада платили нису, опомињемо, да нам се већ еданпут оддуже.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 шв.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 2. У Сомбору 31. Јануара 1868. Год. X.

Наука читаня и писаня.

(Исторично).

Прво и најстарије ученѣ читаня било є срицанѣм. Обично се починало са именима писмена, дакле с оним што є сад тако рећи ван науке читаня, єр кад се ова сврши онда долазе имена. Име и знак учио се у едном моменту и оним редом какав се у азбуци нашао. И у утубљеню овога реда састаяла се цела наука, коє видимо отуд, што се од азбуке одма прелазило резултату науке : читаню речи. (Истина може се казати да є свєдно или читанѣ више гласова у еданпут или свакога гласа посебице. У обичном животу разумева се под читанѣм неког другог говор, и када читамо ми нерадно друго него за аутором говоримо). Зашто тада ученици нису могли речи изговарати ма и сасвим лагано, најглавниє є узрок, што пису вештбани најпре у спаянју, єр да су се и гласови овако као имена учили, морало би се опет срицати т. є. сваки глас двапут изговорити, први пут за се, а други пут у споеној речи. Овде видимо, да наместо учитель поедине гласове да искаже а дете да их спои, дете само себи гласове за спаянѣ задає, или другим речма спаянѣ є шло после познавања писмена. Али како се могло научити читати спаянѣм речи (имена) место гласова ? Одкуд кад се слово, тврдо, он спои, да изиђе сто, кад изилази словотвердон. Ја неверуем да су речи те што допринеле к способности читаня, єр дете заиста не би никад дошло на мисао, да се оне три наведене речи изговараю сто, да му најпре учитель ние казао. Тако се учило за сваки знак и нѣгова реч на памет, па су тада имена могла и сасвим изостати.

Још у Лутерово време є Валентин Скелтамер показао, да тај начин учєня неваља. Он є разликовао у речи звукове а

дошао е на њи растезањѣм речи, кое се само могло учинити отезањѣм свију њѣних гласова. Над писмена метао е слике оних животinja, кое су едан глас са писменом имале. Њѣму ние стало било до познавања ових слика него до познавања гласова, кое ние могао другчине на папир ставити. И онда е изгледало као да е животinja напред детету изговарала (тумачила) неми знак. Крава = м'; коза = е; врабац = ц' пас = р (режи). Истина да су слике излишне биле код питања учитељѣва : „Како изговара ова или она животinja ? а ова су се питања морала задавати, да зна дете шта хоћемо са сликама. Но онда би учитељ морао све дотле питати, док неби дете знало, а овако доста е само прво питањѣ, па да већ зна, зашто е тамо крава, ил' остале животниѣ. Незгодно е овако радити, што нема толико познатих животinja, да би се азбука од њиових гласова саставити могла и што ти гласови не личе людским. — На Скултамера слабо се ко угледао.

Године 1712. Неки непознати изда азбуку са сликама, којима се име починало са тим гласом ради кога е слика стављена. Ту се најпре видало, да место имена писмених могу се под неким условим узети и сваке друге речи. То условие есте глас.

По Русову не треба дете до своѣ 10. године да зна да има писмена и књига : „ер“ вели : „нашто се дете маиѣ натерива са тим се више забавља.“ Друго њѣгово начело : „читанѣ е неприродно детету“ има у себи нешто и истине, тии више што Русо разуме читанѣ по старом начину т. е. сричући. —

Базедов по идеяма сродан Русову ишао е да поправи ученѣ читанја. Начин е био овај : „Да би деца по трудном путу лако до мете дошла мећане су на пут посласице и сиграчке, како би деца сиграјући се и устркивајући о посласице заборавила на трудан пут;“ или само едном речју : „омиленѣ рада.“ — Писмена за читанѣ најболѣ су лутке и по томе сиграњѣ лутака било е управо сиграњѣ писмена. На картама знаци замењивали су се писменима, која су се оним редом срицала како су карте падале. Кои е реч завршио тај е добио а за тим на ново искао т. е. другу реч започинао. Најпосле се слова градила од шећера и дете е толико добијало да еде, колико е год могло прочитати. (Базедов вели : кад е писме у памети, онда нека е и у трбуху). У букварови и читанкама писано е само о таким стварима, кое деца радо имаю, о посла-

стицама, вођу и т. д. А да дете напред зна шта лежи сакривено у писменима, стајало је повољни садржај пред сваким оделеним у слици. Наравно да су се деца радо забављала тим стварма, од којих је ваљало њи одвраћати; али нису се радовала што су јачала у способности читанја, нису на њу ни пазила, јер само је сиграњ имало за њи вредности.

Песталоције давао је да деца најпре гомилу речи на памет среку, па онда је показао штампана писмена на тврдом папиру. Писмена су била свако за се, и склапала се у различите облике не гледајући представљајући ови деци познату реч. Тако исто читале су се речи читајући први или последњи глас најпре за се, па после у свези са другим, трећим и свима осталим гласовима. Дакле ишло је налик на низањ или брояњ. — (Продужиће се).

Беседа.

Говорена учесницима светосавске свечаности у осн. школи
Лозничкој године 1868. —

Многопоштовани Сборе! Лепа кита најодабраних чланова вароши ове, што се сабра на ово просветно место, да своим личним саучешћем прослави и узвиси узорити спомен круноносног првоучитеља и ревностног просветитеља србског, светог Саве, — изазива ме, да и овом приликом о важности просвете изговорим неколико речи; па с' тога вас најуљудније молим, да би имали доброту за неколико тренутака моје говору пажњу поклонити. —

Господо и браћо! Искуство нас уверава, да се код свију знатнијих народа, којима је воља вечнога Промисла подарила толико душевне моћи, да се изнад животињскога света на ступањ правога људскога достојанства узвесе, и у своме народном облику клицу народног живота и за најпоздније потомство сачувају, — искуство нас, велим, уверава, да се код свију таквих народа, скоро и у свима временима, појављиваше људи, што инадоше и снаге и вољ, да осталим савременцима своим буду поуздане вође на путу општега народног унапређења. Неки од њих стекоше славу као оружана браниоци слободе народне; неки се одликоваше као особити уметници, земљорадини, рукоделци, и т. д. — Сведочбу о томе дав

нами обшта повестница народа. — А да у оваким великим людма никада небеше оскудан ни наш србски народ, уверава нас повестница досадашњег народног живота србског.

Ал' од свију тих храбрих јунака, од свију врлих унапредитеља людских заслужују најодличније место они люди, кои на чисто просветном пољу заслуга стекоше; ер су плодови трудова њихових не пропадљиви, по вечни, као што е вечан и човечји дух, о чием се усавршењу трудише.

Па такав од свију одличних Срба најодличнији Србин, такав ревнистан раденик на необделаном бившем пољу србског народног образовања, беше и Просветитељ наш Сава, когма многозаслужан спомен у данашњи дан сваки признателан Србин са најчистијом захвалношћу прославља.

Живећи у оном времену, када се решавало важно питање: хоћели се оцем његовим Неманџом склопљена србска држава наново разпасти, и разкомаданог народа србског живот насвагда угасити; или ће се на основу од Неманџа положеном учврстити, узвисити и србском племју код других народа поштовања прибавити, — живећи баш у томе времену србског искушења, мудро е увидео Светитељ, да члановима новоподигнуте кралјевине србске, зарад њиховог единства и напредка требаше аче душевне моћи. С' тим неварљивим убеђењем приступа он одважно к' делу просвећења србског. Посветивши себе служби Богу и срећи свога народа, тражи најсветлији просветна станишта, труди се свесрдо и учи најпре сам, да би само любљени народ свој што боље поучити могао. Доцније, укрепљени снагом вере и науке, враћа се у своје отачаство и пролази кроза све краеве његове, учећи народ свима добродетельнима хришћанске вере. И да би народ у овима што већма утврдио, подиже код свију ондашњих србских 12. епископија школе, и скупљене у њих народне младиће свесрдо поучава и спрема за будуће достојне народне вероучитеље.

Овијма првима у Србству школама, овима пайраним вестницима србског народног образовања, показао нам е Светитељ, пут, којим се једино долази до праве среће и напредка.

И ко би могао рећи да нисе тако?

Разгледајмо само пазљиво околности пређашњег нашег народног живота, па ћемо се уверити, да е свима нашим досаданјим несрећама био најглавнији узрок: оскудица доброг народног изобраења. Да се имала већа брига о добром одгоњу, и о управљању жељама буйних срдаца србских синова, неби

било у народу србском онога непрестаног међусобног трвeња, нити би — можда — Србство и знало за каквога свог Вукашина и Вука; а да е више рађено на развитуку млађаног разума и свести србске, неби се народ за овима и овим подобним издајницима своим поводио, већ би, увидевши њихове опакe тежић, извршењу ових зарана на пут стао. Ал' тога — по несрећи — небеше, и народ србски, лишен зреле државничке свести, огрезну у честим унутрашњим раздорима, кои га ослабише и бацише у тежко робство, у коме већи његов део бедне дане сужанства и данас проводи.

Но свачему има лека, па и овима нашим погрешкама. Неслоги е мелем братски договор и искрено споразумлѣнѣ, а незнањ се уништава разумним изображенѣм. Желимо ли дочекати лепше дане будућности, то нам се ваља својски прихватити ових спасавајућих средства, ер су она едина, којима се извидати дају оне дубоке ране, што их незнањ и из овога родивша се неслога нашем народном телу зададоше.

Прионимо дакле сви сложио око унапређења народне просвете; стараймо се најбрижније о свакидашњем добром стању наших просветних заведења, а особито основних школа, ових правих расадника свести народне; негујмо у младим грудима наших синова и кћери љубав к драгој нам народности србској, и свему, што е поштено и лепо; нештедимо ни највеће жртве зарад њиховог доброг изображења. Па кад божанствени дух просвете задане србска срца искреним народољубљем; кад жар просвете са нашега огњишта разагнао буде студен незнања и наше у робству чамеће браће: онда нам нико не стаде на пут извршењу онога превеликог задатка, кои нам е самим Богом наменѣн: — извршењу задатка обштега ослобођења и правог усређења србског. —

Света душо родољубивог Просветитеља! Моли се с нама и ти преблагоче Богу за скоро испуњењ ове најтоплије жељ твоих благодарних потомака! — како би те, обасјани сунцем србске слободе, као најдостојнијег утемељитеља и творца србске просвете још небројно година славити могли. —

М. Н.

З а п и с н и к

Збора учительског Диштрикта Будимског у Ковину дана
2 и 3. Октобра 1867. држаног. *)

Слѣдуюћи свештенство и учители позиву високе уредбе постојавшег високославног кр. унг. Намѣстничества и врховне школске власти, а тако исто и позиву окружног Надзирателя преч. Госп. протопресвитера Јоана Миликишића, кои е окружним своим писмом под 10. Септембром Ч. 164. о. г. збор учительски сазвао, скупиле се Господа од духовног реда слѣдуюћи: Димитрій Милошевић парох Чобаначки и члан чест. Консистоариума. — Симеон Недић пар. Калашки. — Петар Хайджан Ловрански. — Тимотей Михалджић Ковински. — Георгій Витомировић Чипски. — Господа Учители пак Цвет-

*) Записник овај доставља е уредиштву 7. Јануара о. год. уз следеће писмо: Лепу цел: развитак и напредак наших народних школа обгрлише Свештенство и учители тиме, што, сматрајући исту за свету задаћу своју, гледе доиста што болѣ остварити ю. — Темель е томе положен, на коме се доста зидати може; — тај е темель: „Зборови Учительски.“ — Наше свештенство и учители знајући, да тек обштим састанком, обштим договарањем нешто се произвести може, радосно су саслушали високи позив, да се о највећем благу рода свога о школи, међусобно посаветују, ер е сваком од њи добро познато, да, што ћемо више народних школа имати, што ћемо их више унапређивати, да ће нам сотим и народ наш зрелии, изображеніи, поштеіи и валии бити. — На њи дакле највећу пажњу обратити, главни е задатак народа. То потврђуюћи навесћу само едан пример: шта е хасне народу едном, ако и има доста научних мужева, кои би зацста доста полезних за народ свой књига написати могли, кад нема ко да их чита? — Истину ову нећу далѣ развити, сваки нека добро разсуди на ће таки на ствар изићи. — Желећи дакле постигнути лепу цел: развитак и напредак наших народних школа, држасмо и ми ево у име Божие други учительски збор, кога „рад“ слободан сам вам високопоштовани Господине, као перовођа збора са том најпокорнијом молбом поднети, да га у свој обширности у „Школски Лист“ уврстите. Едно зато, што нам е збор, као што ћете изволети видити закључно: да рад свој посредством вашег уваженог Листа, единог органа школског, јавности преда, да би тако и онај, кога се збор овај изближе тиче, а учествовао на њму ние, дознати могао, о чему су и како советованя текла? А друго зато што знам да ви, као неуморими радни на књижевном пољу наших народних школа, све оно, што се напредка њиховог тиче, у ваш лист радо пријате. У Предградиу Сент-Андрејском Збегу, 4. Јануария 1868.

Кор. Чупић, збора пероводитель.

ко Милић Јерођакоп и Георгій Јосифовић Сент-Андрейски. — Константин Николић Будимски. — Светозар Бакић Пештански. — Гавријл Бољарић Ловрански. — Корнилиј Чупић Збешки. — Лазар Павловић Ковински. — Марко Римски Калашки. — Павел Плавшић Чобаначки. — Стефан Радула Батски. — Георгій Беченћ Чипски, — а ван ови јошт и Георгій Јанковић соврш. Богослов, — Милош Павловић соврш. предуготовник, Милош Ашабинић старатељ Чипске нар. школе, — у пол девет сахати пре полдне у Србско народ. училиште Ковинско, гди су чланови сакупљеног збора из средине своје изабрали депутацију састојећу се од два свештеника и два учитеља, који ће Господину протопресвитеру као збора учитељског представитељу јавити, да су се сви скупили, нѣга у збор позвати, и свечано допратити; који не за дуго после свечаног овог позива доиста дође, са пратећом га депутациом, и при улазку буде поздрављен са громогласним „Живно!“

Пре него што би и опредѣлено за нѣга мѣсто заузео, поздравив Г. предсѣдатељ збор са побудитељном својом беседом, којом ѓ трудно се цѣл званичног састанка овог живо описати, огласивши га отвореним бити; по којем одна одои се „Царю небесный“ и тим се збор започео; ал пре него што би збор у саму радију ступио, на обште захтеванѣ прочита се записник збора учитељског од прошле 1866. године,

После прочитаня истог, предложи Хайджан, да се записник у будуће посредством циркулара свима свештеницима саобшти, доказивајући, да они који нису на збору учествовали не могу садржај бившег збора дознати.

На то Милић ђакоп одговори: да то није нужно, ѓр сваки може се о радњи збора извести средством јавног Листа, нарочито школског. — Збор усвои миѣније Милића.

После овог захвали Корнилиј Чупић збору на лепом поверењу, што га ѓ прошле године за свога пероводитеља изабрао, и моли, да би извољно за овај збор другога за пероводитеља изабрати, који би можда оваком поверењу бољѣ одговорити кадар био. Али збор нехтеде нѣгову оставку примити, већ ѓногласно буде опет за пероводитеља изабран и потврђен. Кад ѓ већ на ново збор своје поверенѣ Чупићу покљонио, и он опет остати морао, замоли он ради олакшице у писаню ѓнога помоћника; ког збор саслуша, и Гаврила Бољарића као помоћника изабере, и тим се пређе на саму радију.

Госп. Председатель позове пероводителя, да се програм са окружниом саобштенн прочита. На кое приѣте неколицина од Учителя, да се по нѣму због свог пространости засад никакo советовати не може, и ово збор са созволенѣм Госп. Председателя усвои, оставляюћи свакоме на волю, да говори о чему хоће у предметима школским.

Затим устане Бакић, и говори „о манама и недоскудицама наших народ. школа, и у подужой беседи : 1.) доказуе, да су зборови учительски преко пуждни; 2.) Да деца у школу редовно неиду. 3.) Наводи оскудицу школских ствари и намештаа. 4.) Неспоразумѣнѣ измеђ свештеника и учителя. 5.) Недовольну стари учителя практичност у новом методу. 6.) Не-човечно поступањ с' децом. 7.) Ленъост учителя и неварност свештеника; кони поводом предлагае, да има учитель дневник свог рада тако водити, да при концу сваког седмичног испита добра се деца похвале и награде, а хрђава укорее. Набраяюћи горе изложене мане от свег срдца жели и препоручуе, да у дѣлу наставления юности, пример од других изображених народа узмемо.

Михаджић слаже се са миѣнием Бакића, и одобрава да све маане постов, али вели, да се засад никакo са другим изображеним народима сравнити неможемо, из узрока, што школе наше тек од едно 80. година постов други просвеће-нии народи школу любее, и учителя одвећ почитую, а наш мало и нимало. Да се дакле народу школа омили, налази да овоме валян учитель ѣ свештеник найвише допринети могу.

На то Витомировић одговара, да се у потребама школским никакo не ослања на народ, већ да у таким приликама к' мірской власти прибегне.

Николић одговара Витомировићу : треба народу омити школу, па ће се он у хатар добра школи сва можна учинити. —

Хайджан вели : ако ние могуће леним, а оно треба мирску власт у помоћ призвати.

Николић рече : да се у таковим случаевима обрати с' молбом на чест. консисториум, кои ће своим начином обштину упутсовати.

На све ово заключено буде : да се за отклонити маане и недостатке свойски заузму свештеници као локални управители, старатели и учителя, а у случаю ако се овим до-вольно неби успѣти могло, то да се обрати с' молбом на чест.

консисториум, кои ће своим путем обштину на озбиљно са-
дѣйствио опоменути. — Сад се прелази на практична преда-
вања поведених предмета, која су код нас особито нужна. —

Павел Плавшић предаје поучење о умном приуговотвља-
вању са свим из почетка па до писана малх писмена; кое се
са задоволством слушао.

Бакић продужуе исти рад, и предаје примера ради писмо
„1“ у сва три вида, т. е. рукописно, грађанско, и славенско,
и спаяић са досада већ наученим писменима, кое такође са
особитом пажњом праћено буде.

Николић држи предаваић из Науке Християнске. За при-
мер узима III. член вере, доводећи га у свезу са библичним
повесћу у свима доказима из Науке Християнске. А да би се
предмет овај сасвим практично извес, позове Плавшића, кои
му е на питаија њгова — у место ђака — одговарао.

При толковану истог члена, због употреблениа речи, као
н. пр. „жртва“ место „жертва“ и тима подобни, породи се
распра, на кое Г. Предсѣдатель посаветуе учитељ, да се при
толковану какове религиозан смисао имајуће речи, неупотре-
бљавају најновије. —

Овим поводом Милошевић парох примићи, да многи од
чланова збора изражавају се место „поати“ „певати,“ он би
желио, да се за разлику у цркви употреби „поати,“ а иначе
код мирски песама „певати,“ кое с' највећим задоволством
буде од збора едногласно примљено.

Михалджић ставля питаић: будући да нови метод нала-
же толкованћ молитава, рад е од учитеља чути, да му докажу
каква се полза од туда добия? На кое буде од више њих
одговорено: „да ће сотим сваки точно разумети веру своју, и
биће добар християнин.“ Са овим пуно задовољии, ставля јошт
едно питаић: дали се може у нашим основним школама валян
и свестан Србини изобразити? и како? На кое буде му та-
кође одговорено од стране поведених учитеља: може, и то
учеић народни песама и пословица.

Далћ, Павловић Милош предавао е из I. Ђзикословне чи-
танке, приповедку „Брат и Сестра“ са свим методично.

Бакић е предавао из II. ѡзикословне читанке „Сунце и
Месец.“ Слушани су са задоволством, ма да е дужиј вре-
меном трајало.

(Свршиће се).

Прилози за поведницу србских школа.

Извод протокола

Сент-Андрейске србске школе од лѣт. 1786 — 1791.
(Продуженѣ).

1789. Дне 22. Дик: Высокока: Мѣстока: Говѣтъ Хунгарскій Г: Впіскопу Отиф: ѿ Отратіміровичу наложити благоизво-
лиаъ, что бы извѣствовалъ, нѣкыи Гречискаа (Благовѣщенска)
Церковъ на школу ѱпотребытиса могла, понеже и тако за-
творина стоить? Г: Впіскопъ ѿговорил; да сіе многихъ
ради узроковъ возможно нѣтъ, и узроцы тїи за бажне при-
мѣни суть.

1790. Дне 8. феур: Г: Впіскопъ ѿ Отратіміровичъ Господ:
Інспектору Школьному Будимскаго предѣла Іакову Петію зачелъ
открыти, да союзъ первыа и вторыа классы помешаныхъ Школъ
ради разлике сзыка и словеса, мѣста имѣти немогутъ.

Тогоже лѣта 1790. Марта 8. Г: Впіскопъ ѿ Отратіміро-
вичъ на прошеніе общества предложилъ Высокока: Говѣту Хун-
гарскому, да помешана Школа Нормална, како што се на Вкса-
мену публичномъ показало, календара, сзыка, словеса, и мно-
гихъ узроковъ ради, далше обстати неможетъ: тымъ менше,
что дѣца Сербска свой материнъ сзыкъ и церковное поаніе и
закона своего правила со всѣмъ закоравити морали бы. — На
сію репрезентацію Высокока: Говѣтъ Хунгарскій подъ 24. Април:
1790 л: ѿговорилъ: како дирекція Школска уже уредила, да
Учительи Сербскіи о праздничныхъ днѣхъ калоліческихъ юность
Сербску въ азицѣ, поанію, писанію и закону обучаю: и тога
ради наложилосѣ Г: Впіскопу, бо еже бы онъ общество Сербское о
тому увѣдомиаъ, и опетъ на то склониаъ, да помешана школа
и далше непорушена стоить. Обществу обаче на то склонити се
нехотащему, на прошеніе сгѡ Дне 26 Маія 1790. Г: Впіскопъ
опетъ отговорилъ, како общество помешану школу, показатыхъ
узроковъ ради, трпѣти далше неможетъ, и зато молиаъ, что
бы разрѣшеніе помешаныхъ Школъ резолюіралосѣ. Ничто менше
Высококайшій Говѣтъ, узроке чрезъ Впіскопа и общества доне-

шене, за важне и такобе, крозъ кое помешана Школа разрѣшита могла бы, примити нехотѣвши, заповѣдила, да помешана Школа, и далше у своемъ станіи содержится. В слѣдъ того дне 10. Августа 1790 л: опег наново Г: Епископъ тому же Совѣту Хунгарскому репрезентиралъ, и нове во привілегіяхъ Народныхъ фундаіане узроке довелъ, крозъ кое помешану Школу разставити необходимо нужно есть, и молилъ далше, что бы Высокогл: Совѣтъ Хунгарскій на Всевысочайшемъ Мѣсту разрѣшеніе тыхъ изходатайствовати благоизволѣлъ. Оему окаче прошенію, како Высокогл: Совѣтъ тако и Адміністрація коморска противилисѹса. Дне 21. Августа 1790: отпушнихъ бысть Интиматъ отъ Совѣта Хунгарскаго на Пештанску Вармеку, да распита, ели истина, да и Римокатоол: общество созволава у разрѣшеніи микетихъ Школъ. Волгакировъ дакле Г: Отефанъ Вереш питао, и тако нашелъ.

1791. Дне 14. Окт. Высокогл: Іліріч: Канцеларія дикретомъ своимъ Г: Епископу Діонусію отъ Поповичъ объявила, како Нхъ ц: кр: Величество заключити благоизволено, да О: Андрейска помешана школа, кою ѣ общество своевольно разставило, на ново увѣдена будетъ, и да се нова Школа зыда.

1791. Дек: 23. горкъ речена Іллір: Канцеларія Г: Епископу Діонусію повторителнѹ наложила, да общество О: Андрейское на составленіе помешанныхъ Школъ всачески склонити потрудитса. На противъ того окаче

1792 Дне 20. Іануара общество чрезъ Секретара Епископскаго Г: Іоанна Бурана Інштанцію на Нхъ Ц: кр: Величество сочинити дало, по гласу которія послѣдни путъ за раставленіе и разрѣшеніе школьничихъ помешанныхъ Школъ ко всевысочайшему трону прикѣгло. На кое Нхъ Величество заповѣдило да Вармека Пештанска Інвѣстіацію сотвори, ели изложеніе общества истинито и дѣйствително? И Вармека акіе депутацію у О: Андрею послала, коа дѣло разбидала, и Інштанціональное изложеніе за истинито и правилно признашла. У лѣту дакле

1792 Дне 2. Ноемвр: дошла ѣ Царска Резолюція на Вар-

мѣку, да се помешана Школа С: Андрейска дигне, и да срьбни Школе свое кашка ймаду. Въ той конецъ

1793. днѣ 24. Іануаріа общество С: Андр: Греческаго исповѣданія у двору Бпiскопскомъ совокупилося, и фундуеъ за Оозыданіе новіа Школи у 11.200 ф. состоащій сотворила, и школу аге зидати зачала, на мѣсту кодѣ Греческе Дрѣве, гдѣ уже и готова стонтѣ.

По Ресвысоч; семъ рѣшенію иста Школа зачала се зидати 10 Марта 1793 лѣт: того лѣта потрошено є на ню 4418 ф. 25 кр. Школски тѹтори были Павеъъ Ігнатовичъ, Григоріи Николитъ, и Вфтіміе Попанешковичъ. — 1794 л: и паки на исто Школско зданіе потрошено єсть 2336 ф. 54. Тѹтори были тѣи исти. — 1795 л: потрошено на исто зданіе 223 ф. 55 кр. тѹтори были Іѡаннитъ Отоановичъ и Григоріи Николитъ. 1796. потрошено єсть 41 ф. 36 кр. Тѹтори были Петръ Колларовичъ Андрей Живковичъ Григоріи Николитъ и Іѡаннитъ Отоановичъ.

И тако цѣло зданіе стало є 7029 ф. 70 кр. Фундаментъ є осѡщенъ Маіа 5. Прев: Г: Бпiскопомъ Діонисіемъ ѿ Поповичъ.

Тога 1796 л: было є у прѡей класи 110, у вѡрой 31. а у третей 19 ученика. —

Саобштло

П. Римскій

парохъ Сентадрейскій.

Две женске школе у Києву.

Неће бити с горег ако саобштимъ нашимъ читаоцима за две женске школе у Києву (у Русіи), кое постѡв поред женскихъ основнихъ школа, женске гимназїе, женскогъ духовногъ училища (за поповске кѣри) и државногъ воспитаваюћегъ женскогъ завода и поред другихъ многихъ приватнихъ воспитаваюћихъ завода. — Ово су две школе, кое є завела една женскиня — врла и родолюбива госпа А. Н. Гогоцка — жена др. филозофіе и професора Києвскогъ университета. — Една є школа — „рукодѣлна“, а друга — „писмена.“ (учебна) — у прѡей уче деца: законъ Божїи, прѡначалне науке; а у старей класи и руски език, руску историю, свеобшти земльопис и

рачуи у глави. По главно занимањ ученица (коих е овде до 70) е рукодјане као : шиће рубља — почињући од најпростег па до највештнег (савршенег); различито друго шиће, везењ и шиће напуча. Киевска „благотворителна община“ дала е с почетка нешто новаца на издржавањ ове школе, но сад се она издржава повцима што их ученице израде с различитом овом радњом. Месечна расход на издржавањ ове школе; то ест : надзиратељнице и учитељки, излази на 60 рубаља (90 фр. а. вр.) на квартир и дрва 35 руб; свега месечно 95 рубаља. Девочице, које овде сврше воспитанњ, добију сведочбу и малу новчану награду, с којом могу себе издржати за време, док не добију какву дужност.

Писмену (учебну) школу издржавају особе, којима лежи на срдцу народно изображењ. — У њој уче до 200 девојка : читати, писати, закон Божиј, рачун, руску историју, руски език и свеобшту историју. Расход на ову школу врло е мален, ербо обучавањ ових ученица не стои готово ништа. Тај труд узели су на себе родољубке девојке и ђаци универзитета бесплатно! — Квартир е дрвима, една учитељка и нека друга учебна средства излазе годишњ на 400 рубаља.

Прва е школа откривена октобра 1865 а друга марта 1864 године. — Обе ове школе подигле и утемелиле су се као што рекох, великим трудом честите и изврстне господ А. И. Гогоцке. Она ние штедила никаква труда, док ние испунила свој план; и данданашњ највећа су брига а уедно и радост њѣна — те две школе. Она сама предае у њима руску историју, — и сваки дан проведе у њима по више часова. А треба знати да јѣта госпоя имѣ и своје шесторо деце. — Пошта неће учипити труд и добра воля? — Она аранжира лутрију — на којој се изигравају најваљанији послови њѣних ученица, — побуди младеж универзитетску, те се преко године да какав концерт или театрални комад — у хатар тих школа и т. д. —

Па како е жиљина слушати и гледати, како се она брине о тѣх школама, како јој е мило кад има ваљаних ученица и како она матерински води бригу о њином васпитању и изображењу, и гледа да из њѣ начини ваљане матере и газдалице, — и како много сироче — а таких е тамо врло много, — спасе од пугте погибели тѣме, што га и душевно и у радности толико на пут изведе, да се ово сме смело упустити у свет, ослањајући се на своје знањ у науци и у рад-

њи. — Овај велики труд племените господ Гогоцке признат е код свих руски родољуба и код самог царског двора, и у последњи доба добила е она своеручну писмену захвалу за њи труд од руске царице! — А и ко неби јој био благодаран за њио тако племенито и родољубиво дјело и дјеланѣ? —

И ми би желили, да се и код нас нађу таких родољубкиња, које би слѣдовале племенитом примеру г. Гогоцке. И дали има какве забаве, које би им душу и срце у толико занимале и веселиле као таково подузеће? — Колко женскиња осећају себе несрећниња баш због тога, што имају сувише празна времена, те незнају чим да га испуне. Многе предају се богињи — моди, или другим ништавим безпослицама! —

Код нас би баш од велике хасне биле ове рукодјелне школе, које би замениле туђинске „лерове“ и друге заводе, кои нису доступни свима, ер коштају много. — Заузети се оваким дјелом, мислим, било би достојно сваке женскиње, ма била каквог му драго високог ранга. — Почетак би по свој прилици био тежак по „*labor omnia vincit*.“ (труд све побѣди). —

М. К.

Д о п и с и.

Б. Г. — Из Суботице. Како смо овде прославили успомену св. Саве излишно би било описивати, кад е свест у народу србском у толико се већ развила, да нема ваљда ни едног србског места, где се спомен његов не обдржава са оном свечаношћу, која приличи дану св. Саве. Да и наше стачовиниство познае оног мужа и добротвора србског, кои е цео живот свој провео размишљајући о срећи, благостану и просвети рода свог, — види се отуда, што се тако многобројно у храм божји искупило, да чује духовне песме и проповеди, које се на славу просветитеља србског одјасе. Овдашњи грађанство ние се задовољило са спољношћу, зато и ние само на то важност полагало, да се обреди прк. и свечаност тај дан одржи, па да само тим даде доказа, како достојно цени и поштуе дела светитељва, него се потрудило, да греде стопама његовим угледајући се на примера достојна дела и добротинства просветитеља србског, која е он из любви према пркви и народу свом учинио, и тим срећу, благостанѣ и просвету разширио. Наша обштина и ове године е из сазакот разреда сиромашну децу обуком обдарила, и тим школу и тој деци приступачном учинила. Осим тога још и с друге стране е брига обраћена на девојачку школу; ер се и ове године нашла добротворка, која е жен-

ску сиромашну децу у свое окриље узела, да од свое стране привесе дарак свой на жртвеник школског напредка и просвете. Велешт. гђа Катарина уд. Белићка послала е лепе дарове за шест сиромашних ученица, да им се на дан св. Саве разделе. Кад е девојчки учитељ ученице, које су добиле дарове, предпоменутој госпођи одвео и у име њихово у краткој беседи захваљно се на учипљивој милости, онда се иста добротворка окренула деци рекавши им : „да марљиво у училиште ходе, науку и учитеља слушају, па ако се поред тог још и добро узвладате, — рече она, — да ми се у свачем ваш учитељ похвалити може, онда ћу још и више и лепших дарова послати вам.“ — И пошто е и ту децу врло приятним даром даривала, одпусти их дома. Из тога се види, чему се и у напредак од те мишље и родољубиве госпође имамо надати, зато нам се не може а да не рекиемо : „Да Бог да се хиљадиле оваке милостиве и добротворне госпође!“

Из поузданог извора дознали смо, да е г. Белића у намери подићи барјак школски, на ком ће о њеном трошку наш млади акад. сликар г. А. Мародић својом вештом кичицом насликати с едне стране како Исус Христос благосиља малу децу; а с друге, лик св. Саве, као патрона школског. У колико су значајне ове две иконе по децу, у толико се радуемо, што ће вештачки израђене бити, а то велики утицај има на децу у погледу неговања и развијања чувства красоте.

Ово племенито дело те врсне госпође ће се у школску споменницу увести, и сваке године на дан св. Саве приликом свечаности за углед стављати; ер у колико се дачити можемо, што наша правосл. црква овде у месту има више главница са заветним писмом, да се за спомен дотичног завештатеља службе божие и парастоси чине, то се опет жалимо, што е досад на наше школе врло мало бриге обраћано, па до данас нема никака фонда, из кога би се сиротом деци одело и потребне школске ствари набављале. Што е лане из добровољних прилога покупљиво и што ће се ове године прикупити, тако е малено, да се ништа с тим започети не може, а да се за кратко време не исцрпи, зато се надамо, да ће се наћи више родољуба, којима е Бог имана дао, те ће увидети, да е школа кћи матере цркве, па да е и то велика задужбина, кад ко помаже сироте ђаке, кои ће сећајући се свога добротвора благосиљати га и Богу се молити за њега, па и после смрти његове неће заборавити, да су њему с благодарношћу дужни.

У Срб. Бечео. Код нас е и ове године свечано прослављен Просветитељ Србски Свети Сава. Учитељ II. разр. г. Ђ. Глибонски држао е у школи свечаности сходан говор. Том приликом на местни Школ. Фонд скупљиво е близо 40 фор. —

Јануара 13. преселила се овде у вечност у 66-ој живота години Г. Аниа Петровића рођена Веселиновића удовица негдашњег учитеља Сегединског и мати овдашњег учитеља I. разреда г. Ђ. Петровића. Покойница била е добра душа; она е као удова учитељка из фонда Школ. у Пешти мировину примала. При упоку њеном говорно е надгробно слово г. Ђ. Глибонски.

Школске вести.

ВЕЧЕРИЊ ШКОЛЕ. По прилику честитих Турниана, заведена е и у Ст. Керу на Богојављењ о. г. Вечерња Школа како за мушку, тако и за женску омладину. На појутарѣ св. Јована започета су предавања мушкoј, а сутра дан и женској младежи. Ома на почетку уписах се 71 мушких и 55 женских особа у ову школу. Предавања држе на-рох, школска старатељ и учитељ. Обштина е обећала учитељу и не-ку малену награду за оовостручан труд њгов. Број ученика и уче-ница сваки даном множи се, и они радо у школу долазе и пажљиво предавања слушају. —

ПРИЛОГ НА ФОНД ШКОЛ. ЛИСТА. Г. Велизар Боборон трговац у Панчеву приложио е на фонд Школскога Листа 1 фр. а. вр. —

УПРАЗЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. Место девојачке учитељке у Срб. девојачкој школи у Сремски Карловци. Стецај е отворен до крај Фебруара по рим. Плата е : 367 фр. 50 новчића; даљ у име паушала за писаће потребе 6 фр. 30 нв. Молбенице се имају поднети магистрату Карловачком и то путем надлежне власти.

У Новом Бечею отворен е стецај за учитељицу женске школе. Плата е 420 фр. слободан стан и огрев и 25 фр. за послугу школску. Молбенице се имају поднети Консисторији Темишварској.

У В. Бечереку тражи се учитељица послова. Плата е 315 фр. 105 ф. у име стана. Молбеница се има ч. консист. Темишварској под-нети. —

НАИМЕНОВАЊА. Ч. Консисторија Бачка наименовала е а Високо кр. угарско Министарство Просвете под брови 13440 (од год 1867.) потврдило е Г. Александра Вуића за учитеља у Гложану. Г. Вуић из-учио е пети гимн. разред у Карловци и препарандију у Сомбору год. 1867; проглашен е да е способан за учитељ основне школе. Јавио се био за ово место још Паво Мирковић учит. заступник у Пивницама.

У Броју првом овога Листа објављено наименовањ г. Јована Канурића, за учит. женске школе у Товаришеву потврдило е кр. угар. Министарство просвете под бр. 1300 од ове год. — За ово су место пријавили се били још: Велько Петровић, Стефан Кирановић, Авакум Травань, Александар Вуић, Ђорђе Миладиновић, Раста Вукићевић, Лазар Бикар, и Емилија Горјачевићева.

Темишварска Консисторија наименовала е а високо кр. Министар-ство Просвете потврдило е под бр. 16,653 од године 1867 за учитељку женске школе у Меленци г. Марију Ђуросевића. Изучила е србску ос-новну школу и немачку главну школу у Белој Цркви и препарандију у Панчеву. Јавиле су се још: Милица Борића, Софија Стефаниовића, Катарина Радосављевића, и Емилија Горјачевића.

Лист овај излази дванут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 фр. 50 нв.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 3. У Сомбору 15. Фебруара 1868. Год. X.

О негованю осећаня симпатичнога

Осећанѣ симпатично састои се у топлѣм саучешѣу према срећи или несрећи другихъ люди. Осећанѣ ово зове се и добро срдце. Оно за темель служи човечности и правой хришћанской любви ка ближѣму, и кадро в како поведице люде тако и задругу човечню срећномъ учинити.

Сви родители валяло би да децу свою од суѣте, себичности и охолости одвикаваю, а блага осећаня любви и милости у њима буде, а то ће најболѣ учинити благимъ постанѣмъ своимъ према деци и према свима людемъ, с којима се друже и о којима се предъ децомъ разговараю, а особито према слугамъ, слушкинямъ и у обще людмъ нижегъ станя.

Осећанѣ доброга срдца затуплюе се у деце, кадъ родители едно дете радиѣ имаю него другу децу; кадъ деца од своихъ родителя ружне речи слушаю и неупутна дела њихова очима гледе, кадъ родители нечовечно поступаю са своѣмъ децомъ или са слугамъ, кадъ другимъ людмъ завиде, кадъ се радују туђемъ злу, кадъ сиротиню немилице и грубо с прага отерую, кадъ друге люде вараю, и кадъ са стокомъ своѣмъ немилостиво поступаю. —

Народна школа примаюћи децу по домаћемъ васпитаню различиту, има настоявати, да добро васпитану децу у племенитомъ осећаню симпатіе сачува и утврди, а кодъ покварене и занемарене деце да ослаби неваляла осећаня зависти, суѣте, охолости и т. д. па да на место њихово пробуди и однегуе благост и доброту срдца, а то се може урадити на овај начинъ :

Учитель треба да вѣ благъ кротакъ, и дуготрпеливъ; да се уздржава од ярости, себичности, пакости и осветљивости, и

да с децом свагда као добар и чедољубив родитељ по-
ступа. —

Он треба да побуди у деци осећањѣ любви приповеда-
јући им дела Христа Спасителя, еванђелске приче, особито ону
о милостивом Самарянину и друге згодне моралне приповедке
и црте из жития угодника Божијх, из коих ће деца увидити, ка-
ко е лепо радовати се срећи свога ближнѣга, а у нужди, бо-
лести и беди помагати му. —

Угледајући се на ту красну науку треба дати деци при-
лику у школи, да едан другоме у добру помажу, да у искре-
ном пријатељству међу собом живе и едан другом увреде пра-
штају. Деца боля и отменія треба да буду сиромашной и за-
немареной на услуги, али услуга та нека бива с драге волѣ
и свесрдиз, а не натерана; учитель може само позвати и упу-
тити децу да едан другом помажу н. пр. овако : „Неки су од
вас лепо научили приповедку, што сам јуче казивао, али има
међу вама и такових, кои е незнаю (а то су ови и ови); —
кои ће бити тако добар да остане с њима данас после школе
па да им неколико пута приповеди ту исту приповедку, да их
испитае из њѣ, и да их научи приповедати ту исту приповед-
ку!“ — Догоди ли се у школи, да дете едио увреди друга свог,
онда треба учитель да увређеноме рекне : „Хоћеш ли ти тво-
ме другу опростити од свег срдца, ако се он покае ? — Ви-
дићу, оће л' се он поправити и оћеш ли ти своју реч одр-
жати !“ —

Не сме се допустити, да се ученици едан другоме или
старѣим людма, рођима, клястима, сулудима па ни самим пиян-
цима ругаю, нити да кога грде и злоставе. Ако кои ученик
у овом погледу погреши, нив доста само накарати га, него
му валя сву гнусност, неупутност и грешност његовог поступка
живо пред очи ставити и честим саветовањѣм насамом пашити
се, да га поправимо и уместо подсмеха сажалењѣ према бед-
ним и несрећним людма у срцу његовом пробудимо.

Навикавати валя децу у школи да се радују срећи и на-
предку своих другова, да никоме на жао не чине, већ сва-
кога учтиво и уљудно да предусретаю; а на против чувати
их валя од зависти, пакости, штеточинства и освете.

Код деце из отмених и богатих кућа суету и охолост
валя слабити, често им казуюћи : да су сви люди пред Богом
еднаки; да Бог неправи разлику међу богатима и сиромашни-
ма; да сви паметни и просвештени люди ради е имаю учтиву,

смерну и добросрдачну сирочад, него размажену и неваљалу богаташку децу. Особито често валя пред очи стављати ученицима, да ђ охолост велики и тешки грех, и да онај хришћанин, који се охолости неће да остави, не заслужије то красно име што на себи носи. —

Ученике треба учити : да све што у природи виде, снатрају као дар отца небесног; да с радошћу изчекују долазак прве ласте у пролеће; да им ђ мила песма славујева; да се радују лепом майском дану и да с љубави негују цвеће, дрва и поврће (зелен), а надгледају домаћу живад. Одвраћати пак валя децу ђ одраслие од суровог поступаня са животињама као што ђ : кинџањ мува и других животињица, дражењ керови и устркиванњ с коњима; ђр коме год срце тако отврдие, да задовољства налази у мучењу животиња, тај ће и према људма суров и немио бити.

Напоследку знати валя да се осећањ симпатие има неговати у свези са осећањм благонравности и побожности. —

Наука читаня и писаня.

(Настављено).

Први ђ увео гласањ у народну школу Стефани школски саветник у Баварској. Он ђ разликовао на писмену : глас, знак и име. Наипре су се учили сви гласови и сви знаци, после спаян ђ едан суглас са едним самогласом и наипосле спаяни су гласови у речи. Главне погрешке овог метода су те, што су се пре спаяня сви гласови научити морали, и што ђ читанњ оделџно од писаня ишло.

Јован Гразер ђ основатељ науке писаня са читанњм. Његово ђ у овом погледу начело ово : „С децом валя наипре устмено радити, за тим писати па онда читати.“ Он ђ имао чудну идеју, да су писмена облик при говору различно наметених наших уста, и по томе што деца виде на устима учитељским, то валя да пјашу. Пошто немачка писмена нису била едниака са идејом ѡеговом остави их, и узме латиницу а кад се и ова бољма непокаже, створи по идеи својој нека особита првобитна писмена. Та су писмена из школа нестала а ѡегов начин читаня са писанњм остао ђ.

Жакото ставља ово начело : „Сасвим ђ природи сходно да се посао починњ од целога као деца познатог дакле од

речи, а будући реч понављено долази у ставу, то да се почињ од става.“ Детету је одмах дао књигу (Телемака) у руке, и пошто је цела књига прочитана, вратило се првом ставу, који се дотле читао и што се прочитало, показивало, док и деца нису то знала редом и преко реда. Овим су се начином учили слогови и гласови из тога и из других на реду ставова, док се једанпут читати нису научили. *) „Паралелно са вештањем у читању ишло је вештањем у писању.“ Оба ова посла нису могуће заједно свршивати, као што нису могуће наћи става, у ком су гласови тако уређени да пред последњим гласом стоји лакши, пред овим још лакши и овај ред да се до краја става одржи. А још је теже наћи да овај ред имају и знаци њихови и да се свагда од лакшег облика иде к тежем.

Директор нормалне школе у Липском Фогл, кога се метод сада у Немачкој веома хвали, почињ читањем на појединим речима, које се бар приближују једном и другом начелу Жакотовљевог. Кад се сврши писмено и устмено приправљањем, онда се узме ствар прве речи, која ће се писати и. пр. икона, и говори се о њој као што изискује наука гледана. Говор се заврши растварањем сваког имена. Реч се та напише на таблу; с једне стране метне се слика ствари а с друге штампана реч, која се заједно са папиром може растварати. Учитель показује и говори: ово је насликана икона, ово је написана а ово наштампана икона. Које је написана? наштампана? насликана? — Напишите ви написану икону! Деца напишу сматрајући целу реч за линију. Растворите линију на слокове! на гласове! (ради се устмено). Ово је написан глас и, а ово наштампан. Ево да видите како се пише тај глас и. Напишите га сад и ви сви. Донеси ми наштампано и. Ви сте чули у речи икона глас и? који је то глас одостраг? Ко ће ми наћи предпоследњи глас на написаној икони? а на наштампаној? Сад ћемо да пишемо и? Ко ће ми казивати како морам вући кредом? — Овако се ради и са осталим гласовима ове речи. После се узму друге и кад се тим начином пређе једно четрдесет речи (зову се нормалне речи) дете је у стању читати и писати а то бива кроз по године. —

У Швајцарској

С.

*) На подобан начин а можда и без сазнавања учили су руски ђаци, певци и прквенаци децу читати још пре двеста и више година почевши од „Блаженъ мужъ“ па свршујући са: „Малъ бѣхъ въ братѣ.“ —

Божіє Заповѣди.

(Неколико лекція из Катихизиса у III. разреду народне школе).

I.

ПРВА ЗАПОВѢД.

„Азъ есмь Господь Богъ твой : да неѣдытъ тебѣ кози
и ниѣ развѣ мене.

„Я сам Господь Богъ твой. Немой имати богова других
осим мене.“

Кое е прва реченица у првой Божіей заповѣди ? Я сам
Господь Богъ твой. — Ко говори нама те речи ? Те речи го-
вори нама сам Господь Богъ. — Коже е први путъ Богъ казао,
ове речи : „Я сам Господь Богъ твой!“ Речи : Я сам Господь
Богъ твой први путъ рекао е Богъ синовима Израилѣвима. — Гдѣ е
Господь Богъ те рѣчи синовима Израилѣвимъ први путъ казао ?
Господь Богъ е те речи први путъ синовима Израилѣвима казао
на гори Синайской. — Ели Богъ само те речи казао синовима
Израилѣвима ? Ние само те, него свихъ десетъ заповѣди, или цео
законъ Десетословія.

То се, дѣчице моя догодило овако :

„Кадъ е наступио трећи мѣсецъ после излазка синова Ис-
раилѣвихъ изъ Египта и они се бавише у пустињи подъ горомъ
Синайскомъ, тада рекне Господь Богъ Мойсею : Очисти люде да-
насъ и сутра, нека буду чисти, и приправни у данъ трећи ; еръ ће
у трећи данъ сићи Господь на гору Синайску предъ свима людама.
— Трећи данъ у ютру била е грмљавина и мунѣ су сѣвало и
чуо се гласъ трубе, и уплаше се сви люди. А Мойсей изве-
де люде изъ стана и доведе ихъ подъ гору. И гора се Синай-
ска сва задими, с тога што се Господь Богъ на ню силазио у
огню. И гласи трубѣ бише веома яки. И Господь рекне Мой-
сею : „Я сам Господь, Богъ твой!“ И по реду све остало
заповѣди. — И сав народъ видно е мунѣ и димъ и чуо грмля-
вину и гласъ трубѣ и уплашио се. А Мойсей ни рекне : не-
бойте се, еръ Богъ хоће да васъ искуша и да вамъ предъ очима
буде страхъ нѣговъ, да неби есте грѣшили.“ —

Видите, драга дѣцо, кадъ е Господь Богъ людама заповѣди
дао, тада е грмило и сѣвало, и гора се Синайска тресла и
димила, а то е зато било, да се люди бою увредити Бога и
противъ заповѣди Нѣговихъ грѣшити. С' тога добро запамтите
ово : Кадъ е тако страшно било онда кадъ е Богъ заповѣди дао,

да каколи ће још страшније бити по нас на другом свѣту, ако се за овога живота по Божиим заповѣдима не владамо! —

Бог говори нама у првој заповѣди: Я сам Господ! Зар нема и друге Господе осим Бога? (Има истина и друге госпoде на земљи, велике и мале, али таквог свемогућег и свесилног Господина као што е Господ Бог наш, нема више нигдѣ ни на цѣлом свѣту). — Тако е доиста дѣчице моя. Бог е Господин над свом господом; Он е Господар неба и земљѣ. Све е то његово; све е у његовой власти; све е њему подчинѣно. Кад дакле нама што Бог заповѣди, шта морамо ми онда радити? (Кад нам Бог што заповѣди, ми морамо слушати послушни и покорни бити, и онако радити као што Он заповѣда; ер е Он наш Господин и Господар). —

Господ нам још каже у првој заповѣди: „Я сам Бог твой!“ Кад би теби Милораде родитель твой рекао: „Я сам твой отац а ти си мой мили син;“ то би тим хтѣо он теби показати, да те радо има и да те люби. Сад шта мислите, дѣцо, шта хоће Господ Бог нама да покаже тим, кад нам вели да е Он Бог наш? Тим, што нам Господ каже, да е Он Бог наш, хоће Он да нам даде на знањѣ, да Он нас радо има и да нас люби. — Право имате, дѣцо моя, тако е. Господ Бог нас люби и милуе већма него ико други што нас радо има, па Он нас још већма люби и милуе, него што нас и сами родители наши любе и милую. Ми самртни люди овдѣ на земљи само слушати можемо каква е велика любов Божия према нама, ал доћи ће време кад ћемо ту любов много болѣ познати, ако се њѣ заслужни покажемо. —

Сећате л се још оног красног еванђелског изречения, у коме се каже како Бог нас люби?

„Такѡ Богъ возлюбѣ мѣръ, ѡкъ и сына своего единогоуднаго далаъ естъ, да всакъ вѣрѡуѣ въ онь непогикнетъ, но имать животъ вѣчныи.“ (Іoан. 3, 16).

Кад дакле Бог нас люде највећма люби и милуе, то што смо дужни ми њему чинити? И ми смо дужни Бога любити највећма, од свег срдца, и од све душе наше, као благога Отца и највећег Добротвора свога. —

Кад се кои од вас разболи, дѣцо, кога зову онда родители ваши? (Лѣкара). То е врло добро што родители зову лѣкара, ер он е човѣк, кои познае нарав човѣчию и умѣ лечити од болести, и можемо се надати, да ће он болног с Божиом помоћу излечити. Ал опет се догоди често, да ни лѣкар

неможе болестнику помоћи. Ето видите : Стевина в мати умирла, Гойков в брат преминуо, а Јоцина се сестра недавно упокоила, — а ту су свуда лѣкари лѣчили, али све бадѣва, кад в Божия воля била, да оне к себи прими. — Люди нам дакле немогу свагда и у сваком случаю помоћи. Зато и поємо сваке неделѣ у цркви : „Нинадѣйтиса на князи на сыны челоувѣчскіа вх ниѣже нѣсть спасеніа.“ Да ко нам може у сваком случаю помоћи ? Само едан Бог може нам свагда и у сваком случаю помоћи. — Тако в, више се пута догађа, да лѣкари одкажу болеснику живот, а Бог га опет исцѣли; више пута паднемо у беду и неволю, ал Бог нас опет подигне и даде нам срећу и напредак. С' тога се валя на Бога ухвати. Примите дакле к срдцу оне речи што се на св. Литургији поє : „Блаженъ есмѣже Богъ Іаковъ помощникъ егѡ, оупованіе егѡ на Господа Бога своѣго : сотворшаго небо и землю, море и вса яже вх ниѣхъ и т. д. (Овде се прочита и протолкує сав псалом 140. —

Ми смо већ увидили, да нам валя Бога слушати, любити и на Нѣга се ухвати. Али дечице : ми се јошт морамо и молити Богу. По томе хоће благи Бог да позна, да л' ми Нѣга любимо и да л' се на Нѣга ухвамо. — Ёсте л' се ви јутрос Богу молили ? — Я знам да има неки међу вама, кои се нису Богу молили, али то ниє лепо ни добро. Свако дете треба да се у јутру и у вече, пре и после сла Богу моли, па треба и родителѣ ваше да молите, да се и они с вама заедно Богу моле. —

Шта нам се дакле заповѣда у првой заповѣди ? — „У првой заповѣди заповѣда нам се : да ми вѣруємо да в само едан Бог; да Богу будемо послушни, да Нѣга любимо и почитуємо; да се на Нѣга едног ухвамо, и да се Нѣму едног молимо.“ —

Како гласи она друга реченица у првой заповѣди Божіой ? „Немой имати богова других осим мене.“ —

Шта забранює Бог овим речма ?
Овим речма забранює нама Бог, другога кога у место Бога држати. —

Има дѣцице люди, кои се сувише уздаю на свой разум ил на свое богатство па заборава на Бога и неће да вѣрую Бога. Такови люди греше против прве Божіє заповѣди.

Има люди кои се уздаю на каквог богатог приятеля, па

забравляю Бога и чине зла дела. — И ти греше против прве Божиє заповѣди. —

Има люди кои у болести неће да зову паметног и ученог лѣкара, нит хоће да се Богу моле, него зову врачаре то баю и чараю, или иду да им се гледи у рожданик, или верую картарама. То є све велика гриота; и сви ти што врачаю и држе на врачбине, на баянѣ и на бацањѣ карти, греше против прве Божиє заповѣди. —

Кои дакле греше против прве заповѣди? (Против прве заповѣди греше они кои Бога неверую, кои забраве на Бога, кои се Богу немолє, кои Бога нелюбє, кои се на Бога неухваю него држе на врачбине на баянїи и чаранїи, и коигод се већма ухваю на свой разум, на богатство и на друге люде него на Господа Бога).

Єли допуштено поштовати ангеле и светце? Допуштено є поштовати ангеле и светце онако како нас св. Црква наша учи; єр ако ми ваљанє, поштєнє и заслужнє люде и добротворє наше још за живота поштуємо; то треба још већма да поштуємо свете добротворє наше, кои су код Бога у милости.

Нис ли противно првој Божјој заповѣди правилно призивањѣ светих? „Правилно призивањѣ светих нис противно првој Божјој заповѣди; єр ми свете поштуємо не као Бога, него као Божјє угодникє и Божјє вѣрнє слугє, и призивамо их у помоћ да се они за нас моле Богу, и да нам испросє своїи молитвама милости код Бога.“

Кога смо дужни измеђ свию светих угодника Божїих највећма поштовати? Између светих угодника Божїих највећма смо дужни поштовати Пресвету Богородицу, која є висша од свию аиђєла и свию светих, која се непрестано моли Богу за нас, и која нам највише своим заступањѣ помоћи може. —

На што имамо особито пазити, кад поштуємо и призивамо свете Божјє угодникє.

„Кад призивамо и поштуємо свете Божјє угодникє, то нам се ваљє угледати на њихова добра дела, и настоявати да будемо и ми ваљни и побожни као што су они били, те тако да и ми по могућству постанемо учестници вечног блаженства у царству небесном.“ *)

*) Како се прва Божїа заповѣд у свєзу доводи с науком верє, с изречєнијима из св. Писма, с молитвама из часловца, и псалтира, и с осталим школским предметима то се види́ти може у Школ. Листу, 1861. год. — стр. 713 — 716; и 730 — 734.

З а п и с н и к

Збора учительског Диштрикта Будинског у Ковину дана
2 и 3. Октобра 1867. држаног.

(Настављено из бр. 2).

После свега овог устане Николић, и са пристойном учтивосћу обрати се на Г. Председателя, дозволења молећи на јошт едан особито важан предлог, ког получивши, почне говор свой слѣдуюћим начином :

Почитаеми зборе! Опоминији се на цветуће станѣ наших народних школа, ког е тек под родољубивом управом Г. Др. Натошевића бившег школског советника у живот ступиле, но будући е исти Господин нас на жалост оставио, и божи се да неби школе наше опет у назад пошле, то предлажемо, да се из овог збора учительског молбеница на Чест. Консистиориум стави, с' том жељом, да Чест. Консистиориум код високог Министериума изходатајствуе, да нам се за вишег школског надзирателя таква една особа постави, ког би то звање совестно одправляти могла; а то е у тој струци по мом увиђеню најотличнији муж Г. Н. . . .

У подужой беседи подпомаже тај исти предлог с' разлoзима Бакић.

Напротив пак Г. председатель и присуствовавши свештенство са клирицима Бољарићем Чушићем и Јаковићем, (изузимајући, свешт. Михаџића и Ђакоча Милића) тога су мишњени, да би оваковим нашим поступком недовољен спрема постојеће садашњег управе школске указали, у којој пуно поверенје от почетка до данас имајући, ни из далека помислити несмеду, да би школе наше под садашњом управом и најмање заостављене биле, чега ради никакове потребе неналазе о будућем надзирању школском бринути се. — А што се неуморног у учебним предметима дѣлателя Г. Н. . . . тиче, они осведочене до сада изредне пѣгове заслуге, с' којима е целог Србства, особито пак дотични органа школски внимание на себе обратио, у сваком смотренију дубоко цене, и поред достојног уважења, застапа би га у свое време таквим имати срдечно желили; ништа мање, будући да за најкраће време предстои највише одобренје заключенія 1865. лѣта држаног просветног народног Собора, кои се и о важном овом предмету такође побринуо, и у обзиру

овом нужно расположити у собствених рукама задржао, не могу усвоити предлог учитеља Николића тим мањ, што се сад предвидити даје, да оваком безвременим настојавању, жељени успѣх слѣдовати неће, и што у предмету овом кораке какове чинити у делокруг собраног збора никако не спада.

После ови противни навода и утврђивања постара се свештеник Михаџић предмет овај много живљим представити, позивајући се на историју народних школа наших, по којој су ове све до 1848 год. до наступившег такозваног провизориума под управом више Надзирателя дѣйствително стајале, а почем њ исти провизориум сада већ коначно двигнут, нада се да ће и институте њгове такође престати, и да ћемо опет вишег Надзирателя добити, којом изивом пасти се на ново преобратити мишљење Предсѣдателя и прочег свештенства тако, да истрајем врховног школског Надзирателя, постојећа садашња духовна власт школска неби никако увређена бити могла, њр мисли, да би се речена власт јоште радовала, кад би терета овог, кога бесплатно сносити мора, еданпут већ опростила се, зато са највећом готовошћу усвојава предлог Николића.

Доказивањ ово говорника Михаџића, буде у противословне приведено, најуместнијим наводица пароха Витомировића, кои са подужом беседом по други пут изјави, да предмет овај никако не спада у позив учитељског збора, и по томе, да би правом задатку нашем приступили, моли Г. Предсѣдателя, да се к' другом предмету пређе.

Осим предговорника Витомировића јошт њ гворио ђакон Милић доказивајући неуморним рад вртног Г. Н. . . . о напредку народних наших школа, жељно би да се представително преко Чест. Консистиориума умоли високи Министериум, да се исти Господин за Надзирателя школског у толико више изабере, што њ свима познато, да по заключенияма саборница, такви едан главни Надзиратељ из мирског реда постављен бити има; и што њ и онако изглед, да ће иста заключения у живот суити.

И будући да њ говорника Милића и учитељ Плавшић истим мишљењем подпомоћи старао се, и с тим би се само на ново жестоко препирањ породило, на предлог Бакића ступљено буде ко гласању и кад њ ово „за“ и „против“ еднако изпало, и ни една страна от свог уверења њ доброволно отступити хтела, таково се донесе заключение, да предмет овај до идущег збора нерешен остане.

И сотим би збор радию своју свршио, кад неби от Бакића предложено било, да се јошт пре разлазка за будући збор програм зготови.

Чупић неналази за нужно да се програм прави, већ предлаже, да се сваки преправити има из једног предмета тичућег се напредка школског, о ком говориш мисли; кои предлог од стране збора једногласно усвои буде.

Николић изјављуе жалбу, што старатељи школски, кои се овај предмет такође изближе тиче, нису учествовали, у слѣд ког жели, да се поступак овај њиов протоколарно назначи, и да се они тога ради на одговор позову.

Г. Предсједатељ са јошт већим негодованјем примјчава, да су неки и од учитеља, као : Георгиј Плавшић Столио Београдски, — Георгиј Тошковић Помашки, и Георгиј Суботиновић Д. Пантелијски од настојећег збора изостата усудили се, без да су извинение своје предходно поднели, чега ради мненј пјегово тамо се клони, да исти не само на одговор позвани, већ у случају недовољног свог оправдана достојно укорени буду, које се обштим сагласијем примило.

У погледу овом јошт за добро налази Бакић, да се сиромашнији Учителима, кои се у таквој итацији находе, гди им обшество путни трошак ради долазка на збор учитељски никако у станју дати нисе, у помоћ притече, и предлаже начин : да сваки учитељ 10 нв. а и више по могућству своје на месец дана на ту цѣл опредѣли, које би истеченијем 10. месеци од свакога 1 фр. износило; новци ови ннали би се Господину протопресвитеру послати, кои ће по праведном свом увиђенју наведене убоге учитеља, лакшег учествовања ради у будућим зборовима обстоятелствама соразмерно подпомаћи, а тим њи присуствованју без сваког примораванја привести. Похвални овај говорника предлог буде јединодушно примљен, и закључено е одма у наступајућој години речене потребе најточније намиривати.

И на последку за одостверењ записника овог, избран е одбор у лицу : Господина Михаљџића, Бакића, Николића, и Плавшића.

Затим устане Г. Предсједатељ и закључи рад збора са велеважним своим отеческим советом, препоручивши како присутствуюћима, тако и одсуствуюћима учителима да сваки звање своје точно и ревностно одправља, у свако доба спрема

сваког пристойно се обходи, како би красног имена „Учитель“ у најпросторијем смислу достојним се указао.

После овог одпојно буде „Преславная днесь“ и тим се саветованя закључе. —

У Ковину 3 Октобра 1867. — Јоан Миликић с. р. протопресвитер и конференције председатељ. — У место Тиме Михаџића, Цветко Милић с. р. ђакон. — Коста Николић с. р. учитељ. — Павлао Плавшић с. р. учитељ. — Светозар Бакић с. р. учитељ. — Корнилиј Чупић с. р. пероводитељ Збора. —

Извештај са учитељског Збора.

ПЛАНЧЕВО 10. Нов. 1867. Овде е 5 Нов. држан местни „Збор“ учитељски под председништвом управитеља школског Гд. Д. Чобића, а присуствовала су слѣдећа господа; надзиратељи школски, гд. Д. Ђорић магистратски саветник, гд. В. Боборон, и И. Ђорђевић; од грађана гд. Н. Павловић општ. саветник и гд. Б. Поповић; од учитеља гд. И. Атанацковић, И. Илић, П. Михайловић, Н. Матеић, Д. Козаревић и Ж. Стојковић, од учитељки Госпође: С. Петровића, И. Петровића и Р. Козаревића. Збор е држан у најстаријем разреду главне школе, одпочет е по подне у 2 сата а свршен е у 5 сати у вече.

Збор е отворио гд. председник полужом беседом, препоручујући свима озбиљност у Збору, а особито избегавањѣ вређања личности. Потом е разложио задатак Збора учитељског, наводећи, како су оваки зборови од велике користи, не само по учитељѣ, но и по цео народ. На то ч. Господин Ђакон и учитељ Јосиф Атанацковић рече: Како он жели да и ми нисмо натраг од других народа; и моли остале учитељѣ, да гледимо да ову племениту идеју остваримо, — и тако пређе се на рад.

Гд. Председник поднаша Збору слѣдећа питања, и жели да се одма реше:

1. Шта треба учитељ да ради, да љубав своих ученика задобие, како би ови школу и цркву радо и с' вољом посећивали? —

Гд. И. Илић учитељ наводи, како треба учитељ да благим и отачаским поступањем најпре деци школу омили, с' тога е нужно да у школи влада прјатност и добро расположењѣ, но ипак нека е у свакој шали и озбиљност. Кон учитељ себе у деци осећања, и у деци начин мишлења буде знао ставити,

тога ће деца највећма волети; и од њѣга све најбрже научити. —

Гд. Павловић вели : Према ј педагог нисам, то се ипак усуђуем пошт. Збор за реч умолити : Ова точка тако е овде стављена, као да код наших учитеља исте љубави нема. Зато би ја молио, да ми се цело ово питање мотивира!

Гд. председник примећуе : То е истина да е свуда нема, и ово доказуе тим, што код гдекоих учитеља нема довољан број ученика. —

Решено е и у Записник уведено : Да се сваки учитељ има строго прописаног метода и педагогике при предавању придржавати; како би само тим начином љубав код својих ученика задобити могао.

2. Како да се ученици у школу примају, и ели могуће да се и у другом полгодишту примају, у записник редовних ученика уводе, и на јавном годишњем испиту овај успех покажу? —

Решено е : Сва деца мушка и женска имућна и сирота, морају од пуне 6-те године до 12-те у школу ићи, а о броју деце мора се точан списак водити; који се мора подпуно са протоколом крштених слагати. Списак тај се има водити на основу § 302 политичног школског устројства. Ученици се примају само у почетку, најдуже за месец дана, докле још уписивање трае, дакле до 1. Новембра.

3. Да ли сме и може учитељ или учитељка ону децу, која за њихов разред нису спремна, примати, било то јавно или тајно, помрачујући важност другог учитеља?

Решено е : Само редовне ученике, који су за који разред способни, може и сме учитељ у свој разред примити.

4. Како се морају предмети школски ученицима предавати? —

Сваки учитељ мора по прописаном плану обучавања придржавајући се строго метода и педагогике предавати.

5. Дал сви ученици у првом разреду, оно што читају, и писати знају?

Учитељи из први разреда vele : да наука читања иде с' писањем уједно, тако дакле, сви ученици што читају и писати знају. —

6. Ели нужно што месечно од ученика потраживати, и коме и зашто имају они плаћати?

Почем е о овом још год. 1865 у збору реч била, то су

се учитељи на заключена школ. комисие од год. 1861. позвали, на која се и сад позиваю.

7. Како да се уреди точно посећивањѣ цркве од ученика обоег пола, као и читањѣ у цркви и уредно облачењѣ деце ?

Свршено е : Да се сваки ученик после празника у присуству гд. управителя и надзирателя казни, кои на прозивањѣ пре цркве у школу не буде дошао. А што се читања и облачења у цркви тиче, ту ће се распоред начинити, како би могао сваки учитељ еднаку дужност имати.

8. Како да се певањѣ црквено од стране ученика најуредније и без мане, непрекидно уреди ?

Гд. П. Михайловић учитељ изјављуе, да ће он ученицима црквено појањѣ предавати, почем е њѣму тога ради црквена община 5 фр. месечне плате одредила.

9. Како да се оно злоупотребленѣ дечие при венчавању и публикацији пред црквом укине ?

Наређено е : Да сва деца свое капе у школи оставе, где ће сви после цркве морати за капе доћи, а у том ће публикација проћи. А при венчању е осведочено да наша деца не долазе него шегрти; с тога е надзирателство школско примило на себе дужност, оно гадно виканѣ од шегрта у порти приликом венчавања укинути.

10. Дал е нужно, да се и на далѣ од гд. I. Илића започето недељом и празником толковањѣ, апостола, еванђелија и житија светих продужи ?

Доконано е почем е то по децу од велике користи, тако остав при том, да се непрекидно продужи.

И тако свршивши Збор свой рад разиђе се у пади тој, да ће се сваки учитељ строго ових заключена држати.

I. И л и ћ
деловођа.

Разоренѣ Оглая (Аквилее).

(Градиво за читанку из Историје).

1. Х У Н И И.

Дивљи овај и подмукли ал врло ратоборни народ живио е заедно са Обрима и Бугарима у Азији иза црног и каспског мора, међу осталим сродним моголским и татарским народима, дуго време на миру; али при крају IV. века по Хр. на свађе

сусѣдних европским народа око отиманя рушећега се и разпадајућег римског царства, особито на овог богатство намамљѣи, продре г. 375 по Хр. преко рѣке Волге и Дона у Европу, и својом нечувеном свирѣпосћу за кратко време све туда стануюће народе, највише Славене, покоривши, најпосле се стани у данашњој Угарској, и ту начини средоточје свога за кратко време до највеће величине нарастившег царства.

Колико Хунни суров и дивљѣи род беху, ево само неколико речи, нѣто старѣи историописци о њиховом животу и обичајима казую.

Хунни имађаху обичај свакоме свом детету одна чѣи се родило сав образ изпросецати, да од рана и билѣга тим страшији изгледају, и да им ни една длака браде неизрасте, коју они нипошто трпити немогаху.

Хунни су били оманѣга узраста, али здепаста и врло чврста тѣла, и тако тврдога желудка, да им никад нѣ ватре требало, да гла кувају и пеку, него су се хранили живим корѣњѣи и пресним месом од различитих животиња, које су онако живо и крваво најпре пода се на седло турили, да омекша. Скитајући се од малена по брдима и шумама били су научени на глад и на жеђ, и нѣ им никог зима ни друга која непогода стврдлом телу лако наудити могла.

Одећа ѣ била од платна и од кожица некаквих великих шумских мишева, коју вдаред на се метнувши никад свлачили нису, док се нѣ подрла и у крпама само собом с' њих спадала. На главама имали су капе и некакве клопаве шешире, а ноге су им биле козиим кожама умотаване, и обућа тако незграпна, да су врло незгодно по земљи ходили; зато се и ни укуби боју као пешаци нису отликовали; али тим вештии су били на својим малим и ружним али чудо тврдим коњѣима, на којима су као приковани и сраштени седили, готово никад с' њих несилазећи; на коњѣима су седећи ѣли и пили, куповали и продавали; на коњѣима су и спавали, и то тако тврдо, да никад нису с' њих падали.

Кад су имали на непријетеля ударати, ту им ѣ био обичај поделити се на чете, које у виду клинова склопљѣне са страхотном виком и урланѣм јуришаху. Неизпаде ли им први јуриш за руком, то су се умели са чудном хитрином на све стране разпрснути, али још брже у исте онаке чете сабрати, и с' нова са свих страна на непријетеля јуришити, док га неразбише и несавадаше. Борећи се из далека тукли су непри-

теля кошташим стрелама, а из близа мачем у руци. Још су умели некакве конопце на непријатеља тако вешито бацати, да б од часа сваки, на кога б конопац пао, тако заплетен био, да се ни пешце ни на коњу готово нигде маћи могао. —

(Продужиће се).

Вечерња молитва.

(По нем.)

Боже свети! твоје око
 Ни онда се склопити неће
 Када код нас данак мине
 А настане благо вече;
 Ђр ти увек будан гледаш
 Као пастирче верно, младо
 Кое увек, целе ноћи
 Обилази своје стадо.

Зато дай нам, твоје стаду
 Ове ноћи миран санак
 Па да здрави устанемо
 Када сване бели данак,
 Да и далје, као и до сад
 Све у име твоје, Боже,
 Сваки посао започети
 Свој довршити сутра може.

А ако б воља твоја
 Да самртне свршим муке
 Онда, своје тело, душу
 Све у твоје давам руке.

У Руми.

Мита Нешковић.

Исторички преглед црквених књига.

(Продужено).

3. ЧАСОСЛОВ ВЕЛИКИ.

Ово б књига одређена за певницу; она б за певце то, што служебник за свештенике, т. е. садржи у себи у известним оделенијима (која се зову послѣдования) расположење псалме, молитве и песме, које се читају или поје за певницом, и које сачињавају битност богослужения и основу различних служби, као што су: полуноћница, јутрењ, часови, междучасја, обједице или изобразителна, вечерњ и повечерја. У осталом полуноћнице има три: свакидашња, суботна и недељна, а повечерја два: велико и мало. Осим тога има особито јутрењ на св. пасху, особити часови о навечерију рођена Христова

и Богоявления, на вел. петак и св. пасху. Све ове службе стављене су такође у вел. часослову.

Осим тога печата се у часослову:

1. Юргенѣ молитве сачињене разним св. Отцима, после полуноћница.
2. „Послѣдованіе возвишена панагії“ после изобразителних.
3. Благословение трапезе, после вечери.
4. Канон Богородици Теостерикта после вел. повечерия.
5. Молитве идућим на сан, после мал. повечерия.
6. Тропари, Кондаци, Богородични, прокимни, и причестни воскресни, свакидашњи, постни и петдесетни.
7. Месецослов с кратким животописанијама, тропарима, кондацима и т. д. светих и празника.
8. Пасхалия Зрячая и Луник.
9. Свакидашњи антифони литургиски.

Из садржая часослова види се, да је он у различна времена имао различан вид. Постапак његов може се односити времену Саве освећеног, кад су све службе у главном имале садашњи вид, као што показује и устав од Саве до нас дошавши. Допуненѣ пак његово приписује се Јовану Дамаскину и Теодору Студиту како због тога, што су се они занимали изложенјем правила сваке црквене службе, тако и због тога, што у састав часослова спадају сачињена или њихова или савременика њихових.

3. ЧАСОСЛОВ МАЛИ.

Мали часослов ест скраћенѣ великог. Он садржи у себи правила (послѣдованія) свакидашњих служби, наиме: полуноћнице све три, часове, изобразителна, вечериѣ, велико и мало повечерие; осим тога чин узвишена панагії и благословенија вечере, тропаре с Богородичним воскресне и свакидашње, и канон или молебан Богородици.

Часослов овај као што се види првобитно је одређен био за сиромашне цркве, јер се у њему на месту показује и устав, шта и како се чита у пост, шта ли у друге дане. У наше време служи уједно и као школска књига (у место славенске читанке)

5. ПСАЛТИР.

Псалтир закључује у себи књигу псалмова у оном истом реду, у ком се налази и у Библији, само с поделеним на кантизме и славе. На крају псалтира стављени су још: 1. псалми полиглейни или избрани, 2. песме: две пророка Мойсея, Аније, пр. Авакума, Исаије, Јоне, три младића, Богородице, Захарије отца предтечева, Ђекије и Манасије царева јудејских и Симеона Богопријатеља.

Наш Псалтир разликује се од грчкога у томе, што се у почетку њега налази: Символ Атанасија Александриског; кратко изложење вере Анастасија патр. Антиохиског, Кирила Брусалимског и св. Максима; Наука како се имају прсти сложити кад се оћемо да прекрстимо, извађена из „Жезла правления и Увѣта духовнога,“ и кратка сведочба о сили и дјелу псалмова из сачиненија св. Василија, Јоана Златоустог и Августина. — Све је ово стављено у псалтир као најобичнију књигу за време раскола у Русији, да би се оповргле неке ереси и мишљења расколника, и да би се народ у чисто-ти православља сачувао.

(Продужиће се).

Д о п и с и.

І. Н. У Србобрану, у очи Три Јерарха. — Сад већ ваљда је редак Србину у целој Србству, који не зна за св. Савску светковину; почем се она и по најмањим србским обштинама са великом славом проводи.

И овде је обичај да се на дан св. Саве, као на дан србског просветитеља и школског покровитеља, освећује вода у месту училишту.

Ја сам свагда са великом радошћу и духовним задовољством учествовао у народним и црквеним светковинама, али не знам да сам кад год тако тронут био, као о св. Савској светковини ове године.

Одма при улазу у св. цркву на први узгледан поглед, осетио сам неко унутрашње побуђење у себи, које ми душу развеселявати поче, ер видох необичан број скупљена народа у цркви, који у малом уступаху броју оних, који о Божићу и Богојављењу присуствоваше у св. храму. —

Св. Литургију одслужи едан г. свештеник са ђаконом, побожно и са страхом Божијим не хитећи, него свечано и са одушевљењем. У обичајно време казивања проповеди, изговори свештеник животопис св. Саве, из које науку за хришћане извади, и отачаски их позове да примеру свештештва подражавају. — После зајавне молитве, запоје деца тропар св. Саве, а из олтара се укажу кроз царске двери четир

свештеника са ђаконом у красним одежама; по томе е могао сваки знати да е дошло време да у школу полазимо, и тако напред ученици а поред њих учители, а за ученицима ђакон са свештеницима; са стране пак едне и друге уз све ученике родители њихови, пођосмо из цркве и одосмо у училишћу дворану другога разреда.

На мах се напуни пространа дворана народа. Незна се, кои е већма тежио да што болѣ учествуе у свечаности, а да ю и у свой целости ићной сасвим спази; то се могло приметити отуда што сваки жельно и журно у школу улазаше, но будући да мног народ присуствоваше, то се немогоше сви у школу сместити, но јошт више их оста у ходнику и пред здањем школским, него што их уђе у школу. Када се народ умири почне се водоосвећењѣ. Свештеници освећиваху воду скромно и вольно, налик ономе, кое о св. Богоявлению бива, а народ песме свете с' њима умилно појаше.

По свршетку водоосвећења указа се под иконом св. Саве млади врли Србин, ђакон Сентомашки Л. К. и поче беседити скупљеном народу, почевши од времена кад се Срби у ове земљѣ доселише. Укратко али езгровито и са највећим одушевљѣњем изговори беседу и доведе све слушаоце до највећег усхићења; на лицима свију присутствующих обоег пола могла се приметити необична радост и гразењѣ за даљим слушањѣм беседе. Од Чарнојевићева прелазка па до данас, беседник наш верно нацрта сво време и живот Србскога народа; спомени нам и највећег, после светог Саве, србског добротвора славног Саву Текелију; позове свештенике и учитељѣ народне да предияче к науци и правди, ал правој и истинитој а не привидној; и с молитвом к светоме Сави заврши беседу, на кое се из грла свију присутствующих громко „живио!“ зачуе.

Међу слушаоцима могао се видити и местни начелник, коме ако званичан послови и недопустише да може и при св. Богослуженју бити, опет не пропусти но дође на народну светковину; тада одпов деца песму св. Саве, а најпосле најстариј од тамо бивших свештеника изјави свою радост што види свое стадо на овај дан у великом броју скупљѣно; призна да тим показую, да им е стало до напредка свое деце, и поздрави им празника, а народ се и ићму одзове са „живио!“

Затим се вратисмо у цркву а по свршеној литургији одосмо са највећим задовољством своим кућама све по двојца и тројца заедно, казуюћи едан другом свое задовољство.

Да Бог да се оваких успомена по сви Србски мести, и на овај, а и у друге исторично знатне Србске дане, налазило!!

Овде се пре неколико дана породила деца мисао да се оснуе певачка дружина, која би се обвезала 2—3 године ноталично пћине, код неког овде стануюћег сваковрстног знајца свирке, званог Раипа, учити. Дай Боже да се ово и оствари! Јавићу вам шта ће бити од овога предузећа и ако се оснуе, бит ћу слободан кадгод по нешто и о радњи основати имаюће се дружине рећи. *)

*) Особито ће нам мило бити.

У Далю, на Три Герарха. Као сваке године, тако и ове, најсвечаније прославили смо успомену, првог Архиепископа и просветитеља србског св. Саве.

Службу Божију служила су три свештеника и ђакон. Црква е народом пуна била.

После службе одемо с литиом у школу, гдѣ е водица освећена: Ту нам изговори едно ђаче живот св. Саве. Затим ч. г. парох П. М., који е у богослуженју началствовао, укратко ово е од прилике рекао: „Св. Сава е неуморно на пољу просвјете србске дѣлао; он е круну и сјајне дворе отчеве презрео, пак се одважно живот свој у пустиња светогорских проводити, да тако високу — божествену — науку, за којом е од малости своје тезнуо, получи. И заиста у светогорским манастирима, како нам живот и дѣла његова сведоче, живећи међу светим отцима, и дану — ноћу с науком бавећи се, усаврши се он у вѣри и хришћанским добродјелима. Заданут тако светинјом и побожношћу, после више година враћа се св. Сава у премило отечество своје, браћу измируе; народ учи, да се међу собом као браћа liebe, и да едан другом учиниће увреде прашта; школе подиже, сам их обилази; и све, што е за мили род му србски полезно и напредно, уводи, а што е назадињским духом задануто, изкоренуе. — Угледајмо се и ми славни зборе! на данас слављеног Светитеља, пак трудимо се и на-стоймо, да нам школа наша буде после св. Цркве највећа светиња, и да нам е благостанѣ вјно свагда на срдцу и пред очима.“ У даљим говору свом наведе како су школе наше од оно доба напредовати почеле, од како е на чело управе србоко-народних школа Г. Др. Натошевић ступио, и од како е „Школски Лист“ бела света угледао, — пак рече: „Врди подражатељ светитеља Саве, од цѣлог Србства поштовани и любљени Господин Натошевић остави нас, оде у милу майку Србију, да тамо браћи својој у помоћи буде. А за „Школски Лист“ бојати се е, да ће морати скоро престати на видѣло излазити, због малог броя предплатника.“ — Зато позива, да би сваки по могућству на фонд Школског Листа што-то приложио, као што и друге честите србске обштине и вѣнкови чланови учинише, како би се с тим обстанак истог преползног за нас листа осигурао. — На овај позив ч. г. П. М. приложише слѣдећа господа на фонд Школског Листа, и то: ГГ. Кузман Миланковић прота Вуковарски и адм. протопресвитерата дальског 2 фр. Паво Михайловић пар. дальски 1 фр. Милош Раячић пар. дальски 1 фр. Младен Стефановић капелан 1 фр. Паво Боић парох белобрдски 1 фр. Любомир Машпревић 2 фр. Анта Миланковић 1 фр. Јован Миланковић 1 фр. Младен Мркоњић 1 фр. Јован Маринковић 1 фр. Младен Ђирић ђакон и учит. 50 нв. Илия Јовичић кнез. 50 нв. гђа Емилија Лазић 50 нв. гг. Ђорђе Поповић 50 нв. Аца Поповић 50 нв. Фема Миланковић 40 нв. Ана Миланковић 40 нв. Бранко Бркић 50 нв. Дамјан Ковачевић 30 нв. Петар Станћ 10 нв. Кузман Ђекић 50 нв. Тимотија Балић 50 нв. Петар Маринковић 50 нв. Васа Николаевић властел. фишкар 1 фр. Свега 18 фр. 70. нвч.

Можели се лепше и достойније св. Сава славити, него што га ми на овај начин прослависмо. ? —

Примите дакле, Господице Уреднице, овај прилог, и изволите га на достојно место управити; а ми ћемо и у будуће настојати, да общем напредку Србства, у колико будемо могли, подпомогнемо. —

Младен Ђирић
Њакон и учитељ.

Школске вести.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ УЧИТЕЉЕ. Високо кр. угарско Министарство Просвете у Будиму почело је издавати од 1 Фебр. по новом о. г. „Лист за Народне Учители. Недельни Гласник за дадильшта, основне и више народне школе у Угарској.“ Лист овај изилази сваке недеље на мађарском, ђачком, словачком, србском, хрватском, руском и румунском језику. Сваки Народни Учитель добијаће га бесплатно и то под уветима: 1.) да га и својим спољошницима на читање даје, 2.) да га као имаошину школску чува и свој последнику преда. Осим учитеља могу се и други људи на овај Лист уписати, и за ове је годишња цена 3 фор. —

Први број Листа за Народне Учители на србском језику изишао је 25 Јануара (1 Фебруара). Садржи му је овај: 1). Уводни чланак: „Народним Учителима, од Барона Г. Етвеша 2). О нашем народном Васпитању. 3). Какви треба да су народни Учители. 4). Задруге за народно одгајање, с позивним писмом Г. министра просвете Барона Етвеша управљеним у Августу пр. год. на многе патриоте зарад образовања у свакој жупанији и вароши „Задруге за народно васпитање;“ 5). Оснивајмо Читалице, 6). Банатско Учительско друштво. 7). Извешће из Сегедина. 8). Вести из страних земаља; 9). Подлистак: Обучавање у читању у народним школама I. — Ситнеж. Стедишта, књигопис. Наши Школски Листови. Огласи. —

Из овог богатог садржаја првог Листа за нар. учители увидиће читатељи наши, да је Лист овај за сваког народног учитеља Србског у Угарској од велике користи, с' тога њим најтоплије препоручујемо, Лист тај себи набаве. —

Учители, кои случајно први број поменутога Листа добили нису упућују се, да о томе Уредништво извести у писму управљеном на Уредништво Листа за народне Учители. (Budán, a vallás és közoktatási ügyi miniszteriumban).

СОМБОРСКА СРБСКА ЦРКВЕНА ОБШТИНА у седници својој од 28 Јануара на предлог вротног Србина Гд. Сјме Леовића адвоката закључила је, поднети Високом кр. Министарству молбу, да се звање врховног Надзиратеља (Инспектора) над Србским школама у Угарској што скорје успостави. — У истој седници примљен је с великом хвалом дар Преч. Гд. Димитрија Поповића од 200 фр. а. вр. (види бр. 24 Шк. Листа од 1867 год.) као темељ закладе за набављање обуће и одеће сиротом деци школској. Обштелуљиви и велеуважени градоначелник Сомборски Г. Антоније Конковић покљонио је тој заклади такође 200 фор. и одређен је одбор, кои ће се за скупљање прилога на

лсту закладу одсада старати. Живила честита община Сомборска ! Живили утемельители и приложници закладе ове на многа лѣта !

УПРАЗНѢНО УЧИТЕЛЬСКО МЕСТО. У Рису граду у Боки Которской упразнѣно е место учителя III. и IV. разряда Србске главне основне школе с платом 525 фр. а. вр. Просители имаю се до последиѣг Фебруара по ст. приявити одбору србске школе Рисанске, и поднети сведочанства, да су : православие вѣре, добраго владаня моралног, о свршених наукама, о способности учительской, да добро знаю србски и талиянски език. Између више просителя битѣ предпо- ставлѣн онай кои уз то буде знао још и нѣмачки.

У Кларин у Епархиѣ Темишварской. Плата 140 фр. 36 пож. жита, 12 пож. кукуруза, 50 ф. соли, 15 ф. лояних свећа, 2 хвата дрва, 6 ланаца ораће землѣ, сламе за огрев и стан. Школа е чисто србска. Молбенице се подносе консисторіи Темишварской.

ПОКЛОНИ ШКОЛАМА И УЧИТЕЛЬНИМА : Високопреч. Г. Стефан Михаловић архимандрит С. Ђурђски, — осим поклона у бр. 1. овог Листа из Фундације нѣгове тронци учителя учинѣнога, — послао нам е из Манастира С. Ђурђа још 7 предплатника, а то су : Високопреч. Г. Архимандрит, и преподобни Иеромонаси : ГГ. Амвросіи духовник, Калоним школ. управитель, Исхиріон наместник, Немесіан Хранитель и Еклеси- арх, Фотій іеродиакон вѣроучитель и Галилей іеродиакон. — Из благодарности према Г. Архимандриту и отличном братству Ман. Сенђурђа шалѣмо на поклон ове године Лист школама Шкљошкой, и Мединской у Будимской Епархиѣ. —

Благородни Гд. Др. Данило Медаковић, покланя за ову годину Лист Школски школи Мостарской у Херцеговини. — Г. Г. Никола Николић и Лазар Киселички трговци у Турском Бечео плаћаю сваки по едан Школски Лист за сиромашне учителѣ. Благодарѣни Господи овой на нѣховом добротѣству являмо, да се дар првога шалѣ Господиу Игнатиу Видаковићу учителю Санадском, а дар другога пошилѣ се преко ц. кр. консуларства у Тузли Србско-народной школи Тузланской у Босни. — Врстни едан родолюб из Угарске, покланя Лист Школски, школи у Градаццу у Босни, и учителю С. Андрейском Гд. Цв. Милићу. —

ГГ. Светозар и Павао Стефановићи у Іарковцу селу у Банату имали су доброту за тамошнѣг валагог учителя Господина Михаила Атанацковића овогодишню предплату послати. — Гд. Ђорђе Глибоньски учитель и ревности скупитель предброяника на овай Лист у Ст. Бечео покланя за ову годину Школски Лист школама : Србско-Бечейской и Слудско-Мапутской (у Славоніи). —

Госп. Милош Јоцић адвокат послао е подпуни примерак Школскога Листа и Приятеля Србске Мladeжи за годину 1867. да се по увиђеню уредниковом поклони одной школи Србской. — Захваљујући на овом дару являмо, да е тай примерак повѣрен приправнику Јосифу Костићу родом из Приштинѣ у Старой Србиѣ, с тим да га он на есен, кад у отачину свою отиде, преда школи Приштинской. —

ЈВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Преосвештенем Господињу Лукију Николавићу Епископу Горњо Карловачком.

Мое топло чувство, ние ми иначе могло, него целом србском народу израз мое смерне благодарности према Његовом Преосвештенству овако јавно показати. Добра дела, светило су и образац за живот човечански. Преосвештени овая Архиепископ Србски благоизволео е мени сиромашном приправнику на издржаванъ 20 фор. а. вр. милостиво припослати. Нека сам милостиви Бог, кои види добра дела награди ово мени убогом учинѣно добротворство. А я љу целог живота свог топлу молитву Всевишнѣм Творцу шилати, да Добротвора мога здрава и дуговечна на славу нашем честитом народу одржи.

У Сомбору на св. Симеона Мироточиваго 1868. год.

Мойсей Бизумић втор. приправник.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ НА МАЛУ ЋЕОГРАФИЈУ у питањима и одговорима од Кутнора, преведена с немачког на србски једним Србином.

Ова е ѓеографія од велике користи за србске народне школе, ер покрај описаниа свију пет чести суве земљѣ, и са особеним обзиром на Аустрију, Србију и Црну гору, имало се на уму и то, да деца радие науче и болѣ схвате саму ствар, а ту е најглавниа посао : „ваљано питањѣ“ и „ваљан одговор.“

Величина пѣна изнеће до 6 печатани табака, осим имена предплатника, што ће се на крају књиге печатати.

На уму се имало и то, да сваки наш читатељ себи, и сваки родитељ својој деци ову књижацицу — без да осети — лако купити може, с тога е цена књизи само на 40 нов одређена, дакле ефтиние и од Кутнорове немачко-мађурске ѓеографие, коя 6 табака стои и бром опет 40 нов.

Позиваю се дакле гг. учитељи, деѣин родитељи и поштовани читатељи и родољуби подпомагатељи наше књижевности, да похите око скупљања предплатника назначивши име и презиме, сталек, место, колко комади и последню пошту, да знамо куда ћемо књиге слати.

Гг. скупитељима дае се за њиов труд 10-та књига на дар. Рок трае до 15. фебруара о. г.

Књига ће изићи с концем фебруара 1868. год., и одма ће се о трошку предплатника на назначена места слати.

Доцине ће се књига за 60 нов. продавати.

Новци за предплату и имена предплатника молимо да се у плаћеном писму пошљу на Herren Förk und Com, in Temesvar, Festung.

Молимо учтиво сва славна уредништва србских листова, а нарочито „Школски Лист“, да изводе овая позив у своим листовима објавити. —

О б ј а в а.

Трошком фонда Школскога Листа а на корист фонда за учитељске сироте изишла е ових дана на свѣт књига под насловом „Чланци о воспитаваню за Родитељѣ.“ — У

књизи овой прештампани су најважнији чланци из Школских Листова од 1858 — 1864 године. Садржај њ књизи овай :

1. О воспитаваню деце по Хомякову;
2. Предмет и задаћа воспитания;
3. Породица као воспиталиште;
4. Тко воспитавает дете?
5. Писмо о воспитаваню деце.
6. Плод доброг воспитания (у десет писама по Хр. Шиндгу);
7. Младеж и цвеће;
8. Награде и казни при воспитаваню;
9. О казни школској и домаћој;
10. Религиозно воспитанѣ;
11. Нега моралног осећања;
12. Нега осећања красоте;
13. Домаће и школске свечаности;
14. О дечјем свољовству;
15. Одраниванѣ деце да снажни и дуговечни люди буду;
16. Образи домаћег воспитания или фамилия Лажилор;
17. О дечјој лажливости;
18. Родители треба да помажу учителяма;
19. Огледало за матери;
20. О воспитаню ћери;
21. О воспитаню женскога пола.

Већ по овом богатом садржаю сватко увидити може, да њ књига ова сваком Отцу и Матери и свима, кои са одраниванѣм и воспитаванѣм деце посла имаю врло нужна. Чланци у нъој израђени су по најболѣм стручним ауторима, а особито изврстни чланак Гд. Дра Натошевића : „Одраниванѣ деце да снажи и дуговечни люди буду“ заслужуе да га сви родители на помет науче и по нѣму децу своју одраню. Књига ова износи 246 страница у великој осмини. Добити се може за готове новце код Уредништва Школскога Листа. Цена њој ѡ само 30 новчића а. вр. Тако малена цена стављена ѡ за то, да се књига ова најлакше по свима сръбским породицама где се чита распрострети може. С тога се позиваю сви ГГ. учители да на ову књигу што више предплатника скупе. Еданајста књига дае се на дар. Новци се могу и на пошти предати кад се књиге приме (per Nachnahme), али у сваком случаю поштарину имаю приматели платити и потом се од своих предплатника могу намирити. —

О трошку фонда Школ. Листа штампана ѡ књижица : „Неколико народних песама за наизуст ученѣ.“ Треће изданѣ. — Цена ѡ код Уредништва овог Листа 10 новчића. —

Лист овай излази двапут месечно.

Цена ѡ на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нв.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрие Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 4. У Сомбору 29. Фебруара 1868. Год. X.

О негованю осећања истине.

Осећањѣ истине вст. радованѣ о истини, а гиушанѣ и одвраћанѣ од лажи.

У раном дѣтињству появлюе се ово осећањѣ као верованѣ речма старѣх и разумнѣх люди. Деца радо верую ономе, што старѣи и паметнѣи говоре. Овој дѣцној вери треба да родителѣи на сусрет изиђу т. е. да деци само истину говоре и ни пошто, па ни у самой шали, да их невараяу, ер варанѣ проузрокуе код деце неповоренѣ према онима, кои их вараяу. —

Осећањѣ истине вређа се и затуплюе, кад родителѣи у присутству свое деце страног кобг човека лепо дочекаю, а чим овај отиде изсмеяваю га и оговараяу; кад хотимице уче децу лагати говорећи н. пр. овако : „Кажи учителю да си био бо-лестан, па ниси могао зато у школу доћи;“ и кад пред децом лажу, заповедајући на прилику служителю овако : „иди рѣчи ономе човеку, што ме тражи, да нисам код куће.“ — Где се овако у кући ради и говори, ту мораю деца постати притворна и лажлива.

У народној школи треба да учитель истину деци омили и да им у срдце искреност и простосрдachност улие, а то ће учинити :

Кад он сам буде у свему любитель истине и кад се чув-вао буде да никаква лаж, превара, притворност, лукавство и улагиванѣ не обузима га.

Кад учитель деци лепе приповедке приповеда, из коих ће се они уверити, да Бог све зна, да су нѣму и саме мисли на-ше познате, да сви добри люди истинитога и простосрдachнога човека радо имаю, а на лажливост мрзе.

Ако учитель уме побуђивати у деце радозналост и чезню за усавршаванѣм умних снага; ако им науку омили, и у

примерима наочигледно покаже, како е наука и просвета много веће благо од земаљског богатства и славе; ако буде сваку лаж деци забрањивао и гадно, од донашани гласова, оговарања и потварања децу чувао, особито пак ако лакошислену, разсејану и од нарави ветренисту децу чувао буде од лагана и варана: то ће се онда дечие пјжно срце на љубав к' истини привикнути.

Кад дете што погреша треба га насамо саветовати, пробудити у њему савест, и довести га дотле, да се разжали и да припозна своју погрешку. Сваку кривицу пре ваља опростити ономе, који од свег срца без натеривања припозна, него ономе који ју упорно таи.

Учитель треба да брижљиво истражуе узроке, из којих е дете слагало, да на те узроке мотри и по њима се управља при лечењу овога зла. Сасвим е друго, кад дете лаже што жели да други казни буде, а друго е кад лаже да другог од казни избави. У првом случају ина учитель због лажи строго казнити, а у другом љубезно посаветовати овако: „Ја видим да си ти рад помоћи твоме другу, али ипак то није лепо од тебе што нећеш истину да кажеш. Говори дакле истину, па ћеш с тим бољу услугу учинити своме другу, него кад га у злу делу подпомажеш.“

Нека учитель незабрањено деци истинито говорити о ономе што се у школи догађа, него напротив нека сам он пази, да се у школи ништа недогоди, чега би се стидити морао, ако други људи за то дознаду. — Притом нека учитель упућује децу, да буду од речи и да задату реч одрже, ал да не обављају ништа лакоумно и непоштено.

Док се год неувери учитель да е дете доиста љажљиво, дотле нека му поверењ указуе и нека свагда простосрдечној и искреној деци указуе своју благодиклоност похвалу и одликовањ. —

Кои учитель на све ово буде строго пазио, и по овоме у даним приликама савестно поступао; тај ће однеговати у деце љубав ка истини, а тиме ће њима најбољу попутницу за живот дати. —

Слово, на Светосавској светковини

у школи србској Горњо-Карловачкој 1868 год.

(Говорио учитель Манойло Грбић).

Поштовани Зборе! Славна обћино!

Радо се примам дужности своје да вас овђе у школи нашој из срца поздравим. Дужност ова моя потече из мога учительскога позива. Обичајем освећена је ова дужност моя, и колико иста мене одликује међу вама, толико служи и вама на сјину част, да сте увиђели потребу јавне бесѣде. — Без сумњѣ ви ће те, славна обћино, радо пристајати и на сва она права, без којих јавна бесѣда а плодна ни помислити се не може. Нис ми то главна наѣбра да вам овђе разлажемо сва она права, која јавна бесѣда за себе неодољиво захтјева, толико само мимогред дајем: да јавна бесѣда мора бити слободна. Слободна бесѣда не иде на то, да она вређа и напада, да завада и опада. Одрешито речена истина не може никада разумна човѣка вређати. Говор наш имаде своје законе у светом Еванђељу! На такове говоре не може се хришћанска скупштина жалити. А кад се то тврђењѣ побити не може, а оно још манѣ може говорнику нетко заневетати, да је увреду на некога говорио, на чест нападао, или на смутњу нишанио, било у породици, или у обћини.

Молим покорно да ме још болѣ разумјете, изволите се само обазрѣти на тужну прошлост србскога народа. Свакојке бѣде и неволѣ, у које стезаше лукавство и подлост, а за највише мрачњаштво наш беззазлени народ; велим те и подобне аветинѣ стераше народ наш са свога попршта и, што је најгоре, ти црпји злогучи злоупотредише нам народ, те му је невѣра уз колѣно присѣдавала. . . . Послѣдице су тога биле: да је србска црква и школа сасвим занѣжила; а и ако је када која рѣч прочути се канила; одмах се србски говорник са тугом вайко, те је тако и постала позната пословица: „Реци — па гледај те утеци! — Изпеци па реци!

Оволико у обће мислим, да сам морао рећи на ограду самога себе, кад ми већ дужност надлежи, да пред вама овде јавно бесѣдим. Сами пак видите, да уз слободну бесѣду захтјевам од вас подипуну слободу и за себе. Дакле са пуним увѣренѣм, да је славна обћина моя најпреча заштита, прелазим

на поглавиту задаћу своју, те ћу и ту само кратко рећи о значењу ове светковине по нас.

Далеко би я отишао, да я вас подсећам на жалостно стањѣ израилскога народа кроз сав течай његовие пророка. Изопачени тај народ држаше највећу насладу своју у томе: свое родољубиве пророке опадати, сваку им пакост чинити, и најпосле грозно убити их. Тако се заврши и повѣст о Месији. — Уважите само, да е та сва бѣда у томе народу долазила од његовие грађана и школание люди, ученика и учитеља. Отровна школа жидовска остави нам тужни спомен са своима фариссима, књижевницима и назови — архиереима. Нема сумњѣ, да е сва несрећа жидовскога народа имала свое вѣрне дадилѣ у туђинцима: у Римлянима с' једне стране, а с' друге у Вавилонянима. — Вѣрницега примера неможе Србни наћи у повѣстници свѣта од жидовске судбе, па да разјасни себи уду судбу свога народа. Тако баш стесняваху и Србе с' једне стране похлепни Запад, — а с' друге опет горди Цариград. — И доиста оћаше сав славенски живот под таком удруженом страшном силом у Илирику да се угаси: Падѣ краљвина Рвацка у Приморју, падоше войводине у негдашњој славној држави Самовой по Норичу и до Ретие; и Срби лукавим упљувком туђинским завађени и омражени већ се колебаху у својој жупанској управи.

У таквом тужном стању затече наш народ и 12. вѣк. Глачитељи прикупляху нову снагу око себе, само да што пре спреме задњи час Србима. — Дивлѣ орде азиатске бише угодни помоћници и Западу и Цариграду у томе безбожном коварству. Већ се непријатељске чете појављиваху на србској земљи. — Но у Божијем свѣту ние сиртница подписана била србскоме народу. Промисао Божиј подиже међу Србима свету кућу Неманића, да она избави род свой од вѣчне пропасти. Неманићи разумѣше своју задаћу, и они е уз благослов свемоћнога Бога и рѣшише сретно.

Долазак светог Саве у свой народ донесе Србима нове услове народнога живота, које видимо послѣ оличене у србскоме краљу Милутину, и највѣрние у Цар-Душану Силноме. Србска држава умиваше лице свое на три мора европска, и непријатељи брзо познадоше, да Бог може из праха себи подигнути свое вѣрне слуге, а горделивце у прах претворити. — Тако е! Обазрите се браћо, само натраг, и узмите црну судбу народа нашега од несрећнога Косова амо, па ћете однах

разумѣти, да ту мора бити невидљива рука Божия, која прове-де србски народ кроз толике вѣкове а кроз ужасне бѣде и неволѣ, те Србину још отражника имаде! Држећи то увѣренѣ нећемо криво рећи ако признамо одмах, да е св. Сава баш имао коме доћи, и Бог е имао коме давати свой благослов : ер е србски народ имао од Бога у себи готове све способности, да може примити и обчувати просвѣтне установе, коѣ му светитель пѣгов донесе и кои се зову : Вѣра православна!

Да е вѣра православна уз врлине србскога народа тако чудотворна, можемо се увѣрити код народа нашег и на мањем простору. Узмимо само расуло србскога народа за нѣмачко-турскиѣ ратова. Срби позвани кренуше у ове стране и стани-ше се коѣ међу туђе елементе, коѣ пак међу отуђење. — Народ србски донесао е овамо у крви својој из свога србскога царства неограничену љубав и преданост за свога цара. Ту грађанску доброту своју дѣлио е наш народ свагда са нашим богатославном владуюћом кућом хабсбургској! Дашто, да е народ наш имао се коме замѣрити са том својом врли-ном : лутеранима и. пр. замѣрише се Србљи, ер су Србљи лутеране по Штаврској изстребили. — Калвинима по Угарској замѣри се наш народ свакојко. Рим неблагодарни радо изстре-бљивање православљѣ. — С једном рѣчи : Србске насеобине у овим земљама бсамише се тако, да нас у најповне доба на-зиваху „увенулим границама.“

Славни зборе! Неговорим и да вас надмудрим. Ово су све историчке истине, за коѣ ви знадете. И я сам навео те неке податке о нашем народу зато, само да вам речем, да е просвѣта најбољи наш пријатељ. Али какова про-свѣта? Заиста никакова са стране, већ она, која се развила из саме природе нашега народа. Само таква просвѣта може по наш народ пробитачна и спасоносна бити, а сва туђа, и на-сила убитачна е по Србство! Слава Богу! наш вѣк опријате-љива се са природном просвѣтом разнолики народа, те се и ми можемо надати лепом и човѣчној будућности.

Огрлимо само чистоћу и безазленост душе. Цѣнимо свой народни понос нада сваком временом и таштом користи и су-втом. Подмладимо међу собом братинску љубав. Уважаваймо свою србску школу и поклањаймо јој оно старанѣ, коѣ нѣој поклањаху овђе наши предци. Па тако, и само тако, долазиће

нам св. Сава на радост и народну срећу, те ће Србче из душе пропјевати одзивајући се своме србском покровитељу:

„Устало е устало велико и мало,

„А нестало и пропало што е Србљ клао!

Божје Заповѣди.

Неколико лекција из Катихизиса у III. разреду народне школе).

(Настављено).

II.

ДРУГА ЗАПОВѢД.

„Не сотвори себѣ кѣмѣра ни белагѣ подобѣа, ѣлика на неки горѣ и ѣлика на земљи низѣ, и ѣлика бѣ водахъ и подъ землею: да непоклонишиса имъ, и да не послужиши имъ.“ —

„Неправи себи кипа нити икакве слике од онога што е на небу горе, ни од онога што е на земљи доле, ни од онога што е у води и испод земљѣ. Немой им се кланати нити им служити.“

Дѣцице! Ви сте учили у библичној повѣсти, да су пре Христова рођеня само Евреи едног и правог Бога вѣровали, а други народи кланjali су се идолима. — Ђдни су се кланjali сунцу мѣсецу или звѣздана; други су цареви и јунаке за богове поштовали; трећи су измишљавали себи лажне богове и давали су свакој снази природној име Бога, те су вѣровали громовника Перуна, Давора Бога рата, Радогоста Бога гостбе и части; Коледу, Додолу, и Виле или друга каква измишљена и лажна божества, којима су се кланjali. Многи су правили од сребра и злата или од туча и дрвета кипове, пред њима се кланjali и говорили камену: „Ти си наш бог!“ — Шта мислите, али то паметно било? — (Нив). Можели Господу Богу по вољи бити, да се люди кланяју сунцу, или кипу ког сами себи направе? (Не може). Како се поје у псалтиру о идолима? „Идоли изыкоуѣхъ — сребро и злато дѣла рѣкъ чловѣческихъ: оуста имѣхъ и невозглаголюхъ, очи имѣхъ и не оузрехъ, оуши имѣхъ и не оуслышехъ, ниже ео естъ дѣхъ бѣ оустѣхъ ихъ. Подокни имъ да ебѣхъ творации а и вси надѣющиса на нѣ.“ Шта значи то на Србски?

Имајући право дакле они, кои се кланяју идолима, ил'

сунцу и звѣздама или якоюй другой тварки Божіой? (Немаю). Зашто немаю право? (Зато ѡр им те ствари помоћи немогу, а сам едан Бог кадар є свакоме помоћи).

Шта забранює дакле Бог у другой заповѣди? — „У другой заповѣди забранює Бог, да неправимо себи идоле и да се некланямо ни єдиной ствари, — била она на небу ил на земљи или у води или под земљом, — ни єдиной од тих ствари несмемо се кланяти онако, као што се валя Богу кланяти.“ —

А шта се заповѣда у другой Божіой заповѣди? „У другой Божіой заповѣди заповѣда се, да се ми само єдном и истинитом невидимом Богу кланямо, Нѣга єдиног прославлямо и Нѣму єдном служимо.“ —

Єли дакле гриота држати и поштовати слике, коє показую свете догађає или света лица? „Ние гриота држати и поштовати слике, коє представляю свете догађає и света лица.“

Одкуда дознаємо да ние гриота држати свете слике? „Да ние гриота држати и поштовати свете слике то дознаємо из самог св. Писма старога завѣта. Сам Господ Бог, кон є забраніо кланяти се идолима, заповѣдио є Мойсею да у скинії над ковчегом завѣта постави слике Херувима (анђела), и народ кланяюћи се Богу управляо є поглед свой баш на ту страну гдѣ су биле ове слике.“ —

Потоме дакле, єли противно другой Божіой заповѣди правильно почитанѣ икона? „Правильно почитанѣ икона ние противно другой Божіой заповѣди.“ —

Шта є то икона? „Икона є реч грчка и значи слику, образ или изображение. У православной цркви нашої иконом се називаю изображения Бога, како се он у тѣлу явио, пречисте Богородице, и светих Божіих угодника.“

Треба ли дакле да поштуємо икону Исуса Христа, и светих Божіих угодника?

„Доста треба и єво зашто: Свако дѣте кад види слике своих родителей, мило му є, и кад родителей неможе видити, а оно погледа слику ныхову, па се сећа оних, кои му живот дадоше, а достойно уважава и поштує и саму слику ныхову, коя га на родителей подсећа.“

Чему се из овог примѣра учити можемо?

„Кад дѣте с пуним правом поштує слику отца и майке, и других своих добротвора, то смо и ми Христијани дужни по-

штовати слику Господню, Божие Матере, светих Анђела и Божјих Угодника.“

Јли дакле гриота пред иконама Богу се молити, а иконе целивати по уставу св. Цркве наше ?

„Пред иконама Богу се молити и цѣљивати их по уставу и пропису св. Цркве наше ние гриота, ер ми се не молимо икони, нити се од њѣ помоћи каквой надамо; него се молимо Богу ил' призивамо Свете, конх слике на иконѣ гледамо.“

Зарад чега се у нас употреблюю иконе ? „Иконе се употреблюю зарад побожнога сеђања на дѣла Божия и на дѣла Нѣгових светаца, што су на иконама изображени.“

Нашто су дакле налик иконе ? „Иконе су налик на књиге. Разлика е само у томе, што су књиге написане писменима, а на иконама видимо исписана и нацртана лица и ствари. Књигу може читати само онај кои познае писмено, а слику може читати и разабрати што е на њој свако и најпростѣи као и најпросвѣштенѣи.“ —

Имали и данас люди кои се кланяю идолима ? Ина доиста и данас још много люди кои правога Бога непознаю, него се идолима кланяю, и држе, да е сунце и месец, или коя велика и страшна животinja Бог. Такови се люди називаю идолопоклоници, и грѣше против друге Божие заповѣди. — Кои люди греше противу II. Божие Заповѣди ? —

Хвала Богу међу нама нема таквих идолопоклоника, али на жалост има ипак много люди међу нама кои грѣше против друге Божие заповѣди. Како се зову они люди, кои се лакоме на новац, па вараю и отимаю само да што више блага накупе ? (Сребролюбци). — Ти лакоми сребролюбци пре би се са животом растали него с новцем, онај већма милую дукате и сермию него самога Господа Бога. Е' тога се могу и лакоми сребролюбци називати идолопоклоницима.

Против које Божие заповѣди грѣше дакле лакоми сребролюбци ? (Лакоми сребролюбци грѣше против друге Божие заповѣди). — Шта би ваљало, да чине они којима е Бог земаљских блага изобила дао ? Ваљало би да дѣле милостињу клѣстима слѣпцима и убогима, да подпомажу цркве школе, болнице и друга богоугодна и общтекористна заведења. —

Дѣтице! Има опет люди, кои се само стараю, како ће се добро навести и напити, а како ће себи угађати, а на Бога и на душу своју и непомичаю. Шта вам се чини да л' и ови грѣше противу друге заповѣди ? (Грѣше доиста). — Ко е њихов

идол (трбух). А како се назива грѣх, ког чине оваки люди? (Неситост у елу и пићу). Кад друга заповѣд Божия забранює неситост у елу и пићу; то чему нас она тим самим упућує? (Друга заповѣд упућує нас умѣрености, уздржливости и поштеню ради спасения своег душе).

Још има люди, кои се холе са својом науком, своим здрављем или своим богатством и званјем, па се Бога не сећаю, а друге люде држе ниподашто. И тим грѣше против друге Божие заповѣди. Шта є нѣихов идол? (Нѣихов идол є охолост с науком, или са здрављем или са богатством и званјем. — Сећате л' се из библичне повѣсти єдног охолога цара, кои є заповѣдио да се сви люди нѣговой златной слици кланяю? (То є био цар Навуходоносор).

На последку, дѣтице, има люди кои се крсте, кланяю, Богу моле и поште, ал зато онет неваљала дѣла чине и нестараю се да се поправе, то су притворници и лицежѣри, и тим грѣше против друге Божие заповѣди.

Кад нам друга Божия заповѣд забранює охолост и притворност, то шта нам она заповѣда?

„Друга заповѣд заповѣда нам да будемо смѣрни, понизни, и да чинимо добра дѣла а да се тиме нехвалимо.“ —

Ода шта нам се дакле ваља све чувати, ако хоѣмо да негрѣшимо против друге Божие заповѣди?

„Ако хоѣмо да негрѣшимо против друге Божие заповѣди, то нам се ваља чувати: Лакомства на богатство, неситости у елу и пићу, охолости и притворности.“

Кое нам се врлине препоручує у другой Божной заповѣди?

У другой Божной заповѣди препоручує нам се: 1). Подашљивост у деленю милостинѣ и грађеню общеткористних и богоугодних задужбина. 2). Умѣреност, у елу и пићу, уздржљивост и пост зарад спасения душе. 3). Смѣрност или понизност и право угађанѣ и служенѣ Богу добрим дѣлима без сваког хвалисания.“

Основне школе у Французкой.

Чувени Јулиє Симон вели у свом извештаю о рђавом стањю основних школа у Французкой ово: У нас има још 10119 община без основне школе; 1895 других, што своју децу у

суседна села шалоу у школу; има 19312 обштина, што немаю девоичке школе. Учителске плате многе су још тако слабе, да их има преко 6200 правих и 2100 помоћних учитеља, којих плата не прелази 600 франака (фр. швајцарска). Са учительским пензијама стоимо тако слабо, да онима, који 30 година ове мучне службе претуре, не можемо више од 60 фр. помоћи да дамо. Од 5,000,000 деце за школу има више од по милиона, што се и не пријаве у школу, а од оно 4 и по милиона што се токорс упише половина е, што само обзиму које-како у школу долази, а чим сине пролеће нестане их, да опет под есен дођу, те тако никад ништа не науче. Али и она друга пола, што токорс уредније долази, научи нешто змуду читати, али му оно неиде од срца, нити се оном радује, ер учитељи не умею да одаберу материял, те онако изишавши из школе никада књиге у шаку неузму, него за 2 и 3 год. дана забораве читати. На сваких 100 брачних парова има 36 % што не уме свог имена записати. Од војака има их у неким крајевима по 25, у неким 50 до 68 % што незна ни читати ни писати. Са тога е министерство просвете увело сад, да свако дете под моранѣ у школу иде, ер е, како министерство вели, знањ и наука обшта и јавна дужност, и као што мора сваки бити војник, тако мора и сваки да научи и да зна читати и писати.

Исторички преглед црквених књига.

(Продужено).

6. ПСАЛТИР СЛѢДОВАНИ

(или велики).

Књига ова ест скоро то исто, што псалтир с великим часословом заедно, т. е. таква књига, у којој е изпрва напечатан псалтир а затим вел. часослов. У осталом књига ова разликује се од псалтира и часослова понаособ узетог у томе што су из њ изостављене песме св. писма и часови о навечерию Божића, Богоявљени и вел. Петка, а додато е слѣдујуће:

1.) Умилителни канон Ис. Христу, сачинѣн Теоктистом, монахом Студиским.

2.) Два умилителна канона Богородици, од којих е едан

сачињи Теостериктом, монахом из 9 в. а други Теодором Дуком Ласкарем, царем грчким из 13 в.

3.) Умилителни канон свим светим и анђелима сачињи Јосифом пѣснописцем у 9 в.

4.) Акатист Богородици, сачињи патриархом цариградским Сергијем у 9 в. и Ијесу Христу написан Јоаном митрополитом Евхавитским.

5.) Молитве пре и после причешћа.

6.) Слово Кирила Александриског о излазку душе и другом долазку Христовом.

7.) Службе на све дане седмичне из различних гласова Октоиха избране.

8.) Правило за оне које се приправљају за службу, и

9.) Указ о тропарима и кондацима преко седмице.

Будући да се књига ова налази у грчкој цркви, то се одгуда закључити може, да је она свој постанак добила изван Грчке, и по свој веројатности сачињена је св. Методијем и Кирилом ради нових славенских цркви; јер у састав њен долазе обште службе на све недељне дане и друго најпужније из различних књига скупљено, које показује, да је она састављена због недостатка ових књига, но Грци су их дотле већ имали; у осталом и ова књига при Методију није могла бити тако обширна, јер се данас у њој налазе и пр. канони и акатисти, који су после времена Методијевог сачињени.

7. ОКТОИХ.

Октоих је књига одређена за певницу, и садржи у себи то, што се у богослуженију периодично мења, т. е. духовне песме, које изражавају различне гласове какоје се душе. Он је првобитно одређен само за појат, и дели се на 8 гласова, по чему се и зове октоих или осмогласник. Сваки глас траје кроз свих 7 дана, а сваки седмични дан има своје особито значење. Тако у дане воскресне или недељне слави се воскресение и страдање Христово, показује се какојој се души основ надежде и моли се заступане Божије матере. По недељном и вторничком оплакује се бедно стање грешне душе и призивају се за заступнике прво анђели а затим предтеча. Средом и Петком улива се какојим се надежда описаним страдањем Христових и покровитељством Божије матере. Четвртком се моле за заступнике св. Апостоли и светитељи.

Николай; Суботом славе се сви свети и шило се молитве за мртве.

Октоих се уобште држи за производ св. Іоана Дамаскина; но он е сачинио само правила воскресна или недељна и то не цела, ер вторе стихире воскресне на „Господи възвахъ“ и на „Хвалитехъ“ написао е Анатолије патријарх цариградски, треће стихире Богородичне Павле Аморејски; Ексапостиларе цар Константин Порфирогенит, а стихире еванђелске цар Лав премудри. Правила осталих дана (изузимајући каноне Богородичне, за које се држи да их е Дамаскин сачинио) есу производи Јосифа и Теофана митрополита Никейског (писателя 9 в.) што се видити може и из надписа канона, кои скоро сви носе имена њихова; а песме премда нису надписане, ал у њима е исти дух и скоро исти изрази. Св. Јосиф написао е свию гласова каноне св. Предтечи, крсту, св. Николаю и свим светима; а св. Теофан Анђелима, Апостолима и за мртве. Ово су чинили с том намером, да протегну Октоих и преко осталих дана седмичних и то на сви 8 гласова.

Октоих будући одређен за појанѣ, на грчком езикѣ написан е слогом везаним, т. е. у стихови, но у нашем славенском октоиху ово се не може видити, ер при преводу на славенски език пазило се само на верност, *) у ком случају везани слог морао се променити у одрешен; но при свем том и у нашем октоиху врло е приметна поезия.

Октоих е расположен, као што е речено на 8 гласова. Тако е првобитно расположио своя сачинения св. Дамаскин, коме су и остали писатељи духовних песама подражавали. Вредно би било знати, зашто е Дамаскин изабрао ни више ни мањ од 8 гласова? На ово питањ одговараю различно; едни мисле да е хотио изразити хтео 6 дана створени света, седми дан покоя и осми вечитог празновања; други говоре да е за основ 8 гласова узео 8 коренитих звукова, из коих е сложена цела вештина музике, и коих у улазной линіи има 7, а осми е после њих повратни на свой почетак, само са удвојеном мером; трећи на последку држе, да е 8 гласова зато

*) Верност ова наблюдавана е често без обзира на синтактична правила, као што се н. пр. из слѣдуюћег антифона видити може: „Пустинниимъ непрестанное кожитвинное житіе кыбартъ, міра свшымъ свѣтлаго кромѣ.“

узето, што су они нађени за довољне, да могу изражавати различни садржај свештених песама и пробуђивати у христијанима различна чувства побожности. — Последња два миђиња већом су страном примљена.

(Продужаће се).

Д о п и с.

У Јабуки, код Вршца 4. Фебр. Не можемо пропусти да милом Србству не јавимо, како је светковина св. Саве код нас обдржавана. Ми Срби овде смо помешани са Романима и има нас една трећина Србаља а две трећине Романа. До сада смо имали едно мешовито училиште и вавек је бивао учитељ Роман, али обштина србска увиди, да иђна дјчица ни најмање у науки ненапредују, но шта више да се и од своје народности одвраћају, и зато своје Србско училиште прошле године подиже, а ове год. прослави први пут достојно св. Саву као заштитника просвете наше. — Тог дана у цркви службу служио је Г. Јесей Панић свештеник. Народа у цркви било је доста, а то понајвише за то да чују како ће ученици песму св. Саве појати; и по свршетку службе сав народ са литиом ишао је у училиште. — Ту се водица осветила, а ученици су појали тропар и песму св. Саве врло умиљато, и на радост обштине, која досада таково што нис имала прилику слушати. —

Полгодишњи испит у нашем училишту држан је 3 Фебр. Деца су у свима наукама лепо одговарала, а особито у рачуну на памет, тако да је цела обштина задовољна, за кое учитељу нашем г. Ђорђу Крагувићу јавно захваљујемо. При истом испиту присуствовали су и неки Романи, кои су са намргођеним лицем гледали како учитеља тако и мило Србаца, која је пре забатаљна била а сад на ново оживила, па се учи и васпитава у духу своје народности. И у цркви бољи ред заведосмо, јер једна је недеља србска и пов се све србски, а друга је романска. Дјчица србска своје пјане знају и у цркви поју тако, да се сваки Србин наслађује, и мило му је кад чује, а пређе све натрашке беше, јер су школска деца појали час србски час романски, а то је било сметено и ружно слушати.

Јован Стаић трговац и обштинар. — Никола Станишић благајник и обштине члан. — Јова Николић обштинар. —

Школске вести.

НАРЕДБА В. КР. НАМЕСТНИЧКОГ ВЕЋА ХРВ. СЛАВ. ДАЛМАТИНСКОГ. Кр. Намјестничко Веће ово издаде је свим жупанијама у троедној краљевини под 9. Велаче 1866. Бр. 2067 (278) врло важну једну наредбу клонећу се на благо школа и учитеља, коју смо сад тек у

станю читаоцима нашим саопштити. Она у изводу гласи овако : „Непрестано долазе тужбе од сеоских учитеља, да по више месеци недобљају плаће, а догодно се такође случај, да едан учитељ по наредби общ. бележника морао главом од куће до куће плату своју ексекутивно утеривати. Да се тим на срамоту просвете овог столећа служећим погрдама едаред крај учини, одређуе се, што следи :

1. Намет за покриће школских трошкова има се заеднички и у едно доба утеривати с наметом потребним за покриће осталих общинских трошкова. —

2. Обштина обвезана е пре свега дотичним учитељима исплатити плату из общинске благајне сваког мјесеца унапред. Док се учитељу плата не исплати, дотле се не сме плата ни судцу, ни kneзу или како се зове дотични поглавар общински, нити бележнику, нити едном общинском чиновнику или службенику издати.

Над извршивањем тих установа има се особито бдити, и против дотичних нехайника има се најстрожије поступати.“

ОСНИВАЈМО ЧИТАОНИЦЕ ! Под овим насловом налазимо важан чланак едног учитеља у Листу за Народне Учители, из кога читатељима нашим као најглавније у изводу саопштавамо ово : „Васпитањ е онај богати извор из кога благостањ, величина и снага народа извире. — Лоше материјално стањ нама учитељима недопушта, да си набавимо сву духовну рану и да ју уживамо. — Овој необходимой и живој потреби само се тим доскочити може, ако сваки учитељ у своме кругу оснуе читаоницу, нека би иста још тако мала била. Тиме ћемо унапредити образованост и своју и народа свога, и поднормити књижевност, — најлучи стуб народности наше. Нема те общине, где се неби нашло три до четир любитеља читанја, кои би по свој прилици готови били драговољно приступити таквом подухећу. А три до четир члана било би довољно, да се временом знаменито друштво из тога развије. Ми нисмо само учитељи деце, него и учитељи читавог народа свога, и по томе наше деловањ вали да се распростире и ван школских зидова, међу народ, те ту да служимо обавештавањем и саветима своима, као што то пол, старост и друге околности собом доносе. По други пут молим и позивам браћу саучители, да подижу читаонице, — у интересу своме и народа нашега. Употребили сваки пут, сваки начин и прилику, која се подала буде да то остваримо. Нарочито у учитељским конференцијима нека се поводи реч о томе. Радимо око тога, да не буде ни едне общине, која неби имала своје читаонице ! Ово е први услов за народно васпитањ и небројне су оне користи, што ће одгуда по дозовину потећи. Само ћемо тиме постићи и то, да ће нам се народ при упражњавању најсветлих грађанских права своим сопственим уверењем руководити, а не бокалима с вином. На поге браћо учители ! покажимо знака живота од себе ! Време јурје напредуе, и ко с њиме неиде едним кораком, тога ће да оборе вали напредка и да га сарапе!“ —

Ове срдачне речи препоручуемо уваженју наших народних учи-

теља, и надамо се да ће се они својски постарати, да се по селима нашим Читаонице заведу. Нека нам за пример у томе служе общине : Петрово Село у Бачкој и Бан у Баранњи, где се ово дело у име Божије већ започело !

ЖЕЉЪ СЛОВАКА. Двадесет и една словачка община жупаније Спиншке (Сепешке) преко врстног родољуба А. Добрянског посладе су молбу земаљском сабору угарском ради равноправности словачке народности с мађарском. Молба ова састоји се из четири одделенија. Треће одделеније гласи о школама и о просветним заводима. У њему браћа наша Словаки од земаљског сабора ишту :

1. Да у свима народним и главним школама словачким ученик буде само словачки ; ер младе године и њихији узраст дечин недопушта без природне казни кинетије дечице са неразумљивим учењем на више језика. —

2. У свима гимназијама, што су међу словацима да се науке предају на словачком језику, но и мађарски језик нека је обавезни предмет учења у свима разредима почевши од првога. Други језици нека се као ванредни сматрају.

3. За словачки народ нужно је најмање шест гимназија, две више и шест нижих реалки, и два словачка учитељштва. Сви ови заводи имају се о државном трошку издржавати.

4. За словачки народ нека се подигну две велике економске школе, и у свакој жупанији по една мала економско-шумарска и обртничка школа.

5. Почем народ од три милиона душа потребује званичника, ответника и судија, нужно је да се заведу две државне правне академје са словачким језиком предавања. Осни тога треба да се на кр. свеучилишту пештанском заведе катедра словачкога језика, и да се наместе доценти, кои ће науку словачки предавати.

6. Сваке врсте јавне учитеље да државна благаяница плаћа, а надзор над школама да води не само држава, него и народ, кои тога ради у својим народним скупштинама потребни одбор бира.

7. Ако се ученим академјама и друштвима из общте земаљске благаянице подпора давала буде, то нека се такова свим народима у Угарској без разлике и по суразмерности броја душа даје. —

ЗАПАДНИ СЛАВЕНИ И КИРИЛИЦА. Учени Чех Др. Ф. Карил Кампелик, у својим писмима, које нам Славјанская Заря доноси, Југозападне Славјене Чехе, Словенце и Хрвате, позива да приме Кирилска писмена, наводећи међу осталим и ово : „Сви најсмисленији међу Славјанима увјерени су, да нам се ваља духовно и национално савјединити под заставом славјанских апостола Кирила и Методија. Ако дакле ви југозападна браћо желите себи добра и напретка, ако желите своју будућност обезбједити и сјајном учинити; то свима силама уводите код вас свештена кириловска писмена. Ако желите едан другог разумети, разумевати се са свима Славјанима и поставити тврди и постојани залог узайимности славјанске; то без оклевања примајте азбуку, која је света свеза објединитости међу Славјанима. Желите ли водити напредну трговину с браћом Русима, Србима и Бугарима, и тим богатити се; то пишете кирилицом и учите Славјански. Желите ли да младеж ваш у

промишљености, у обртности и занатима напредује, те да за свое занате нађе златно земљиште у источној половини Европе и у трећини Азије; то учите децу у школама азбуци кирилској и езику славянском и т. д.“ Тако се одзива учени Чех о писменима, која ми за толико несрећних вјкова сачувамо, и која нашу свештену драгоценост сачињавају, коју нам с поштовањем чувати и коју нам се тврдо придржавати ваља! —

ЗАВЕШТАЊА. Јосиф Мунтил грађанин Сегедински, који се у Сегедину 8 Октобра прошле године упокојио, оставио је на фонд србског Учитељскоприправничког Заведенија у Сомбору 200 фр. а. вр. Исти завештатељ од имања свога оставио је такође децу суму Сегединској св. Николаевској Цркви, заклади за сиромаше при истој цркви, и варошкој болници у Сегедину. — Бог да му душу прости!

ПРИЛОГ НА ПЕНЗИОНИ ФОНД РИМСКИХ УЧИТЕЉА. Прослављени мађарски меценат Арихепископ Калочки Хайналд, поклонио је недавно 5000 фр. а. вр. на закладу за пензију римокатоличких народних учитеља у епархији Калочком и Бачком.

ПОКЛОНИ ШКОЛАМА И УЧИТЕЉИМА. Г. Божићар Вујић кр. поштар у Суботици и Гђа Емилија Мучалова у Мартоношу, послаше преко Г. Гойковића учитеља Суботичког предплату на два примерка Школског Листа за целу 1868 год. с изјавом, да се дар њихов сиромашним школама у Барањи шаље. Благодарени на овим племенитим даровима јављамо, да се они шаљу србским школама у Майши и у Шумберку.

Г. Любомир Момировић трговац у Шаду предплатио је на Школски Лист за једног сиромашног а доброг учитеља и дар се његов шаље Гд. Дамију Поповом учитељу Бродском.

Преч. Г. А. Боршошки парох Силбашки, намесник и члан консисторије покланја Школски Лист за ову годину срб. школи у мјесту рођења свог Станишићу; учитељу Байском г. Симеону Станковићу, и пароху Ђарском г. Милошу Јанковићу.

ЈВНИ ОДГОВОРИ.

Преч. Г. Д. Пе...ћу пароху у Обр. Предплата за ланску целу годину, као и за прво полугодје ове године исправно је примљена, али по гласу записника имамо од вас још пријети четири форинга за годину 1866. која сте године такође Школски Лист с Пријатељем Младости добијали.

Пр. Госп. П. Предићу пароху у Орловату. — Ваша компанијска власт послала је у почетку прошле године 2 фр. и тим је исплаћен Лист Школски за обштину вашу до конца Јунија. Остаје дакле дуга за друго полугодје 1867. још 2 фр. а. вр. — Предплату на целу ову годину за Срб. Школу од вас исправно сам примио. —

У Србији прима предплату за Шк. Лист г. Прока Тео-доровић.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена је на целу год. три форинга, а на по год. 1 фор. 30 нн.

Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 5. У Сомбору 15. Марта 1868. Год. X.

Вечернѣ школе.

Нема сумњѣ о том, да е добро уређена Народна Школа по васпитавањѣ и изображавањѣ сваког, па и нашег Србског народа од највеће важности. То би данашњица даном порицати могао, само онај човѣк, кои е умом помео. Али и то е обште припознато, да е обична основна школа, у коју деца од 6. до 12. године иду, неподпуна и недостаточна, по томе што су ученици нѣки још веома мали и за схваћањѣ наука нејки и недозрели, и по томе, што се у доцнијем добу покрај различитих тешких послова много позаборавља од онога, што се у детињству у основној школи учило и знало.

С' тога е у многим напредним земљама течай основних наука распространѣн и младеж е обвезана до 14. године у свакидашњу, а потом до 18. године у недељну школу ићи. С' тога е и код нас, баш пре него што ће се негдашњи Войводство Србско с Угарском споити, правителствена наредба изишла, да се свуда недељне школе за одраслију младеж држати имаю, у којима би свештеник веронаук и црквено појањѣ, а учитель читањѣ и писанѣ, рачун и обшта знања предавао. Ова правителствена наредба редко е где у живот ступила, и свуда е већ отдавна заборавности предана. Па премда знамо, да е томе главни узрок била нехатост оних, којима е руковањѣ недељних школа поверено било, ипак и то е истина, да недељне школе, све да су у живот ступиле, и да до данас постоје, ипак неби пожелѣна плода принеле, нити би оправдале оно велико очекивањѣ, кое се на њи полагало; ер, у години има само педесет недељних дана, а међу недељама е шест тежатних дана, па се за тих шест дана лако заборавити може што се у недељу научи. — Притом недеља е дан одмора, она е поглавито на богомољу и на духовно сазна-

даванѣ одређена, а у повторной школи нужно е озбиљно уче-
нѣ, дакле напрезајући рад и посао, како од стране учителя,
тако и од стране ученика. — Све ово чини, да недельна школа
слабо успеха, и мало користи принети може.

Есенас свештенички зборови у Бачкој покренуше мисао
о подизаню вечернѣ школе за одраслију младеж, и та пле-
мента мисао починѣ се, Богу хвала, остваривати тим, што се
о Ваведению прошле године заведе прва такова сръбска школа
у Турин; о Богоявленю ове године друга у Староме Керу, а
на беле покладе трећа у Врбасу. (Види школ. вести).

Желећи да нам се ове прве наше Вечернѣ Школе одрже
и процветаю, и да се на поменуте три честите общине све
друге наше общине угледаю, те да свака у својој средини
што скорие оснуе такву велекористну школу, науман сам у
овом чланку о повторним вечерњим школама за младеж обоєга
пола, коју реч рећи.

Народна школа неби требало да е само основна или по-
четна школа за малу децу. Она треба да постане школом и
за одраслију младеж; она треба да буде школа за сав прост
народ. Кад тако буде, само ће се онда она у правом смислу
Народном Школом назвати моћи.

Ние могуће захтевати, да селячка, занатлиска и трго-
вачка деца у одраслим годинама свакидашню школу полазе;
ер треба се у то време раду и послу привикавати, од кога се
има живити; треба за плугом ићи, ил' занат и трговину учи-
ти. Али идући за плугом, и занат учећи много се поборави
од онога, што се у основной школи у детињству учило.
Нужно е дакле основна зная и вештине од заборавности
чувати, а при том их утврдити, распространити, разбистрити,
и к потребама живота прилагодити, а то се само у повторной
школи урадити може, и то у таквой школи у коју младеж не
само неделом, него и у тежатне дане, кадгод послови допу-
штаю, долазити, и у нѣой се учити и усавршавати може.

Битће томе већ више од четрдесет година, како су у
Бирмингхаму, Манчестру, Ливерпоолу и у другим обртничким
градовима у Енглеской заведене Вечернѣ свакидашнѣ Школе,
у којима се младеж раденичка свако вече по вдан или по ви-
ше часова у читаню писаню, рачуну вештба, и наукама коє у
стручну радню нѣихову спадаю, као Геометрији, Хемии, Техни-
ки и т. д. учи. Овакове школе єсу вечернѣ повторне школе
за занатлиє и за радниє по фабрикама, и у горњим мѣстима

есу од превелике користи; с тога су наскоро и у Немачкој па и у Чешкој на више места подобне вечерњ школе устављене, које сад већ красно напредују.

Осим оваких раденичких школа, има у Францукој и у Немачкој вечерњих школа за жепскињ, а у Виртембергу од године 1858. постоје скоро у сваком селу повторне вечерњ школе за селяке.

Узимајући у обзир наше околности, држим, да су код нас за сада најнуждније вечерњ школе за младеж селячку, и ове би се скоро без сваког трошка свуда одма завести могле.

Наше је време, време од напретка. Све што је гњило на телу народном има се брижљиво сасећи и сажећи. — Добри обичаји, вера и благоврност, честитост и ваљаност, радиност, штедљивост, трезвеност, питоми начин живота, — једном речју човечност и образованост треба да проникне кроз све словје народа нашег, те тако да подигне, ускрсне и оснажи мукотрпно и многострадално Србство, које са злотвора и са глупости чами у назадку пет пуних векова.

Дивни проналазци нашега века треба да постану својном целога човечаства, — па и нашега народа. Србски селяк и тежак не треба да изостаје иза осталих сталежа у општој просвети и у разумној радњи. Прост народ наш ваља изобразити, ваља му разум просветлити, срце припитомити, вољу на добро управити. У одиравању својих послова, у вођењу газдинства, у домаћем и јавном животу својем треба сви Србљи и све Србскињ разумно и наметно да поступају. Християнска просвета треба да постане опште добро свију србских селяка и селякиња; с њоме ће се тек и права срећа и прави напредак у сваком добру и код нас Србаља одомаћити.

Данас кад ум и вештина човечја до тога дођоше да светлости сунчаном сликамо, да мунџом пишемо и да се на крилима хитре паре возимо, — данас велики у другој половини деветнајстога века, ора је већ да се прости Србљи и проста Србкиња од чаме и дремежа ослободе, да ступају у напред у благоврности, у просвети и у познавању општеркористних вештина. Само време ово тера нас силним својим стремом, унапред, и ко с њиме унапред неће да корача тај сам себе у попор пропасти баца.

„Ношћ оуџе приђе, а дань прилижиса: ѡложимз оуџе дѣла темнаа и шкелемса вх оубѣи свѣта.“

Нека дакле дуги зимњи вечери, — кои се код нас у без-
послица и лености, а што е још горе, на многи мести и у
неваљалству проводе, — послуже одсада младежи нашој, па и
самим родитељима њиховим на упознаванѣ са корисним на-
укама и вештинама и на усавршавањѣ у закону Божијем и у свима
врлинама. Нека се дуге вечери од Дитрова до Ђурђева дана
посвете повторном обучавању младежи у школи, ком обуча-
вању и стариј могу присуствовати, у колико то простор ме-
ста дозвољава.

Само тако постаће нам народна школа подпуна, и само
тим начином моћи ће она сасвим благотворно порађивати на
материјални и морални напредак Србскога народа.
(Наставиће се.)

Ученѣ писаня и читаня

по начину што се у Швајцарским школама употребљуе.

Читанѣ и писанѣ подпомажу дух наш и говор само онда,
кад се њихова механична страна најпре подпуно савлада. Ми
правимо и познајемо писмене знакове, кад зато имамо извештену
руку и вид, а преводимо их у говор, кад имамо за то изве-
штен слух и говорна оруђа. Вештбанѣ дакле има бити двојко:

Вештбанѣ слуха и говорних оруђа. Ова су
вештбана на то, да дете добије способност за правилно схва-
ћанѣ и изговарањѣ како гласова посебце, тако и у речма и
реченицама скупљених. До ове способности долази ученик ки-
дајући, ил' стварајући свеже гласова. Први начин, којим се иде
од целине к деловима зове се аналитичан, а други којим се
иде од делова к целини назива се синтетичан. При гласању
оба ова начина успоред се употребљую, и то зато, што ана-
литичан начин приправља за писанѣ, а синтетичан начин при-
правља за читанѣ: будући су само знаци гласова написани
пак се морају гласови ти спонти, да се од њих речи добију.
Из овога е лако поняти узрок тешком читанју код оне деце,
која су гласанѣ само аналитичним начином т. е. раздвајањем,
или разчлањивањем речи и слогова на поедине гласове учила.
Така деца морају најпре гласно читати понаобашка гласове,

налик као при срицању, па их и поред тога рђаво спаяју, — и врло их је тешко доцније на течно читање научити. —

Материјал за гласање чине оне речи и реченице, које су добили ученици из предидуће науке гледана и то зато, јер за те речи знамо да су деца познате. С децом само познате речи, т. ј. којих смисао знају, ваља употребљавати, да се ненавикну другачије изговарати речи без нишленија. Ове се основе и код писања сетити ваља, — гласање се почиње са оним из овога материјала што је најлакше, а то су самогласи, којима и мала деца почињу говорити. Ред овакав : „и, е, а, о, у,“ зависи од положаја наших уста, али при раду може се положај самогласа преимначити. Главни је посао да се самогласи добро утубе и чисто изговарају. По свршетку овога прелази се на сугласе, који будући у говору да нигда посебице не само свезани са самогласима долазе, то се морају у таким свезама или слоговима, и то паравно најпре у најлакшим износити. Такове су свезе у којима је један самоглас са сугласом; и будући је самоглас већ познат, то до познавања сугласа још стоји, да се овај од самогласа на најлакши начин одели, које се може учинити кад суглас стoji после самогласа. Тада се сва вештина у том састоји, да се дотични слог говором отегне. У погледу питања, кад ће се да учи који од сугласа ? одговарамо да у почетку долазе најлакши у изговору, а то су уснени гласови, па после тежи и најтежи. Усна писмена најлакша су и најближа самогласима, што имају мало свога звука као : „м, п, б, ф, в. За овима долазе вјична : с, ш, з, ц, ж, т, њ, д, ђ, н, њ, л, љ; и најпосле греска : г, к, р, х. —

Разговор при радњи овој води се од прилике овако : Учитель изговори слог н. п. нѣ отежући крај њѣгов, за тим испитује час једног час све ученике слично овој неколицини примера : „Шта сам изговорио ? — Кажи и ти тако исто ! — Овде има нешто што ви већ знате, како се зове то ? — (и). — А како сам изговорио оно друго што је после гласа „и“ ? (ф) — То није добро, покажи му Милане како ваља да изговори. — Тај се глас немора отезати, него се може и овако изговарати (покаже). Како се изговара тај глас ? — (ф) — Затим се настави да деца глас „ф“ у свези са осталим самогласима, као : аф, еф, уф, оф, сама распознају и без показивања учитељева оделују, и спаяју.

После тога учитељ лагано изговара самоглас, па за тим

мало час пре упознати суглас ф' и пита : кои сам глас нај-пре казао, кои сам после ? Изговори их и ти али брзо ! још брже ! Овако (покаже спобнѣ). Кажите тако сви ! Кажи иф лагано сваки глас за се ! Кажи и' и ф' брзо ! Овако се ради са сви слогови од едиог самогласа и сугласа, кога смо сваког ред напред означили. Дакле ће бити иф, еф, аф, оф, уф; иб, еб, аб, об, уб; ип, еп, ап и т. д.; им, ем и т. д.; ив, ев и т. д.; и т. д. —

Кад су се са свима сугласима тако упознали, ваља сад да их познаду и пред самогласима. Ред слогова за тай посао може бити исти кад се само метне суглас пред самогласом (н. пр. фи, фе, фа, фо, фу; би, бе, ба, и т. д.) или се може по вољи какав начинити, а израђивањ слогова иде као и пре синтетичним и аналитичним начином. Кад се пређу двогласни слогови прелази се с еднаком радњом на трогласне, код којих ваља гледати ако е могуће да се изберу са смислом. Ова три гласа тако се наменштају да самоглас дође нај-пре међу два сугласа, као : зуб, нос, пас, бос, и т. д.

Затим пред и после два сугласа, као : пра, сна све, пре, и т. д. Са четворогласним слововима гласањ се завршује и прелази се на слаганѣ и разлаганѣ слогова. Учитель желећи дати деци појм о слогу, изговара реч од два слога застајући гласом код сваког слога и ударајући руком о руку или правачником о сто, као видним знаком, пита : шта сам у први мах казао ? шта сам други ? кажите и ви тако и ударајте руком, кажите то уједно ! Растварањ и састављањ слогова иде дотле, док деца не буду у станю то исто чинити са двосложним и тровсложним речма. При овом послу не употребљује се никакав знак нити књига.

Паралелно са гласањем иде писањ. Држанѣ тела и пера прво е што се при писању има учити. Болѣ е примати с почетка и рђав писмен рад, него рђаво држанѣ при писању. Починѣ се са точкама, које долазе овим редом : најпре една, за тим две па три у положеном, исправљеном и косом положају, да буде кадро дете разликовати шта е десно, лево, горе, доле, среда. Наместо точка узму се после праве линије или потезови, при којима се писањ по такту починѣ. Особита се пажња има обратити на онај сложени потез, што га ми зовемо : „тапки дебели савиен;“ ер тай највише пута у писменима долази. Ред сложених савиених потезова за србско писањ могао би се узети по „кратком упутству“ само по ов-

дашћѣм начину, неби се имали сви потезови најпре прећи, па онда тек да се почну писмена, него како се науче потези којима се најпростѣ писме пишу, валя да их одма употреблюю за писанѣ тога писмена. Тако после првог савибног потеза **С** валя да се пишу и, п, т, пре нег што се пређе на други облик савибних потезова. Писмена се непишу свако за се него се одма друго писме веже за прво. —

Вештбанѣ у читаню починѣ при првом писмену. Свако ново писме пише се више пута и саставља се са већ познатима у слокове и речи. Колико е више могуће валя пазити, да ови слогови имаю смисла. При писаню слогова „на, са, та,“ валя ученике опоменити да се то налази у познатим реченицама на пр: „књига е на столу“ и т. д. — или упутити валя децу, да изналазе речи, које се починю са слогом кога они пишу. Печатана и велика писмена не уче се у Швайцарској познавати успоред с писанѣм малих рукописних, него на свршетку ових, и овај посао помоћу срањивања (вр сад едан облик стално познаю) иде врло брзо и лако.

Малу децу особито е тешко од непажњѣ сачувати. Зато се по многим школама осим тактирања још свагда од времена на време писанѣ прекида командиранѣм: „Перо оставите; устайте! десну руку дигните! седите! перо узмите! и т. д. Овим се учини да су мисли ученика свагда при речма учитељѣма. —

У Киспахту, код Цириха.

С.

Слово на светог Саву

у Богословіи Плашчанской говорено.

„Храните србскій Сіонъ, докле годъ србско име узживи!“

(Мушицкіј).

Рѣчи ове, негда богохранимом дицезом овом управљаюћег великог ерарха црковног и митроносног пѣвца, неумрлог у књижевству србском „Лукиана Мушицког,“ подпуно и савршено одговараю торжеству данашњѣ светковине ове.

Кад дакле садржай ови виспрени рѣчи разсудим; кад мѣсто ово, окружено стѣнама светобогословског здания, на које сам стао, да нешто по могућству младолѣтни и слабомоћни

душевные сила мои прозорнии, у рассуђенѣ узнем; кад ваша присуства и цѣл, на кою сте се овде сабрали и од мене нешто важно и данашнѣм торжеству сходно да чувте с правом очекуете, себи представим: онда се грозим и света нѣка еза обузима ме, што се врло слабым осѣхам, увеличати великог вярарха Божиег светителя Саву; а с тим и младо любопитство ваше, о драга браћо, другови и приятели! задовольити. —

Истина, мила дружино моя! да се слаб, за ово не мало дѣло осѣхам, а ипак тврда надежда на всемогућег Бога, уздам се да ме изневѣрити неће, у овом одсудном часу, кад о нѣговом светом угодинку говорити намѣравам; и кад га молим, да ми слаби мой ум разбистри, и везани език разреши, овако просећи: „Отверзѣ уста моя и наполнихся дѣхом и слово отринѣх светителю нашему, и аваяхся свѣтлом торжества, и воспоех радѣхася тогѣ чѣдѣх.“

Каковом похвалном пѣсмом да запоемо светителю нашему? Не другом, но оном, кою в већ паша света мати црква усвоила. Запѣваймо дакле, мила браћо! нек се заори кроз стѣне светобогословског училишта овог, и нек допру гласови наши до престола свевиницѣг Саваота Бога, пред коим светитель наш лицезрѣнием преблагого Бога наслађуе се; запѣваймо дакле! (овдѣ се одиѣвала прва строфа пѣсме: Ускликнимо са любовом).

Коим похвалним рѣчица, да узвисимо добродѣтели светителя нашег, кои в нѣжно одгаени у свѣтлом блеску сѣйне палате кралѣвски родители свои, на кои в суѣтну и времену сѣйност величества и красоте кралѣвскога двора презрѣо, и за душевним узвишенѣм чезнући, сиротинѣм и убожеству иноческог живота себе посветио, у коме ће више златнога времена имати о благородним и ко вѣчном спасеню водећим богоугодним дѣлима мислити, како ће и себе за подайника вѣчнога Божиег царства уписати, а и будуће потомство многог рода србског приправити, да сагради себи „србски Сион“, па да га чува докле год србско име узживи међу нама.

Свѣтли кралѣвски родители светителя Саве у жалост погружени и удѣлѣни за изгублѣним нѣжним и преишим мезищем своим, на све стране слаше посланике, да им кралѣвско чедо нѣгово нађу и у обития родительска натраг поврате; но мѣсто пребивани нѣговог нѣко врѣме сакривено оста. — И кад су посланици, Саву нѣжно любѣћих родителя, за нѣм у потеру дошли, и на високу заповѣст кралѣвских родители на-

траг га позвали; он е већ напред одлучио одазвати се позиву Спаситељвом, кои у св. Еванђелију овако позива: „Кои е год жедан, нека к мени дође и напије се, па ће из чрева његова потећи рѣке воде живе.“ Те овако духом светим оствѣни светитељ наш, слѣдујући позиву спаситељвом, пређе у отворена објатия отчинска: отрече се себе у име Христово, и показа, да више любви владику Христа, него отца и матер; више него браћу и сестре; више него самога себе; више него и све времење саяности земнога краљѣства, те у светой Атонској гори, у манастиру Рушком 1159. год. положи обѣт госпуду Богу, на цѣо живот свой. —

Сад краљѣвски син „Рацко“ постаде светогорац „Сава.“

Каковим су незадовољством посланици краљѣвски заражени били, кад су краљѣвског сина у раси и камилавки видели, лако се представити може; а и какав е страх завадао био срцама њиовим, кад су себи представили, да са тако црним гласом у палату краљѣвски родитеља повратити се мораю, представляјући себи овај печални тренутак, кад родитељниа тужно извече о милом мезинцу њиовом давали буду. —

У жалост погружени и сани краљѣвски посланици, на посљеду увидише, да време одлазка — одлаганя не трпи. Наумише отићи, и отидоше; а Саву светогорца препоручивши се топлим и побожним његовим молитвама на миру оставише. —

По доласку краљѣвски посланика, побожна душа светитеља Саве, желећи као финикс процвѣтати, и као кедр на ливану умножити се добродѣтељима, едва е дочекала, да обходећи частну трапезу изустити може, ове псалмопѣвца рѣчи: „Окиди жертвеникъ твой Господи, еже услышати ми гласъ хвалы твоея“ кое изражаваю вѣчни савез рукополагајућег се са светом матером црквом. Едва е дочекала, да припадне на кољна пред преемиником свети Апостола, и да рукоположен за ђакона получивши образ за вѣру пострадавши мученика, учествуе при приношеню безкрвни жертви, подпомагајући лик на себи носећег свештеника, како ће слободног приступа инајући при частной господа трапези, умно и душевно обимати дѣлания небесни сила служећи пред престолом Саваота Бога, и себе приуговорявајући за небесни Сион, небесног брусаалиа, у коме ће вѣчно пѣвајући похвалну пѣсму: „Святъ, святъ, святъ Господь Саваотъ“ небесним силама приспособити се.

За светом благодати овом чезнућу побожну душу његову,

на скоро Бог утѣши, и Сава ђаконски чин получи, а не дуго затим и по други пут припадне на колѣна пред частном трапезом гдѣ му под сѣнком светога олтара солунски митрополит са возложенѣм руке архиерейске чита торжествену молитву, чрез кою благодат Светога Духа, на рукополагајућег се си-лази. —

Добродѣтельница, с којима е светитель наш побожну душу свою чудесно украсио био, слѣдовала е наскоро благодарност свете матере цркве, која га отликовавши са знаменѣм украше-ня, на побожним грудима, честнога крста, на сан архимандрита узвиси. —

Примѣру богомудрог сина свога слѣдујући побожни, див-ни и многозаслужени родитель светога Саве, србски краљ „Стефан Неманя,“ осим други ново сазидани цркви у отече-ству, подигао е и себи задушбину монастир „Студеницу,“ па старосћу изнурен, у ню се преселио, у којој е живот свой Господу Богу посветио, и под именем „Симеона,“ обѣт мона-шески положио; а кралѣвство е србско своје сину „Стефану првовѣнчаном“ оставио. Неманя знајући оне Сирахове рѣчи: „Нѣсть велика паче радости сердечныя, да би ову у старости својој у пуној мѣри уживати могао, пресели се сасвим у све-ту гору, к' возлюбленоме мезицу своје Сави. Угледавши Неманя сина свога тамо, ове му поучителне светога писма из-говори рѣчи: „Сад Саво, сине мой! познай Бога отцева твог, и служи му срдцем сакрушеним и душевном вольом; сва срдца испитуе, и сваку помисао разумѣва Господ, ако га узтражиш наћићеш га, а ако га оставиш, и он ће тебе на вѣк оста-вити.“ —

Стефан Неманя оставивши за собом вѣчни спомен у све-той атонској гори, тамо и времени живот са вѣчним замѣни.

Свети Сава подижући хвалу господу Богу, што га е те милости удостоио, да родителя свога честно погребсти мо-же, за време га онде и погребе; но по кратком времену тѣло покойника, у отечество пренети, и у нѣм самим за живота подигнутой задужбини монастиру Студеници погребсти даде. Приликом овом св. Сава и сам атонску гору на вѣчно остави, и као чувар отчинског гроба у Студеници вѣк провести тврдо опредѣли.

Мудрост Архимандрита Саве на скоро до тог увѣрена дође, да ни една држава цвѣтати неможе, у којој црква до-

бро устроена нив; као што ђ и то врло добро понио, да ни ова опет цвѣтати не може без учебно просвештени и изображени пастира, коих се мила майка Србија у онај мах сасвим лишавала, ер се нитко о том, на жалост! отечески и свойски старао нив. Мудри овај, србскога народа Ментор изкусио ђ, да донде из царскога града, од Патријарха и императора грчки нишљани Првосвештеници, кои су редко са подчинѣном им паством духовном словесног стада Христове Цркве и говорити знали, на подобие пристрасне маѣне, поступаху са њиме. —

Да неби дакле пусти брод среѣне и напредка србског, по простору узколебенога мора несретно лутао, и о разбија га могуће стѣне грозно ударао, зажели отечествољубиво срце цѣгово наѣи кормитеља, кои ѣе га у сретно спасенија приста- ниште што пре утиснути.

У богољубивој намѣри овој, светитељ пут к царскомѣ граду Никеи предузме, у кои сретно приспѣвши, припадне на ко- ѣљна пред императором грчким и пред Патријархом цар- скога града, на обадвоици живо представи нужду ону, која се у православној цркви, у милом отечеству цѣговом, подобно крину селном новоцвѣтајућој кралѣвини Србској, указуѡ. —

Прека нужда бияше, да се из средине народа србског уроѣенац наѣе, кои ѣе по примѣру доброг домаѣина србску цркву добро устроити, и србски народ као чедољубиви отац, цѣжно и срдачно себи пригрљити.

Цар и Патријарх поражени мрдросћу стоѣћег пред њима светитеља нашег, тежко ово бреме управе црковне цѣму с благословом повѣре, на снабѣвши га на ту цѣл с граиатом, као посвећеног Архиепископа пошлю у отечество, да тамо раз- вия снагу душевну народа свог, и темель благочестию цр- ковном и благодравию народном положи, како ѣе од тада и сама новоцвѣтуѣа кралѣвина србска, под благим скиптром мудри потомака Свето-Неманѣине лозе, као пупољак мајске ружице процвѣтати.

И занста мила браћо! повѣстница нам црковна јасно при- ча, свѣтле оне промѣне, коѡ ѡ св. Сава у цркви починио; по- вѣстница пак свѣта, дивно нам приповѣда она дѣла, коима се означиу исполински коради напредовања кралѣвине србске, све до смрти силнога цара србског, „Стефана Душана“ кои ѡ 1356 год. свой живот на недокнадиму штету народа србског, окончао.

Први Архиепископ србски св. Сава срећно приспѣвши у

мило отечество Србию, постара се една оне новости у цркви уводити, које су на благо цркве и отечества клониле се, па по примјеру Спаситељвом, који је 12 Апостола имао, и он 12 епархија устрои, и за сваку владику постави и посвети, који ће жезлом урученог му при посвећивању правления црквоног, мудро управљати.

Овако спољашњи устројивши цркву, една се постарао и за изображење свештеничког реда, на коју је црква и училишта у србској епархији основао. Свету је цркву богољубно украсио, и у отечеству храмове на славу Богу подигао. Свете задушнице „Жича и Миљшево“ крунисао неопћиву ревност светитеља нашег. Почем је дакле св. Сава подпуни 27. година са епархијом црквеном у милом отечеству своме, као Архиепископ мудро и похвално управљао, благочиније у цркви увео, училишта завео, и темељ просвештењу црквоног клира стално положио, градице му срце света мјеста у Палестини походити, и тамо светом Спаситељвом гробу поклонити се.

Но да би на тврдом темељу сазидао здание благочинија и богољубија црквоног, као и у просвјети цвјетајућа училишта, јошт болје напредовала и од падења сачува се; постара се св. Сава опет мудрога мужа, као достојног посљедоватеља и наслједника свога, на кормилу црквеном оставити, те за добро пронађе таковог изабрати у лицу преподобног „Арсенија,“ и любазног ученика свога, који родом бивше из китњастог Срђма, и који се у манастиру Жичи, за чин монашески приуговљивао, па у коме Игуменом поставивши, отличовио се благости нарави, правственим животом и истином побожношћу својом.

Добродјелњима овима украшени мирољубиви и побожни Арсениј, обратио је на себе пажњу, како светога Саве, као Епарха и старешине свога, тако и цјелог народа србскога, која је са тим увјичана била, што га је свети Сава, при полазку своме у Ерусалим, за Архиепископа посветио, и као достојног преемника свога оставио, да на благо и срећу цркве са њоме управља. Смирени и богомудри Арсениј заједно показује се достојним избора светитеља Саве, који је пуни 30. година светом црквом савјестно и благополучно управљао, која га је после из чисте благодарности и признателности за светог припознала. —

Предавши св. Сава овоме достојном наслједнику своме, цркви и школе у добро цвјетајућем стању, помоћу Божијом, ни сретно се путовање у света мјеста отада, и покљони се Христовом

гробу. — Разгледавши сва тамо удивления и примѣчания достойна, науи повратити се у отечество, и срећно доспе у Бугарски престолни град „Трнов,* гди у очи празника св. Богоявления одслужи св. Литургију и водоосвештенѣ саврши по уставу и обреду православне цркве. За овим одма се поболи. и ову смртну рану пигда не залѣчи, но 14 Јануара 1237. године дух свой у вѣчне обитељи небеснога отца пошлѣ. А тѣло му после у отечество пренешено, и у манастиру „Миѣшеву* погребено буде.

Тѣлесни нетлѣни остаци његови на миру почиваху тамо до 1595. док те године богомрзки Синая Паша, од туда га у Бѣоград пренети, и тамо на брегу Врачару себи на срамоту и гриоту, а народу србском на вѣковѣчну жалост спалити не заповѣди. Свети тѣлесни остаци светитеља Саве посташе пепелом; а дух његов виоући се над народом србским непрестано бди, и Србе на душевне подвиге поощтрава вичући : „Освету турцима, па онда зидајте Сион и храните га, докле год србско име узживи!“

По смрти светитеља Саве, ако су раздори у држави мѣста и налазили, црква е ипак доста благополучним корацима напредовала, и то све до несрећне битке косовополске, док ние онда глупост азиатски полумѣсечника, цвѣтану овом крај учинила год. 1389. Јуния 15. — С падом овим србским у савезу стояше и она грозна судбина, која е послѣ 63 године, и нашу единовѣрну браћу Грке постигла 1453. лѣта по рожд. Хр. —

(Наставиће се).

Занатлиски рачуни

(за псалтирце и шегрте).

1. Чизмар изнесе на пазар много пари чизама, и прода их с вѣ љутуре, пар по 5 фр. 40 нв. — Свега е добио новаца 275 фр. 40 нв. Пита се колико е пари продао. (51).

5. Соба е една широка 3 хвата 5 стопа и 4 палца, а дугачка 1 хват и 4 стопе и 6 палаца. — Колико ће требати дасака за патосањ те собе, ако е свака даска 1 стопу и два палца широка, а 7 стопа дугачка. (30).

3. Столар добио за посао 578 фр. 65 нв. Од ових новаца издао е за дрва 198 фр. 93 нв. на плату калфама 89 фр. 42 нв. Колико му е остало на чисто ? (290 фр. 30 нв.)

4. Има се задати зид, кои ће бити 32 хвата дугачак, 4½ стопе

висок, а 2 $\frac{1}{2}$ стопе широк; колико ће кубичних стопа тај зид износити? (2160 кубич. стопа.)

5. Кројач купи два комада чов, у свакоме има по 54 рифа а за риф се плаћа 5 фр. 25 нв. колико има он за обадва та комада платити? (567 фр.)

6. Неки колар сравни на крају године свой приход са расходом, на пронађе, да е издао те године: за дрва: 827 фр. 60 нв. за плат: 53 фр. 72 нв. калфама: 378 фр. у кућу е дао: 905 фр. 42 нв. на порез: 27 фр. 36 нв. — а свега е добио на радњи својој 2725 фр. 80 нв. — Пита се колико му е остало чиста прихода? (533 фр. 70 н.)

7. Обштина даде неком столару да направи за школу едан стол за 6 фр. две столице по 3 фр. 25 нв. и 12 скамја по 6 фр. 15 нв., и едну таблу за 9 фр. 40 нв. — Колико ће примити столар за сав тај посао? (95 фр. 70 нв.)

8. Црепар е покривао кућу, и заслужи наднице на сваки дан посла 1 фр. 72 ов. Радио е 4 седмице, и за то време било е осим недеља још два празника — Колико е он дана радио и колико е новаца он заслужио? (Радио е 22 дана, а заслужио 37 фр. 84 нв.)

9. Месар купи вола за 120 фр. и добио од нбга 584 фунте меса а 59 фунти лоя; месо прода по 21 новчић фунту, а лой по 35 новчића фунту, за кожу добио 9 фр. — Колико е добитка на волу имао? (32 фр. 29 нв.)

10. Ножар купи 20 фунти челика, од кога е цента 30 фр. 60 н. колико ће платити за оних 20 фунти? (6 фр. 12 нв.) А пошто га долази една фунта челика? (30 $\frac{1}{2}$ новчића.)

11. Посластичар набави 4 центе шећера по 39 фр. 60 нв. цента. Трошкови износе 6 фр. 40 нв. — Пошто га долази една фунта? (41 $\frac{1}{2}$ новч.) —

12. Усмар (ледер, тимар, кожар) купи 19 волујских кожа по 13 фр. 45 нвч. и 28 телећих кожа по 2 фр. 16 новчића. Колико мора он за њи платити? (316 фр. 03 нов.)

13. Мاستилац (бојачија, фарбар) дугује за мастило (боју) 306 $\frac{1}{2}$ талира пруских; шта то чини у аустр. вредности, ако се рачуна да едан талир износи 158 новчића а. вр.? (484 фр. 27 нв.)

14. Ужар купи од трговца 295 фунти конопље; фунту по 48 нв. У име исплате направи он трговцу 67 ужета по 72 нов. и 35 фунти канапа по 84 новчића, колико има јошт у готовом новцу доплатити? (63 фр. 96 н.)

15. Четкар потребује за 12 комада четака едну фунту и 24 лот. чекиња, од коих е фунта 96 новчића. — Пошто ће моћи он едну четку продавати, ако за свой труд уз дрво, и остаде ситне потребе рачуна још толико колико е за чекиње платио? (комад по 28 нв.)

16. Бачвар прода нову бачву деветакинју за 23 фр. 58 нв. пошто долази аков? (2 фр. 62 нв.)

17. Котлар прода осам тепсија, од коих е свака $\frac{1}{2}$ фунти тешка. Пошто ће продавати едну тепсију, ако нбга фунта мјди (бакара) стои 1 фр. 27 нв. и ако он за свое трошкове и труд жели добити 24%? (1 фр 97 нв. — округлим брови може се узети на 2 фр.)

18. Бравар направи 1 ключаницу на собна врата — 3 фр. 52 нв.

1. звонстег на кућна врата — 1 фр. 60 нв. на 7 прозора направи окове за завѣсе, за сваки прозор по 32 нв. — 2 фр. 24 нв. 7 капака окуе, капак по 1 фр. 12 нв. — 7 фр. 84 нв. Троя двокрилна врата окуе по 6 фр. 75 нв. — 20 фр. 15 нвч. — Колико то све износи? Направите рачун (конту) сврх овог браварског посла!

19. Рукавичар код едног туцета финих рукавица има овај трошак: 12 комада учипћених козињих кожаца по 78 новчића; за ибришим и дугмета изда 25 новчића; помоћнику свом плати 84 новчића за употребљенј алата рачуна 18 новчића. — Пошто може он продавати едан пар оваких рукавица, а да на њима добие 8% (пар по 96 новчића). —

20. Клубучар (шеширџија) прода на вашару два туцета шешира за 96 фр. Ако нѣга стои сваки шешир 2 фр. 60 нв. колико е он онда на сваком шеширу добио? колико е добио на обадва туцета? (На сваком шеширу добио е: 1 фр. 40 нв. На два туцета добио е чистог дохотка: 33 фр. 60 нвч.)

21. Пекар купи од селяка три пештанска мерова и две вике (%) пшенице, и плати за све то 19 фр. 26 нв. После неколико дана, по единаку цену купи он 7 пешт. мерова и три мереце (%) исто такѣ пшенице. Колико има он за ту количину платити? (40 фр. 68% нв.) Пошто га долази у оба случая едан пешт. меров? (5 фр. 25 нв.)

Разоренѣ Оглая (Аквилее).

Градиво за читанку из Историје.

(Продужено из бр. 3).

2. АТИЛА.

Найсилниј хунски войвода и краљ беше Атила. Ово страшило свег света, што га народи божјим бичем називаху, беше човек онизак али широких плећа. Из необично велике главе севаху два малецна крива ока као живе ватре. Хода беше поноситога, а ђуди страшно дивљѣ, у часку на бой готове и на непријатеља неумитне. Он е о себи држао, да га е сам Бог на то наредио да целим светом завлада, и у тој гордой мисли још већма га укрећиваше то, што е имао мач, о коме луда светина, а после и сам држаше, да е то мач самога Бога Давора.

Стан Атилин беше у великой угарској равници између Дунава и Тисе. На едном брежуљку негде стаяла е његова колеба, а около њѣ све остале, све од дрвета и од блата начинѣне. Што е ко од Хуна знатниј и узвишениј био, то е и својом колем ближе Атили стаяо, а Атилина е била највећа и највиша, високим дрвеним плотом опасана и многим дрвеним торићвима окићена.

3. ОГЛАЙ.

Кад в Атила све сѣверне и источне а неке и западне крајеве Европе освоио и ту стављује народе себи подчинио, њихове краљеве итерао, да му данак плаћаю, и многе предѣле дивљим своим четама најстрашнине опустео, крене се г. 452. по Хр. да Талијанску плячка. На целом том путу не нађе нигде одпор, ер се нико и неусуђиваше тој голомој и бесној сили на супрот изаћи. Све палећи и рушећи уђе под Оглај, где му се Оглајци подкрепљени најилѣтним готским војницима снажно опру. Оглајци бранише свой град тако отважно, да Хунни, кои нигде никог града неостављаху, овај већ оставити наметрише. Онда на едared опа-зе роду, која са свои тичићи из Оглаја бегаше. То видећи уз-му за знак добре среће, те још едared ударе, и са оне стране, откуда рода излети на град навале, и тада га доиста освое. Страшна судба постиже тај лепи и славни град и његове здосрећне становникае. Све што живо ухватише Хунни постокоше, и сва она многобројна велика и тврда здања за неколико дана тако разорише, да камен на камену неоста, ни трага се више незнаде, где стаяху. Тако се и обистини она пословица : куд хунски коњ прође ни трава недође. —

Разоривши Оглај уђе Атила у горию Талијанску, где се нико не усуди на супрот му изаћи. Ту побие и посече, опљачка и попали све широм; села и градови несташе иза њга. Здосрећни становници бежећи од ових најстрашних силеца посакриваю се највише на морске острове на ушћу реке Бренте и Еча, и ту положи темень онима у доцнием добу онако славним и по свем свету разглашеним Млеткама (Венециј). Тако поста пропаст Оглаја почетком Млетака, па као што стара притча о тици Финиксу казуе, да се сама спали, па из свог пепела још лепша изађе, тако се разоренѣм понови Оглај у Млеткама још лепше и сјајније, него што пре беше; а хунско силецијско царство распаде се на две године затим чим Атила умре. Народи што их он подјармио беше ослободише се, и ови сами остатке Хуна тако разбише, да незнатне чете од Хуна осташе, које се к црном мору повукоше, и тамо их сасвим са лица света несташе.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 6. У Сомбору 30. Марта 1868. Год. X.

Вечернѣ школе.

(Настављено).

Опредѣливши течай за држанѣ повторне школе од Дмитрова до Ђурђева дана, кад се вечером доста времена добити може за ученѣ, држим, да би за вечерню школу најзгодније време било од 5 — 7 сати после подне, или с пролећа по околностима од 5½ до 7½ сати. Мушка младеж треба да обашка и у друге дане вечерню школу посећује, а женска такође обашка. Многи мисле, да би бољѣ било полазенѣ повторне школе на вољу оставити, ер о чему се люди увере да е добро, то сами траже. Али код нас како ствари стоје, ја држим, да би за сада у интересу просвете народне ваљало наредити, да сви мушки од 12. до 18. године, а женски од 12. године па све до удаје, сваке зиме у вечерню школу долазити морају. Искуство показује, да е код нас а и код других народа, ред, зашт, и натеривањ на добро, од велике користи и првобитачности, особито у почетку, док се вишегодишњим искуством простота неувери о спасоносној користи и ваљности новог обичаја, и док непадно предрасуде и суеверице, што јој очи сада заслепљују. — Где е могуће и без натеривања, лепим начином учинити, да сви младићи и девојке, или барем већи део, у вечерню школу долазе, ту би паравно натеривањ могло изостати.

За мушку младеж најзгодније би било вечерню школу држати сваког Уторника, Четвртка и Суботе, а за женску сваког Понедељника, Среде и Петка, све ако би у те дане и празници (осим Ђеђић дана и првог дана Божића) падали. Само што би у празничне дане обучавањ једино с науком вере и црквеним пољем имало се бавити.

Мушка младеж у вечерњој школи имала би се понајпре

уознавати с дужностина християнског сина и младића, затим с дужностина домаћина, мужа и отца, па онда даном приликом и с дужностима и правима слободног грађанина отачбине своје. Овој младежи нужна су користна знања из науке о польској привреди, о сточарству и разноврстном газдовању, о чувању здравља и о умјерености, о приљжној радњи, паметној штедњи и мудроме теживу с Божјим благословом. Уз то е нужно у синовима народа нашег побуђивати прави народни понос, и одушевленј за благо наше цркве, народа и отачбине. — Сва ова наука најболѣ е да се у виду разговора, ил пријатељског савета даје, или да се о овим предметима из ваљаних књига чита, па о прочитаноме разговара. Осим тога необходимо е нужно, да се сваком приликом овој младежи исовка, пијанство, штеточинство, освета, прекомерно частенј, полазенј крчи, и други пороци, кој сада у нас мах отимаю, најцрпљим бояма описују, и руже, ал уедно и да се погледати, како би савети и речи те добра плода приносиле и слушатељ од горњих зала сачувале и избављале.

Женску младеж ваљало би у повторним школама понајпре упознавати са дужностима добре кћери и християнске дѣвице, затим са дужностима верне жене, ваљале домаћице и чедолюбиве матери. Наука о чувању здравља, о одрањивању неговану и васпитавању мале деце, о држану куће и водену газдовању, о паметној штедњи и сваковрстној на благо куће клонећој се радњи, ту е особито на своме месту. Особиту бригу ваља полагати на облагороженј душе и срца наших дѣвица; омилити им ваља чистоту, услужност и умиљност, угађанј старима, било својма ил другима. У души млађаних Српкиња подрањивати ваља безграничну любов к православној вери и нјним надприродним и тајнаственим милијама и даровима; к' добротинству, као и пламтећу любов к милом нашем матерњем езику, красним народним обичајима, народним песмама, и читању ваљаних Србских књига.

Уз то е нужно, да кћери наше у вечерњим школама добију прилику женске послове практично научити, да се извеште мешини леба, пециву и кувану; да науче познати разноврстне робе за одело и нјихову важност, да дознаду, која е рана питава и здрава а која е шкодљива, да науче познати рукованј с огревима и топливом; да чују поуку о држану краве и домаће живади, о неговању зелени и цвећа, о држану свилених буба и т. д.

По себи се разуме, да е најбољи начин учења овде казивањ и показивањ, па онда разговор испитивањ и упућивањ. — Што се год из књиге чита, о томе се има такође одна разговор водити.

Осиј тога ние с' горега навести, да е женској младежи нашој за сада веома нужно давати мудре савете против лењости, раскошности и разметаня у оделу, против белила и руменила, против подкрадана својега дома, против зависти и оговарања, врачања и чарања и осталих порока, што се код нас у женскоме полу у прошла времена угњѣздише, а данашњим даном у велико мах отеше, те нас готово свуда тамане и упропашћују.

Како мушка тако и женска младеж, која е основне школе изучила, има се вештбати у практичном рачуну у писаню и особито у читаню полезних књига. Чег ради ваљало би да се изради скорим една читанка за мушке а друга за женске вечерњ школе. Уједно имала би се давати слушатељима и слушатељицама упутства, које књиге да читају, и како да се с књигама користе, а ваљало би да се уз сваку школу нахои читаоница и књижница, из које би се књиге позајимљивати могле.

Док не дође оно срећно време, да свако дете србско од 6. до 12. године у обичну школу иде, и тамо читати писати и рачунати изучи, дотле ће се морати младеж у вечерњој школи научити писати и читати начином најпростим, што се сада у основним нашим школама употребљав, и мора ће се с њима основи напаметног рачуна у најпростим примерима с бровима од 1 до 100 израђивати.

Уз најнуждније молитве, катихизис, библичне повести и толковањ недељних Евангелија, има се у вечерњој школи младеж обавг пола вештбати у црквеном појаню, и у певаню народних песама и упознавати се с животописима најваљанијих Србских мужава и жена.

Приповеда се да су наши грађани у Земуну, Пригу, Руми, Новом Саду, Осѣку, Вуковару, Сентадрен и по другим местима пре четрдесет, педесет година много болѣ цркву посећивали и своју веру любили, него што е то сада. Ја би рекао, да е томе једини узрок та околност, што се код нас у прошла времена младеж у школи црквеном појаню брижљиво обучавала, и што су се тада у радионицама нашим и при посленом столу радо појали тропари и кондаци, стихире

и врлоск, а све то будило е у младежи свест верозаконску и любов цркви и црквеном богослужению.

Данаšnjим даном цркве су нам празне, ил ако се по неколико стараца и старица у њима нађе, ти се разговараю ил дремаю. Шта е томе узрок? Ништа друго, но нехатост е којом наши певци као од беде поју и чате; незнант вере код народа, и непознавант и неценент оних духовних милина, које служба Божия у православној цркви сваком оном пружа, кои у њним обредима дјлатно са одушевлентм, вером и свешћу учествуе.

Треба нам се постарати, да младеж наша у вечерној школи научи појати, и разумевати не само празничне тропаре кондаке и одговоре на Литургију, него и остало главно пѣние које се недељом и празником о Ютренњима и о Литургијама, а на највеће празнике и о вечерњима употреблюе.

Наша е црква, црква народна, она се Богу моли у разумљивом за нас обштелавянском езику; она жели да сви ми „Единими оусты и Единимъ сердцемъ“ хвалимо и прославлямо Отца небеснога; она свима нама заповеда да поємо, и на то нас опоминт с позивом: „Рцемъ вси ѿ всахъ дшъ, ѿ вѣгъ помышленія нашихъ. рцемъ: Господи помилѡ!“

Само онда кад се буде у основној дечјој школи добар темель к ученю поянја положио, и кад се у вечерној школи поянт свойски научи, и кад будемо имали сгодне молитвене зборнике, у којима би се налазило све важније празнично и недељно пѣние, и које би младеж наша собом у цркву носила; само онда, — моћи ћемо дочекати оно срећно време, да наши момци и девојке, да за њима сва црква и сав народ у храму Божијем складним гласом и рекао би као из једних уста хвали и слави Творца Бога, Матер Божию, и Свете Угоднике.

Чисто као да чуем са многих страна укор, што спомених зборнике духовних песама. Многи се ирште на ту књигу и веде да е туђ, најмек протестантски и римски обичај с књигом у цркву ићи и из њ се Богу молити и појати. Но причекајте мало, ви добри люди, ви мнѣми ревнители старине. Немойте без разлога камен бацати на ово моје скројно мнѣние, које ако е упутно треба га остварити, ако ли е неупутно, оно ће само по себи пасти. — —

Пре четири стотине година, док ние печатња изнађена, било е доста, ако се у свакој цркви по една ил по две књиге нашло, из којих се читало и појало, а народ е слушао, и по

нешто припевао. Молитвених књига и духовних појанака нис могао свако имати, па с тога ни собом у цркву доносити, премда се за известно зна, да су поведени имућни мужеви и жене, ради духовног сазиданя свог, молитвене књиге своје имали. Као што се на пример у житију св. Стефана Штиљановића чита, да је при себи имао молитвене књиге и псалме. У доцнија времена, све до скоро бяху у нас књигопечатниѣ ретке, а књиге скупе, па ипак су дедови наши по варошима и селима од Московских, Кијевских и Львовских разносителја куповали: Молитвослове, Акатистнике Апостоле, Страстна Евангелија и друге душеполезне књиге, које се сада на жалост по највише на таванима поподних потомака налазе. Сада би се о малом трошку могли с благословом духовне власти издати зборници молитава и цркв. песама, па пошто младеж добро појати научи, нека те књиге у цркву носи и из њих појући Бога хвали и себе и сву цркву духовно сазидава.

Пређимо сада на питањѣ: Ко ће држати обучавањѣ у вечерњој школи?

Ево на то одговора: Свештеници су главни учитељи народа, они су руководитељи народа к правој срећи земаљској и вечном блаженству. Има ли краснијег или племенитијег посла за србског свештеника, него у змињѣ доба вечером, — кад и онако друга посла нема, — скупљати око себе благонадежну омладину и учити ње закону Божијем и полезним знањима! васпитавати ње и упућивати на све што јој на стази живота од праве користи бити може. Наши врстни свештеници у Турин, Керу и Врбасу показали су делом да у овом погледу иницијатива свештенству припада, и да свештенство наше своим радом и настојањем највише допринијети може, да се вечерњѣ школе свуда заведу, одрже и процветају. Слава таким врстним свештеницима, који се тога християнског и великодушног посла и труда бесплатно прихватили и прихватили буду. Имена њихова сияће као звезде на небу просвете србске; спомен њихов трајаће и растеће у народу, докле устраје напредка и просвете код Србаља.

Уз свештенике, као управитељи и главни учитељи народне, морално су обвезани у обучавању младежи у вечерњим школама учествовати Србски Народни Учителији, којима ће јачајно народ труд и радњу по могућству и материјално наградити, чим увидио буде красне последице њихова рада и заузимања.

Местни лекари најбоље би могли помоћи народу држећи у вечерњим школама предавања из дијететике, а бележници, разумни економии и други интелигентни људи могли би по околностима економију, народне песме и обичаје, ил предмете из познавања народне прошлости и т. д. у овим школама предавати, и тим главним раденима свештенику и учитељу посао знаменито олакшати.

У месту Турпи видимо, шта могу честити интелигентни Срби учинити. Зар ће се отлични грађани и становници наши у већим местима од Туринаца посрамити дати? —

Госпође Србске а особито велештоване супруге наших свештеника и учитеља, и друге искусне и паметне родољубке, нека би се угледале на енглеске, руске, немачке и мађарске патриоткиње, па нека би на позив свештенства и општинских одбора примили на себе брижљиво упућивање девица у женским пословима, у вођењу куће и у другим предметима, које су паметна мудра и просвећена женска бол и практичне женске омладине саопштити кадра, него човек мушкога пола, ма он како научен био.

Што се трошка тиче, почем би сви наставници у вечерњој школи бесплатно дужности своје одирављали, то се овај па врло малену своту свести даје; ер вечерња обучавања држе се у просторији обичне школске дворане, у којој има креде, сунђера, штапица, табле и скамја, и која се и онако сваки дан грејати мора. Осветљење нека даде црква, и то би она лако дати могла, кад би се у обичај увело, да се полиелеи само о јутрењу и на бденијама пале, а оне многе стеаринске свеће, што против устава црквеног у полиелеима дану горју, да се уступе на потребу вечерњих школе. Такође нека се овамо уступе све оне свечарске свеће, које немогу преко године да погорју, него их тутори о новој години продају и у новац учине, и остатци од свећа, што свештеници и други људи на опелима држе. Из тога се види да, — осим осветлења, светилника, и награде народном учитељу, — коју би општина лако подмирити могла, — скоро никаквог другог трошка на издржавање ове школе нема.

Учешни предмети у вечерњој школи су ови:

1. Основна наука вере, или кратки катихисис, с молитвама, библичним приповедама и тумачењем недељних еванђеља, с поуком приспособљеном потребама и околностима нашег простог народа.

2. Црквено Поење.

3. Наука о польской привреди за мушку младеж и о домаћем газдинству за девојке.

4. Поука о чуванию здравља, о дужностима човека и грађанина за мушке, а о чуванию здравља и о одхранивању деце за женске.

5. Ученѣ рачуна, писанја и читанја.

6. Народне песме, обичаи и животописи славних родо-
люба и родољубкиња у нашем народу.

(Свршите се.)

Божје Заповѣди.

(Неколико лекција из Катихизиса у III. разреду народне школе).

(Настављено).

III.

ТРЕЋА ЗАПОВѢД.

„Не пријемли имени Гдѣ Бга твогѣ всѣ.“

„Не узимај узалуд име Господа Бога твога.“

Шта е то узимати име Божје узалуд? Узимати име Божје узалуд, то е што и изговарањ имениа Божјега у свакој непослици и у стварима од никакве важности.

Ко узима име Божје узалуд? Име Божје узалуд узима онај, који сваки час у обичном говору и у свакој непослици име Божје с презиранјем употребљуе, и богми се.

Есте ли ви, дѣцо, чули кадгод, да люди у разговору ве-
ле: Бога ми; имена ми Божјега; тако ми Бога и т. д.? —

То се често на жалост чути може, али е гриота тако говорити; ер люди који то говоре, без сваке нужде и потребе потежу за свашта име Божје, и изговарају га безсмислено, тим самим показују, да то најсветије име ниподашта недрже. Такође е гриота у непослици употребљавати име Матере Божје, Свету Вѣру нашу, св. Евангелије, св. Тайне, Частии крст, Свеце и Лиђеде. Божје. — Има истина и добрих люди у народу нашем, који немислећи Бога вређати сваки час се богме, ер су тако из малена научили, и тима ће Бог опростити. Али ви зато учите у школи да е гриота име Божје у непослици употребљавати, да се од богмења, као ружног и Богу немилостива обичаја, чувате. Одашта вам се дакле ваља децо чувати? —

Христос Спаситељ говори у св. Евангелију: „Всако слово

празное, еже аще рекѣтъ человекѣца, воздадатъ ѿ немъ ѿвѣтъ въ день сѣдѣный.“ т. е. За сваку празну рѣч, кою реку люди, дати ће они одговор на страшноме суду (Мат. 12, 36.). — Кад е дакле неупутно и недозвољено ма што у вѣтар на празно и узалуд говорити, то е још много неупутниѣ и грѣшниѣ сваки час я у свакој безпослици богмити се.

Видили смо, дѣцо, да нам се неваля узалуд богмити; али е још еѣћа грвота лагати и преварити другог човѣка, па онда се богмити и клети да смо истину рекли. То е врло ружно и грѣшно чинити? Шта е врло ружно и грѣшно чинити? — Противу кое Заповѣди Божие грѣше они, што лажу и варају, па се уз то још претварају да су побожни и Бога спомињу? (III). —

Јошт е већи грѣх псовати и скрадене рѣчи говорити против Бога? — Противу кое Божие заповѣди грѣше псовачи? (Псовачи грѣше против треће Б. Заповѣди? Зашто мислиш ти, да псовачи против треће Б. заповѣди грѣше? (Ја мислим, да псовачи зато грѣше против треће Б. Заповѣди, што они име Божие срамоте, а то е још далеко грѣе, него сваки час богмити се.).

У старом завѣту су онога кои е Бога псовао каменѣм тукли, и убияли. У закону Мойсеовом стои написано: „Псовача изведи напољ и нека га сав народ каменѣм заспе. Ко ружи име Господиѣ нека се погуби. (III. Мойс. 24 — 14, 16.)

Као што е гриота псовати Бога, тако е гриота и псовати све оно што е свето и поштована достојно. Гриота е псовати: вѣру и закон, свеца, аѣнѣла, отца и матер, едном рѣчию, гриота е свака неваляла и непоштена рѣч, кою човѣк на уста своя изрекне, и коіом вређа друге, особито старѣ. —

Ко се руга вѣри? „Вѣри се руга онај, кои у шали или озбиља вѣру и закон, цркву и ѣне установе и богомолю вређа, изсмѣва и презире.“

Противу кое Божие заповѣди грѣше они, кои се вѣри ругају? Они, кои се вѣри ругају, грѣше против треће заповѣди Божие, исто тако као и псовачи; ер и они употреблюю пакосно и узалуд име Божие, и Божию светиню. —

Дѣцо! Има люди, кои кад се у каквој невољи и незгоди нађу, а они онда роптају против Бога, па веле: „Ни сам Бог нечини право.“ Шта мислите али паметно и добро овако роптати против Бога? (Против Бога роптати нити е паметно,

нити є добро). Противу коє заповѣди грѣше они, што роптаю против Бога? (III).

Шта є то заклети се? „Заклети се, то є призивати свєзнаюћєга Бога за свѣдока, да истину говоримо, или да ћємо извршити оно што обєћавамо.“

Їли нам се у сваком случаю и за свашта слободно заклиняти? (У сваком случаю и за свашта нїє нам се слободно заклиняти; єр то би значило узалуд употреблявати имє Божїє. С' тога нас од заклиняня овако одвраћа Христос Спаситель :

„Язъ же глаголю вамъ некалитиса, всакѡ : ни неомѡ, ꙗкѡ єсть престолъ Божїи : ни землю, ꙗкѡ єсть подножіє ногамъ єгѡ : ни главою своєю, ꙗкѡ неможєши влѡсти єдинагѡ бѣла или чєрна сотворити. Бѣди же вамъ єже єи, єи : и єже ни, ни. Дишє єгѡ ѡ неприязни єсть.“

(„А я вам велим : некуните се никакѡ ; ни небомъ єрбо є престолъ Божїи ; ни земљомъ, єр є подножіє ногамъ Нѣговимъ ; ни главою своєю некуни се, єр неможєшъ учинити ни да єдна дѡлака у коси бѹде бѣла или чєрна. Нєго нєка бѹде вама што єст, єст ; и што нїє, нїє. Што є од овога више, то є ода зла.“) —

Добро упамтите, дѣчице, ове Христове рѣчи, па немойте се одсада клєти, не само именомъ Божїимъ, нєго ни небомъ, ни земљомъ, ни причєшћємъ, ни лебомъ, ни ни чимъ другимъ, єр то Богъ забранює ! —

Ми смѡ научили сада да се неваля заклиняти. Али, ина, случавѡ, кад се одраслии люди могу и мораю именемъ Божїимъ заклети, па опєтъ негрѣше. Ово су случавѡ кад се смѣмо и морамо заклети :

1. Кад Царъ и Отачєство потребує од насъ вѣрну службу па унапредъ захтѣваю од насъ заклетву, да ћємо вѣрно дужности наше вршити. Тако се заклинѣ чѡвѣкъ, кои се изъ стране землѣ у нашу досєли, да ћє вѣранъ бити владѡцу и уставу ове землѣ ; тако се заклинѣ войникъ, да ћє владѡца и отачєство вѣрно служити, докъ годъ небудє по закону изъ войнє службє отпуштенъ ; тако се заклинѣ судия, да ћє правєдно судити, а званичникъ и общиннаръ, да ћє дужности, коихъ се приима, точно вршити.

2. Юштъ се заклети смѣмо и морамо, кад насъ законити судъ позовє, да истину наше свѣдѡчбє заклетвомъ потвєрдимо.

Кад є даклє слободно заклетву положити ? —

Нашто имамо особито пазити, кад на позив власти у важним случајевима заклетву полагамо? „Кад заклетву у важним случајевима и на позив власти полагамо, треба да добро испитамо своју савест, да се Богу за благослов молимо, да самог Бога пред очима и у срдцу имамо, и да са страхом Божијим чисту истину говоримо, без сваког освртанија на земалске користи и на личности. Што смо пак у заклетви обещали да ћемо чинити, то нам ваља точно и савестно извршити.“ —

На што нам се слободно заклети? „Заклети нам се слободно само на оно што је добро и поштено, напротив лажно и криво заклети се, ил' заклети се на неваљало дјело ест велика гриота, а јошт је већа, неваљало дјело, на које се ко заклео испунити. (Тако је сгрѣшио ужасно Ирод, који је несмислену заклетву одржавши невиног Јоана устѣни дао).

Кои највећма грѣше против треће Божије заповѣди?

Против треће Божије заповѣди највећма грѣше они, који се криво куну, и који заклетву погазе.“

Јли дозвољено Хришћанину човѣку проклињати себе, или друге люде?

„Ние дозвољено Хришћанину човѣку проклињати ни себе ни своје ближње; ер је тако проклињање знак несмислености, — необузданости. Оно неприличи устима човѣка Хришћанина која треба да хвале и славе Бога и да лепо говоре о ближњима својима. Св. Апостол Јаков, овако нам о том говори: „ѣзыкомъ благословляемъ Бога и Отца, и тѣмъ кланемъ чловѣки кышмыа по подобію Божию. Ѣ тѣхъже оутѣ исходитъ благословеніе и клятвѣ, неподобаетъ, братіе моѣ възлюбленнаѣ, сѣмъ такъ кывати — (близкомъ благосилію Бога и Отца, и нѣмъ кунено люде, кои су створени по обличію Божию. Изъ еднихъ уста изилази благослов и клетвѣ. Неваля драга браћо, да ово тако бива). Іак. 3, 9, 10. —

Али, јли слободно барем проклињати злотворе, који нас грде и проклињу? „Не само да нам ние слободно грдити и проклињати злотворе који нас грде и проклињу, него нам се баш заповѣда, да њи благосиљамо, и да им од срдца добро жељимо и чинимо. То нам Христос Спаситель чинити налаже овимъ рѣчма:

„Блюсите враги ваша, благословите клнущыя вы, докѣ творите неделающымъ вашимъ, и молитесь за творящихъ вамъ

напасть и изгнашья бы.“ („Любите неприятелѣ свое, благосиляйте оне кои на вас мрзе, и молити се Богу за оне кои вас нападаю и гоне.“

А. св. Апостол Павле препоруче нам, ово за правило, владаня према овима, кои нас гоне и злоставе : „Благословляйте гонашья бы : благословите а не кланите ! — Благосиляйте оне кои вас гоне ; благосиляйте а не куните ! (Рим. 12, 14.). —

Кад нам се у трехой Божной заповѣди забранов име Божие у залуд употреблявати, то шта нам се тим самим заповѣда ? „У трехой Божной заповѣди заповѣда се има, да ми име Божие у молитви с побожносѣу призывамо, да се у свакой правой потреби нашей Богу за помоѣ обраћамо, ¹⁾ да Нѣга едног славимо, хвалимо, и нѣму благодаримо, ²⁾ да завѣте, коѣ Богу завѣштамо, свето и савестно извршувемо, и да слободно и дрзновено име Божие признаемо и исповѣдамо.

¹⁾ „Призови ма въ день скорѣи твоѣи и измѣ та и прославиши ма.“ Пс. 49.

²⁾ „Благословлю Господа на всякое время: вышѣ хвала егѡ въ оустѣхъ моихъ; ѡ Господѣ похвалится душа моя.“ Пс. 33.

Благо естъ исповѣдатиса Господѣи и пѣти имени твоемѣ вышній возвѣщати завтра милость твою, и истинѣ твою на всякѣ ношѣ. Пс. 91.

„Благослови душе моя Господа и вса внѣтренная моя има святое егѡ.

Благослови душе моя Господа и неизреченныя всѣхъ возданій егѡ. Созидающаго вса беззаконія твоя, изцѣляющаго вса недѣги твоя, изсѣлающаго ѡ истлѣніи животъ твои, вѣщающаго та милостію и щедротами Пс. 102.

„Хвали душе моя Господа. Восхваляю Господа въ животѣ моимъ, пою Богѣ моимѣ дондеже есмь.“ Пс. 145.

„Слава тебѣ показавшемѣ намъ свѣтъ. Слава въ вышнихъ Богѣ и на земли миръ въ челоуцѣхъ благоволеніе. Хвалимъ та, благословимъ та, кланяемтиса, славословимъ та, благодаримъ та, великіа ради славы твоѣи.“ (Вел. славословіе.)

„Тебѣ поемъ, тебѣ благословимъ, тебѣ благодаримъ Господи и молимъ ти са Боже нашъ!“ (Химна на св. Литургіи).

Свѣте тихій святый славы безсмертнагѡ Отца нечеснагѡ, сватагѡ, блаженнагѡ, Исусе Христѣ : пришедше на западѣ солнца, видѣвши свѣтъ вечерній : поемъ Отца, Сына, и Сватаго Дѣ-

ха Бога! Достоини су сви бо сва времена, пѣтъ бити глави
приподокненими, Ђине Божји, животъ дааи, тѣмже мѣрѣ та
славитъ. (Химна на вечерню).

Слово на светог Саву

у Богословія Плашчанской говорено.

(Настављено.)

Народ србски свестаи свое слободѣ и свое свете вѣро-
исповѣди, ако ѣ политично турскоме тиранству и подчинѣн био;
и ако ѣ нужда велику част нѣгову, насилно изтргла из нару-
чѣя, у блеску свѣтлости трептећи на небеси звѣзда, указавшег
се честнога крста, па тавноме полумѣсецу подарила, ипак
свето сѣме благодати православия, кое ѣ свети Сава међу
свој народ пошљао, залѣвано росом благодати десницом пода-
теля сваког благослова, као плодносно изникло ѣ, и топлим
сунчаним зрацима озарено и разгрѣјано, кое милост Божия са
небеса шалѣ, клице ѣ свое стално и темельито убокорило, и
корен свой чврсто утемелило.

Како ѣ после под управом султана турски, у њима под-
чинѣним земляма, православне страдало, види се ясно из по-
вѣстнице, коя нам прича, да су богомрски турци у почетку
седамнајстог вѣка удавили и у море бацили патриарха грчког
„Кирила Лукариса“; а касниѣ обѣсили патриарха „Партенија“
и на сами празник воскресения христова обѣсили у Стамболу
патриарха „Григорія“, 1821. год. Па иста ова грозна судба,
мили саученици мои! постигла ѣ и србске патриархе, а имено:
Патриарха „Гаврила Ранѣа“, кога су полумѣсечњаци, у граду
Брису, иначе Бруси у Азији обѣсили. — На жалостно станѣ
православне цркве подсѣћа нас и бѣгство патриарха србски:
Арсения трећег и четвртог, као и бѣдни живот патриарха
србског „Василија Бркића“, кои ѣ, као сужан у тавници цари-
градской кости оставио.

Мили другови мои! Рѣка ѣ времена протекла од несрећне
битке Косовопольске, па до ослобођеня миле наше Майке Ср-
бие, кое се овог столѣтня 1806 године, на срећу случило,
кад су под храбрим вождом србским Црним Ђорђем на прво-
званог Андрију србљин своју слободу получили. И сад се тек
блистаю позлађени крстови на кулама православни храмова, кои

наи за узорити углед службе, као красни знаци јуначке побједе частинога крста, над тамошњом погумљеном посвећеном царицом. —

Друге пак области пространога негда бившег србскога царства, у којима тужна и невольна браћа под именом „рая“ и „вилает“ живи, горко још стеном под глупошћу и свирљивостом азијатске ове чорде; но питамо се тврдом надежом на милост свемогућег Бога, да ће зуб времена, у скорой будућности згризсти онај тежки оков, којим су православни синови оковани; па и отоманског цара великог падише и назване блистателне порте силе укратити, а патници ови, из свог грла радостно ће заплвати: „избављење посла Господ людима своима.“ И за благодарност госпoду: „зидаће и они србски Сион, па ће га чувати донде, докле год србско име узживи!“

Ми пак благонадеждна омладино србска! кои смо православни србског Сион у младим срдцима нашим сазидали, учимо се и хранити га, кушавајући сладке плодове, засађени воћки мудрошћу светитеља Саве, кога данас свету успомену сјајно и величествено прослављамо у духу свете наше источне православне цркве. Но будите увјерени православна браћо! да се, не само овде код нас чују међу стѣнама светобогословског училишта овог славопѣћна светитељу Сави, већ се неколико милиона србске браће наше по свима крајевима србства радостно одзивају славопѣвцу нашем, и радостни узклици, грокте им из грла њихови, пѣвајући общепознату светитељску пѣсму, па и свака усамљена србска душа посебице, прославља увеличавајући сјајно торжество светковине ове, која се односи на благодарност првome Архиепископу и просветитељу србском светитељу Сави, који је црковноме напредку и просвјети србској темељ положио. И заиста сравнивајући негдашњи стањ православља, пре времена светога Саве са ондашњим, кад је он кормило и управу црквену на себе примио, мора нам од радости душа заплвати — и срце заиграти у нама.

Драга браћо и пријатељи! кад год лежемо и устајемо, поклањамо се подателу вѣчног благослова, да нам ове рѣчи на увѣк у души остану: „Храните србски Сион, докле год србско име узживи!“ Хранимо србски Сион у срдцима нашим, прилежно посѣштавајући храмове божје, које наука спаситељска силно оживљава, којима је овај велики угодник Божиј

светитель Сава у народу нашем тврди темель положио, и ков су наши у вечной успомени у срцима нашим живећи предци, са кривим труда свога зноем сазидали, како с поля, тако и изнутра, велелепно украсили, и са потребним црковним утварима, ако и не свуда богато, а оно пристойно снабдѣли. —

Покажимо се, да смо достойни потомци, првог Архиепископа и просветителя србског светителя Саве; прилѣжавимо у ученом за живот наш потребних нам наука, кад нам ѓ милост Божия срећу подарила, те смо се удворили у ову свету обитель просвѣте, у којој нас Ангел хранитељ чува од глулости и заблудѣниа, а многууважена г. г. учитељи плетући вѣнце од неувелог християнске мудрости цвѣћа, са благотворном отеческе издашности руком, обилато и милостиво пружаю, да с њима, ако само себи искрено срећу желимо, младе наше крунимо главе, и да сплетемо имена наша у вѣнац србске славе. Њи ако слушали будемо преправићемо се за достојне пастире словесног духовног стада христове цркве, ков ћемо, светоме позиву својем достојно одговарајући, знати поучити, да слѣдуј оиѣна светога Апостола речна: „Бога боитесе, цара почитуйте.“ (I. Петр. 2. гл. 17. стих.)“

Кад дакле знамо, да ѓ и Христос небесни учитељ учио нас говорећи: „Воздадите кесарева кесареви, и Божия Богови,“ па знамо даљ, да и Апостол говори: „Бога бойтесе, цара чтите!“ онда се и ја за срећног осећам, што ми се данас прилика подала, да при овом савином торжеству светковине краљѣвића србског и црковног православног княза, кои нас као Херувим сѣнком свои крила заклања, од сваке благочестию и благонаправно противно водеће странпутице, да се у бездиу пропасти душевне несурвамо, са висине ове християнске добродѣтели, па којој сад узвишени стоимо; велим да, драга браћо! да се за сретног осећам, што ми се прилика подала, да могу топла благодарности чувства изразити, према Његовом царском величеству Франц Јосифу I. под кога благим скиптром живећи, слободу свој вѣроисповѣди, као и други народи пространог Аустриског царства уживамо. (Живно!)

Мили другови и саученици! пѣвјаймо душою и радујмо се срцем, што нам ѓ мудрост Божия подарила мудрог Архипастира, ревностног и трудолюбивог прѣвмника свети Апостола, у високој и многозаслуженој особи Његовог Високопреосвѣщенства Господина „Лукиана,“ кои ѓ себи стазу светог Саве

изабрао, па по њој ходећи, благо цркве и срећу народа пред очима имајући, знатну част браће и другова наши подпомаже, да овде учећи светобогословске науке издржати се могу, и штедром десницом изливајући благодѣјанија на њи, милостиво усређава. — Па кои се и у обште о нама свима, као духовним сицима и питомцима стара, да из нас преправи онаке духовне пастире и учитеље црквоне, какве света наша православна црква потребуе, и стање народа нашег захтева. — Кои се на то жртвовао, да утврди у срцима нашим православие; хранећи србски Сион, докле год србско име узживи; кога вѣчни промисл Божји нека предуго поживи на нашу радост и превелику срећу; а Господ Сиона, нека му подари: „жезл силе и снаге,“ и за знак тога, нека му послужи онај жезл, кои му е Њгова Светост србски патриарх „Самуил,“ приликом посвећења за епископа, и предавања власти, да овом богохранимом диецезом Горњо-Карловачком, мудро и савестно управља, отечески уручно. (овде се одпојало тон деспотии.)

На последку, сад се у највећем смирењу и страхопочитању са синовњим молитвама нашим, к теби обраћамо велики угодниче Божји, светителю Сазо! скромно те молећи, да топлима молитвама твојима исходатајствуеш у престола свевишњег Бога, да нас утврди у православију; да срце чисто сазида у нама, и дух прави обнови у утробама нашим; а с тим, да се достојни покажемо називати се моћи верним посљедозатељима вѣчно славећег се великог имена твога; да се достојни покажемо знатног имена србског, с коим вазда да засвѣдоћавамо, да смо истини и врстии потомци Свето-Неманићине лозе!

А за уздарѣ прии срдечну пјесму ову, која ће ти из млађани груди наши, овде сад својски одекнути. (Настависе песма и одпева.)

Говорио : Никола Зеџ, слушатељ красноречия црквног

Д о п и с.

И з Р у м е. Као што се пре пет месеци читати могло, пречасни прота митровачки расписао е конкурзе за учитељске кандидате на више места у Срему, с том намером, да би и Срем едаред учитељ из нове школе добио. Ја ништа у похвалу младим учитељима не ћу да рекнем; вр прво им дела ваља видити; него ћу само то да споменем, да е сваки наш, и туђинац признао, да наша приправничка школа данас врло добро стои и да е за последњих десет година толико коракнула напред, да Србима за част служити може. Пречасни г. прота Милутиновић желећи школе овдашње са новом снагом и младим ради-

нииа подмладити, отворио е всенас стечай за стално попуниѣ учитељскихъ места у Румѣ. Услађ чега су ова места одма попуниѣна, и овдашњи четири млада учитеља декрете свое су пред св. Николу добиѣли преко местног управителя и пароха г. Васе Крстића, и тако после пуних тридесет година, опет постадошю румски учитељи стални на свом месту. Ово дефинитивно именованѣ румскихъ учитеља свршено е у архидицезално-конзисторијалној седници 16. Септембра пр. г. бр. 193, а од вис. краљѣв. хрв. слав. Намест. Већа одписом од 12. Лиstopада пр. г. бр. ^{14211/}₂₁₀₅ потврђено. Декрети ови из конзисторијалногъ засѣдания издати су још 24. Окт. пр. г. а осим овдашњихъ учитеља овако потврђенѣ добио е и краљѣвачки учитељ.

Сад су дакле у целой околини овой готово све сами млади учитељи понамештани, кои су још као ђаци показивали, да им то племенито званѣ на срцу лежи и да ће трудом и вољом својом доста користи народу свом допринети моћи. Ми им особито на срце мењемо задатак њихов, и препоручујемо им да осветљаю образ и себи и единомъ заводу нашем у ком се за тај позив изабразише, а уедио и да праведном очекавању своихъ община одговоре. Овдашњимъ и околинимъ учитељима отворено е широко пољѣ, на коме се заиста радити може. Наше су силе још млади, али за то греба и да су издурашне, постојане и снажне, да се никаквихъ препона не бојимо, но да све незгоде и неприлике презремо, па само свог пута да се држимо, те тако да нам и общине наше осете, па ништа у својимъ старимъ учитељима изгубиле нису, него шта више, да су с нама оно добиѣ, што единой общини и народу ваљани учитељи учинити могу. Али да би овај важанъ посло целисходнији био, од преке би нужде био узаймни и заеднички договор свию околнихъ учитеља. Са свию страћа нам „Школски Лист“ доноси гласове и извешћа о зборовима учитељскимъ, само још из Срема не. У чию се кривицу то приписати може, не ћу да испитуем, само то знам, да не ћу погрешити, ако у име мое околне и овдашнѣ браће изјавимъ желю, да би нас највећма задовољно и обрадовао такови еданъ састанакъ учитељски. Но ми се томе скоримъ и надамо, ер уздајући се у заузимљивост и родољубљѣ пречасногъ г. Милутиновића, као окружногъ управителя нашегъ, смемо се ослонити и надати, да ће нам та желя и испунѣна бити.

 Због сутрашнѣгъ великогъ празника изилази Лист овај раније. —

Ко би желио Школски Лист држати, може још и сад подпунѣ броеве за ову годину добити. — Они кои Лист примаю а досада платили нису, нека се с предплатомъ пожуре.

Лист овај излази двапутъ месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 ив.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискако код Андрије Већнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 7. У Сомбору 15. Априла 1868. Год. X.

Вечернѣ школе.

(Свршетак).

Люди, кои познаю околиности нашег селячког живота, ве-
ле, да ние никако могуће мушку младеж дуже од четрдесет
мученика у вечерњој школи задржати, због тога што се тада
већ у велико польски послови раде; напротив женска младеж
може школу до Ускрса походити. Ако е то донста тако,
онда држим, да би се школа ова с есени раније и. пр. првог
Октобра на дан Покрова Богородичног започети имала. Кад би
се то учинило, онда би мушки имали пет, а женске шест ме-
сеци преко године по трипут на недељу вечерњу школу по-
ходити. —

Уз вечерњу школу могла би обстати и недељна школа,
за коју би онда остали предмети чисто духовни као толковањѣ
Евангелија, молитве, црквено појањѣ, кратки животопис дотичнога
свеца, или разяшњавањѣ обреда црквених. Ова Недељна школа
могла би бити пре службе Божие заедно с каталогом, на кои
би, ако е места, и одрасли люди долазити могли, као што то
на неки мести у Баранѣи бива. —

Недељна школа у овом смислу могла би остати и преко
лета, те би се у нѣој сва младеж како мушка тако и женска
пре св. литургије скупљала и уз ученѣ свете вере у појању
вештбала. Предаванѣ у недељној школи свештенику као
пастиру духовном припада. —

Овде узимам прилику, да поштованим читатељяма саоб-
штим и предлог за нацрт (план) предавања у вечерњим нашим
школама. — По овоме:

Из Науке Вере имале би се учити и повторавати: Божие
заповеди, верованѣ и найнужније молитве по начину како се то
у болѣим нашим основним школама предае, с разяшњавањѣм, и

поучењм прилагођеним према потребама одраслих младежи, и са осветљавањм добрим примерима из Библичне и народне историје. Уз то би се могло сваки пут по едно или два Евангелска изречења (из Мат. Гл. V.—VII.) — што за правило живота служе, — прочитати, разјаснити, и у Србском преводу на памет научити дати. За Науку Хришћанску, коју у сваком случају свештеник предавати има, нека се сваки пут по едан четврт сата узме. Покрај тога у недељне и празничне дане имало би се, свој младежи пре службе Божије у школу сакупљеној, толковати Евангелије, значењ празника ил житије дотичнога свеца.

Одма за науком вере, као саставни део њѣ долази у вечерњим школама црквено појањѣ, коме се може за сада само $\frac{1}{4}$ сата посветити, а по времену, кад будемо у вечерњу школу све само добре чатце добијали, моћи ће се овој струци сваки пут по часа посветити. За сада е доста да нам ученици и ученице науче, најпре обично литургійско појањѣ; као: Господи помилуй, Оца и Сина, Достојно и праведно, Благословен грядый и т. д. тропаре заповедних празника почевши од Николя дне па до Духова; кондаке Божићни, Ускршњи с Ипакомѣ, и храмовног празника; далѣ Воскресение твоє Христе Спасе; Благослови и Хвали Душѣ; Предстательство Хришћани, и Достојно вѣсть яко во истину. — Песме Божићне, Светосавску, Ускршњу и т. д. — Све ово може се и сада олако научити. По времену, кад добијемо децу која су читану и овом малом појању вешта, ваљало би да уче у вечерњим школама појати главне предмете осмогласног пѣнја, као: Тропаре, Кондаке, Богородичне, Блажена, Степене и Догматичне Богородичне свих 8 гласова, Ангелски собор, велико славословие, Возбраной, катавасије: Богородичну, Божићну, Ускршњу и Духовску. — Антифоне на 8 христових празника; Божићниѣ вечерниѣ и павечерие с литиом; стихиру на водоосвећењу Богоявленском; Возсия благодат твоја Господи; Вечери твоєја тайнија; неколико антифона и стихира великог Петка; канон ускршњи и т. д.; вечерниѣ Ускршњиѣ и Духовско, и оне хришћанске утѣхе пуне духовне песме са опеа и парастоса. Обучавањѣ у црквеном појању такође спада на свештенике, али под њиховим надзором имао би им у томе и учитель помагати, особито ако е од обштине за вечерниѣ обучавањѣ обашка наплаћен. —

Наука о польској привреди имала би се предавати по Радићевом: Вођи у пољоделству, али би ваљало да се што скорје изради една пољоделска читанка (по Ерцигеру); па

да се онда ова употреби. За ову науку нужно в двапут преко неделѣ по $\frac{1}{4}$ сата у мушкој вечерњој школи одредити. Предавања би требало да држи вешт стручни економ ако га има, иначе по околностима свештеник, бележник или учитељ.

Најнужднија в овде наука о ђубрењу, о болѣм платима земљѣдѣлским, о обделавању ливада, о различитој врсти усева и њиховим особинама, особито о конопљи и о репцу; о неговану коња и говеда, о вртарству. Млади учитељи кои су ових последњих година препарандију свршили, могу с ползом употребити своје белешке из предавања о економіи, која су у овом заводу слушали.

Наука о домаћем газдовању с поуком о неговану краве, о баштованству и свилоделству и т. д. имала би се предавати за исто толико времена у девојачкој вечерњој школи. За ово обучавање најзгоднија би била — као што рекосмо, — родољубива и племенитог осећања Српкиња, која би што в нужно, могла и у ствари самой показати. Иначе саме савете и опомене у овом погледу могао би — по нужди — и свештеник, економ, бележник, учитељ или други кои искусан родољуб давати. И за овај предмет веома нам в нужна читанка. А докле те немамо, млађи учитељи могу поучења давати на основу у приправничком заводу чувених и прибележених предавања.

Поука о чувану здравља и о одрањивану деце. — Овај важни предмет најбољ в да лекар предав, иначе где то ние могуће нека се и тога посла приме свештеници или учитељи, а у женској школи госпође, па нека у часу за овај посао одређеном читаю што важно из књиге о чувану здравља од Дра Валенте, или чланак о одрањивану деце од Госп. Дра Натошевића (види књига: Чланци о домаћем васпитању Сомбор год. 1868.) За овај предмет нека в седмично еданпут $\frac{1}{4}$ сата одређено. Пошто се овај предмет изцрпи, могу се, — ако времена има — у часу зањ одређеноме читати најлепша поучна места из дела мудрога Доситеја, или из друге које ваљане књиге. Ту се у даној прилици мушкој младежи придодав и поука о правама и дужностима грађана.

За рачун доста в сваки пут четврт сата употребити. Уз то се има давати поука о важности штедњ и о проклетству раскошности и разметанја. За сада се ограничити морамо само на рачун устмени и писмени у бровном простору од 1

до 20, и од 20—100 али у практичним задатцима, припадним из живота и прилагођенима потребама наших селяка. — У рачуну упућује учитељ.

Читанѣ и писанѣ. Последња по сата двапут преко седмице у свакој вечерњој школи за сада имају се провести с учењем писања и читаниа. Ово се по разумном начину учи заједно, и ова старија младеж може код вешти учитеља за 40 получасова писати и доста прилично читати научити. Учећи то исто друге и треће године сваки ученик и ученица може се у читанију сасвим извештити, и то много болѣ и точније, него што се томе мала деца у обичној основној школи науче. — Доцније моћи ће се од овог получаса једна четврт употребити на појанѣ, а друга на читанѣ из полезних књига. Учењем писања и читаниа спада свакојко у дужност учитељву, који би ваљало, да за тај посао штице себи направи, а ученицима нужна је табла с писалком, или пропис с оловком, уз то Буквар.

Народне песме, народни обичаји и животописи славних родољуба и родољубкиња. За сада мораћемо се задовољити само са читанѣм најлепших моралног и родољубивог садржаја народних песама, које се једанпут преко недеље у последњем получасу читати могу. Добро би било по неку лепу народну песму научити да се пева. Тим би се на пут стало оним ружним и ласцивним песмама, што се по Бачкој и по Банату певају, и за које Вук вели, да ни су достојне, да се са другим нашим песмама успореде. —

И тако довршивши предложени нацрт завршујем чланак овај с жељом, да се вечерњим школама заведу одма идуће јесени по Бачкој, Банату и Срему, а ако је могуће и по свима осталим пределима, где се Србска реч говори, и да наши свештеници и учитељи, лекари званичници, одабрани економски, родољубиве србске госпође, и наша врстна омладина, — на коју велико узданѣ полажемо, — једном речју да сви свестни родољуби и родољубкиње ово предузеће суделовањем својим на благо рода србског остварити постарају се.

Од оваких вечерњих школа, ако се свуда заведу и с другим силама разборитих Срба и Србкиња ревносно уздрже, надати се можемо стварном и нравственом препорођењу Србства, али по мом мишљењу једино под овим најважнијим и неизоставно нужним условљем: ако сви честити радници на остварењу ове велике и спасоносне идеје задахнути буду духом вере, љубави и надежде христјанске, и ако сви без разлике духовни

и светски наставници младежи у овим школама, и сви преда-
ватељи на јавним састанцима нашим, свагда на уму имали бу-
ду, да е почетак премудрости страх Господань.

В.

Задруга банатских учитеља, и први збор србских учитеља из околине Кишиндске.

При концу прошле године беше у овом штованом листу
јављено, да се една задруга банатских учитеља без разлике
вере и народности у Темишвару оснива, којој ће цел бити,
да народне школе и учитељски staleж унапреди.

Ову мисао покренуше темишварски и други околини не-
мачки учитељи. У одбору при склапању ове задруге беху
едан Србин и едан Роман.

Задруга се образова 27. и 28. Децембра римског п. г.
у Темишвару, (види бр. 1. „Лист за народне учитеље“ Будим.)
но не из свию народности, као што би ваљало, и као што
справедљивост и равноправност захтева.

Срби и Романи, осим неколицине њих, не присташе у
Задругу. За што Романи не присташе, не знам, а биће по
свој прилици за то, чега ради и Срби присташи нису. Ево од
прилике за што?

Одбор, што збор сазиваше и „нужная“ припремаше, дао
е печатати позивнице за све народности само немачким езиком,
и то е први корак, што многе Србе и Романи отуђи, те не
пађоше за вредно на збор доћи, ер нас не беше више од 10
Срба (петорица из Кишинде) а Романи још мањ, а сасвим е
на збору до 300 учитеља било.

Нећу сад овде да причам, шта се далѣ на збору том
говорило и радило, ер е то већ из министеријалног „Листа за
народне учитеље“ познато, но ћу у кратко, да нацртам, чега
се ради ми Срби из Кишиндског Диштрикта и из других окол-
них места не удружисмо овой поменутој задрузи, и шта смо
ми наумили, да за се радимо!

Од збора темишварског на до 6. Фебр. по н. к. ћутало
се око нас; ми србски учитељи, што на збору бесмо, ни сами
не знасмо, шта да почнемо; у задругу нехтесмо се уписати,

ер видисмо, да из тога по нас и наше школе врло мало користи може бити. — 6. Фебруара писмено позове одбор кикиндског огранка Банатске учитељске задруге поново све Србске учитељ у овој околини, да се за чланове поменуте задруге упишу. Ми кикиндски учитељи, кои смо знали добро како и у чему ствар стои, позвасмо на брзу руку све србске учитељ из наше околине на договор, да се о том разговори-мо, да ли ћемо у поменуту задругу ступити или не, па ако не, шта да се чини?

Искуписмо се у Кикинди 29. Фебруара о. г. нас близу 30 готово све самих учитеља, по именце; Григорије Јурговић, Стеван Петровић, Тодор Кнежевић, Сима Айваз, Тодор Шевић, Христифор Айваз, Светозар Недић, Ника Николић, Аркадија Варађанин сви из Кикинде; Милош Настасић из Беодре; Лука Давидовић и Никола Јанковић из Мокрина; Владимир Радивовић из Јосипова; Милић Живић из Т. Канџиже; Сава Бугарски из Н. Ст. Ивана; Мияило Кнежевић из Деске; Матија Чобанов из Црне Баре; Григорије Перић и Петар Фогараш из Кумана; Матија Груић и Јован Поповић из Башахида; Владимир Раић свештеник и Илија Алексић учитељ из Бочара; Василије Кадић и Василије Лалић из Карлова; Велько Петровић из Мартоноша, Јован Жупунски из Сараволе, и Вићентије Айваз из Крстура, приправници.

Болџ реда ради изабере ово друштво Григорија Јурговића учитеља да председава, а Аркадију Варађанина да говори бележи.

Збор се наш око 10 часова из јутра почео.

Председник са неколико речи поздрави дружину и захваливши се на почастима рече, да се срећним чени, што му у део паде при србски скуп своје браће поздравити. Говораше, да е са удружаванјем и договорима човештво а особито учитељство у просвети далеко напред отишло и непрестанце иде, пак препоручује браћи, да се дружимо, договарамо, просвећујемо себе и друге, ер ће нас иначе околности напреднијега свјета у таму вргнути где ће нас нестати. У далјем свом говору напомене, чега смо се ради искупили, па рече да пре свега устав од задруге банатских учитеља проучимо, те да се болџ разумемо. Усвои се, и брат Стеван Петровић, кои е устав тај на србски превео умоли се, да га сам прочита. Овај читавши дође до §. 35. па рече: „Я господо држим, да е ово, што долази најважније по нас!“ пак пође далџ читати. §. 35.

кои овако гласи: „Званичан език друштва у свима унутарњим саобраштањима е немачки, у саобраштају пак с властима, маџарски.“

Изчита се устав. — Председник упита скуп, шта на ово мисли; мисли ли у оваку задругу банатских учитеља ступити или не? Сва браћа изјаве едногласно: Не! Ми у ту туђинску задругу ступити неможемо. Прво зато што би ми у таквој задрузи везани люди били, не би могли своје мисли изразити, почем се говор наш србски примио неби, а у немачком врло нас е мало, што смо му добро вични. А боме нашто нам скупа и задруге, кад се разговарати и договарати на милом материјм езикѹ нашем не можемо! — Друго, ми неможемо ступити у ту банатску учительску задругу, што смо ми пре свега учитељи Србски, а из устава поменуте задруге чини нам се, да се нјоме нека централизација свију школа банатских постићи намерава; и ми у задруги тој тешко да би могли ствари нашој Србској што допринети и урадити, да нам школе у духу православне вере и миле наше народности унапред пођу, па по томе, од какве нам е فايда та Банатска задруга? Ми хоћемо такву задругу, где ћемо слободно моћи своје србско срце у сваки пар на видело изнети; где ћемо моћи наше болове и јаде како ми знамо и унемо ређати, пак по томе и лека тражити; где ћемо се као равноправна у свему браћа о унапређењу школе и учительског станя и о просвети народной договарати моћи.

Ето то е, са чега смо доконали не ступити у немачко — маџарску банатску учительску задругу. —

Долази на ред: шта да се сад ради? више се дремати не сме, ер ће нас други просвећени народи у прах сатрти!

Ми изречемо: да сами едну „Србску банатску учительску задругу“ образуемо, помоћу окружних управитеља и конзистория наши; ер „ко у себи доста снаге не осећа, томе туђа снага не дав мелема!“

Изабере се одбор из наше средине од 15 особа, да се о припремању, сад србске учительске задруге, брине.

Одбору ће ово најглавни посао бити:

1. Да се на дотични мести упита, шта е и како е са пансионим учительским фондом?

2. Да се за миђња и назоре стручни наши люди упитају, а край тога и јавно у Школском Листу и у Застави да се сваки родољуб, кога се школа и нји напредак тиче запита:

„Како би се најбоље и најкористније ова задруга наша образовати имала?“

3. Наш в скуп и за то, — да се јавно рече, — да се позову сва браћа србски учитељи, где их год има, па да едну „Србску учитељску задругу“ образуемо, и тамо на мањој огранке да се поделимо, а сви да смо опет у свези. Тако мислимо ми, да би се још боље и најпре цел наша постигла, па ако би ово последње за руком испало, оставили би се овога под 2.

Молимо одма овде сву браћу учитеља, да се јавно изјасне кои су за ово последње? па ћемо после и ми у атар томе још коју рећи, те како би се то још ове године по идућем одмору школском створити могло.

4. Да одбор припреми устав за „Србску банатску учитељску задругу.“

Мислимо, као да би најпрече било да се ово трое претреса, на збору, кои би се сложили:

а) Ко и како би ваљало школом да нам управља?

б) Како би се учитељи и њихове сироте материјално обезбедили?

в) Ђесу ли данашње наше школске књиге по децу и њихов напредак добре, и ако не, како би их удесити ваљало?

На последку и то збор закључи, да се устав „Банатске учитељске задруге“ у Школском Листу напечата, како би га сваки брат србски учитељ претрести и прорешетати могао, па нас, што у задругу банатских учитеља не ступисмо, или осудио, или нам одобрио.

Збор се по подне око $\frac{1}{2}$ 1 закључи.

Ето, то в браћо учитељи укратко нацрт нашега рада. Ваљда ће дати Бог, те ћемо и ми едном у напред!

У В. Кикинди на Благовести 1868. —

Устав „задруге банатских учитеља.“

I. ИМЕ ЗАДРУГЕ

§. 1. Између банатских учитеља образована в задруга за унапређење народних школа и учитељског staleжа под именом: Задруга банатских учитеља“ која сталног места пребивања нема,

II. ЦЕЛ ЗАДРУГЕ.

§ 2. Цел в задруге ујединити све училишнѣ силе, што се налазе у народним и средњим школама Тамишке Торонталске Крашовске градомеђе и војне Банатске границе без разлике верозакона и њзика и то:

а.) да се чланови задруге подстакну на унапређењѣ уиног свог развитка.

б.) да се народна школа, и просвета у сваком правцу по-
диже.

в.) да се учитељи у бољѣ материјално стањѣ поставе.

г.) да се редовни чланова достојанство чува, па и брани, ако би се ово повредило, и најпосле,

д.) да се оснуе едан пензионни фонд, зарад кога ће за-
друга у свое време засебни устав изградити.

III. СРЕДСТВА КАКО СЕ ОВА ЦЕЛ ПОСТИЗАВА.

§ 3. Да би се ова цел постигла, држаће се јавни зборови, у којима ће се расправљати учебна питања што одговарају духу времена, а такође и педагогичка питања, што чланови задруге узпредлажу, а држаће се и предавања о васпитавању и обу-
чавању.

§ 4. Задруга ће се и о томе старати, да чланове свое побуди на писањѣ и издавањѣ целисходних школских и спомоћ-
них књига, као и списа за народ и за младеж, те ће и са
расписивањѣм надтечая писатељ на овај рад подстаћи.

§ 5. Интересе задруге ове, заступаће едан школски
стручни лист.

§ 6. Напокон задруга ће и око тога настојати, да се раз-
виз црквено и народно певањѣ.

§ 7. Задруга прима од сваког свог редовног члана го-
дишњѣ по 2 фор. што ће служити:

а.) на трошак задруге и

б.) на оснивањѣ помоћног фонда за врло потребите чла-
нове овога друштва.

IV. ЧЛАНОВИ ЗАДРУГЕ.

§ 8. Задруга има свое:

а.) редовне

б.) подпомажуће и

в.) почастне чланове

§ 9. Редован члан може бити сваки декретирани учитељ

и професор јавне и приватне концессоване народне и средњѣ школе без разлике вере и језика (из тамашке торонталске и крашовске градомеђе и банатске войничке крајине.)

§ 10. Подпомажући члан може бити сваки од горе означених градомеђских учитеља и професора, а осим тога сваки школски пријатељ у опште, који се на сопствену молбу у за-другу прими и оним дужностима, што су у 16. § назначене, одговори.

§ 11. За почастне чланове бирају се отлични васпитатељи што су у, и ван државе, и у опште људи заузимајући својим за школу важни, било то ма у ком погледу.

V. ПРАВА И ДУЖНОСТИ ЧЛАНОВА.

§ 12. Сваки редован члан осим активног и пасивног изборног права, има још право:

а) На главним скупштинама или окружним зборовима предлоге доносити.

б) Госте у скупштину уводити, пошто је предходно ово друштвеном председнику јавио.

в.) На главним скупштинама, и на окружним зборовима предавања држати и у гласању учествовати.

г.) На друштвену помоћ рачунати.

§ 13. Редовни чланови плаћају годишњи по 2 фор. у полугодишњим ратама у напред, и обвезују се у главним скупштинама — ако је икако могуће — лично учествовати.

§ 14. Подпомажући и почастни чланови имају, — ван права активног и пасивног избора и права гласања, — у осталом она иста права, која и редовни чланови.

§ 15. Подпомажући фонд тиче се користи само редовних чланова.

§ 16. Сваки подпомажући члан обвезује се бар за 3 године, извесну своту годишњи прилагати, која би износила бар толико, колико одређена годишња свота редовнога члана.

§ 17. Сваки члан може изступити из друштва, али ово изступање ваља да се свагда пре $\frac{1}{2}$ године код друштвене управе писмено пријави.

У оваковом случају, онај што изступа, одриче се свакога права на друштвену имаовину и обрану.

Онај пак, који дужности својом за годину дана неодговорно, па ово и на просту опомену неучини, сматра се да је из друштва изступио.

VI. ДРУШТВЕНО УСТРОЙСТВО.

§ 18. Задруга се засад на 16 подзадруга или огранака поделює:

А. У Тамишкој међи:

1. на темишварски, 2. на поморишки, 3. липовски, 4. чаквачки и 5. на вршачки огранак.

Б. У Торонталској међи:

1. на В. бечкеречки, 2. В. кикиндски 3. Новобечейски, 4. Т. канџишки, 5. на В. С. миклушки и 6. на уйпечки огранак.

В. У Крашовској међи:

1. на Логошки, 2. Фачетски, 3. Ораовички и 4. на Бокшански огранак.

Г. Што се пак банатске воєне краине, — односно означена нѣних огранака тиче, то се одлаже на прву главну скупштину.

§ 19. Цел овога поделєня є:

а) да се учитељи ових огранака чешћим састанцима на уми развитак постепено побуђує.

б.) да се она питања, што буду главним скупштинама предложена, подробно расправе.

в.) друштвеној управи могућно учинити, да упозна погледе и миђња свакога поєдинога ограначког члана, кад є хитно, а овамо главна скупштина неби се држати могла.

§ 20. Поєдини огранци имаю се скупљати преко године бар дваред, и то: едаред с пролећа и едаред с єсени, под председништвом єдног, из средине своє избраног привременог председника, уз коєга ће и єдан перовођа бити.

§ 21. Ови привремени ограначки председници сачињаваю одбор са десеторицом, на главним скупштинама изабраних одборника.

§ 22. Овај одбор састає се такође дваред у години, и то после ограначких зборова.

VII. РУКОВАНЋ И УПРАВА ДРУШТВЕНА.

§ 23. Дружином рукує:

а.) одбор.

б.) частници, што их задруга избере.

§ 24. Предмети, што се зарад решєня главной скупштини остављаю єсу:

а.) избор частника.

б.) избор редовних и подпомажућих чланова.

в.) избор почастих чланова.

г.) одобренѣ издавања на друштвене цели, што прелазе своту од 25 фор.

д.) одобренѣ предложених рачуна,

е.) опуномоћенѣ, да се код дотичних власти оно врши, што друштвена управа за нуждно нађе.

ж.) одлуке зарад преиначена устава и изключена чланова.

з.) напоследку, решенѣ предлога, што су главною скупштини од одбора или огранака достављени.

§ 25. Све остале послове обављаю друштвени чланицы у одборским седицима.

§ 26. Потпун одбор састои се:

а.) из председника

б.) тайника

в.) благајника

г.) рачунатели

д.) из десеторице чланова, што их главна скупштина има бирати, и

е.) из 16 привремених ограначких председника, што их учители повдних огранака бираю. (Свршиће се.)

Извештај о учитељском Збору

коп е у Црепан 7. Марта о. г. држан.

Пре неког времена, јавио сам вам, да се у Панчеву први збор учитеља из Панчевачке крајине држао. Целъ истог збора беше у оним редовима доста јасно означена. Пре свега вали ми да вам јавим са чега се учитељи на овом збору 7. Марта о. г. сакупише.

Ево узрока! увидило се, да се не врши све онако, као што е у првом збору заключено, а о томе говораше гд. председник Чобић, на кое му учители одговореше (кроз едиога), да е узрок свему, што се правила за осниванѣ пензије, и дозволенѣ држани редовних мањих зборов, ние још решило код више власти. С тога е заключено, да се виша власт поново умоли: да би што пре у живот и едио и друго ступило. —

Можда би кои помислио, то е задржано код гд. пуковника, но ево вам доказа да ние тако. Да би лакше сваки учитељ на збор отишао, и натраг дошао; то е обштеуважени Гд. пуковник Ђорђевић, познавајући „удо станѣ учитељско,“ наредно, да сваки учитељ имаде бесплатан одвоз и подвоз;

а од своје обштине једну фор. наплатице, што су обштине савестно и учиниле. Лепа хвала гд. пуковнику; од њега се ми надамо подпуно, да ће нама учитељима у свакој доброј намери нашој отчински у помоћи бити.

Да ће се фонд за пензије срб. учитеља доиста завести моћи својој примера: у Сакулској обштини налазе се већ 500 фор. готових новаца и 20 ланаца разне земље раном посејене; које су све одређене реченом фонду.

Радња на збору овом текла је овим редом: Гд. председник Чобић, отвори збор подужом беседом; у којој га срањиваше с' кошицом. Рече даљ да сваки слободно своје мишљење, терете, и недостатке изкаже, јер ово није скупштина робова, већ учитеља који сами требају, да ослобађају робовске духове, учећи их правој истини, а истина је браћо моя, свагда пуна лепоте, и од користи по своје човечанство. Зато браћо, немојмо тражити у личностима своју моћ говора, у нападану и грднију излив варљива а не осветљива срца, него у делу тражимо своју меродавану снагу, којом ћемо све слабости нама предстојеће уклонити, а да се не нађу исти увређени! То мислим, да се сви само строго ствари држимо, које су нас изазвале на овом пољошћу. — Затим предложи за деловођу гд. I. Илића који се захвали на лепом му поверењу с' обећаним, да ће га и засведочити!

Говор гд. председника буде добро примљен.

Деловођа после своје захвалнице прочита позив од друштва „За распрострањивање омладинских књига“ у Панчеву, у ком деловођа истога гд. K. Јовановић, позива све учитеље, да се заузму око растуривања ваљаних и корисних књига; уједно им и распоред о досад изишавшим књигама прилаже. Овај позив беше врло бурним „Живица омладина“ пропраћен, а братским одушевљењем примљен.

И сад се тек на рад пређе. Гд. председник поведе реч о веронауци (Катихисису) разлажући важност њену у опште, по наиме код нас Срба, који нас одржа, да се још Срби зовемо. Навађа слабе стране предавања, као и рђаве књиге, по којима се предаје, и пита од какве је користи онај Катихисис, који је 1774. год. изишао? У овом разлагању рече: да увиђа и сам, да се по истој књизи не напредује код младежи са вероисповести; уверавајући да га деца ни мало не разуму, те држи томе за доказ и слабу посету цркве. —

Гд. I. Илић узима реч, којом се са свим са председником

слаже и уедно дае нов правац, по ком би најболѣ учители урадили, ако оставе стари Катихисис, а предају по „Школском Листу“ од год. 1861.*) у свези са библичком повести; ер се тамо разишњава ред свију молитава, а кад их ученици сазнаду, наравно да ће их исте већма поминати на цркву, на поштованѣ своих стариѣх; и држим господо и браћо, да е то нарочито наш позив.

Гд. А. Кнежевић, свештеник и местни катихета, сасвим е другог мненя, те тврди, да то не спада у дужност учителя, већ свештеника, ер зато су катихете.

Гд. I. Илић одговара, да нема ништа против имена и званија катихете; но кад се сравни, да они само двапут ил еданпут преко недељѣ предају, па онда како предају, како испитују децу, — ко е све долази због других њихових послова — ел можно онда да деца знају штогод? Нис, нит ће бити могуће; него учитель, кои е по васцели дан с' децом у школи, може више, па треба ту да ради и да припомогне.

Затим гд. А. Кнежевић вели: каква е велика разлика код Немаца од Србаја, ер њихово дете несме за сто' сести док се непрекрсти и не прочита „Vater unser.“ На ко е му гд. I. Илић навађа узроке да код Немаца 1-во дете учи своју веру на матерњемъ ззику па му е ясно, о чему се Богу моли; 2-го учитель му у школи разясницом додае ону снагу, која ће га из дубљине душе и срца привући вери својој.

Гд. Илић вели још: Много би се о веронауци говорити могло, ер е већ скоро две године рађено без главе и управе. Наш многозаслужени и обштелюбљиви гд. прота Коста Арсенивић, дуго боловаше, — а свештеника е и таквих било, кои су радили шта су хтели! Па сад баш у најоскуднијем времену овом изгубисмо поштованог гд. проту (Збор: вечна му помет!) Бояти нам се ваља, да дуго овако сирочад не останемо! —

Гд. А. Кнежевић рече: Изгледи су да ће гд. В. Живковић парох панчевачки свакако протом постати. Збор на ово повиче: „Живио гд. Живковић! Таког ми и требамо, кои данашњим духом дише, и по њиме живи!“ У слѣд овога начини се една петиција на преосвећеног гд. Епископа Кеигелца подписана од целога збора; у којој се гд. Епископ моли: да узме обшту желу у обзир, те да отличног свештеника Гд. Живковића садашњег администратора протопресвитерата што пре дѣйствителног Протопресвитера произведе.

*) Стр. 713—716, 730—734. ■ 1860. бр. 38—48; ■ т. д.

После говора гд. Илића одговорио е гд. А. Данкуц на речи гд. А. Кнежевића, како неки свештеници желе да су паше, а учитељи робови; и тако дакле ни сами не врше смисао ови речи: „Любите ближњѣ, као и сами себе.“

После дуже дебате о важности и неважности Катихисиса од г. 1774. позове председник на закључак. Закључено е дакле: Да сваки учитељ све молитве с тумачењем децу научити мора, а као припомоћ Школски Лист од 1860 и 1861 год. и „Молитвослов“ од Г. Вукадиновића препоручуе гд. Илић.

Гд. Ч. Петровић у подужем говору разлаже поново важност овог Збора, и моли гд. гд. учитељѣ, да ово озбиљније извршуют, и да се вдаред сви зборови у прави ред доведу, т. е. да буде плода.

Гд. председник предлага да се по нашим основним школама, земљопис, челарство, ботаника и земљделство као редовни предмети предают. — Примљено е с том примедбом, да се збор обрати на друштво „за распростирате оmlадинских књига“ у Панчеву, па у договору са гд. Чобићем и гд. Илићем, да се изаберу најболѣ књиге за ову струку.

Гд. Г. Илић предлага: Како е нужно, да би се ученици и са Вуковим правописом упознали, ер ђаци кад оду у више школе, мораут га из основа учити. С највећим одушевлѣњем буде овај предлог примљен.

Гд. председник предлага: да се и одломци (Zrífce) у основним школама уче. Г. Г. учитељѣ одбијут тај предлог, ер велиху да ће бити сувише за малу децу; на ког гд. Илић устает и тврди да се могу предавати, и то само основ, да деца знаут шта е одломак (на пр. % и т. д.) и тако се предлог прими.

Гд. председник вели: да е нужно да деца црковно појанѣ као: тропаре, кондаке, ирмосе и антифоне уче, како би тим више пута и самом учитељу олакшали. —

Гд. Г. Петковић одговора: Кад би сваки предмет у нашим школама напредовао као овај, овда неби ни учему недостатка било.

Г. М. Атанацковић, подиаша збору жалбу, како е удно станѣ учитељско, а што е најжалосније, да нас у обште общине као последнѣг бойтара уговорима потврђуют и вели: Зашто неби и ми као немачки од регименте свой стални декрет имали; него овако кад се кон общинар од учителя увређен нађе, онда му прети одма, да ће му уговор подерати.

Свештеник гд. Б. Новаковић слаже се са предговорником и вели: не само то да би требало, него, кад се место учительско упразни, треба да се стечай, путем јавних листова распише; — на комју гд. поручик (комесар збора) Балай одговара, да то сл. регимента и чини, но не путем јавних листова, већ путем публицирања по селима.

О овом предмету не би ништа закључено, већ е остављено духу времена, у ком ће и сама виша власт увидети, да е начин публицирања по селима против зрелог разума.

Изглед овога збора беше доста парламентаран. При свршетку одпојасмо „Благословен еси,“ — после овога понуди гд. Илић г. г. учителяма лепе „књиге“ које е омладина издала, и том приликом растури се 30 комада разних књига.

У овом збору беху преко 40 учитеља, 3 свештеника, 2 официра, едан немачки учитељ и местна учитељка, а и неколико простих ондашњих грађана. Г. I. Димитријевић парох Сефкерински дошао е доцкан, и жалио се јако, што ние и он у збору учествовао.

Гд. А. Кнежевић парох и катихота местни, кои почетком ние сватио праву цел збора, но доцније, кад ю видио како е племенита, био е од најревностнијих суделоватеља. Слава му!

И тако се у петак после подне сви разиђосмо, сваки у најлепшој нади, да врши закључке свога збора! —

У Панчеву 15. Марта 1868.

I. Илић деловођа.

Од годишњиџг одбора уједињене омладине српске.

Позив и братски поздрав

свој браћи српским лекарима, свештеницима и учителяма.

Има ли кога, ко незна, како рђаво стоји наш народ у погледу на чување и неговање свога здравља? Коме није познато, како с великог помора код деце и преране смрти или немоћи код множине наше младежи — број народа нашег никако да се у напредак помакне? За кога је од нас сакривено, колике и колике болести и рђуштине подгризају и руше снагу нашега народа? —

Запитамо ли за обиталишта, у којима наш народ живи — загледајмо само у „Омладински календар за 1868. годину,“ па да се у човеку срце заплаче, кад дозна, у каквим чемер-

ним кућама већина српскога народа своје горке дане тавори! — Обазремо ли се на начин подизања и гајања деце, на каквоћу, меру и начин употребљавања ризе и пића, на меру и начин гозбе и светковања, на начин лечења болника и сарањивања мртваца — одједанпут рећи: обазремо ли се на начин народног живљења у опште, гроза да човека ухвати, кад види и расуди о свима оним опасностима, којима је српски народ целог свог века изложен! — А ко би могао побројати још оне силне, безаштитне, жртве ратника и болесника, што попадаше и пропадоше после ужасних херцеговачко-црногорских ратова и у време страховите лањске колере? Ко ли описати пропаст и страдања народна од толиких других, редовних и изванредних, а ничим не спречених удараца зле судбине?!

Па колико је жалосно погледати на такву судбину нашега народа, још је жалосније, кад помислимо и видимо, да већина тих невоља или бар последица њихових долази са пуког незнања живети по разуму и законима природе, са неумешта помоћи се у нужди, са рђавих обичаја, предрасуда и суверја и напослетку са крајње немарности, а гдекад баш и са рђавог примера нас осталих, који би ваљало да народ поучавамо, добрим примером да му предходимо и у невољи да му се на помоћи нађемо! —

Према оваком стању ствари равнодушан остати, а звати се свесним човеком и истиним сином свога народа, било би: посити без стида самртни грех на својој души и вечиту срамоту на своме образу. — Не, браћо, ми несмемо своје зло притајивањем увећавати. А нека је до сада и било незгода, којима би се ми у неколико зар и оправдати могли — данас; хвала Богу, нема ништа, што би коме год од синова и добротвора српских пречило и сметало да излије своје племенито чувство човекољубља над страдајућом браћом.

Годишњи омладински одбор — уверен да нема тога у српству, који ће себе од овако узвишене родољубске дужности изузети, — мисли, да му ваља призвати у помоћ пре свега човекољубље оних, који су знањем и положајем својим највише кадри, да народу нашем у овом погледу помогну, — а то су наши лекари, свештеници и учитељи.

Тако, вама се данас нарочито обраћамо телесни и духовни лекари народски! У вас, који с народом и у народу живите, његова огњишта походите, с њиме се и лебац делите;

његову дечицу обучаваате, — у вас, који сте с њиме непре-
стано, у добру и у злу, те његово стање најбоље познајете,
— у вас, којима је Бог то велико и узвишено посланство дао,
да народ поучавате и обавештавате, да га на добар пут на-
стављате и у невољи да га тешите — у вас ево ми просимо
данас братске и добротворске помоћи многим и многим народ-
ним недузима и бољетицама. —

Нема тога, који неможе своје брату и своје роду ма
каква добра учинити, а ако ико, то му ви у овом погледу, о
коме је реч, можете учинити највише. Што се тиче уједињене
омладине српске, годишњи одбор њен мисли, да у име њено
своју реч јавно заложити: да ће не само целокупна
омладина српска, него и поједини мушки и женски чланови
њени први бити, који ће ваше родољубиве и човекољубиве
труде свима моралним и материјалним средствима снажно и по-
стојано помагати.

Шта пак, поименце, ваља предузимати у обзиру неговања
народног здравља — у томе, наравно, да нисмо ми позвани,
да нашим родољубивим лекарима, свештеницима и учитељима
савета дајемо; али бар ради самог народа дозволиће нам се
да ево и ми нашу мисао овде у кратко кажемо.

Ма колико да је племенито чувство кадро оснажити вољу
и готовост пожртвовања од стране појединих људи, опет је и
само то чувство свагда јаче, кад се у друштву и заједници
многе браће негује и подрађује, а успеси удруженог подузи-
мања неизмерно су већи, него кад се поједина снага усаље-
но, па ма како, усиљава. С тога судимо за потребно, да и
наша браћа српски лекари у друштву са народним свештени-
цима и учитељима оснују:

„ДРУШТВО ЗА СТАРАЊЕ О НАРОДНОМ ЗДРАВЉУ.“

То би се друштво, по нашем мишљењу, могло образовати
и радити по начину раденика и чланова уједињене омладине
српске. Лекари српски, из свију крајева, састајали би се је-
данпут у години и држали би општу лекарску скупштину. Они
би се ту један од другог извештавали о стању народног здравља
у разним српским земљама и крајевима; саветовали би се о
томе, шта се у погледу народног здравља од стране лекарске,
а шта од стране свештеничке и учитељске чинити може, и
утврђивали би план, по коме би се што у обзиру народног
здравља предузимало и вршило.

Лекарска скупштина одређивала би из своје средине један

општини или главни лекарски одбор, који би лекарску скупштину или управо целу лекарску заједницу заступао и о народном се здрављу у опште извештавао и бринуо. Тај одбор подпомогнут још и областним, окружним и срезким лекарским одборима — старао би се непосредно или преко тих других одбора, да се у сваком месту саставе местни лекарски одбори из местних лекара, свештеника и учитеља. (Где нема ни једног лекара, тамо би се могли саставити такви одбори из самих свештеника и учитеља, а где ни ових нема, а оно макар и из других ваљаних људи, који би по упутствима лекарским, колико толико могли бити народу од помоћи). При том у сваком случају имало би се на уму и женскиње, те би се ради женских болесника мушки одбори помагали и женским услугама. Годишњи лекарски одбор, у друштву са осталим одборима и члановима лекарске заједнице, старао би се, даље, о издавању популарних лекарских књижица и упутства за чување здравља, за подизање и чување деце, за неговање и лечење болесника, за истребљивање рђавих и за здравље штетних обичаја, предрасуда и суверја; — а у овима би последњим приликама нарочито наши свештеници и учитељи могли заиста благотворно и успешно дејствовати и својој души правога и вечитог благослова стећи. — Старање да се по народу заведу најужније домаће и општинске апотеке, бабички и хирургички алати и т. д. био би такођер један од најблагодарнијих послова главног годишњег и других лекарских одбора. — Осим свега осталог, годишњи би одбор могао — у време какве изванредне болести и опасности по здравље и живот народни на једном или другом крају — позвати и о трошку лекарске и омладинске заједнице изашиљати по неколико родољубиве браће лекара, да се страдајућем народу у невољи нађу. (За таквои је помоћу вапијала, н. пр. Црна Гора после оног крвавог покоља од последњег рата, и у време помора од лањске колере).

Местни лекарски одбори имали би с једне стране да често и периодично, а особито у време какве изванредне опасности, извештавају, лекарске одборе свога среза, округа или области, а кроз њих и главни годишњи одбор, о стању здравља и успесима свога дејствовања у народу, а с друге стране, да извршују и народу препоручују наредбе и упутства, која би примали од главног годишњег и других лекарских одбора, и најпосле да се старају, сваки у своме месту, о прикупљању

материјалних средства, која су нужна да друштво народних лекара може према предузетом задатку своје цели постижавати.

Довршујући овај свој позив, годишњи омладински одбор испуњен је тврдом надежом, да ће наша родољубива браћа лекари, свештеници и учитељи топло прихватити и к срцу пригрлити ову живу потребу народну, а уједино се надамо и молимо сву нашу браћу и сестре поједине чланове и задруге уједињене омладине српске као и све остале добротворе и доброжелатеље српства, да нашој браћи лекарима, свештеницима и учитељима, у чему год могу, на руци и од помоћи буду, да би се што пре и што ваљаније извело ово велико богоугодно дело — дело свете задужбине за народ, дело наше опште савести, части и српског образа. Сам ће Бог благословити и нас и наше труде зарад тако човекољубиве намере!

У Новоме Саду 21. марта, 1868.

Секретар:

Г. Гершић.

Предс. год. одбора уједињ. омлад. српске:

А. Хаџић.

Д о п и с и.

Из Турина. Почем сам обећао, да ћу јавити како смо сачинили „Деоу Часова,“ у вечерњој школи у Турину, и попис предмета, кои се у те часове предају, тога ради ово на јавност достоверно износим:

ДЕОБА ЧАСОВА ЗА МУШКУ ВЕЧЕРЊУ ШКОЛУ.

Часови	Понедељак	Вторник	Среда	Четвртак	Петак	Субота
Од 5 до $\frac{1}{2}$ -6.	Учењ и тумачењ молитава за почетнике.	Испит јучеранѣ лекције, и једну далѣ	Као јуче.	Као јуче.	Као јуче.	Испит свију научени молитава.
Од $\frac{1}{2}$ на 6 до $\frac{1}{4}$ -6.	Приповедањ Еванђеља.	Приповедањ Библичних приповедака.	Приповедањ житија „Светих.“	Као у понедељак	Као у вторник и среду.	Испит свију предмета у те часове.
Од $\frac{1}{2}$ на 6 до $\frac{1}{4}$ -6.	Напаметни рачун са почетници.	Као јуче.	Као јуче.	Као јуче.	Као јуче.	Писмени рачун са почетници

Часо- ви	Поне- деляк	Вторник	Среда	Четвртак	Петак	Субота
Од $\frac{1}{4}$ до 6.	Напамет- ни рачун са старијима	Писмени рачун	Напамет- ни рачун	Писмени рачун	Напамет- ни рачун	Писмени рачун
Од 6 до $\frac{1}{2}$ -7.	Гласањ, писањ и исчитава- њ гласо- ва са по- четници.	Као јуче.	Као јуче.	Као јуче.	Као јуче.	Као јуче.
Од $\frac{1}{2}$ -7 до 7.	Читанѣ псалтира са тумаче- њем, и механич- но.	Моралне припо- ведке из 4. читанке и Школ. Листа.	Преда- ванѣ из природо- писа, о растину.	Преда- ванѣ предмета о земљи и народима.	Природо- словѣ из царства животних.	Испит свию предмета.

Јошт за вредно држим јавно показати, колико смо предмета од 22. Новембра пр. год. пак до сада — и по имену — које свршили. —

1. За Почетнике. Све молитве, веровањ — заповеди Божије, (уједно с тумачењем); рачун од 1 до 20, уједно са написивањем броева. — Гласањ, писањ и исчитавањ, с малим писменима. —

2. За Старије (који су већ походили школу и знају чи-
чати).

1. Из Науке Хришћанске. Осим свршеног за почет-
нике, приповедао је житије св. Николе, — св. Игњатија, — и св. Василија.
— Приповедке: Рођењ Христово. — Источни Мудраци и Бежањ
у Египат. — Исус од 40 дана. — Исус од 12 година. — Крштењ
Исусово и прво чудо. — И тумачена су сва Еванђељја од Ваведенија
до 3-ће неделѣ поста ускршињ.

2. Из Псалтира. 1. и 2. катизму, а 1. 2. 3. 8. и 10. псал-
мови су тумачени, и у свезу са Наук. Хришћанском довођени. —

3. Из Рачуна. Радило се свако вече по 4 задатка, као :
из скуп. одуз. млож. и деленија, — са разнонареченим броевима, и еко-
номски рачуни из Шк. Л., и то на изменце, напаметни и писмени. —

4. Моралне приповедке. Постојанство у вери. — Св.
Еванѣ. Марко. — Браћа. — Пут пропасти. Занат је веран рањитељ. —
— Два пустињика. — Ко сиромашнима чини, Богу узаймљив. — При-
мери наши дедова. — И поученија о чувању здравља. — О ваздуху. —
О умерености у елу у пићу. —

5. Из економије. О поњатију економије. — Земља. — Поль-
ски рад. — Оранѣ. — Поправљањ земљѣ. — Гновињ. — Негованѣ
биља. — Семе и Сејањ. — Класасто биљѣ и маунасто. — О жетви.

6. О земљи и народима. Видокруг. — Вид и мисли о земљи. — Површина земљи. — Земља и њени делови. — О врстама људи. — И познаванѣ Бачке жупаније. —

7. Из Природописа. Из царства животињ: Описиванѣ домаћи и грабежни животиња. — (по лекцијама.) О сточарству, као: Говеда и њихова пасма. — О коњима и њиховим пасминама. — И о тимарену стоке. —

За девојчку школу исто смо тако као и у мушкој удесили „Деобу часова“; само с том разликом, што све ученице спадају у едан разред (ер су све почетнице) и по том се код њих за сваки предмет $\frac{1}{2}$ часа одредило, као: на ученѣ молитава $\frac{1}{2}$ часа, — на приповедањѣ и житија светих $\frac{1}{2}$ часа, на рачун $\frac{1}{2}$ часа, и на гласанѣ, писанѣ и изчитаванѣ $\frac{1}{2}$ часа.

А Свршено е досад. 1. Из Науке Хришћанске. Све молитве, — с тумачењем. — Верованѣ. — Заповеди Божие. — Заповеди прквене. — Дела милости душевне и телесне, и св. тайне. Житија: св. Николе. — Св. Игњатије и св. Василија и 40 мученика. — Библичне приповеде. Све оне које су свршене у мушкој школи, и још Воскресение Лазарево. — Свечани улазак у Ђерусалим (цвети) и тајна вечера. — Из старог завета, о Адаму и Еви — Први грех. — Братоубиство. — И потоп и сва Еванђеља од Ваведения до сад (Недељна и празнична).

2. Из Рачун, од 1. до 40, само напамет и написиванѣ броева. —

3. Гласанѣ, писанѣ и исчитаванѣ писмена малих и великих знакова. —

И будући да већ наступа пролеће, а наши ученици обавезани су са польским радом; тога ради сад закључуемо наш рад у мушкој школи до есени. (А девојке још добро посећују школу, и има их до 60, те ћемо још с њима предаванѣ продужити.) И ако Бог да, мислимо чим наступи Октобер опет у име Божие одпочети наш рад, ер онда су нам ученици слободни од польског рада, за пет месеци.

В. Поповић, м. шк. учитељ.

— Из Чуруга у Шайкашкој. Држим да не ће бити излишно, ако јавим поштованим читатељима овог просветног србског листа, а кроз њега и сваком родољубу, ком напредак школа на срцу лежи, како се и чуружани старају за подмладак свој.

Године 1865. отвори се поред две већ постоеће, едне мушке, друге женске школе и трећа троєразредна и помешана. Још онда е местно управителство, кад е с великом муком и натегом дошло до треће школе, дотичној власти предлагало и уедио за потврдењѣ молило, да се исте школе, по начину других свестних обштина, у којима бољи успех школки бива, — поделе овако: у едну да само почетници дакле I. разред и то обоег пола деца, иду; у другим двома, свака из II. и III. разреда састоећа се, да буду деца оделѣна. Но овај предлог, ако е иста виша власт и за упутан нашла, незагодно одобривѣ ове. Ђеснас пак на поновљену молбу местног управителства, буде исто поделенѣ, под мудрог управом, отачаским старанѣм и веома за напредак народних школа заузетим Баталионс-командантом Г. под-

пуковником — а сада пуковником сръбско-банатске Регименте Коци-он, под ког управом ово неколико година, школе Шайкашке мложесе и здання подияжу, — потврђено и у дело приведено.

Овако поделенѣ држасмо не само да е уместно што су бар већа деца, кад ние могуће сва, одвојена, него и што далеко бољи успех у школи са једним и два разреда, него са три очекивати, а и захтевати се од учитеља може. Да е ово истина и да се у нади непреварисмо, осведочи смо се тако о полугодишњим испиту ове године; ер зајста труди наших врстних учитеља беху красним успехом увенчани и сваки поједини слушатељ дивити се и чудити морао, напредовању школа и успеху, кои се с децом учини. Наука верозаконска: у првом разреду молитвице; у другом и трећем толковањ ових, приповедањ библичних повести и житија светих по садашњм начину једно с другим у свежи, красно е текла. Наука писаня са читанњ у I. разреду, — ма да е по школском упутству (Schulplan) од Г. директора Димића прописано, да се првог течај само приуговотављанѣ за писанѣ и читанѣ сврши, а тек другог течај писанѣ и читавањѣ предузме, — наши су почетници, не само лепо писали кратке реченице на таблицама, но и испитне краснорисе имали, а читавали сваку штицу и буквар.

У другим двома школама а особито у женској школи, сви су предмети на обште задовољство истеривани бивали, за које овде буди свима нашим учитељима јавна хвала.

Особиту пак пажњу и вниманѣ обраћамо новодобитом учитељу Г. Стевану Јакловићу, кои с њмју повереном, досад зајста из узрока слабе учитељске вештине забатајљном женском школом, за тако кратко време, у сваком поједином предмету, отликова се и за ког у напредан, ако он досадањ понашањ и трудољубие показивао буде, зајста предпостављене власти а и сваки поједини зрело мислећи и за напредак школа заузети старешина старати се умеће.

Осим тога е трудом овог Господина уведено у Чуругу певачко друштво, кое с хармоничним црковним пѣнием своим, у нашој цркви, од св. Николе до данас, о већим празницима, Богослужение украшава, за које му такође овде буди јавна хвала и благодарност.

Школске вести.

ПРЕДЛОГ ЗА УНАПРЕЂЕЊ НАРОДНИХ ШКОЛА У СРБИЈИ. Иа београдских листова дознаемо, да е одбор, што е одређен био да проучи, шта би се имало уредити за бољи напредак народних школа у Србији, посао свој довршио и г. министру просвете извештај поднео. Одбору том био е од стране министра просвете достављен извештај госп. Дра Натошевића о злом стању београдских основних школа и о начину, како би се оне могле уредити, да задатку и определению свом одговарају, а уз то предат е био на употребленѣ истом одбору и извештај о швајцарским школама, ког е министарству просвете послао г. Стеван Поповић правителствени питомац, кои се сада бави у Берлину проучавајући тамошњѣ народне школе и систем прускога обучавања.

Горњи одбор држао е вѣше седница и изразио предлоге, кои су у главноме ови:

1. Да се преради сав научни материјал т. е. да се нове и савршене читанке и остале школске књиге сачине.

2. Да се заведе учитељска школа или препарандија.

3. Да се болѣ уреди надзор народних школа. Већина одбора била е тога мишња, да се Србија подели на четири учевна округа, и да се поставе четири директора, — а сви су се чланови у томе сагласили, да е нужно код министарства просвете поставити школски савет, кој ће о школским потребама бригу водити, о издавању каквог школскога листа старатисе, и у случају потребе држати суд над учитељима.

За плату учитељску предложено е да буде на пет класа подељена по способности учитељског особља; сваки учитељ има добити на сваких пет година службе повишницу, а после тридесетогодишњ безукорне службе има право на подпуну мировину (пензију). — Још е предлог учини и о установлењу зборова учитељских ради узаймог договора и обавешћивања братског у послу на коме учитељи раде.

Јао нам е што још нисмо у руке добити могли сав елаборат одбора, али знајући да е у израђењу овога велико саучешће имао онај врстни муж, кој е на овој страни школу нашу знаменито унапредио, уверени смо, да ће и тамошња радња нѣгова, ако се на дотичном месту по заслужи уважи, спасоносна бити по праву просвету и напредак младе кнежевине српске.

ВЕЧЕРЊА ШКОЛА У НОВОМ САДУ. Чланови и пријатељи „Младога Србства“ у Новоме Саду у збору свом завели су недавно „вечерњу школу.“ Госп. Милован Јанковић узео е на себе, да оне кој незнају читати и писати научи томе своим начином, ко коме е већ многе старие люде лако и брзо научно читати и писати. Гг. Светозар Савковић и Филип Обркижевић пријавили су се такође за суделаче у тој вечерњој школи. У тој школи држаће се још предавања и читања из Доситевих и других књига, кој су народу омилеле. Предавања се држе у здању школском код Аљмашке цркве.

УПРАЗЊНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. У Чакову упразњено е место учитеља II. основног разреда. Плата е 262 ф. 50 нов, 50 пож, жита, 15 ф. свећа, 60 фр. у име стана, 10 фр. паушал за школске потребе, два и по ланца земљ и 10 хв. дрва. — У Госпођинци, пл. 240 фр. стан и 2 хв. дрва. Молб. до 10. Мая п. р. на госпођ. компанију.

ПОКЛОНИ ШКОЛАМА И УЧИТЕЉИМА. Г. П. Мауковић трговац шидски покланя Шк. Лист школи у Брчком, а г. Нешковић учитељ Румски школи у Батосеку.

С подпуним бровима Школскога Листа за ову годину још е смо у стању послужити.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 кв.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 8. У Сомбору 30. Априла 1868. Год. X.

Телесно васпитанѣ.

Телесно васпитанѣ састои се у брижљивом стараню о том, да се деца од болести сачувају, да се у здрављу одрже, да се крепе и снаже телом, и да се чистоти и пристойности навикавају.

Телесно в васпитанѣ исто тако нужно као и душевно, ер се човек састои не само из душе него и из тела, и докле смо год овде на земљи, дотле нам в за напредованѣ душевног живота нужно и здрављѣ телесно, ер в здрава душа само у здравом телу.

За одржати живот и здрављѣ свое потребуе човек здрав ваздух, светлост и топлоту; потребуе рану, одело, радню телесну и одмаранѣ, и чуванѣ тела свога од сваке повреде.

Телесно негованѣ и одранѣванѣ деце ест најсветнија дужност родитеља, и требало би да светске и духоене старешине и учитељи сваког отца и матер науче, како валя децу одранѣвати, чувати и снажити, особито у добу детињства од рођења до седме године; ер ту се полаже темель целом осталом животу.

Према се народна школа поглавито бави с нравним васпитавањѣм и с умним изображавањѣм, али уз то несе она пре небрегнути и телесно одгаињѣ, него се баш мора старати и све што в могуће чинити, да се школска младеж у здрављу и веселости одржи, и да се све оно с пута уклони, што би децу ослабити и болест им проузроковати могло. Као год што се учитељ радуе, кад му дечица школска у наукама и у добру напредую, исто тако и јошт већма треба да се радуе он, кад су му ученици телом здрави, чили, хитри, окретни, весели, и кад им лице изгледа као румена јабука, ер од такове деце надати се може народ, држава и човечанство лепшой и красной будућности и срећи својој.

Што се у овом чланку о телесном васпитању излаже, то ће све учитељ употребити моћи или непосредно или посредно. Непосредно кад буде настојавао да школска соба буде здрава, чиста, и свежим ваздухом напуњена; кад ред школски и зашт тако удеси, да nebude на шкоду по здрављѣ дечије, него баш на корист њиховога здравља; кад настојава да деца чисто у школу долазе; кад их саветује сваки дан и у свакој прилици, како се имају владати да здрављѣ своје сачувају, и напоследку кад ђимнастику као предмет редовног школског настављања са онаком вољом држи, с каквом децу читати и писати учи. Посредно дужан је учитељ на телесно васпитање младежи дѣйствовати казуюћи у даним приликама житељима места свога, какве ваља да су куће и собе, како се ваља ранити и одевати, и давајући им опомене о умерености и о одгајању деце, да од њих снажни и дуговечни люди постану.

На живот и здрављѣ дечије имају уплива ваздух светлост и топлота, чистоћа, одело, рана, радња и одмарање. С' тога ћемо ми у овом чланку поединце говорити о упливу ових чинитеља на деци развитаку, и то:

1. О ВАЗДУХУ СВЕЛОСТИ И ТОПЛОТИ.

Од рођења па до саме смрти наше прва и највећа нам је потреба чист и здрав ваздух за дисање. Као што свећа не може горети у месту где је ваздух покварен, тако и човек не може живити у врло поквареном ваздуху. Што је ваздух чистији и свежији, то је човек здравији; а люди који у поквареном ваздуху живе не могу бити здрави, него или с места морају умрети, ако је ваздух сасвим покварен; или мало по мало вену, слабе и нестаје их, ако у обиталишту њиховом мало доброга, а много покваренога ваздуха има.

Ваздух, ког ми дишемо и који се свуд на земљи налази, састоји се из киселина и загушића. Загушића (гушљик, азот) има у обичном ваздуху $\frac{4}{5}$ а киселина само $\frac{1}{5}$. Уз то налази се свагда у ваздуху нешто угљенића, (угљик *Kohlenstoff*). Киселина (кисеоник, оксиген) необходимо је нуждан за одржање живота нашег; њега ми морамо непрестано у себе увлачити и њиме се поити, да би се крв наша непрестано чистити и живот наш одржати могао. Кад би у ваздуху више киселина било него што га има, или кад би ми сам чист киселина дисати морали, то ми онда не би могли живити, јер киселина је по нас само онда користан, кад је са загушићем спојен, и у њему као растањен.

Знати валя да люди и животинѣ као год што непрестано у себе увлаче ваздух, исто тако на дисанѣ избацују из себе угљѣву киселину (*Kohlenäure*), којом се ваздух квари, и што дуже времена човек у затвореном простору стои, или што више люди заедно у едној соби живе, то се дисанѣм њиховим све већна ваздух у соби тој квари и за живот неспособан постае. Угљѣнова киселина постае кад се дисанѣм увучени чисти кислић (озон) са угљѣнићем — што се у телу налази накупљѣн, — спои и угљѣнић одисанѣм напољѣ избади; исто тако развија се угљѣнова киселина горенѣм, врелѣм и труленѣм. — Где много люди заедно живе или где много ватра гори, и где су год велики срадови, ту се ваздух квари, и то већна у лето него у зиму, већна у затвореном простору него напољу, и већна на оним местима где нема дрва и осталог растина, ер познато е, да свака биљка из ваздуха увлачи у себе нама шкодљиви угљѣнић, а кад сунце на ню сја избацуе из себе на више најчистиј кислић. — Но основу ове науке ваљало би да се обиталишта людска зидају, не врло наблизо, на високом и сувом месту, и да се свуд унаоколо засаде листијатим дрвећем и мирисавим цвећем; особито би при зидању јавних здања, као што су школе цркве и болнице, на ово пазити се морало.

Обитаће собе, запатлиске радионице и училишнѣ дворане треба да су простране и високе, са великим прозорима снабдеване и горњи део прозора треба да е у лето непрестано отворен а у зиму да се често отвара; а кад е затворен треба ипак да у њѣму има мало окно, кое би увек отворено било и на кое би еднако могао скорашњи ваздух улазити а покварени напољѣ излазити. Притом строго валя на то да мотре све домаћнице, да сваки дан барем за по сахата обитаће собе добро изветреу школама пак, чим деца изиђу са предавања и школа празна остане, имаю се како зими тако и лети врата и прозора отворити и собе добро изветрити.

За живот и здрављѣ човечје нужна е светлост; због тога школе треба да су видне а не мрачне и тамне, школски прозори треба да су велики, да се чисто држе, и ако би сунчани зраци на децу и на скамје падали, то онда морају прозори снабдевени бити са завесама од зелене или од пепељасте боје.

За живот човечји нужна е и умерена топлота, али не одвећ велика, и болѣ е свагда да младеж очврсне него да се развија; тога ради ваљало би да у обиталим собама и у школама температура буде 13 до 15 степени на ромированом

термометру (термометру). У школи особито се има пазити на то, да деца не седе стиснута, да ни бдаи не седи близу пећи нити е слободно код пећи се грести. Дети прекомерна врућина да е се у школи ублажити спуштањем завеса и поливањем патоса ладном водом.

2. О ЧИСТОТИ.

Чистота подиомаже здрављ а нечистота га убия; чистота тела, одеа и обиталишта ест први знак праве просвете, а нечистота е свагда знак дивљачтва и суровости.

Учитель треба да посредством запта школског сву децу любави к чистоти навикне, и да им чистоту тако омили, како ће после кад одрасту и они сами за чистотом тежити. Многа деца особито сиромашка не могу се код куће чистоти навикнути, за такову е веома нужно, да се у школи на чистоту пази, како би они бар овде навикли се чистоти и уредности.

Кои учитель хоће да му се ученици у школи навикну чистоту любити, тај мора овако поступати:

Он сам треба да е чист, умиен и очешлян, одело да му е пристойно и чисто, не подерано ни упрљано; обућа такође да му е очишћена. Никада несме он у школу доћи у папучама, у узурки или у комотной капи.

Учитель треба да се постара да у школској соби чистота влада и да се сва опрема школска чисто држи. Дворана школска треба да се барем двапут преко године изриба и окречи, а сваке недељ трипут помете и опав. Пред улазком у школу треба да стои справа за чишћењ обуће и ногу.

Двориште школско треба такође да е чисто и свуд унаоколо дрвима и цвећем засађено, па да као какав дражестни перивой изгледа.

Учитель нипошто несме допустити да деца неочешљана, неопрана и упрљана у школи седе. Да би на чистоту децију пазити могао, нужно е, да мало раније у школу дође, пак сваког ученика при улазку да промотри, а ако би ког опазио да е неумиен и неочешлян, тога нек пошаљ кући да се очешља и умие, или у другој соби има га очешљати и умити дати. Ко е дете укаљано, томе сместа заповедити валя, да халћину своју од блата и прашине очисти. Више пута преко недељ изненада заповедити валя деци да покажу руке, да учитель види есу ли опране и есу ли нокти срезани. Децу нечисту и неопрану, докле се год не поправе, валя од остале деце одлучити и

наобашка посадити или их послати кући нек моле да их измију и очисте. Чим би се појавила на коме детету прилепчива ил сумњива кожна болест, одма га ваља упутити лекару да се лечи и одпустити кући да не долази у школу док се не излечи.

Упућивати ваља децу, да се свако јутро и ако је могуће свако вече умивају, и то не само руке и лице него и врат, прси и мишице до рамена; при том казивати им, да је по здрављѣ врло добро сваки дан по еданпут цело тело мокрим сунђером опрати. У школи треба држати сасуд с водом (мио-ник) и чист ручник (отирач, убрусац, пешкир) пак после сваког посла с кредом заповедити да дете руке опере. Исто тако ваља световати децу, да свако јутро уста испирају, да зубе утученом и изгорелом лебном или линовом кором чисте и испирају и да руке после гла и после сваког ручног рада добро оперу. Притом постарати се ваља да се школска деца преко лета ако је могуће у текућој води на безопасном месту под надзором учитељским сваки дан или барем сваки други дан купају и пливају. За купањѣ и пливањѣ најбољѣ је узети време пре вечере лети између 5. и 7. часова. Нити се ваља купати на ште срдце, нити с пуним желудцем, него на 4 сата после ручка, или барем на друг сат после мале ужине. При купанју учитељ има пазити да деца пристойна буду, да свако има своју прегачицу, и да никакве непристойности не гледају.

Одело дечије треба такође да је чисто; особиту пажљивост обраћати ваља на то, да ученици књиге и прописе чисто држе, да мастилом не прљају руке, лице, кошуљѣ и остале халтине, скамје и прописе. За одржати чистоту заповедити ваља деци да сваки има покрај себе рубац (мараму) и нипошто не дозволити, да се без рубца руком усекину.

Напоследку строго забрањити ваља прљањѣ дуварова, бацањѣ кошчица по школској соби и сецкањѣ папирића као и све оно што би нечистоту проузроковати могло.

(Продужиће се.)

Божіе Заповѣди.

(Неколико лекція из Катихизиса у III. разреду народно школе).

IV.

ЧЕТВРТА ЗАПОВѢД.

„Помни день събѣотный, еже святити его: шесть днѣи дѣлаи, и сотвориши въ нихъ вса дѣла твоя, въ день же седми събѣота Господѣ Богѣ твоемѣ.“

„Сегай се дана од одмора, да га светкуеш. Шест дана ради и свршуй све послове свое. А седми е дан одмор Господу Богу твоему.“

О коме се дану говори у четвртој Божіој заповѣди? У четвртој Б. заповѣди говори се о дану од одмора, ербо суббота значи то што и одмор.

Кон е дан одмора био у старом заѣту? У старом заѣту дан одмора био е дан седми, кои е с' тога и назван Субота. Тако е установио Господ Бог іошт одна у почетку за спомен, да е Он за шест дана овай свѣт стварао, а седми дан, одпочинуо. „И благослови Богъ день седмий.“ (I. Мойс. 2, 3.)

Како се испуњава у новозавѣтної цркви четврта Божія заповѣд? — У новозавѣтної христіанской цркви четврта Божія заповѣд испуњава се тим, што се такође после шест радних дана седми светкуе, али то ние дан суботни, него е први дан у седмици то ест дан недѣлни.

Зашто ми христіяни светкуемо недѣлю? Зато ми светкуемо недѣлю, што е у тай дан Исус Христос из мртвих васкрснуо, смрћу своіом нас од вѣчите смрти избавио, и у нов живот благодати увео нас! По томе се недѣля и зове другиче: дан васкрсени.

Од када се светкуе у цркви христіанской недѣля? — Недѣля се светкуе у цркви христіанской од почетка установления иѣног, то ест одна како е Исус Христос из мртвих васкрснуо, и како се св. Дух на Апостоле у дан недѣлни сишао.

Споминаѣли се у св. Писму штогод о светковању недѣлѣ? У дѣяніяма Апостолскимъ споминѣ се, да су се ученици т. е. послѣдователи Христови састаили у први дан после суботе и да су тада ломили хлѣб т. е. држали Богослужение и причешћивали се. (Дѣян. XX. 7.) Такође се у Апокалипсису с отдикованѣмъ споминѣ дан недѣлни, као дан ког су добри хри-

стияни у побожном размишљавању проводили. „Бѣхъ въ дѣхъ въ дѣнь недѣльниъ,“ вели св. Іоан Богослов. Апокал. I, 10.

Има ли осим недѣлѣ још и других дана које смо обвезани светковати? Осим недѣлѣ има још и других дана које смо ми обвезани светковати, а то су велики годишњи празници у славу Божију, у част пречисте Богородице и други њѣки од цркве установљени заповедни празници. Такође код нас Срба и дан свога крснога имена или свога светца.

Који су највећи празници? Највећи празници јесу они, који се односе на најважније догађаје из земног живота Спаситељског, и на јављање Божества у новом завету; а после ових долазе празници Богородични, који су установљени ради почитања Матере Божие. Сви такви велики празници зову се празници Господски. А по реду догађаја, које нам они представљају јесу ови:

1. Дан рођења пречисте Богородице прозвани Мала Госпођа или Мала Госпоица, који бива одма на почетку црквене године 8-ог Септембра, и зове се у црквеном језику: Рождество Пресвјатѣ Богородице.

2. Дан заведења (уводена) пречисте Богородице у храм Јерусалимски, или успомена онога дана, кад су родитељи Дѣве Марије јоу Богу посветили и на васпитање у Јерусалимску цркву предали. Овај празник бива 21. Новембра и зове се Ваведение или „вход Богородице.“

3. Благовѣштение или Благовѣсти, т. ј. празновање анђелског благовѣштения Дѣви Марји, да ће она родити Исуса Христа. Овај празник држи се 25. Марта.*

4. „Рождество Христово“ т. ј. прослављање рођења Христа Спаситеља од Дѣве Марије. Велики овај празник бива 25. Децембра, и зове се Божић. (Рождество твоје; и Дѣва днесъ.)

5. Срђење Господиће, т. ј. успомена онога дана, кад је Христа Спаситеља у Храму Јерусалимском срео праведни Симеон, а то је било четрдесети дан после Рођења Христовог. Празник овај бива 2. Фебруара (Радѣна благодатнаа Кѣје Дѣво).

6. Празник Крштења Спаситељског, а једно Богоявление Пресвете Троице т. ј. онај дан, кад се сва три лица Божја једног показала. Ово бива 6. Јануара. Значење Богоявления покаже се на тексту тропара: „Во Јорданѣ крштајушася тѣбѣ Господи.“)

* Значење овог важног празника, као и слѣдуюћих даје се дѣци познати катихетичним испитивањем дотичне библијске повести и повторавањем тропара и осталих духовних пјесама, које дѣца догађе већ знају.

7. Пресображение Господиѣ (6. Августа).

8. Цвѣти или упомена свечаног улазка Христовог у Јерусалим пре страдања свога (Цвѣтна недѣля). После цвѣтне Недѣлѣ слѣдує страстна седмица, у којој су нарочито молитвени и свети дани велики Четвртак као упомена тайне вечере, велики Петак као упомена Христовог страдања и смрти, и велика Субота, на којој се о ютрени свршує обред погребенія Господиѣг. Од ових дана велики Петак є код нас светковина заповѣдна.

9. Вскресение Христово (Ускрс). Праздник над праздницима и предосеѣаѣ вѣчнога празнованія праведника у царству небесном. (Христосъ воскресє изъ мертвихъ.)

10. Спасов дан или Вознесение Господиѣ на небо у четрдесети дан после Ускрса. (Возникла єси въ славу.)

11. Света Петдесетница, као упомена силазка св. Духа на апостоле, и прославляѣ Свете Троице. Праздник овај зове се у народу нашем Духови или Троице, а у црквеном ѣзику „Гошествоє св. Духа.“

12. Дан Успения Богородице, или Велика Госпођа (Госпоиня). Као упомена на преселєѣ Божие Матере из земаљског живота у небесни (15. Августа).

и 13. Крстов дан или „Воздвижение крста Господиѣг, кога є наша царица Єлена. (14. Септембра.)

Осим ових главних праздника има јошт неколико праздника заповѣдних посвећених успомени Св. Јоана крститеља, Св. Апостола Петра и Павла, и других светих Божијх угодника.

Кои су у нас од цркве заповѣђени празници? —

У кои се дан држи у цркви нашој упомена свию светихъ? Успомена свию светих држи се у цркви нашој у недєлю после Духова и та се недѣля по томе назива „Недѣля всѣхъ святыхъ“*

Како нап валя проводити недѣљне дане и заповѣдне празднике? „У недѣљне дане и заповѣдне празднике валя нап остављати на страну тешке послове и сво обично старанѣ за блага земаљска, и старати се поглавито за спасєѣ душе наше, а то ће бити ако ми: 1. у те дане идемо у цркву на вечерѣ и ютрєѣ, а особито на Св. Литургию и на проповѣд слова Божиєга.

* Све што є овдѣ о праздницима говорєно казує се дѣци у разговору, и има се настољвати да они то сазнаду, али се нишото не дає за навзуст учєѣ. —

2. Ако се ми у цркви Богу молимо и од свег срца Бога прослављамо, а науку Божију, која нам се у Евангелију и Апостолу предлаже и у проповеди разјашњава, слушамо и примамо.

3. Ако се ми и на дому Божијем недѣљом и празником Богу молимо и читамо и слушамо читања из Св. Писма и из других за душу полезних и спасоносних књига, и

4. Ако особито у недѣљне и празничне дане дарујемо цркву, делимо милостињу сиромасима и невольнима, понажемо сироте и удовице, надгледамо болестнике, и друга дѣла милости телесне и духовне ближњима својима чинимо.“

Тако је дѣтице моя. Тако нам ваља недѣљу и заповѣдне празнике светковати. Као што нам је нужна сваки дан рана да живити можемо, исто тако нам је нужна и рана за душу нашу барем једанпут преко недѣље, па с тога је одређено и узаконито, да се недѣља код свију хришћана на славу Божију проводи. Лѣп је то обичај, што недѣљом преоблачимо чисте кошуље и облачимо се у свечано руво, али је далеко лѣпше кад ми у те дане красимо душу нашу Божијом светом науком и проводимо те свете дане у храму Божијем и код куће с побожним размишљањем и појанјем, па се тим крѣпимо у поштену и Богоугодну животу. — Који би од вас знао наћи она мјеста у Псалтиру, гдѣ се говори како је лѣпо ићи у цркву и водити службу Божију? —

Нађите у Псалтиру и проучите ова мјеста:

„Гдѣи возлюбихъ благолюбѣ домъ твоѣмъ и мѣсто селенія славы твоѣѣ“ (Господе мила ми је красота дома твога и мјесто насеља славе твоје). Псал. 25. 8.

„Въ церквахъ благословлю те Гдѣи“ (На зборовима слављу тебе Господе). Пс. 25. 12.

„Бдию просихъ ѿ Гдѣа, то възвѣщѣ: еже жити ми въ домъ Гдѣни всѣ дни живота моего: зрѣти ми красоту Гдѣню, и посѣщати храмъ свѣтлый егѡ.“ (Бдию молим од Господа, само то иштех, да живим у дому Господијем све дане живота мога да гледам красоту Господију, и да полазим свети храм његов Пс. 26. 4.

Кољ възлюблена селенія твоѣѣ Гдѣи силѣ. Желаетъ и скончается душа моя во двѣрѣ Гдѣни.“ (О, како су мили станови твоји Господе над силама. Жели и чезне душа моя у дворе Господиѣ. (Пс. 83, ст. 1. и. т. д.)

(Продужиће се).

Устав „задруге банатских учителя.“

(Свршетак).

VIII. ЗАДАТАК ЧАСТНИКА.

§ 27. Председник председава у одборским седицама; подписује са тайником сваки важниј акат, што га издаје за-друга; издаје појединим одборницима предмете саветовања, да о њима у главним скупштинама извешће дати могу; налаже, да се рачуни подмире, које је одбор одобрио и кои пису већи од 25 фр.; подноси на измаку године извешће о друштвеном годишњем раду; заступа са тайником друштво према властима и спољашњим утицајима, и предаје јавности све оно, што ваља јавности да се преда путем друштвеног органа; напоследку заступа пред главном скупштином како одборске тако и частничке радње, и чува друштвени печат.

§ 28. Тайник рукује са друштвеном писарницом, бележи у записник све посланице (писма), што се односе на друштвени интерес; важније списе и посланице подписује заједно са председником, а мање важније сам подписује; у почетку сваке скупштине означава њој способност за решавање; прочитава предлоге, што се на скупштину односе, и пропраћа ове са пажљивим примедбама; држи у прегледу број друштвених чланова и води летопис задруге.

§ 29. У рачуналаца је један кључ од друштвене благајне, он води главну књигу од имана, извешћује, кои су чланови са годишњим улогом својим у заостатку; брине се о том, да се уложи точно плаћају, и помаже благајнику годишње рачуне склопити.

§ 30. Благајник прима новце што утичу; подмирује рачуне што му их председник назначи; бележи дневна примана и издавања; са одбором заједно настоји око тога, да се друштвена готовина у корист друштва на прилику изда, и подноси још пре измака друштвене године преглед рачуна, ког и друштвени рачуналац подписати има.

§ 31. Задаћа одбора је: решавати предлоге, што их било поједини чланови, било пак читави огранци предлажу; бирати редовне и подпомажуће чланове; редовним члановима по увиђавности својом, новчану помоћ дати; на друштвене цели издатке до 25 фр. одобрити, и у главним скупштинама предлоге доносити.

§ 32. Одборници валя у сваком саветованю да учествују, и да све оно сврше, што им друштвени председник рад израђења преда.

§ 33. Одбор само онда може решавати, кад су при решавању бар 15 чланова на броју; решава претежна већина гласова, у случају, ако су гласови еднако поделѣни, решава председник друштва.

§ 34. Главна скупштина доноси своје закључке без обзира на брой присутних редовних чланова; за важност таквих закључака нуждна є претежна већина гласова; изузима се избор одбора, за кои є назначено у § 37.

§ 35. Званичан ѣзик друштва у свима унутрашњим саветовањима и саобраштаима немачки є, у саобраштаю пак са властима мађарски.

IX. ГОДИШЊИ ЗБОРОВИ.

§ 36. Главна скупштина држи се єданпут у години у месецу Августу, и у колико є само могуће, єданпут у єдном а другипут у другом месту Баната.

§ 37. У овой се бираю частници и одбор из средине редовних чланова, председник са претежном, а остали частници са релативном већином гласова.

§ 38. Тайно гласањє спроводи први тайник, коме се овога ради из главне скупштине још 4. поверљива човека придодаю.

X. ДРУШТВЕНИ ПЕЧАТ.

§ 39. Друштвени печат сачињава мађарски грб са овом девизом: „Раброшћу, смисленостћу и са вером у Бога, — напред!“

XI. ДРУШТВЕНЕ РАСПРЕ.

Распре између друштвених чланова, распраля у ту сврху изабрани суд. Свака страна бира себи по два заступника, а они опет себѣ петого за председника.

XII.

У случају разлазка задруге, располаже главна скупштина са друштвеним иметком, и о том, како да се употреби овај (иметак) на друге добротворне цели, што се односе на народну школу или на пѣне учитељѣ.

Д о п и с.

Из Баранѣ. Ђесенас на учительском збору протопрезвитерата Сигетског у Браньину (Кишвалуби) дне 11. и 12. Септ. држаног, закључено е било едногласно, да се идући учительски збор у четвртак светле седмице ове године и то у варошници Бану држати има. Том приликом закључисмо, да сваки члан збора изрази за овај други наш збор саставак на ову тему: „Шта би имали свештеници и учитељи чинити, да народ наш просвѣшћенији, вреднији, и штедљивији постане?“ Такође доконасмо да се на овој скупштини нашој практично с дѣцом држе ова предавања:

а.) Из Науке Хр. IV. и V. чл. символа вѣра с доводенѣм у свезу са библ. повѣстима, с значенѣм дотичних празника и с пољѣм, и с показиванѣм слика и икона.

б.) Показиванѣ како се имаю дѣца у механичком читаню вештбати.

в.) Тумаченѣ духовних пѣсана „Христосъ воскресе и Предварившии утро,“ као и разишњиванѣ молитве кад се иде спавати. — Ово за углед, како ваљи молитве и тропаре дѣци тумачити.

г.) Из псалтира: „Хвали дѣше моа Гдѣа.“ Читанѣ с разишњиванѣм.

Окром тога имао се водити разговор о заведеню вечерњих школа и о обучавању младежи у црквеном поњю.

д.) Из рачуна уионог за углед обучаваати старию дѣцу у дѣлењу броева по упутству у § 43 Методике рачуна на намет изложеном.

Тако смо тсенас доконали, и услѣд тога 4. Априла ове године сѣстасмо се у варошници Бану нас вѣколико учитељи, да збор држимо, а овамо дође и свима нама добродошли брат и ревностни члан уединѣне омладине србске Миливој Топоуарски правник, кои нас шћаше ободрити и упутити у дѣлању нашем. Надалисмо се и изчекавали смо, да ће и остали чланови збора учитељи и свештеници округа овог сакупити се по дужности својој на ово узаймно вѣћанѣ и поучаванѣ, које свима нама необходимо нужно. Али на жалост наѣа нас наша изисвѣри, ер осим едног свештеника и нас 5 учитеља, нитко други не дође од оних, кои би у збору учествовати обвезани били. У таком положаю договорасмо се шта да чинимо, кад нас е овде сакупљѣна мањина чланова збора, на видећи да нас оволико збор држати неможемо, единодушно изрекосмо и у записник стависмо жалбу, што на овај други збор наш недођоше они, кои су доћи требали. Потом присутни свештеник Кишвалубски изјави захвалност свима сакупљѣним особама, и тако пошто смо едни код вѣстног пароха г. Александра Ђосића а други код брата учитеља Божиѣара Ђосића на братски обѣд позвани били, учинисмо наш печални растанак.

Жеља е наша да се овај допис у Школском Листу печата, само из тог узрока, да види Србство, да нам зарад напредка недостае јошт код многих учитеља и свештеника наших вољѣ и слоге, а највише заведничког трудољубивог рада.

Дай Боже, да од сада болѣ буде!

Нас вѣколико учитеља.

Школске вести.

СТАНЪ НАРОДНИХ ШКОЛА У СЛАВОНИИ И У ХРВАТСКОЙ.
Под насловом „Станъ наших пучких учиона“ доноси Школски Напредак у 5. броју о. г. извештај гд. Фр. Кланѣа о народним школама, које спадају у подручје кр. хрв. слав. намесничког вѣћа с концем школске 1866 године.

По извештају том има у провинцијалној Хрватској и Славонији пет римско католичких, и три православне диоцезе, а у њима 466 парохия. Народних школа има 527, од којих 25 биле су главне, а с двома од ових (Загребачком и Ђаковачком) сдружена су учитељишта за учитељ, с двома за учитељице, а с двома мале троразредне реалке. За саму женску младеж било је 35 школа а за оба спола 451 школа. Уз ове било је 290 опетовних и продужних, од којих су неке обртничке за занатлиске шегрте.

Обзиром на вѣроисповѣд било је 413 римско католичких и 114 православних школа. Православни у троедној краљевини немају ни препарандије ни посебне главне школе (ове године заведена је у Руми. У.) и само једну једину дѣвојачку школу (у Осѣку).

По епархијама биле су школе овако раздѣљене. У Загребачкој 270, у Модрушко-Севњској 48, у Ђаковачко-Сремској 70; у Печујској 21, у Крижевачкој унијатској 4, у Сремско-Карловачкој 76, у Пакрачкој 36, у Горњокарловачкој 2.

У свима овим школама предавало је 1866 године 1196 особа и то 455 катихета, 606 учитеља и 120 учитељица. — Децe за школу способне уписано је било 71,578, од којих 61,408 римске а 10,170 православне. — Од ове деце долазило је у свагдању школу 42,836, и то римске 38,388 а православне 4448. По spolu ишло је у школу мушке деце 25,651, а женске 17,185. Према томе дакле 59 % деце ишло је у свагдању школу. — Продужну и опетовну наставу похађало је 13,935, од којих само 442 детета источне цркве.

Ово је по званичном извештају, а приватни гласови које из Славоније и Срема, особито из горњег Срема добијемо, пуни су жадања, о том, како наше Србске православне школе јако опадају, и како људи наши неће да шаљу своју децу у школу. „Школа је веле за Шокца и Немца, а Србину није од потребе.“ Тако се почиње тамо у нас говорити. Ових дана била је овде један отличан родољуб из горњег Срема, који је походно и неке разреде овдашњих школа и препарандију. — На питање како нам стоје школе у горњем Срему рече: „Католичанске и које како, ал бине Србске зло и наопако.“ Господин тај рече, да се, Србско свештенство у горњем Срему слабо за школу заузима, и да гдекоји свештеници учитеље као слуге сматрају и гоне да им раде домаће послове. — Ако је тако, то је онда доиста зло и наопако, а том злу ваљало би да власти лека потраже.

НОВА СРБСКА ГЛАВНА ШКОЛА. Обштина Панчевачка закључила је идуће есени своју средоточну мушку школу са четвртим разредом распространили, и тако ће ова основна школа главном школом постати. До сада смо имали главне школе само у Сомбору, две у Новом Саду, у Вршцу, Кикинди, Руми и Земуну. Панчевачка је дакле на реду осма.

Надамо се да ће се Бечкеречка, Старо-Бечейска, Ср. Карловачка, Сента-тошаска и друге наше веће общине постарати, да у средини својој што скорје главне школе подигну.

ИЗ ВАРАДИНСКЕ КРАИНЕ пишу нам ово: Код нас су свуда лепа здања школска по заповести сл. регименте подигнута, при чему највећа заслуга припада великом ревнителю просвете народне Госп. пуковнику Имелићу, који сада у Градцу у миру живи. — Школе су наше све од тврдог градива сазидане, по већим местима са два стана за учитељ и са две простране, патосане, с двоструким прозорима снабђене школске дворане. Све опреме и оправе школске такође су у добром реду, али на жалост учитеља има доста свакојких. За дивно е чудо, да ваљано изучени Сомборски Препаранди неће да траже учитељска места у граници, а овде би их радо дочекали, вр како свештенство и народ, тако и Госп. Управитељи и одабрани официри ради су да нам школе у напред пођу.

У месту К. држане су прошлих година на св. Саву вечерњ забаве, које е тамошњи учитељ приредио, и у којима су ученици Србске школе на задовољство родитеља и многобројне публике своим говорима, разговорима и певањем показали се. Опazio се да народ наш оваке вечерњ забаве по све радо има, и да му оне на одигованје и узвишење побожности и родољубивости служе. С тога сви свестни учитељи моле вас, да нам Школски Лист више таквих чланака који би се на тим забавима сходно употребити могли, доноси.*)

УЧИТЕЛСКИ ИСПИТИ. По смислу наредбе в. кр. угар. Министарства Просвете од 8. Фебр. 1867 бр. 1436 из призрања на многогодишњу службу опроштени су од полагања практичног учитељског испита ови учитељи Будимске епархије: Г. Г. Јован Милић Бременики, Теодор Андрић Качвалски, Дим. Радојчић Липовски, Ђорђе Јосифовић Сентадreyски, Ђорђе Тошковић Помаски, Ђорђе Плавшић Ст. Београдски, Харитон Јанковић Борядски, Паво Максимовић Веменски, Димитрије Косић Мухачки и Мирко Маријановић Майшански народни учитељи.

Напротив обавезани су да с концем текуће школске године практични учитељски испит у Срб. учитељшћу неотложно положити имају, из Будимске епархије слѣдујући учитељи: Г. Г. Арон Гойковић Безедечки, Стефан Салмаић Болмански, Јован Николић Вилански, Василије Милиновић Илочацки, Јован Деспотовић Суљошки, Јован Андрић Мољшторски, Милан Маријановић Шарочки, Цветко Милић Сентадreyски, Марко Римски Калашки, Ђорђе Суботиновић Пантелински и Урош Калаићки Сечујски учитељи.

ПРИПРАВНИЧКЕ СТИПЕНДИЈЕ У ВОЈНОЈ ГРАНИЦИ. С радошћу јављамо читатељима Школског Листа, како су прошле године на скупштини общинских представника у Паичеву србски общинари докона-

*) У ланском Пријатељу младежи можете доста предмета наћи, који се по жељи вашој за вечерњ забаве о св. Сави и о другим светковинама, на ползу србског общинства употребити могу. А ако Бог да надамо се да ће и овогодишњи лист скорим градива донети, који се на таквим народним сватковинама употребити могу. Само Господо учитељи на-стойте да са ваше немарности Школски Лист не пропадне! У.

ли, да се у Панчевачкој пуковни ради изображавања ваљаних учители одреде по две годишњи стипендије, за приправнике Србске, кои се у Сомборском учительскоприправничком заводу за велеважно учительско звање приправљају, и кои су намерили по свршетку наука у истой пуковни учительско звање одправљати. На основу тога славна управа пуковни Панчевачке, известивши се код дирекции горњег завода о условима за приманѣ, скорим ће отворити стечај за поменуते приправничке стипендије. Не би ли се овако што и у осталим предѣлима војне крајине учинити могло? Ми држимо, да би се запста могло, и на том основу позивамо обштинаре Шайкашког баталиона, Белопрљванске и Варадинске регименте, као и Хрватскославонских пуковнија, да примеру врстих Панчевачких представника што пре слѣдују.

НАРОДНЕ ПИСАНКЕ. Деца у нашим школама употребљавају сада прописе, на коих корицама има свакојких туђинских, често саблазнитељних карикатура. Многи су учитељи прошле године изјавили уредништву овом жељу, да би добро било дати направити србске прописе са сликама Кнеза Лазара, Милоша Обилића, Кнеза Павла, Доситеја и других знатних Србаља, или са сликама наших предѣла и задушбина, да би се тако деца наша за рана научила познати и любити све оно што је наше. Сад смо у стану извѣстити Господу учитељ, да је књижара Л. Хартмана у Загребу ових дана издала „Народне Писанке Хрватске“ с лепим сликама на завитцима, уз које се налазе и кратке цртице за разјасниѣ дотичне слике. Између слика есу и ове: Доситеј Обрадовић, Драгутин Раковац, Котори и Которани, Рѣка (Фума), палата цара Дуклићина. — Препоручуемо да наши учитељи за своје школе, а трговци за своје продавнице набаве оваке писанке из Загреба. Послѣдина писанка (пропис) стои два новчића, а ризма од 240 комада добија се код издаватеља Хартмана у Загребу по 3 фр. а. вр.

ПРИМЕР ЗА ПОДРАЖАВАЊЕ. У селу Великој Копанњи у Мармарошкој жупанији живи русински свештеник Андрей Поповић, кои је посветио сав живот свој к просвешћивању своих хришћана. У селу тој постои красна руска школа, у којој је и зими и лети пуно деце. Школска соба и собе учитељеве лепо су измоловане; у школи се налази глобус, земљовиди, штице, хват и друга средства за практично обучавањ деце у основним наукама. У лето деца долазе у школу у пет сати из јутра и уче до осам, да могу преко дана родитељима помагати у пољским пословима, па да ипак непренебрегну учењ! — Тако ревност и љубав к просвети и напредку изналази стогдија средства за постићи добре цели, а леност и небрежљивост свагда се изговара да неможе школу надгледати и да нема кад с надзором школе заанимати се! Милина је доја у цркву овога места. Сви момци и девојке носе у цркву велики зборник молитава и духовних песама, кога е гореспоменути свештеник издао, и одатле поју целу службу Божију. Заиста ништа лепше ништа красније неможе бити, него видити смерног свештеника где служи у цркви дубком напуњеној, у којој сав народ заедно поје и слави. Отда небесног и слуша науку духовног пастира свог. — Има ли где и код нас Србаља да се овако чини?

„ШКОЛСКИ ПРИЈАТЕЉ.“ У Загребу почео је излазити с почетком овог месеца нови педагогички лист под насловом: „Školski Prijatelj.

Časopis za promicanje pučkoga školstva.“ Лист овај излази двапут на месец на целом табаку. Цена му е 3 фр. на целу а 1 фр. 50 нов. на по године. До крај ове године цена износи 2 фр. 25 нов. Уредник а овоме листу врстни наш педагогички писатељ г. Франьо Клаић, а издае га књижара Фр. Жупана у Загребу, којој се и предплата пошиљ. Учителству нашем искрено препоручуемо, да уз овај Школски Лист држи и остале наше педагогичке часописе, наиме како овај нови часопис, тако и други с латиницом у Загребу већ ево у девету годину излазећи ваљани школски лист „Напредак“, кој такође излази двапут на месец, а годишња му е цена 2 фр. 50 нов.

УПРАЗНЉНА УЧИТЕЛСКА МЕСТА. У србској великој гимназији Карловачкој упразнићно е место учитеља класичне филологије у нижим разредима са србским и немачким предавањем езиком. Плата е 600 фр. а рок просбама до 1. Јунија код вис. гимназије патроната у Карловцу.

У ц. кр. гимназији Дубровачкој (у Дубровнику иначе Рагузи у Далмацији) тражи се едан управитељ, осам професора ради настављања у латинском, грчком, талијанском, словинском (србско далматинском) и немачком език, повестници, землопису и филозофичкој пропедевтики, и два професора ради обучавања у математици, наравословљу и природопису. Молбенице се подносе на наместиштво Далматинско, и имају бити подкрепљене с доказима, о годинама живота, о верозакону, о свршеним наукама, и о знању езика, о дојкашњој служби, о здравом и крћпком саставу тјлесном и о способности за предавањем еднога скупа (групе) предмета, по смислу министр. наредбе од 24. Српиа 1856. — С мјестом управитеља споена е плата од 1260 фр. а са сваки проф. мјестом од 840 фр. а. вр. — Како управитељ, тако и префесори имају право на десетогодишњи придатке, и то 105 фр. на годину.

Због оскудице проситеља отворен е по други пут стечај на чисто србско учитељско место у Рудни у Банату. Плата е 105 фр. а. вр. 4 ланца ораће земље, по ланца врта, 25 пож. жита, 10 пож. кукуруза 20 фунти соли, 8 фунти свежа и два хвата дрва. Молб. имају се конзисториј Темишварској поднети.

ИЗ ТУРИЈЕ јављају, да е прошле недеље у вечерњој девољчкој школи тамошњој испит на подпуно задовољство публике обдржан.

БЗ Ко жели Лист овај држати нека се изволи што скорије пријавити, почем с подпуниим бровњима од почетка ове године још послужити можемо.

Дужнике ланске и прекланске озбиљно опомињемо, да се за 14 дана одуже.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нов.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 9.

У Сомбору 15 Мая 1868.

Год. X.

Телесно васпитање.

(Настављено).

3. О ОДЕЛУ.

Тело наше нема природног одеда, које би му кожу од спољашњег уплива и од промене температуре чувало, с тога потребуемо ми одело, које ће нас од зиме, влаге и велике врућине чувати и бранити. Одедо треба да одговара природним потребама тела нашег, температуре ваздуха, добу године, времену и поднебију у коме живимо, и стању здравља нашег. У обште на то се има пазити, да трбух и ноге држимо топлије, а прси, врат и главу неваља ни у зиму јако утопљавати; притом чувати се ваља да се јако не знојмо, нити да прозебе-мо. На све ово има се код деце још већма пазити, него код одраслих људи.

Врло је штетно тесна одећа, по томе што стешњава удове тела нашег, препречује и отежава течај крви, дисање и слободно мицање. С' тога неваља давати деци да носе тесне и кожане капе без обода или с малим ободом, не треба им ерат стезати навратницима (краватли, марама на врат), нити допустити да девојке носе мидер или да халћине стежу рибином кошу (фишпаном) или гвозденим шипкама. Деца би могла преко лета сасвим головрати и с отвореним прсима ићи, а на глави лаке капе са повећим заклоном, или слампе шешире с великим ободом носити. Такође сво одедо деце треба да је пространо и алватно. Око пояса неваља да се деца стежу ременом и затегнутим поясевичама. Притом на одеду деце не треба никакве излишности трпити. Још се приметити има, да је за зиму најбоље вунено, памучно и угасите боје одедо, а за лето ланено, лако и отворене особито беле или сивасте боје одедо по здравље је најпробитачније.

Обућа како за мушку, тако и за женску децу, треба

да е удешена према позн ни сувише пространа нити тесна. Ко у детињству и у младости носи тесну обућу, тиме изквари прете и стопалу, на целог века пати од жуљва и ноге му се зноје. Ноге ваља чувати од влаге и мокроте и од сваког пазеба, али у летњ суво доба могло би се допустити да деца школска погдекад босонога иду особито кад се сиграју. Тиме ноге очврстну и здравље буду. —

Постеля, на којој одраслија деца и младићи спавају, треба да е тврда и испуњна коњском струњом ил кравиом длаком, или сеном и сламом. Перѣ сувише греје, па с тога за младе люде никако није пробитачно, и саме узглавнице ваљало би да су место перја коњском струњом испуњне. Покривач треба да е тапак. Дуњма за живот главе нетреба младеж да се покрива, ер то е јошт далеко опасније, него на перинама спавати. Постеля треба да е у кревету и то висока. Спаванѣ на земљи и на патосу, или на узвишеним нешто мало од земљ даскама, као што е обичај у наших простих люди, неваља.

Напоследку споменути ваља, да е бодисанѣ лица варварски и шкодљив по здрављѣ обичај. По сведочби свију искусних лекара белило и руменило квари образ и зубе и причинява, да се оне особе, које тим себе мажу, пре времена слабају и ослабе. С' тога би ваљало, да сви паметнији люди а особито матере женску децу од тог рђавог обичаја одвикну и да се строго забрани употребљаванѣ сваковрстне штрике, која код наших простих Србких у садашњ време силна опустошенија чини, здрављѣ им кварећи и ругобу наносећи.

Свештеници, и лекари! Ви сте у овом делу једини саветници и помоћници. Говорите, учите, светуйте отчински жене и кћери простог народа нашег, нека оставе овај неваљали обичај, који на срамоту, и на безправственост служи и здрављѣ подковава! Уверен сам, да би својском настојању вашем за кратко време за руком пошло штриканѣ и многе друге шкодљиве обичаје искоренити.

4. О ЕЛУ И ПИЋУ,

Раном то ест елом и пићем додаје се телу човечијем градиво онако, из каквога се оно састоји, и које му е нужно да се крепити, снажити и обдржати може.

Одрасноме човеку треба само толико ране, колико е нужно, да се попуни оно што се у тјелу поквари и као непотребно напољѣ избаци. — Попуњаванѣ раном мора у равно-

тежи стајти са потрошеним и одлученим из тела човечег деловина. А ако е равнотежа та поремећена, морамо се старати да јо опет успоставимо. Ако е болешћу раненѣ или великим напрезањѣм много саставних честица телесних изгубљено, то следуе слабост, која се само онда може одклонити, кад се губитак градива телесног раном надокнађуе, и по томе у стану оздрављена мора човек више ране пријати, да би могао тело своје опоравити и изгубљено здрављѣ повратити.

На то код одраслих люди напредно стањѣ налик е дечие редовно стањѣ. Докгод тело човечие расти, а то е до 21 — 24 година, нужно е да му се раном не само надокнађују излучене и избачене честице, него да се јошт и градиво додае, што е за растенѣ и очвршћенѣ тела нужно.

Из овога следуе, да е раненѣ деце и младежи од веона велике важности, те по томе на то се има брижљиво пазити, како се и чиме се младеж у добу развитка свога рани. Што е млађе дете, то све већма од добре ране зависи његово телесно здрављѣ и развитак.

Овој потреби учинила е задоста мати природа, давши детету материно млеко, као најпростију и за напрсчад најсходнију и најбољу рану. У материни млеку има свију оних честица, из којих се тело наше састоји; притом дете е кадро млеко брзо и лако сварити, стога е оно најбоља и подпуна рана мале деце.

Здраве матере, које су кадре децу доити, треба да за свету дужност сматрају саме доити децу, нити их осим болести и велике слабости и што друго од ове свете дужности решити може. — Одјиче најбољѣ се налази на сиси своје рођене матере, с' тога му без велике нужде потреба ову природну рану и задовољство закраћивати. — Кад зуби пођу, а то е у осмом или у деветом месецу, онда се може дете почети и другом раном ранити, и мало по мало а не уздавнут од сисе одбити. Дуже од једне године дана име нужно децу доити.

Ако мати име у стану дете своје доити, онда се мора зарад тога узети дојкиња. При избору дојкињѣ ваѣ за савет питати савестиног и искусног лекара, који е и иначе при одрањивању деце најбољѣ саветник. Дојкиња треба да е у кући и под надзором матере детинѣ, која с њоме већ и ради свог детета има у свему благо поступати и добро јо држати. —

Жалостно е, што имућнији люди наши без сваке нужде децу

на дойкиниѣ даю, и што се отмене варошанке стиде и за пониженѣ држе децу свою саме доити. То ѣ знак покварености и крайниѣ лудости. И за саму царицу нема лепше ни племенитие дужности, него што ѣ довиѣ свое деце.

У место довиѣ или уз слабо довиѣ — кад мати мало млека има — ране децу пресним кравним млеком, кое ѣ с водом помещано и шећером заслађено, но ово се само по лекарском упутству чинити сме.

На краю прве године починѣ се дете мало по мало навикавати на рану одраслих люди, и кад трећу годину наврши, онда се може већ сасвим на такову рану навикнути. Но овде се приметити има, да деци ниѣ слободно давати све оно што стариѣ люди за ѣло и пиће употреблюю, и особито их чувати валя од яког пића, од тешких ѣла, од посластица и странноземских зачина, кои крв раздражую.

Нека се деци даѣ за ѣло и за пиће само оно, што ѣ природи нѣиховой сходно и што им нарав подноси, а не што би им свариванѣ а с тим и здравлѣ кварило, и нѣи на облапорност дражило. Простота, уздржљивост, умереност есу врлине, кое по здравлѣ дечие најболѣ прияю, а чим дете то трое непознаѣ, и чим му се омили неумереност, облапорност, неситост, примизгиванѣ и избиранѣ ѣла и пића, одма се оно раздражи и разнѣжи, и тим се подкопава здравлѣ, веселост и задовольство.

Млеко ѣ најболя рана и пиће за децу. То ѣ нѣихов свакидашнѣ лебац, то ѣ нѣихово подкрепленѣ и оснаженѣ. — С млеком нека се даѣ деци по мало бела леба, али пазити валя да лебац тай ниѣ гнѣцаван, него нека ѣ добро умешен и испечен. Говеђа поливка с яѣтом у нѣой размућеним, ровито яѣ, крто месо, добро испечени лебац, масло, лака теста и грах са кога ѣ люска скипута, — есу по децу пробитачна рана. Варива су само онда добра по децу кад се с месом помещано даю. Землюника (кромпир) ниѣ по здравлѣ дечие пробитачна, особито ако се често, много, и без меса деци даѣ; ѣр се одтуда може залећи скрофулозна болест, од кое сад и онако многа деца пате. Воће ниѣ врло питаво, али кад се деци умерено даѣ, добро им прия. Со ѣ такође по здравлѣ и напредак дечии у елима нужна, и само ѣ онда шкодљива, ако се неумерено употреблюѣ.

За одржанѣ живота нужно нам ѣ и пиће. Нѣиме се на-докиѣую водљикасте честиче телесне, што их на плућа, на кожу и кроз бубрежке из тела избацуемо.

Найболѣ е пиће за децу и за младе люде вода, и то из студенца или из извора црпљива, у којој има креча и нешто угљенове киселина. Добра е за пиће вода бистра, чиста, свѣжа, без боје и мириса. Где се пие речна вода, ту би ваљало најпре од страних честица разчистити (дестилирати), и тако чисту и скорашњу употребљавати. Чим дете почне сису остављати, ваља га на воду навикавати. Док се деца скоро искључиво млеком ране, не треба им давати воду врло ладну, него онаку, која е у соби мало престаяла и од собног ваздуха се угрејала. После тога ваља их мало по мало на пиће свеже воде навикнути. Никако пак ние преко зиме слободно ону воду деци за пиће давати, која е на слободном ваздуху (н. пр. у каблу, ил у кувини) дуже времена држана и готово следила се.

Рекосмо да е вода најболѣ пиће за децу. Млеко, лети ладно а зими угрејно, давати ваља деци сваки дан да пию.

Кафа и чай есу раздражљива пића и слабо ране даю, с тога их не треба деци давати. Но ако ко баш неће да без кафе децу одрани, тај нека им дае сасвим белу кафу у којој е тек $\frac{1}{8}$ кафе а $\frac{7}{8}$ млека.

Обичне чоколаде у којима има раздражљивих зачинака ретко би ваљало деци давати, и то само мало у млеку. Кафа од жира само е за болестну шкрофулозну децу, а здравой ние од потребе.

Стариој одраслој деци, која су слаба и која мало живости показују, добро е кадкад по неколико капи лаког белог вина или чашицу доброг ал лаког пива за пиће дати. Иначе вино и пиво не треба да се деци и младићима редовно за пиће даје. Ракія е прави отров за децу и за младе люде, и врло неупутно поступају они родитељи, кои деци својој ово алкохолско пиће пити допуштају, ер тим се сав унутрашњи строй њиховога тела искида и разруши. Ово е зло код нашег простог света јако мах отело, и ваљало би да свештеници, учители, и све старешине прену се од дремежа, и да моћним своим упливом родитељ освесте о убитачности ракије и јаких пића по млади нараштај њихов. — Као што безсмислено и лудо чине прости люди, кои децу ракиом поје, тако исто неупутно поступају отмени люди, кои децу зарана навикавају на чай, на чоколаду, црну кафу и на јаку белу кафу, — а јошт горе кои им ликера и пунца пити дају. —

Докле се дете дои мати ил' дојкиња има се чувати од раз-

дражљивих ела и од шумних забава и веселя. Она треба да е срцем и душом тој светой дужности својој одапа, и да јо с вољом и самопреговарањем дању и ноћу врши. Врло е добро да често на слободан ваздух изађе и да се умерено прохода, али јој се чувати ваља од назеба, од ярости и сваке срдњѣ, и нетреба да се плаши и у страху да живи.

Сва околина пића има се брижљиво чувати да јо невређа, и има с њоме благо поступати, ер од тога поглавито зависи здрављѣ одојчета.

Пошто се дете одбие од сисе, пазити ваља да се раном непретовари. Болови у трбуху, које мало дете само дреком и бацањем објављуе, и пролив, есу знаци да му е желудкац покварен, с' тога у том случају одма ваља у ранењу поправити што е неупутно, а ако неуредно станѣ за дан ил за два неопустити ваља лекара у помоћ звати, а нипошто се на врачаре и бајалице не уздати. —

Како мању тако и већу децу чувати ваља да се необеду; ела ваља им на мале делове исецкати и упутити их да полагајо еду и добро сажваћу. Врела ела ваља најпре разладити и тако деци давати. У обште су врела ела и ладна пића по зубе и желудкац деци шткодљива, с тога треба да се од њи деца чувају. —

Умереност и уредност у елу и у пићу неможе се доста деци препоручити. Благо оном ко се на те врлине из ране младости навикне, и ко се њи целог живота постојано држи. Тај се може поуздано падаати постојаном здрављу, а то е овде на земљи највеће благо човечје. Ко е у елу и пићу неумерен и неуредан, тај е изложен свакојаким болестима телесним и душевним, које му живот огорчавају и пре времена га у гроб свале. Глад и жеђ код здраве и неразиђжено деце есу знаци, по којима се зна да им треба дати ести и пити.

Деца што се одбию од сисе треба да добию пет пута на дан ести и то ујутру и у десет сати пре подне нека до-ручкују, у подне нека обедују, у четир сата после подне нека ужињају, а на два ил три сата доцније нека мало вечерају. Зимѣ се мора више давати ести него лети; док дете расте потребуе такође више и болѣ ране него иначе. У опште родитељи треба да децу своју добро ране, да сасудове у којима се ело кува чисто држе, и да нипошто недаду у бакарним некалассаним судовима кувати.

Почем многа деца имаю обичај свашта у уста метати, то

нека их старији чувају, да немећу у уста обондисане играчке, кошчице, папирчиће, оловке, игле, новчиће, и т. д. и да не гризу орахе и лешњикове.

Пушенѣ дувана за младе люде док се у добу растенија и развитка налазе шкодљиво е, особито ако се они с говорениѣм на глас и с пониѣм занимају. Найболѣ би било, кад се видѣдан младић пре двадесет четврте године овой безпослици научно неби. Децу, што иду у народну школу, треба брижљиво од пушенја чувати, и ово им строго забранити. Кои се учитељ сам од ове неприродне потребе уздржати кадар, тај ће и сам своје здрављѣ подпомоћи, а деца и простом народу дати ће тим добар пример, на кои ће се они радо угледати.

Осим свега овога родитељи и васпитатељи имају пазити, да деца телесну нужду уредно свршую; нарочито учитељ нека дете, које се нуждо ради напољ иште, без задржаванја напољ пушта.

Из свега досада реченога види се, да е негованѣ и одхрањиванѣ деце с великим трудом, брижљивошћу и пажљивошћу скопчано, али е оно една од најсветијих дужности, с којом родитељ упознати и коју им највећма омилити ваља. На жалост сиротинја и незнаиѣ највише сметаю добром одхрањиваню деце; с тога у дужност учитеља и свештеника спада, с едне стране упућивати люде, како им ваља децу ранити и одхрањивати, а с' друге стране дужни су они у народу любов к радиности и паметной штеднијо побуђивати, како би се тим начином осиромашенѣ предупредило, а домаће благостанѣ подпомогло, у коме се болѣ и деца одхрањивати могу.

(Свршиће се.)

Божје Заповѣди.

(Неколико лекција из Катихизиса у III. разреду народне школе).

IV.

ЧЕТВРТА ЗАПОВѢД.

(Продуженѣ.)

Зашто е забранѣно у дане празничне тешке послове одправляти? Зато е забранѣно у дане празничне тешке послове одправляти, да би ми без сваке препреке могли у те дане богоугодна дѣла чинити и за спасение душе свое и своих ближних старати се.

А зар не би могли добра дѣла и у радне дане чинити? Можемо и дужни смо доиста и у радне дане добра дѣла чинити и за спасение свое душе старати се, ал коме послови недопунштаю да то по сваки дан чини, тай треба бар недѣльне и празничне дане да проводи старајући се за спасение душе свое.

Колико смо се пута дужни сваки дан Богу молити? Сваки дан дужни смо Богу се молити утром и вечером, пре и после обѣда (ручка), пре и после вечере, а осим тога валя нам се, у колико е то могуће, помолити Богу пре сваког посла, а захвалити Богу кадгод кои посао срећно довршимо. —

У обште свагда и на сваком мѣсту треба да се сећамо Бога, и да хвалимо и славимо свето име његово, ал особито и по преимувству треба у дане недѣльне и празничне, да се поучавамо у свакој врлини, да чинимо дѣла Богу угодна, и да се вештамо у пояню духовних пѣсама и у богомольи, као што нас савѣтуе св. Апостол Павло:

„Яко чада свѣта ходите. Плодъ ко дѣховный есть въ всякой благодѣтели и правдѣ и истинѣ. — Искѣшающе что есть благоугодно Богу. — Исполняйте са дѣхомъ, глаголюще себѣ въ псалмѣхъ и пѣніихъ и пѣснехъ дѣховныхъ, воспѣвающе и поюще въ сердцахъ вашихъ Господеви, Благодарѣще всегда ѿ всѣхъ ѿ имени Гда Исуса Христа Богу и Отцу.“ — (Како чада свѣтлости живите, ер е плод духовни у свакой доброты и правды и истини. Истражуйте што е Богу угодно. Испунывайте се духомъ, говорещи межу собою у псалмима и пояню и пѣсмама духовнимъ, пѣваючи и припѣваючи у срдцима вашима Господу; захвалюючи за свашто у име Господа Исуса Христа Богу и Отцу. (Ефес. 5, 8, 9, 10; 18—20.)

„Главоу Христову да вселаетса въ васъ когатиу, во всякой премудрости оучаще и браздмляюще себе въ псалмѣхъ и пѣніихъ и въ пѣснехъ дѣховныхъ во благодати поюще въ сердцахъ вашихъ Гдѣви. И все еже аще что творите словомъ или дѣломъ, вса во имя Гда Исуса Христа, благодарѣще Бога и Отца тѣмъ.“ (Наука Христова, нека се богато усели межу вас, у свакой премудростинучеши и светуючи сами себе са псалмима и поянии и песмама духовними у благодати поючи у срдцима вашима Господу. И све штогод чините рѣчию или дѣломъ, све чините у име Господа Исуса Христа, хвалеши Бога и Отца преко нѣга.) Колос. 3, 16 и 17.

Како нам валя поступати према своим мла-

ђима и служитељима у дане недѣљне и празничне? У дане недѣљне и празничне дужни смо и своје млађе и служитеље од тешких послове ослободити, поучавати их у закону Божијем и у сваком поштену, допустити им да иду у цркву, ако не сви, а оно редом једне недѣље један а друге други, и саветовати их да се клоне рђава друштва и неваљалих места. — Особито пак дужни су господари и госпође настоявати, да се млађи њихови поштено владају и да се у велике посте причешћују. Господ Бог овим рјечма заповѣда нам да и млађима својима у празничне дане одмора дамо: „Седми е дан одмор Господу Богу твојме; тада немој радити никаква посла, ни ти ни слуга твој, ни слушкиња твоја, ни живинче твоје, ни странац који е међу вратима твојима.“ (Исхода. 20, 10.)

Има ли случајва, да нам е кадгод слободно тешке послове тјелесне у празничне дане радити? Има, и то свагда кад то прека нужда и невоља наша или наших ближњих изискуе. Н. пр. кад треба пожар погасити, човека ил марвинче од смрти избавити, бранити себе и друге од злих људи, лечити и дворити болестнике, или ма које друго дјело милости указивати им. У тим случајвима не само да е дозвољено, него нам баш сам Христос Спаситељ заповѣда да радимо, толкујући овако четврту Божију заповѣд: „Љубави чловека ради крвѣ, а не чловека ради. Тјмже Господъ естъ Ѣдинъ чловекии и ѡбѡвѣ.“ (Марка 2, 27 и 28.)

Којма се рјечма у св. Писму нама заповѣда, да подпомажемо сироте и удовице? Дужност помагати сироте и удовице на много се мјеста у св. писму нама препоручуе, од којих ћемо ми само једно из посланице Апостола Јакова навести, које овако гласи:

„Вѣра чиста и нескверна пред Богомъ и Отцемъ ѿа естъ, еже посѣщати сирѡхъ и вдовицъ въз скорбѣхъ ихъ, и нескверна естъ крѣсти ѡ мѣра.“ (Вѣра чиста пред Богом и Отцем ест ова: надгледати сироте и удовице у њиховим невољама, и чувати себе непоковарена од свѣта.) Соб. Посл. Јак. 1, 27.

Који грѣше противу четврте Божије заповѣди? Противу четврте Божије заповѣди грѣше:

1. Они који презиру цркву и службу Божију, и неће да долазе у недѣљне и празничне дане на јавно Богослужење.

2. Који у цркви непристойно стоје, немолѣ се Богу и непазе, него се смјѡ и разговарају.

3. Кои обичне своє тешке послове у те дане неоставляю, или недѣльом до подне отправляю трговину, рукодѣля или судске послове, а после подне се чаще, ошину, и безчасте име Божие.

4. Сви они, кои се у те дане предаю неумерености у елу и пиѣу, многом играню и светским необузданим забавама; и кои по крчама иступления у те дане чине.

Окром светкованя недѣльных и праздничних дана, шта на м се још заповѣда у четвртој Божіој заповѣди? У четвртој Божіој заповѣди заповѣда се нама да ми у обичне тежатне дане своє послове прилѣжно радимо, и да их на време свршимо.

Кое су то рѣчи, с којима се нама заповѣда да смо дужни у тежатне дане радити? Рѣче, с којима се нама заповѣда да смо дужни у тежатне дане прилѣжно радити и своє послове свршивати есу ове:

Кад е Бог човѣка створио и у рай сместио заповѣдио му е да чува и обрађуе рай земни: „И постаби Господъ Богъ човѣка въ рай во вѣдѣмѣ, еже воздѣлати и храниити его.“ (I. Мойс. 2, 15.)

Кад е Адам из рая због непослушности изагнан, рекао му е Господ Бог: „Въ потѣ лица твоего оукси хѣлѣх твой, доидеже възбратишиа въ землю ѿ неже възатъ выхъ еси.“ (I. Мойс. 3, 19.) У знаю лица свога естиѣш хлѣб свой, док се не вратиш у землю од кое си створен.

У четвртој заповѣди изрично заповѣда Бог свакоме човѣку: „Шестъ дній дѣлаи и сотвориши въ нихъ вса дѣла твоя.“

По томе дакле, дѣцо, сви они люди и жене грѣше и вређаю Бога, кои неће да раде, него се ленѣ и сваки час праве себи коекакве назови светачце, па светкую младе петке, пролетне четвртке и друге незаповедне светковине, с тога што им е леньост мила.

Знаете ли кое изречение Соломоново, коим се нама вредноћа и трудолюбивост препоручуе?

„Иди к' мраву, леньивче, и види како он ради, па ради и ти онако и буди мудриј од нѣга.“

„Иди к' пчели, и види труд нѣн, и какав јой е валян посао, и како е сваки любви и слави, ма да е малаца и слаба.“

„Ко свою землю ради, тай ће имати хлѣба, а лень ће довека пун сиротинѣ бити.“

„Ко свою землю ради битће сит хлѣба, а ко неради битће сит глади.“

Изображаванѣ учителя.

У Немачкой има 148 препарандия, управо семинария за изображенѣ учителя, и то у Баварской 10, Баденской Виртембершкой и Хеской свуда по 3, у Саксонкой 11. у Пруской 60, у Хановерской 11, а у осталим државицама по 1 ил 2 а у немачким провинцияма аустрије 15. Гледећи на брой становника долази у Хановерской на 170,000 една, у Саксонской на 200,000 у Прайской на 300,000; у Хеской Баденской Виртембершкой и у Баварской на 4 до 500,000, а у Аустрији на 1,333,000 една. Међу овима има женски препарандия у Пруской 10, у Аустрији Саксонской и Хановеранской по 2 и има за изображаванѣ еврейски учителя у Хановеранской и Пруской по 1. Течай траје у Саксонской 4, у Пруской 3, и у осталима по 3, 2, и 1, год. дана. Средњи брой ученика е 50, ал има дегде и мањѣ, а дегде и до 100. Плате учителя на препарандијама у Аустрији износе 800 ф. а у осталим 800 до 1200 ф. ср. а плате управителя као главних учителя у Аустрији 1000 ф. у осталима веће, у Баденской 2000 ф. у Пруской 1500 талира а у Саксонской 1600 талира (по 1½ фр. ср.). Препарандије су намештене по мањим варошицама, у Пруской баш с намером, пошто се држи, да су мања места што се тиче јавнога морала сила боља, него велика места и престолнице, ал држи се, да е и другаче оно, по будући живот учителя сила удесније. Уза сав изредан рад немачких препарандија опет се више: да се неучи довољно из Психологије, као најпоглавитие науке за васпитанѣ; да се не учи довољно од немачке историје и литературе као главних за буђењ отаџастволубља и единства немачког; да се не учи довољно природословија, као најглавнијег знања данашњег времена; да се неучи рисања ни довољно економије, као поглавитих струка за раднички и ратарски живот. Далѣ е тужба на гимназије, да не приправе децу онако ваљано, као реалке, и има држава де е забранѣно да се из гимназије никако више непримаю

деца у препарадију, по само из реалке, пошто се осведочило да ово далеко вештии учитељи буду него гимназјалци. Недостатак преднаведених наука јошт већма се замера на учитељима старијима, те сад свима средствима навалюје, да надокнаде оно, а ту су најглавније учитељске скупштине и друштва, де највештии од свију држе предавања о питањима из предпомених струка најглавнијима, те тако су данас питања из горенаведених струка најглавније теме у тима скупштинама и састанцима.

Записник.

Вођен у јавној седници збора учитељског, држаной у месту Турји дана 3 Априла 1868 године.

Присутни: Пречастни Господин Наместник окружни школски управитељ и збора председник Петар Чолић, Пречаст. Госп. Протоп. Алекс. Зарић, Пречаст. Госп. Никола Грегоровић, Аврам Борђошки, Петар Марковић, Ђорђе Каћански, Сима Маниски, М. Ковачевић, Пая Николић Ђорђе Иванић, Любомир Каћански свећеници, и часни Г. Лазар Каћански ђакон и старатељ школе Ст. Томашке, Госп. Мита Поповић бележник и старатељ школе Турјиске. Г.Г. учитељи Велько Поповић, Чедомир Бошняковић Турјиски, Јов. Настић, Нестор Миковић, Паво Дамяновић, Лазар Михайловић и Младен Стефановић, Ст. Томашки; Васа Клаић кулпински, Јосиф Ђулинац и Дамян Суботић Футошки, Јов. Петровић Пирошки, Станко Груић, Ст. Врбашки, Панта Поповић, Паво Јовановић, Каћки, Порфири Бабић Госпођиначки, Алекса Вуић Гложански, Ђорђе Глибовски Србс. Бечейски, Мита Јосић Н. Садски, Васа Баић из Кисача, Алекса Анђелић Бечечки, Ар. Поповић Шовски, Милош Теодоровић Пивнички, Тома Симоновић Футошки, Лазар Ђулинац Паланачки, Паво Мирковић Ст. Ивана, Стеван Жекић Бечейски, Ђура Вуић Клирл Петровеселски, Стеван Симоновић отвѣтник, и Светозар Недельковић економ из Каменице, Г. Јован Радосављевић пен. учитељ, Ђорђе Радосављевић из Турне, Коста Стефановић из Н. Сада, пречаст, Г. Михаил Стефановић парох Ст. Кера, Г. Прока Лазић учитељ Силбашки, Госп. Мита Ђорђевић правник из. Ст. Бечея, Васа Крстоношић, приватник из ст. Кера, Сава Каћански економ из Ст. Томаша, Милош Гргаров и Пера Радов из Кисача, Ђура Когаров из Пироша, Срдан Субашић из Госпођинце, Живан Ботић из Ст. Кера, Ђорђе Р. Стефановић Пая Р. Стефановић, из Ст. Томаша, Александер Јаковић из Ст. Томаша, Г. Милан Јойкић економ, Стеван Р. Стефановић екон. Пая Јойкић Тудор, Гавра Медуринић общински кнез, Глиша Новаков и Мита Јосић, заклетници, Јован Вуић; Душан Ђендић, Милош Јойкић, Мия Томић, Мита Попов, Паво Медуринић, и Ђура Теодоровић, из Турне, Андрей Сарин, правник и Лаза Сарин из Ст. Томаша, Ђорђе Чолић, Аркадија Кунић, Јода Зеремски из Турне.

Горескупљени збор учитељски приставши у местну Турійску школу, помоли се Богу и пречастни господин Петар Чолић председник отвори збор са кратком али езгровитом беседом поздравивши у ньој скуплене чланове, и разложивши још потребу и цел збора тога, а затим позове вредне чланове збора на својски и заједнички рад. — Госп. учитељ Насић предложи прво избор деловођа, за ког буду Г. Ђорђе Јовановић Бележник Турійски и г. Нестор Миковић учитељ Ст. Томашки изабрани, затим се поведе реч о дневницама учитељским, које су на првом сбору учитељском у Ст. Томашу предложене, и ради одобрења висок. Министарству поднешене, на које је од високог Министарства од 10 октобра прошле год. под броем 191 и 192 и одлука изишла, да се учитељима сиромашног стања дневнице при путовању на учитељске зборове, из општинске благаянице одреде, — али која нису од политичне власти на све општине још стигла, и зато нису сви учитељи могли речену дневницу добити, због чега неколицина налазећи се у оскудном стању, нису ни могли овај збор посети. Зато се поново поведе реч о томе, и заклучисе, да се молба на дотично место опреми, да се свима учитељима без разлике, приликом путовања на зборе учитељске дневнице издају.

Госп. Председник предложи, да едан од Г. Г. учитеља, са децом ради практично молитву Господњу, која је за овај збор у првом збору округа овог заказана да се практично а и писмено изради, и Г. Насић на жељу већине предаваше деци речену молитву, где су га сви присутни са особитом пажњом и задовољством слушали. Затим буде збор у 11½ часова прекинут, чрез парастоса, што се у томе часу у Св. храму Божијем врлом родољубу Сими Р. Стефановићу одпочео био, на ком је цео збор учествовао. —

По подне истога дана у 4 часа скуп се збор опет у школу, и по молитви позове Г. Председник г. Насића да свој рад практично продужи, но будући да је тај рад доста огроман, и више времена се зато иште, то збор сам позове раденика, да свој рад само прочита, како га је писмено г. Насић израдио, које он и учини. По прочитању повела се реч о законима божијим и заповедима се жива распра о томе, да ли учитељ треба покрај Божијих и грађанских закона да спомене, и по дугоме саветовању и разлагању, преда се ствар гласању, и већином се реши да се и грађански закони детету могу напоменути. —

Госп. Лаза Каћански примети г. Насићу, да му је састав

и тумачењ изредно, по да би требало, да су троица од учитеља, исту молитву тумачили, и то едан само за I. разред, други за II. разред, и трећи за III. разред, да се тиме означи сваки рад по себце, кои е за кои разред, будући е Г. Настић за сва три основна разреда предаво, ово се већином усваја, осим Г. Дамяновића, кои рече да е ово предавањ за учитеља, — а не за ђаке — и кои треба да знаду, шта е за кои разред. Приметило му се, да смо се зато састали, да и оне научимо, кои нису довољно вични у томе послу. Затим се пређе на други предмет. Писањ и читавањ гласника са сугласницима на слоге и речи; — ово е радио г. Дамяновић вешто и одрешено, и сви су га с пажњом гледали, и слушали, и по свршетку посла, примио му е збор рад са хвалом. Приметило му се само, да ние нужно, сваки дан при написивању писмена питати дете за поедине потезе тога писмена као н. пр. које е усправљен, које положен, савиен, танак и дебео потез. —

По извршењу предмета, позове Г. Председник, да се на други предмет пређе, и то: читањ приповедака, и да едан од старијих учитеља тај посао ради, а млађи и вешћи — новог метода — учитељи да га прате, и да му рад онде исправе, де раденик о томе неби довољно вештине имао, и почеи се ни едан од старијих учитеља за исти рад ние јавио, то Г. Настић предложи, да збор едниог ма ког измјеђу себе има одредити, кои ће тај посао практично радити, и тај кои се на рад позове нека каже или да незна радити, или неће да ради. На то се Г. Ник. Бугарски сам понуди, да приповедку из Буквара „Туђе недирай“ практично ради, а садругови да га исправе ако где погрешно буде. Г. Бугарски е рад свой на обште задовољство свршио, само му се приметило да е мало обширан у послу своме био. —

Госп. Дамяновић сам ние са послом задовољан, и позове јошт едном да се исти предмет повтори од едниог старијег г. учитеља, о ком е сумњао да е исту радњу разумео. Замерио му се, да нема права јавно ни о коме сумњати. Г. Дамяновић опозива своју реч да ние никакве сумњи ни о коме имао. Пређе се на четврти и последњи заказани предмет кои е првог збора у Ст. Томашу заказан да се писмено изради, — и на „Економију“ у обште. Г. Председник пита, вли се кои од Г. Г. учитеља за ово приправио да то збору писмено прочита, на које се јаве Настић и Стефановић, да су готови своју радњу

прочитати. — Г. Настић чита свой писмени саставак о економији, што га је за конференцију ову изразио. Нико му ништа непримећује. Стефановић свой рад није читао будући да није по одлуци поменуте тачке послао тај израз, но само једну струку, посебце из економије. Напоследку Преч. Г. Петар Марковић примећује да средињи нараштај неуме нови и обшти правопис да добро чита, а будући су најновије најполезније књиге омладинске све овим правописом писане и печатане, то моли г. г. учитељ, да би у школама својим више позорности томе правопису поклонили. Једногласно се предлог приглагољава и усваја. —

По молитви благодарности разрешава Г. Председник збор у 8 часова вечера, уједно заказујући седницу за 4 Априла у 9 сати пре подне. —

Другога дана т. е. 4 о. м. по молитви, отвори г. Председник збор у заказано своје време, и позове деловођу Миковића да јучерашњи записник прочита, позвавши чланове да пазе, ако би ко имао што на записник приметити. По прочитану имена присутних чланова, видело се да гости овог збора нису сви пописани, због чега се сад прво то пописивање доврши; и затим се стане записник отсек по отсек читати, а уједно одмах и сваки отсек наново претресати, што се методични питања тицало.

По прочитану записника, избере се један одбор од 7 лица, да спреме и донесу предлоге за саветовање после подне.

У који одбор буду следећи изабрани: Г. Јов. Настић, Паво Данијеловић, учитељи Ст. Томашки, Стеван Жекић, Ђуро Глибонски учитељи Бечейски, Велько Поповић учитељ Турјиски, Мита Јосић учитељ Н. Садски, и Никола Бугарски учитељ старо Керски, — у један час по подне распусти г. Председник збор заказавши у 3 часа истог дана седницу.

По подне у 3 часа истог дана отвори Г. Председник збор и позове изабрани одбор, да предлоге за саветовање што га је склопио збору прочита. Г. Жекић одборски перовођа чита прву тачку одборског записника, којом се од овог збора извешће иште од треће тачке ланског одбора, за овај сазив збор предложене т. е. о фондови школски за сиромашну децу и о руковању њином.

Гђи. Поповић Бележник и старатељ школски из Старог Кера, даје извешће о тамошњем фонду школском, који од 1852 год. већ постоји, и у који се годишње 10 ф. 50 нов. а. вр.

улаже. Ст. Томаш дае годишнѣ у поменути фонд 21 ф. а вр. Турия 30 ф. а. в. Кулпин 21 ф. а. вр. Шове 10 ф. Футот 24. ф. г. Ђулинац учитель Футотошки напоменуо е неки 15. ф. а. в. кои су се новци приликом тамошнѣг дечиѣг мајалеса скупили и г. Сави Стойшићу местном школском управителю предади. Предложено, да дотични одбор школски отоме извешће будућој конференцији донесе. Проча г. г. учители, нису дали никаквог извештаја о своим школским фондовима. —

Примећено е, као да се неки г. г. учители устручавају јавног рачуна о поменутих фондовима давати. — Неки се обещали да ће поднети извешће тако или будућем збору учительском, или још пре писмено срезком школском одбору среза овог, кои ће се за те и за многе друге важне ствари школске још за трајнѣ овога збора образовати,

Друга точка одборска пита, за пету точку ланског одбора, у којој е предложено искати одобрениѣ од високог Министарства за држанѣ учительски зборова у ширем кругу. Почем до данас још ништа се о томе поискивању незна, заключено е о томе извешће од частне конзисторије молбено искати, да ч. конзисторија о свему томе срезком школском одбору јави, а најпаче, ели закључак ланског одбора послала Министарству, и ели о томе каква одлука од високог Министарства стигла, и шта е све до сада у погледу том чинила. По довољном расправљању, предлагању, и закључењу горње ствари, пређе се на избор срезкога одбора, у кои буду осим пречастнога Г. намесника Николе Грегоровића као председника још 6 лица изабрани а наименце Г. Лазар Каћански Ђакон и старатељ србске Ст. Томашке школе, Г. Мита Поповић Бележник и старатељ Старокерске школе, г. Јован Насић Нестор Миковић учители Ст. Томашки, Велько Поповић учитель Турийски, Аркадија Поповић учитель Шовски.

3. Ели што одговорено, на молбу народних учителя округа Н. Садског у којој е молбено, да се за врховног управителя наши народни школа Г. Н. постави? —

4. Да се изјави жалост овога збора, и у записник уврести за оним трудбеницама наши школа, које пемила смрт из средине наше отрже. По молению Богу за душе њихне, уврстесе имена, као што слѣдую: Григорие Крстоношић свештеник из Ст. Кера, и управитель местне школе, Сава Стойшић свештеник старо-футотски и управитель местне школе, Сима Р. Стефановић старатељ школа Турийски, и Сима Теодоровић учитель Товаришки.

5. Да пречастна консистория што пре распише предлоге по налогу високог Министарства, кои би се на идућем дицезалином збору решавати имали.

Напоследку скупштина предложи, да се свуда заведе вечерниѣ школе, на кое се сваки учитељ своеволјно обећа свом силом и снагом настојвати, да се речене школе остваре, и у дело приведу. За тим се одреди место за дицезални збор Кула, а услучаю, ако неби за ово одобрениѣ добили, срезки у Товаришеву. Одбор срески заказуе дан збору и позива на скупштину.

Са овим се срећно сврши рад овогодишниѣ прве конференциѣ, у 8 часова вечером, и по молитви благодарности распусти Г. председник збор изјавивши му своју топлу благодарност на својском делану и саучашћу, а овај узаймно опет Г. председнику на његовом свесрдном, и искреном заузимању за све оно што бољој и лепшој будућности народа србског води, и праштајући се братски едан с другим разиђе се збор — до сретног састанка.

У Турин 5. Априла 1868 године.

Петар Чолић Нам. и окр. шк. Надзиратељ. Нестор Миковић, пероводитељ. Николај Григоровић, парох Деспот Ст. Ивански. Лаза Каћански, Ђакон Ст. Томашки. Димитар Поповић. Јован Настаћ, учитељ Ст. Томашки. Велько Поповић учитељ Турински.

Исторички преглед црквених књига.

(Продужено).

10. МИНЕЙ МЕСЕЧНИ.

Миней месечни е књига, која садржи у себи правила угодницама божјим и празницима господњим и богородичним, означеним по месецослову, по коме се он дели на 12 делова или месеци, сваки месец на обични брой дана, од којих сваки садржи по једно или више правила различним светим и празницима.

Обичај састављати духовне песме у славу тријединог Бога, као и у част и спомен светих угодника божјих, врло е давнашњи у цркви хришћанској, но ове у прва времена хришћанства нити су биле многе ни постојане због честих и жестоких гонења на хришћане, особито на пастире који су једини могли у цркви постојати ред увести. Но кад е црква одржала

победу над спољашњим непријатељима, и хришћанско богослужение добило слободу, онда су и послѣдоватељи њѣни к старим песмама, заоставшим из пређашњих времена, додавали нове. Тако е св. Амвросије, Майландски епископ, пошто су Ариани из саборног храма тамошиѣг изгнани, унатоу лажној науци њњховой певао благодарну песму: „Тебе Бога хвалимъ;“ —

Ефрем Сириј певао е врлине многих мученика, а св. Златоуст установио е особити ред црквених песама под именом „тропара“ и без сумње их е сам сачињавао; Григорије Назијанзин (Богослов) предао е својој цркви многе песме у част И. Христа сложене.

Без сумњѣ многе од ових песама из најстаријх времена и данас се одзиваю у нашим храмовима, премда их по недостатку историчких доказа и неможемо по имену изброяти. Нама е достављено позната дубока древност само три црквене песме, а то су: јутренѣ или велико славословие: „Слава въ вышнихъ Богу;“ вечерня химна: „Свѣте тихій:“* и мало славословие: „Слава Отцѣ ѿ Овѣ ѿ св. Дхѣ и пр.

Писатељи, коих песме без икакве сумњѣ сачињаваю састав минея, почиу од 5 в. У овом е Анатолије патријарх цариградски сачинио многе стихире на празнике и свецѣ, а Роман Едески ѣакоп, заслужиши име сладкопѣвца, саставио много кондака и к томе неколико стихира.

У 6 в. Антим и Гимокл умножише брой тропара; Теодосије Сиксот сачинио е више стихира мученицима пострадавшим у Амориј; Стефан епископ Светоградски написао е пет стихира на дан рођења Богородице.

У 7 в. Андрей Архиеп. Критски саставио е више канона, а именито: на зачетије св. Ане, рођењѣ Богородице, рођењѣ и усекованіе Іоана крестителя, Апостолима Петру и Павлу и пр. као и више стихира на ове и друге празнике. Савременици њѣгови: Софроніје патр. Ђрусалимски сачинио е неколико тропара на царске часове пред рођењѣм Христовим и Богоявленѣм. Сергије патр. цариградски написао е пет стихира рођењу Богородице; препод. Симеон Скилита саставио е стихире великомученику Димитрију.

* На ову песму позива се св. Василије као на стару јошт у њѣгова времена. У часословима нашим надписуе се ова као: творение Софроніа патр. ѿрусалимскога“ кои е у 7 в. живио; но њѣму е приписана веројатно по томе, што ју е он у црквама палестинским у обще употреблењѣ увео.

У 8 в. обогатила се црква песмама Косме Еп. Мајумског и Јоана Дамаскина. Косма Мајумски сачинио је каноне на празнике: Рођења Христовог, Богоявљенија, Преображења, Сретенја, Успења, Крстова дана; Григорију Богослову и великомученику Георгију; такође неколико стихира на најважније празнике и дане светих.

Јоан Дамаскин, који често долази под именом Јоана Монаха, саставио је такође каноне; рођењу Хр. Богоявљенију, Преображењу, Успењу, Првомученику Стевану, Василију вел. Ап. Петру и Павлу, Косми и Дамјану, рођењу и усекиновенију Јоана кр. Архангелу Михаилу, на Нову годину и многе друге, осим тога сачинио је мношину стихира налазећих се у мињею. — Осим ове двојице има из истога столѣтја и више песника, као: Стефан Савант, који је написао каноне на Обрезање, муч. Кирију и др. Герман патр. цариградски сачинио је каноне на успомену васеленских сабора особито шестог и седмог, такође и много стихира на различне празнике: Теофан Исповедник написао је такође неколико канона.

У 9 в. Теофан начертани митрополит Никејски написао је неколико канона, но више од свију других обогатили су цркву производима своим савременици Теофана два Јосифа: Студит и Пѣснописац. У мињею налази се 134 канона надписаних именом просто Јосифа, а 48 именом Јосифа пѣснописца. Овога века живили су јоште Теодор Студит, сачинитељ многих стихира; Гергije митроп. Никомидиски, савременик патр. Фотия, који је сачинио неколико стихира св. отцевима присуствовавшим на всел. сабору Никејском, једну I. Златоусту, и на воведење Богородице, осим тога многе кондаке на различите дане; Методије патр. цариградски написавши две стихире Константину вел. Михаил Псел ученик патр. Фотия, филозоф византиски, испод чијег је пера изишло неколико стихира у спомен три владарха, и на дан успомене вселенских сабора; Исидор Монах сачинивши канон св. Димитрију; Касија, благородна дѣвица, бивша доцније инокињом, која је сачинила две стихире на рођење Јоана предтече.

Десети век по недостатку у просвети мало је имао пѣснописца црквених; спомена заслужује Симеон Метафраст, сачинитељ канона препод. Марија Египетској и неколико стихира другим светима.

Века 11 живили су: Јован Мавропус, архиеп. Евхайтски, кои е сачинио 24 канона И. Христу, неколико Богородици и другим светима; Никита Пекторат, еромонах студског манастира, сачинивши канон св. Николаю на дан пренесения моштию; Михаил Филе родом из Ефеса, написавши неколико стихира Богородици, Григорию Богослову и мученицима Георгию, Димитрију, Теодору и Нестору, Анастасије, еп. кесарије палестинске, и Нил Доксопатрије сачинивши неколико свештених песама, премда е неизвестно каквих.

Од пѣснописаца последня 4 века т. е до падења грчкога царства (1453) познати су: Василије монах, написавши канон на Воведение Богородице; Арсеније патр. цариградски, сачинивши одну стихиру Ап. Петру и Павлу и две Арх. Михаилу; Филотей патр. цариградски саставивши каноне: мученику Григорию и Јоану Дамаскину; Нил Ксантофуд, сачинитель трию стихира трима ерарсима; Марко Евгеник написао неколико стихира на рођењ христово и осам канона Богородици. Овамо спадаю јоште Никита и Симеон архиепископи солунски и Теодент архиеп. филиделѣнски, кои су саставили много служби, канона и стихира, по којих по имену, ние известно. — Осим овде избројаних налази се у минею јошт много других сачинителя канона и песама црковних којих време живота ние познато.

Судећи по разлици времена, у кое су живили писатељи минејских саставака, само се по себи показуе, да е књига ова у различна времена, различно изгледала. Почетак минея може се односити времену Софрония патр. ерусалимског и Јоана Дамаскина, кои су све до њих познате свештене песме у одну књигу скупили. Овај е рад доцније продужен, особито у студиском манастиру, кои е примао у себе све из ерусалимске цркве, и у ком се Теодор студит занимао уређењм постоянног и еднообразног реда у богослужению; у 11 в. он е јошт већма умножен новим делима, која е скупио Јоан митроп. евхайтски. Само пак подпуно издањ минея изишло е код Грка тек у 17 ст. у месечним свезкама (од год 1602 — 1626.)

(Продужиће се.)

Д о п и с и.

Б. Из Сомбора 6. Мая. Господни Сими Леовић адвокат покљонио е Србској школи овдашњој врло лепу заставу, на којој е вештом кичицом академичког сликара и професора у овд. реалци Г. Пухте насликан с едне стране лик св. Саве Просветитеља, а с друге лик св. Димитрија великомученика патрона породице дародавчеве. Заставу ову на Ђурђевдан после Јутрена осветио е наш Господни Протопрезвитер и уз лепу беседу предао ученицима.

Између Ускрса и Спасова сахранисмо овде два млада радина на пољу школском, едно е Никола Вукадиновић савршени приравник и бивши неко време лични заступник учитељски у Сивцу, кои се овде код свог родитеља после дужег боловања од суве болести у 27. години живота 7. Априла о. г. упокоио; други покојник е такође овдашњи сими Риста Вукићевић, кои е пре седам година препарандију савршио и до сада у Срему на више места учитељствовао, а всенас као суплемент Товаришевачки разболевши се од суве болести дошао е овамо и ту после петмесечног боловања 1. Маја у 27. живота години Богу душу предао, оставивши после себе неутјешну супругу са двоје сирочади, кои би у највећој невољи и оскудици остали, да се ние нашао племенитодушни Г. Люб. Момировић грађанин Шидски и овога врстна и честита супруга, кои су удовицу и нејаку сирочад овога учитеља у своју заштиту примили. — Браћо учитељи! Ово нек нам за усаветовањ служби да нам се својски за подизањ пензионог фонда заузеши ваља.

В. Из Ердута. Између Дали и Белог Брда на Дунаву ниже ушћа Дравског налази се село Ердут и у њему развалине старе тврђавице Ердутске, у којој се до скоро видети могле на дувару измодоване наше иконе, а и сад се види една икона Св. Отца Николаја по нашем стилу насликана. Име Ердут долази од маџарске речи Erdőd, што рећи тврђава у шуми.

О прошлости овога места читао сам у народном календару у Рѣки г. 1859 изданом ово: „Три милѣ од Осека на Драви (болѣ: на Дунаву) лежала е тврђава Ердут некадашња својина обитељи Бакач-Ердедијанске, код данашњег села истога имена.“ Знати ваља да е из ове породице био славни Тома Бакач Острогонски примас за владе краља Владислава II. кои е са Србским Змај Деспот Вуком и Вартоломијем Драгљем (Dragfy) противу завереника: Петра архиепископа калачког, Ловре войводе Илочкиг, Берислава приора врањског (Prior Aurapae) и Ивана Кишхорвата, — славно воевао, и войску им разоривши тврдињ подунавске од њих отео, па Берислава у Дунав бадио, а Ловра Сремском живот покљонио. (Commentarium de Sacra Corona Hungariae). Исти тај Тома Бакач био е основатељ породице Ердедије и Палачине, кое су се у Угарској повестици у седамнајстом веку прославили.

Ако ми за руком пође достаточније што о прошлости овога места дознати, то ћу читаоћем србском свѣту путем Школског Листа саопштити. За сада јављам, да се код нас налази Србска Школа у приватној најмилњој кући. Уз свакидашњу школу постои и недељна, у којој свештеник младеж обојега пола молитвама и црквеном појњу

обучава, а за време великог поста ове године на предлог местнога свештеника долазила је одрасла младеж свако вече на предавањѣ науке Християнске и црквенога појња, и врло је добро у оба ова предмета напредовала. — У цркви Ердутској сваке се недеље св. Евангелије толкује, које люди врло радо имају. Ако Бог да наумилисмо на есен праву вечерњу школу завести и дамамо се да ће она овдашњим народу од велике користи бити.

Школске вести.

ФИЗИКАЛНЕ СПРАВЕ ЗА ОСНОВНУ ШКОЛУ. Да се физикална знања што већма распростра, наредила је школска власт у Виртембершкој, да свака основна школа има набавити збирку од Спиндлерових физикалних справица. У тој збирки има: 1 магнет, 1 магнетска игла, 1 електроскоп, 1 електрофор 1 лайдеска флаша, 1 електромагнет, 1 билјор, 1 термометер, 1 натегача, и више других справица, којима је придодато кратко упутство за учитеље, како ће са овим поступати. Цела ова збирка кошта 11 фр. и може се добити преко сваке књижаре од Шмита уредника школскога листа у Дармштату. Препоручуемо ово и нашим бар главним школама.

ГИМНАСТИКА У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ. Иза ратова од предпрошле године заведена је по Немачкој у свима основним школама гимнастика, помешана с войничким вештањем и играма. Све владе жртвую на ово сила више новца но досад, па де нису учитељи овом вешти, тамо се придају у помоћ војци, кои су овом вешти, а войнички чиновници подпомажу ово свом снагом, надгледају, а на много места и сами децу уче. За учитеље држани су о прошлим Ферима на много места курсови о овом, и изметну се премне за оне, кои са децом најбољим успеху овоме учине, а на великим школама постављени су свуда редовни учитељи гимнастике и войничкога вештања. Препоручуемо ово и нашим свуда.

УЧИТЕЉИ У ШКОЛСКИМ ОДБОРИМА. Саксонска влада наредила је, да одсад у све местне школске одборе уђе и местни учитељ као редовни члан, а де их је више, едан од тих, а по варошима да уђу сви школски управитељи и по 1 учитељ уза сваког управитеља, и само у оне седице, де би о ком од тих лица пресуда давана бити морала, да неможе ући, а у протоколи да се увек забележи, кад кои од учитеља нисе био и зашто.

ТРОШАК НА ШКОЛЕ УПОРЕЂЕН СА ТРОШКОМ НА ВОЈСКУ. Од свако 1000 ф. данка издаје

Аустрија	270 ф.	на војску	а 19 ф.	на школу,
Баварска	219 ф.	„	„	22 ф. „
Баденска	182 ф.	„	„	35 ф. „
Виртембершка	218 ф.	„	„	47 ф. „
Прайска	278 ф.	„	„	14 ф. „
Саксонска	214 ф.	„	„	37 ф. „
Француска	295 ф.	„	„	11 ф. „

По томе најгора е по школе Француска, а најбоља Виртембершка, Саксонска и Баденска.

ХАЛИЧКЕ РУСКЕ ОБШТИНЕ. Више од 500 Руских обштина у Галицији поднеле су царском државном сабору у Бечу просбу, да се уништи нови училишни закон, по коме би се имао полски език у руским основним школама у Галицији предавати.

НАИМЕНОВАЊА УЧИТЕЛСКА. По приватним гласовима уредништву овом саопштенима Г. Милош Алексић учитељ Сентпетерски постављен е за учитеља у Србској Кларји у Банату; Г. Симе Неадович учитељ Лежмимирски наименован е за учитеља у варошици Даровару у Славонији, а Г. Велько Константинович Сомборски приправник изабран е и потврђен за учитеља Чурушког.

УЧИТЕЛСКИ ИСПИТИ. По смислу наредбе в. кр. угар. Министра Просвете од 27. Окт. 1867. бр. 11.465. обвезани су испит о способности за учитељство у школама са србским предавањем езиком, у србској Препаријацији Сомборској на концу текуће школске године положити слѣдујући учитељи из Арадске епархије Г. Г. Арон Тимотић учитељ Гайске предградске мешовите Србско-романске школе; Константин Гедошевич учитељ чисто србске школе у М. Чанаду; Јосиф Агрима учитељ мешовите школе у Торњи.

По смислу наредбе од 11. Дек. 1867 бр. 15,349 имају исто такав испит положити учитељи из Темишварске епархије: Г. Г. Ђорђе Грбановић учитељ у Ивањи; Милош Войновић у Станчеву, Любомир Ракић у Товлади, Јосиф Василеско у Фенју, Ђорђе Путић у Хриљкову, Ђорђе Богосав у Ченеју, Ђорђе Гатајци у Кечи, Валтазар Василџић у Муњари, Михаил Девић у Сењу, у Сењу у Србско-романској школи. Од ових учитељских места су Ивања, Станчево, Фенј и Кеча чисто Србска а остала мешовита Србско-романска. —

По смислу наредбе постојавшег кр. уг. Нам. Савета, од 23. Априла 1866. бр. 11,890 исто такав испит имају с концем текуће школске године положити учитељи мешовитих школа из Вршачке Епархије: Г. Јован Гайта у Влайковцу, Димитрије Јовановић у Малом Цаму, Петар Ђурђа у Малом Гају, Александар Жебелан у Маргити.

ЖЕЉЕ УЧИТЕЉА У КАСЛУ. Учитељи у Каслу у Немачкој поднели су своје жеље Пруском земаљском представништву, у којима између осталог ово захтевају:

1. Да по правили у свакој школи на једног учитеља носе више од 60 деце дођи. Ако их е више, то се има за сувишак учитељу награда дати.

2. Гдегод има 100 за школу способне деце нека се ослужу други разред.

3. У варошима са више од 10.000 житеља нека буде најмања плата учитељска 400 талира (око 600 фр. а. вр.) уз то слободан стан, и после петогодишњих службе додатак годишњи од 50. талира, који се сваких пет година са 50 талира повишује, док се после тридесет година не повиси на плату од 700 талира (1050 фр. а. вр.) —

4. Плата и награда за појаву у цркви при богослужењу и при одржавању певачких дужности на укупима овамо се не рачуна.

Са овим жељама слажу се подпуно учитељи у целој Пруској краљевини.

СТЕЧАЙ.

Бр. 84. из 1868. гл. скуп.

На основу закључка главне скупштине бр. 84. овим се на упразнио учитељско место у I. и II. разреду овдашњих девојачке школе стечај до св. Илије о. г. отвара. Плата е 420 фор. а. вр. годишњих.

Проситељи имају свое молбеице са доказима о учитељској способности до горњег дана магистрату ове вароши поднети.

Из главне скупштине представништва сл. п. кр. града Сомбора дана 11. Маја 1868. држане.

А. Конковић, Градоначелник.

ОБЈАВА.

Од књига припадајућих фонду Школскога Листа и фонду за учитељске сироте, добити се могу код подписаног за готов новац ове:

Чланци о васпитању за родитељ. У Сомбору 1867. цена 30 н.

Споменица књига за разяснявањ прквеног појма за учитељ и младеж написао Н. Ђ. Вукићевић У Сомбору, 1865. цена: 36 н.

Изяснение св. Литургије за младеж србску написао Н. Ђ. Вукићевић. У Сомбору 1865. цена: 36 н.

Неколико народних песама за напзуст учених, цена: 10 н.

Науке из св. писма за напзуст учених у основној школи цена: 10 н.

Назначай жељскић по св. Божијој рѣчи од Богдана Кузмановића шароха са врло лепом сликом. цена: 50 н.

Од књига моји трошком изданих добити се може код мене само: „Мисли о уређењу прквено просветних одаш ая Срба у Аустрији.“ Дело кое е Матица Србска са 25 дуката наградила. Скупштена цена овой књизи е 50. новчића,

Н. Ђ. Вукићевић,

припр. професор и уредник Школ. Листа.

Код уредништва може се добити слика Доситеја Обрадовића (издана ове године), по 1. ф. а. вр.

Ону Господу, код кое се моя књига „Милана“ у комисии још од год. 1862. налази, умољавам, да ми уз рачун о продати књигама, све непродате екземпларе по сигурној прилици или по пошти о мом трошку што скорие поврате.

Са подпуним бровима Школскога Листа у станю сам још послужити.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нв.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 10. У Сомбору 31. Мај 1868. Год. X.

Телесно васпитање.

(Свршетак).

5. О ТЕЛЕСНОМ ПОСЛУ И ОДМОРУ.

Рад и посао крепи здравље човечне, множи му снагу и чини га кадрим себе и своју породицу издржавати. Посао е човеку тако нуждан да без њега живити и обогати неможе, ер леньост мало по мало трони здравље и упропашћуе организм човечни. —

Но као што би човек без посла ослабити морао, исто тако претераним послом и без уредног одмора морао би човек јошт пре себе упропастити. С' тога за сваким послом треба да слѣдуе одмор. Найбољи е одмор спавање. У детињском добу мора се дуже спавати него у добу савршенога узраста. У спавану деца расту, то ест, кад су на миру онда се најудесније и без сваке сметње развија њихов вегетативни живот. У спавану неваља децу узнемиравати и насилно будјати. Одојче треба по 20 сати на дан да спава, за дете од једне године нужно е да 16 сати на дан спава, и сваки дан га ваља износити на слободан ваздух. Затим сваке године треба да дете мало мање спава, а све више да се игра и прохода по слободном ваздуху.

Дијететика прописуе за децу од седам година 10 сати спаванја, 8 сати проходанја, сиграња и у обште телесног движења у слободном ваздуху, два сата умнога посла и то само по $\frac{1}{2}$ сата наеданпут, и 4 сата одмора, под коим се разумева и лакша наука, као наука гледанја мишленја и говора, појанје, слушање приповедака и вештање у приповедану.

За децу од 8 година нужно е 9 сати спаванја, 8 сати движења на слободном ваздуху, 3 сата умног посла и 4 сата одмора.

За децу од 9 и 10 година нужно е 9 сати спаванја, 7 сати движења у слободном ваздуху, 4 сата умног озбиљнијег посла и четир сата одмора, у кон се може урачунати и сва механична лака радња школска, као писанје диктанда и

преписивањѣ, као и вештбањѣ у поаяно и свираю. Од 11 до 12 година деци доста ѣ да 8 сати спаваю, 7 сати да се ба-ве у слободном ваздуху коѣ сиграњѣм и гимнастиком а коѣ и озбиљним телесним пословима, 5 сати озбиљне умне радњѣ и 4 сата лакшег занимања. За старию и одраслию младеж доста ѣ 7 сати за спаванѣ, а уз свакидашњѣ вештбањѣ у гимнастици може се сваки дан по шест сати на озбиљно учењѣ употребљавати.

Чим дете постане кадро самим собом владати одма га валя учити да само ѣде и пѣѣ, да се само облачи и свлачи, да самог себе послужуѣ, а особито да своѣ тело одело и обућу као и све своѣ ствари чисто држи. — Све ово скопчано ѣ с' радњом, а радња та служи детету на здрављѣ, даѣ му до-вольно окретности и способности да може без туђе помоћи обстати и одржати се, те тако самосталним постати, што ѣ свакоме у животу нужно. — Уз то нека се дете навикне из младости родитељ и друге особе у кући послуживати и у послу им помагати, и нека радост и задовољство у томе на-лази. Тим ће се начином сачувати дете од ленљости а омили-ће му се рад и посао, те ће му служити на здрављѣ и напредак.

Редовна и свакидашња гимнастична вештбања особито су нужна за младиће у средњим школама и за све оне запатиле кои седећи посао свой радити мораю, као што су: обућари, кројачи, писари, ткалци, часовници, сликари и швалѣ. Исто тако сви они люди кои стоѣћи послове раде мораю се много у гимнастици вештбати, ако хоће да здрављѣ своѣ обезбеде, такви су: слагари, трговци и т. д.

Но осим ових гимнастика од велике ѣ користи и осталой младежи, па и самој деци из народне школе: ѣр њоме се крепи и челичи здрављѣ, њоме добия млад човек снагу да може духом своим господарити над чувственошћу својом; њоме до-бия тело гибкост, окретност, лепоту и правилност.

Гимнастична вештбања една су природна а друга вештач-ка. — Природна се могу чинити без сваких справа и апарата и ова се особито препоручују за ученике у народной школи. Найприроднија гимнастична вештбања јесу: ходанѣ, пенанѣ на брда и проходанѣ по лепп предѣли. Родитељи и васпитатељи са својом децом, а учитељи с' ученицима и ученицама валяло би да се често проходаю по околини предели, и да том прили-ком децу упознаю са природом и њѣним појавима и произво-дима. Такође и трчањѣ ѣ по здрављѣ дечие корисно. Оно крепи

плаћа (беле цигерине) и нојне мишице. У трчању ваља се вештбаги тако, да се постави мета, пак да се деца надмећу, које ће пре до ње доћи. Деца кад трче треба да су у лаким хаљинама, главу да држе горе, прси испупчене, руке у колико с већна могуће са стране на миру. Трчањем неваља децу јак оморити, а кад се уморе чувати их ваља од брзог разлађења и од ладног пића.

Од велике важности по здрављ и ојачањ дечие с бацањ обручева и лоптањ. Купањ и пливањ у текућој води а на безопасним местима, као и тоциљањ по леду, ссу за снажењ тела такође врло сгодна гимнастичка вештбања, с тога се у здравственом погледу препоручују, и ваљало би где с год могуће пливалишта подизати и децу пливању учити.

Учитель свагда треба на уму да има, да с вештбањ у гимнастици онда само добро и потребно, кад се њиме снаге дечие сувише не напрежу, и кад оно за мало времена трае. Основна (елементарна) слободна гимнастичка вештбања могу се између школских часова особито између другог и трећег часа пре подне за неколико минута свршити и то лети у ладовини на школскоме двору, а зими при отворенима с едне стране прозорима у школској соби.

Ово су та основна и за народну школу прописана гимнастична вештбања: 1. Подскакивањ десет пута едно за другим; 2. Бацањ руку горе, двадесет пута едно за другим; исто то доле; 3. Прегивањ на десно и на лево; 4. Бацањ руком напред подинице; 6. То исто натраг; 7. Бацањ ноге на десно, најпре десне па онда леве; 8. Извијањ рукама до горе; 9. Подизањ колена напред; 10. Кошенњ; 11. Бацањ рукама напред и натраг; 12. Подизањ колена натраг; 13. Игра цепана; 14. Скакутањ на појним прстима са едног места на друго; 15. Прегивањ на обе стране и уедно махањ руком; 16. Спуштањ и устајањ горе.

По здрављ с веома пробитачно да деца од пролећа до осени сваки дан по едан сат раде у врту, а преко зиме да се вештбају у плетениу котарица и правлениу лепих ствари од дебелог папира, такође и столарски послови за одраслиу децу препоручују се.

У северној Немачкој свако старије мушко дете (од 10—14 година) докле у школу иде, мора се учити войничком вештбању (екзерциру). Ово би ваљало и код нас завести. Тим би се и здрављ дечие унапредило, и деца би та кад одрасту могла се за обрану отачбине много болј употребити.

И з в е ш т а й

одбора за преустроєнї народних школа у Србїи

Министарству Просвете и Црквених дела поднесени.

У брою седмом овога листа јављено є, како є по наредби Министра просвете у Београду комисија єдна израдила предлоге за уређењ и унапређењ народних школа у Србїи. Рад те комисије види се из извештая њѣног, кога є она 29. фебр. 1868. г. Министарству просвете поднела, и ког смо недавно из Београда добили, те га ево сада читатељима Школскога Листа саопштавамо, примећујући у напред, да се предлози ове комисије неслажу у свему са онима, коє є Гд. Др. Натошевић пре тога Министарству Просвете у Србїи поднео, као што ће се о том читаоци из самог извештая комисије, а још и већма из примедбе, коју є на овом извештају пред подписом своим Гд. Др. Натошевић ставио, подпуно уверити моћи.

Извештај комисије те овако гласи:

„Господине министре! Са заповешћу, да се подписани састану у комисију и да се договоре о том: шта би се у нашим основним школама имало урадити за тврђе емство њиховог напредовања, изволели сте доставити комисији тој како извештај Дра Натошевића о станю основних београдских школа, тако исто извештај г. Ст. Д. Поповића, правит. питомца у Берлину, о школама Швајцарским.

Неимајући никаквих ширих настављена, комисија є прво саслушала састав Дра Натошевића у целу њѣгову пространству. Извештај тај има две поле: у њдној се врло живим бояма описує зло станѣ наших основних школа, а у другој се предлагају неке мере како да се те школе болѣ уреде.

Комисија, и ако є далеко од мисли да и сама у свему без поговора усвои суд дра Натошевића о основним школама у Србїи и о послѣдицама њиховога рада, опет зато, задахнута искреном жельом да се основној школи — овом услову и доказу народнога напредка — да сваки могући покрет к болѣму, ћутећки є минула ону прву полу поменутог извештая на прешавши одма на другу договарала се:

I. О научном материалу, кои се има предавати у основној школи;

II. О школи за учитељ;

III. О надзору над школама; и

IV. О учительској награди.

I. Научни материял. Како §. 1. закона о устројству основних школа, од 11. Септембра, 1863. наређује, да се у основној школи има учити као главно: Наука хришћанска, Читањ, Писањ, Рачунањ, и Пояњ; а то, у главноме, предлаже и др. Патошевић, то се комисија, погледавши и на §. 2. истога закона, сагласила, да се та научна грађа овако распореди:

1. Од хришћанске науке: У првом разреду: има се на изуст научити: отче наш, богородице дјво, молитва пре, и молитва после спавања; пре и после ручка; пре и после вечере, и пре и после учења.

Ове молитве научи ће се и читати словенски, као молитве, а деца се има и србски казати њихов садржај.

Да би се оснажило побожно осећањ у деце, учитељ ће им, у том разреду, причати неколике кратке али главне библјийске приповедке.

У другом разреду: учиће се садашњи мали катихисисно тако, да се учитељи, пошто деца науче вјрују, божие заповести и молитву на изуст, старају шире им објашњавати те истине вере и закона устмено, и тек дечијим одговорима уверавати се, да су их она разумела, и да су запамтила што им е казивано.

Далј, место досадашњих мале црквене историје, читаће се приповедке из старог и новог завета, животописи неколиких главних личности из старог и средињг доба хришћанства, и, на последку; неколике личности из историје србске цркве.

У трећем разреду: повториће се све што се дотле учили из хришћанске науке.

За овај разред удесићесе црквена историја, изложена у неколико читачких чланака, затим кои чланак о служби божјој, о црквеном намештају, о црквеној години, и неколики псалми (словенски и србски).

У четвртном разреду: повториће се све што се дотле учили из хришћанске науке, и продужити се читањ псалмова, које е почето у трећем разреду, и, окром тога, кои чланак из историје хришћанства првих векова и кои из историје србске цркве.

Пояњ црквено има се предавати, сходно закону, у сва четири разреда, а што по именце да се предаје у ком разреду одредиће се у наставлењу, које ваља да се да свим учитељима, као руковођа у предавању. За децу пак, у овој цели, ваља да се састави црквена песмарица.

2. Читанѣ. Други део онога рада, који има да изврши основна школа есте читанѣ. Комисија, желећи од самога почетка обезбедити ученицима постепеност у обучавању, те тако учинити да се они од иначе неизбежнога механизма сачувају, сагласила се: да се продужи већ усвоени начин читања по звуцима, но гдегод буде могуће ту да се деца почињу учити читању и писању у едан мах, а где то неби било могуће, као што е познато да ће и таквих случајева бити, да е слободно почињати и обашка читанѣ и обашка писанѣ.

Комисија за тим усвои да се изјави г. министру, како е необходимо, да се и за све основне школске књиге узме као редован нови правопис, а да би деца знала и стари правопис читати, да се у читанке ставе неколики чланци тим правописом написани.

Буквар садашњи ваља да се преради, и да му се повећа и србска и словенска пола. У словенску полу да се узму оне изреке из садашњѣ прве читанке. У иѣга ваља да уђу неколики, веома кратки, животописи србских јунака; одабране пословице, приче и песме. На крају, у Буквару, ваља да се находе, поред броева грађанских, и бројни знаци римски и словенски.

Члаи комисије Вл. Вуић у овом питању одвоио е свој глас овако: „да се мала деца у основним школама неосуђују на изучавааѣ трояког правописа и читања.“

За други разред. У Читанку да се стави чланак: о породичком животу и о дужностима у истоме, као што е од прилике онај у Другој Читанци стр. 135 — 140); неколике одабране народне песме; земљопис Србије, и других србских земаља (оно што е сада у Другој Читанци од 50 — 70. стр; само да се попуни оним малим земљописом за IV. разред и оним из Првих Знанија, стр. 25 — 32); србска историја (место онога из Првих Знанија, и садашњѣ мале историје), да се у читаначким чланцима разложи судбина србског народа с јачим обзиром на карактеристику појединих периода, те да то nebude само број имена, и да се говор не отеже о старим жупанима на штету доцнијих важнијих времена (гледај оно у Другој Читанци од стр. 71—83 само да буде пространије); из природне историје нешто о домаћој животињи, биљу и минералима; (као што е оно сада у Другој Читанци); из физике: неке просте домаће справе с појавима на њима; из дијететике: нешто о човеку (може се узети оно из Првих Знанија само да се у малим чланцима разложи.)

За словенско читанѣ узеће се у ову Прву Читанку еванђе-
лија и апостоли на све оне празнике и свеце, од којих су тро-
пари у садашњој Првој Читанци изложени, осим онога на ве-
лики четвртак, а тропари ће доћи у црквену песмарицу.

За трећи разред: у Другу Читанку има да дође чланак
о правима и дужностима у општини и држави, и о любви
спроћу отачбине (из садашњѣ Друге Читанке стр. 140 и из
Првих Знанја глава 8); из земљописа: о државама изван Срб-
ских земаља: о деловима света и о земљи као планети (при
овоме се може послужити садашњим чланцима у Првим Зна-
њима и у Првој и Другој Читанци); из свеобщте историје,
неколике знатне личности из најстарије, средињ и нове историје,
с особитим погледом на Словене. (Може се узети оно из са-
дашњѣ Треће Читанке, само да се преради). Повториће се све
оно из србске историје што је прописано за други разред; за тим
најглавније дивљѣ животињѣ, пољске биљке и минерали (види
оно у Првим Знанњима о металима); из физике: неке веће до-
маће справе, (као што је оно у садашњој Другој и Трећој
Читанци; из садашњѣ Треће Читанке да се узме први чланак,
но да се разложи на више делова); — о помоћи у опасности
за живот и о нези болестника; из економије, оно из садаш-
њѣ Друге Читанке (са стр. 102) и да се дода још нешто о
шумама што тамо нема.

За словенско читанѣ да се узму псалми, кој се находе
у садашњој Другој Читанци а и сви други словенски комади
који су тамо,

За четврти разред: у Трећу Читанку да се ставе неколи-
ке србске песме; политичко устройство Србије (послужив се оним
из земљописа за IV. разред и садашњѣ Друге Читанке); из
общте историје штогод о науци, о занатима и уметностима
(управо нешто из историје културе, с погледом на оно што
има у садашњој Трећој Читанци); из природне историје: жи-
вотињѣ и биљѣ странско и нешто из геологије; из физике неш-
то из занатлијске хемије и из технологије; из дијететике о
болестима.

За словенско читанѣ да се узме кое еванђеље, који апостол,
која црквена песма и неколики псалми. Ово све наравно има
да дође на крај, после србских чланака.

У настављињу, кое се има дати учитељима за учењѣ
езика, ваља казати ово: да се у другом разреду, уза читанѣ
и писанѣ, могу деца објашњавати први, најглавнији граматички

поймови. За трећи разред место садашњи, има се написати кратка граматичица, удешена за аналитичко предавањѣ. У ту граматичицу да се ставе на крају и образци писмених састава, какви су сада у особитој књижици. Граматичка се наука има свршити у трећем разреду, а у четвртом ће се повторити с јачим обзиром на синтаксу.

За сам почетак објашњавања деци граматичких појмова, нису сви чланови комисије били еднога мишлења, него су неки, мислећи да најприродније иде, показујући деци вештину написивања речи, казати им и те најобичније појмове из граматике, изразили се: да би то требало почети у првом разреду наравно с јасним упућевњем докле се сме учитељ распрострањивати о томе, па најпосле цела комисија сложи се у том: да у другом разреду то учењѣ буде обавезно, а кои у првом успе, узеће се да е тим више и подпуније своју дужност извршио.

3. Писањѣ. За писањѣ даће се шире обавештењѣ учитељима у наставлењу; овде се само изриче: да мора бити по казивању а не по прегледу. У првом и другом разреду вештаће се деца у кривопису, а у трећем и четвртом, окром тога, у обичном брзопису. У колико ће се пак обучавања граматичка спајати с писањѣм, казаће се такође у настављѣњу.

4. Рачун. У првом разреду: почињѣ се бројати, бројеве сабирати, одузимати, повећавати, едан другим и делити их: али то све тако да збир или производ несме прећи преко 100 (дакле у кругу десетица). Писању бројних знакова, и служби с њима увек ваља да предходи рачунањѣ на памет;

У другом разреду: четир проста вида преко стотине, и преобраћањѣ;

У трећем разреду: Разноназречени бројеви, правило тройно просто и најнужднија практична обавештења о разломцима; и

У четвртом разреду: прости разломци у сва четир вида, и правило тройно сложено.

За вештањѣ у рачуну ваља да се садашња Рачуница за ученике попуни многим рачунским задатцима особито из струке реалне и економне, те да се деца рачунајући и са истинама те врсте упознају. За учитељѣ пак такође е нужна нарочита Методика рачуна за рачунањѣ из главе и са цифрама. (Као што е наприлику садашња Практична Рачуница за учитељѣ).

(Свршиће се).

Записник.

Сбора учительског, у Диецеџи Темнишварској, жуџанин Торон-
талској, Протопресвитерату вел. Бечкеречком, у в. Бечкереку
3. Априла 1868. држаног.

Председава прота вел. Бечкеречки Данил Стаић. Присутствую: од реда свештеничког ГГ. Димитрие Поповић, Димитрие Гађански, Васа Бошковић, Милутин Думић, Ђорђе Войновић, Александар Вуковић; од реда учительског ГГ. Аркадије Косанић, Милан Недельковић, Ђорђе Галетић, Гавра Пешић, Пая Поповић, Јован Ракић, Исидор Крецуловић, Ђота Величковић, Лаза Удицки, Мита Давидовић, Марко Јакшић, Коста Васиљевић, Михаил Павловић, Ђорђе Павловић, Анастас Димић, Сима Крецулов.

Г. прота Стаић поздравља дошавше на сбор, и после од-
пояног „Царю небесный“ отвара седницу, и позива сваког, кои
се са предлозима спремио, да такове сбору каже.

Пая Јаковић свештеник мисли да би нужно било одборе
школске у свакој обштини установити, кои би досаданѣ по-
едине старатељ школске заменули; такав местни одбор имао
би се из 20 чланова састояти, от којих би по едан свакоме
предаваню у школи присуствовати имао. Прота Стаић пита:
шта учительско сасловљѣ о томе мисли, и после дуже почива-
телне рекне, да се са предлогом Јаковићевим слаже, али не
да буду 20, него у већим обштинама 6 а у мањим 4, кои би
место досаданѣга старатеља заступили.

Сбор пита: ко да бира те одборнике? — Прота Стаић
мисли, да тамо где е чиста србска обштина, бира цела об-
штина, а где е обштина помешана чланови црквени. — При-
ма се. —

Пая Јаковић мисли, да се школа подели на спољашню и
унутрашню. На спољашню школу има носити бригу одбор: да
се цело здание школско, и све школскоме зданију принадлежеће
ствари у доброме стању одржаваю и школске стварне опреме
подпуно набавляю; да се учителю плата уредио издае; да
одређени члаи одбора школу барем дваред у недељи дана
посети, о посештаваню школе и напредованю увери се, недо-
статке, ков приметно буде, управителю школе јави; а за унут-
рашњост школе, има се управитель школски бринути. — Прота
Стаић пита сбор; да ли тај предлог усвая, а уедно каже, да
се са предлогом Јаковићевим слаже, и зато што се и сам
уверио, да едан старатељ, као што досад и сад постои, не-

може прописанима својима дужностима да одговара, и да е приметио, да спољашња школа зато доста трпи. — Усваја се.

Сбор пита: како да се то у дѣјство приведе? — Прота Стаић одговара: да се тога ради ваља на предпостављену школску власт обратити, која ће нас у томе наставити, и помоћи, да ти одбори што пре у живот ступе. — Усваја се. —

Гавра Пешић говори: да се код наших гдекоих учитеља нов начин предавања не усваја, ер е приметио, да неки више теоретично него практично децу настављаю; и пита: кои е по децу бољи начин: теоретичан или практичан? — Прота Стаић каже: да е и сам приметио то исто, и да е зашто што деца лакше практично обучавањ схаћаю, скорије напредую и незаборављаю лако, што су тим путем научили, али треба практично наставленј да е с теоретичним скончано. Далј вели: како практично наставленј сасвим отешчава то, што ни у једној школи његовог протопресвитерата није видео онакве предмете, поред коих би наука гледана напредовати, и у практичноме настављенју добро успевати се могло. Али ако није био досад срећан, да га обштине послушаю, нада се да ће га среће и напредка ради своје деце скоро послушати, и те предмете набавити.

Више учитеља питаю: На кои начин, и ко е дужан те ствари школи набавити; ер веле ако су обштине дужне, ипак неће да знају шта е школи потребно. — Прота Стаић одговара, да кад е община дужна за своју стоку потребне ствари из общ. благајнице набављати, онда би гриота и помислити било, да није дужна и за своју рођену децу то исто у школи чинити, и вели да као што е рекао, настојаће првом приликом да се за школе потребне ствари по могућству што скорије набаве. А почем се овде у овоме сбору већ ради о одбору школском, кои ће досаданјг старатели школскога места заступити, то ће он од сваког управитеља местне школе, и од одбора ако дотле у живот ступи, известје йскати, да ли е община и ту свету своју дужност испунила.

Г. Прота Стаић предлага питањ: како би могуће било децу од псовке и безсрамних речи отвратити? Јакић учитељ доказуе да к томе имамо материала у изреченијама и моралним приповедкама.

Аркадије Косанић учитељ вели: Ако желимо, да нам деца и осим школе добра буду, то е нужно, да свештеници чешће у цркви стадо своје моралу обучаваю, ер е приметио, да ни-

какве користи отуда немамо, што их у школи благоме обичаю обучавамо, кад код куће од своих старіих ничега валяног не чую. Прота Стаић отговара предговорнику: да е то позив сваког свештеника, по нужна е слога између свештеника и учителя; ер као што е свештеник дужан у цркви и ван цркве, тако е исто дужан учитель у школи и ван школе, и словом и делом исправляти и наставляти, да се зло неспрасностире не утамањое у своје зачетку, и нипошто недопуштати да се шири и отима маха. Пая Недельковић ђакон слаже се са предговорником и вели да нје доволно езиком учити но и делом.

Л. Удички учитель чита саставак свой о моралном изображавању деце. — Прима се у протокол.

Прота Стаић вели, да и онде где учительи неуморно раде, опет немогу деца да се сачуваю од злих примера ван школе, па баш зато и мисли, да би здраво нужно било о томе световати се, како би се изнашао начин предохране; огроман и тежак истина задатак, али е баш зато и веће пажњ наметнуто, да се около решавања тога задатка колико е могуће више бавимо. Пая Янковић свештеник вели, да е тај задатак доиста тежак и огроман, па би добро било на идући сбор отложити га, како би се међутим о томе смислити и на собору разлагати могло; па и о томе, каква е дужност учительства да ју и ван школе противу укоренявања зла а распрострањана добра извршава. — Прима се. —

Милутин Душић свештеник вели: да досадашњи учительски сборови, кои по високой наредби постое, назову се свештеничко-учительским сборовима, ер се и тако у заједници ради. Гавра Пешић учитель отговара, да би то рано било, ер на многим местима јошт нје дошло дотле, да се свештеници велике своје преваге над учительима окану.

Прота Стаић примећува Пешићу да неби рано било, да се ти сборови назову свештеничко-учительским, и да то добре ради никакву препону неби стављао. Што он мисли да јошт гдекои свештеници некакву превагу над учительима хоћеју, — вели, да е ту превагу сама власт свештенику дала, кад га е за школског управителя наименовала, али би то доста зло било, кад би свештеник ту своју превагу на зло употребљавао, и место мудрога споразумљива и заједничког радена у школи, друго нешто радио, што учительство достојанство понижава.

Мургуловић богослов примећуе и пита: Ёли компетентан

сбор закључке доносити сад, кад су неки учитељи већ дома отишли, а само 16 на продужено саветовањ дошли? Сви су одговорили да су компетентни.

Васа Бошковић свештеник пита, да ли и свештенство има право гласа при решавању каквога питања у учитељском сбору? Гавра Пешић вели: да су само учитељи компетентни у сборовима учитељским закључке доносити, а свештеници се само као почастни чланови сматрати могу.

Прота Стаић мисли, кад в местне школе управитељ свештеник, катихет опет свештеник, кои су тако исто обвезани доћи на учитељски сбор као и учитељи, и кои као такви саставни део тога сбора учитељског сачињавају и у саветовањма учествују, онда држи, да имају и право гласа, а тако исто и старатељи; а на предлог Думића повторително примећује, да в сасвим нужно сложити се у томе, да се учитељски сбор назове свештеничко-учитељски, те да оваки заједнички сборови са већим успехом делати могу. — Бѣта Величковић учитељ слаже са протом Стаићем, вр увиђа да в велика потреба споразумљива учитеља са свештеником. — Пая Поповић учитељ слаже се са Пешићем али не из другог узрока, но зато, што в приметно, да местне школе управитељи и катихете слабо учитељске сборове посећују. — Пая Јанковић свештеник вели, да в он пре држања свакога сбора писао свештеницима у местима око себе и позивао их на сборове учитељске, али да в одговоре добио ове: „шта ћу на учитељском сбору, кад ми наших свештеничких сборова немамо.“ — Гавра Пешић обраћа се на председника, и моли да се сбор на гласањ позове о овом: хоћемо ли или не, да се овај учитељски сбор назове свештеничко-учитељским сбором? Прота Стаић мисли да то важно питањ до другог сбора одложи се, што ће донде и свештеници и учитељи имати времена о томе мислити и споразумети се. — Отлаганј то усваја се.

Думић свештеник предлаже, да се учитељски сбор заузме около подарака у новцу на омладинске цели. Прота Стаић, одговара да в он први кои жели добар успех омладини у сваком добром раду, и зато нисе противан, да се сваком даном приликом заузима за набављањ прилога на добре омладинске цели. Гавра Пешић слаже се са одговором противним, вр држи да се и омладина тако исто заузима само на распростирањ просвете по народу, као што тамо и сами учитељски сборови теже. — Прима се.

Думић свештеник мисли, ако би се одобрило, да се учитељски сборови назову свештеничко-учитељским сборовима онда да се сваки онај, који би од сбора изостао повчано казни. Прота Стаић примећује: Ако би се такав закључак допео, ко ће га извршити, тешко људи плаћају кад имају, а камоли кад немају; па као што сам у том погледу учитељи стоје, нису ни свештеници далеко утекли, него треба да побуђујемо свест за овај богоугодан и народу спасителан рад, и зато е тога мишља да се то питање на други сбор одложи, а међутим нека се учитељи са свештенством и у томе погледу боље споразуму. — Усваја се.

Думић говори за оснивање вечерњих школа. Прота Стаић вели, да е то спасително, и да би требало вечерњи школе поред недељних отворати, а о начину пак на који да се та вечерња школа заведе, треба мислити, и зато држи да се то питање на други сбор отложи, а међу тим позива како учитеље тако и свештенике да начин заведења те школе добро расуде, изнађу и идућег избора о изнађењу свом сбор известе. — Прима се.

Мургуловић предлаже, да овај сбор усвои позив годишњег омладинског одбора на учитеље, лекаре, и свештенике, у томе смислу управљен, да се заузимају око установљена одбора, који ће се за здравље народа бринути. Пая Јаковић свешт. одговара, да старане за здравље народа спада како на поведине разумне чланове народа, тако и на све којима е здравље мило, али ако би се ти одбори и удесили, а неби у сваком месту вешт лекар држав био, неби одбор у доброј намери својом успевати могао. Прота Стаић мисли, да као што е общита брига за здравље народа вуждна, тако е прека нужда, у нашем народу умереност оживотворити, ер држи да е умереност главно условље здравља човечијег, па зато препоручује да се друштва умерености свуда заведе. — Усваја се, а под једним позивом се Мургуловић, да зарад оснивања друштва, које би се основало као посиоц бриге за здравље народно, — позив омладински, о коме е споменуто, на идучи сбор донесе.

Пая Поповић учитељ желио би, да се на идучем сбору е децом покушај учини, како се имају деца практично настављати. Гавра Пешић одговара, да би се то могло и сад учинити, ал почем сад имају деца одмор школски, слаже се са предговорником да се покушај на идучем сбору учини. — Прима се.

Пешић учитељ предлаже, да би вужно било, да се школ-

ска књижница, ако не у свакој обштини, а оно бар у средоточию среза овог подигне. Прота Стаић одговара: Почем е питаић то већега замашая, ер засеца у средства, а ми таквих немамо, то мислим да се питаић то на други сбор одложи и зато позивам свештенике и учитељѣ, да до другог сбора изнађу изворе, како да се та школска читалница оствари. — Прима се.

Прота Стаић пита: где мисли учитељски сбор идући састанак држати? Реши се: у Србском Итебею.

Прота Стаић определяе за држаніе сбора по обштој жељи дан 22. Маја 1868. и с' тим се овај сбор закључи.

Данил Стаић прота.

Гавра Пешић бележник.

Позив браћи учитељима.

Србски учитељски збор, протопресвитерата Бечкеречког у Срб. Итебею 22-ог Маја о. г. држан, том топлоу жељом вођен, да србски учитељски пензионни фонд у Пешти, под управу учитеља чим пре дође, наименовао е из средине своег одбор, кои ће се постарати за начин, како ће се ово дело најпоспешније остварити моћи.

Наименовани одбор решио е: да пре свега у споразумленіи дође са свима учитељима, коих се тај фонд тиче, и да од њих писмене изјаве изиште.

Умољавају се дакле и позивају како зборови србско учитељски, тако и учитељи србски из оних окружия, у којима се учитељски зборови не држе, а коих се учитељски фонд у Пешти тиче, да жељѣ свое на Г. Павла Јанковића свештеника у Срб. Итебей (последња пошта Пардањ) најдуже до 6-ог Августа о. г. у наведеноме смислу управе.

Одбор збора учитељског у протопресвитерату Бечкеречком.

Мила и драга браћо учитељи! Отзовите се сад, па одрешите руке збору учитељском протопресвитерата Бечкеречког, да се може латити дела, по све вас веома нужднога. — Изјавите жељу вашу охотно и топло, као што е охотна и врела жеља свакога од вас, да пребрине бригу за случај немоћи свое, и за сироте свое. — Драга браћо учитељи, кои нисте срећни, да на зборовима пијате и тражите ране на телу драге вам школе ваше, кои нисте срећни да се на зборовима вашим бринете и старате за радикалне и најпрече мелеме невољне и сиротне народне школе наше, — кои јошт нисте срећни били, да окусите сласти братиске узалмане радић на школском збору, одзовите се, што пре одзовите се, како ће наименовани одбор, раздраган братским живим саучењем вашим поверени му задатак радостини лицем и веселим срцем у свое време у руке предати моћи. У Срб. Итебею 22. Маја 1868.

Пав Јанковић,

Д о п и с.

М. Б. Сомбор, 15. Мај. Као што скоро по сви крајви ученици майску свечаност у природи Божијој држе, тако е и овде приправничка омладина 14. Маја у листнатом гају такозваном „Шикари“ майску свечаност објављала. Око пол шест сати истога дана сакупише омладина „Венац“ у приправнички завод, од куда се под својом заставом у највећој радости и веселу упуту право пут „Шикаре.“ Уз пут застане под прозори овдашњег преч. Г. проте и приправничког завода управитеља, гди из почасту према својем старијем однева једну песму, затим се крене на своје одређено место. Путем е омладина различите србске песме певала и весела била. Приспевши у Шикару, тако по србском обичају, започне се србско коло од омладине врти. Омладина е цео тај дан у листнатом гају, у најбољем веселу, и братској љубави провела. Ученици из свију основних разреда око 8 сати крену се са својим г.г. учитељима и под својом новом школском заставом, коју е Благор. Г. Сима Леовић Адвокат на Ђурђев дан о. г. поклатио, у зелени и бјели гај „Шикару.“ Дан е врло пријатан био, тако да су неки деца могла цео тај дан у шуми весело са својим родитељима провести. Света е знатан број напољу изишао, особито пак родитељи деци, кои гледају весело и чулу деципу своју, и сами се у том бјелом зеленилу од радости топише. Око 7 сати пред вече деца се у варош поврате а нека са својим родитељима и даље остану.

Пошто е време вечера приспело, осветли омладина „Венац“ одређено место, гди е научила село своје држати. Предавањ е овако ишло : Омладина однева под управом свог учитеља појма Господина Н. Групића песму „Док е нама Милоша јунака.“ Затим поздрави приправник Фрачковић публику и захвали јој на вниману. Потом се однева песма „Јрко сунце одскочио.“ После ове песме декламовано е : „Уморено“ од Р. Стојковића; и „Мученица“ од Ђ. Јакшића, а затим певала се песма „Смрт майке Југовића.“ Напоследку заврши се село са песмом : „Гди е србска Войводина.“

Свечаност е врло лепо и весело испала, с' тим више, што су скоро сви најотличнији србски грађани са својим породицама на њој били. На свечаности овој имали смо два госта из села Лоћана у Старој Србији (код високих Дечана), кои су од турскоарнаутског зулума пострадали, те овуда милостињу купили, и једног младог црногорца савршеног Богослова, кои е овуда пропутовао у Киев на науку.

Школске вести.

НОВЕ СРБСКЕ ШКОЛЕ. Вис. кр. угарско Министарство Просвете на бр. 5839 о. г. одобрило е да се у Сомборским предграђима оснују две нове србске школе. На издржавањ ових школа одобрило е варошко представништво 1200 фр. и 300 ф. једипут за свака на набављањ намештаја школског. Предавања у овим новим школама почеће се ове есени. Плата е сваког учитеља 420 ф. а отчај ће се скорим отворити.

НА ЗНАЊ. Пошто е бивши учитељ 1. и 2. разреда девојачке школе Сомборске г. Никола Томић, на звању свом 23. Априла о. г.

Сомборском варошком представништву оставку поднео, коју е то представништво у сједини својој од 29. Априла примило, управа Сомборских основних школа по опуномоћењу варошког представништва и у споразумљено са г. градоначелником местним поверила е предаванѣ у 1. и 2. разреду исте девоятке школе Госпођи Софи удовој Јорговића досадашњој учитељици послова, кој е за приправнице прописане науке у овом заводу изучила, и по дозволењу вис. кр. угар. министарства просвете од 3. Јулиа 1867. бр. 5493. учитељски испит у присуству Гд. Дра Натошевића као на то одређеног краљевског повереника са врло добрим успехом положила, те по томе е проглашена као способна за самосталну учитељицу у србским основним девојчким школама. — Ч. консистория Бачка у заседању од 16. Маја о. год. Бр. 77, 79, 83/69. уч. потврдила е речену госпођу Софиу Јорговића за привремену учитељку поменутога разреда, а поглаварство вароши Сомбора отворило е стечай зарад сталног попуњења истог учитељског места до св. Илије о. г. —

СТЕЧАЈ. Бр. 85. из 1868. гл. скуп. На основу закључка главне скупштине бр. 85. овим се на упраздино учитељско место у III. разреду србске главне школе сомборске стечай до св. Илије о. г. отвара. Плата е 420 ф. р. а. вр. и 63 ф. за обучавањ у недельној школи. Проситељи имаю своє молбенице с доказима о свршеним наукама и о способности за учитељство у главној школи, до горњѣга рока магистрату ове вароши поднети. Из главне скупштине представништва сл. и кр. града Сомбора дана 11. Маја 1868. држане. А. Конковић, Градоначелник.

О Г Л А С

Добивши мало више времена и удесније прилике хатим наставити издаванѣ мојих укупних дѣла и дао сам већ у штампу пету књигу, кој ће у себи садржавати драму „Звонимир“ и трагедију „Прехвала.“ Књига ће бити до Духова готова, износиће 20 штампаних табака у формату, у кој су четири прве књиге мојих дѣла штампано, и кошта ће 1. ф. а. вр. Ко ми пошлѣ више предплатника, добиће на сваки 10 књига едну бесплатно. Писма с новци имаю се послати до горе изложеног рока на мене под атресом „Јовану Субботићу у Н. Саду,“ а књиге ћу я одмах по измаку споменутог рока о свом трошку скупитељима доставити. Надајући се да ћу овим послом нашој књижевности колику толику услугу учинити, умољивам све пријатељ и моје особе и наше књижевности, да би имали любов издаванѣ ово пријатељима наше књиге до зная довести, а имено предплатника мени што скорје доставити. У Н. Саду свѣтле педѣлѣ 1868. Др. I. Субботић

(Господи учитељима препоручуемо, да се за скупљањ предплатника на ову важну књигу прослављеног нашег писателя својски и што скорје постараю. У.)

Лист овај излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 ф. 50 нв.

Издае и уређуе Никола Вукићевић.

Тискано код Андрије Ваг

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 11. у Сомбору 15. Юния 1868. Год. X.

Читанѣ у Народной Школи.

Едан од найважних послова народне школе састои се у том, да сва деца што ю редовно полазе, у нѣой добро читати науче.

По читаню дечием суде обично люди о труду, вештини и способности учительвой, и то с пуним правом, ер ко у школи читати научи, томе е лако посредством ове вештине себи знания и упутства у врлинама набавляти и целог живота свог у сваковрстним наукама себе из књига усавршавати.

Тужба е са више страна, да се у садашњим нашим школама налази велики брой ученика, кои у читаню муцаю и запиню, шта више да има и такових, кои не само на краю првог и другог разреда, него чак и у трећем разреду считаваю глас по глас. Они кои се на ово туже, држе да е слабом и невештом читаню узрок нов начин обучавања у читаню, по коме се много времена троши на разговор о прочитаном предмету, и тако за вештбанѣ у читаню врло мало времена остав.

Да би се и наймањи повод оваким тужбама одклонио, наумио сам у овом чланку прозборити браћи учителяма не-колько речи о читаню у народной школи, позиваюћи их да покушаю бар за три четири године по ниже наведеном упутству вештбанѣ у читаню удесити, па добар стоим, да ће ти и себи олакшицу, а што е управо найважнѣе, ученицима своима лакост и правилност у читаню прибавити.

Како се најлакше и најзгодније читати и писати учи, о томе се налази обширно систематично упутство у првом пол-годишту Школскога Листа године 1866. На ово дакле упутство братски све учитель наше с том опоменом, да при умном приуготовљаваню особиту важност полажу, не само на растваранѣ речи на слоге и на гласове, него и на спајанѣ гла-

сова у слогама и у речи. Десетогодишњи искуство уверило је мене и многе познате ми учитеље, да од вештања у оваком спајању зависи врло много лакост у читању. Напротив која деца само науче речи на гласове растварати, а никад се не вештабају у спајању гласова, та и после две три године доста потешко читају, и једнако при читању гласају и муцају. Далеко ништа не треба допуштати да букварци са штица и из буквара читавају глас по глас заступајући после сваког гласа, него настојавати вали одма с' почетка да читају слог по слог, и да при читавању сугласе ништа посебно не читају, него онако у свези са самогласом што се пред њима, за њима или међу њима налази. Брижљивим вештањем у правилном читању сповних самогласа, ај еј, ој, уј, јј, еј, ђј, јој, јуј; — и слогова ња, њѣ, њу, ља, љѣ, љу“ одклониће учитељ и ону тегобу, која се на многим местима код питаца садашњих школа опажа, чим почну читати славенску или српску књигу написану старим правописом.

У првој разреду основне школе учи се читати, и сваки који у овој разред свршио треба да у њему ову вештину себи прибави. Други и трећи разред основне школе одређен је на то, да се у њему ученици вештају у читању; да се овој вештини њихова утврђује и усавршава; да се упознају, како ће се прочитаном науком користити, и да им се даје воља и способности, да могу читањем ваљаних књига у доцнијем животу свом користна знања себи прибављати и сопственим трудом својим себе изражавати и усавршавају.

Код вештбања у читању разликуемо три степена. На првом најнижем степену стои читање течно, стробовно, механично; на другом или на средњем степену је читање разумљиво или логично, а на трећем и највишем степену је лепо или естетично читање.

ПРВИ СТЕПЕН.

Читанѣ течно, строввно, механично.

Под именов механичног читаня разумева се она вештина, којом се писмена у речи читавају, а ове у реченицама течно и правилно читају.

На првом степену читаня иште се, да се ученици добро извештају у течном и правилном читаню како рукописнога тако и штампаногa. За онога се каже да механично добро чита, кои целе реченице прочитава без записаня и муцаня поуздано, разговетно, чисто, безпогрешно, и без многог застаня и оклевања.

Право вештбанѣ у механичном читаню починѣ се тек онда, кад већ деца умею речи са штице и из буквара добро считавати. Другога полгодишта у првом и целе године у другом разреду основне школе има се на овостручно вештбанѣ највећа брига обраћати, и валяло би да се у трећи разред само они ученици примаю, за које смо уверени да течно читати умею.

За вештбанѣ у механичном читаню употребити валя све предмете што се у другој половини буквара, у првој Читанци и у Часловцу налазе, па и у самим вишим разредима основне школе не треба се стидити од времена до времена с вештбанѣм у течно читаню децу забављати.

Нека ми е дозвољно овде изложити нека правила, коих се учитель при вештбаню ученика своих у механичном читаню поуздано и с коришћу придржавати може. То су ова правила:

1. Учитель у разговору с децом каже им о чему ће се сада читати, и с неколико речи побуди их на пажљивост. Затим упуту их да отворе књигу, и да у себи читаю за њим оно, што ће им он велегласно прочитати.

2. Учитель правилно, гласно и разговетно прочита едан одсек. (У првом разреду код свию предмета, у другом код славенског читаня, а у трећем код немачког ил мађарског читаня само се од точке до точке чита.) Међутим сви ученици гледе у књигу, и слушајући што учитель чита, у себи прочитаваю за њим то исто.

3. Деца читаю поединце, полагаано и с природним ударанѣм гласа то исто, што е учитель напред прочитао. Едно прозвано дете чита на глас а сва друга деца читаю у себи. Слаби и непажљиви ученици сказальком показую места где се чита. У први мах прозове се које бистрие и слободније дете, коме читанѣ неиде потешко. Затим се прозове неколико од средиѣ, па онда и од лошије деце. Али се само тамо сме прозвати друго дете да продужи читанѣ, где се реченица започињѣ.

4. Ученици мораю сваку реч чисто, разговетно и подпуно на глас изговорити. Гласове и слоге прескочити ил прогутати ние слободно. Такође ние слободно више од еданпут едан и исти слог ил реч изрећи.

5. Кад дете погрешити или записе, заповедити му треба да ту реч бољ гледа, па да јо слог по слог изговори. Ако се тим дете само поправи, онда му се зада да још еданпут целу реченицу од почетка до края прочита. Ако пак дете ние у стању па

овај начин само себе поправити, онда ваља написати на табли с рукописним писменом знак оног гласа, на ком е погрешка, па пошто глас тај погоди, нека учитељ пишући едно по едно писме што е пред тим и за тим гласом у дотичној речи испише целу ту реч, затим нека том детету и свој деци покаже из писмарице писме по писме од те исте речи, те нека из тих писмена реч ону саставити, и напоследку опет из књиге полагањо то исто прочитати даде. Осведочено е, да е ово нај-больи и најпоузданиј начин поправљања у читању. Докле се погрешка поправља сва деца пазе и уче се тим клонити се подобне погрешке.

6. Пошто се тако цео предмет одсек по одсек прочита, даде учитељ да деца по ново тај исти предмет други и трећи пут читају прозивајући после сваког одсека друго дете да на глас чита, и старајући се брижљиво около исправљања погрешака по ономе како е у предидућој точки прописано.

7. Сваки дан треба да чита на глас свако дете бар по еданпут; ал за читанѣ прозиваю се деца преко реда, и то због тога, да сваки у приправности буде и да се сваки очима и мислима бави на оном предмету, кои се чита, и на месту где се чита. Ко се у непажњи ухвати, тај мора стојећи с књигом у руци пазити, док се опет непрозове и у ствари самой недаде знака болѣ свое непажљивости.

8. Дотле се едан предмет чита, докгод барем $\frac{2}{3}$ ученика не буду у стању без приметних и великих погрешака читати. Слабије ученике добро е после школе задржати, и обашка их у читању дотеривати; ер ако се то одма на почетку пренебрегне, после ће код таквих ученика читанѣ све теже ићи.

9. Неки учитељи држе, да е ради вештања у механичном читању добро по неки пут дати, да сви ученици пошто су предмет повдигли читали, још еданпут у глас га заједно прочитају. Но ово само редко и у крайньої нужди има се употребити, иначе ако се овако заједничко на глас читанѣ из реда усвои, може се лако прећи у онај шлендриянски механизам, кои се по старој школи повлачно.

10. Својски се има настојвати, да деца природним ударачним гласа и без певанја читају. Притом упознавати ваља децу да-ном приликом са знацима застанаја, и то букварце са запетом, точком и знаком питања, а часловце са свима осталим знацима особито с двоточком, као и са знаком усклика, чуђења и заповеданја. Код славенског читанја нарочито мотрити ваља на

точку са запетом, (;) која тамо уместо знака питања стои. По значењу ових знакова упућивати ваља децу да читају, изражавајући се питајући, или чудећи се, заповедајући и т. д.

11. Сваки дан пре и после подне задаје се деци едан мањи предмет, или по који одсек од обширног предмета, да га код куће читају све докле докле лакост и течност у читању тога предмета незадобию. — То што је задато потом се у школи ради испита читати даде.

12. Слободно је и код вештања у механичком читању децу запитати за смисао прочитаног, и дужност је разјаснити оно што је по децу неразумљиво и странно. Само се чувати ваља обширног тумачења, којим се вештању у механичком читању смета. Напротив врло се препоручује, да учитељ из садржаја оног предмета, што је за домаће читање задат био, на доидућем часу деци згодна питања даје, за уверити се, да су доиста пажљиво прочитавали оно, што им је задато било.

(Наставиће се.)

О определению човечием.

(Образец практичног предавања из Катихисиса).

Кажи ми Перо сине, зашто си ти дошао овамо у школу? Еј, да си дошао зато да што добро научиш, што ће ти у животу нужно и полезно бити! — Зашто си ти овамо дошао Светозаре? Радашта сте докле сви ви децо овде? видим да сви знате добро, зашто долазите у школу, чега ради сте у школи и то знате; али ваљда не знате или сте заборавили, зашто сте, чега ради сте овде на земљи? пазите само лепо, а ћу вам то казати укратко: *

Мила децо моя, сад сте сви скупа у овој школи, а ја би рад био знати, ели стаяла ова школа, ова кућа свагда, од вайкада на овоме месту? кажи ми Пајо синко, ели било кадгод време, да рекнем пре 100 пре 200 година, кад ова школа нив била овде? — Добро, добро! било је време, кад ова школа нив била на овом месту. Е па како је она постала? ваљда тако,

* Овде ваља приметити, да у давању питања пазити ваља на то, какви су ђаци, почетијаци или напредујући, за ове друге излишња су овакова ситија питања, него одна укратко може се овако почети: кажи ми шта знаш о овом, о оном шта си учио дане, о чему? и пр. —

изненада? едно јутро освануло, а она наедаред ту? или е морао когод бити, кои е ову школу направно, сазидао? а шта мислиш, ели ова табла наеданпут нашла се на овом месту? па нова и цела? или е ню ко направно? — Тако е! Ништа небива не постав на овоме свету изненада, ни случайно; само од себе неможе ништа да постане; свашта мора да се направи; па кад е то тако, да не може само од себе ништа да буде. онда и сунце и месец и звезде, дрва, тице, люди — едном речи цео овај свет ел постао случаєм, ел постао од себе самог? Или е морао неко бити ко е овај свет направно, кои га е из ништа створио? па кои е тај, кои е овај свет из ничега, самом едном речју створио? — Бог.

Много ћете кроз ову целу годину слушати, а доста сте и досад наслушали се и научили о Богу, о сили његовој, кои е само рекао да буде свет, па е био. Ви знате да е он највећи Господар, да е господар преко свега на свету, зато што е направно све, што год е на свету. Не би ни данас ништа било на овоме свету, не би ни самог овога света било, да он нис хтео да буде свет и све што год е на свету. Бог нис морао да створи свет и све што е на свету; Бог нис имао никакве нужде на то, него е створио, што е тако хтео; из свое добре вољѣ створио е свет, а особито човека. Кад е створио земљу, а Он е створио светлост, створио е траве, дрва, тице, рибе и друге зверинѣ, па е тек онда створио човека; а зато е тако радио, да човек има све, што год му треба, што год му е нужно, да угодно живити може.

Де ми сад мило дете мое Андрија, кажи шта си чуо о Богу? какав е то Господар? какав се показао ономе човеку ког е прво и прво створио? Тако е! Показао се добар, а то се из тога види, што е обдарио душу човечију разумом и слободном вољом. Разумом можемо да дознамо шта е право, шта е добро; а вољом слободном можемо да изаберемо добро, па да чинимо само оно, што е добро. — Шта можемо да постигнемо разумом? а нашта нам е воља? каква е наша воља? Ето! колико е добро учинио Бог првome човеку? Осим тога, он е првима людма чешће долазио, настављао их е на истину, и учио их да буду Њму послушни, а то е зато чинио што се радовао првome човеку, па е хтео да му чини радост, или зато е чинио то, што е човека любно; ер радовати се коме, наћи у коме радости, и правити коме радост, толико значи, ко-

лико любити га. Кажи ми дакле шта значи любити? Зашто кажемо да е Бог любиио првога човека?

Сад пак, добро пазите, шта ће да изиђе из свега онога што сте догде чули. Кажи ми Васо: кад путник узме палицу у руке, па се крене на пут, па лута и лево и десно, немислећи куда ће и камо ће путовати, а ти га видиш где тако лута, шта ћеш рећи за таковога путника? или да ћеш рећи да нема памети, да е луд? видите тако е исто с нама людма на овој земљи, кад без памети и разлога радимо. Ми треба да путуемо тако, како ћемо тамо доћи где смо очи наше управили, а то е она цѣл коју е сам Бог свима людма прописао. Али каква е та цѣл? само слушајте! Овај наш живот ништа друго није, него непрестано путовање од колевке па до гроба. Тамо код гроба зауставимо се, или боље да кажем, тамо се сваки од нас однесе; тело наше спусти се доле у гроб, али душа наша не спушта се у гроб заједно с телом, него се диже горе, пенје се Богу, који нам е нио и дао, тако дакле ако хоћемо ако нећемо пре или после пред Бога морамо да изиђемо; а тако и пише у светоме писму. (II. Кор. 5.)

Зато можемо казати, да е цѣл живота нашег сам Бог, или зато смо овде на земљи, да наипосле пред Бога изађемо. Но на жалост има люди, кои изађу до душе пред Бога, али не остану за навек код Бога, него им Бог прочита пресуду, па одпадно за навек од Бога, одпадно од своје цѣли. Нек вас Бог сачува, децо, да ни едан од вас недође у число таквих несрећника, него дай Боже, да дођете сви у число оних, кои ће изаћи пред Бога, па и остати с њим навеки заједно!

Па сад да чуем шта ради паметан путник? шта определи себи? шта имамо ми себи да определимо? шта е у нама осим тела? шта буде с душом? и т. д. Шта е цѣл нашега живота? — О томе овако говори сам Бог у св. писму: „Азъ есмь Алфа и Омега, начатокъ и конецъ.“ Овде треба да знате да е у грчком езику први глас А, а последњи О у реду гласова дакле А е почетак, а О е край. Бог тим каже нам свима да е Он и почетак и край или цѣл свачему на свету; а ви то све знате шта е. Разясни ми све то Јоцо? како е Бог свачему почетак? Од кога е све и свашта на свету? како е Бог свачему край? како е Бог крайни, последни цѣл човека? шта буде пре или после с човеком и пр.

Сад слушајте добро децо! Каже се, да ко хоће да дође до какве цѣли, тај треба да се држи и средства оних, кои во-

де истой цели, као на пр. Кои в ђак рад, да се добро покаже на испиту, шта треба тај кроз целу годину да ради? а кои в мајстор човек рад да поштено и людски поживи са породицом својом, хоћели моћи поживити тако, ако се узскита преко целе седмице и у тартань време проведе? — Да како треба и шта треба да ради? — А тако исто и онај кои хоће до крајнѣ цѣли живота да дође, треба да се држи у животу оних средства, која тој истой цѣли воде. Налазим да треба напред да вас обавестим о томе, шта в то: „средство“ и шта в „цѣл“. На пример: едан Селянин иде у варош пешке; шта мислиш, Глишо синко, та реч „пешке“ вли то овде средство или в цѣл? а шта в путнику цѣл? — Дакле цѣл в то због шта и због чега што радимо, шта хоћемо да получимо, до чега желимо да дођемо; а оно, чим хоћемо до цѣли да дођемо, зове се средство. Како се зове оно, до чега се трудимо да дођемо? а како се зове оно и пр. — Шта ти разумеш под том речию цѣл, и шта под средство? оное селяку кои в путовао пешке у варош шта в цѣл? и пр.

Да видимо сад, која су ta средства, sa kojima možemo srećno doći do naše krajnje celi? 111883 010101 0158

Слушайте децо! пазите добро! кои путник незна, на којој страни лежи она варош, у коју путуе, и кои непознав пута кои у варош ту исту води, хоћели тај доћи до цѣли путовања? — Тако е исто и са крајњом цѣли човека. Треба да познамо Бога, његова својства, његову силу, доброту, правду вољу, и пр. ако желимо до Бога да дођемо. А зато смо овде на земљи да Бога познамо, и то е наша дужност да се старамо Њга познати, ер нашта нам е друго Бог дао разум? ете на то да познамо шта е истина и шта е добро? Али Бог е сам истина, и свака истина од Њга долази; као што нам Исус Христос говори: *Јзк съмъ пѣтъ и истина и животъ* (Јован 14.) Бог е сушта доброта и благост „Никтоже благ токмо един Бог“ (Марко 10). На онда ми треба да любимо Бога, а можемо ли любити онога, кога непознаемо, оног, о ком никад ништа чули нисмо? И по овоме дакле, што смо догде казали треба Бога да познамо. Зашто смо дакле најпре и најпре на земљи? Зато, да познамо Бога.

Шта си дакле чуо до сад о Богу, Симо! или он любиво првога човека? — А люби ли Бог нас. — Од кога добијамо ми и данданаас свако добро, здравље, лебца, одело? — А кад нас Бог тако люби, чим треба ми све то њму да вратимо? — Да како треба

да Бога любимо; али кажите добро децо! не треба само зато ми Бога да любимо што он нас радо има; но треба, — као што ће те чути напред, — треба да га любимо зато, што е Бог најсавршене сшество на свету и по томе, највеће любави достојан. — Зашто дакле треба поглавито Бога да любимо? А како е то, хоћу ево да вам болје разјасним, само добро пазите! Ми обично радуемо се свачему, што е у своме кругу, у своме раду савршено, што е лепо, добро, приятно. Ел Мито, да се ти радуеш кад добиеш лепоу хаљину нову, лепоу књигу? а ел да се радуеш твојма родителјима и ели да се трудиш да им угодиш? А Бог е најсавршене сшество, и најдражје и најболје на свету, па треба л коме другом већма да угодиш него Богу. Коме треба да се трудимо највећма да угодимо? или кога треба прво и прво на свету да любимо? а ово спада у друго питање, зашто смо овде на земљи? — (Ми смо зато овде на земљи да любимо Бога.) Прво и прво смо дакле на земљи зато, да Бога познамо, а друго да любимо Бога. Зашто смо дакле овде на земљи? зашто прво и прво? зашто друго? — У коме треба да налазимо највеће радости? — Коме треба да се трудимо да најболје угодимо? — Чим ће дете угодити својма родителјима? чим ће показати да люби своје родитеље? А чим ће дете показати да люби Бога? Чим ћемо показати да се трудимо да угодимо Богу? а чим ћемо засведочити да доиста Бога любимо?

Добра децо! Слушати Божје заповеди, толико значи, колико Богу служити. Шта значи слушати Божје заповеди? шта значи Богу служити? кад служимо Богу? и ово е треће питање: Зашто смо овде на земљи? „Ми смо овде на земљи да Богу служимо.“ Богу служити дужнимо тим више, што е Бог највећи Господин на земљи; а ми люди сви смо његове слуге.

Кад ми познамо Бога овде на земљи, кад га любимо, и верно му служимо, — онда ћемо доћи до Бога, па ћемо код њга довека остати, на веки срећни бити или блажени, а тим ћемо получити нашу крайњу цѣл ону, коју смо ради овде на земљи. Зашто смо овде на земљи? „Мисмо овде на земљи зато, да Бога познамо, Бога любимо и Њему служимо, па тиме да срећни и вечито блажени постанемо.“

Сад пазите да вам приповедем нешто што се сасвим односи на ово што сте досада чули.

Неки цар запита еднога владику? „Који е пут што ће чо-

века најсигурније отвести у царство небесно? а владика му одговори: „Нетражи га у благама земаљским.“ Цар га опет запита: „Кажи ми дакле чега да се држим? Владика му одговори „Држи се правога пута.“ Цар и трећи пут запита: „Кад ја идем правим путем? а владика одговори Цару: „Онда идеш правим путем, кад се трудиш Бога познати, Њега любити и Њему служити. Тако е Владика Цару казао, а и сви ми треба да знамо да е само тај пут едан који у небо води.“

Идите дакле, сладка децо, у животу вашем тим путем, трудите се и старайте, да од дана на дан све боље и боље познате Бога, Његова својства, и Његову свету вољу. Кад Бога добро познате, онда знам да ће те га и любити, а кад га любите будете, онда ћете му и верно послужити, и за цело блажени бити; — а упамтите децо да е први и најглавнији узрок сваке среће и несреће наше: право или криво познавањѣ Бога. Нека вам Бог милостиви помогне свима, својом светом и пребогатом милошћу, да сви до еднога срећни и блажени будете!

У Срб. Итебеју

П. Јанковић свештеник.

Закон од 25. Мая 1860.

Његово величанство премилостиви цар и краљ наш по саслушању представке оба дома државног царевинског вѣћа (райхсрата) издао е под 25. Мая о. г. закон, којим се одређује одношај школе према цркви. Закон тај важи само за оне кралѣвине и круновине, које су у аустриском царевинском вѣћу заступљене.

Читатељима нашим у изводу саопштавамо садржај овог закона, по реду параграфа из којих се састоји, а то су ови:

1. Врховна управа и надзор над укупним обучавањем и васпитавањем припада држави, која ће и едно и друго преко својих законито одређених органа извршивати.

2. Без повреде овог права надзора, старанѣ, управа и непосредни надзор обучавања у верозакону, и вештанѣ у благочастију у основним и средњим школама, припада дотичној цркви.

3. Школе, које е држава, област или грађанска община основала и издржава, приступачне су свим државним грађанима без разлике вере.

4. Црквама и верозаконским задругама дозвољено је, да могу о своме трошку подизати и издржавати школе за младеж своје вере, али такве школе имају бити подчинјене законима, које држава за обучавањѣ пропише, и само се онда сматрају за јавна заведења, кад свим законитим од државе одређеним условима одговарају.

5. Закон не забрањује члановима других вероисповести употребљавати школе које известной верозаконској общини припадају.

6. У државним школама (види под 3.) и васпиталиштима може учителѣм постати сваки државни грађанин, који је кадар способност своју за одправљањѣ учительског звања законитим начином доказати. За вероучителѣ само се они могу постављати, које дотична верозаконска врховна власт прогласи да су за то звање способни. Код других школа и васпитатељних завода (под 4.) у овом погледу управљање се по основательном штатуту. — Избор васпитатеља и учителя за приватно обучавањѣ није ограничен никаквим обзиром на вероисповест.

7. Учебне књиге за потребу народних и средњих школа и приправничких завода имају одобрене бити од оних власти, којима је надзор над обучавањѣм законом поверен. Верозаконске учебне књиге могу таково одобреније само онда добити, пошто се дотична верозаконска врховна власт изјасни, да се оне у школама употребити могу.

8. Доходак заклада нормалних школа, и осталих учебних заведења има се употребљавати без обзира на вероисповест, у колико се неби доказати могло да су закладе те известной вероисповедной задруги наменјене.

9. Држава извршује врховну управу и надзор над укупним обучавањѣм и васпитавањѣм преко министарства јавног обучавања.

10. Ради управе и надзора над васпитавањѣм, као и над народним школама и учительскоприправничким заводима поставиће се у свакој краљевини и земљи

а) земаљски школски савет као највиша областна школска власт,

б) окружни школски савет за сваки школски округ, и

в) местни школски савет за сваку школску общину.

Земаљско законодавство има определити, како ће се области на школске округе поделити.

11. Досадашњи круг делава црквених и светских школских власти има се предати на точки 10. означеним властима.

12. Земальски школски савет под председавањем царског намесника (земалског поглавара) или његовог заменика има се саставити из чланова политичне земалске управе, из посланика земалског одбора, из свештених особа од сваке вероисповести земалске и из струковника у делу обучавања. — Срезки и местни школски савети саставиће се по нарочитом определению земалског законодавства.

13. Земалско законодавство имаће донети ближа определена у погледу на саставленѣ и уређењѣ областних, окружних и местних школских савета и одредиће круг њихове раднѣ.

14. Све што е под 1—6; далѣ под 8 и 9 назначено ступа у живот чим се закон овај обнародуе, а сви досад постојаши закони, кои би овим параграфима противни били, губе важност. Само у кралјвини Халичко-Владимирској и у великом войводству Краковском остае у важности регулатив од 25. Јун. 1867.

15. Министру јавног обучавања дае се налог да овај закон изврши.

Нах подлинику, кои е у Бечу 25. Мая о. г. издан, подписано е Њгово величанство Император Франц Јосиф Први, уз премаподписе председника царевинског вѣћа Ауерсперга и министра обучавања Хазнера.

И з в е ш т а њ

одбора за преустројнѣ народних школа у Србији

Министру Просвете и Црквених дела поднесени.

(Свршетак).

II. Школа за учитељ. Комисия гледајући на толико добре последице за основне школе од школе за учитељ, где год ове последице постоје, и сећајући се да су и у нас сви они люди, кои су се занимали народним образовањем још од 1838. године па све до данас сваком приликом изражавали се за такву школу, што е у начелу и земалско законодавство усвоило, жури се да изкаже свој најискренније убеђењѣ да е школа за учитељ едан од оних услова, без коих народне основне школе никад немогу како ваља напредовати. С тога е мишленија да се школа за учитељ што пре заведе, и то као завод самосталац.

Ако би се ово примило, комисија немогући се за сад пуштати у све појединости, а песме да пропусти неспоменути, да би одмах требало одредити по кога образована млада човека у земљи где су најбоље школе за учитеље, те да се тамо нарочито спреми за професора педагогике и методике у тој школи. За остале предмете може се наћи професора и без нарочите спреме.

Но док школа за учитеље не одпочне радити, дотле да се у најстаријем разреду Богословије и IV. разреду више женске школе одреди неколико часова за практично обавештење у методици и уопште у поступању у школи, у којој ће часове богословије и ученице више женске школе, којој се желе учитељства примити, бити вођени дотичним професором у којој од основних овдашњих школа на практично вежбање.

III. Надзор. С једне стране тежња, да се добро изврши све оно, што се основној школи задаје, а с друге не-престано растући број школа стварају потребу да се надзор над школама увећа. А у начину како да се тај надзор удеси, пису сви чланови комисије у свему једнакога мишљења. Четворица и то: Др. Патошевић, В. Вујић, Ст. Бошковић, и Ст. Поваковић, мисле, да би ваљало Србију разделити на четири округа, у та поставити четири директора, као непосредну контролу над школама а у министарству просвете опет саставити један школски савет од људи, који школе најбоље познају и који ће бити виша школска контрола, који ће водити бригу о школским потребама, књигама, издавати какав лист за школе, бити суд за учитеље и т. д. и т. д. Троица пак држе да је целесходније избећи ту постепено у надзору, а с тим и много, често безкорисно цискарање, него да се онај школски савет при министарству просвете састави из више лица, која ће непосредно водити надзор над школама (радећи сходним мерама да и општине дођу у стање узети део тога надзора, који најприродније њима припада), који ће давати извештае о стању школа, договарати се и предлагати мере које би унапређење школа обећавале, једнообразно удељавати школске књиге, бити суд за учитељске способности и кривице и т. д.

За издавање пак каквога школскога листа изражавају се и ова тројица тим пре, што су неки од њих још пре неколике године намеравали одпочети тај посао.

IV. О учитељској награди. Што се тиче учитељске плате комисија држи, да је много садашњих 10 класа већ би

их ваяло свести на 5. У најнижу класу да се постављају учитељи привремени, кои да се привремености ослобођавају тек после отличног напредка своих ученика. Уз тих 5 класа да им се на сваких 5 година службе даје периодска повишица плате, а ванредност у напредовању ученика да је моћна у свако време преместити учитеља у вишу класу.

Даванѣ ових одликовања, као и осуђивањѣ у нижу класу, да не бива без саслушања школскога савета, находећег се у министарству просвете.

У овој тачки, само што се тиче повраћања у нижу класу, одвоили су свой глас др Натошевић, Ст. Бошковић, и Ст. Новаковић, изразив да су друге казни, усвојене законом (§. 22) и уместније и довољније него ова, па за то желе да она изостане.

Чујући комисија да већ пред владом стои у послу питањѣ о уређењу пензија за учитељске удовице и сирочад, она нема друго ништа већ да изрази најживљу жељу, да то што пре у живот пређе. А за само време, колико учитељ да служи па да добие пуну плату и пензију, комисија изјављује да је 30 година непрекидне учитељске службе врло довољно, да ни да право на пуну пенсију, као што је то већ и за професоре усвојено.

Казавши овако како мисли о главним предметима основне школе, комисија не пропушта доставити вам, господине министре, и неке појединости које су такође занимале нјзину саветована.

Тако, на прилику,

За женске школе

Комисија мисли да треба у Читанке да се узму животописи жена светитељака и српкиња, из опште историје пак неколике женске знатне личности. За тим нешто о нези домаће животињѣ: куванѣ; кућенѣ; нега болесника и т. д., а у рачуну више из главе да се деца вежбају него на табли.

Комисија мисли да је од користи свакад, кад се Буквар или ма која школска књига наштампа и пусти у школе, да се том приликом, јави у новинама (најбоље у ком књижевном листу), да је та и та школска књига изишла, па ако ко налази да што у њој треба поправити, додати или изменити нека јавно каже, како би се тим обавештењем при препечатавању могло користити.

Пошто би се, по овоме предлогу, досадашњи начин ра-

да учитељскога у школи у нечему предругојачио, и пошто е известно да би се упућени у томе найпоузданије могла дати лично, непосредно (интуитивно); комисија е мишљења, да ће добро бити предходно одавде изаслати неколико ljudi на неколика места у Србији, где би се имали скупити околни учитељи, те да им се ту даду објашњења и упутства у ономе, што им у школама ваља радити. Не мањѣ потребно е и да се садашњѣ „Педагогичко — методичко настављањѣ за учитељѣ“ преради према свим потребама, које се, после свега овога природно морају проявити.

Исто тако комисија признае, да е за напредак основних школа нужно, да се учитељи њихови чешће састају, где би се сами међу собом договарали и обавештавали у послу на коме раде. У даљи развитак ове мисли комисија се за сада не може да упушта.

Комисија се сложила за гимнастику, да се препоручи учитељима по варошима, а и по селима где се може, да децу у међучасије, место скакања и трчања, обуче неким правилним кретањима гимнастичким, но, при том, да им се јасно каже шта и како да раде, како се тај посао неби изметнуо на зно.

И за певањѣ оста на том, да визитатори школа могу упутити учитеља кои уме лепо певати и зна песме одабрати, да децу научи певати и коју народну патриотску песму.

За науку гледана да се, где се може, набаве за школе слике из природне историје, по којима ће се деца упућивати, о чему ће се шире казати, кад се преради садашњѣ настављањѣ за учитељѣ.

Комисија е дужна јавити и то, да су чланови нѣзвани г. Ст. Бошковић и г. Ст. Новаковић, још на првом састанку предложили, да комисија својом иницијативом, а с одобреним г. министра просвете, отвори приступ у своје седнице ширем кругу школских ljudi, кои би своим саветом и обавештењем могли помоћи комисији. Овај предлог комисија није усвојила, а господа предлагачи задржали су да ту ствар сами изнесу пред г. министра.

Иста господа у одлуци оной: да се све молитве, као молитве, уче словенски а с објашњавањем србским, одвојено се и казаше свој глас овако: „од молитава да се учи словенски а с објашнењем србским само оче наш и богородице дѣво, а све остале да се уче и читају само србски.“

Подносећи вам овако извештај о свому раду, господние министри, комисија не пропушта вратити и оба прилога, о којима беше реч у почетку овога писма.

У Београду, 29. Фебруара 1868.

Председник комисије, М. Спасић. Члан и деловођ комисије М. Ђ. Миличевић. Чланови: С. Сретеновић. В. Вујић Ст. Бошковић. Ст. Новаковић.

Слажем се са предлозима не наведеним међу онима, које поднесох, а са осталима у колико се не разликују од оних, што их у извештају пространије поднесох, а у приложеној табlici прегледно. Др. Натомевић.

Наука о земљоделству у Французким школама.

У Французкој уведена је ове године земљоделска наука за редовни предмет обучавања у народним школама, па да би се предмет тај са успехом предавати могао, министарство је ову наредбу издало:

1. Свакидашњи школски часови и школски одмор у селима има се прилагодити према потребама селячког живота и према полским пословима, како би деца могла уз полазење школе родитељима својима у послу од помоћи бити, те тако вештати се у земљоделству и занатима и приправљати се за дужности које их у животу чекају. Досада су у Французкој деца по шест сати на дан морала у школу ићи, и то три сата пре и толико после подне. Сад је наређено да зими остане тако исто, а у остало доба године да траје школско обучавање само по три сата на дан.

2. У сеоским школама има се наука о газдовању учити по одређеном плану, и то се у сваком департаменту има удесити према местним земаљским потребама.

3. Да би учитељи могли науку о земљоделству са успехом предавати наређено је, да се скоро у сваком департаменту држи предавање те науке, које би сви дотични учитељи слушати морали. Катедра економије и вртарства завести се има у свима учитељско приправничким заводима, и ове науке имају се тамо својски учити.

3. У сваком округу има се поставити професор економне, кои ће науку ту у препаранди, у лицеуму или колегији предавати, и са учитељима и економима земљодјелске зборове држати. Овима професорима плаћаће каса окружна, а узима ће се за та места најбољи приправници, кои волѣ к земљоделској науци имају, и они ће се најпре о државном трошку у економским заводима по две ил три године за свое звање приправљати.

5. Свака препарандија и свака сеоска школа мора имати свой врт, у коме ће се питомци у вртарству практично вештати; сваке недеље кад време допусти дужан е учитељ бар по бдианут с децом у шетњи полазити ниве, ливаде, гумна и винограде, кад е чему време, да деца наочигледно сматрају како се оре, сев, копа, коси, жањ, млати, врше, како се виноград реже и т. д.

6. Учитељи имају у задатцима за казовно писанѣ и за рачунањ како у свакидашњој, тако и у вечерњој школи науку о земљоделству, о вредноћи и штедниј употребљавати. Такође при читаню природописних предмета, што е више могуће, о тимареню стоке, о држаню живине и о пољоделству говорити и учити.

7. Учитељи, кои младеж у обичној и у вечерњој школи вртарству, земљоделству и скотоводству својски и с заузимањм и успехом обучавају, премештани ће бити на најбоља места, где ће и они пароду од велике користи бити моћи, а где ће се и пњихово материјално ставѣ унапредити.

8. Ученицима, кои се на годишњм испиту из земљоделства најболѣ одликују, даваће се награде, а учитељи, — код коих се највише деца у овој струци добро изуче, — добијаће одликованя и бити ће награђени.

Исторички преглед црквених књига.

10. МИНЕЙ МЕСЕЧНИ.

(Настављено из броя 9.)

Велико ово богатство производа најизпатнѣх грчких не само духовних већ и светских особа, умножено е у Руској и Србској цркви, у којма су појавивши се нови угодници Божји прослављени новим песнама црквеним.

Најизпатни од руских пѣснописаца есу следуюћи; Прор, епископ Ростовскі из 14. в. кои е сачинао канон се. Пегру,

митрополиту Московском; Питирим еп. Пермски, написао в 1433 год. канон Алексию митроп. Московском; Пахомие Логотет, вромонах родом Србни дошавши из атоиске горе у Новгород у време Јоне архиеп. Новгородског. По сведочби овог архипастира он в сачинио много црквених канона, од којих су познати слеђујући: канон преп. Варлааму Хутињском канон знаменју преч Богородице, Сергију и Никону Радонежском, Кирилу Бѣлозерском и вел. Кнегинњи Ольги; службу преп. Сави Вишерском, Евѣгимију архиеп. Новгородском, Петру и Јони Московским; Маркел, игуман Хутињски сачинио службу св. Никити еп. Новгородском; св. Димитрије митроп. Ростовски, написао в службу деветорици Мученика кизичких: Молатије Сириг вромонах родом Критјанин, кои дошавши из Цариграда 1643 г. у Киев сачинио в службу положенју нешвенпога хитона христова посланог из Персије од Шаха Абаса цару Михаилу Теодоровићу; Теофилакт Лопатицки, архиеп. Тверски, сачинио службу на дан побѣде под Полтавом; Јоан Красовски Протобрей велике придворне цркве сачинио службу появленју чудотворне иконе Теодоровске — и многи други.

Правила србских угодника сачињавају особиту књигу познату код нас под именом Србљака; но ко су били сачиниоци ових правила или служби, о томе засад ништа извѣстно казати не можемо, јер србски писатељи нису своја имена подписивали, а с друге стране немогосмо о томе ништа поуздано наћи; толико само о Србљаку знамо, да в он досад трипут печатан, први пут у Епископији Римничкој 1761. други пут у Москви 1765. г. у овим издањима која се међу собом само по спољашности разликују налази се 13. молебних правила; трећи пак пут издан в у Београду, г. 1861. „благословом и трудом“ преосв. Митрополита србског Михаила, и знатио се разликује од она два које по томе што су пређашњим правилима додани синаксари и два акатиста, а које и по томе што в умножен сасвим новим правилима неким светима, којима се свршује служба, где им почивају мошти. Држим да ће на свом месту бити овде избројати оне дане у којима се србским светима служба свршује: тако дакле: 3. Септ. Јоаникију првом патријарху Србском; 24 Септ. Симону или Стефану првовенчаном краљу; 4. Окт. Кнезу Стефану Штиљановићу, 9. Окт. Стефану Деспоту; 28. Окт. Арсенију Архиепископу; 30. Окт. Краљу Милутину; 11. Нов. Краљу Стефану Дечанском;

2. Дек. цару Урошу и преп. Иоаникию; 10. Дек. Иоану Десноту; 20. Дек. Данилу Архиепископу; 14. Ian. Сави првол, архиепископу и учителю; 18. Ian. Максиму Архиепископу; 8. Фебр. Сави другом архиепископу, 13. Фебр. Симеону или Стефану Неманьи; 29. Апр. Василию острошком; 11. Мая Никодяму Архиепископу; 22. Мая Иоану Владимиру чудотворцу; 15. Юн. Кнезу Лазару и Бореу патриарху; 30. Юн. Майки Ангелини и 30. Авг. Собору светих србских просветителя и учителя.

11. МИНЕЙ ОБШТИ.

Обшти миней таква в књига, коя у себи садржи обшта правила празницима Богородице и светих, коя се т. е. могу пояти ма коем разреду светих. — Разреди светих есу следуюћи: Пророци, апостоли, светители, преподобии (мушки) преподобне жене, мученици, свештеномученици, преподобномученици, мученице, преподобномученице, свештено — и преподобноисповедници, безсребреници и Христа ради юродиви. — Обшти миней као што се види ест производ оних времена, кад црква ние имала месечних минея, но овака су времена била у цркви славенской а не у грчкој, коя в од најстаріих времена имала правила посебна, и за сваки нови случай сачињавала нова; по томе се он и не налази међу грчким књигама, него в састављен у цркви славенской вероятно св. Кирилом, првим учителѣм славенским. Но он в задржан међу црквеним књигама нашим и после превода месечног минея, будући да в овай по својој величини и пре и после печатаня тешко било набавити због чега многе цркве за дуго време нису га могле имати а многе га и данас јошт немају. (Свршиће се.)

Д о п и с и.

† у Београду, 3. Ю н и я. Грозни догађај зави у црпо престолницу нашу, а с њом сву Србију и вас колико Србство. Наш светли кнез Михаил М. Обреновић III. леживи више. Њѣга су у Среду 29. Мај ове године у топчидерском коштутјаку приликом шетић, подли зликовци из потае убили. И тако се угаси свећа живота ономе владоцу Србском, кои в мудрошћу својом земљи нашој градове од Турака без капи крви задобио, кои в имену Србском у свој Европи поштованъ задољо, кои в просвету више свега любіо и о материјалној морали, уму и политичком, напредку Србскога народа дају и ноћу неуморно старао се.

Грда в то рана коју кривици и измети рода човечаског Србија зададоше; велика в то срамота, којом оми жигосаше народ наш пред лицем целог просвештеног света. Зар ние доста било злобе пакости

и освете у старој и новој прошлости Србској? Зар није доста било крвавих страница братоубиства, и оцеубиства у историји нашој? — Зар се могло у овом просвећеном веку наћи тако подлих люди међу Србима, кои се усудише проклету руку на Божијег помазаника, на народног изабраника и љубимца, на Отца свог и поглавару народног дигнути и пѣга живота лишити?

Но, тако е. Чему се нитко од поштенних Срба ни у сву вадао није, то се на жалост збило. Обиштелубљиви владатељ Србије не живи више. Нѣга е пакост и злоба, освета и завист и себичност са овога света спремила, а тмј е на дуго време одложено ослобођење страдајуће браће наше на истоку, која ће плакати све докле „докле Господ неподитије мужа подобног погинушемју Кнезу нашем Михаилу.“

Колико е просвета народна, колико су народне школе и учитељи са смрћу честитог Кнеза Михаила изгубили, види се одтуда, што е обиштелубљиви покойник предавши не давно просветну управу у руке веште и радене, између осталогa особиту пажњу на преустройство основних школа, на оснивање препарандије, на побољшање плате учитељске, на израђење школских књига, и на управу и надзор школски обратио био призивајући на ову страну онога школског мужа, кои е у войводиној Србској својим трудом и заузимањем, својим знањем и вештином школе србске преобразио и у бољи ред довео!

Жалост за покойним Кнезом е непритворна и общта, и са тога се сватко уверити може, да се Србски народ грози ужасног недела које крвини починише.

Тело Кнежево пошто е балзамовано, било е 1. и 2. Јунија у дворани палате вѣгове изложено, где су свештеници на измене Свето Евангелије читали, а народ е с сузним очима и ођеним срцем долазио да последњи пут целива добротвора свога.

У Поведеляк 3. Јунија рано из јутра звона у свима црквама огласише да ће се тело незаборављеног Господара земљи предати. Саг Београд, и многи свет из Србије и из прека сјкупи се пред кнежевском палатом, да последњу почаст отда многострадалном овом народном мученику. — У осам сати свештенство са два епископа и митрополитом у палати кнежевској одное литију за упокой, и тужни се спровод крене саборној цркви. Напред е войничка банда жалостну песму свирала. За войницима ишли су представници разних еснафа, и изасланици Еврејске общине у припо обучени са свећама и ядикуванѣм. Потом су следовали ученици Гимназије, по том из војне Академије и велике школе, за овима певачко друштво и богословски појући тужно: Святѣй Боже. — За богословцима иђаху 6 ђакана 45 свештеника, два Епископа и Господин Митрополит, кои у припо одеждама и са ожаљшеним лицем представљаше у овом тренутку олицетворену сузу целе Србије. — Затим следоваху носноци ордена, калпака и сабље кнежеве и гробнога заклопца, а за овим прва кола са земним остатцима кнеза Михаила. За колима ишла е родбина кнежева, заступници кнежевске владе, правительство и посланици страних дворова, а за овима непрегледна масса народа наричући и кукајући за оним, кога највећма љубљаше и поштоваше.

Докле е спровод трајао пуцали су топови са бедема тврђаве, коју е покойни кнез Србству задобио.

У цркви само свештенство с певачком дружином и Богословцима уз родбину кнежеву, управљивена лица, обштинске заступнике и представнике Европских држава ући могаше. Остали народ стојао је на пољу около цркве, на чаршији, по улицама и на калмегдану.

Преосвештени Господин Митрополит изговорио је на крају опела поучателну тужну беседу изд гробом незаборављеног владатеља и казивши нам што смо у њему изгубили, поучио нас је све, мале и велике, богате и убоге, да сматрајући ништавило земаљског нашег живота пригрлимо веру и добродетель као једину котву спасења у непостојаном и лажном живљењу земаљском. „О поучи се, Србски народе, од овога тужнога гроба, ер ти он врло много поуке даје, па чувај свету веру и поуздањ на Бога и развљий у срцу своје спасоносно благочестие, које ће те одржати и сачувати од претеће опасности!“ То су речи смиреног Архиепископа, које нека дубоко упише у срце своје сваки србски свештеник, учитељ и родитељ, па нека се одсад у милој нашој Србији и у целом србству у том духу васпитава садашњи и потоњи наш нараштај! Страх Божији је почетак мудрости. Само на том темељу напредовати може и одомаћити се код нас просвета народна. Без вере и побожности, без човекољубља и частог узвишеног патриотизма, сами ћемо себи бити вуци и турпи, кривци и убице. С тога нека је овај аманет из гроба мученика Кнеза Михаила целога Србству: „У крсту је спасење, и права просвета и благостањ долази само у заједници с вером и побожношћу!“ —

Одма после опела, спустисмо тело незаборављеног Кнеза Михаила у гробницу под саборном покривом (с десне стране у женској преопрати), где борава вечити сакак уз земне остатке оца свога ослободитеља Србије покојног Кнеза Милоша, а успомена његових врлина живиће докле трав у Србству поштеја.

Б. У Сомбору 3. Јунија. — Преклипој предадосмо земљи уз свеопшту жалост овдашњег обштинства тело многозаслужног жупаниског физика, Дра Васелија Максимовића, који се после дуготрајног тешког боловања 31. Маја о. г. у 58-ој години живота у вечност пресељено. Покојник је рођен у селу Риђици иначе Леђену у горњој Бачкој (где се по преданију родио и славни руски генерал Кутузов). У младости својој учећи децу школовао се и са отличним успехом слушао је лекарске науке на свеучилишту Пештавском и Бечком. Године 1836 као Доктор Медицине настави се у Сомбору и од тога доба — изузимајући неколико година које је у Срб. Бечеју као дистриктски лекар провео — бавио се у средини нашој најпре као варошки а потом као жупаниски лекар. Редко је који Србски лекар тако пространу практику, и толико искуства имао, као покојни Доктор Максимовић. Славни Професор Балаша особито га је поштовао и уважавао, и о њему се пред Србљима још пре 17 година с похвалама изражавао. Има у народу нашем заслужних мужава, који после Бога његовом помоћи највише благодарили могу што су здрави и живи. Од почетка своје праксе па све до пре две године лечио је он сиромашне приправнике наше бесплатно, а тада је човекољубиво дело то као аманет предао своме најстаријем сину Дру Ђорђу Максимовићу, који је у свему достојни последњик врснога оца свог. Покојник је био свагда са одушевљеним заузет

за благо Србства и по томе врстан и родољубив Србин; синове в свом ва добар пут упутно, и врстним члановима рода, отацтва и човечаства учинити старао се васпитавши их добро и оставивши им лепо име и уважењ у општинству овдашњи, међу којим в вршио човекољубиве свое дужности и ревностно помагао страдајуће болно човечанство.

Тело в покойника 1. Юнија пред вече у Саборној цркви нашој опетно и по том на успенском гробљу, покрај гроба покойног великог жупана Исидора Николића Србоградског саравѣно. Уз многобројне овдашњи и стране почитатељи врлина покойникових, оплакују га увелѣна супруга Луйза рођ. Коньовић и синови Ђорђе Доктор медицине и физикус сл. кр. града Сомбора, Никола Доктор права и истог града велики Бележник, Младен и лекарник Новосадски, и Константин ученик петог гимназиског разреда у Баи са осталом многобројном родбином.

Школске вести.

ШТИПЕНДИЈЕ ЗА ПРАВОСЛАВНЕ ЂАКЕ. У течају године 1867, уживали су подпору из различних заклада основаних за синове православне наше цркве у земљама круне Угарске, ови ученици:

1. Из закладе „Платонеумске“ коју в код препариције Сомборске установио покойни владика Бачки Платон Атанацковић: Филип Шпалвер и Јован Стојанов приправници II. течај по 60 ф.; Ђура Јанковић и Лазар Удицки припр. II. течај по 50 ф.; Милош Груић и Милош Павловић припр. II. течај по 40 ф.

2. Из закладе Баллине код депутације пр. ист. школских фондова у Пешти: Владимир Баић ученик III. гимн. разреда у Карловци и Јован Рус слушатељ IV. године права у Пешти, по 105 ф.; Јован Јанку ученик VIII. гимн. разр. у Пешти, Милан Јовановић уч. VI. гимн. разр. у Н. Саду; Младен Мађаревић слушатељ II. год. медицине у Пешти и Ромул Микулеску уч. VII. гимн. разреда у Пешти, сваки по 84 ф. Адам Царзи Јосиф Чучу и Ђорђе Грбић гимназисте у Пешти по 63. фр.

3. Из Божићеве закладе, која стои под управом србског Патријарха: Сима Станковић прво годишњи правник у Пешти, 105 ф. (Друго место ние за ову годину било попуњено).

4. Из закладе Нестора Димитрјевића која стои под управом Србског Патријарха: Младен Танасевић ученик IV. гимн. р. у Кечкемету 315 фр. (одно место ние било попуњено); Ђура Ђремић правник у Пешти 250 фр. Младен Димитрјевић ученик IV. гимн. разр. у Пожуну, Живоин Гойковић правник у Прагу, Исидор Ђирић правник у Пешти, сваки по 200 ф. — Григорије Максимовић уч. V. гимн. р. у Н. Саду, Тома Мирковић уч. V. гимн. разр. у Сегедину, Никола Понов уч. IV. гимн. р. у Винковци и Риста Телечки ученик VI. гимн. р. у В. Киросу.

5. Из закладе Мајора Гвозденчевића у Срб. Патријаршији примала су по 126 ф. годишњи подпоре ови ученици гимназије Карловачке: Никола Баљак, Јосиф Девчић, Илија Дошен, Михаил Косановић, Михаил Лукић, Павло Мућурлија, Лазар Савић, Јован Томић. (Едно в место остало непопуњено). (продужиће се.)

НАРОДНЕ ПИСАНКЕ. У броју 8. овога Листа јављено в, како в књиђара Лавослава Хартмана у Загребу издала Писанке или Прописе

с лепим сликама на завитцима посебно народнога и общег знањства-нога значај са поучним цртицама о тим предметима. Издавалац ових прописа Г. Хартман доставио нам је ових дана по 1 комад од досада изашлих осам врста писанака, уз ову примедбу: „Кад би србске школе ове својој сврхи задовољавајуће писанке исто такве добродошлицом поздравили, као што их поздравише овоземне пучке хрватске школе, то би ја с великим веселјем не само те писанке ћирилицом одтискати дао, него би и за будуће особити обзир узимао на важније мо-менте из србске повјести.“

Саопштавајући ову изјаву поштованог издавателя народних Пи-санака, читатељима Школског Листа, поново пажљивим чиним Г. Г. учитељ, да се по родољубној дужности постарају што скорје те пи-санке за своје школе набављати, како би скорим уз слику мудрога Доситеја могла добити деца наша у руке и друге слике наших слав-них мужева, и наших градова и задушбина. — Писанке се ове набав-љају у Загребу код Л. Хартмана књижара, и то по 3 фр. а. вр. за 240 комада.

ПРИМЕР ЗА ПОДРАЖАВАЊЕ. Окружил благочини Свештеник (то је као код нас прота) Румянцов у новоузенском срезу самарске гу-берније у Русији, заузима се од више година с највећом вољом за дјело народне просвете саветујући људе, како у цркви тако и иначе у сва-кој прилици, да децу приљбљују у школу шаљу, „не зато што власт то наређује него од свог сопствене воље и ради свог користи и де-чега среће.“ Он пази на школу, и често у њу долази, у науци вере и закона божјег он сам децу неуморно обучава, ученике и ученице, кои се одликују у добром владанју у читанју и појанју. ставља у цр-кви около амвона ради одликовања; у школама што су под његовом управом сва старија мушка и женска деца поју у цркви за певницом. После југрена и пред службом ика овај свештеник обичај пред ску-пљеним народом стати на амвон међу младеж и испитивати молитве символ вјере и Божје заповести. — Крштење — изузимајући ванредно случајеве — држи свечано пре или после богослуженја у присуству народа, и том приликом кумови морају на глас читати символ вјере, Оче-наш, и заповеди. Ако се том приликом кои куми изговара да неуме, онда добри свештеник почне духовн кротости поучавати и увавешћивати њега и остале присутне хришћане о користи школе и науке, која је на то одређена, да у њој деца науче оно што им је као хришћанима и људима најнеопходније, па их саветује да децу своју приљбљују ша-љу у школу, где ће се и закону божјем и другим користним знањја-ма поучити и изобразити, да не остану слепа код очју. Ако се у ком месту свештеник изговара, да нема кад децу науци вјере обучава-ти и у школу долазити, овај вредни Прота нареди да ђакони и причет-ници, кои се у Русији обичај са учењем деце баве, — и саму науку вере у школи предају. Овако радећи у 12 прихода (парохия) свога округа учинио је, да се за пет година учетворостручио број ученика и само се још налази једно једино село без школе.

ПОКЛОНИ ШКОЛАМА И УЧИТЕЉИМА. Преч. Г. Теофан Жив-ковљ архим. Бездвински, поклања за ову годину Лист Школски г. Урошу Вујићу учитељу Маадском. Исти је Господин изјавио, да ће сваке године

док Лист овај излазио буде по три екземплара сиромашним школама и учитељима поклањати.

УПРАЗЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. У Архиепископији упразњена су сада четири учитељска места и то: у Борову, Белом Брду, Тењу, и Опатовцу. Стецај е отворен без означеног рока и определена плате. Рекли би од прилике да е плата у прва три места по 315 фр. и слободан стан, а у последњим 168 фр. и 6 хв. дрва.

Молбенице се имају на архиепископалну консисторију путем протопресвитерата Дальско-Вуковарског поднети.

 Од прошле две године имамо још на дугу више од 1000 фр. а. вр. код обштина и приватних люди, међу којима их врло много, кои се немогу сиромашнима назвати. Дужницима у Бачкој и у Банату послали смо ових дана рачун, а и осталима ћемо скоро послати. Ми их све учтиво позивамо, да за 8 дана дуг свой исплате, ер и ми морамо наше поверитељ, од којих на издаванј Листа узаймисмо враћати. Ко нам до извесног времена дански и преклански дуг неотдужи, тога ћемо морати путем оврга Листа јавно опоменути, а потом и друге законите кораке употребити, да до свог новца дођемо.

С додуним бровм завршује се прво полгодиште. Молимо сву ону Господу, којима рок предплате истиче, да нам што пре предплату за друго полгодиште пошаљу. Ко досада предплатио није а Лист приша, нека изволи сада предплату на целу годину послати.

Имамо јошт многе подпуне брове од почетка године, ков би распродати ваљало, да би се Лист овај до краја године одржати и издавати могао. С тога умољавамо сву ГГ. учитељ да се постарају и нових уписника на лист наћи. Нови предплатници, кои би желали све досад изишавше брове добити, имају за све само 50 нов. винне послати, и тако могу за два форинта цео овогодишњи Лист Школски добити. — Иначе полгодишња цена Шк. Листа е и у будуће 1 ф. 50 нов.

Код уредништва овог добити се може Шк. Лист за год. 1862 по 1 ф. 60 нов; за год. 1864 по 1 ф. и за год. 1865 (шест бр. или 8 табака) 50 нов.

Уредништво Школскога Листа.

Лист овај излази дванут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нв.

Издао и уређује Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 12. У Сомбору 30. Юнија 1868. Год. X.

Законски предлог о обучавању у народним школама.

Данашњим даном нема важнијег дела по процветању и напредовању народно и по будућност земље и отачбине наше, него што је дело просвете народне уопште, а по пренимућству дело народне школе.

С тога сви грађани отачбине наше с нестрпљењем изчекују, да се на земаљском сабору у Пешти сакупљени заступници народни постарају за уређење и напредовање просветних завода, од којих зависи како морално тако и материјално благостање разнојезичних и разноплемених народа, који у Угарској станују.

Сад већ с поузданим се рећи може, да ће се велеважно ово дело скорим на Угарском сабору расправити, почем се за известно зна, да је Његова Преузвишеност Г. министар просвете Барон Јосиф Етвеш, 23. Јунија о. г. на стол долазга дома ставио свој за основу закона о обучавању наменјени предлог, о коме ће се до који дан дебата у истом дому започети.

Главне основне црте овог важног предлога колико из горњих листова разабрасмо есу ове: Народна школа је државни завод. Црквене или верозаконске общине могу о свом трошку подизати и издржавати своје верозаконске школе, али ће и ове стојати под врховним надзором државним. Предмети учени имају одговарати практичним потребама народа, и према томе имају се од сада у народним школама деца брижљиво упознавати с правима и дужностима грађанина и домородца. Свако се дете има на матерњем свом језику учити али је у свима основним школама обавезни учени предмет језик мађарски, а у грађанским школама уз то још и немачки. На телесно вештање или гимнастику има се у школама брига обраћати. Учитељ-

ско стањ и стањ учитељских удовица и сирочади е по могућству обезбеђено. Родитељима и старатељима у дужност спада децу у школу редовно шилати. —

Цео законски предлог подељен е на осам одсека и састоји се из 136 параграфа. — Ми смо у стању само у изводу означити овде шта се у појединим одељенима предлога овог налази и о чему они гласе.

У првом одсеку говори се о заводима за васпитавањ у опште. Ови се састоје: 1. из малодечјих хранилишта; 2. из основних народних школа; 3. из грађанских школа за одраслију младеж и 4. из учитељшита. Право оснивати и подизати оваке школе имају: црква, држава, друштва и приватне особе.

Други одсек гласи о верозаконским школама. Ове школе стоје под врховним надзором државе, која их преко својих органа надгледа и мотри како се рукује школским иманџи. Ако оваке школе неодговарају захтевању државе то их може ова затворити. У том случају иманџ ових школа припасти ће другом коју у месту постојећем или завести се имајућем општинском заводу.

Трећи одсек законског предлога говори о општинским учевним заводима. — Где нема верозаконских школа, или где ове неиздовољавају потребе и неодговарају користи општој тамо су општине грађанске дужне основати и завести општинске школе. Ове општинске школе неће имати значај верозаконски; у њи ће се примати деца без разлике вероисповеданя, и у таким школама неће се ништа учити о вери, него ће се свака црква старати обашка за обучавањ и васпитавањ своје деце у вери и закону Божијем. Трошак на оваке општинске школе даје општина грађанска из својих прихода, и она е властна на ту сврху у своје кругу 5% прирез на редовни данак прикупљати. Небудели то доста, онда жупанія даје додатак, из жупаниског приреза, који се са 3% од редовног данка купи. Недоскудицу надокнађује држава.

Далје се у овом одсеку обширно разлаже о устројству народних школа, о плану учења и о език у учења у разноврстним школама. По овоме основна народна школа има два течаја едан редовни, који траје шест година, и који имају учити сва деца од 6 — 12 године; а други повторни, који ће трајати три године, и у који су дужна ићи сва она деца, која грађанске и друге више школе неполазе, него се занатима или земљоделству уче или служе. Обучавањ у повторним школама држаће

се преко лета од 1. Априла до 1. Октобра само Недельом, сваки пут по два часа *

Грађанске школе отвараће се по варошима и у опште по обртничким местима. У њи ће се пријати само она деца, кои редовно сврше цели први тецај основне школе.

Свако дете — у колико е могуће — учити се има на свој матерњи језику, и где год е тридесеторо деце што једним језиком говоре, мора се за њи помоћни учитељ наместити, кои ће их на њиховом матерњи језику обучавати. Мађарски језик обвезан е језик у свима а немачки само у грађанским школама.

Четврти одсек законског предлога садржи у себи услове за подизањ приватних васпиталишта и њихово устројство.

У петом одеку одређује се дужност школовања и слобода учења. Родитељи и старатељи дужни су своју децу, а мајстори трговци и господари своје научнике (шегрте) и прислугу у јавну школу слати. Небрежљиви ће се поцем казнити, а кои четири пута казни непоправи се, томе ће се дати старатељ, кои ће се о васпитању његове деце, питомаца научника, из служитеља бринути. — Деца, која се у дому родитељском приватно уче, морају јавни испит сваке године у редовној општинској школи полагати.

Одсек шести законског предлога говори о школским властима. По овоме, општинске школе стоје под управом општинског поглаварства, кое узга се има местни школски савет састављени најмањ из девет особа. У том савету морају имати места и гласа свештеници од сваке вероисповести и сви учитељи местне општинске школе. У свакој жупанији постоји школски жупаниски савет састављени се из представника свих вероисповести што их у жупанији тој има; из четири учитеља, кое учитељи из те жупаније слободно изберу и из 14—35 чланова изабраних од жупаниског средоточног одбора. У жупаниском школском савету председава школски надзорник (инспектор), кога наименује правителство, и кои е дужан сваке године једанпут надгледати све школе што се у тој жупанији налазе, па о томе извештај с предлозима жупаниском савету подносити. Жупаниски школски савет држаће своје седнице четири пута у години и то сваке године четврти једанпут.

* Преко зиме по свој прилици уз ово заведеће се поновне вечери школе, кое ће се у тежате дане по околностима држати. (Ур.)

О школама за учитељ и учитељице излаже се у седмом одсеку законскога предлога. — По ове држава треба да установи двадесет учитељшта за приправљањ мушких учитеља а покрај ових, где и у колико нужно буде, и учитељшта за приправнице, које се спремају за звање учитељица у девојчким школама.

Учитељшта ће се подићи у разним крајинама земље. У учитељшта за мушке учитеље примаће се младићи, који су најмање три реална или четири гимназијална разреда свршили, а у учитељшта за женске приправнице примаће се безпрекорног владанја женскиње, које су народну школу с добрим успехом редовно изучиле.

Ова државна учитељшта немају верозаконскога значаја. У њима се примају способни младићи без разлике на вероисповест. Течај педагогични траје три године. Осамдесет сиромашних приљжних приправника добија ће у сваком оваком заводу безплатан стан и храну, а између ових педесеторица добијаће храну бесплатно. Ради тога завестиће се покрај сваког учитељшта домоводство или алуниат, у коме ће и остали приправници, што се о свом трошку издржавају, по умереној цени храну добити моћи. Два приправника, који с најотличнијим успехом педагогичне науке сврше, шила ће се као државни питомци уз подпору од 800 фр. у стране земље, да за годину дана полазе најбоља страноземска учитељшта и најваљније народне школе, и да се са начелима и начином обучавања и васпитавања у овима упознаду, како би по том, као наставници у земаљским учитељштама синове овог отацтва за учитељско звање достојно изображавати могли.

На издржавање сваког мушког учитељшта троши ће се из државне благајнице преко године 16,000 фр., а на издржавање женских учитељшта по 8000 фр.

Последњи одсек честоспоменутог предлога одређује установе о постављању учитеља, о учитељској плати и о подпори у случају немоћи. — Учитељ бира општински школски савет под председништвом изасланог на то члана жупанског школ. савета, а жупански савет потврђује их у звању. Наименовање бива на цели живот. Најмања плата редовног учитеља основне школе је одређена на 300 фр. и уз то слободан стан, а за помоћника учитељског предложена је најмања плата од 200 фр. са слободним станом. Учитељи у грађанским школама

добияю наймант годишню плату од 550. ф. и слободан стан, а помоћници у оваким школама 250 фр. и уз то стан.

Свакоме без разлике учитељу задржаваће се 2% од плате на страну благајнице учительске, из кое ће стари и немоћни учитељи, кои нису више кадри дужности одправляти, примати мировину од 150 фр. а учительке по 100 фр. на годину. Учительске удовице и сирочад примаће такође мировину од 100 фр. на годину.

Учительима, кои су са много деце обтерећени, даваће се државна подпора. На васпитавањт учительске сирочади држава ће трошити сваке године 10,000 фр. кои се новац наймант на стотину сироте учительске деце разделити има.

Ово е кратки садржај законскога предлога о обучавању у народной школи, кога саопштавамо читатељима нашим изјављујући за сада само то, да е за нас Србе у овим земљама најпробитачније чувати своју црквенопросветну автономну, која нам е законом ујамчена, и на основу кое имамо ми право с нашим народним школама под врховним надзором државе управљати и располагати. Нека остали народи уређују своје школе по својем увиђенју и својој потреби, ми православни Срби — ако желимо као такви остати — треба да се држимо свете своје цркве, своје вере и своје народности, како на дому, тако и у школи. За нас е дакле наша автономна у свези и заједници с црквом и под надзором народног сабора и народних органа стовѣћа србска верозаконска школа највеће благо и главно емство обстанка и народног напредка нашег, коју нам обезбедити и као зеницу ока чувати ваља, ер само дотле можемо бити свон, докле е србска народна основна школа у нашој власти.

У тој мисли, држећи да сви свестни Срби ово миенѣ с нама деле, надамо се и с пуним правом очекуемо, да ће Срби посланици на угарском земальском сабору обстанак наших народних верозаконских школа бранити и сачувати знати. В.

Читанѣ у Народной Школи.

ДРУГИ СТЕПЕН.

Читанѣ разумљиво или логично.

Задуго су мислили учитељи да се вештина у читанју сгмо многим читанѣм добия. У тој мисли задавали су они деца из дана на дан да читају, на што е дете више и брже читало,

то е све горе читало, док напоследку ниг и език претрло. Овим начинем изгубила су деца сву вољу к читаню, те редко е кои после у животу књигу ради поучења и забаве у руке узимао, а и кои е нешто читао, чинко е то немислећи и нерасуђуюћи, само да га време прође. Особито се код нас до сада понавине читало из дуга времена и многи е прочитао књигу, а да га запиташ што из њног садржаја, едва да би ти у станю био одговора дати.

У новие доба прешли су неки учитељи сасвим у другу крайност. Они су мало давали деци читати и после сваке реченице дробили су предмет на најмањ ситнице разговарајући се и испитујући о њему све маленкости што се стварних знања и езикословља тиче. Било их е код Немаца, кои су после сваке прочитане реченице по четврт сата с децом разговор водили и пауку силом изводили мислећи, да кад деца разумеју ствар онда ће тим самим и читанѣ лакше њи. Тако су пролазиле године, и напоследку многи ученик у трећем разреду ниг кадар био безпогрешно и течно читати.

Чега дакле да се држимо? Ја мислим да ће између те две крайности, о којима говоримо, у средини бити онај правац, кога нам се држати ваља. Нуждио е дакле да се деца и у механичном читаню по напред изложеним правилима брижљиво и својски вештају, али притом од велике е користи и читанѣ е разумевањем, о коме ћемо сада овде разговарати.

Ако е у нижим разредима основне школе најпречи посао механично читанѣ, то е у трећем разреду, — по себи се разуме, пошто су већ деца све тегобе механичног читанја прешла — поглавити посао вештањ у разумевању предмета кои се прочита и користењ с' садржајем прочитавањога предмета. Но при свем том, у колико време и околности допуштају, имају се деца и у нижим разредима у разумевању прочитаних предмета систематично вештати, и по моме мишњу за таково вештањ у другом разреду ваљаних школа може се с почетка године сваке седмице два получаса, а кад се деца у механичном читаню добро извештају по шест получасова слободно се преко седмице узети могу.

Ко чита разумљиво? Разумљиво чита онај, кои схваћа и разуме садржај прочитаног, кои о том садржају мисли и расуђуе и кадар е и другоме саопштити оно што е прочитао.

При вештању у разумљивом читаню трудити нам се ваља, да ученици добију способност разумети оно што читају,

и настојавати да се тим самим круг познавања њиховог разширује, разум изображава, срце васпитава и воља у добру утврђује.

Обшта правила за вештбањ у разумљивом читању су ова:

1. Учитель код куће одабере предмет, који ће се у школи идућег дана зарад вештбања у разумљивом читању предузети. При чему се приметити има, да се у нижим разредима само они предмети за овако читањ употребити могу, на којима су се деца пре тога у механичком читању добро извештбала.

2. Учитель се брижљиво приправи за предавањ тога предмета. Прочита га, размишља, каква би питања могао код сваког одсека деца задавати, какву науку изводити и с којим би познатим наукама могао дотични предмет у свезу доводити. Пошто се тако за предавањ приправио, добро је да то своје приправљањ писмено изради и у своју бележницу уведе. Осим тога, ако је дотични предмет приповедка има јоу учитель научити приповедати, па све ако му је баш та приповетка и сасвим позната, ипак је нужно, да код куће покуша приповедати јоу, да се не би пред децом ослатио. Ако је предмет описанье, онда нека се постара учитель да или саму ствар или слику њѣу при руци има, и нека из економских природописних или других у струку засецајућих књига прочита оне одсеке, у којима се обширнѣе и податније разлаже наука о предмету, кој је научио из читанке читати дати.

3. Кад дође час за разумљиво читањ одређени, учитель у напред упозна децу са садржаем предмета, који ће се предузети. Ако је приповедка, приповеди је; ако ли је описанье природописно, покаже ствар или слику, па понуди ученике да описују ствар ту у колико им је она из виђени позната.

4. Учитель зада да се предмет чита. Сва деца нају у читанци задати предмет и едно прозвано дете чита на глас а сва друга читају то исто у себи пратећи слухом читањ онога што на глас чита. Чита се само по едан одсек из читанке а из Буквара, славенских и странских читанака само по едан смисао.

5. После сваког одсека деца оставе књигу (изврну је) и управе очи на учителя пазећи шта ће он питати. Учитель задаје згодна питања за дознати, како и у колико су ученици прочитани предмет схватили. Питања ова морају бити према садржаю предмета различита и. пр. о коме или о чему је реч у прочитаноме предмету: шта се изриче ту; какво је то дело и т. д.? Учитель најпре задаје питањ па онда прозове или за-
д-
д-

ком одреди кој ће ученик одговорити. Овако је с' тога добро чинити, да би сви ученици на задато питање пазити морали; ер иначе кад би се најпре едно дете прозвало, па онда питање задао, остала деца не би морала пазити и размишљати, знајући да је већ прозват онај што на питање одговарати има. Прозвани ученик уставши с седишта одговара у подпуној реченици сећајући се прочитаног и о том размишљајући. Где се у тексту питања цела или скраћена налазе, тамо има се одна после прочитаног питања застати, и на позив учитеља најпре цело питање онако изговорити, како би требало да је изложено, а затим има се напун одговор у подпуној реченици дати. Овака питања долазе особито у I. Читанци под бр. 51; 55; 56; 65; 66; 67; 77; и т. д.

6. Где се год прилика пода, разговору овом придода учитељ поуку о поштености, владану и добродетелном животу, о благом обичају, о чувању здравља, о умерености, радности, штедњи, тециви и т. д. Такође овом приликом опомене учитељ децу на правилно изговарање речи, на употребљенје србских речи и правилних израза у место туђинских речи и неправилних израза. Ако се чита на славенском или на туђем језику, то се протумачене речи имају у ручни речник уписати заједно са њиховим србским значењем, и те речи имају ученици за сутра дан у толико научити, да буду у стању на дотичну србску реч сходну славенску или туђу погодити, или на задату страну реч значење њено на србском језику изказати.

7. Добро је по неки пут захтевати, да деца покушају прочитани одсек својим речма изговорити.

8. Пошто се тако цео предмет прочита зада учитељ деци, да предмет тај код куће прочитају, и ако је приповедка дају родитељима својим приповеде.

9. Следећег предавања пошто деца још једанпут предмет тај прочитају зада учитељ у систематичном реду питања о садржају предмета, на која прозвани ученици у подпуним реченицама одговарају.

10. У главним и варошким школама приликом другог читанја придруже се поучења и испитивања граматична, и то до оног степена из ове науке до кога су ученици стигли.

11. Испитају се деца да погоде течни мисли у књижици и међу њима главну мисао, па онда побуђују се да карактеришу особе и околности, о којима се у прочитаном предмету реч води, и да слободно изкажу, шта они о тим особама

и околностима мисле, и шта би они у подобном случају чинили, како би се владали и на што би околности подобне употребили. Том приликом доводи се у свезу предмет тај са другим сродним наукама из читанака ил из катихизиса, које су деца од пре познате, и дају им се упутства за владање у подобним околностима.

12. Ако је прочитани предмет приповедка, иште се још да ју ученици својим речма умеју што лепше приповедити. А у старим разредима покушавају ученици приповедку ту још и на папир ставити. — За стављање на папир могу се употребити и поједина оделена оних предмета за читање, у којима су питања изложена, (види под точком 5.) на која ученици пошто устмено одговоре, могу одговоре своје написати. — Ово је веома пробитачно и природи сходно вештање у писменом изражавању мисли. —

Читање разумљиво или логично вешта се у нашим народним школама на одабраним предметима, који у себи садрже или приповедку, историјски догађај, басну ил дидактично поучење, или пак природописно ил земљописно описивање, или поуку из природословља. По себи се разуме да се овде тек главна правила за логично читање излажу, која се на горње предмете прилагодити имају према својству дотичних предмета, што се из наособног упутства за предавање читачких предмета и из учитељске практике најбоље научити даје.

ТРЕЋИ СТЕПЕН.

Лепо читање.

Трећи и највиши степен доброга читања је читање лепо или естетично.

Лепо се зове оно читање, које бива кад читалац не само течно чита и разумева оно што чита, него и осећа важност прочитаног предмета, па то своје осећање правилним ударањем гласа и природним изражавањем произноси тако вешто и умиљато, да се слушаоци читањем његовим пријатно забавити и сваку прочитану речцу и смисао лако схватити и разумети могу, па да се у њима такође осећање и заузимање за прочитани предмет побудити може.

Ко хоће да се у лепом читању вештасти почне, тај треба да је обадва прва степена вештастија у читању сасвим прешао и све тешкоће овога савладао, то јест он треба да течно, правилно и с пажњом на знаке чита, а притом да прибави себи

способност, како ће сваки прочитани предмет одма лако схватити, подпуно разумети и о њему мислити и судити моћи.

Јасна е ствар дакле, да се од онога, који хоће да лепо чита, пре свега иште да уме добро читати, да подпуно разбере предмет који чита, и да га чита са осећањем и заузимањем за ствар, са правилним подизањем и спуштањем гласа и у обште тако, како ће слушатељ тим читањем ладити, и учинити да се они са одушевлењем заузму за ствар о којој се чита.

Овако лепо читање неможе се од ученика народне школе подпуно захтевати. За ото се више зрелости, више година и дуже вештања, па и већи степен свестраног образовања иште. Међутим ако се неможе од ученика основних школа савршенство у овом погледу изискивати, то се ипак препоручује вештању у приближително лепом читању као посао за најстарије разреде, дакле особито за четврти разред главних основних школа. Где пак немамо овога разреда, тамо се у лепом србском читању могу са успехом вештавати она деца, из трећег разреда, која су старија и бистрија, која су степене механичког и логичног читања прешла, и особито, која трећи разред доброволно повторавају као што то на селима често бива. —

Сасвим лепо читати могу само одраслији људи и то после многогодишњег вештања, и поглавито се од сваког народног учитеља изискује, да он и србски и славенски правилно са изразом и одушевлењем чита, и да се вештином у лепом читању одликује. То му е нужно и због школе и школске дечице, и због народа, коме треба да своим лепим читањем у цркви на духовно сазидање, а у вечерњој и недельној школи на изражавање и свестрано усавршавање послужи.

Код вештања у лепом читању пазити нам ваља на ове околности:

- а) Деца ваља да се угледају на читање учитељско, и по томе угледајући се, подражавајући, покушавајући и вештајући се, а не правила на памет учећи, имају се у читању усавршавати. Само е онај учитељ у стању другог у лепом читању извештавати, који се у тој вештини сам веома одликује.
- б.) За вештање у лепом читању узимају се најпре мале а лепе приповедке, особито онаке у којима се наводе речи дејствуюћих лица, после тога прелази се на читање већих приповедака, песама и осталих поетичких саставака, дијалога дидактичних поучења, историчких предмета, путописа, драмата и природословних чланака.

в.) Особито се има пазити, да се народне и остале песме правилним ударанѣм гласа, са осећанѣм и са одушевлѣнѣм, и по смислу читаю, а не да се гласом удара на свршетку стиха и на каденцијама. — На ово при читаню народних песама одма од почетка мотрећи, приправљати можемо децу већ и у другом основном разреду за лепо читанѣ.

г.) Вештањѣ у лепом читаню предузимати ваља на онаким предметима, кои с њедне стране пружаю ученицима и ученицама пријатну забаву, а с друге служе им на образованѣ ума и срца, на одушевлѣнѣ према роду и човечаству и на утврђенѣ правнога карактера.

При вештању самом овај се поступак од зналаца препоручује:

1. Учитель се разговори с децом о садржаю предмета, кој ње се читати, и пробуди у њима љубав к оној врлици или науци о којој предмет гласи.

2. Затим слѣдује читанѣ с разумевањѣм поделѣно на по веће одсеке, и после сваког одсека испита се садржај прочитаног, по ономе како е (на другом степену) речено. Приликом читанја, гдегод ученик погреши у подизању и спуштању гласа, као и при удараню гласа према смислу и према знацима, ту мора учитель еданпут ил двапут сам дотични одсек прочитати, и по том задати да исти ученик тај одсек прочита и два и три пута док год се неоправи. То се исто покушава још са едним и другим учеником.

3. Учитель испита за тецај и поредак мисли, за главне и уметнуте реченице и даје упутство како њедне и друге лепо читати ваља; потом говори о значаю лица или о важности предмета, о ком се прочитало и испита главну мисао.

4. После овога сам учитель прочита на глас цели тај предмет сасвим лепо и за углед. Деца међутим очима прате предмет у књижи, а ушима слушаю како учитель чита и мотре на његово ударанѣ гласа.

5. Овако прочитани предмет зада се деци да га дома на глас лепо и полагаано више пута прочитаваю. Приликом задаванја има учитель поново напоменути, где и како ваља глас подизати и спуштати, да им читанѣ што лепше буде.

6. Следећих дана под учительским надзором покушаваю деца тај исти предмет лепо читати. Којом приликом прозиваю се у први мах само најбољи а затим тек добри чатци. Сваки прочита цео предмет дочим остали ученици исти тај предмет у себи читаю и на читаоца пазе.

7. Кад читалац погреши против лепоте у читаню, тада учитель позове ког одабраног чатца, да га исправи читајући дотичну реченицу на глас. Неумели то ни едан како валя учинити, то онда сам учитель покаже како би читати валяло. У оба два случая има први онај читалац поново прочитати ону реченицу, у којој е погрешно и тим себе исправити, а затим ако е можно, дае му се прилика, да доцније још еданпут тај цео предмет поново прочита.

По себи се разуме, да ће тек они ученици најстаријих разреда народне школе у лепом читаню напредовати, кои се и изван школе у велегласном читаню заузимљивих предмета пред својим домаћима често и за дуже времена вештали буду.

Нека би само свако србско дете, које народну школу изучи, течно, правилно и с разумевањем читати кадро бити, и нека би му се читање омилило, а прилике дале и за даље вештање у читаню, и за постојано усавршавање своје посредством читанја, пак би онда и лепо читање много чешће у народу нашем наћи се могло, него што се сада и у садашњим нашим просветним околностима налази.

С' тога на посао браћо учитељи! Учите децу својски рационалним начином писати и читати, па онда научивши их тим красивим и общеплезним вештинама, прилежно их вештајте најпре у механичком и логичном, па најпосле по околностима и у естетичном читаню; омилите им самоизображавање посредством читанја особито у вечерњим школама; дајте прилике да одрасла младеж наша добрих књига за читање добија, заводећи у свези са свештеницима и народним старешинама србске народне књижнице и читаонице, па ће скорим засијати благослов рада вашег над Србством, и права просвета у духу спаситељне вере и благодетности, а с просветом и свестрани напредак и благостанње удвориће се по свима крајевима, у свима селима и становима народа Србског. Дакле браћо у име Божије у добри час: Напред! — В.

Исторички преглед црквених књига.

(Свршетак).

12. ИРМОЛОГИЈА.

Књига ова садржи у себи ирмосе, т. е. прве стихове сваке песме од канона октоиха, триода и минеја. Ирмоси су ови разноложени по реду гласова и песама, а к

овом су јоште додати псалми и друге различне песме, које се употребљују на вечерњу, јутренју и литургију.

Повод к састављању ове књиге био је тај, што су у старим црквеним времена ирмоси и величанија девете песме, као што је и данас код нас обичај, били појани у певницама, а канони, или ти остали стихови канона читани су на сред цркве, због чега су певци морали имати или друге екземпларе истих књига, из којих су читани били канони, или такву књигу као што је ирмологија. Одавде следи, да је књигу ова сачињена у оно време, кад су престали појати све стихове канона, које је вјероватно било у времена Јоана Дамаскина.

13. ТРЕБНИК.

Требник садржи у себи скуп правила или служби, које се свршују само у извјестна времена и извјестним случајевима. Такве су св. тайне (осим евхаристије, које правило сачињава литургију, и свештенства, које епископи свршују); даље чини пострижена у монаштво, погреб мртвих, водоосвећења и осталих духовних потреба.

Да је Требник био у броју првобитних богослужбених књига, то не подлежи никаквој сумњи, јер осим тога, што он сачињава најнеопходнију књигу у цркви, спомиње се и међу преводима Кирила и Методија под именом Литургиарнион или службеник, с којим се код Грка увијек печата и требник.

Поводом тим што се у текућа времена у славенском преводу требника подкрале различне погрешке са запада у малоруску цркву донешене, год. 1646 знаменити киевски митрополит Петар Могила издао свој велики требник, који је скупио, као што сам у предговору ове књиге говори, из грчких евхологија и стародревних рукописних славенских требника. У овом су требнику подробно изложена правила и молитве на извјестне случајеве са додатком различних поучења за свештенике, што их је сам Могила написао. Велики овај требник скратио је патријарх руски Јоасаф 1662 год. и овај се данас највише у цркви нашој употребљује.

14. АКАТИСТНИК.

Како у грчкој тако и у нашој цркви садржан акатистник у различна времена био је различан. Он је састављен био из већег или мањег броја акатиста. У осталом акатисти били су следећи: Богородици, И. Христу, успенију Богородице,

великомученици Варвари, светителю Николаю, великомученици Екатерини, частном крсту, страстиа христови, гробу и воскресению христовом, пресветой Троици, св. безплотним силама, Иоану предтечи, св. апостолима, свим светима, св. причешћу, Зачетию Богородице, Василию великом, преподобном Онуфрию.

Осим овде изчислѣних акатиста, кои су сви у грчкој цркви сачињени, има их јошт, што су Руси и Срби своим народним светитељима сачинили, но ови су напечатани оддѣлно од оних. Грци су почели акатисте писати 7. века. Цариградски патриарх Сергije саставио је први акатист у похвалу Божјој матери, по његовом образцу сачињавани су доцније други, но кад ја од кога су скупљени у једну књигу? то нам ние познато.

15. ЕВАНГЕЛИЈЕ И АПОСТОЛ.

Под именом евангелија у цркви разумео се четири евангелиста заједно напечатана, а под именом апостола дѣла и све посланице апостолске. Обе књиге (са одкровењем св. Иоана) сачињавају нови завѣт, и читају се у цркви преко целе године, сбог чега су поделѣне осим глава и стихова, као што се у библији налази, јошт и на тако звана „Зачала,“ т. е. већа или мања одделена.

Читањѣ новог завѣта сачињавало је део обштега богослужения јошт у почетку хришћинства; но у прве векове избор читанја из св. писма зависио је од произвољна пастира црквених. У писателя 4. в. налазе се сведоче о том, да су у извѣстне дане читана у цркви особита оделена из св. писма. Тако св. Златоуст у једној беседи својом саветује своим слушањелима, да би они дома прочитаваили она одделена, која ће се у храму читати. Исти Златоуст говори, да су у његово време од пасхе до петдесетнице читана дѣла апостолска (као и данас.) Но подробно разделенѣ читанја новог завѣта у извѣстне дане слѣдовало је доцније. Иоан Дамаски и Теодор Студит, кои су подробно изложили у уставу цео поредак богослужения, без сумњѣ су разделили евангелије и апостол на дневна читанја, ер је у уставу на многи места означено, шта се кад читати има. А ово је било тек у 8. в. кад су речени отци живили.

По Руском.

Г. Вукадиновић, свештеник.

Д о п и с.

† У Сомбору 23. Юния. Као што е овде од више година обичај, да се на Видовдан у јутру свечано јутрењ и служба Божија држи, тако е и ове године чинѣно. Сва школска деца и приправници са својим учитељима и с приличним броем побожних и родољубивих Срба и Србљина присуствоваху тога јутра на служби Божјој, на којој се после сугубе ектење чинило молебствие „ѿ оупокоеѣниѣ дѣши оупошлага рака Божја Благобѣрага Кнеза Ђеркскага Михаила.“ — После службе Божје појеху ученици наши пѣсму у славу св. Кнеза Лазара.

Наша црквена община у сѣдници својој 16. Юния ове године држаном закључила е единогласно, да се за спомен и покој душе блаженопочившег Кнеза од Србје Михаила Обреновића држи свечана заупокойна Литургија с парастосом.

Тужна свечаност ова свршена е јуче у Суботу 22. Юния. Јошт зором рано тога дана изстављене су црне заставе на великој цркви и на обадве црквене куће, што су у войводиной улици. У пол девет велико звоно огласи службу Божију, кој се у девет сати започне. Сви трговци од своје волѣ позатварају дућане, занатлије оставе своје послове, и множина света нашег и страног поврви у велику цркву, кој средина првом чојом застрта беше. У цркви су били сви варошки и многи жупаниски званичници, общинари, трговци и отмени грађани са својим наставницима, занатлије са својим дупљарима, и многе отмене Србљинѣ, од којих неке у првом оделу и с запаљним у руди воштаницама.

Заупокойну службу Божију служио е пречастни Гд. Протопресвитер Ђорђе Бранковић са два најстарија свештеника и ђаконом, а појала е наша певачка дружина под управом г. Н. Група. После службе држан е свечани парастос за упокой душе Кнеза Михаила, кој су сви свештеници наше саборне цркве са два ђакон одпојали и кад е напоследку общетљубљени Протопресвитер са тужом срца изрекао: „Вѣчна твоя памать достоклајне и прѣсвѣта памать Кнаже Ђеркскаго Михаила. Вѣчна памать“ — тада њедно око ње остало, које неби горке сузе пролило било за добрим Кнезом, на коме почиваше ухвалѣ народа Србског.

После парастоса изиђе на сред цркве г. Никола Група учитель главне школе сомборске, те изговори бесѣду сходну тужној светковини овој, коју е пропратио народ са речима: Слава Кнезу Михаилу!

И тако пошто узесмо сви кољѣва по обичају србском говорећи: „Бог да прости покойнога Кнеза Михаила!“ — разиђе се из храма Божјег са жѣлом, да се у народу нашем никад више недогоди оваког богомрскаг убиства, и да се пероди више у Србству убица и издајца, него да Србске майке и очеви, Србски учители, свештеници, и народне старешине одако својски настану, да бѣ се млади нараштај у духу свете вѣре и чистог родољубја по свуда васпитавао! —

Нека Бог милостиви услыша ову смирену молбу нашу, и нека даруе срећу, слогу и напредак многострадалном народу Србском!

Школске вести.

НАИМЕНОВАЊА. Г. Сава Бугарска учитељ Сентивански наименован е за учитеља у Срб. Св. Петру. Г. Матеј Чобановић уч. Приобарски именован е и потврђен за учитеља у Вел. Гаю.

СМРТНИ СЛУЧАЈИ. Андрија Арачић Ђакон и учитељ у Сентивану и Гавра Милаков учитељ Байшански преселили су се у вечност. Окром ова два вредна радиња своя, кои недавно преминуше, нагубила е школа наша у течаю овог месеца два благонадеждна приправника Сомборска, а то су: Александер Вишацки кои е у Вршцу у наручјама своих родитеља 11. Јунија дух свой Богу предао и Стефан Огняновић, кои е у Нимету 15. Јунија земаљски живот окончао.

УПРАЗДЊЕНА УЧИТЕЛСКА МЕСТА. У првом разреду нормалне школе Вршачке, плата 400 ф. а. вр. и 7 хвати дрва за грејањ школских локалитета. Молбенице се имаю до последиѣ Августа по римском о. г. магистрату Вршачком поднети.

У Ковил Сент Ивану у тителском баталиону место србског деовячког учитеља с платом 240 ф. у готовом новцу, с слободним стаиом и два хвата тврдых дрва за огрев. Проситељи имаю молбенице с сведочбом о учитељској способности и моралном владаню свом најдалѣ до края Јунија по новом, управи компаније Ђурђевачке поднети.

Бр. 95. гл. ск. СТЕЧАЈ. На основу закључка главне скупштине представништва овог града од 23. Октобра 1867. бр. 91. одобреним одисом вис. уг. кр. министарства за вероисповед и наставу од 10. Маја о. г. бр. 5839. подижу се у Сомбору две нове основне школе србске у преграђама Селенчи и Црвеници и отвориће се са почетком 1868. школске год.

Ради поунена учитељских места у овим двома школама, — са којима е годишња учитељска плата од 420 ф. а. вр. скопчана, — овим се расписуе стечай и проситељи позиваю да своје молбенице са сведочбама о свршеним наукама и о способности за одправљањ учитељског званија у основној школи народној са препоруком магистрату ове вароши до велике госпоине поднесу.

Из главне скупштине представништва сл. и кр. града Сомбора дана 1го јунија 1868. држане.

А. Коњовић Градоначалник.

С Са овим броем завршуе се прво полгодиште овога Листа. Другога полгодишта моћи ће Шк. Лист само онда уредно излазити, ако нам се дужници што пре одуже, а предбројници, којима рок предплате истиче, ову понове. — Овим се дакле отвара предплата на Школски Лист за другу половину ове године. Полгодишња е цена 1 ф. 50 нов. Нови предплатници, кои би желели све броеве од почетка ове године имати добиће их ако уз горњу предплату још 50 новчића, свега дакле два Форинта а. вр. положи.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 ф. 50 нов.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискао код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 13. У Сомбору 15. Юля 1868. Год. X.

Основа законска за народне школе у Угарской.

ГЛАВА I.

ДЕЛОКРУГ И ОСНИВАЊЕ НАРОДНИХ УЧЕВНИХ ЗАВОДА.

§ 1. Народни учевни заводи састав се: из малодечјих хранилишта, основних и висших народних школа и учитељишта.

§ 2. Народни учевни заводи, осим учитељишта (која само јавна могу бити), или су јавне или приватне школе.

§ 3. По начину ког закон одреди, јавне народне учевне заводе могу оснивати и издржавати: у домовини налазеће се цркве, општине, задруге, и поједини люди.

ГЛАВА II.

ВЕРОЗАКОНСКЕ НАРОДНЕ ШКОЛЕ И УЧЕВНИ ЗАВОДИ ШТО ИХ ЗАДРУГЕ ИЛИ ОСЕБНИЦИ ОСНУЈУ.

§ 4. Цркве свију у угарској краљевини признатих вероисповести могу у свима општинама, где њихови јединоверци станују, собственом снагом држати и оснивати јавне народне учевне заводе под следећим условима:

1.) да имају одређенима §. 13. одговарајуће школско здање,

2.) да се у погледу на учитељску способност, занимање и учење строго придржавају §§. 121, 130, као и 14 и 18.

3.) да у таквим народним школама барем ови предмети обавезни буду: а.) наука благонравности и вере; б.) читање и писање; в.) рачун из главе и са бройкама (цифрама) и познавање отачаствених мера; г.) езикословље; д.) природословље и природопис са обзиром на начин живота и на предџа, коме већи део деце родитеља припада; е.) Отачаствени земљо-

пис и отачаствена повестница: е.) пољско господарство (газдованѣ); ж.) кратко познаванѣ грађанских права и дужности; з.) певанѣ.

4.) Да школе те снабдеване буду са школским таблама, земаљским круглама (глобусима), земљовидима, и у обште са најпуждним учевним средствима,

5.) да у тим школама време учена најмањ девет месеци преко године трајти има.

§. 5. О том како би могле верозаконске обштине висше народне школе оснивати, уређују §§. 14. 18. и из главе III. 49. 50. и 51.

§. 6. О оснивању и издржавању малодечних хранилишта уређују §§. 26. 28. 29. и 32.

§. 7. Свака црква може оснивати и учитељишта под тим условѣи, да се при уређивању ових §§. 84. и 89. придржава; да у сваком учитељишту најмањ три редовна наставника делаю; да се само онаки питојци примаю, кои су четврти гимназијални или трећи реални разред свршили; да се барем сви у §. 90. прописани предмети предаю да сесваке године јавни испити држе и о њима министру јавног обучавања извештај подноси, и напоследку, да се са савршеним питојцима онаки испити држе, какви су у §§. 105 и 106 одређени.

§. 8. Свака вероисповедна народна школа стои под државним надзором, и по томе правительству припада право и дужност и верозаконске школе периодично надгледати и строго мотрити да се у §§. 4, 5, 6, и 7. изложени услови точно врше, и да се имањ школско безбедно смести и на своје цѣли уредно обраћа; — исто тако правительство има право статистичне податке о верозаконским и у обште о свим школама прикупљати и то вачином, кои се њему најсходнији бити види.

§. 9. Ако се наредбе у §§. 4, 5, 6 и 7 изложене ни после опомене преко правительствених органа неби извршивале, онда правительство на препоруку жупаниског школског савета може дотичну народну школу затворити дати. У том случају сваковрстне обштинске и приватне закладе и добра затворених народних школа, у колико су ова верозаконским цѣлима наменѣна, предаю се дотичној верозаконској странци; у колико пак добра та нису изрично зарад верозаконских цѣли основана, имаю се придодати обштинској школи, која у месту

том постои, или која се том приликом оснива. Но ипак, чим дотична црква оснује школу, која условима у §§. 4, 5, 6, и 7, потпуно одговара, добра ова имају се њој повратити.

§. 10. Особници (приватници) и особне задруге могу такође оснивати јавне народне школе, но дужне су у том погледу правительству предходни извештај са нацртом основати се имајуће школе поднети.

§. 11. Приватним путем подигнуте јавне народне школе стое такође под надзором државног правителства, и сви они услови и закони, што се у §§. 4, 5, 6, и 7, садрже важе и за њи.

ГЛАВА III.

ОБШТИНСКЕ НАРОДНЕ ШКОЛЕ.

§. 12. У оним местима, где цркве или никакву школу недрже, или где ова по смислу закона броју житељства не-одговора, дужна је община нуждне народне школе подићи.

§. 13. Школска здања имају бити на здравом месту са-зидана, сува, и снабдљвена према броју деце (у једној дворани не сме више од 60 деце бити), са довољним пространим и видним школским дворанама, које се лако ветрити могу.

§. 14. Мушка и женска деца одделно, и у колико је можно у одделеним дворанама имају се обучавати.

§. 15. Община је дужна за школу земаљску круглу (глобус), земљовиде, табле и све друге за учење нуждне опреме у довољном броју набавити.

§. 16. Деца, за коју се докаже да су сиромашка, доби-јају од школе бесплатно књиге и остале учевне алате.

§. 17. За награду учитељску по смислу §. 131 община је обвезана старати се.

§. 18. Један учитељ редовно не може обучавати више од 60 питомаца. У ванредним случајевима жупаниски школски са-вет може на то дозвољено дати. Ако је број питомаца по тро-годишњим извештајима сваке године већи од 60, то се по по-треби имају поставити помоћни учитељи или се више школа отворити имају.

§. 19. Терете за общинске народне школе у првом реду сноси община, која на ту циљ може на сваког у њој настаног или њој припадајућег грађанина особени порез разметнути. Али тај порез не сме износити више него 5% од редовног данка.

§. 20. Где ће се разделенѣ (сегрегација) тек у будуће сбити, том приликом нека се на страну постове или основати се имајуће обштинске народне школе одлучи најмањѣ едан стотинити део обштинског добра.

§. 21. Приликом кад се школска здания или учительски станови зидају или поправљају може обштина сваког свог становника обвезати на посленичку службу од два дана, али то могу дотични и новцем по текућој цени исплатити.

§. 22. Приход од пореза разметнутог по смислу §. 19 и од имана по §. 20. добивеног, као и радену снагу о којој говори §. 21. може обштина само на издржавањѣ обштинских школа обраћати, — и само онда може (приход тај) на подмиривањѣ потреба верозаконске народне школе дати, ако су сви становници обштине те едне вере.

У осталом чим се у обштини тој нађе 30 за школу способне деце од друге вере, дужна е обштина обштинску школу отворити, и у том случају на страну верозаконске школе односно школа, може обштина само онај део материјалне снаге дати, кои као сувишак заостане, пошто се поднамире, све оне потребе обштинске школе, које закон прописује.

§. 23. Ако обштина докаже, да ние у ставу материјална средства за закону сходно издржавањѣ народних школа набављати, то е онда недостајућу суму дужна у првој линији подмирити жупанија, која на ту сврху може на сво жительство жупаниско расписати до 3% приреза на редовни данак.

§. 24. У коим обштинама не би се могле школске потребе подмирити ни из жупаниског приреза, што се зарад народног обучавања расписује, тима ће се недостајућа сума из државне благајнице давати.

А. МАЛОДЕЧИЯ ХРАНИЛИШТА.

§. 25. Где годишњи приход обштински, што се на школске цѣли обраћа, после подмирења свию потреба обштинске основне школе, превазилази 300 фр. тамо е обштина обвезана малодечие хранилиште, то ест, таково заведенѣ подићи, у коме ће деца до шесте своје године душевну и телесну негу добити.

§. 26. У хранилишта примаю се сва мушка и женска деца, која су другу живота годину прешла а седму нису напришила; — и која по сведочби обштинског, а где овог нема срезког лекара непате од прилепчиве болести, а притом су накаламљена.

§. 27. У обштинским хранилиштама добитио деца негу и

поуку бесплатно. За храну плаћаю родитељи умерену награду, коју општински школски одбор периодично одређује. Она веома сиромашна деца, чији родитељи или старатељи нису у стању плаћати, добијаю и храну туне.

§. 28. У хранилиштима смеду се учити ови предмети: 1. Моленје Богу, и то свако дете учи се по своје закону Богу молити; 2. Телесно вештавање сходно узрасту дечијем; 3. Певање; 4. Деца, која су четврту годину прешла, уче читати, потписове пртати и нешто мало из главе рачунати.

§. 29. Управляјући учитељи у хранилишту могу бити сви ови људи и жене, који су 24. годину живота навршили, који су дипломирани учитељи и који су се барем по године у неком малодечијем хранилишту практично вештавали.

§. 30. Број редовних и помоћних учитеља и челяди, што у хранилишту делаю, и њихову према местним околностима примерену плату одређује жупаниски школски савет. — По притом плата редовних учитеља установљава се по смислу §. 131.

§. 31. Редовни учитељи и помоћници постављаю се по §§. 125 и 126. Челяд погађа старатељ хранилишта уз накнадно одобрење школског одбора.

§. 32. Општински (у недостатку овога срезки) лекар дужан је сваке недеље хранилиште походити, у њему свако дете посматрити, и у погледу на здравствена правила целог завода школском одбору писмене извештаје, а ако је нужно и предлоге подносити.

Ако школски одбор у след лекарског извештаја и предлога не буде одма како ваља поступао, дужан је лекар жупаниског школског надзорника о том неотложно извести.

§. 33. Годишњу почастну награду лекару за труд одређује жупаниски школски савет из благајнице дотичног малодечијег хранилишта.

§. 34. Устројство општинских малодечијих хранилишта и ред неге и поуке, који су у овима нужди, одређује од времена до времена министар јавног обучавања у својим наредбама.

Б. ОСНОВНЕ НАРОДНЕ ШКОЛЕ.

§. 35. У оним општинама, где црква или икакву основну школу недржи, или где се, — осим верних оне цркве или односно цркви што своје школе имаю, — налази најмање тридесеторо за школу способне деце од друге које вероисповеди, дужна је општина општинску основну народну школу подићи.

§. 36. Обштине, које една од друге до $\frac{1}{2}$ географске миле одстоје, а нису у стану свака о свом трошку законом прописану народну школу издржавати, могу се тога ради сдружити и заједничку основну школу завести.

§. 37. Обучавањ у основној народној школи састоји се из два течаја, а то су; прво обучавањ свакидашњи, које траје шест година; и друго обучавањ повторно које траје три године.

§. 38. У свакидашњу школу дужна су ићи сва деца, од навршене шесте до навршене дванајесте године.

§. 39. Деца, која наврше дванајсту годину, и у обште сва она деца која су цели течаји свакидашњих школе свршила, дужна су у повторну школу ићи. —

Ако у истом месту постоје верозаконске или друге какве народне школе, у којима в само шестогодишњи течаји, то су и она деца што из таквих школа изиђу до навршене петнајесте године дужна у обштинску повторну школу ићи.

Напротив ослобођени су од полазена повторне школе, сви они, који по свршетку свакидашњих школе ступе у више народне или друге које веће учевне заводе и у њима најмањ две године уче.

§. 40. Ученици обштинских основних народних школа неплаћају школарину.

§. 41. У свакидашњој школи сме бити преко недеље најмањ 20, а највише 25 часова за обучавањ, подразумевајући овамо и часове за науку вере.

У повторној школи зими има седмично 5 часова, а лети само 2 часа.

§. 42. Деца што иду у свакидашњу школу дужна су до десете године зими лети сваки дан редовно у школу ићи, а она што су десету годину навршила од 15-ог Мая до 1-ог Октобра иду у школу само од 7 до 10 сати из јутра.

Питомци повторне школе од 1-ог Априла до 1-ог Октобра само су дужни у недељној школи сваке недеље два сата провести.

По овоме има се уредити и горе означени број часова.

§. 43. Време школскога одмора не сме у скупу десет недеља надмашити. Кад ће се одмор држати то одређује обштински школски одбор.

§. 44. У основним народним школама обвезни су предмети учења ови: Наука вере и благодетности; писањ и читањ; рачун на памет и с цифрама и познавањ отаџбених

мера; езикословлѣ, вѣштбанѣ у говору и мишленю; Земљопис и повѣстница отачаствена, и нешто мало из обштег земљописа и повѣстнице; природословлѣ и природопис са особитим обзиром на начин живота дечѣих родитеља и на околинѣ у којој ови станују; основне црте польског газдованя, са особитим обзиром на негованѣ дрва и на вртарство; женска наука — домаће газдованѣ и држанѣ куће зарад девојчица; ученѣ главних грађанских права и дужности; войничко телесно вѣштбанѣ.

§. 45. Министар јавног обучавања има периодично опредѣљивати план ученија.

§. 46. Будући да у основне народне школе деца од свију вероисповѣди ићи могу, односно морају, то се дотичне вероисповѣдне странке о обучавању своих верних у науци вере саме имају старати.

Ово ученѣ вере треба да се изван обичних школских часова, и такође јавно обдржава.

§. 47. Сваки ученик, — у колико е могуће — треба да на матерњем језику свом добриа обучавањѣ, с тога ће се науке на оном језику учити, који е по трогодишњем проналазку језик већине ученика; но притом и за мањину деце, — ако их има тридесеторо што једним језиком говоре, — има се помоћни учитељ поставити, који ће их на њиховом матерњем језику учити.

В. ВИШЕ НАРОДНЕ ШКОЛЕ.

§. 48. Сеоске и варошке обштине, које у средини својој најмањ 8000 житеља бров, дужне су подизати и издржавати више народне школе.

§. 49. Места, која једно од другог до $\frac{1}{2}$ милѣ одстоје, могу подићи за себе заједничку вишу народну школу.

§. 50. Течай школски за мушке трае три, а за женске две године. Али ред ученија тако ваља поделити, да у колико е могуће, свака година један ученик течай сачињава.

§. 51. Ученик, који хоће да у вишу народну школу примљен буде мора сведочбу показати о том, да е шестразредни течай народне основне школе у јавном заводу по пропису закона свршио, или мора положити примни испит из оних знања која вишој народној школи за темелј служе.

§. 52. У погледу на језик ученија, и на науку вере, а тако исто и на број деце што ће под управом једног учитеља бити, и у погледу на поделенѣ њихово, као и на време одмора, важе и овде горенаведена правила у §§. 14, 18, 43, 46 и 47.

§. 53. Сваки ученик има сваке по године 1 фр. школарине платити, сиромашна деца опроштена су од школарине.

§. 54. Учебни предмети у висшой народной школи есу:

а) За дечаке: Лепопис и цртањ; мађарско езикословљ; немачки език, (у којој школи ние език обучавања мађарски, у тој се место немачког езика има учити мађарски език); рачун и земљомерство са прикладним вештањима; природословљ и природопис, са особитим обзиром на земљоделство и на обртност; земљопис и повестница (обшта и отачаствена); познавањ отачаственог устава; войничко вештабањ и певанњ.

б) За девојчице: Лепопис; рачун; мађарско езикословљ; немачки език; земљопис и повестница; природословљ и природопис са особитим обзиром на вртарство и на женске послове и. пр. куванњ и т. д.; наука за женске, правила за газдарице и за држанњ куће; женски послови особито куванњ, шав, плетиво и т. д.

§. 55. У свакој висшой народной школи делаю найманњ два редовна учителя и едан помоћник.

§. 56. У сваком разреду може бити найманњ 18, а найвише 24 седмична часа заедно са ученњ науке вере. Едан учитель преко неделњ ние дужан више од 30 сати држати.

Г. НАРОДНЕ ШКОЛЕ, КОЕ ПРАВИТЕЛСТВО ИЛИ ОБШТИНЕ ДОБРОВОЛЬНО ОСНУЮ.

§. 57. Осим оних народних школа кое су по смислу закона обштине дужне издржавати, има министар явног обучавања право и дужност, гдегод за нужно нађе, о трошку државном подизати онакове народне школе, какве местне околности изискую. Школе те имаю се устроити по начину у §§. 12—56 изложеном и стое под жупаниским школским саветом и под школским надзирницима.

§. 58. Они заводи за народно обучавањ, кое обштине своевольнo и сврх законите дужности установи, у сваком погледу стое под оним истим законима, кои су за обштинске школе у обште прописани.

ГЛАВА IV.

О ПРИВАТНИМ УЧЕВНИМ ЗАВОДИМА.

§. 59. Поединим людма, као и црквеним и грађанским задругама, слободно е по наредбама следећих параграфа ма-

лодечия хранилишта, основне и висше народне школе, као приватне учевне заводе подизати и издржавати.

§. 60. Приватне заводе за народно обучавањ могу подизати 1-во оне особе, које су писмено повлашћене на држанњ такове школе (хранилишта основне или висше народне школе) какву отворити намеравају.

2-го оне црквене и грађанске задруге које су се, по изјави својих основних од правитељства потврђених правила, на ту цел изрично саставиле.

§. 61. Пре него што ће се који приватни завод отворити има се о томе јавити жупаниском школском савету а преко овога и министарству јавног обучавања. Уз то изјавленњ има се прикључити исправа о устројству завода, о плану ученија, и о учитељима који ће у заводу делати.

§. 62. Сваки приватни учевни завод стоји под управом правитељства, које га чрез своје органе надгледати даје.

§. 63. Сваки приватни учевни завод — што се тиче у њему делајућих учитеља, — има у свему одговарати оним јавним школама, којих место хоће да заступа.

У овом погледу сва правила, која су за јавне школе прописана, важе и за приватне учевне заводе.

§. 64. Свако по године у присуству обштинског или правитељственог изсланика држе се испити.

§. 65. Правитељство може према околностима веома нуждним и отличним приватним учевним заводима моралну и материјалну подпору пружати.

§. 66. Напротив оне приватне заводе, у којима се закони необдржавају, или у којима се морална злота задегу, може правитељство затворити, и по потреби властнику завода забранити наново отварањ тога учевног завода.

ГЛАВА V.

ДУЖНОСТИ И СЛОБОДА УЧЕНИЈА.

§. 67. Сви родитељи или старатељи подразумевајући и оне, у чијим се кућама деца као занатлиски научници (шегрти) или као домаће слуге држе, дужни су своју децу или питомце (ако се о њиховом васпитању код куће или на висшем учевном заводу нису постарали) у јавну школу, од навршене шесте до дванајесте односно до навршене петнајесте живота њиховог године шилати.

Телесно или умно слабу децу на основу сведочбе срез-

кога лекара може школски одбор на краће или на дуже време од дужности долазена у школу ослободити.

Они кои пате од прилепчиве или умне болести, и кои су тако тупоглави, да се учити немогу, имаю се баш из јавних школа искључити.

§. 68. Родитељи, старатељи и газде имаю се за неисправљна изостаяња дечия од школе после опомене по околностима постепеном новчаном глобом, казнити, тако да први пут 50 пв. другипут 1 ф. трећи пут 2. ф. а четврти пут 4 ф. кривац платити има.

Ако пак после четири овака казненя неби дете у школу долазило, община ће наредити особеног старатеља, кои ће о васпитавању таког детета бригу водити.

§. 69. Родитељима и старатељима слободно е децу код куће или у приватним и јавним заводима ма које вероисповести, а такође и у школама што се на страни налазе васпитавати,

Али о овоме су дужни родитељи или старатељи местном школском одбору сведочбу показати. Исто тако дотичне школске власти дужне су пазити да та деца барем онако васпитанѣ добијаю какво би добити могла у јавној сходно закону уређеној основној народној школи, и да се уче све еднако, докле траю за ученѣ прописане године.

§. 70. Ученици, што се код куће уче, дужни су сваке године јавни испит положити у комегод јавном или повлашћеном приватном учевном заводу.

ГЛАВА VI. ШКОЛСКЕ ВЛАСТИ.

§. 71. Сваковрстне общинске народне школе стоје непосредно под влашћу общине, која над њима управља преко школског одбора (школског стола), кога община избере.

§. 72. Ради тога има се у свакој общини најманѣ из девет чланова састави се школски одбор саставити. Чланови овога одбора, — изузимајући свештенике и учитељ, кои у њима по своме звању саветуюћи и решавајући глас имаю, — бира община, у колико е можно, из особа, које се у делу обучавања разумеваю, а бира их оним начином као и общинске старешине.

§. 73. Школски одбор бира учитеља по §. 125. Исти тај одбор сваке недељ преко једног члана свог надгледа местна

малодечни хранилишта и школе, настои да деца уредно у школу долазе, опомињѣ старатељ одсуствуюћих ученика, и у случају нужде настои код суда да се ови казне. Одбор строго пази на ученѣ и на точно вршењѣ школских закона; — наређуе да се школска зданија како ваља оправаљу, и да се школе са средствима за обучавањѣ снабдеу. Далѣ одбор е тај у парничним делима између учителя и дечѣх родитеља и старатеља суд првога степена. Школски одбор присуствуе на годишњим испитима, од старатеља потражуе рачуне, и о свим знатнијим недостатцима и манама подноси извештај жупаниском школском савету.

§. 74. Обштински школски одбор бира по броју школа едниога или више старатеља (тутора) кои рукују школским имањем, дају по упутству школског одбора зданија школска оправаљати, и издају плате званичницима.

Старатељ има сваке године школском одбору подробни исправни рачун са доказима подносити.

Ови рачуни, после прегледа код местног школског одбора, имаю се жупаниском школском савету достављати.

§. 75. Цела држава по жупанијама поделуе се на школске округе, коих ће на броју толико бити колико и жупанија.

Будим и Пешта чине за себе едан школски округ.

§. 76. Над свима делима народног васпитавања у едной жупанији управља од министра наименовани жупаниски школски надзорник и под овога председништвом стоји школски савет.

Овај школски надзорник може у више жупанија делати, ако на простору њиховом у свему нема више од 300 община.

§. 77. Жупаниски школски савет овако се саставља.

1.) Свака вероисповедна странка, која у простору жупаније има своје црквене общине, избира из средине своје по едног члана.

2.) Сви јавни учитељи из жупаније те (разумевајући овамо и учитељ верозаконских школа) бирају између себе четири члана.

3.) Остале чланове бира из своје средине жупаниско представништво. Ових чланова има бити најмањѣ на броју 14, највише 34.

4.) У којој жупанији има краљевских градова, ови бирају едан део чланова на трећој точки споменутих, и то у

размеру, у ком се број њиховог становништва налази према укупном становништву целе жупаније.

§. 78. Жупаниски школски надзорник:

1.) Полази сваке године барем једанпут све на простору жупаније налазеће се општинске, верозаконске и приватне ниже и више народне школе, и строго мотри да се у њима закон тачно врши.

2.) У општинским и државним учитељиштама поступа по упутству министра јавног образовања; у опште у предлогу жупаније извршује правитељствене училиштне наредбе, и правитељству сваке године подробни о свему извештај подноси.

3.) Он је председник жупаниског школског савета и других училиштама (н. пр. учитељиштама види §. 101) управљајућих савета.

§. 79. По потреби нагомиланих послова правитељство може наименовати уз надзорника једног поднадзорника или помоћника.

§. 80. Надзорници и помоћници вуку редовну плату. А осим тога приликом годишњег путовања по школама општине су им дужно подвоз давати.

§. 81. Школски савет:

1. Прегледа рачуне које општински школски одбори подносе.

2.) Он је што се тиче општинских школа другога степена суд у парницама између родитеља и учитеља и у свима дисциплинарним делима народних школа.

3.) Он пресуђује у тужбама местног школског одбора против учитеља и у тужбама учитеља против школског одбора. (Одтуда могу се странке управо на министарство јавног образовања обраћати). — У опште жупаниски савет изриче пресуду над радњом школског одбора;

4.) Школски савет саветује се о школским делима, и о недоскудицама, које има у стану подмирити, подноси извештај и односно предлоге и молбе, министарству јавног образовања.

§. 82. Жупаниски школски савет састав се сваке годишње четврти, и том приликом чланови му примају путни трошак и дневнице из жупаниске благајнице.

ГЛАВА VII. О УЧИТЕЉИШТАМА.

а) Приправнички заводи за учитељѣ.

§. 83. Држава у различити пределина подиже двадесет приправничких завода за учитељѣ, коих устройство и ред учениа опредѣљуе се у следећим параграфима.

§. 84. Свако учитељшће треба да у свези стои са школом за углед, у којој ће се учитељски приправници практично изображавати.

§. 85. Учитељшћу има се придодати врт најмањ од два јутра, да се ту питомци у земљоделству, вртарству и виноградарству практично поучавају.

§. 86. Учитељско особљѣ састои се из једног управљујећег, и два редовна професора, једног помоћника и једног учитеља, кои дела у школи за углед.

§. 87. Плата редовних професора е 1000 фр. и 100 фр. станарине. Уз то управљујући професор за своје управитељске дужности прима у име почастне награде 200 фр. — Помоћникова плата е 450 фр. стап у школском зданију с огревом, и уживањ слободне хране при столу у алумнеуму. Учитељ за углед има 700 фр. плате и стан.

§. 88. Примаю се ученици, кои четврти гимназијални или трећи реални разред сврше, ако из предмета, које министар јавног обучавања одреди, у присуству изсланика истога министарства, пред наставничким збором строги начини испит положи.

§. 89. Ученици течају у учитељшћу трае три године.

§. 90. Обвезни предмети учениа есу: Наука вере; наука благодѣљности; наука о васпитавању; наука о учењу и начину учења; општи и отачаствени земљопис; општа и отачаствена повестница; мађарски језик; нѣмачки језик (где језик учења нје мађарски, тамо у место немачког језика предаје се мађарски); природне науке и њихово прилагођенје на земљоделство и обртност; наука о земљоделству ил газдовању; познавањ отачаственога устава; математика и геометрија; певањ и оргулањ; лепопис и цртањ; вештбанје у гимнастици; практична учитељска радња у школи за углед.

§. 91. У плану предавања, кои ће министар јавног обучавања од времена на време издавати, наредиће се шта ће се од ових предмета у ком разреду предавати.

§. 92. Почем су учитељшћа ван сваке вероисповедне

разлике стојћи државни заводи, то се имаю о обучаваню питомаца у вери дотичне вероисповедне странке старати.

§. 93. У сваком учитељишту добияю осамдесет прилѣжних сиромашних ученика стан, огрев и пранѣ.

Зарад тога се има у зданию сваког завода 40 соба за становањ сазидати и са нуждним намештаем снабдети. (У единой соби несме више од два ученика стајати).

§. 94. У сваком учитељишту завестиће се обща трапеза (алумнат), при којој ће питомци за умерену плату подпуну храну добияти.

Плату за храну у алумнеуму одређуе управляјући савет. За алумнеум потребна дрва и прислугу плаћа сам завод.

§. 95. У сваком учитељишту, у место петдесеторице најсиромашнијих, најприлѣжнијих и најболѣг владаня ученика, завод плаћа цену за храну при общој трапези.

§. 96. Благодѣянна становања и прирачѣиваня дели управляјући савет на основу поднесених сведочба и по препоруци професорског збора.

Ова благодѣянна, уз еднако добро владанѣ и прилѣжанѣ, — у колико е могуће — даваће се синовима сиромашних учитеља.

§. 97. У зданию завода стануюћи помоћни професор, осим предаваня дужан е јошт на ред и чистоту пазити; он има с едним између ученика наређеним помагачем, — уз контролу професорског збора и под надзором управляјућег савета, — алумнатом руковати и при общој трапези председавати.

§. 98. Свако учитељиште има се снабдети са књижницом, која ће се по могућству састајти из стручних књига, и којом се могу и ученици слободно користити.

§. 99. Министар обучаваня сваке ће године по два најотличнија питомца, — кои су цели течай свршили, и које на препоруку професорског збора управляјући савет предложи, — шилјати у стране земљѣ, да тамо народне школе и више учевне заводе за годину дана похађаю.

На ту сврху из благајнице учитељишта добияће сваки овакав питомац 800 фр. подиоре.

§. 100. У дисциплинарним пословима и у личним одношама ученика на првом степену суди из професорског особља састојћи се професорски савет (професорска столица, консес.)

§. 101. Над професорским саветом поставља е управля-

јући савет, кои се под председништвом жупаниског школског повереника састоји из управљајућег професора и још из пет особа, које министар јавног образовања наименује.

§. 102. Управљајући савет сходно упутству министра јавног образовања руководи материјална и морална дела завода: води надзор над радњом професорског збора и пресуђује у делима што се са професорског савета овамо, као надлежној висшој власти, шаљу. —

Но у важнијим предметима могу се странке и противу пресуде управљајућег савета на министарство јавног образовања обраћати.

§. 103. Чланови управљајућег савета, — осим председника и управљајућег професора — добијају из благајнице завода накнаду за путне трошкове и дневнице.

§. 104. Сваке године једанпут у присуству жупаниског надзорника и чланова управљајућег савета држе се јавни испити.

§. 105. На по године по свршетку школскога течаја или доцније дужан је сваки питомец, из свјую предмета што се у учитељишту предају и из писмених радња, строги испит положити, и само тако може добити писмено о учитељској способности. —

За оваке испите управљајући савет сваке године једанпут одреди рочиште.

§. 106. Који хоће да се прогласе као способни за учитељска места у висшим народним школама, морају осим установљеног испита још један строги испит положити из наука што спадају у круг висших народних школа и које министар одреди.

§. 107. Који се на испитима установљеним у §§. 105. и 106. у двапут одбаце, ти се више на испите непуштају.

§. 108. На издржаванј сваког појединог учитељишта може министар образовања из државне благајнице сваке године 16,000 форинти обраћати.

6.) Приправнички заводи за учитељице.

§. 109. Министар јавног образовања где за нуждно нађе, нека оснује покрај учитељишта и приправничке заводе за учитељице, у којима ће се нарочито учитељице за девојачке разреде висших народних школа изражавати.

§. 110. Зарад приправничких завода за учитељице имају се обавица здания подићи.

§. 111. Све питомице станую и скупа се хране у заводу под надзором едне учитељице, која такође тамо стануе.

Управляјући савет само изузетно може допустити становање изван завода.

§. 112. Примају се девојчице, које су четрнајсту годину живота навршиле и висши течај народне школе сасвим изучиле.

Свака питомица дужна је из предмета што се у висшој народној школи уче, строги пријми испит издржати.

§. 113. Течај школски траје три године.

§. 114. У заводу овом предају науке професори из учитељишта.

Тога ради, ако је нужно може се број професора са едним или с два помоћника умножити.

Осим тога за чисто женске науке има се приставити довољан број способних учитељица.

§. 115. Обвезни (облигатни) предмети у приправничком заводу за учитељице јесу: Наука вере и благојравности; лепопис и цртање; мађарски језик и правопис (где језик обучавања није мађарски, тамо се има у место немачког језика мађарски учити); земљопис и повестница; рачун; природословље и природопис са особитим обзиром на вртларство и на женске послове и. пр. на кување; женске науке — правила домаћег газдовања и домоводства; женски послови нарочито кување, шав, плетиво, вез, и т. д. вештање у обучавању у девојчком одделеној школи за углед; наука о васпитавању.

§. 116. Правителство одређује колико се питомица у сваки поједини завод примати може.

§. 117. Школарине нема. У заводу станујуће питомице добијају стан, огрев и прање бесплатно као и у §. 93, а храну за умерену плату.

За десет сиротих и отличног прилежана девојка завод плаћа цену за препитавање.

Ако је потребно може министар јавног обучавања на предлог управљајућег савета број овај повисити.

§. 118. Окром годишњих испита дужне су питомице по свршетку целог школског течаја из свију наука строги испит положити, и само тако могу добити писмено о способ-

ности (диплому.) — Коя се при испиту у двапут одбие, више се на испит пуштати неће.

§ 119. У дисциплинарним делима питомицама на првом степену суде управљајући професор и редовне учитељице; на другом степену управљајући савет. — У осталом завод за приправљањѣ учитељица стои под оном истом влашћу под којом и учитељиште.

§ 120. Правителство може на издржаванѣ сваког приправничког завода за учитељице из државне благајнице сваке године 8000 фр. обраћати.

ГЛАВА VIII.

О УЧИТЕЉИЦАМА.

§ 121. За учитељско звање способни се сматрају само они кои су или већ приликом објаве овога закона у учитељском звању служили, или кои су у јавном учитељишту цели тецај свршивши прописане испите положили и дипломирани учитељи постали.

§ 122. Кои хоће да буду редовни учитељи у висшим народним школама, морају осим испита у §§. 105 и 106 назначених, доказати, да су барем једну годину дана учитељске практике имали или да су се за толико времена у иностраној земљи учили.

§ 123. Кои су се учили у онаким учитељиштакма, где се недрже у §. 105 прописани испити, а притом јошт ни годину дана као редовни учитељи служили нису, могу само онда за учитељ у општинским школама изабрани бити, ако најпре на ком државном учитељишту онај испит положи.

§ 124. Министар јавног обучавања одумоћује се, да може после објаве овога закона за пет година дана право на одправљањѣ учитељског звања и онаким особама давати, које тецај приправнички нису свршили, али су у место тога из предмета што се у учитељишту предају строге у §§. 105 и 106 прописане испите положили.

§ 125. Учитељ избира гласањѣм општински школски одбор под председништвом изсланика од жупаниског школског савета.

Успех избора има се доставити жупаниском школском савету ради потврђења.

§ 126. Помоћнике учитељске наименује жупаниски школ-

ски надзорник, подносећи јупаниском школском савету извештај о њиховом наименовању.

§. 127. Учитељи се бирају на сав живот, и само се због тешке лености, моралног изступљенија или грађанског злочинства, пресудом јупаниског школског савета са звањия укло- нити могу.

Оваке пресуде имају се зарад потврђења министру јавног обучавања подносити.

§. 128. Упразићна учитељска места имају се најдалѣ за по године попунити.

§. 129. У случају смрти учитељеве његова удовица и си- рочад уживају од дана смрти за по године целу плату.

За то време у школи има се помоћни учитељ наместити.

§. 130. Учитель, осим представништва државног, јупани- ског и црквеног, и осим чланства у поротном суду, никаквог другог звањия не сме се примити, и покрај обучавања, никакве друге звањичне дужности, — осим суделовања у задругама за васпитавањѣ, — не сме одправляти.

Учитељи верозаконских школа могу на празничном бого- служењу и на укупима помагати.

Деловодство друштва за обезбеђењѣ и других овим по- добних задруга сме учитељ само са дозволењѣм јупаниског школског савета на себе приимати.

§. 131. Плату учитељску према местним околностима устанављава местни школски одбор са одобрењѣм јупаниског школског савета.

Али плата ова, уз пристояч стан, не сме бити никако мања него:

- а) редовног учитеља основне народне школе 300 ф. а. в.
- б) помоћника у основној народној школи 200 фр.
- в) учитеља више народне школе 550 фр.
- г) помоћника у висшој народној школи 250 фр. а. в.

§. 132. Обштина задржава сваке године на страну бла- гайнице за подпору од плате редовних учитеља 2% и то жу- паниском школском савету издае.

У свима школским окрузима на тај начин прикупљеним и уједино сабраним новцем руке министар јавног обучавања, давајући о том сваке године подробни јавни рачун.

Из ове благајнице добијаће учитељи, кои због старости или због болести сасвим за радију неспособни постану, и по томе на месту свом остати немогу, годишњу подгору од 150 фр.

Учительке пак, које за радњу неспособне постану, као и удовице умрлих учитеља (док се не удаду) и њихова сирочад до шестнајесте године добијаће подпору годишњу од 100 фр.

Ако подпору уживајући учитељ или удовица има из много чланова састојећу се и нужду трпећу породицу, може министар образовања на молбу ову суму повисити.

§. 133. У колико неби на подпоре, што се раздавати имају, за доста био онај новац, који се из 2% учитељске плато прикупља, недостајећу суму подмирује државна благаяница.

§. 134. На васпитавањ сирота умрлих учитеља министар образовања ће сваке године из државне благаянице 10,000 фр. обраћати на овај начин:

1) Ова сума ће се пайманџ на 100 деце поделити.

2) Деца се могу ма у коме месту у обртничким или трговачким, реалним или гимназијалним школама учити.

3) Само до 16. године помоћ ову примају.

§. 135. У овом закону од §. 121 до 135 садржавајућа се одделена, са изузетком §§. 121, 122 и 130 важе само за општинске основне и народне учитеље.

§. 136. Извршењ овога закона поверава се министру веројасна и јавног образовања.*)

Задаће за рачун

о вредноћи и паметној штедњи.

(За најстариј разред основних школа и за вечерњ школе).

1. У едној кући има 4 женскињ, мати и три кћери. Свака изда на месец само по 75 новчића на суетну меду. Колико се тим чини кући штете за годину дана? (36 фр.). — Та кућа плаћа царскога пореза на годину 48 фр. Да су жене уштедиле оних 36 фр. колико би им још доплатити требало, па да су с царским порезом начисто? —

2. Домаћин из те исте куће потроши сваке недеље на дуван само 24 новчића; колико то чини на годину? (12 фр. 48 нов.) Да иве дуванца колико би уштедио за 10 година? (124 фр. 80 нов.) А за 20 година? (249 фр. 60 нов.)

3. Домаћин тај има два одрасла сина, које е научно пушити. Они потроше на недељу сваки само по 13 новчића на дуван, Колико

*) У прошлом броју саопштен е само извод а овде смо саопштили пошт. читатељима цели законски предлог у преводу с мађарског подлинника.

потроше обонца за годину? (13. ф. 52. н.) Колико то износи за 8 година? (108 ф. 16. нв.)

4. Али Отац тај и његови синови, осим што пуше, ради су се мало у крчми и напиту. Отац попије свако јутро за 5 новчића ракије, а сваког свеца и сваке недеље у крчми по 2 япе вина, а синови сваки по једну ицу. Колико то чини на годину кад се узме ица вина само по 12 нов. (ракија 18 ф. 25 нов. а вино ако се узме 80 ков недела ков свечаних дана 38 ф. 40 нов. Свега: 56 ф. 65 нов.)

5. На кући овога газде стон дуга 235 ф. на ков се плаћа само 5% интереса. Да се у овој кући уштедило све оно што се на дуван и на пиће потрошило и да се интерес уредно плаћао, бил се могла кућа за то време за уштеђеним новцем одужити? — Колико би још оставало новаца по исплати дуга?

6. Друга селяк по имену Ранко, оставља сваке недеље од заслуге своје 36 новчића у штедионицу; колико уштеди за једну годину? (18 ф. 72 н.) — Овај селяк устаје са подругим сатом раније него његов сусед, и заслужи за то време по 20 н. Ако узмемо сваког месеца само 24 радена дана, колико дође сувишне заслуге на месец? (4 ф. 80 н.) Колико на годину? (57 ф. 60 н.) Колико за 10 година (576 ф.)

7. Ранко је за младости научно многе најнижњие земљеделске алате правити, па зими док су други селяци под сувајом седећи узалуд време прводили, он је дељао и радио код своје куће. Тако радећи заштеди он сваке године на тежачким алатима 18% фр; на оправљању буради и чаброва 4½ фр. и на осталим домаћим опремама 7% ф. Колико је на свему томе преко године заштедио? (30 ф. 65 н.) Колико је заштедио за десет година? (306 ф. 50 н.)

8. Ранко је тај новац што га је за десет година раним усталим, и прављеним алата и остале своје дрвенарије заслужио, на свршетку десете године дао под интерес по 6%; с намером да га својом ћери о удају у мираз даде. Колико је издао под интерес? (882 ф. 50. н.) Колико је тај новац донео 6% интерес за једну годину дана? (52 ф. 95 нв.) На крају единајесте године придода Ранко тај интерес капиталу и изда га опет по 6%, Колико ће чинити интерес с капиталом на крају дванајесте године? (991 ф. 57½ нв.) Тако је после тога једно за другим још пет година чинио, додавајући сваке године интерес капиталу и овај на ново по 6% издавајући. Колико је могао после тих пет година уштеђена капитала ћери својом у мираз дати?

(Продужиће се).

Д о п и с.

У Јабуки, код Вршца, Годишњи испит у нашој новооснованој србској школи срећно свршио 3. Јунија. На том испиту присуствовао је Пречастни Г. Филип Трандафиловић протопресвитер Вршачки и окружни директор. Испит започет је с песмом (Ускликнемъ любовію). Деца су врло лепо одговарала у свима предметима. Особито мило нам беше када чусмо народне песме, које деца наша казиваху, и црквене тропаре, које пояху. — Захваљујући на том

нашем добром учителю, кога заузимањем и ревносту заведе се хармонично пјение у светой цркви нашој, имадемо и високой власти захвалити што нам честита учителя даде, кои децу нашу у духу свете вере и миле наше народности васпитава.

Зато браћо Србљин гди год сте помештани са другим народима подижите себи обашка своје народне школе, немојте као ми што смо већ били пропадали и наш матерњи језик позаборављали. Тражите себи учителя кои су препарандию Сомборску свршио, да вас упуту на пут истине, и да вас спасе и избави из заблуде и чежњ за туђинством, па да вас и децу вашу Србству поврати.

Молимо да се овај допис у Школски Лист уврсти.

У име оца Србаља: Јован Савић с. р., трговац. Урош Рабица с. р., общ. благодетел. Стеван Вишачки с. р., тотор. Стеван Поповић с. р. Ћурчија и члан общине.

Школске вести.

СВЕОБШТА СКУПШТИНА АУСТРИСКИХ УЧИТЕЛЈА. На првој свеобщтој учительској скупштини државној месеца Септембра прошле године у Бечу закључено је, да се такова скупштина сваке године држи и постављен је одбор, који ће за идущу скупштину припреми чинити и јоу сазвати. Одбор тај позива сад све учитеље у аустриском царству без разлике народности и вере на другу свеобшту скупштину учительску, која ће се 13, 14 и 15 Августа (25, 26 и 27 по новом) ове године у Брну држати.

Радња ланске учительске скупштине у Бечу тичала се спољног устройства школе, као и правног и материјалног стања учительског. По мишљењу одбора на овогодишњој скупштини имало би се за предмет саветовања узети питање о васпитавању и учењу. С тога је одбор ове теме за ту скупштину поставио:

1. Шта је школа, у чему се састоји њена дјел, и који је њен задатак?

2. У каквом међусобном одношају стоје различите стране школске радње: учење, запит и изрази заједничког живота у школи и изван школе, као што су светковине, проходња, игре и т. д.

3. Које су нужди учевни предмети у народној школи, и која су главна правила ваљаног и дјелског обучавања.

Окром ове три главне теме, о којима ће се у главним скупштинама и то на немачком језику расправљати, могу се и друга питања, која се школе и обучавања тичу, у побочним састанцима претресати.

Са овом учительском скупштином у свези ће стајати изложба средстава за обучавање, коју приредише учитељи града Брна.

ЧЕСКА УЧИТЕЛСКА СКУПШТИНА. Чим се сврши свеобшта скупштина аустријских учитеља у Брну, отвориће се 19. Августа велика скупштина славјанских учитеља у престоници чешког краљевства у Златном Прагу. На ову скупштину позвати су сви славјански учитељи из Ческе и Мораве.

ЗБОР УЧИТЕЉИЦА У БЕЧУ. На свршетку Априла (Мая 7. по нов.) о. г. држан е у просторији ц. кр. узорне школе код св. Ане у Бечу збор учитељица под председништвом школ. саветника Праузека и епархијалног школског надзорника Штегера. Саветовањ е вођено о методу којим се учи читати. Говора е било о срицању, гласању и читању с писањем. Већи део учитељица изјаснише се за овај последњи као најрационалнији и најцелисходнији метод. На збору било е до 60 учитељица. Учитель главне узорне школе Гартнер приредио е том приликом изложбу средства за обучавањ у првом разреду, и показао их е и објаснио учитељицама.

ИЗ УГАРСКЕ. Јулие Шварц председатељ угарског земаљског друштва за васпитавањ пронашао е по статистичким доказима, да у угарској има међу 17000 обштина, јошт пет хиљада обштина без сваке школе, а у 15,000 обштина женска деца неиду скоро нимало у школу. Између 100 невеста едва е наћи 15, које су кадре своје име подписати. Између 100 вољких новака само 12, а у Ерделю само 10 умеју писати. Од деце за школу способне 52 %, никада школе невиди. То е тако у Угарској, дочим у ладној Норвешкој где люди по разсејаним селиштима живе, едва се наћи може који човек што читати незна. —

Овако е било до сада, али у најновије доба од како е устав повраћен мађарске школе почињу јако напредовати. Између осталог Дебрењска варош закључила е у својој седници, да од сада на народне школе троши годишњ 24,000 фр., од којих ће црквена реформатска обштина давати 14,000, а варошка благајница 10,000 ф. Осим тога уступила е варошка обштина на просветне цели хиљаду јутара земљ.

Поводом законског предлога држаше Сегедински учитељи збор, у ком изјавише да се у главном с назорима г. министра слажу, али захтевају да се плата варошких основних учитеља са 550, а учитеља у вишим народним школама са 750 фр. определи, и да се после тридесетогодишњ службе учитељи у стањ покоја са подиуном платом постављају.

ПОДПОРА ЗА УЧИТЕЉ. Са богатства и подашљивости своје славно познати единовѣрац наш Барон Симеон Сива, поводом срећног порођаја Њњог Величества царице и краљице наше Ђлисавете поклатио е десет тисућа форинти као основну главницу закладе за припомоћ народних учитеља у Угарској и Ерделю без разлике вере и закона. Прилогод од ове главнице трошиће се на подпору старих и немоћних учитеља, који нису већ више у стању учитељску службу одправљати. Сваки учестник добијаће најмањ 100 фр. у име годишњ подпоре из ове закладе. — Нека е Слава и Хвала и од стране србских народних учитеља врстноме овом човекољубцу на великом дару његовом!

ЦАРСКА МИЛОСТ КЛИРУ ЕПАРХИЈЕ МУКАЧЕВСКЕ У УГАРСКОЈ. Њњово величество премилоствиви цар и краљ наш Франц Јосиф I. на молбу мукачевског епископа Стефана Панковића извољило е едни велико камерално здање с вртом у Ужгороду (Унгвару) вечито уступити заведену за васпитавањ свештеничких кћери. Здање то стои близо саборне епископске цркве, и вреди 30.000 фр. Идуће есени отвориће се у здању том ново васпитатељно заведение, где ће се кћери свештеника епархије мукачевске васпитавати и изображавати. Русини угар-

ски веома се радују овом царском дару и захваљују, вѣщеносном великом дарователю, желећи му од свег срца „многача и благая лѣта.“

БЛАГОСЛОВ ШКОЛОВАЊА. У кантону Женевском у Швајцарској иду сва деца у школу премда се на едан родитељ неприморана силом да децу у школу шаљѣ. У том кантону постои закон, да се сви војачки новаци испиту из читанја, писања, рачунања, и правописа подвргнути имаю. Ове године између 437. новака (рекрута), положише 297 испит из сва четири предмета добро, а остали из неких предмета добро а из других прилично. Само е њи четворица било кои књигу нимало знали и у школу ншли нису па од те четворице само су двојица Женевљани а друга двојица из других кантона. Од ова два Женевљанина едан е за ученѣ сасвим неспособан. Осим тога четири рекрута умею писати али не читати ни рачунати.

ДРУШТВО ЗА ВАСПИТАЊЕ ЖЕНСКИХ. У вароши Крефелду у Пруској састало се пре неколико година едно друштво Госпој, кога е задатак сиромашне девојке од 17. година из фабрика гди су дотле радиле извадити, и одабраним поштеним породицама у службу, као под свое дати. У таквим породицама Госпође пазе на ове девојке као на свое рођене кћери, и упућују их у сваком послу домаћем, и у поступању с' малом децом. По извештају тога друштва оваким девојкама се брзо срећа нађе те се удаду, ер вредни люди знаю, да ће оне валине домаћице, и добре матере бити.

УЧИТЕЛСКИ ИСПИТИ У СРБСКОЈ ПРЕПАРАНДИИ. Јулиа 22. почеће се испити о способности за учитељство у учитељско приправничком заводу Сомборском.

За председника испитне комисије умотѣн е од високог кр. угар. министарства просвете високопречасти Гд. Герман Ангелић архимандрит Гргетешки и Патриаршески Мандатарив. —

Господа учитељи из Бачата и Баранѣ кои су налог од своих власти добили да ове године испит положе, нека изволе до 20 Јулиа по нашем у Сомбор доћи и у учитељско приправничком заводу пријавити се.

ШТИПЕНДИЈЕ ЗА ПРАВОСЛАВНЕ ЂАКЕ. (продуженѣ из бр. 11.)

6. Из закладе Павла Јовановића, код Матаце Србске у Н. Саду примали су по 315 фр. Василије Давидовић V. год. Матей Станисављевић I. год. и Никола Станковић V. год. политехничких наука слушатељи у Бечу.

7. Из закладе Баронице Ефимје Јовиће код Старо Бечейске србске црквене общине: Јован Чиплић реалац и Светозар Новковић гимназијалац у Н. Саду, Иван Поповић и Драгољуб Живковић гимн. у Пешти, Милаи Стефановић гимн. у Карловци, сваки по 140 ф. (пет места остало е непопуњених.)

8. Из закладе Јулијане Милојловића, код Суботицке србске общине: Стеван Манојловић ученик IV. гимн. р. у Суботици: 15 ф. 36 и.

9. Из закладе Вате Михайловића (Николића), код србске общине у Н. Саду: Христифор Михайловић уч. VII. гимн. р. и Јован Велимировић уч. V. гимн. р. у Н. Саду, по 126 ф.

10. Из закладе Луке Милаковића, код Новосадске србске общине: Паво Миљков слушалац техничких наука у Цириху у Швајцарској 450 ф., Сергеје Томић уч. IV. реал. р. у Бечу.

11. Из закладе Милиновићеве, код суботичке србске общине: Тимотия Поповић ученик III. осн. разр. у главној школи Суботичкој 38 ф. 27 н. (продужиће се.)

ПОВИШЕЊЕ ПЛАТЕ УЧИТЕЛСКЕ. Честити Земунски Срби увиђајући да е досадашња плата њихових учитеља од 300 ф. врло мала, повисили су плату свим својим учитељима на 500 ф. Скорим ће се отворити стечај за попуњењ шест мушких и едног женског учитељског места. Сомборски приправници, кои са отличним успехом науку сврше, имаће првенство. — Живили вретни земунски Србљи, и скорим основали у средини својој србску трговачку, и висшу женску школу!!

УПРАЗЊЕНА УЧИТЕЛСКА МЕСТА. у Феняку у епархији темишварској. Плата е: 325 ф. 8 хв. дрва и стаја. Школа е чисто србска. Молбенице се поднети имаю ч. консисторији Темишварској.

У Црној Бари у епархији темишварској. Плата 85 фр. у готову новцу, два ланца ораће земље са кућном баштом, 24 пожунац жита, 20 пожунаца кукуруза, 85 фунти соли, 12 фунти свећа, 6 хв. сламе и едан хват дрва. Ученик азик е србски. Молбенице се поднети имаю ч. консисторији у Темишвару.

У селу Крушедолу у архидијезеци Карловачкој. Плата е 126 ф. а. вр. 6 фунти свећа, 2 хв. тврлих дрва, 3 хв. сламе, 12 пож. жита, 12 пож. кукуруза, за сваки спровод 50 нов. и слободан стан.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

Желећи да за наступившу 1868 годину Магазин наш раније на свиѣт изиђе, позивам учтиво познате родолюбце, да би изволили ускорити са пошиљком својих вредних саставака. У исто време, срдечно благодарећи како Гг. Скупитељима, тако и Предбројницима на досад укаваној љубави, којом су подпомагали издавати Магазина, молим, да и за овај Магазин не одкажу своју подпору. Только за препоруку у томе рећи могу, да ће уредништво настояти како би Магазин и у будуће уздржати могао досадашњу пријатну наклоност својих читатеља. Цена му е обична 60 нов.

У Задру

Герасим Петрановић Архим.

Господа учитељи у Бачкој, Банату и Срему, кои би желели на ову ваљану књигу уписнике скупљати, могу то и преко Уредништва овога Листа чинити. Само нека се пожуре, ер е књига већ давно објављена и скорим ће из печатњи изићи.

Ур.

С Са овим брови почиње се друго полгодиште Школскога Листа. Господа, која лист примаю а за нѣга досада платили нису, умољаваю се да предплату пошлю.

Пријатељи Школскога Листа умољаваю се да се око скупљања уписника потруде.

Кои би све брове од почетка ове године имати желио, нека изволи окром предплате за друго полгодие још 50 новчића, свега дакле 2 фр. а. в. послати. —

Лист овај излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 фр. 50 нв.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискао код Андре Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 14. У Сомбору 31. Юлиа 1868. Год. X.

Беседа

на парастосу блаженопочившем кнезу сръбском
МИХАИЛУ ОБРЕНОВИЋУ

у катедралној цркви Темешварској, 6 Юлиа 1868. држаном *
од Кузмана Станића пароха градског

Човек се грози кад помисли само, а камоли кад уста отвори да проговори и спомене крвна дела, што их умишљају паклене душе, а врше грешне руке людске на свету овом.

История светска, пуна в крвни дела людски, пуна в страховити имена они люди, што умишљаше и вршише та крвна дѣла своя; ал тешко да история познав крвниг дела од грозног уморства Топчидерског; тешко да познав страшнија имена од они паклени изрода людски, што подигоше грешне руке своє на помазаника Божиег, и уморише Кнеза Михаила господара лепе земљь Србие.

Земля сръбска, та лепа, та благословена земля, коя в до юче текла медом и млеком, потекла в данас крвлю господара свога. — Михаил Обреновић, господар земљь и народа сръбског нив више на свету овом. Он в пао као жертва властолюбия и себичности людске; пао в као мученик од безбожне руке подкупљени наемника властолюбивог Вука — издайника земљь и народа.

Човек се грози кад помисли само на дваест девети Май шесет осме године.

Освануо беше красац, — ал по Србию и народ сръбски страшан дан. У ведром ютру майском грануло беше јарко суице у највеличественнијем изгледу свом; оно се беше показало у свой лепоти и красоти својој, да обася лепу земљу сръбску,

* Из непредвиђеног узрока нив говорена.

да обася китијасте горе брда и планине, што красе ту лепу зељу србску; о! ал оно ће брзо да зађе господару од Србије и да завие земљу и народ србски у црну жалост и тугу.

Двадесет девети мај, беше тај страшни, тај грозни дан, кад ће кнеже у шетњу да пође, у то байно, у то природне лепоте пуно место Топчидер, да се по њему прође и нажива чаробне милине пјгове.

Висока брда, високе горе и оно дрвљѣ што е поносито узрасло по високим горама, одавно е сенку своју бацило на страну. Високо е одскочило сунце и све ближе и ближе примиче се залазку своме; оно ће да зађе и опет да се роди и опет да обася лепу земљу србску, ал господара од Србије никад више обасати неће. —

На високој кули Београдској избия пет! — На двору кнежевом чекају упрегнута кола, кнез е спреман за полазак у шетњу, цела му е свита својна пјгова, едан побочник и вјрна слуга пјгова.

Ведро чела, слободна погледа, као јунак коме савест нема ништа да пребаци, полази у шетњу кнез.

Китијаста свита кнежева пенѣ се на кола, частним се крстом крсти и богу се моли, да е сачува на путу од сваке беде невиђене.

Ал што кола стов! — што се свита некреће! — што се хати ћуде те пођу па стану! и опет пођу и опет стану! — дал предвиде голему несрећу, у коју ће одвести милог господара свог?

Ал тко ће још и зверске ћуди на зло да тумачи? — та то су предрасуде слаби духова, а кнез е слободног, одважног духа, као слободан владалац у слободној земљи својој.

Да! — њему е на уму потайна опомена: да се чува, ер се њему о животу ради: он очима гледи чудновату појаву злосретне слутњѣ; он чуе речи својне своје, која га моли и преклињѣ „не иди кнеже, добро бити неће“ ал бадава! та страоте нема, која би застрашити могла чисту савест поштене душе кнежеве. — Та ја никоме зла, ником неправде учинио нисам; никоме досадио, ником на жао учинио нисам, ја у Србји непријатеља немам“ тако говори кнез, па као слободан владалац слободно заповеда: „друга кола друге хате дајте!“ а што кнез заповеда оно се слушати мора.

Кроз улице Београдске провздише сјајна кола. То беше кнез са господском свитом својом. Поносни хати лете као да

на землю нестает; у едином часу — я свита беше у Топчидеру.

Ес' био Србине у тој лепој земљи Србији? ес' видно Топчидер у васцелој природној лепоти нѣговој? Ако си био зацело пропустио ниси да видиш ту байну дивоту райску, што у природа вешто насликала у чаробном врту Топчидерском; та Топчидер е у Србији највеће любопитство за око и свои и страни гостию.

Топчидер у Србији и кошутник у Топчидеру, то е мѣсто куд е кнеже најрадше у шетнију излазио у часовима владалачког одмора свог: и на том месту запеше зли дуси мрежу паклене намѣре своје, да улове честитог кнеза, да убию господара лепе земљи Србије. —

Приятно е рано јутро кад зора заплави,

Кад се чиста бисер роса заблеста по трави;

Још е слађе доба дана кад вече залази,

Кад се човек од умора на земљу посади.

Приятно вече пријатан зрак,

Красоте пуи е вечерњи прозрак.

По лепој стази топчидерској шета се кнез са китњастом свитом својом. У чистом зраку, у простој природи ужива милине и байне дивоте нѣне;

Убава поля, убави свет,

Висока дрва листак и цвет.

О честити кнеже!

Та сладак е живот и овај свет,

Само да човек не мора умрет,

Ал су твоји дани избројани!

Још мало — још мало само, па те нема више на овом лепој чаробном свету, нема — за увек нема —

На ону тамо страну, што е густом шумицом обрасла, одвела е танка стаза кнежеву свиту;

Све корак по корак,

Све ближе и ближе,

И ено де свита

Већ у гору стиже.

Пред њоме иде кнеже удубљен у мисли о срећи своје земљи, о благу народа свог; иде кнеже ближе кошутнику; та и ту божја живе створења, што нѣжним чувством, нѣжним осећањем имају од оних паклених душа што су подлије од самих зверова, —

Кроз чарну гору из сјаја сунца зрак,

У срцу нѣном влада тама и мрак.

Ал'тко су ти тамо люди, што иду на сусрет кнезу!
 Суморна лица — зверска погледа,
 И што се едан на другог згледа! —
 Ђе су люди ил горски айдуци!
 Не! — — — — —
 Још су гори него дивљи вуци.
 Ђаном руком поздрављаю кнеза,
 И Божию помоћ називаю;
 Другом руком иза леђа тајом,
 Живи огань на кнеза просуше,
 Цриой земљи оборише кнеза,
 Изсекоше — изранише тело
 У мукама кнез е земљи пао,
 У мукама Богу душу дао. —

Ето! тако е издайнички проливена невина крв србског владоца; тако е мученички свршио Михаил Обреновић у четрдесет петой години кратки, ал пун славе земни живот свой. Над гробом његовим данас тужно Србство неутјешно цвили, и горким сузама залива земљу ону, која покрива мученичке кости његове.

Високи покојник био е мудар и разборит владалац, прави отац, пријатељ, добротвор земљи и народу свом: неуморим радин на пољу владалачке дужности своје; предосторожан ал одважан у свом предузећу; лагано ал сигурно корачао е цјели своје тежњи, по науци народне изреке што е ѓзгра народног некуства: „иди мудро, не погини лудо!“ — Држећи се тога правца више е моралну моћ предпостављао физичној снаги, и на том тежеле подизао е зданије среће над главом народа свог.

Михаил Обреновић, својом мудрошћу и својом разборитосћу задобио е земљи градове без крви и жртве; а тим е отворио пута већем полету за сваку обртност и радност у земљи својој: завео е и подигао народну войску, а тим е показао лавске челюсти непријатељу земљи и народа свог; земаљским законима придобио е важност и поштовањ и код осталих европских сила; умножио е и распростирао просветне заводе и завео разноврстне струке народне просвете, кое е собственим иметком без сваке штедије својски подпомагао; а цео годишњи владалачки доходак свой поклањао на корист и ползу земљи и отацтва свог. Побожност и редке добродетели християнске красиле су високо изображени дух његов; био е веран син свете своје цркве, и велики

поштоватељ србског православља свог. — Едиом речи: Михаил Обреновић, достојан син свѣга великог отца Милоша, за кратко време своје владе подигао је земљу и народ свој до оне висине, са које је данас народ србски пред целом европом и виђен и чувен.

Велике заслуге велике жртве кнеза Михаила за Србију и народ србски, забиљежиће историја Србска златним словима на листу свом; а на оном тамо месту, гди је мученичке крви његове прва капља на земљу пала, славиће народ Србски мученичку смрт његову и споминаће име кнеза Михаила као што споминиће име светог Саве и кнеза Лазара.

Блажена сѣни србског владарца! — света душо кнеза Михаила! — У србству ти вечан спомен био! телу твоме лака земља била! —

З а п и с н и к.

Учительског збора у Срб. Итебеју, торонталској међи срезу Сентџурском, протопрезвитерату в. Бечкеречком, дана 22. Мая 1868. држаног.

Председава прота в. Бечкеречки Данил Стаић, присуствујући од стране свештенства : г. г. Дионисије Јакшић, Александер Вланић, Г. Михайловић, Павел Јанковић, Богдан Кузмановић, Д. Гађански М. Боберич Т. Филиповић, Ђ. Петровић, Ђ. Павловић, Ст. Болманац, Сим. Лонгиновић, Телечки, Јован Поповић, Милутин Думић, од стране учитеља : г. г. Ракић, Крецул, Пешић, Поповић, Јакшић Алексић, Удицки, Васиљевић, Тапавица, Ђ. Павловић М. Павловић, Давидовић, Величковић, Димитриј, Богосав, Гаталинац ; од стране старатеља школских: Ракић, I. Поповић, Лазаров, Матин, А. Поповић, Мандрашев ; од стране почасних чланова: Г. Петар Нияковић, Даша Поповић, Зария Станков, П. Раић, Мркшић, Протић, Мл. Раић, И. Срданов, Лазар, Ђурчић, Ђ. Мургуловић.

Прота Стаић отвара збор учительски с речма, да се од свег срца радује, што је присуствујући збор доста велики, и што примећује, да су г. г. учитељи и сви присуствујући здраво за тај свети рад одушевљени, вели, да чита таку исту радост на лицама свију присуствујућих, и позива збор да призове Духа Светог у помоћ, пре него што се пређе на посао. Затим збор одпои „Царю небесный“ и приступи радњи, која овим редом текла.

I. На предлог г. Проте, да се два перовође бирају, буду

од сбора Гавра Пешић и Лаза Удицки за перовође избрани затим.

II. Збор ниште да се перешени предлози, кои су од пређашњег сбора овом сбору остављени, прочитају, и редом у претрес узму, и то:

1.) Како би могли децу од псовке и од непристойног понашања одвратити;

2.) Колико е дужан учитељ и изван школе радити, и докле се круг делана његовог ван школе простире?

3.) Хоће ли се учитељски збор назвати Свештеничко-учитељски ил не?

4.) Хоће ли се одредити новчана казни за онога, кои на збор недође?

5.) Да се има покушај држати, како се имају деца практично настављати.

6.) На кои начин да се една средоточна књижница оснуе?

7.) Хоћели се учитељски збор одазвати позиву омладинског годишњег одбора, и установити друштва за старанј о народнјм здрављу?

8.) Хоћели се, како, и на кои начин се имају вечерић установити.

На први предлог после дужег и свестраног разлагања едногласно решено: Да учитељ свима силама на то иде, да се псовка и свако непристойно понашањ школске деце, удесним средствима изкоренјава, а у случају нужде и помоћу школског одбора то да се оствари, кои се ће одбор састојати из местних свештеника, учитеља, старатеља, кнеза и татора. У таквој нужди сазива местни управитељ школски одбор.

На други предлог решено: Почем други предлог у тесној свези стои са првим, то горић закључењ важи и на други предлог.

На трећи предлог закључено: Да се овај збор има искључиво учитељским називати.

Четврти предлог: Неприма се него се закључуе, да се збор овај има с молбом обратити на први црквено народни сабор србски, како би се учитељима, кои на такове зборове по дужности долазе, пристойна дневница и слободан подвоз одредио.

На пету точку: Одређуе се едан одбор, кои ће у погледу практичног и теоретичног настављања школске деце спремати задатке за идући учитељски збор. На тај конач избрани су

чланови и то од свештенства; г. г. Богдан Кузмановић, П. Јанковић, Телечки, Думић, а од учитеља: Гавра Пешић, Давидовић, Јакшић, Удицки, Поповић, Гатајанац.

На питањ шесте тачке решено је: да се у место средоточне књижице школске по могућству оснивају у свакој општини књиге школске. На тај начин имали би у име школарине ученици годишњ полагаати по 10 нов. свештеници пријатељи и остали чланови општински по могућству. Остварањ и руковањ с' овом књижицом поверава се одбору школском.

На седму тачку. Предлог овај у погледу позива годишњг омладинског одбора на лекаре, свештенике и учитељ, кои толико засеца у обстанак нашег народног живота, едногласно се прима и дотичним школским одборима својски се препоручује да га по могућству остваре.

Осна тачка: Преиначава се тим, да се место вечерњих школа јавна предавања у празничне дане по могућству заведе.

У смислу закључења у 5. тачки донешеног: дотични одбор предлаже, да се ови задатци израде за предавањ на идућем сбору.

1.) Из науке христ. први член симбола вѣре т. в. што се верује „о Богу Отцу“; — примио се г. Кузмановић, Думић, Алексић да израде.

2.) О гласу и писмену; л, м, н, р, све што метод иште примају се Ђ. Павловић Алексић да израде.

3.) Из Буквара „Туђе недирай“ прима се Василѣвић Алексић, Јакшић, М. Павловић, Ђ. Павловић.

4.) Из прве езикословне Читанке „Житно влаће прима се г. Јакшић, и Давидовић.

5.) Из друге читанке „о овци“ прима се Крецул, Величковић и Алексић.

6.) Из рачуна бр. 19. писмено и умно, прима се Павловић, Удицки и Крецул.

7. Из земљописа „о Палестини“ прима г. Павел Поповић Ђ. Павловић, и Алексић.

8.) Из црквеног појая тропар „Рождеству Христовом“ прима се Крецул, и Алексић.

9.) Из писаня „Рука руку бере, а образ обадве“ прима се г. Алексић, и Ђор. Павловић.

10.) Из Економије „о облагоурађаваню воћака“ прима се Удицки, Давидовић, Алексић.

Предлаже се у име реченог одбора, да се о сваком сбору

идућем после свршене сборске радије држе јавна предавања о најпречим потребама у корист књижнице онога места где се предаје.

Исти предлог сбор учитељски свесрдно прима и иште — да се свагда лица у напред одреде, која ће продавати, а о чему ће кое лице предавати, остаје сваком лицу на вољу. Предавачи да предају оним редом којим се припремају, кое пак лице неће доспети да предаје, остаће свагда за идући сбор приправно. На идућем сбору јављају се даће предавати Кузмановић, Мургуловић, Болманац, Телечки, Пешић, П. Поповић, Димић Удицки.

Поводом тим, што је фонд учитељски, којим се у Пешти руке, више пута на грдну штету учитеља и њихових удовица и сирочади јако пострадао, и што у пензију ступивши учитељи, немају одтуда онолико подпоре, колика би њиховим у тај фонд од своје плате 6 на сто, а на њихову плату у име додатка од общине 10. на сто чинићним прилозима соразмерна, и за пристойно издржавање живота нужна била, то се учитељски сбор побуђен нашао: одредити едан одбор кога ће дужност бити до идућег учитељског сбора ово приправити, како би могуће било што пре самоуправу споменутог школског фонда у своје руке добити. За чланове тога одбора избирају се г.г. Ђ. Михайловић, Кузмановић, Јаковић, Пешић, Поповић, Удицки, Ракић, Јакшић, Алексић, Павловић.

Да се сбор 20. Августа т. е. опет у Срб. Итебеју држи. Данил Станћ с. р. председник; Гавра Пешић, с. р. перовођа; Л. Удицки перовођа.

Кроткоћа, трпљивост,

(Разговор између Учитеља и Ђака.)

Учитељ. Ђесте ли били кадгод болестни, мила децо?

Ђаци. Већ неколико пута.

У. А опомините ли се још, како вам је било у болести.

Ђ. Ние нам баш добро било.

У. Ђли вам била болест пријатна ил непријатна? Ђли вам била болест повољна ил неповољна?

Ђ. Непријатна нам је била и неповољна.

У. Таково што, што нам је неповољно, зове се непо-

вольност. — А били вам било повољно и драго, кад би вас когод без узрока вређао, оговарао, тукао и друга вам зла чинио?

Ђ. Коме би то могло бити повољно, и драго?

У. А да ли би такав опадач и рђав човек имао право, кад би вас ни криве ни дужне вређао, оговарао и тукао?

Ђ. Неби заиста.

У. Шта би вам дакле чинио?

Ђ. Неправду.

У. Шта е дакле неправда?

Ђ. Неправда е, кад ко другому, кои нисе ништа скривио, зло чини без узрока.

У. А неповољност?

Ђ. Кад се кому што догађа што му е неповољно.

У. Добро моя децо! То е дакле неповољност и неправда.

— Те неповољности догађаю се људима, као што знате у овом животу, често. Чуйте приповедку о неком детету.

— Било е едно дете кое се звало Сава. Тај Сава био е син отлични родитеља. Још у детињству Савином умру му родитељи и он остане сироче. То е Саву здраво разжалило. К отоме е он био несрећан и по тому што е његовим родитељима неколико дана пред њиховом смрти изгорела кућа и све остало иманџ. Сава дакле остане иза родитеља сироче сиромашно без куће и без хлеба. А преко свега тога досађиваше Сави још и тешка и дуга болест очна, која му живот здраво огорчаваше. Нити е могао радити што, да би се био у стању бар хранити и одевати, нити е смео излазити на сунце, ер су на светлости болови очни већи и тежи. — Шта судите дакле мила децо! шта е Сава морао подносити?

Ђ. Многе неповољности?

У. Добро сте казали, децо! ер то су заиста врло непријатни догађаји били и неповољни по то сирото дете. — Али то нисе било све, што е Сава морао трпити. Сродник неки, видивши Саву тако остављена, узме га к себи. Тај га е сродник издржавао додуше као и своје дете, али су том сроднику Савином била деца неваљала, па Сави су свакојко досађивала пребацивала су му да е сам толику несрећу себи начинио, да се само претвара и чини болестан ер е леништина и т. д. Али то било право од ове деце?

Ђ. Никако.

У. Шта е по тому морао Сава поред своих неповольности трпѣти?

Ћ. Неправду.

У. Сава е тај у истину био несрећан, што е морао трпѣти толико неповольности и толико неправде. — А да се Сава љутио на те неповольности и неправде, да е викао против Бога, кои е све то пуштао на њѣга, и да се оной деци, која су с њим зло поступала, светио: шта би се могло казати како е Сава сносио те неповольности и неправде.

Ћ. Казало би се, да их ње трпљиво сносио.

У. Но Сава е несрећу своју трпљиво подносио. Још за живота родитеља своих Сава е ишао у школу, у којој е много лепих наука слушао о тому, како ништа на свету не бива без волѣ божје. Те е науке носио Сава вазда у срцу свому, те е у сред терета своих овако говорио: „Мили и добри Бог е хтео, да ја изгубим родитељ и сад е његова воља да подносим неповольности и неправде. Он то све тако хоће за цело мени на добро, што ја немогу да увиђам. Можда ми ова несрећа на будућу корист служи: можда ћу се доцније захваљивати Богу, што ми е слао неповольности.“ — Тако е Сава мислио и говорио мирним срцем, и био е задовољан са свима догађањима. — Како вам се допада то дете, децо? —

Ћ. Здравом добро.

У. А зашто?

Ћ. Што е неповольност и неправде трпљиво сносио;

У. Можемо дакле рећи: Сава е био кротко, трпљиво дете. Ко е дакле кротак, трпљив?

Ћ. Онај кои неповольности и неправде трпљиво и без роптања сноси.

У. Добро сте ми одговорили, децо мила! — Запамтите дакле: Кротак е и трпљив е онај, кои неповольности и неправде трпљиво и без роптања сноси. — И ње ли то добро, кротку бити и трпљиву?

Ћ. За сваки начин добро.

У. Шта е дакле Сава кроткоћом и трпљивошћу својом чинио.

Ћ. Добро.

У. А били би Сава то чинио, да ње имао волѣ и наклоности к отоми, — ер те две речи мила моя децо! значе едно и исто? —

Ћ. Неби био.

У. Шта е потому имао Сава к томе добру, или к трпљивому сношењу терета своах?

Ћ. Имао е наклоности.

У. Али за цело му е међу тим здраво тешко било сносити терете, тако трпљиво и без роптања, нив ли тако?

Ћ. Свакојоко.

У. Сава се дакле за цело здраво трудио, он е без сумњ баш тежио на то, да сноси терете?

Ћ. На сваки е начин тежио на то.

У. Шта е дакле поред наклоности помагало Сави сносити неповољности и неправде?

Ћ. Тежня му е помагала.

У. Добро е децо моя! Сава е имао наклоности к трпљивости, па е и тежио на њу. А шта е трпљивост?

Ћ. Нешто добро.

У. Но кад човек оно што е добро, из наклоности и с искреном тежњом чини сваком приликом, онда е то добродетель и врлина. — Шта е дакле чинио Сава?

Ћ. Добродетель, врлину.

У. Има више добродетелѝ и врлина. Свака добродетель или врлина овога или онога човека носи име отуда, какав е човек. Ако е ко побожан и смиран, то му се добродетель или врлина именуе побожност и смирност, а ако е благодаран, благодарност, и т. д. — А пошто е Сава, као што смо видели, кротак био и трпљив, то ће се њгова добродетель звати?

Ћ. Кротост или трпљивост.

У. А кротост е или трпљивост, као што сте сами признали, наклоност или тежня — на што — ?

Ћ. Неповољности и неправде трпљиво и без роптања сносити.

У. Шта е по тому кроткоћа или трпљивост?

Ћ. Краткоћа или трпљивост ест наклоност и тежня неповољности и неправде трпљиво без роптања сносити

У. Добро децо моя!

Посрбио

Богдан Кузмановић, свештеник.

Задаће за рачун

о вредноћи и паметној штедњи.

(За најстариј разред основних школа и за вечерњ школе).

(Настављено.)

9. Чича Срећко имао је обичај зими правити грабљ, допате и сапишта, везати метле и плести саћуре. На томе је он радио преко зиме сваки дан само по 2 сата, и заслужио је на дан по 18 н., колико то износи на 90 радних дана? (16 ф. 20 н.) А колико ће заслужити за пет година, радећи као и пре? (81 ф.)

10. Бдан селяк није пазио на своју земљедјелску оправу, те тако му се сваке године нешто получало и изложило, нешто изгубило а нешто на времену покварило било. Са те своје непажње имао је он сваке године у средњу руку 25 ф. штете. Колико то износи на 10 година? (250 ф.) А за овај новац може се јутро земљ купити. Тако дакле овај селяк са непажњ своје за 10 година изгубио је јутро земљ.

11. Тај исти селяк купио је една окована кола за 95 фр. Да их је дао олајном бојом боядисати, и да их је сваке треће године поново премазивао, могла би га 30 година служити; али он је жалио 2 ф. за мазанје издати и сваке три године тај трошак уполак понављати, па је оставио кола небоядисана, незнајући да кисели из ваздуха квари дрвље и жељзо. Непрође 14 година, а кола се сва разкваре и постану неупотребна. Колико је тим штетовао, што није дао кола како ваља обоядисати? Кола су стаяла 95 ф. Додај прво боядисанје са 2 ф. и девет пута са 1 ф. то чини 11 ф.; тако дакле уз трошак од 106 фр. служила би га кола 30 година и стала би га преко године само 3 ф. 53½ н. Овако служила су га кола само 14 година, и стају га на годину 6 ф. 78½ н. Из овога се види истина оне наше пословице: „Скуп двапут плаћа.“

12. Газда Мирко сазида нову кућу али за уштедити новца не даде оплате и капке на прозорима зеленом бојом обоядисати. Непрође 20 година а прозори му и канци иструну. Да их је лепо олајном бојом нове обоядисати и сваке четврте године премазати дао, трајали би му 80 и више година. Колико је дакле штетовао, ако су га прозори с канцима 208 ф. стали што за прво боядисанје није хтео да изда 16 ф. а после за свако премазанје по 4 ф. (Узмимо да би у том случају прозори 80 година трајали, то би се на њих за то време потрошило на боядисанје 96 ф.; и тако свега би се издало 304 ф. Ово поделивши на 80 година, износи годишње издаванје од 3 фр. 80 н. Небоядисани прозори трају само 20 година, и вреде 208 ф.; они дакле долазе на годину далеко скупље, и то: 10 ф. 40 н. И ту се осведочило да скуп и трипут више плаћа.

13. Госпој Милка незна шити, па с тога мора да даје шваљи да шие мужевљеве и дечие кошуље и сво рубље домаће. Шваља шие на дан за 1 ф. 80 н. а ради код Милке по 40 дана на годину; колико Милка изда за шав преко године новаца? (72 ф.) Од каквог је капитала 6% интерес та сума? (Од 1200 ф.) — Ето видите девојчице како је скупо незнање! Дакле треба да учите што ће вам у животу нужно бити.

14. Средов е добар газда, па има на продаю 68 мерва жита. На месту могао би продати меров по 4 ф. 20 н.; а на пјаци по 5 ф. — Нека рачуна до пјаци возарину од 15 нов., — и у име свог дангубе свега 6 ф. — Са колико е у профиту, што е жито на пјаци продао (у 38 ф. 20 н.)

15. Урош е могао своју краву код куће за 72 фр. продати, али е он изведе на вашар надајући се да ће бољ пазарити. И доиста ту на вашару добио он за своју краву 75 ф. — Ако е имао трошка 1 ф. 30 н.; за пасош платио 10 н.; за место на вашару 15 н. а своју дангубу рачуна у 1 ф. 50 н. — Кад то све прорачуна како стои онда с добитком? (штетовао е 5 новчића.)

16. Два надничара чују, да има на два дана хода у крајини бољ заслуге, па оставе свог господара и оду у крајину, да траже посла. Тамо добију на дан наднице сваки 80 н. а на рану потроше по 30 н. на дан. После 12 недеља врате се кући. На пут тамо и онамо потроши сваки 2 ф. Колико су новаца кући донели, ако за то време осим недеља едно на друго сваке недељ по 1 дан због кише нив могао радити? (Сваки по 20 ф. 80 н.). Да су остали били у својој постојбини где би имали код сигурног господара посла сваки дан било на какво време уз рану и надницу од 36 н. колико би сваки за то време новаца заслужио: (25 ф. 92 н.) — Штогод наумиш радити, а ти се најпре добро промисли. Нив све злато што сја. Ко без разлога тражи веће, често изгуби и оно што има из вреће!

Д о п и с.

Из Митровице. Ове године држани су код нас у србским школама годишњи испити 22. Јунија, прво у женској, пак онда у I. а за овим у II. и III. мушкој школи, кои су као и до сада са највећим задовољством у свима школама испали.

Особито су нас ученици врсног и обште познатог трудољубивог учитеља II. и III. разреда Јоанна Поповића том приликом веома изненадили били, које немогих пропустити успех деце његове, како овде слѣдује, до знања на јавност предати.

Испит е овако текао.

Кад по свршетку испита у женској и у I. мушкој школи славна комесия, која се из едног штабсофицера, едног лйтнанта од Фервалтера, учитеља главне немачке школе, србско народног директора Теофила Димића, едног свештеника, старешине славне общине ове, Георгија Костића епитропа црквеног Стевана Дабића и више отијѣх грађана састојала, у школу ову уђоше, деца одма као и у осталим школама устадоше, и царском химном одпоздравивше их, и затим са учитељѣм скромно очиташе молитву пре учења „Проблаги Господи“ и онда на знак учитеља седоше и са веселим погледом очекиваше да се испит започне. И тако се испит прво са науком християнском започне. Учитељ е стављао питања, будући е господин катихета одсуствовао био, из науке християнске, и доводио е у свезу са библичном повестицом

и нуз ово целу Палестину, пак онда пређе на тумачењѣ Литурגיע, Апостола и Евангелїа и изводенѣ науке из овог. Деца су из овог предмета превосходно одговарала. За овим се предузме читањѣ и то најпре у III. пак онда у II. разреду. Ученици су III. разреда читали географични одломак из II. Ђзикословне Читанке број 114 „Аустрија.“

И осим што су ученици течно правилно и с разумевањѣм читали, разясњивали су читано такође своим речима, и онда су именовали граматично поврдине делове говора. Затим су говорили о простом и сложеном ставу, а после овог пређе се на географију, будући е као што горе рекох такав одломак био. И кад пзиђе едан ученик из овог разреда, и поче нам на мапи Европе све државе ређати и ових главних градове, брда и реке именовати, заиста смо сви изненађени били. Овом приликом Г. директор Теофило Димић свое подпуно задовољство и захвалност нашем отличном учитељу Јовану Поповићу изјави рекавши: То е од вас Господине похвале достойно, што се ви око ваши ученика тако трудите, но много е за њи. За овим се по налогу Г. директора Димића предузме економично читањѣ. Деца су читала одломак из II. Ђзикословне Читанке бр. 51. „Крава.“ И пре него што е испитивао учитељ децу о неги краве и о њѣном тижарењу, говорила су деца прво шта е крава, и какво е животино, у коју класу животиња спада, и кое животињѣ још спадају у ред преживара, место пребивања свију преживара и остали овој класи припадајући животиња, која е њѣнова рана, корист и т. д. И у овој науки њѣгова деца особито су се показала; ер што су год из ове науке запитана била, не само да су отлично одговарала, но и показивала су на природословном атлазу наочигледно све животињѣ преко реда, и говорила обширно онѣма. Ово е похваледостойно.

Осим овог. Он е децу такође учио и о растенијама а низ ова како се дрва облагорођавају, где е шибљике на испиту приправио био да деца пред славном комесином практично показуе, како се ради. Но због кратког времена неможе нам показати. Исти поменути учитељ изводно е свое ученике више пута у общинску башту и тамо им облагорођивањѣ воћа практично показивао.

Затим су читали немачки из II. Ђзикословне Читанке. Немачки читају и пишу течно тако да већи део деце из њѣове школе у III. немачки разред прелазе, а кад би Бог дао да се и код нас, главна школа отвори, онда би се наравно поред материјѣг ѣзика и немачки такође обширне у нашим школама предавао, и онда би деца из IV. србског разреда одма у I. реалну школу прелазила, које би заиста како деца, тако и родитељима од велике користи било.

После читаня предузме се по жељи високоблагородног Госп. Комесара најпре писмени пак онда уми рачун. Деца у овој разреду брзо су радила на табли сва 4. вида са простим одломцима и правилом тройно. А учила су још и лихвени рачун и талѣнску пратику које због кратког времена небуду испитана. За овим се предузме уми рачун.

Кад ово започеше радити, сви слушаоци се томе дивили како брзо и правилно у глави рачунају. Учитель задае рачун и не прозива ко ће га решити док свой задатак неизговори, и тек што е последња

реч овог задатка изрекао већ сви руком знак дају, да га решити знају и онда учитељ ког пре уочи прозове да говори. Рачун из главе састојао се у брзом рачуну сва четир вида у глави и. пр. Он је рекао, колико је то број кад ја $\frac{1}{4}$ део од 60. двапут узмем и од тога $\frac{1}{2}$ део одбнем ко томе толико исто набројим и кроз 8. поделим. То су тако брзо и правилно радили да их је милина било слушати. За уверити нас о томе, морао је ученик свој задатак полако повторити и доказати од куда тај број изилази. И с тим су нас уверили да и разуму што раде.

Ученици II. разреда такође су се, како у тачном и правилном читању тако и у рачуну и прочим предметима са одличјем показали. Особито бисмо изненађени, кад едан ђак из овог разреда на мапу Аустрије изађе, и на свако питање Господина Директора Теофила Димића преко реда свако место на мапи одговарати стаде.

На прописима смо видели да ученици у оба разреда чисто и лепо србски, немачки и латински пишу. А осим тога видели смо њихова упражњенија у тачнопису као и у писменим саставцима, т. е. признаница, обвезаница, емства, разна писма и проч. и то све у најлепшем реду.

Кад се испит са његовим предметима свршио, предузме хороуправитељ црквено певачке дружине Господин Јоан Радауш са децом поштално пјени, гди су деца најпре механично о познавању нота отлично одговарала, а за овим нам одпеваше народну песму под насловом „Шта с оно чује на оној страни“ врло вешто и похвале достојно. Овде смо поменутом Господину такође за његов труд подпуно задовољство наше изјавили.

По свршетку овог, двојца од ученика изађу и то едан из другог а други из III. разреда пак смиреним поклоном поздраве Сл. Комесију. Затим изговори прво из II. разреда ученик своје слово врло красно и лепо. Сад приступи ученик из III. разреда и изговори благодарително слово у име свију соученика својих, почевши после Бога прво од најмилијовитијег владоца нашег Франц Јосифа I. пайпосле и свој находећој се комисији тако одушевљено, да су неким од нас сузе на очи од милине потекле.

Пошто су деца изговорила своја слова, благодари сл. общињство својом врстином и трудољубивој учитељу на неуморном труду његовом изиђе сва комисија у ходник и одавде гледаше колико деца у ово кратко време у ђимнастички доспеше.

Да нашем ревностном учитељу благо и напредак наше деце на срцу лежи види се како човек у његову школу уђе. У његовој школи примјетисмо код деце весео поглед, да су умно окретна, а срцем задовољна и блажена са школом, да у школу радо иду, као на највеће весеље. И ово је најглавнији знак ваљаности добре школе. Живимо!

Притом је поменути учитељ док је још у првом разреду био исписао својом руком све за упражњеније у исчитавању слогова за почетнике од школског саветника Ђорђа Натошевића прописане штице, као и рачуналку и за рачун набавио. А кад је у II. и III. разред прешао одма се постарао, да прописане за овај разред ствари набави. И тако прво набави он атлаз каквог реална школа такође имаде; даде исти у плату па и у ставло метнути. Затим набави школске

мапе: и то; Плавиглоб, Европу, Аустријско царство, Палестину, мапу Бачке, Срема и Баната. Немачке штице за считавањѣ слогова и сад скории добия глобус. Ове су мапе све у великом формату. И он е ово све своим новцем набавио пак онда слав. общини рачуна од њи предао, која их е свагда уважила и изиривала. Ово ние он набављао, да само школу своју тим украси, него е такође и своју децу природословним, економним, и географичним, наукама обучавао. О чему смо се ове године при главном испиту осведочили.

И будући дакле, дамо о трудолюбию нашег учитеља II. и III. разреда Јована Поповића осведочени; почем он за ово кратко време далеко бољи и већи успех у овој школи нег остали кои пред њим у истой бяху показуе и своју децу осим других предмета и у црквеном пѣнију такође вештачки обучава, о чему смо се осведочили да и његова деца у цркви лепо певају: то за дужност налазимо, да се наша община о награди и побољшању стана учитеља наших неодложено што скорие побрине, да би се тако своме позиву и у будуће за благо и напредак подмладка нашег својски одазвали, и тако од користи нама и нашој милој деци били.

Држим дакле, да се неће ни едан наћи, кои би овом благородном позиву на пут стао.

У Митровици 11. Јулиа 1868.

Димитрие Радишић,

члан общинског заступничества и комисије при испиту.

Школске вести.

УПРАЗНѢНА УЧИТЕЛСКА МЕСТА. У Потрињи у Хрватској крајини код сръбске црквене общине свето спиридонске тражи се учитељ. Плата е годишња 300 ф. 4. хвата дрва и стан с вртом. Учитељ ће дужан бити у цркви на еднѡј страни пѣние обављати. Молбенице се имаю поднети до 20. Августа по нашем магистрату Петрињском.

У селу Врдику с платом 205 фр. а. в. 300 ока жита и слободним станом. Молбенице се имаю конзисторји преко протопрезвитерата карловачког до 11. Августа, о. г. поднети.

СТЕЧАЈ. На упразниѡ учитељско место у Сараеву отвара се стечај до последнѣг Августа о. г. Од проситеља иште се да е Србин православне вере, да е приправничке науке свршио, да е за учитељско звање способан, да има јасан и пријатан глас и да е миролюбиве нарави. Ако е већ практичан учитељ има показати сведочење о владану и успеху. Молбенице се имаю преко Г. Дра. Ђорђа Мушицког у Броду, на одбор школски у Сараево одправити.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нв.

Издае и уређуе Никола Ђ. Зуклићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 15. у Сомбору 15. Августа 1868. Год. X.

Глас едног Србина

поводом законског предлога о устројству народних школа у Угарској.

Просвѣта разума и добро васпитањѣ морално есу највећа блага, које добро уређена држава својим грађанима дати може. Само просвѣћени и поштени народ кадар е праву грађанску слободу уживати и ову и код других народа радо гледати и уважавати.

Ова начела исповѣдајући признати морам, да ме е веома обрадовао жельно изчекивани предлог закона о устројству народних школа, ког е преузвишени г. министар просвѣте барон Јосиф Етвеш 23. Јунија о. г. на стол заступничког дома у угарској земаљском сабору изнео, и ког нам е на србској език у најпре Школски Лист у бр. 12. у изводу, а у бр. 13. у свој цѣлости саобштио.

У том законском предлогу има доста много чланака, кои служити могу за снажну и чврсту основу, на којој ће се просвѣтно стањѣ народа угарских подићи и красно развијати моћи; ер у пѣлу опажамо тежњу да се сви становници угарске државе без разлике вѣре, народности и сталежа од сада добро васпитавају и уче свему ономе, што е грађанину уставне земљѣ знати и чинити нужно, да може и сам благодети уставног грађанства уживати, и заједнички обштински живот унапређивати. Уз ту главну тежњу увиђамо ми племенито заузимањѣ о ваљаном изображавању народних учителя и учительца, и о лично обезбеђењу ових народних трудбеника од ђудљивости поведених люди. Особито нам е мило, што се у овом законском предлогу јасно изриче, да у основној народној школи “сваки ученик треба да се на матерњѣм свом език у

учи,“ (§. 47.) и што се то исто и ученицима у висшим народним школама (у §. 52.) допушта.

То е начело племенито, достојно да га сви становници љубе земљ Угарске а особито браћа мађари и њихови главни мужевн усвој; ер само онда, кад се начело равноправности љезика и народности у најточнијем смислу, не само у школи него у свему па и у јавном грађанском животу подпуно прими, оствари, оживотвори и до правоваљане важности дође, само онда велики моћи ће Угарска, и сви народи што у њој живе, срећни и задовољни бити; само онда ће тек сви слоеви становништва и сви синови отачаства овог праву слободу и све благодети уставног живота у пуном смислу подеднако уживати, у земљдѣлству, обртности и народној књижевности својој напредовати, и као рођена еднака и равноправна браћа, као синови једне майке, што их с еднаком љубави пази, рани и негује, међу собом у љубави живити, а своју майку отачбину тако ваља поштовати.

Наши су стари без резлике вѣре и народности рѣкама крв своју проливали бранећи Угарску од поганих Татара и свирѣпих Турака, док е године 1697, односно 1717. савсвим неослободише. Нис се ту онда питало ко е Мађар, Србин, Хрват, Словак, Роман, Русин, или Њмац; нис се захтѣвало преимућство једног љезика ил племена над другим, него се тежило за слободом, за којом сви народи ови жельно чезнуше, и коју заједнички крваво заслужише, али коју због варварског феудализма и западничког фанатизма, што е у овим земляма мах отео био, немогоше уживати према заслуги и човѣчанском праву, кога нашим Србским предцима и сами краљѣви угарски писмено ујамчише. — Па као што су предци наши заједнички устав и слободу ове земљ бранили, и њу потомству своме у наслѣдство оставили; тако држим за право да одсада па до вѣка сви грађани Угарске у свему равноправни буду, а за постићи то, необходимо нужно е, да сваки своју дѣцу на свом народном љезику изображавати може, и у слѣд тога, да се све народности у Угарској слободно и под егидом общег нашег земаљског устава развити и напредовати могу, на основу оног красног савѣта, ког е установитель краљѣвине Св. Стефан своме јединцу Имри, а преко овога свим синовима земљ угарске за сва времена у аманет оставио.

Но у колико е мене признанѣ начела равноправности љезика у §§. 47. и 52. законског предлога обрадовало, у толико ме

е стрепња нека обузела, што се у другим одделенима предлога тог, па и у самој суштини основа законскога, налазе неке повдине неясности, које се различито тумачити могу, па према томе можда би оне у стању биле препречити просвјету и природни развитак повдиних народности у Угарској.

Законски предлог преузвишеног господина министра оснива се на начелима хуманитета. То је добро и похвале достојно и по томе ми Срби имали би се највећна радовати што ће ово начело овладати, јер ми смо од религиозне нетрпљивости других досада највише претрпјели морали. Али човечаство се састоји из народа, а сваки народ има своје особине, своје светиње, које га народом чине, које га од других народа одликују. Такве особине јесу не само језик, него и народни језици обичаји, народна света преданја, народна поведина и песме, а код нас још и света вјера православна. То су особине, то су светиње, које су с нама срасле, које ми оставити и пренебрегнути не смемо, и које неговати морамо, јер без њих нема за нас ни правога хуманитета.

Прошлого вјeka овладао бјеше мисао, да би најбоље било негледати ни на вјеру, ни на обичаје, ни на народности, него све то у једно смјшати. Прави и чисти дух садашњег вјeka захтјева да се личности развијају у духу човјечности, али на основу материјалног језика, народности и прошлости народне, а ја додајем овдје да је по мишљењу мом за нас и за наш обстанак посве нужно, да се при васпитању наше србске дјеце у обзир узима и наша света вјера православна, која је нас и очеве наше у горким патњама одранила, и сачувала, и коју ми као мајку своју поштујемо и желимо, да је дјеца наша још боље поштују и у њој не само спасења души, него и обрану миле народности и сладког језика свога налазе.

С тога подижемо глас који изјављујемо, да су по нас Србе вјерозаконске школе наше не само много корисније од комуналних, него баш и неопходно нуждне, и да ми само у оваквим својим народним школама наћи можемо гаранцију за одржање и напредак имена, народности, језика и свију особина с којима нас је промисао Божији даривао, и које ми као највеће светиње од праотаца наших наследили смо, да их чисто и неоскврњено потомцима предамо.

Истина по гласу законског предлога могле би остати вјерозаконске школе и у напредак у оним мјестима, гдје су или сви житељи једне вјере, или гдје је свака вјероисповједна општина

у станю о своје трошку школу издржавати (§§. 4. и 22). Али питањ е хоћели то код нас Срба и при најбольој вољи и жельи нашој обстати моћи, код нас е политика прошлога вѣка готово свуда с людма других вѣра и народности тако измѣшала, да рѣдко гдѣ за себе чисту сръбску грађанску общину сачињавамо? Заиста неће, вр по познатој суседа наших и суграђана нерасположености к' нама, они би нам свуда пречили издржаванѣ наших вѣрозаконских сръбско народних школа из общинских трошкова, и тако би издржаванѣ наше школе пало сасвим на терет црквене кассе, и по томе би ми двоструко и троструко трошити морали, да суграђани наши добро снабдѣвене школе и учителѣ за своју дѣцу имаю, дочим би се наша сръбска школа едва таворити могла. Далѣ питањ е још могу л' вѣрозаконске школе обстати и напредовати уз комунальне школе, кад ће се овима у свему од државних власти на руку ићи, дочим ће над вѣрозаконским као дамоклов мач висити §. 9. по коме их органи владини могу затворити, кад год то за добро пронађу. —

Но не само са гледишта нашег Сръбског, него и са гледишта историчног и правног држим, да би желити било, да у Угарској основне вѣрозаконске школе, које е стародревни устав угарски осветио, остану. Тим више што е и закон од 1847. године у XX. чланку то одобрио. Трећи параграф истога чланка овако гласи: Црквене и школске потребе свию припадних вѣроисповѣсти имаю се намиривати о общем државном трошку“ а §. 8. истога чланка понаособ обезбеђуе слѣдбеницама источне цркве право управе своим вѣрозаконским и школемим дѣлима.

Ко жели, да о важности и цѣлосходности вѣрозаконских школа у обще а особито по нас Србе у овој кралѣвини чита, тога упућуем на чланак у Школском Листу од године 1866. бр. 2. и 3. под насловом; „Сръбска народна школа треба да е вѣрозаконска.“ Овдѣ само то наводим из искуства, да е код оних жителя Угарске, кои имаю свое собствене вѣрозаконске народне школе, свѣст народна много болѣ развиена, него код оних, кои немаю своих вѣрозаконских основних школа. Ето Словацки еванђеличке вѣре не само у горњој Угарској, него и овдѣ у Бачкој имаю свое школе, па сви су се одржали и у народности својој, дочим у дистрикту Бачком и у другим мѣстима и предѣлима многи се Словацки римске вѣре пре 60 —

70 година настанише и имајући с мађарима едну школу и цркву посредством ових са свим се већ помађарише.

Исто тако Срби православне вѣре, имајући своє народне школе не само у Бачкој и у Банату него и у Баранѣи, Толни, и у Побудимљу, далеко болѣ стов са свѣшћу о народности и с народним поносом, него старосѣдпоци Бачке и Баранѣи Бунѣвци и Шокци, кои неимајући своих народних школа све се већма обезнарођую и са свим већ губе свѣст о народности, а преливају се у други народ. Погледајмо Суботицу, Сомбор, Баю, Муачи и Печуй, па ћемо се увѣрити, да многобројни римске цркве Срби у тима мѣстима ни најманѣ народне свѣсти немају, и да себе за праве Мађаре држе, па желе што пре свой матерњи език заборавити; а кад им у школе загледамо увѣрићемо се да ће се то у првој генерацији већ и испунити.

Држећи се дакле строго закона од год, 1847, обраћам пажњу наших народних заступника на државном сабору, а у едно и свију обштина Србских, да се свом снагом заузму за одржањѣ наших народних вѣрозаконских школа и на издржавањѣ њихово из комуналних извора на основу постојећих фасија школских, које су истина за Бахова времена издате, али које би ваљало, да се и од садашњѣ владе потврде и за ваљаве признаду. Исто тако постарати би се имао наш народни сабор, да се издѣйствује, како би Србске народне вѣрозаконске школе и у будуће из обштинских благајница и других извора према суразмѣрности броя Србскога житељства помоћ добијале.

Нека ми е дозвољено сада поединце примѣтбе моје на нѣке точке законског предлога, нарочито са нашег србског гледишта ставити:

Код дѣлокруга народних школа (Гл. I.) држим да би нужно било узаконити, да основне народне школе, било оне вѣрозаконске или комуналне, морају имати карактер националности оне дѣце, која школи тој припадају, и по томе да се разликују не само по езику, него и по духу народности: мађарске, нѣмачке, словачке, русинске, романске, хрватске, словеначке, бугарске, србске (и ако е воља бунѣвачке) основне народне школе.

У глави II. §. 4. имао би се по моме мишљенију измѣнити тако, да се вѣрозаконске школе на основу дотичних фасија издржавају о трошку дотичне грађанске обштине по суразмѣрности добара, које житељи дотично вѣре у истом мѣсту уживају;

уједно пак по смислу закона од 1848. године има се оваким школама државна помоћ, гдѣ и у колико потребе изискују, давати. — §. 9. сасвим би изостати морао.

Почем би доброуређене вѣрозаконске школе, осим специјалних вѣроисповѣдних и националних интереса подпуно и у свему одговарале интересима државнограђанским, и дѣцу у свима оним предметима обучаваље, кои се у §. 44. за основне, а у §. 54. за висше народне школе прописују; то по себи се разумѣ, да би потреба комунских школа престала, или да би ових врло мало особито код нас требало. У том погледу желити би било да се све оно што §§. 19., 20. и 21. прописују распрострањити и на вѣрозаконске школе, и да се законом опредѣли, да грађани имајући своју собствену вѣрозаконску основну школу небуду приморавани за издржавање комуналне школе од исте врсте старати се. По томе §. 22. законског предлога имао би сасвим изостати.

Малодѣчна хранилишта само су онда од праве користи, кад се у њима дѣца на матерњем ѣзику разговарати, своје народне пѣсме пѣвати и своје молитве учити могу. С тога би комунски оваки заводи по нас у Угарској крајинѣ опасни били, ер у њима би се наша дѣца брзо и олако туђинству приљубити морала, као што се то у Сенти, Баи и Араду већ на жалост догађа. Из §. 28. види се жеља, да се у хранилиштима мала дѣца уче Богу молити свако по своме закону. Од туда слѣди, да ови заводи немогу имати комунални, него на против да морају имати конфесионални и национални карактер, и по томе ека се подижу на обашка за сваку народност.

Исто тако ниже основне школе нужно е да задрже вѣрозаконски и национални карактер у пуном смислу; и по томе уредбе §. 35. тешко би се у живот привести могле без повреде права оних грађана, кои своје вѣрозаконске школе неће да напусте.

Што е у §. 38. свако дѣте од 6—12 година у школу обвезано ни то е врло добро, али е шест разреда за основну школу врло много, особито кад се у обзир узме, да код нас готово свуда само едан учитель цѣлу школу држи. Доста би дакле било по садашњему три разреда, па нека би први разред сва дѣца а селячка и остале разреде понављала.

Предмети за учење у основној школи могу бити само: Наука вѣре и благодѣлости, вештачење у правилном говору на матерњем ѣзику успоред са науком гледиња и мишлења; писање

и читанѣ на матерњѣм ѣзику; уз то код нас читанѣ и разумевањѣ црквенославенског ѣзика; рачун на памет и с цифрама, појањѣ и тѣлесно вештбањѣ. Земљописне и повѣстничке црте о народу и отачбини, познавањѣ природе, упутства за газдовањѣ са обзиром на вртарство, учењѣ грађанских права и дужности, — све ово има у Читанке уѣи и уз читанѣ се предавати и разяснявати, а обашка ние могуће све ово по учебницима у нижој основној школи савладати.

У нашим основним школама уз србски и црквенославенски ѣзик имала би се дѣца у другом и у трећем разреду учити писати и читати србски са латиницом, а гдѣ потреба изискуе у овом последњѣм разреду могла би се вештбати и у мађарском писаню и читаню или учити мађарски буквар. — Нѣмачки ѣзик ваљало би из основних школа србских сада сасвим изоставити, ер толиким многим ѣзичима овдѣ места ние.

У осталом синодски предлог о србским основним школама (види Шк. Листа год. 1865, бр. 1, 2 и 3,) и саборска закључења (у бр. 5. и 6, исте године) садрже у себи врло много добрих начела, по којима би се наше србске основне школе удесити могле, па да се и овом законском предлогу задоста учини.

Према допуштам, да би висше народне школе, — у колико би се у њима §. 52. законског предлога точно и најсавѣстније извршивао, — могле бити комуналне и то у оном виду како се у Глави III. под В. предлаже, ипак држим, да би за нас Срблѣ најбољѣ било, кад би у своим већим мѣстима, гдѣ садашњѣ главне основне школе имамо, ил имати можемо, ове у висше народне школе обратили, што е по све слободно и дозвољѣно.

Нека се установи, да свако дѣте, које основну школу сврши, ма и неимало још 12 година, у висшу народну школу прећи може, шта више желити би баш било да дѣца у мѣстима гдѣ постоје висше народне школе основне разреде до еданајсте своје године сврше, па онда да пређу у ову висшу народну школу, за коју би доста било да се из два разреда за мушку, и из толико разреда за женску дѣцу састове.

Нека се по смислу §. 52. ученици у висшим народним школама на матерњѣм ѣзику свом уче, и нека се у њима сви у §. 54. назначени предмети предају, а осим њих код нас још србска граматика и стилистика са читанѣм, црквенославенски ѣзик и појањѣ, србска историја и народне пѣсме; мађар-

ски и нѣмачки ѣзик, нека су овдѣ обвезни предмети за сву дѣцу.

Висше народне женске школе валяло би завести у свима оним мѣстима, гдѣ се такове мушке школе налазе.

Држава би имала особито висше народне како мушке тако и женске школе богато подпомагати, и за њи старати се.

За едног учителя у висшим основним школама много е 30 седмичних часова, као што се у §. 56. предлаже, а доста е и 20. — У свакој овакој школи нека дѣлају 2 учителя, едан помоћник и едан катихет. У дѣвојачкој висшој школи една учительница, едан учитель, помоћник и катихет.

У случаю, ако наша црквено просвѣтна автономия у живот ступи, и ако се по горензложеној жельи обстанак наших школа обезбѣди; то би са србског гледишта у погледу школских власти, о којима се у Глави VI. законског предлога говори, слабо што примѣтити ииао. У противном случаю био би за то, да се жупаниски инспектор школски а такође и одбори за школе од сваке народности обашка постављаю. По томе би дошао на Бачку и Бараню едан србски инспектор, а на Торонталску и Темишварску жупанију такође едан.

У осталом валяло би да се за управу народних наших вѣрозаконских школа употребе и прилагоде сва она мудра постановленя коя су у §. 71 — 82 общтинским и жупаниским школским одборима наменѣна. Особито би желити било, да се за сваку епархију нашу постави за инспектора школског, човѣкъ стручно изображен, кои би предсѣдавао у епархияльном одбору школском саставѣм се из еднаког броя свештеника, учителя и одабраних чланова од свѣтске интеллигенције наше, и кои би све школе наше у тој епархїи сваке године еданпут лично надгледао.

(Свршиће се.)

Божіе Заповѣди.

(Нѣколико лекція из Катихизиса у III. разреду народне школе.)

V.

ПЕТА ЗАПОВѢД.

»Чти Отца твоего и Матерь твою, да благо ти бѣдетъ, и да долголѣтнѣи бѣдиши на земли.“

»Поштуй отца своего и матер свою да ти добро буде, и да дуговѣчан будеш на земли.“

Ко се разумѣ под именом отца и матере?

Под именом отца и матере разумѣваю се: 1. Родители, 2. Сви старіи, кои нам на у ком погледу мѣсто родителя заступаю.

А. О поштованю родителя.

Шта нам заповѣда Бог у петой заповѣди? „У петой заповѣди заповѣда нам Бог:

1. Да отца и матер поштуемо, да их любимо, молимо, и на свакой милости нѣховой захвалюемо.

2. Да родителѣ свое слушамо, да смо им послушни и покорни; што отац и майка заповѣде, то смо дужни радо и свесрдно извршивати; што они забране, од тога нам се кло од живе ватре чувати валя.

3. Да их у важним случаєвима за савѣт питамо, и да се по савѣтима нѣховима владамо.

4. Да се на добра дѣла своих родителя угледамо, и да нѣма своим добрим владанѣм на радост, и утѣху служимо.

5. Да родителѣ у старости и у болести нѣховой с благодарношћу држимо, ранимо, дворимо лѣчимо и негуемо до смрти нѣхове.

6. Да се за живота своих родителя молимо Богу за нѣхово здравлѣ и спасение, а после смрти да их частно сахранимо, да их се с благодарношћу сећамо, за спасение душе нѣхове Богу се молећи и добра дѣла чинећи, и да завѣте родительске вѣрно извршуемо.

Зашто се пре свию дужности ка ближнѣму найпре споминѣ почитанѣ родителя? „Пре свию дужности ка ближнѣму зато се найпре споминѣ почитанѣ родителя, ер су нам родители по самой природи найближи од свию люди; ер су нас они родили, они нас ране, одранкою и за нас се већма него и ко други на свѣту стараю.“

Шта обећава Бог онима кои отца и матер поштую? „Онима кои отца и матер поштую обећава Бог за овога живота свако добро, срећу и напредак, првенство и одликованѣ; и іошт благослов, милост и заштиту свою, и по томе, здравлѣ, опроштай грѣхова и дуг живот на овой земљи, а у другом животу райско населѣ и вѣчно блаженство.“ О томе овако говори Бог преко св. Апостола Павла:

„Чада послушайте своихъ родителейъ во вѣмъ: сїе бо бѹгодно естъ Господѣви.“

„Дѣцѣ! слушајте родителѣ свое у свачему; ер то е угодно Господу.“ Колос. 3, 20.

„Чада послушанте своихъ родителей ѿ Господѣ: сѣ бо есть праведно. Чти отца твоего и матеръ: ѿже есть заповѣдь прѣвѣа во ѿвѣтованіи: Да благо ти бѣдетъ и бѣдиши долголѣтинъ на земли.“

„Дѣцѣ! слушајте свое родителѣ у Господу: ер е ово право. Поштуј отца своего и матер свою: то е прѣва заповѣдъ сѣ обѣванѣмъ; да ти благо буде и да дуго живиши на земли.“ Ефес. 6, 1—3.

Шта значи: „слушати родителѣ у Господу?“ Слушати родителѣ у Господу значи покоравати им се у име Божие и у свимъ дѣлами, коя нису Богу противна. Кад би дакле по несрећи кои родителѣ до тога се заборавио да заповѣди дѣци да кога покраду, убию, псую и т. д. то онда у томе дѣца не треба да му слѣде, ер су то дѣла неваляла и Богу противна. У овакомъ кобномъ случаю по савѣту св. Писма: „вѣма се вая Богу повиновати него людма.“ (Дѣян. 5, 29). Тако врло е велико зло урадила кѣи Иродиядина, кад е матер свою послушавши главу Іоана Крститеља од Ирода заискала, и далеко би болѣ она учинила била, да неваляо савѣт материн нив послушала.

Знаете ли дѣцѣ, кои е отличан и знатан човѣкъ у Староме Завѣту своего остарѣлогъ родителя врло лѣпо поштовао? —

То е био прекрасни Іосифъ, добри синъ патриарха Іакова.

Како е прекрасни Іосифъ поштовао отца за свое младости? Іосифъ е у младости у свему био послушанъ своему отцу, и радо е вршио сваку заповѣстъ нѣгову, на сѣ тога е нѣга отацъ особито радо имао, и одликовао га е од оне друге браће, коя су непослушна била; Іосифъ е слушао савѣте отчине и владао се по нѣма, а нив се хтео да угледа на неваляну браћу, него е отцу казао, кад су браћа што рѣаво урадила, а то е онъ чинио, да би ихъ отацъ свѣтовати, исправляти и на добро упућивати могао. Отацъ се у свему на Іосифа могао ослонити. —

Па како е после у животу прошао Іосифъ? Іосифъ е истина био од свое браће из мрзости проданъ и у туђинству морао се доста напатити, али е благословъ отчинъ нѣга свуда пратио, и онъ е после постао првимъ господиномъ у земљи Египтской.

А е ли се сећао Іосифъ Отца своего кад е господиномъ постао? Іосифъ се сећао отца своего у слави својој, онъ е распитивао за отца, и кад е дознао, позвао га е к себи, послао му лѣпе

дарове и своє колеснице (каруце), пак е далеко пред нѣга на сусрет изишао, и кад га е опазио плакао е од радости, пао му око врата, и нив се стидио што е отац био стари пастир, него га е одвео саоме цару Фараону и указао му поштовањѣ пред свом земљом Египатском, а затим му е дао најбольи део землѣ на издржаванѣ, често га е походио и надгледао, своє синове Ефрема и Манасию довео е, да их дѣда благослови, био е отцу своје на смрти и плачући затворио му е очи. У великой туги својой пао е Јосиф на лице умрлога отца свога и цѣливао га е, а по том е тѣло отца свога са највећом почашћу саранити дао и по последној желји отчиной пренео га е у породичну гробницу у земљу Ханаанску. —

(Ето дѣцо моя красна примѣра за све нас. Ми треба да отца и матер поштуемо и слушамо, и да смо им у свему покорни, а кад они остаре треба да их ранимо и дворимо, да се за њи старамо, да их се нестидимо ни пред ким, и да их и онда особито почитуемо, а кад умру да их саранимо и последню желју њихову испунимо. Јосифу нив била позната пета Божия заповѣд, па ю е он опет најлѣпше испуњавао; ви дѣцо зато се учите светом закону Божијем, да се по нѣму и владате, а највећа е за вас Божия заповѣд: „Поштуј Отца и Матер!“ — Угледайте се дакле на красни примѣр Јосифов, па своє родителѣ тако поштујте и за живота и после смрти њихове, као што е Јосиф отца свог Израиля поштовао!)

Наведите ми из старога завѣта примѣр добре дѣце, која су слабости отца свога покривала.

То су били Сям и Јафет синовѣ Ноеви, кои су нѣжно поступали према отцу свом кад е овај у пићу изступленѣ учинио, и покрили су га, па кад е после отац за то њихово дѣло чуо, он их е благословио, те су и они и њихова дѣца срећни били.

Други примѣри из старога завѣта о послушности и поштовању родитеља:

Како се Исак покорава отцу свом, те се дае вольно на жртву водити, чујући од отца да е то Божия света воля. (І. Мойс. 22, 6. и 9.)

Како добра сная Рут слуша своју свекрву и оставља родбину своју и завичай, само да њу може у старости дворити, (Рут, 3, 3—6.)

Како мали Давид радо слуша Отца, те по нѣговој заповѣсти иде к браћи у войну. (Царств. І. гл. 17., ст. 17. и 20.) —

Како премудри Соломон с престола устает, кад опази да

му мати Вирсавия дође, како се низко кланя пред матером, и дае јој мѣсто с десне стране до себе.

Како Елисеј најпре иде те люби отца и матер у руку, па онда се враћа ка Или и иде за њим: (III. Царства гл. 19, ст. 20.)

Како Товия толико поштуе отца и майку, да се отац већма радуе њгову повратку с пута него повраћеном виду очноме, а мати га на полазку њговом назива подпором свое старости а по повратку вели: кад сам те само видила чедо мое сад немарим нека умрем. — (Као што е Товия био својим родитељима радост подпора и утѣха у старости, тако треба да буду сва дѣца својим родитељима радост, подпора и утѣха. Али тај добри Товия као што е любео и почитавао свога отца и майку, тако е после њихове смрти пренео свое поштовањ на таста и на ташту своју, кои су му њгову супругу родили и добро васпитали, па с тога е и он њи поштовао, у старости пазео и дворио, а по смрти лѣпо сахрањео.)

Ко нам дае у новом завѣту најкрасниј примѣр поштовања родитеља? Најкрасниј примѣр поштовања и синовњ любви к родитељима дае нам сам Господ наш Исус Христос. Исус Христос единородни син Божји примивши на себе човѣчество, био е у дѣтињству и за младости свое пречистой својој Матери и хранитељу свом Јосифу у свему покоран: „ѣк повинѣа са њма.“ (Лук. 2.) Он е по светом преданју, кое нам из првих вѣкова заостаде помагао Јосифу хранитељу свом у послу дрводѣљском, а на смрти својој на крсту старао се за матер своју препоручивши е најнѣжније свом најмилијем ученику Јоану Богослову. О томе нам сам ученик тај овако казуе: „Исѣс видѣвъ Матерь и бѣченика стоѣща, егоже любаши, глагола Матери својој: Жено, си сынѣ твои. Потомъ глагола бѣченикѣ: Се Мати твоѣ, и ѿ тогѣ часа поѣхъ ю бѣченикѣ во своѣмъ.“ (Јоан. 19. 26, 27.) А свето преданѣ увѣрава нас да е вазлюбљени ученик Христов последњи завѣт свог небесног Учителя највѣрнѣе извршио тим, што е преблагословену Дѣву Марию као свою рођену Матер поштовао, за ню се старао, и ню дворио, све до блаженог успения њног.

Премда свето Евангелие ништа неспоминѣ о дѣтињству Матере Божие, ипак е извѣстно свакоме хришћанину, да е Дѣва Мариа свое родитељ Јоахима и Анну њжно любила и поштовала, и својим добрим владанѣм њима на радост и утѣху служила.

Јмачно су послушна дѣца морала бити: ћерка Јаирова и

син удовице Наниске, које е спаситељ наш на неисказану радост њихових родитеља у живот повратио. — А дјачице како е морало добро бити оно дјте, које е Исус Христос међу Апостоле ставио, рекавши им: Ако небудете као ово дјте нећете ући у царство Божије!“ Дай Боже да и данас има међу нама много оваке добре дјце, која би за углед и примјер другима служити могла!

(Продужиће се)

И з в е ш т а ј

Окружног школског одбора Протопрезвитерата Новосадског.

Немале околности, које прече здрави развитак школски, и важност задаће, коју је одбор овај на себе примио, принудише га, да овим у неколико речи извешће о своме дојакошњем раду, свету на видик изнесе. Одбор је ово с тим више обвезан чинити, што му његов даљи рад, само од моралне подпоре јавног учитељског мишља зависи, подпоре, коју сада највише треба, и овим је управо тражи.

Први учитељски збор држан у Сентомашу дана 21. Августа 1867 донео је неколико важних закључака, односећих се на унапређење наших народних школа. Ови закључци спроведени преко частне консисторије вишој власти ради потврђења, натраг се до данас не повратише, нити се о њима штогод зна, гди су и како су. Први дойдући збор учит. у Турији дана 3. Априла о. г. држани, морао се пре свега упитати: шта да се чини у оваковим приликама, где се само закључења доносе, а никаква изгледа нема за њихово остварење. Одлучено би: едан одбор из 7 лица изаслати, који би непрестано бдио и старао се, око извршења тих закључака. Одбор примивши ту дужност на себе, жели јој савестно одговорити, и ништа не пропустити, што би по уверењу његовом школској ствари припомогло. Најважније подuzeће одборово до данас било је старање: Како да се закључку Сентомашког збора живот прибави? Закључак тај овако гласи: „Да се осим окружних учитељских зборова код више власти још у првој линији и држање ширих епархијалних зборова изradi.“ Важност зборова у опште припозната је данас у целом изображеном свету. Важност ту увиђајући високославно угарско Наместништво, за време још трајуће провизорије допусти и нареди: да и србски учитељи могу у окружним зборовима састајати се и већати о добру народних школа. Окружни зборови по себи врло узан круг делања имају. Па и ово делање са самим се губи по томе, што мере и закључци једног окружног збора невежу друге срезове, те тиме, не само да се јединство и сагласност, које је први залог напредовању школском, непостизава, него се о уске границе окружних зборова крши права методично-педагогијска снага, без икаква тако рећи успеха, без икакве наде, да ће племенита усилјавања каква таква плода школи донети. Сваки пак учитељ, који се без икакве наде за постигнуће својих узора, својих животних сапова, да и свога

праведног одликовања бори, клонуће брзо у своје племенитом одушевљењу, изгубиће вољу на подузимање, а тиме школа велике штете трпiti мора. Дух само у слободи, или бар у доста пространим границама узорита дела ствара! Ово је била руководна мисао збора учитељског када је закључио шири круг зборова искати; ово је руководна мисао и одбора, који, да би се што пре размакле узке и тесне границе окружних зборова и отворило шире поље за полет душевне млађане радене снаге наших народних учитеља, у првом свом састанку у Сентомашу 30. Маја т. г. држаном, закључи:

Препоницизу молбу управо на високо министарство просвете управити, поради држања ширих епархијалних зборова. Но уједно закључено би и то: да се частна консисторија о овом кораку нашем уразуми и замоли, да и она нашу молбеницу код високог Министарства подупрети изволи.

И почем никаква одлука од в. Министарства на нашу молбу до данас стигла није: то је одбор нашао за добро сву браћу учитеље Бачке епархије овим братски замолити и свечано позвати: да нам не одреку своје моралне помоћи у овом важном подухвату нашем, него, да нас, било из својих местних, окружних, да и приватних зборова с молбеницама код в. Министарства подпомогну.

Овога пута стављамо уједно свима пријатељима школске ствари до знања: да, ако одлука в. Министар. поради држања епархијалног збора до 16. Августа нестигне, то ће се наш редовни окружни збор 22. Августа о. г. у месту Товаришешу држати, на који осим браће учитеља овог среза и сву браћу учитеље других срезова позивамо, да нам с својим саветом у помоћи буду.

Из одборске седнице држане у Ст. Кееру 11. Јулија 1868.

Николај Григоријевић, парох Деспот-Сент-Ивански и председатељ одбора, Димитар Поповић, бележник, старатељ Старо-Кеерске општине и за време перовођа.

П о з и в

на све Србске учитеље у Банату, на све родољубе и пријатеље народне школе.

Деветнајсти век, у коме се највише говори о напредку људства, у коме се наврат на нос иде под заставу, на којој је написано: „Слобода и просвета“! па ако је некад било време, да је један човек или да су поједини људи сами држали ту заставу у својој руци, сада има читав и чета, читави народи, који стоје под том заставом, на бојишту црном и проклетом, на бојишту мрака и незнања. И од честите мушке борбе и од јуначке сталне воље задахнути духом 19. века, самосвести, претворите те чете, ти народи своје бојиште у дивни Божији сад, на коме се шири снага и моћ човека, на коме расте дело, облагорођено науком, на коме ниче подмла-

дак, да казује из своји уста, како је под благословом слободе и просвете одгајан, како је позван, да се све више и више усавршава те да и душевно дође до подобја божијега.

Тако је то данас код других и многих народа окол нас на близу и на далеко; а како је код нас? —

Нисмо накани, а писмо ни позвани, да сада и на овом месту и ми кажемо оно, што је код нас постало свакидањом песмом. Сви ми признајемо, да смо остали натраг у сваком обзиру, у свакој грани људскога развитка. Па не само да признајемо, него још и саветујемо, како би се отргли, да пођемо напред; како би већ једном и код нас престала филистерија у речи и делу: како би једанпут и ми као прави грађани, вршећи поштено свога позива, постижавали своје цели у свима гранима друштвенога рада, а тиме ону крајњу цељ; свестран напредак.

Али је браћо, узалудно свако саветовање где се на делу покаже, да смо немарљиви, невољни; да не кажемо — кукавице. Од силног саветовања, да смо по Богу бар половину учинили, можда неби имали узрока, да казујемо далеко одстојање од нас других просвећених народа: да смо бар половину учинили онога што смо могли учинити, неби допуштали да нас туђинци преко рамена погледају, сажаљевајући у нама простоту и слабост.

Браћо! нека нам нико незамери што овако беседимо, нека нас нико не окриви, да смо песимисте; та искуство је што нам диктира ове речи. Да смо бар у једноме или у појединим гранима друштвенога рада узорити, можда би било криво, да ово кажемо, али куд год погледамо, свугде је подједнако, свугде идемо назад, свугде пропадамо, и ако нас сопствена свест сопствена снага не спасе, неће ни милост божија.

Па у оваким околностима, у овакоме стању зар да није најсветија дужност свакога Србина родољуба, као човека, да и са пожртвовањем и са напрегнутим силама припомогне, да се са божиом милошћу измиримо ради нашег спаса.

У првој врсти смо ми народни учитељи позвани, да оно што је највеће благо нашега народа истргнемо из руку несвесног, мрачног, глупог стања. Та когод спомене будућност нашега народа, спомиње одма оно што је у нашим рукама. Јер какво се семе подмладку, најнежнијем подмладку народа нашега у почетку буђења свести његове у срце усади, онаким ће плодом уродити у будућности, а будућност ће од тога да зависи, она будућност, која ће да се мери са нашом жалостном садашњошћу.

Уверени смо да тога нема, кои би нам одрекао овај папин положај, ову најсветију радњу, овај најузвишенији задатак око цели човечанства. А и није нужно, да смо само уверени о томе нашем задатку него и нужно, да га свако свати, да га сазна, па да га врши онако, како ваља.

Можда нам се неће уписати у кривицу ако сами припознамо, да овако као што смо сад, нисмо кадри тај задатак тако вршити те да до жељене цели доћи можемо.

Ваља да није нужно да набрајамо узроке томе, ваља да ће доста бити, да напоменемо само оно време у коме смо ми одгајани које је према данашњем горе и црње. Нисмо намерни да окривљујемо наше старије учитеље, јер су они питомци још црњег времена, па онда њима није ни стојало ни то на расположењу, што нама стоји; они не имадоше ни средства да се у своме делању и раду усавршују, неимадоше бар таквих средства каквих је сад у нас.

Ако наши стари не могуше употребити данашње резултате око васпитања за то, што их нису познавали, зар да их ми данас не употребимо, када их можемо сваки дан видети у срећним, јер изображеним државама?

Ако наши стари не имадоше стручних зборава, јер им је стојао апсолутизам на путу, јер се овај као татор бојао и плашио сваког и најмањег слободног израза: зар да ми данас не употребимо прилику уставне слободе удружавања? Зар да се неудружимо, као народни учитељи, да „на основу истине а помоћу науке“ пођемо у нашем раду напред, како да и нама поверени капитал србскога народа, његово једино богатство, у своје време сретније и благословеније буде?

Браћо! стресимо са себе сваку нехатост и немарност, па и сваку ограниченост, и употребимо средства, која нам се у нашем добу пружају, да накнадимо оно што је до сад занемарено, да убрзимо напредак у онолико, у колико смо заостали иза других просвећених народа натраг.

Имајући све ово на уму, позива потписани одбор све народне учитеље у Банату, све родољубе и пријатеље народне школе на оснивање.

„Србске банатске учитељске задруге“.

А да се ова оснује, позивамо на јаван договор, кои ће се држати у В. Кикинди 30. и 31. Августа по нашем о. г. све учитеље народне у Банату па и из других крајева све родољубе и пријатеље народне школе.

На дневној реду било би :

1. Претрес од одбора већ израђенога устава, у ствари србске бапатске учитељске задруге.“
2. Како да се удесе наше школске књиге, те да одговоре духу времена и народној потреби.
3. Како да се установи мировина за старе и немоћне учитеље, њихове удовице и сирочад?
4. Како да се од сада на годину дана дође до једног општег састанка србски народни учитеља у Аустрији?

Нека је на знање, да ће се одбор постарати и за безплатне станове, али уједно и моли, да му се сваки брат и пријатељ, који је рад доћи, бар до 20-ог Аугуста по нашем јави.

На крај овога братског позива, нека је још и то напоменењено, да нас је при надевању имена учитељској задрузи овој руководило уверење, које није на провинцијализму основано, него које је у томе, што држимо, да би се у овај мах много теже дошло до опште задруге свију србских учитеља!

Нека ова испадне срећно за руком, па нема сумње, да ће и Бачка и Срем, Хрватска и Славонија и Далмација и остали српски крајеви склопити таку задругу; па србска воља неће пропустити, да све те задруге уједини, те да нам се на основу јединства у цели осмене лепша срећа, и благословенија будућност у ствари нашег србско-човечанског напретка!

У В. Кикинди 30. Јула 1868.

Одбор зборске учитељске задруге из околине В. Кикиндске.

Извештај

о испитима у Србском Учитељшћу.

Опет се наврши една школска година у Србском Учитељшћу Сомборском. С' тога држим да ми вала Србство средством Школскога Листа извести о испитима, кои су овде на свршетку прошлога месеца држани.

Високопречастни Господин Герман Анђелић Архимаандрит Гргетешки и Патріаршески Мандатарие, као од високог кр. угар. Министарства просвете и црквених дела под 6. Јулија о. г. Бр. 9890 умолѣни председник овогодишњих испита приспео е у Сомбор 21. Јулија, и една су следећег дана под његовим

личии председаваѣи а у присуству управителя и наставника испити започети.

Прва три дана трајали су испити о учительской способности свршавајућих приправника.

Юлиа 25. био е годишњи испит приправника првога течаја. Затим су полагали практични учительски испит учители из Будимске епархије, кои су на то од правительства удућени били; напоследку 26. Юлиа испитано е неколико банатских учителя, кои романску препарандию свршили е сада у србским или у немцовитим србскороманским школама службу учительску одраваљу. Юлиа 27. после св. литургије држано е у саборној Св. Ђурђевој Цркви свечано благодарение, на коме е начествовао високопреч. господин патриаршески Мандатарие. Затим е у дворани завода прочитана разредница, којом приликом е високопречастни господин патриаршески Мандатарие у красноречивој беседи изјавио подпуно задовољство са успехом учеће се младежи, и са трудом ког професори овог завода око наставляња будућих учителя србских полагају, обећавши свечано, да ће о томе како високо Министарство, тако и Његову Светост Патриарха Србског известити. Беседу своју завршио е са отчисним саветима, како свршеним, тако и прволѣтним приправницима, кои ће им на стази живота и у вршењу учительских дужности за правац служити моћи. Младеж се на ову срдачну беседу са бурним ускликом „Живно“ одазвала.

На почетку ове године било е у учительшћу Србском 49 приправника, од коих су се у течају године двојица у вечност преселили, а три приправника првога течаја су зинус из завода због почињених иступлениа одпуштена, и тако остало их е на крају школске године 44, и то 21 у другој а остали у првој години.

На испиту о учительской способности као и за целога течаја школског најбољ се отликовао приправник Јосиф Костић родом из Приштине, кои е проглашен за учителя главне основне школе с препоруком. Приправници Никола Брашован Вршчанин и Владислав Коньовић Сомборац проглашени су за учитељ у основној и у нижим разредима главне школе, а сви остали проглашени су за учитељ у основној школи. Међу свршеним приправницима четворица су родом из Сомбора, петорица из Вршца, едан из Кикинде, двојица из осталог Баната, двојица из Бачке, а двојица из Сремске жупаније; троица из кнежевине Србије и едан из Старе Србије. Између

овостраних пре ступања у завод едан е свршио Богословию у Вршцу, двојица су као вишегодишњи учитељи по одобреном Министарства просвете примљени, а сви остали свршили су или трећи реални или четврти гимназијални разред. Питомца из Србије били су понављаше ученици богословне а едан е свршио три гимназиска разреда.

Високопречастни Господин Председник испита обрадован добрим успехом учеће се младежи предао е професорском збору 10 ћесарских дуката и 24 талира, да се међу бољ приправнике подели, што е г. управитељ у договору са професорским збором 27. Јулија учинио.

Идућа школска година започеће се 1. Октобра. Ми би жељели, да од сада најваљнији и најодабранији синови народа Србског у Учитељиште ово на науку долазе, ер само с таквима може се подићи наша школа и просвета народна.

Ко се за приправника уписати жељи пуждно е да донесе собом крштено писмо за доказ да е 16. годину навршио; сведочбу о свршеном трећом реалном или четвртом гимназијалном разреду и лекарску сведочбу о ставу здравља. Осим тога обавезани су сви ученици пре него што примљени буду пред професорским збором овог завода положити строги испит из катихисиса и молитвица, из србског и славенског читања, рачуна и малог појма а притом ће се још извидити знањ њихово у србском езикословљу, у земљопису и основној геометрији.

Ово се ради равнања саопштава дотичним ученицима и њиховим родитељима и старатељима. —

„Из Србског Учитељишта.“

Д о п и с и.

У Срб. Бечеју 17. Јулија. — Дана 9. 10. 11. и 12. т. г. држани су у месту нашем школски испити. Ја сам био у женској школи и у старијем разреду, па ми е мило да вам се као искрен родољуб са одговорима деце са свим похвалити могу. — У старијем разреду још ми е нешто у очи пало. На свршетку, пречастни. г. Прота А. Басић окружни управитељ, изазове ученика Миту Живковића, и уз поучне речи, преда му у име награде, за његово особито одликовањ сребриталир. Ово е учинило велики утисак на сву децицу па и на саме час на испиту присутне. — Могоа сам дочути, да е овај дар а још и много више овакових, купио неки богати трговац из Пеште, па е намерно, без разлике вероисповести, оним ученицима, кои се у поведеним окру-

жияна најболѣ одликују. Я немам част тога трговца познавати, али велм да му е дело племенито и сваке хвала достойно. Но морам и то овде приметити, да би тај дар од већег добита по децу био, кад би о свему томе учители, у напред извештени били. Имали би времена учители деци јавити, а и деца се за награду надтицати, и тако болѣ и болѣ усавршавати.

Овде ми пада на памет онај допис из нашег места у „Застави“, кои вели, да би од велике користи било, кад би се у нашем народу нашло таквих родуљуба, кои би хтели а и могли од свог сувишка закладу завести, из кое би се сироти учители и ученици издржавали и подпомагали, а добри и ваљани награђивали. — Истина е, да ми имамо разних и великих потреба, али да е и ово една од најважнијих то нико порећи неможе. Сасвим би ми другиче кроз неколико година стаяли са просветом и напредком, кад би се у овим почетним школама, раденицима бољ воља на рад давала. Ове мале школе наше скоро сваки члан народа походити мора, па су за то у много већој мери и користније од осталих висших завода; ови поедине чланове народа изображавају, а оне кад су добро уређене и добро се на њи пази, масу народа просвећују, за то се и треба за њи својски старати. Уверен сам да савестан народан учитељ, као поштен дужник свога народа, употребиће сваки могући начин, да велики дуг, што га према својем народу има, честато и ваљано одужи, али и сам он кад види, да му на радњу слабо ко мотри, пази и уважава, и поред тога да се јошт и са сиротиниом бочити мора, неће и неможе са таком оданости радити, као кад зна да има неко ког ће му рад и трудно дело његово знати и хтети оценити, похвалити и наградити а и клетој сиротини његовој на пут стати. — Погледајмо у Немачку, завримо у северну Америку, распитајмо и у осталих изображених народа шта се у овом погледу ради, па ћемо се брзо уверити, да се они у томе раду надтичу, па за то и напредују. — С тога мислим, да е сасвим на свом месту, што е дописник о томе и то у јавном листу реч повео; шат се и у нас нађе Родолуб, кои ће зажелити, хтети и моћи, да се едном и ми, са осталим изображеним народима изедначимо.

Ову прилику немогу пропустити а да Вам нејавим, како е овдашњи учитељски збор, са врстним поклоном изненађен био. Племенита Госпођа А на Караџић, супруга неумрлог Вука, поклонила е као што сам дознати могао овдашњој „школској књијжници“ сва дела великог мужа њеног, која е при себи имала, и обећала е, да ако одбор наново узтиска она дела кој су распачана, да ће и од оних све попуно послати. — Књиге кое су за сад добивене ове су: „Нови завет Господа нашега Исуса Христа.“ — „Priповjetke iz staroga i novog zakona.“ „Србске народне пјесме књига I. IV. и V.“ „Правителствујући совѣт Србскій.“ „Приправа за историју свега свијета ради дѣце.“ „Примѣри србско славенског вѣлика.“ „Србско народне пословице.“ Србски рѣчник истумачен немачким и латинским рѣчима“ и „Вуки Стеф. Караџића и Саве Текелине писма Платону Атанацковићу.“ Свега има до 11 ком. књига, а у вредности до 20. ф. а. в. На овом особитом дару, њие овдашњи збор учитељски равнодушан бити могао. У својој седници од 14. Јулија решио е и послао писмену захвалницу

више хвалѣной Госпођи, а одаће се и јавна захвалносту Застави и у Школском Листу. Тако сада, малу овдашњу „школску књижицу“ видимо украшеву са првим делима, наше драге књижевности Србске. — Други пут ако ми поде време допусти и больма се извѣстим оћу вам коју и о овдашњој књижици школској писати.

Ђ. Сомбор 7. Августа. Високопречастни Господин Герман Ангелић патриаршески Мандатарне у епархији Бачкој бавећи се у Сомбору као кр. повереник при испитима у Препарандији имао е милост и овдашњу србску главну основну мушку и женску школу посетити. У IV. разреду главне мушке школе 26. Августа бавио се скоро пуна два сата, за које су време деца из науке християнске, и из стварних (реалних) знања испитивана. Следећи дан посетио е оба два разреда девојачке школе. У свима овим разредица најболју децу обдарио е богато сребрним новцем, а у првом разреду девојачке школе дао е маленој едној сиромашној девојчини од шест година, за коју е дознао да најприлижније у храм Божиј долази, едан бесарски дукат.

Ученици и ученице наше кои срећни бише врстаог овог високодостојника св. цркве наше у својој школи видити, веома су се обрадовали и остаће им пријатна о томе успомена док год узживе.

Годишњи свршетни испити у ови. основним школама почели су се 30. Јулиа а свршили 3. Августа. Свечано Благодарение држано е у недељу 4. Августа, а разредица прочитана е на Преображене, кога су дана и ученици распуштени.

Избор на два упраздња и два новооснована учитељска места држаће се у Суботу после Велике Госпојине.

Школске вести.

НОВО МАЂАРСКО УЧИТЕЉИШТЕ У ПЕШТИ. Бечком школском Листу „Нова слободна школа“ пишу из Пеште, да е преузв. Г. Барон Јосиф Етвеш кр. угар. Министар наукао ове есени у Пешти отворити ново мађарско учитељиште, које ће духу времена одговарати. Управитељ овога учитељишта, кои ће уздио и неке учевне предмете предавати, примаће 1400 фр. редовне плате, 300 фр. додатна и 300 фр. станарине. Главни професор примаће 1200 фр. плате и 200 фр. станарине. Други редовни професор 1000 фр. плате и 200 фр. станарине, учитељ краснописа и цртања имаће 620 ф. учитељ музике 620 а учитељ гимнастике 400 ф. плате. Осим тога три катихете добијаће сваки 240 награде, учитељ стенографне 200 ф., а вртлар 400 ф.

РОМАНСКЕ ГЛАВНЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У ЕРДЕЉУ. По званичном извештају у Ердељу има 6 православних главних школа, од коих су четири најме у Брашову, Хосуфали, Рашињари и Селишту од четири разреда и са толико учитеља, еднa (у Добри) е од четири разреда са три учитеља а еднa (у Венеци у земљи Фогарашкој) има три разреда са два учитеља. — Науку вѣре у овим школама предају свештеници, а управитељи су дотични окружни протопресвитери.

РАДНИЧКА ШКОЛА УЗ ОСНОВНУ. Пре три године заведе се у немачкој вароши Висбадну уз основну мушку и женску школу, и

школа радничка за исту децу као средство за бољѣ воспитанѣ. Ту се деца, под школским надзором уз пажњу на ред чистоћу покорност и благи обичај приучавају на различне користне ручне радѣ, чиме и новаца заслужије кои се деци и виховним родитељима по заслуги поделе. Школа ова ради већ две године са децим успехом.

Мушка деца приучавају се у радњи польској и баштеној, чему е кад време, а уз то и другима домаћим пословима. На ово одалису су се двојица од учитеља из основних школа. Сваки даје уче децу пре и по подне после свршене праве школе. Зимус е било 80 деце за само плетиво славних асура и столица, завредили су само на овом 258 ф. а потрошено е 157 ф., претекло е 101 ф. деци тој само одуд и подељно е.

Женска деца нека су плела, а нека шила. Од ових послова нешто се изнело на продају, а највише се радило за наручбину. Код ове деце настојавају учитељке за неку башка награду. Уз њих стои друштво госпођа, од коих сваки дан по една долази и радић надгледа а све се брину за наручбине и за продају. Прве године зарадило е њих неколико девојчица на 100 ф. а за материјал ние потрошено ни 30 ф. те тако е претекло на 70 ф. које е истой деци по заслуги подељно. —

УЧИТЕЉИ И НАУКА О ЗЕМЉОДЕЛСТВУ. Министар јавног обучавања у кралѣвству Талијанском наредио е, да се у негдашњим манастиру Валоуброси 200 народних учитеља за време тримесечног течаја разумном обделававају земљѣ уче, какоби потом у своим школама омладини савете о непредивном земљоделству давати у стању били. Кад се овај учитељскооекономски течај заврши, онда ће се у истом манастиру редовна земљоделска школа отворити.

НОВА ЖЕНСКА ШКОЛА. Одбор школски у Иригу, кои с фундациом Папулићевом управља, закључио е, да се на есен отвори у Иригу женска школа. За ту школу тражи се учитељка која е приправничке науке редовно изучила и која е ручним пословима вешта. Са овим званнем скопчана е плата од 300 фр. а, вр. 3 хв. дрва и слободан стан. Честити Ирижани наши схватилису добро дух данашњег напредног времена, па хоће, да њм женску децу приправнице Србске воспитавају. Тако ваља, Бог их живио!

ПОПУЊНО УЧИТЕЉСКО МЕСТО. За учитељку србске женске школе у Новом Бечеју наименована е Госпођица Емилија Горачевића, која е течај за приправнице год. 186% у Сомбору свршила и учитељски испит положила. Госпођица ова, као што нам се јавља, већ е у школу уведена и заклетву е пред ч. консисториом темишварском положила.

ГИМНАЗИЈАЛНА КАТЕДРА. У Гимназији Карловачкој тражи се Професор общте историје и земљописа, кои ће у њижим гимназијалиним разредима и немачки език предавати. Плата е 600 ф. Молбенице се управљају на високи патронат у Карловци.

УПРАЗЊНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. У Сенти с платом 400 фор. а, вр., 6 хв. меканих дрва по сесия земљѣ т. е 16 јутара рачунајући по 2200 □хв. на јутро. Молбенице се подносе ч. консисторији Бачкој

У Деспота Сента Ивана у траже се два учитеља, и то један за мушку школу, а други за девојчку. Плата мушког учитеља в 105 ф. а. вр. 30 пож. наполице, 15 мер. вѣна, 6 пластова сена 3 хв. сламе 3 хвата дрва, 100 фунти мяса, 30 фунти доя 1 меров пасуля 40 фунти соли и по сесие земљѣ с бесплатним обиталиштем. — Плата женског учитеља састои се из 73 фр. а. в., 25 пож. жита, 2 хвата дрва, 2 хв. сламе, 30 центи сена, 1 центу мяса, 25 фунти соли, 12 фунти свежа. с бесплатним станом. —

У Кисачу, плата в 60 ф. а. вр., 20 пожунаца жита, 50 фунти соли, 12 фунти свежа, 1 цента мяса, 2 хвата дрва, 2 хвата сламе, 20 пожунаца наполице, 30 пожунаца кукуруза у клиповима, два ютра поворазоране земљѣ и бесплатан стан. На ова ова меѣта имаю се молбенице ч. консисторији Бачкој неотложно поднети.

У Тителу у Бачкој Милицији отворен в стечай на Србско учительско место с платом од 200 фр. а. в. 6 мерова жита уз то бесплатан стан и отрев. Сомборски приправници имаю првенство између проситеља. Молбенице се имаю до 10. Септембра по новом сл. Тителској комисији предати,

У Войки, у варадинској пуковни. Плата в 200 фор. а. вр. едно свиче двогодче, 500 ока ране у зрну, 6 хвати дрва и стан.

У Прогару, у истой пуковни. Плата в 150 ф. 800 ока наполице, 6 хв. растових дрва и стан. Између проситеља на обадва ова места Сомборски приправници особито ће се у призраживе узети.

Молбенице се имаю до 10. Септ. по новом управити на дотичне общине.

У Митровачком протопресвитерату упраздиѣна су ова учительска места:

Буђановци с платом 200. ф. 25 пожунаца жита, 10 пож. кукуруза, 6 хв. дрва и 6 фунти свежа.

Петровци с платом 168 фр. 40 пожунаца жита, 6 хвати дрва и 6 фунти свежа.

Шулям, с платом 126 ф. 25 пожунаца жита 6 хвати дрва и 6 фунти свежа.

Молбенице на ова три места имаю се управити на ч. Архиепископску консисторију, а предати до конца овог месеца уреду протопресвитерата Митровачког.

ЈВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Годише 1865. оставих мою милу отачину и дођох у Београд с намером да мало потребног знања прибавим, како би мојој брѣти у Старој Србији колико толико са просвеће стране помогао. Пошто у београдској Богословији две године проведох слушајући науку, увидим да те науке неодговараю мојој цели, врѣ познавајући околности и потребе моје отачине, желио сам да себе са знањима која су учитељу потребна снабдем. Зато оставивши Београд, дођем у Сомбор, да у учительско приправничком заводу учительске науке слушам. Дошавши овамо, мислио сам да се неће моя намера испунити, вр преудалѣи од моје постойбине лишен сам био својоу материјалних средства, за издржавање моје. Али промисао Свевишѣг неосуѣти мою намеру, него ме упути на родолю-

биве сомборске грађане, кои се о мени живо заузеше и мене с потребама за ужитак снабдеше. Препунѣи великом благодарношћу за учинѣно ми доброчинство, нисам могао прећутати, а да мою благодарност јавно пред светом изнесем и да оваково патриотичко дело србског свету на видик не изнесем. Но почем се управитељ приправничког завода најпречастији Г. Ђорђе Бранковић прота Сомборски први за мене постао и код следећи лица помоћ ми изразио, то пре свега мѣму највећна благодарити имам за очинско његово о мени старање, а после и свима моим великим добротворима. Имена, моих добротвора заједно са прилози на мое издржавање есу следећа :

Најпречастији Г. прота Ђорђе Бранковић 10 Фортини ; преч. Г. Димитрије Поповић катихета 10 ф.; Г. Вукићевић професор 20 ф.; Г. Александер Костић професор 10 фр.; Г. Антонин Коњковић Градоначелник 30 ф.; Г. Вукић Јован старији 10 ф.; Г. Богољуб Костић трговац 10 ф.; Г. Станиславовић трговац 10 ф.; Г. Лука Јовановић телеграфиста 10 фр.; Г. Исак Радосављевић трговац 2 фр.; Г. Марко Бикар 1 фр.; Г. Урош Шимић 1 ф.; Г. Гавра Дракулић 2 фр.; Г. Стева Попић 3 фр.

Изјављујћи топлу благодарност овим врлима родољубима, којеће навеки у срцу мом живити, есам

У Сомбору, 28. Јулиа 1868.

вечно благодарни

Јосиф Костић Србин из Приштина са поля Косова у Ст. Србји.

КЊИЖЕВНА ОБЈАВА.

Господин Јосиф Подградски Професор у Н Саду позива на предплату на дело, које ће у Новоме Саду изићи са насловом: Кратка философично – педагогична расправа о политично – народном васпитању србских владалаца и србске учећесе младежи. С гледишта славенског народног духа. У овој расправи покушава писац, да на ова питања одговори: Ели преко нужно, да васпитатељни србске учеће се младежи и србских владалаца, а тако исто и сама ова младеж и сами ови владаноци, следеће идеје сасвим јасно схвате:

1. Идеју човека 2. Идеју владаноца. 3. Идеју србског народа. 4. Идеју славенске државне управе, слободе у опште, закона, слободе штампе и говора, и органичног одношаја међу владаноцем и народом.

Предплатна цена 50 новч. а. вр. Предплата траје до 20. Септ. Књижица штампаће се у толико егземплара колико се предплатника пријави. Адреса; Јосиф Подградски, професор у новом Саду.

PS Да би Лист овај и даље излазити могао, молимо, да нам дужници што пре с предплатном ценом похите.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 фр. 50 нв.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 16. У Сомбору 30. Августа 1868. Год. X.

Глас єдног Србина

поводом законског предлога о устројству народних школа
у Угарској.

(Продуженѣ)

Споменуо сам на почетку, да е нама Србима по све нуж-
но, да чувамо чистоту ѣзика и свѣтињу народности наше на
доуму и у школи. То су у данашњем добу два најача стуба
која су у свези са црквом нашим кадра сачувати нас, да се
у туђе ято непрелинемо, да останемо Срба и чланови велике
Славјанске заједнице. Имајући прилику ових дана у єдним по-
литичким новинама читати предлог нѣког мађара, да се сва ма-
лодечја хранилишта у Угарској тако устроје, како би пема-
ђарска дѣца у њима мађарски ѣзик научила, па знанѣ овога
и на породицу пренела (види Pesti naplo у последњим бров-
нима месеца Августа); за дужност сматрам опоменути свеко-
лика Србе, да своју дѣцу чувају од полазєня садашњих ма-
лодечјих хранилишта и туђинских основних школа, и да се
постарају гдѣ е год могуће србска малодечја хранилишта по-
дићи, а особито србске народне вѣрозаконске школе наше свуда
одржати и процвѣтанѣ њихово свойски подпомагати. Само наша
народна чисто србска школа спасти ће нас и сачувати у овом
кобном времену. Она дакле нека нам е знаменѣ спасєния на-
шег; њо пригрлимо, њо као зѣницу ока чуваймо, као нај-
веће благо нѣгуймо, и подижимо како морално тако и мате-
ријално усавршавањѣ њѣно: ер ако њо изгубимо ил ако нам се у
њо увуче туђинство, онда ћемо явљачно пропасти и изгубити се,
међу другим народима. С' тога понављам и овдѣ позив на све
наше обштинє и старєшине народне, да се свойски око тога
заузму, како би се наше народне школе, по гласу посто-

њих школских фасаја, за наџк трошком обштина мјетних издржавале, задржаваши у свему карактер србсконародних вјро-законских школа.

Прелазим сада на даљ понаособно посматрањ у речи стојећег законског предлога. —

У предлогу том од највеће е важности глаза VIII. е тога што се у њој говори о уређењу учительишта или препарандија за приправнике и за приправнице.

Учитель е душа школе а вајан учитель треба да се достойно припреми за то свето и велеважно звање. По томе дакле добро уређена учительишта есу битно и главно условљ од кога зависи напредак и процвјтањ народних школа.

„Држава ће подићи у разним краевима 20 учительишта за мушке, а уз њи гдје се потреба появи и учительишта за женско приправнице. На свако од мушких учительишта трошиће се из државне благајнице до 16,000 фр. а по 8000 фр. на свако женско учительиште.“

То е доиста племенита мисао, то е предлог, кои ће ямачно сва земља са одушевленјем дочекати и преко заступника своих усвоити и примити! Едно би само овоме предлогу придодати ваљало а то е, да као што е у предлогу изречено, да ће се приправнички заводи у разним краевима земљ угарске подићи, тако нека се у закону изрично опредѣли, да се учительишта та подјеле и по народностима, па да на пример Мађари добију у разним краевима Угарске и Ердеја шест учителишта; Словаци, Њмци и Ромаи по три, Русини едно, Хрвати и Срби у Тронејној кралјвини три, а остали Срби едно.

Што се тиче Хрватско и Славоние я би мислио да Ђаковачка и Загребачка Препарандија остану кралјески институти за римокатолике; за православне у горњој граници нека се оснуе о државном трошку една Препарандија по мустри Сомборске, а Сомборска нека се уз подпору државну распростани и нека у ју иду Срби из целог Баната, Бачке и Срема подразумевајући овамо и дотичну милицију; даљ из дољне Славоние, Барањ и осталих угарских жупанија. Па као што би Сремски и Славонски Срби у Сомбору педагогичке науке учили, тако би ваљало уредити, да се младеж бунђвачка, шокачка, хрватска и бошнячка из Бачке Барањ и остале Угарске у Ђакову и у Загребуза учительско звање припрема. —

Врло е добро у министарском предлогу одређено, да се сваком учительишту придода основна школа за углед, гдје ће

се приправници у учительској радињи и у држаню школе практично вештбати. Исто тако посве умѣстан ѣ онај предлог, да се уз свако учительште држи врт најмањ од два јутра земљѣ, гдѣ ће се приправници у разним струкама економје, а особито у вртарству вештбати моћи.

К учительском особљу, држим да би додати валило за сваку препарандију још два помоћника, кои би се између учителя мѣстних основних или висњих школа изабрати могли, и кои би неке лакше стручне предмете предавати имали примајући зато суразмѣран труду своје хонорар. Тим би се учинило да редовни професори сву своју бригу на предавањ главних предмета обраћати могу.

Кад се сѣтимо колишња ѣ до скоро била плата професора наше Препарандије, онда признати морамо, да ѣ у §. 87. одређена плата за сваког професора државне препарандије од 1000 фр. донета велика и красна. Само би желити било, да се станарина у место 100 фр. од две стотине форинти опредѣли, како не би морали дотични професори на плаћањ станарине од редовне своје плате одкидати. Увјидно примѣтити вала, да би необходимо нуждно било постарати се за обезбѣђењ старости приправничких професора и њихових удовица и сирочади на тај начин, да професори буду учесници државне пензије суразмѣрно годинама службе и да после тридесетогодишњѣ службе имаю право на подпуну годишњу пензију од 1000 фр. Удовице пак и сирочад њихова да добияю подиору од државе на издржаванѣ, односно на васпитавањѣ, а подиора та нека буде суразмѣрна заслуги и плати професорској. Све пак што се одреди за благостанѣ професора на државним препарандијама, треба да важи и за професоре вѣрозаконских препарандија, вр едначе дужности и едначе заслуге за благо общте предпоставляю и еднаку награду од стране домовине, која нам ѣ свима общта мати.

Течай приправнички одређуе се на три године. Ово ѣ добро, али само се тако у дѣйство привести може, ако држава по предлогу обилну своју помоћ и подиору на издржаванѣ питомаца за то време даде, вр без ове сиромашни ученици, — а такови понајвише у препарандије долазе, — едва с муком и две године на науци провести могу.

У учительшита примаће се ученици по свршетку трећег реалног или четвртог гимназиалног разреда уз предиспит. Тако ѣ код нас и досада бивало; само држим да ѣ довољно гаран-

це ако се предиспити полажу пред професорским збором докторског завода, а присуство владиног повереника ту никакво од потребе не би било.

Сматрајући на постојеће околности и на слабо снабдењем премногих наших учитељских места, пристати морамо на ова предходна знања као на *minimum*, кои се за приманье у препарандију захтјева, али би врло добро било, кад би се и ученици из виших реалних и гимназиских разреда учитељском звању отдавали, као што је то код нас Србаља прошлих година по нешто бивадо, док приправници под војничку службу нападали нису.

Да би се пак у будуће и ученици из већих школа на учитељско звање охотно отдавали, ваљало би дозволити, да се они кои висшу реалну школу, или хуманиора с добрим успјехом сврше у други приправнички разред примају.

Они пак ученици, кои по свршеним гимназијалним наукама испит зрелости положи, ако појати знају, — а такође и сви богословци могли би се у учитељште примати тако, да у заводу за једну годину само чисто педагогичке науке слушају и с практиком учитељском упознавши се, могли би одма потом за учитеља проглашени бити. — Закон би имао све оне приправнике, кои су подпуно гимназију свршили од војничке службе коначно ослободити. Само уз ове услове падати се да би по времену и младићи из већих школа учитељском звању себе посветити хтели, а то би по унапређењу наше народне просвете од највеће важности било,

Прегледавши у §. 90. предмете, кои ће се у државним препарандијама предавати, за чудо ми је што међу овима нема Антропологије са Психологијом и Повјестице Педагогичне, без којих се не да ни помислити научно изображени учитељ. Ти се предмети у садашњој нашој Сомборској препарандији у кратко предају, па у толико се већим правом захтјевати може, да се у учитељштвама са три годишњих разреда редовно уче.

Осим свију у §. 90. прописаних предмета кои се и у нашим препарандијама предавати имају (изузевши оргуланџ), и уз горенаведене необходимо нуждне науке, морају се још код нас задржати сви наши вѣрозаконски и чисто србски предмети, као: црквене појаве и типик, литургија, тумачење Евангелија и Апостола, србски језик, стилистика и литература, србска повјестница и црквенославенски језик, што је све и досада у Препарандији нашој предавано.

По §. 92. законског предлога постављаю се државна училишта ван сваке вѣроисповѣдне разлике. Остављајући на страну питањѣ, ели то у Угарској могуће извршити, држим, да то за нас Србе ние нимало пробитачно по томе, што се у такимъ препарандијама дѣца наша не би могла изобразити за ваљане србске учителѣ, какве народ наш и црква наша потребуе. С тога би по моме већ гореспоменутомъ миѣнью ваљало да се за нас у Угарској садашња наша препарандија, као вѣрозаконска задржи, и према потребама уз државну помоћ преустрои. Нека би држава дакле од оне своте која е на сваку подину препарандију одређена, само $\frac{1}{2}$ годишнѣ овой нашој препарандији прилагала, пак би се одтуда уз досадашнѣ приходе не само наш приправнички завод слично издржавати могао, него би у њѣму 60 питомаца стан, пранѣ и огрев, а 30 између њи и храну о државном трошку добити могли.

Она друга србска препарандија у Хрватској имала би рачунати на подпуну државну помоћ као и све остале, задржавши у пуном смислу вѣрозаконски и србско народни значај свой.

Ко трећи приправнички течай с добрим успѣхом сврши, нека се може одма употребити за привременог учитеља или за учительског заступника, а за сталне учителѣ нека се постављаю само они, кои после свршених наука испит о учительској способности положи. У §. 105. законског предлога ставља се рок испита на по године после свршене препарандије; по моме миѣнью сгодније би било рок од године дана одредити.

Предлог министарски о устројњу женскихъ препарандија са свимъ одговара духу времена. У свима изображенимъ државама увѣрили су се, да су добро васпитане женскиње за ученѣ и васпитавањѣ дѣвојчица много способније од мушкихъ учитеља. То што е код другихъ добро, биће и по нас веома полезно, па с тога ваља да се подизању училишта за приправнице од свег срца радуемо, и да желимо да се уз нашу Сомборску препарандију, течай за изображавањѣ учитељица о државном трошку по начину у предлогу §. 109. и т. д. опредѣљеномъ што скоріе заведе, како би се у њѣму србске кѣри за велику и свету дужност васпитатељичку у духу миле свое народности достојно изображавати могле. —

Прелазимъ сада на посматрањѣ осме и последнѣ главе законског предлога, која говори о учительима.

Пре свега признавајући брижљиво старанѣ преузвишеногъ г. министра о снабдѣваню учитеља и њиховихъ породица, же-

лио би да се све оне благодети које су у §. 121. до 135. учитељима општинских школа, наменѣне спуним правом и на учитељѣ върозаконских школа препети имаю: ер једнаке дужности около васпитавања и учења младежи захтевају и једнаку награду, једнака права. Само остварењем овог благодетног и спасоносног начела надатисе можемо напредку у просвѣти свију народа и свију разреда људских у отаџбину нашу.

Учитељ ваља пре свега добро плаћати, бољѣ него иако друге званичнике; по томе што они највише доприносе к просвѣти и к правој срећи како појединих лица и задруга, тако и цѣлога народа и доловине.

Кад се у обзир узме досадашњи бѣдно материјално стање наших србских народних учитеља, од којих иѣки са свима доходцима ни стотину фор. годишњи плате немају, а онај у Београду уз нешто мало хране 7 ф. и словом велим седам фор. а вр. годишњи плате prima, онда се радовати морамо, што је у горњим предлогу наймања учитељска плата са 300 фр. а појошњачка са 200 ф. опредѣљена. Но при свем том ваљало би да држава настојава, како би веће општине особито варошке, сваком учитељу свом плату барем од 500 ф. уз то огрѣв и стан давале. Стан учитељски треба да се редовно састоји из две обиталине собе, једне писарнице, кухије, челядске собе, брашнаре (шпайза), коморе за дрва и кошаре за краву; само у случају нужде морао би се учитељ у мањим мѣстима са мањим станом привремено задовољити. За учитељѣ у висшим основним школама ваља по моме мишњу одредити наймању годишњу плату од 600 ф. уз стан и огрѣв.

Ради унапређења материјалног стања народних учитеља нека се закон земаљски донесе, по ком се свакоме учитељу народном после десетогодишњи безукорне службе 50 ф. после двадесетогодишњи 100 фр. и т. д. додатка из државне благајнице давати има. У равной мѣри пак нека се професорима у педагогичким институтима повишница од 100 фр. после сваке десетогодишњи службе придодаје.

У погледу на предлоге у §§. 132—134. о подпомагању учитеља, њихових удовица и сирота, ово има примѣтити:

Сваки учитељ нека има право на уживање мировине у случају немоћи суразиљно годинама службовања. Учители после 30 година службовања имају право на подпуну мировину, која би онолико износила, колико износи редовна плата, што је додично у последњем време prima. Половину мировине нека дужна

буде издавати она община у којој е учитель тај у последнѣ време службо, а другу половину нека подмируе држава из оних улога, које ће морати сваки учитель по суразиѣру своје плате сваке године у државну благајницу у ње подноре уносити. У §. 132. одређени годишњи улог од 2% на учительску плату премален е, и по моме мишљењу неби много било кад би се 8% или ма и 10% од редовне учительске плате узимало на страну исте благајнице, из које би се како немоћним учителяма тако и њиховим удовицама и сиротама издржаванѣ обезбѣдило.

Удовицама и сиротама учительским премалена е у предлогу намѣљена помоћ од 100 фр. а нужно би било на ту сврху одредити најмањѣ по 200 фр. и установити да едну половину даје dotyчна община, а другу половину државна благајница за подноре.

С' благодарношћу сећам се §. 134. често споменутог законског прелога, у коме се обриче, да ће се из државне благајнице на васпитаванѣ учительских сирота сваке године 10,000 фр. издавати. Диста би ваљало, да земаљски представници овај велеважни предлог не само к срцу приме, него да горњи дар удвоје и утроје, а особито да се законом утврди, како би сирочад свију народних учителя без разлике вѣре и народности, учесницама ове милости постала. Нарочито би се пак од стране државе имало на руку ићи како мушкој тако и женској дѣци изслужених и покойних учителя, да се могу о трошку земаљском за учительско звање изображавати.

Са овим завршуем пријѣдбе мое на законски предлог о устројству народних школа у Угарској, од свег срца желећи да важнији од мене србског рода синови о поменутом предлогу мишљења своја путем јавних листова што скорје обнародују, и да се овом слабочком али безпристрастном гласу едног србина и народног учителя, у ово кобно време едино из љубави к правој просвѣти народа србског јавно изреченом, у мѣродавним круговима колко толико послуша подари.

В.

Б О Ж И Е З А П О В Ћ Д И.

(Нѣколико лекција из Катихизиса у III. разреду народне школе.)

V.

П Е Т А З А П О В Ћ Д.

(Продужено)

Како нас учи старозавѣтни мудрац о владанју према родитељима?

Старозавѣтний мудрацъ Исусъ сынъ Сираховъ, овако намъ у сво-
ей книзи препоручуе поштованіе према Родительнимъ;

»Чтвый Отца ѡчиститъ грѣхи: И такъ сокровищствами
прославляаи матеръ свою.“

Кои поштуе Отца од грѣха се чисти; коиштуе матеръ
свою, као да благо тече.

»Чтвый Отца возвеличитъ ѡ чадѣхъ своихъ и въ день молбы
своея оуслышанъ ебдетъ.“

Кои поштуе отца дочекае радость од своихъ дѣце и кадъ
се (Богу) узмоли, услышанъ не бити.

»Прославляаи Отца долгодѣствовати ебдетъ: и послѣшай
Господа ѡпокоитъ Матеръ свою.“

Кои поштуе Отца дуго не поживити, и кои слуша Госпо-
да радость не чинити Матери своей.

»Бояса Господа почититъ Отца, и такъ владикамъ послѣ-
житъ родившимъ его.“

Ко се бои Господа, поштивае отца и служи е своимъ
родительнимъ као господаримъ.

»Дѣломъ и словомъ чти Отца твоего и Матеръ твою, да
наидетъ ти благословеніе ѡ нихъ. Благословеніе ко отцу ѡу-
тверждаетъ дома чадъ, клятба же матерна искоренитъ до
основанія.“

Дѣломъ и рѣчию поштуй Отца своего и Матеръ свою, да те
спасе благословъ од нихъ; еръ благословъ отчии утврђуе домо-
ве дѣчье, а клятба материна искоренуе ихъ до темеля. (Сир. гл.
3. ст. 3 — 9.)

»Чадъ, застѣпи въ старости Отца твоего, и не ѡскорби
его въ животѣ его: Аще и разбѣгомъ ѡскѣблетъ, прощай
имѣи, и не ѡчиисти его всю крѣпостію твою. Милость ко отцу
не забвима ебдетъ и противъ грѣховъ призоидетъ тѣбѣ: въ
день скорби твоея вспоманетъ та: такоже лѣдъ ѡ знои, такъ
растанутъ грѣси твои.“

Дѣте! Пази Отца своего у старости, и не учини му на жао
никадъ у животу нѣговомъ. Ако я разумомъ ослаби, прости му, и
своимъ снагомъ глядай да га необезчисти. Милость отцу учинѣна
не се забываети, а тебѣ не се противу грѣха уписати. Кадъ
будешъ у туги, она не те развеселити, и као што се ледъ на
врућини отопи, тако не се грѣси твои растопити. (Сир. гл. 3.
ст. 12 — 15).

»Всѣмъ сердцемъ твоимъ прославляаи Отца твоего и матернихъ

колѣзний незабди: Помани тако тѣма рождѣнх єси, и что ѣма
воздади ꙗкоже они тѣбѣ;“

Од свег срца поштуй отца своего, и не заборава матери-
них болова. Сеѣхай се да сущає они родили, па чим ѣш им
вратити све што су они теби учинили. (Свр. 7. 29. 30). —

Бли тежак грѣх непоштивати родителѣ? Непоштивати
родителѣ вст врто велики и тежак грѣх, вр су родителѣ нама
живот дали и нас одранили. По томе ко непоштує родителѣ
ков види, тѣй неможе поштовати ни Бога кога невиди.

Кои грѣше против почитаня родителя?

Против почитаня родителя грѣше:

1. сви они кои родителѣ свое презиру, ругаю им се, ого-
вараю их или се нѣи стиде.

2. Кои родительима, невалялим своим владанѣм срамоту
вд и тугу наносе.

3. Кои се противе заповѣстима родительским и неслушаю
нѣихове добре савѣте и опомене, нити се поправляю кад их
родителѣ караю.

4. Кои родителѣ свое безчaste, грде и проklinю, упор-
но им одговараю, и непристойно се према нѣима понашаю, и
сви они кои родительима добра неже ле и за нѣи се Богу немоло.

5. Кои родителѣ у нужди и неволи без помоћи оставляю,
кои их у старости лѣпо недрже, и перане, у болести недво-
ре и нелѣче, кои слабости своих родителя неће да трпильво
сносе, и

6. Найвеѣма грѣше они бездушници и скотске нарави не-
люди, кои родителѣ свое од себе одганяю, потурую и бию.

За оне кои отцу и Матери зле речи говоре или их псуо
прописана в у Староме завѣту смртна каштига.

„Иже засловитѣ отца своего или матерѣ свою, смертію
да ѡумреть“

Ко опсує отца или матерѣ, нека се погуби. (II Мойс.
21. 16,

„Око рѣгающаго отца и досаждающаго старости матери
да исторгнѣтъ є вранове ѡ дѣрїа, и да смѣдѣтъ є птици
орли.“

Око, коє се руга отцу и досађує старости материной,
нека исклюю гавранови из шуме, и нека га изведу млади орлини.
(Притч. 30. 17.)

Исповијест дјеце.

(„Воскресне Чтење“ год. 1866. стр. 1051.)

Исповијест дјеце држи се обично за дјело од мале важности. Или зар с другогачега пуштају многи духовници дјецу на исповјест по двоје по троје наједанпут, и покрај тога често мушку и женску дјецу заједно?! „Дјеца немају гријеха дјеца су невина . . .!“

То је мишеније, на несрећу, врло криво! Та је заблуда врло штетљива! Не припада свагда и безусловно дјетским годинама достојанство невиности. „Ако ко неби допуштао да имаю гријеси природени — подајте му нека исповиједа дјецу, и оног часа ће одбацити ту своју заблуду . . .“, вели један искусни духовник (*). С овог је света црква богомудро установила да се дјеца почињу исповједати већ од оне године (**) од које ли једва започињу учити ју н. пр. писању и читању рачуну и т. д.; и издала је духовницима особите поуке о исповијести дјеце (***).

У дјетским годинама почињу се развијати расположеја душе и наклоности срца —, и онда се често зачињу зле навике и погибијоне страсти. У дијетским срцима већ буде се грјеховне жеље, ниче наклоност к лажи, к лакоумству, к немилосрђу.

Но у тим њежним и тако примљивим годинама врло се опет лако уништава извор гријеха, укроћује бујна сила чувствености управља душа на добро, сију у срце сјемена правде и истине и светости. А све то говори за то, да је исповјест дјеце дјело врло важно и да дјецу ваља исповједати особито пажљиво и марљиво.

Дјецу треба на исповијест дочекивати и на исповијести исповиједати врло њежно и љубавно. Спаситељ није тјерао дјецу од себе, него их је примао грлио, благосиљао, хвалио (Мат. гл. 19. ст. 14.; Марк. гл. 10. стр. 14—16.). При исповиједању дјеце духовнику ваља се чувати и најмањег вида суровости и строгости; јер дјеца, видећи духовника сурова, од страха неће слободно и искрено откривати му својих гријехова, и страшиће се шта више и саме исповијести.

(*) См. писъм. о должн. сваящ. сана. Кн. III. 10.

(**) Од седме.

(***) „Чинъ исповѣданія бѣтрокъвъ.“

На исповијести треба на то пазити, да се дјеца, приступајући к духовнику, моле Богу, да клечећи примају благослова у свештеника, а после исповијести, оградивши се крстним знамењем, да цјелују свето јеванђелије и частни крст, и да се, одлазећи, такођер Богу моле.

Прво је питање које се може предложити дијетету „Јеси ли био (била) кад на исповијести?“ Ако дијете приступа први пут к исповијести, то му је духовник обвезан кротко и разумљиво изјаснити силу исповијести, потребу, и корист. Ако је дијете већ било на исповијести, то га је дужан питати, кад је било, шта је згријешило од онда. — Ако дијете незна, шта је управо гријех, гријех велики, то је необходимо нужно објаснити му језиком дјетским, шта је гријех, како нас гријех окривљује пред Богом и т. д.

Кад дијете набраја своје гријехе, не треба га дирати, не ваља му улазити у ријеч без велике невоље, већ га треба слушати трпљиво и остављати га да сасвим слободно казује шта има.

Ако дијете не зна да каже никаког гријеха, то му треба помоћи питањима. — Но предлажући дјеци питања о гријесима духовник треба да врло и особито пази на то, да ју какогод не наведе на мисли о таквим гријесима, каквих дјеца још не познају.

Најприличнија питања која се дјеци на исповијести стављати могу јесу ово:

Како се крстиш?

Умијеш ли молитисе Богу?

Молиш ли се сваки дан Богу?

— Од Бога је све, што имамо. Ко се немоли Богу, томе Бог не даје ни хљеба, ни здравља, ни памети . . .

Знаш ли: Вѣруј у единого Бога?

— Сваки је хришћанин дужан знати исповједати своју вјеру; и ти си крстен (крштена), и ти си дужан (дужна) знати своју вјеру . . .

Идеш ли у цркву недељом и празником?

Идеш ли с вољом у цркву?

Шта радиш у цркви? молиш ли се Богу? стојиш ли побожно, или се разговараш? смијеш ли се? осврћеш ли се назад? стојиш ли мирно на једноме мјесту? и т. д.

— У цркви је Бог; пред Богом ваља стојати с побожношћу, с поштовањем, са страхом, јер Бог све види!

Поштујеш ли оца, матер?

Слушаш ли их?

Не сжалостљујеш ли их чим? — непокорношћу, упорством неваљалим понашањем . . . ?

Уважаваш ли старију браћу, старије сестре, и свакога који је старији од тебе?

Не свађаш ли се? неговориш ли срамне ријечи?

Учиш ли што?

Марљиво ли се учиш? или лијениш?

Поштујеш ли учитеље?

— Учитеље ваља поштовати!

Бојиш ли се Бога?

Љубиш ли Бога?

— Ако се бојиш Бога и ако љубиш Бога то ти се ваља чувати од свакога гријеха, јер гријех срди Бога и Бог казни оне који неврше заповијести његовијех.

Не кунеш ли се? — па још у малим стварима?

Не вараш ли? — па било макар у шали?

Не лажеш ли?

Нијеси ли узео (узела) ништа туђега? па било то коли-
шно му драго?

Нијеси ли исмијавао (-вала) кога? — особито човјека
стара, саката . . . ?

Кад имаш новаца, нашто их употребљујеш? — на кори-
сно што, или на лакомства? Дијелиш ли милостиње биједнима
сиромасима?

Питајући дјецу, ваља имати на уму не само године, но
и степен развитка способности дјеце, и њихове наклоности
душевне, и т. д.

А дајући дјечи поуку, треба

а). старати се те освећивати ум њихов кратким, осо-
битим, језгровитим изрекама, које би се дубоко и на дуго уре-
зивале дјечи у памет, поучним примјерима светих, нарочито
пак важним изрекама из светог писма, и т. д.:

б). што већма улијевати дјечи мржњу на гријех:

в.) представљати дјечи нежност и пријатност добродјетељи,
употребљујући ријечи и изражаје према дјетским годинама, по-
казивати јој врлину добродјетељи и корист како у овоме тако
и у ономе животу будућем; чешће говорити дјечи о небесној
слави, и напомињати блаженство, које је приправила за невину
дјецу Божија благост и доброта;

г). представљати дјечи добродјетељи које приличе годинама

њиховим, и против којих дјеца највише гријеше: покорност, послушност, правдољубије, узајмно тријење и сагласје, марљивост, скромност или смјерност, како у цркви и у училишту, тако и на дому, кад из постеље устају или кад лијежу, кад су на молитви, и т. д.

Особито треба дјеци у срце уљевати љубав к Исусу Христу, који је благословио дјецу и рекао; „Пустите дјецу нека долазе к мени.“ (Марк. гл. 10, ст. 14.)

Што се тиче скрушења које је неопходно нужно са стране онога лица што се каје на исповијести, к тому треба да приводи свештеник дјецу тек постепено; јер искуство доказује, да никаква жалост у дјеци није дуготрајна. По томе, да би произвео у дјеци скрушења, духовник је обвезан не просто питати дјецу да ли се скрушавају с гријеха, но овако од прилике говорити: Љубиш ли Господа Бога? Он је добри Отац свима нама. Он даје свима нама јело, одијело, срећу, радости . . . Но Он љуби само добру дјецу, која не чине никака зла и љубе добродјетељ; а ко гријеша против воље Божије, тај врло срдн Бога, тога Бог не љуби . . . Зар теби није жао, што си расрдио (-ила) Оца небеснога? — Казати се може дјеци, камо ће отићи добра, а камо неваљала дјеца, и наговјестити, да се ономе треба гријеха чувати, који хоће да наслиједи рај.

Није надати се, да ће дјеца дуго памтити дату јепитимију и да ће кадра бити испуњивати је; зато ваља дјеци давати лаку јепитимију, која к отоме не траје дуго, а настојавати да ју испуне одмах послје исповијести.

превео

Богдан Кузмановић,
парох и канонст. савјетник.

Записник.

србског првог збора учитељског протопопства Темишварског држаног ^у/₂₂ Аугуста 1863. од 10 до пол једног сата пре подне, у обштинској Темишварско-градској дворани.

Председатељ: Пречастни г. прота Темишварски Василије Табиковић
Перовође: Владимир Павловић учитељ Мало-Бечкеречки; Светозар Миладиновић учитељ Сочански.

Присутни од стране свештенства: Г. г. Дионисије Христифоровић парох Ђирски, Ђорђе Петровић Наместник Станчевачки, Арон Стојановић парох Рудњански, Кузма Станић парох Темишварски, Василије

Петровић парох Хрињковачки, Петар Адамковић парох Лукаревачки, Арсеније Предић пододговорни свештеник Неметски, Јефта Поповић Ђаков Темшварски.

Учитељи: Г. Г. Ђорђе Јовановић тамшварски, Исак Амићић ст. мартоњски, Влада Павловић мало-бечкеречки, Милован Кеверешаи петровеселски, Ђира Путић дияшки, Ђорђе Грбановић иванђански, Порфирије Глогоњац рудњански, Любомир Марковић неметски, Светозар Миладиновић сочански, Петар Аугустин кнежки, Јосиф Гомбош кнежки, Сава Савић Ђарски Јован Траилов хрињковачки, Сима Крецулов свр.приправник из Ст. Ђурђа на Бегею.

Местни школски надзорници: Г. Др. Бранко Стефановић Темшварско-градски. Жива Обичан сочански. Ђорђе Бранков, петровеселски.

Гости: Г. Ђорђе Лазаровић и Милан Новаковић сврш. Ђимназијсте и матуристе, и Димитрије Лудовић свршени шестошколац, и кр. угар. Телеграфиста.

Број 1. Г. Председник отвара седницу подужом беседом коју збор с ускликом уважава, и пошто се скуп на позив г. председника Богу помоли, ступи се к даљем раду.

Број 2. На предлог да се не само потребити учитељима, но и школ. старатељима, катихетама и управатељима дневница и безплатни подвоз у случају потребе определи. Збор реши: да се молбеница у том смислу састави, и преч. конзисторији ради подпомагања код кр. угар. минист. просвете поднесе с тим додатком да се свота дневнице јасно определи и односна уредба општинама обзнани.

Бр. 3. Пошто законски предлог минист. просвете, у делу јавне, наставе изреком опредељује; да је учитељ дужан само 60 деце настављати: а ако број ученика 100 превазилази, да се онда друга паралелна школа отворити мора, — рађа се питање: шта се има радити кад број ученика буде већи од 60 а 100 недостигне? Збор реши уцитати се код преч. конзисторије, како се учитељи имају у такој прилици владати.

Број 4. На питање: какве кораке ваља предузимати, кад родитељи своју децу ил' никако ил' ковако у школу шаљу? Буде решено: да се крајем сваког месеца поднесе препис школског пописа подписан учитељем, школским старатељем и катихетом, а премаподписан местним управитељем, окружном надзорнику ради даљег поступања у смислу постојећи наредба.

Број. 5. На питање о недељној и вечерњој школи, збор одлучи: да се засад недељне школе уведу, и да [се услучају неуредног похађања истих, поступа, по закључку под [брови 4

Број 6. На питање где и кад ће се идући састанак држети, решено: да се такви почетком маја доведуће године у Тамшвар окружницом сазове; а за дневни ред јавише се:

1. За предавање молитве господње г. парох Темишварски Кузма Станић.

2. За предавање читања с писањем Светозар Миладиновић.

3. За предавање приповедања из Буквара Љубомир Марковић.

4. За предавање V. члана символа вере Ђира Путић.

5. За предавање 7. чл. вере Милован Кеверешаи.

6. За рачун на памет и писмени Владимир Павловић.

Број 7. За састављање молбеница одређује се одбор под председништвом г. пароха Темишварског Кузме Станића и г. председника Др. Бранка Стефановића и учитеља Ђорђа Јовановића, Владимира Павловића и Светозара Миладиновића, који дотичне саставе, збору после подне у полак четир сата ради коначног решења поднети имају.

Прочитан и одобрен у скупу учитељском 22. Августа по подне у 4 сата држањем.

Василије Табаковић с. р. Протопрезвитер Тамиш. и председ. збора. Владимир Павловић с. р. перовођа. У одсуству Светозара Миладиновића перовође Ђорђе Јовановић с. р. учитељ града Тамишвара.

Школске вести.

ИЗБОР СРБСКИХ УЧИТЕЛЈА. Представништво с. и кр. града Сомбора у седици својој дана 17. Августа о. г. државној изабрало је за учитеља III. разреда главне школе госп. Младена Средовића досадашњег привременог учитеља у истом разреду. За учитеља новооснованих предградских школа изабрани су том приликом Г. Стеван Арсенијевић учитељ Румски и Лазар Станови Милаков помоћник учитеља Сивачког: за учитељицу првог и другог девољчког разреда изабрана је Госпођа Софја Јорговића досадашња заступница учитељског звања у истом разреду и савршена приправница. Г. Средовић свршио је трећи реални разред са отличним успехом а потом препарандио у Сомбору год. 1867 и проглашен је да је способан за учитеља у основној и у нижим редина главне школе с препоруком; г. Арсенијевић свршио је такође трећи реални разред и препарандио и проглашен је да је способан за учитеља у основној и у нижим редина главне школе с препоруком: г. Становић свршио је исте науке а проглашен је као способан за учитељство у основној школи с препоруком; госпођа Јорговићка свршила је дванаестомесечни теџај за приправнице год 1867, и положила испит о способности са најбољим успехом проглашена је за учитељицу у Србским народним школама. — Између просјетеля

кон на ова учитељска места сутицаху, изабрани су у свему најврстнијим, и по томе можемо сомборској общини честитати што е овом приликом ученї своє деце поверила најврстнијим између оних, којој се за оправляњ ове племените и велеважне службе понудише.

НОВА ЖЕНСКА ШКОЛА. У Ади отворићесе скорим женска школа. Плата е учителю одређена од 300 ф. и уживањ по сесие земљ. — Честито представништво Румско заключило е, да се у Октобру ове године отвори нова србска школа за девојчице у Руми, у којој ће се обучавањ и васпитавањ деце изображаной и за учитељско звање спремној Србкињи поверити. — Од срца се радуемо што одабране общине србске све већма увиђаю потребу женских школа.

УПРАЗНЉНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА На подреалци Новосадској учитељско место за ручно цртањ и краснопис е платом од 600 фр. Молбенице се имаю поднети магистрату Новосадском.

У Беочину, плата 210 ф. а. вр. 20 пож. жита, 20 пож. кукуруза 6 хв. дрва, 12 ф. свећа, 1452 квадрат хвата ораће земљ. и станом. Молбенице се имаю на ч. Архидицезиалну консисторию преко Прото-презвитерата Карловачког до 14. Септ поднети.

За ново основану девојчку школу у Иригу тражи се учитељка, која приправнички течай редовно свршила, и ручним пословима вешта. Плата е 300 ф. уз три хвата дрва и слободан стан. Молбенице се имаю управити на одбор женске школе у Иригу.

СТЕЧАЙ

У Земуну упражиљна су у Србским школама ова учитељска места;

1. У Дольной вароши у главной школи четири места свако са годишњом платом од 500 фр: а. в. и станом.

2. У Горњой вароши у основной школи два места свако са годишном платом од 500 ф. а. в.

3. У Дольной вароши едно место учитељке у првом разреду женске школе са платом од 200 фр. а 60 фр. у име стана.

Проситељи и проситељке нека поднесу овоме Магистрату своје молбенице са сведочбама о свршеном двогодишњем педагогичком курсу, о моралном поведениу и досадашњим занимању своје и са крштеним писмом до 8 Септембра о. г.

Земунски Магистрат.

Многобројне дужнике опомињмо да нам се одуже, ер од тога сад зависи далѣ издавањ Школскога Листа.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нв.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискао код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 17. У Сомбору 15. Септембра 1868. Год. X.

Неколико речи о изображаваню моћи гледаня.

Спољашња чула наша есу двери, кроз кое душа сматра сав видљиви свет што е около нас и прима утиске од тога света.

Дете, чим се на свет роди има већ све органе спољашњих чула, т. е. очи, уши, език и небце, нос, прсте, и живце по свом телу. Али су ти органи као свезани, а осећањ е за-мршено, недотупавно и неразговетно, пак и онда, пошто дете већ мало ояча и одрасте гледан е нѣгово јошт неразговетно и више животиньско.

Родитељска е дакле света дужност гледан е дечие упра-вляти и подпомоћи, да оно свестно и разговетно постане. Они треба да маленој деци својој уместо коєкакве шале, псовке и непослице, пред очи изнесе и показую цвеће, воће, лишће, дрва, птице, лептирове, домаће алате, посуђе и опреме, пак нека их деца поединце сматраю, и кад год што запитаю о по-треби, о свойствима и о определению тих ствари, онда валя да им родители то кажу, и да их казиван е својим јошт већма на пажљивост упућую и радозналост у њима побуђую.

Овакова вештбзња најбол е могу у кући, врту, у дво-ришту и у полю предузимати, а прилике се томе доволно свагде и у свако време налази. Начин коим се то ради, ест показуюћи и разговорни. Од прилике овакав:

„Погледај, Милане, шта е то на земљи код твоих ногу? Гле! ала е то леп камичак! Подигни га, да га мало изближе посматрамо! Како изгледа, или каквог е облика? Е ли тврд или е мекан? Е ли тежак, влажан? Какве е бов? Шта ми-слиш, како е тај камен постао? Шта би ти све могао с тим каменом радити? Валя ли да се деца камен е туку, или да

се вурају на цркву и на куће? Зашто то не ваља? Дед по-
дигни и онај други камен, што тамо на земљи лежи! Који је
већи од тих два камена? А који је тежи? У чему се разликује
камен од грудве? А у чему се разликује од листа, од бубице
и т. д. Овакове и овим подобне забаве проузрокују деци нај-
већу радост а средством њих развија се постепено и на нај-
бољи начин моћ гледанја, те се тако полаже поуздани и не-
обориви темељи ка изображавању свију осталих умих снага.

Сасвим је наравно, да децу понајпре упознавати ваља са
оним стварица, што се у околини њиховој налазе и које често
виђају. Дечја је највећа радост кад им се у руке даде креда,
писалка или оловка, јер одма шарају слике оних предмета који
су им особито у очи пали, и ма да су слике те како неса-
вршене ипак неваља деци ову радост закраћивати, јер се у њој
показује права радња њиховог живог духа.

Осведочено је, да деца не воле многе и различите пред-
мете на едарад сматрати, јер их множина та и разлика јако збу-
њује. Подајмо, на пример, детету различне и многе играчке,
оно ће их све на страну оставити а само ону, коју најволије,
узети и с њом се забављати. Исто тако немари дете за ве-
лике и великолепне ствари. Шарени лентир, округли углађени
качињак и жуборећи поточић више дражести за њега имају, него
великолепна палата, чаробни предео и велика река. Напоследку
дете има најрадше живе предмете и све ствари што се мичу.
Оно већма воли животињу него растинију, а с растинијом се ра-
дше забавља него с каменом, рудама и земљом. На све ово
треба да родитељи и васпитатељи пазе, и да по томе оне
предмете деци сматрати дају, који се деци највећма допадају,
и с којима се најрадше баве.

Но под именом гледанја разумевамо ми радњу свију на-
ших спољашњих чула, и по томе кад се о изображавању моћи
гледанја говори, онда се по себи већ разумева, да и вежбање
слуша, пипања и осталих наших спољашњих чула успоред
ићи мора са вежбањем вида.

Слух се деци починије изображавати тим, кад дете rozpo-
знаје глас отца и мајке и остале родбине, кад се прене чув-
ши, да га по имену зову и кад различите човечје и животињ-
ске гласове, свирку, јупу и звона распознаје. Певанје лепих
ария и умишних гласа свирке силно доприноси к изображавању
моћи ове. С тога би ваљало да матере и дадиље деци што

чешће умилим гласом певају ил свирају, па ће се песни и свирки радовати и неосетно ће се развијати слух њихов.

Чуло пипања или осезања ваља такође зарана неговати, особито због тога, што је то чуло по целом телу распростра, и врло у свези стои са унутрашњом т. е. душевном моћи чувствованя. Зато је веома полезно, да се деца у дому родитељском из мале малоће на ред и чистоту навикавају, да се од мекуштва и разнежености што већма чувају, да се постепено привикавају на промену ладноће и топлоте и на уздржаванѣ од јука и плача кад се ударе ил убоду ил иначе кад их што боли. При затвореним очима а средством пипања ваља им дати да распознају орах од јабуке, шљиву од крушке, кайсию од брескве, трешњин лист од вишњиног, сребри новац од бакарног и т. д.

Премда је чуло кушања (вкуса) по себи ниже и са умилим животом нашим посла нема, инак је добро, да се и оно по мало негује и за службу чувствованя красоте приправља. Ваља само брижљиво чувати децу од слаткиша, примизгивања и облапорности; у награду за послушност, прилежност, учтивост или ма какво друго добро дело, несмеју се никада давати ела; притом навикавати треба децу на разликовањѣ што је сладко, кисело, горко, оного и люто, и што је најважније научити их ваља, да се ни од едног ела не гаде него да могу свако ело всти, што им се изнесе.

Мирис такође се више односи на нашу телесну чулну природу али нас је и он кадар расположити на питомиа душевна осећања. С тога је ваљда уобичајно од старине да се у храму божием, а код нас и при домаћој молитви употребљава пријатни мирис тајана и измирне, и чисто се побожни осећамо и расположењии много већма за блага упечатљива бивамо, кад нас дим из кадонице окружава и живце у ноздрвама нашим додирује. Нека се дакле дечица зарана привикну цвеће по мирису распознавати, нека се клоне дима, шкодљивих испаравања, сирада и јаке ватре, ал нека се мало по мало науче и саме сирадове за мало отрпнати а да им то не шкоди.

Сав овај посао са вештбанѣм спољашњих чула и изображаванѣм моћи гледаня имао би се радити у дому родитељском и у малодечијем хранилишту, постепено али сваки даан са децом од 2. и 3. ал особито од 4. 5. и 6. године и кад деца у школу дођу ваљало би да су се већ дотле много, врло много а притом уредно у гледаню и посматрању вежбава. Учи-

тељи могли би у даним приликама родитељима казивати, да е взома добро, кад се деца зарана на уредно сматранѣ навикну, и кад им се спољашня чула на тај начин сходно развию. Али будући да у нас Србаля врло мало родитеља има, кои у овом погледу дужности својой задоста чине и чинити доспеваю: то е на сваки начин учителѣва дужност пре свега дечю моћ гледаня у школи развити. Тога е ради смишлѣна и за први основни разред прописана наука гледаня, а притом и цело обучаваѣ у народной школи наочигледно има бити, и на сматраню се има оснивати, ако желимо, да од праве користи по децу буде и да се ту валян и сталан темель положи оним користним знанњима коя ће деца по времену у животу свом потребовати, и лако себи присвоити моћи, кад су им у дитинству очя отворене.

Слободно се рећи може, да су по умно васпитанѣ дечѣ само оне мале школе добре, у којима се деца најпре и најпре гледати и сматрати уче, и у којима се сво ученѣ на сматраню наочигледном оснива.

Б о ж и е З а п о в ѣ д и.

(Нѣколико лекція из Катихизиса у III. разреду народне школе.)

V.

П Е Т А З А П О В Ё Д.

(Продуженѣ и свршетак)

Какву е казн Бог одредно, за оне кои бию Отца и Матер? За оне поганике и бездушнике кои се усуде руку дѣти на свое родителѣ одредно е Бог у старом завѣту смртну казн:

„Иже кѣтъ отца или матерѣ смертю да бумрѣтъ.“

Ко удари Отца или Матер нека се погуби. (II. Мойс. 21, 15).

Шта ће снаћи ону дѣцу коя родителѣ свое вређаю, и злоставе. Ону невалялу дѣцу, коя свое родителѣ вређаю и злоставе снаћи ће за овог живота проклетство од родителя и од самог Бога, а од люди зазор и срамота, и они ће, ако узживе, по свой прилици од свое дѣце горе проћи него што су од нѣх прошли нѣхови родителѣ; у другом пак животу очекуе их осуђенѣ и мука вѣчна.

„Проклятѣ кѣзѣтай отца своего и матерѣ свою, и рѣкѣтъ вси людѣ: бѣди.“

Проклет био кои ружио отца свог и матер свою; и нека сав народ рекне: Амин, тако е. — V. Мойс. 27, 16. —

„Коль хѣлѣх оставлѣи отца и проклѣх Господѣмъ раздражаѣи Матѣрь свою.“

О како е велика хуля онай кои оставля, напусти Отца, и проклѣт е од Бога кои вреѣа матер свою. (Сирах 3. 16.)

„Бѣзчистѣѣи Отца и ѡрѣѣѣѣи матеръ свою, срамѣхъ принѣмѣхъ и поношенїе. Оумѣхъ ѡставлѣи храниѣи наказанїе отче, побѣдѣхъ словесѣмъ своимъ.“

Ко отца свога срамоти и отѣскуе матер свою, тай ѣе бити срамотан и погрдан. Син кои занемари храниѣи заѣт отчин, поучиѣ се речма неваляим. (Сол. 17. 26 и 29).

„Злословѣѣхъ отца и матеръ бѣгасѣхъ свѣтилникѣхъ. Зѣнѣицы же очѣхъ его бѣзрѣхъ тмѣ.“

Ко ружне речи отцу и матери говори, томе ѣе се угасити свѣѣа а зенице очию нѣгових угледаѣе таму (Притч. 20. 20.)

Страшни примѣри неваляѣе дѣце из св. писма есу ови:

Канѣн, кои е братоубиством родительнѣма найвеѣу тугу и жалост проузроковао.

Хам, кои се ругао отцу, па га е отац проклео.

Браѣа Јосѣфова, кои су злим своимъ дѣлѣма Отцу своемъ, велику бригу наносѣла.

Неваляѣи синови првосвештеника Илїа: Оѣни и Финес, кои пису опомене отчеве слушѣли, па су у рату погинули, а Отац, што им е кроз прсте гледао преступке и нѣе их строго казнио, дочекао е велику жалост, и сломио врат.

Найцрѣни пример неблагодарнога сина показуе нам Авесалом, син цара Давида кои е народ од отца одвраѣао, против оца рат водио, и о глави му ишао, тако да е добри цар Давид морао од свог сина брже болѣ гологлав и босоног из престолѣнице свое бѣжати горко плачуѣи. — Ах, тешко сваком оном сину и кѣери, на кое отац и майка заплаче! — Па знате л' како е прошао Авесалом? Он е бѣжеѣи од потере войничке чудном судбином Божиом заплео се косом меѣу гранѣ, а войвода, што га е вио, пробо му е неблагодарно срце са три стрѣле, и тѣло му е бачено било у яму, над коїом е велика гомѣла каменѣа навучена, да се потонѣи параштай гнуша на грдну неблагодарност синовлѣву.

Б. О Поштованю старіих.

Ко се све у петой Божіой заповѣди под именом Отца и майке разумѣ? „У петой божіой заповѣди под именом Отца и майке разумѣваю се осми родителя іош и сви они кои нам у различитим одношанма заступаю мѣсто родителя.

Ко заступа за нас мѣсто родителя? За нас место родителя заступаю:

1. Владалац и отачаство,
2. Пастири и учители духовни.
3. Старіи сродници, кумови и добротвери.
4. Учители и све старешине, и
5. Сви они кои су од нас годинама старіи.

Зашто зовемо владцоца отцем?

Ми владцоца зато називамо отцем, ербо он оне дужности извршуе у цѣлой држави, коє дужности чини отац у породици. Добар владалац стара се да сви поданици нѣгови среѣнии буду, да се сваки мора владати по законима граѣанским, да е свакоме живот, иманѣ, тециво, и поштеѣ обезбеѣено, да се свакоме право суди, да у земљи међу людма влада мир слобода и братимство, да се младеж васпитава и обучава у свему што е добро и користоно; напоследку владалац се и о том брине како ће одбити свако неприятельско нападанѣ на Отачаство наше.

Шта е то отачаство? Отачаство е она држава или земля у коіой ми под заштитом нѣних граѣанских закона и под управом државне власти као граѣани живимо.

Како треба да се владамо према владцоцу и отачаству? Ми треба да владцоца и отачаство любимо и поштуемо исто онако као свога отца и майку; да смо им у свему вѣрни и послушни, да се законима земальским свесредно покораво; да-нак без роптання да даємо, и да готови будемо у случаю нужде иманѣ свое и сам живот свой заради обштега блага и среѣе отачаства нашег жртовати.

Како нас учи св. Писмо о поштованю владцоца и правительствених власти? Свето Писмо овако нам препоручуе поштованѣ владцоца и правительствених власти:

„Воздадите Кесарева Кесареви и Божіа Богови.

Подайте царево цару, и Божіа Богу. Мат. 22. 21.

Бога коитка, цара чтите.

Бога се бойте, а цара поштуйте. I. Петр. 2, 97.

„Влака дѣла властемъ предржащимъ да повинѣтса. Нѣсть ко власти, аще не ѿ Бога; свѣдѣн же власти ѿ Бога оучинены сѣтъ. Тѣмъже противладиса власти, Божію повелѣнію противладѣтса.“

Свака душа да се покорава властима кое владаю; ер нема власти да ние од Бога, а што су власти, од Бога су наређене. С тога кои се противи власти, противи се наредби Божіој. Рим. 13. 1—2.

Бойса Бога, сине, и цара, и ни единомъ же ихъ противиса.“

Сине! бой се Бога и цара, и непротиви се ни едном од нѣх. Притч. 24. 21.

Кои грѣше против дужности према владоцу и отачеству? Против дужности према владоцу и отачеству грѣше сви они кои хуле и псую, мрзе и презиру владоца, кои се противе наредбама и буне народ, а највећма грѣше издајници и заврѣнници противу законитого владоца и отачества свога.

Треба ли да се државним властима у свему покоравамо? Да, ми треба да се државним властима покоравамо у свему, што ние Божиим закону противно. Ако пак кои властник заповѣда да чинимо оно што нам Бог чинити забранюе, онда нам се треба већма покоравати Богу него людина. У томе нека нам за узор служе свети апостоли пред високиим судом юдейским (Дѣян. 5. 29.); прекрасни Іосиф у дому Пентефринном; три владѣћа у Вавилону, и седам браћа Макавейских са својом майком Соломонном и учителѣм Елеазаром. Далѣ сви свети мученици и исповѣдници Христови, а особито св. Георгие и Димитрие, и светителѣ Христови Іоан Златоуст и Василие Велики. (Види житія нѣхова.)

Како треба да се владамо према духовним пастирима и учительима? Ми треба да духовне пастире и учителѣ поштуемо, слушамо и любимо исто онако као и своє родителѣ, да се за нѣх Богу молимо, да се нѣховим наредбама покоравамо и кад одрастемо, да се за издржаванѣ нѣхово старамо. О том овако нас светуе св. Апостол Павле:

„Повинѣтса наставникѣмъ вашимъ и покарайтса; тѣи ко едѣтъ ѿ дѣлахъ вашихъ, јако слово воздати хотаще: да съ радостію сѣ творѣтъ а не воздыхающе: нѣсть ко полезно вамъ сѣ.“

Слушайте учителѣ ваше и покоравайте им се, ер се они стараю за душе ваше, као кои ће дати одговор; да то чине с радошћу а не уздишући; ер то вам ние од користи. Евр. 13. 17.

Чине ћемо доказати, да нам валя добротворе поштовати? Да нам валя добротворе свог поштовати, о томе нас увѣрава примѣр самога Христа Спасителя, коѣ е послушан био Јосифу хранителю свом. (Лук. 2, 51.).

Кое су још старешине, што смо их дужни почитовати? — Старешине, које смо дужни почитовати јесу: 1. Сви они који се старају около нашег васпитавања и који нас наукама, вештинама или занату и трговини уче, као што су: учитељи, у школама, школски управитељи, старатељи, занатлије и трговци код којих смо на науци. 2. Грађанске старешине и судије, који се старају за нашу безбедност, и који нас по грађанском закону бране од неваљалих људи и од неправде, и 3. Старешине војничке што су над войском од цара постављене. — Да смо обвезани сваковрстне старешине свог почитовати, о томе нас овако опомиње св. Писмо:

„Воздадите всѣмъ должна: еѣмѣ оуко оуроки, оуроки: а еѣмѣ данъ, данъ: а еѣмѣ страхъ, страхъ; и еѣмѣ чистъ, чистъ.“

Подайте свакоме што сте дужни: коме дакле порезу, порезу; а коме данак, данак; а коме страх, страх, и коме част, част.“ (Рим. 13. 7.)

Како треба да се владају слуге према господарима? Слуге треба да свог господаре у мѣсто родитеља поштују, да их слушају, да их љубе, да су им вѣрни, и да заповѣсти њихове вршећи њима угађају. О том овако учи св. Писмо:

Рази послѣдѣдите по всѣмъ плотскихъ господѣи вашихъ, не предъ очима точѣи работајуће аки челоѣкобгодѣицы, но въ простотѣ срдца, коѣиша Бога. И всако, еѣе аѣе что творите, а дѣши дѣлайте јакѣже Господѣ, а не челоѣкомъ.“

Слуге! слушајте у свему свог тѣлесне господаре, не само пред очима радећи као да људма угађате, него у простоти срдца бѣћи се Бога, и све штогод чинити, од срдца чините као Господу а не као људма. Колос. 3, 22 и 23.

Покажи ми, гдѣ се у св. Писму препоручује поштовање старѣих? — Апостол Пѣвао пише к Тимотею: „Старцы не оукорай но оумолай јакѣже отца: юноши, јакѣже ератѣи: старѣицы, јакѣже матери.“

Старца не карай, него му говори лепо, као отцу, младѣица као браћи, старицама као матерѣма. I Тим. 5, 1.

А у старом завѣту закон овако прописује почитање старѣих:

Предъ лицемъ сѣдагѣ востани и почти лице старчо, и да оуслѣиша Господа Бога твогѣ.

Пред сѣдом главом устани и поштуй особу старчеву, и бой се Господа Бога твоего.

Како се имамо владати, ако би когод стариі захтѣвао од нас да учинимо што противно вѣри или закону Божию? Ако би кои стариі захтѣвао да учинимо штогод што е вѣри или закону Божию противно, то онда не смеемо нѣино захтѣванѣ испунити; ер преча е и светия заповѣст Божия од людске. (Дѣян. 4, 19.).

В. О дужностима родітеля према дѣци и поглавара према подчинѣнима.

Имаю ли и родители какве дужности према дѣци своіой? Родители имаю велике и свете дужности према своіой дѣци. Они су дужни:

1. Дѣцу свою од рођеня па док неодрасту издржавати, ранити, одѣвати и за здравлѣ нѣихово старати се;

2. Давати дѣци своіой добро христіанско васпитанѣ, одрављивати их у поштеном и у честитости и упућивати их како ће у овом животу честити, а у оном другом вѣчном животу блажени постати.

3. Шилјати дѣцу свою у школу, и старати се да они науче какву користну радњу, од кое ће по времену себе и свое издржавати.

4. Своим добрим примѣром дужни су родители дѣци у свакој изврстности предначити.

Свето писмо овако препоручуе ту дужност родителѣма:

„Отцы нераздражайте чадъ своихъ, но воспитывайте ихъ въ наказаніи и бученіи Господни.“

Отцеви нераздражайте свое дѣце, него их воспитывайте у запу и у науци Господіной. (Ефес. 6, 4.)

Како пропуштаю родители свое дужности према дѣци? Родители пропуштаю свое дужности, ако дѣцу из ране младости не навикаваю на молитву, на вѣрованѣ у Бога и на вршенѣ Божіих заповѣди; ако их неодвраћаю од зла а неупућую на добро; ако их нечуваю од повреде, и за здравлѣ се нѣихово не стараю; ако их мазе, ако их не светую и некараю кад што погрѣше, и ако сурово с нѣима поступаю; ако их на зло уче или им рѣаве примѣре даю; ако их у школу и у цркву нешаю; ако их ненауче поштеном начину живота и издржаваня, и ако иманѣ свое лакоумно разсипаю у мѣсто да нѣиме подпомажу васпитанѣ и усређенѣ свое дѣце.

„Сви родители кои дѣцу свою запусте и кваре яко грѣше, и нима се приписую зла дѣла дѣце нѣхове, за која ѣе они Богу одговарати. За примѣр нека послужи Илия првосвештеникъ у старом завѣту, кои е због занемареня свое дѣце дочекао найвећу жалост, па и сам казни био. — Свето писмо вели, да е сваки онай кои се за свое найближнѣ, дакле пре свега за свою дѣцу нестара, гори и од самога невѣрника:

„Ище же кто ѿ своихъ, паче же ѿ присныхъ не печется, вѣры ѿвергася есть, и невѣрнаго горшій есть.“

Ако се ко за свое а особито за найближе не стара, тай се одрекао вѣре и гори е од невѣрника. (I. Тимот. 5. 8.).

Какве дужности имаю поглавари и старешине према подчинѣнима? Поглавари и старешине постављени су да служе на общте добро своих поданика и подложника; они треба да мудро и поштено управляют, да суде по правди и закону а не по миту и пристрастию, и да добар примѣр у свему своим младѣма и подчинѣнима даю.

„Божій ко слуга есть (князь) такъ ко слуге.“
 Ёр е — поглавар старешина, — Божій слуга теби на добро. Рим. 13. 4. —

Како говори св. Писмо о дужностима духовнихъ пастира према духовномъ стаду? Свето писмо духовнимъ пастирима ову заповѣстъ дае:

„Пасите сже въ васъ стадо Божіе, поскѣщающе не нѣжду, но волю и по Божѣ: ниже неправедными прикѣтки, но божественно: ни пакъ шкѣдающе причѣ, но образи кѣбайте стадо.“

Пасите стадо Божие, кое е међ вама, и надгледайте га не силом, него драговољно, и по Богу; нити за неправедне добитке него из добра срдца; нити као да владате над народом, него бивайте угледи стаду. I. Петр. 5. 2. 3.

Какве дужности имаю господари и госпође према слугама и службеницама?

Господари и госпође имаю према слугама и службеницама ове дужности:

1. Они су дужни поступати према слугама и службеницама човѣчно, давати им довольну и здраву храну, и заслужену и уговорену плату, а кад се разболу свесрдно их доврѣти и за исцеленѣ нѣхове старати се.

2. Старати се да се слуге и службенице поштено владаю, одвраћати их од зла и упућивати на добро.

3. Давати им добар примѣр у поштеню, у вршеню хри-

стијанских дужности, у вредноћи и штедљивости, и учити их радиши.

4. Допуштати слугама и службеницама да у дане недељне и празничне иду у храм Божиј на молитву и на наук хришћански; у те дане ослобађати их од тешких послова и давати им савете и поуке хришћанске и учити их божјим заповестима, вѣрованју и најнужднѣим молитвама, особито пак настоявати да они у вѣрме великог поста иду на исповѣд и к светоме причешћу.

5. Вѣрне слуге неодпуштати и упућивати их да заслужени новац заштеде, па им на руцѣ бити, да могу самостални люди и свои господари по времену постати.

О владанју према служитељима овако нас учи св. Писмо: „Господи! правду и оуравнѣнїе ракомъ своимъ подавати, вѣдающе како и вы имате Господа на небесѣхъ.

Господари! правду и правицу чините слугама своимъ, знающе да и вы имате Господара на небесима. Колос. 4, 1. —

Каква є уобште врлина, коју изискує од нас пета Божија заповѣд? Врлина, коју пета Божија заповѣд од нас изискує, єсть: послушност.

Катихетичка вјештбања

србскије ученика на малој гимназији
у (горњем) Карловцу 1868. године.

Надам се да ће бити поштованим читаоцима „Школскога Листа“ по вољи ако продужим ову задаћу моју, коју сам започео у „Пријателю србске младежи“. По рећићу прије коју у обће о овоме заводу:

Нас је Србаља било у овој години овђе у школи свију скупа 17, дакле $\frac{1}{4}$ од цијеле школе. Добивени успех показује „Програм“ како је из штампе изишао. — Сви су ученици понајвише из најближе околице и из Карловца. Имали смо редовну катихизацију у седмици по два пута, и по недељама и празницима поучавање из св. Писма (exhorte). Та поучења сваки пут ми смо израдили писмено, и на следећи дан код катихизације читање су свакога задаће и исправљене. Нешто је нама много сметало у томе поучавању: добивена је нѣме од власти стега за нас, те смо само на неке празнике могли поу-

чења ова слушати, иначе смо морали ићи у школу на редовни предмет. — Пред годину двије ли дана ми смо били слободни од те стеге. Кажем да је то нама сметало у самоме поучавању: па је богме шкодило и у осталом напредку школском. А зашто то? видите клонуше нам срца што нам се учини, да је то притисак на нама а због вјере наше православне, а никако нијесмо били увјерени, да ми пређе слободни у цркви нашој занемарисмо школске науке тиме, што за пол дана у празднике наше имадосмо ова полезна поучавања и проводисмо то време спремни посље у цркви на молитви. Тако окријеplени вјером и хришћанским чувством све постигавасмо, те нам то може посвједочити наша школа, да смо у то слободно време први били. После тога никако небијаде!

А сад допустите ми да вам наређам неколико од нашије вјештбања, како смо их израђивали србском беседом и писменом. Ево тога:

Послови Ђуре Бањанина из 4. разреда.

I. Еванђелије од св. Луке зачало 89.

Прича о митару и фарисеју има за предмет молитву. Христос каже да Бог само из чиста срца молитву прима. Фарисеова молитва бијаше горделива, дакле неваљана: Митарева бијаше од те ипак боља, јер се овај смирава.

Фарисеј представља овђе једну секту жидовску и то старовјерску њиову. Ево видимо по што су они долазили у цркву: стаде он пред олтар те набраја, није шала, своја добра дјела, и пости, и даје десето. Али се то све неприма, јер он презире свога брата, сви су му људи неваљали, а он је сам права језгра народа. — У каквој је поквареној и опакој школи, вије ни чудо што је такав. —

Има богме и Србаља таковије. На жалост, и у нас долазе неки у цркву своју, само како би брату своје пришили крпицу, оговорили га, и над њим себе узвисили. Господство и богатство закренуло им је мозгом, и уз покварена туђина и они се изопачише. — Госпе и „фрајле“ неће ни да дођу у цркву, ако није нова хаљина из Беча донешена за празник. — Па ти, Брате, прецењују сваки свој корак до цркве као да су се с Богом погдили, да им за сваки корак тај мора опростити све грјехе. — Баш су то права „суботствовања“ жидовска! Мане су те понајвише код „пурђера и школаније“ људи, који сију отров у своје народу. Народ наш по селима добар је, али се и он

квари од злије примјера. — Оће притворни људи дотерати народ да он збиља постане неваљао, јер га тако називају они кои баш сами живу од тога народа, а шта му вреди? . . .

Некада, у сретна времена, Србљи су једва чекали да им дође научен Србин-брат, као што бијаше Доситије и још неки, те би такове своје мужеве са разширеним рукама и са литијом дочекивали и примали. Тоба више по мало је. Узрок је сасвим прост. Изварани и измучени народ неповјерава се брзо. А што се најкраће ту рећи може јест то, да је у народу одушевљење утучено са свим отровом који извире из познате пословице: „Наш народ неваља.“ —

У молитви се човек са Богом разговара. То нам је достојанство Спаситељ повратио. Толико треба да себе познајемо, па да не судимо никога: већ да сами себе исправљамо и са добрим делима да засвједочавамо своје чисто срце. Пост је умереност свака. Није наш обичај на молитви тући се у прса, већ скрштене руке држати, пристојно стајати и скровито гледати у свете иконе и олтар. Данак држави ваља да дајемо, па и своју цркву, школу и Србску књигу да подпомажемо!

(Продужиће се)

Д о п и с.

Како е мило чути свакоме Србину, а особито нама учитељима у Срему и у Славонији, где по свуда браћа наша већ у велико аборовање своје држе, у којима се братински и пријатељски саветују и уче, како би нам мили род Србски до онога знања и изображења дошао, до кога су други сретнији и изображенији народи већ у велико достигли. Али код нас на жалост — морам казати — није тако. Код нас не само да дрема, него још у дубоком санку почива та мисао — мисао бољим напредку школе и народа. Па ко е томе узрок? заиста не учитељи него власти школске, а то прост народ нити разумје, нити му виша власт (политична) даде разумети; него вели: Учители наши неваљају, па не дамо деце наше у школу. — Али кад погледимо на особе које то учитељско звање отправљају, казаћемо и сами, да право имају, јер нас има свакојаки, као казаници, Ђурчија и други, којима е омирнуо занат и њихова при истом трговина, но одважише се последњу трговину учинити, која им и испале за руком, те тако посташе народни учители. (Ово зато велим, што е едан занатлија у едној међу најбољим штацијама учитељским, па велику жалост, — на заузеће едног Г. свешт. против другог Госп. свештеника, као старијег и местне школе управитеља, за учитеља намештен.)

Кад дакле наши предпостављени и овакове люде са народним учитељима сравнити желе, онда и сам увиђам, да није можно сборове

учитељске у напред поменутих крајевима одпочети, што прво натко нам не иде на руку, а друго майстор кад би и дошао на сбор учитељски, о чему зна говорити? — о игли која болѣ шиве, или кон уме болѣ казан калаисати. А — пак о пауци, напредку и просвети народној он ни поњатија нема. Не сумњам ни мало, да неће читаоцима смешно бити, кад кажемо, да се заслужи после многогодишњег учитељствованја стари учитељи, па и сами млађи кои су не давно у Сомборском учитељишту, после двогодишњег приправљанја јавно учитељски испит положили, на слабије, а майстори на прве штације за учитељ постављено. — Питам: чезну ли ови за просветом? — Заиста велика срамота по цело Србство, кад се у данашњем времену майстори за учитељ постављено, које званје ни сами богослови, ако се у заводу учитељском не приправе, достојно отправљати нису у ставно.

Из среза Вуковарског

„Народни учитељ.“

Школске вести.

ПРВА СКУПШТИНА СРБСКИХ БАНАТСКИХ УЧИТЕЉА, држана 6 30. и 31. Августа у В. Кикинди, на њој е било до 47 учитеља и толико гостию. Саветовало се о поправљанју читанака, о заклади за мировину, и о том како би се могла до године у ово доба држати обща скупштина свију србских учитеља. Овом приликом позвани и умолѣни родољуби: г. Стева Поповић из Будима и г. Глиша Гершић из Н. Сада држали су јавна предавања, и то први „о просвета“ а други „о слободи и просвети.“

Надамо се да ћемо у идућем броју обширан извештај о овој скупштини учитељској донети моћи.

СРБСКЕ ШКОЛЕ, И ОСКУДИЦА НА УЧИТЕЉИМА. Честити Србљи! у Ст. Врбасу отворили су нову девојачку школу, а у Срб. Крстуру распространили су школу своју са другим разредом; у Осѣку намѣравају завести главну школу, у Вуковару повишена е плата учитеља старијега разреда, у Сомбору основане су и у Октобру отвориће се две нове предградске школе; — едном речју на све стране опакасе код община тежња за болшим напредком школским; само на жалост брой изучених приправника ни издалека незадовољава потребу, ер ове године само 17 приправника изишло е из друге године, а већ до сада има близо 50 упраздњених учитељских места. С тога упућујемо ваљне синове србске, да са свију страна у препарацију долазе, где се могу за србске учитеље изобразити, и за кратко време до ухлебљенја доћи, а што е најважније роду свом најболѣ послужити.

„ШКОЛА. ЛИСТ ЗА УЧИТЕЉЕ, РОДИТЕЉЕ И ДЕЦУ.“ Под овим насловом покренуо е господин М. Ђ. Милићевић у Београду нови србски педагогични часопис, кои ће трипут на месец на целом табаку излазити. Први брой „Школе“ изишао е 1. Септембра. Он нам донесе ове чланке: Уводни чланак, кога е мото: „Знање је светлост, знање је моћ — учимо, браћо, и дан и ноћ.“ — Школе у Србији (започето). — Почетак године. — Родитељи и деца (почетак.). — Цена е „Школи“ у Аустрији за ово четири месеца 1 ф. 80 нов.; иначе пак на годину 5 ф. 40 н. а на пола године 2 ф. 70 н. — Лист овај по првом броју

судећи обећава да ће ваљан бити по садржају свом, а спољашност му веома угледна и на заглављу дичи га лепа слика, на којој се преко пута цркве види школа, из које чопор дечице изилази а учитељ их са школскога прага очима прати. Уз школу е насликано едно а уз цркву друго горостасно дрво, којих гране дотична зграда надмашују а одозго свезује их реч „Школа.“ Ова слика као и садржај уводиога чланка, буде у нама слутњу, да ће се одсада у Србији народна школа већма придржавати цркве, и да ће нејаку србцад покрај родољубља и у духу правог християнства својски васпитавати. Само тако и на том осветштаном темелју радећи држимо да ће постати за нас Србљѣ „знањѣ, светлост и права моћ!“

УПРАЗНИНА УЧИТЕЛСКА МЕСТА у Варадинској регименти:

1. у Добановци, у сатниѣ Сурчинској, с платом 160 фр. а. вр., 500 ова жита, 500 ова кукуруза у клиповима, 6 фр. на писарину, 6 хвати дрва и слободним станом.

2. У Шимуновци у сатниѣ Шимуновачкој, плата е 240 фр. а. в. уз то 6 хв. дрва и стан.

3. У Голубинци, у компаниѣ Голубиначкој, плата е 250 фр. а. в. у готову новцу, 6 фр. писарине, 6 хвати дрва, и стан.

4. У Бешки, у сатниѣ истога имена, с платом 200 фр. а. вр, 6 хв. дрва и с слободним станом.

5. У Сасама (Нови Карловци) у Бешчанској сатниѣ, плата е 315 фр. а. вр. у готову новцу, 6 хвати дрва и слободан стан.

6. У Новом Сланкамену, у Бешчанској компаниѣ, плата е 300 фр. а. вр. 6 хв. дрва и стан.

7. У Адашевци, комп. Адашевачкој, пл. 252 ф. 6 хв. дрва и стан. Молбенице на ова места с доказима имаю се дотичним компанијама до последњег Септембра по новом поднети.

Далѣ упразниѣ су још и ова учитељска места:

У Ср. Карловци, место србске девојачке учитељке с платом 447 фр. 30 нов. и место едне подучитељке србске с платом 289 ф. 80 н. а. в. Молбенице се имаю управити на магистрат вароши Карловачке.

У Србском Крестуру у Банату отвара се новоустановљено учитељско место другога разреда с платом од 400 фр. и слободан стан. Од проситеља се иште уз остале способности знањѣ србског, мађарског и иѣмачког езика, вештина у облагорођавану воћака, и добар глас. Молбенице се имаю до 19. Септ. поднети поглаварству мѣстном у Срб. Крестур.

У Броду у Славонији, тражи се учитељ србски, плата е 200 фр. а. вр. и слободан стан. Молбенице се поднети имаю дотичној срб. црквеној общини.

У Ст. Врбасу, за новоосновану женску школу тражи се учитељ с платом 120 фр. а. вр. 24 пож. наполице, 3 хв. дрва, 3 хв. сламе, с слободним станом и са изгледом, да ће 10 лаваца земљѣ уживати.

Молбенице се до 22. Септ. имаю поднети ч. консисторији Бачкој.

У Митровачком протопресвитерату упразниѣ су учитељска места: у Буђановци, Петровци, Шуљму, Лежмиру и Брестачу. Стечай до 15. Септ. Молбенице на ч. архиѣпц. консисторију управљѣне имаю се уреду протопресвитерата Митровачког доставити.

Протопресвитерат Вуковарски под 23. Августа отворио е био стечай до 8. Септ. на ова места: Вуковар за II. класу с пл. 400 фр. уз стан; Маркушину, Трпину и Боботу, с пл. 315 фр. стан и дрва: Товариш с пл. 215 фр. и Петровце с пл. 200 фр.

У Адм за новоосновану женску школу тражи се учитель. Плата е 300 фр. 16 ютара землѣ, ютро по 2200 квадрат хвати, с' бесплатним станом. Молбенице до 5 Окт. имаю се е. консист. Бачкой поднети.

У Тителском баталиону упразниѣна су учительска места: У Мошорину с платом 200 фр. а. вр. 15 мерова наполице уз слободан стан и огрев; и у Вилону с платом 144 фр. а. вр. 6 мерова наполице, 2 хвата тврдох дрва за огрев и с слободном станом. Молбенице на ова два места имаю се до 19. Септ. по нашем славной управи Тителске компаније поднети.

У Сомбору изишла је ових дана из штампе, по благослову Његове Светости, Преузвишенога Господина САМУИЛА МАШИРЕВИЋА, Патријарха Српског, Архиепископа Карловачког и Митрополита, — нова књига под насловом: **МЛАДА КАТАВАСИЈА** содржаћува въ свѣтѣ различнаа пѣниа церковнаа и пѣсни дѣхъбныа, трѣдомъ Димитріа Поповича, намѣстника и пароха Гомеорскаго, ꙗкоже и катихиты предъготовническаго заведеніа сръскаго учрежденіа.

Ова је књига за потребу дечице школске сасвим као што треба удешена; имаде осам пуних табака, а цена јој је само 35 новчака у аустр. вредности, с тога тако умерена, како би до ње и сиромашније љаци лакше доћи могли.

Дојакошњу у тој струци оскудицу нашу ова је књига у свему попунила, јер осим литургије васкрсне и свију празника христових, имаде у њој све катавасије празничне као и све духовне песме са свим исправљене и за појање удешене, онако што се то и у Великој Катавасији лане у Сомбору штампаној налази; а ово обоје по свима дојакошњима ове струке књигама оскудева.

ВЗ Овај брой само е на едном табаку изишао, с тога што уредништво нема више новаца, а дужни су му за ову годину многи, а за прошле две године врло многи и то понајвише богати људи и обштине.

Ко Лист прима а досад платио није, нека се пожурн с плаћањем; само ће тако моћи уредништво дужности својој од сада одговарати, а иначе се издаванѣ листа обуставити мора.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нов.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 18. у Сомбору 30. Септембра 1868. Год. X.

Изображаванѣ унутрашнѣг гледаня.

Вештбанѣм у гледаню спољашнѣм прави се пут к сматраню унутрашнѣга стаи душе наше или сматраню себе самога.

Оваково сматранѣ промена, кое у нама биваю, добия се оном моћи духа нашег, коя се назива чуло унутрашнѣ или свест о своим собственим мислима, осећањима и жељима.

Још су древни язически мудраци световали люде да се труде сами себе познати. „Познај самога себе“ написано беше на дверима храма делѣйскога Аполона. Христијанство од првога постанка свога свагда е највећу правну важност при васпитавању поединих люди полагало на испитиванѣ себе и своє савести, на познаванѣ себе самога, и томе се има захвалити, што е код правога христијанина нравственост у добром стаиу.

Ко зарана непочне своју децу брижљиво вештбати у сматраню самих себе, тай учини да се унутрашнѣ чуло код деце тако затупи, да после кад одрасту, врло тешко ил никако не могу своє унутрашнѣ станѣ чистим мисленим оком сматрати, нити ће икад разговетну свест имати о стаиу свога духа. Зато треба зарана вештбати дечије унутрашнѣ гледанѣ, на коме се оснива сав висши идеални живот човечи.

Народна школа особито е на то позвана, да децу у испитивању и познавању унутрашнѣг стаија душевног брижљиво вештба, и да тим пробуди у њима свест о себи, да отвара мислене очи њихове на сматранѣ и оцењиванѣ промена, кое се у унутрашности душе сбиваю. Посао овај у толико више припада у наше време народној школи, у колико се све већма на жалост опажа, да се домаће васпитаванѣ редко стара децу са изворима њихових жеља, мисли, склоности, осећања и дела упознати. И тако кад би јошт и народна школа

овај посао пренебрегла, лако би се могло догодити, да дете у крајњим непознавању себе самога одрасте и целога века свог остане само себи замршеном загонетком, држећи своју ярост и напраситост за племениту ревност, своје среброљубљ и тврдовањ за паметну штедњу, своју надмену охолост и високоумљ за умерено честољубљ, себичност за љубав себи самоме, и т. д.

Диста се с разлогом рећи може да многи људи целога живота свога чине себи и другима многа и премнога зла само зато, што не познају себе и своју унутрашњост, што им се чини да су добри и честити и онда кад су најгори.

Без развитог унутрашњг гледишта, нити е могуће до праве љубави к ближињу, нити до смирености, кротости, трпеливости и владанја над собом и над своим страстима доћи.

По свему дакле овоме, што овде наведосмо, необходимо е нужно, да школа народна оваково гледишт код пѣние деце буди, развија и вешта, а то бива :

1. Згодним примерима, кои се изводе из живота и из искуства дечиња, то се деца пажљивија чине на оно, што су у известним приликама мислила, осећала, и желила, и дав им се прилика да размишљају: али то добро било или не; и како би ваљало да мисле, осећају и желе ако хоће да им е савест мирна и спокојна и да од нѣ зазирати не морају. Особито ваља наводити децу да се сећају, како им е било пре него што су учинили какво добро или зло дело; при самом делу а после учинѣног дела. Ко се с децом дуже времена бавио и њихово душевно стањ познао, тај е кадар њима душевна њихова осећања тако живо описати, да им се чини као да им то из унутрашњости душе чита. Оваково поступањ треба предузимати не сваки дан, него само у свечаним и важним тренуцима, особито оне недељ, кад се деца за св. исповест приправљају. Служитељи олтара христовог имају и ту најплеменитију дужност приликом дечије исповеди, која е већ од шесте године за децу прописана, децу на испитивањ своје савести отачаски руководити.

2. Приповедкама. Ове могу бити или из библије и црквене поведнице узете или из народне и обште историје згодно одабране или напоследку и измишљене. Библичне приповедке и еванђелске приче своим простим, јасним и живим начином представљају есу за изображавањ унутрашњга чула најбољ и најзгодније. Особито ако се сваки пут после приповеданја деца испитую: Ко

ни се у приповедки најбоље допада? Са чега им се допада? и били и они желили такви бити? — Измишљене приповедке морају бити просте, за децу згодне и тако вешто удешене, да се чисто чини, као да су истините.

Наш буквар и читанке више овакових приповедака у себи имају, на којима вешт учитељ може лако деци показати, шта је смиреност, постојанство, учтивост, поштовање старијих, благодарност, слога, мирољубивост, вредноћа, штедња, и т. д.

У опште сав посао и труд учитељев, којим он децу у народној школи вери и нравствености привођи има, ако је с вољом и вешто употребљен, служи за развијање унутрашњег гледана.

Јели дужан учитељ са гледишта васпитавања пазити на децу ван школе, и докле допире пазење то?

С тога, што је учитељ дужан, тако исто васпитати децу, као што је дужан учити, сасвим је наравно, да је са гледишта васпитавања дужан учитељ да пази на децу не само у школи, и не само у време школско, већ и ван школе и у свако доба, ако ће му тежиња тамо ићи, да отгоји цркви и роду чланове добре, поштене и полезне. Та училиште само упућује, само прстом показује, шта треба дете у животу свом да дела шта ли нетреба; па зато, само ће се тако постигнути моћи циљ та, ако учитељ буде разпространио пазњу своју на децу и ван школе, тим пре, што жалостно искуство пред очима имамо, да се родитељи, којих се без сумње поглавито тиче дужност васпитавања, врло мало и нимало не брину о томе, како им се владају деца њихова.

Благо ономе учитељу, у којег школу иду деца, која се и на дому, код родитеља својих ваљано васпитавају. Али колико има срећних учитеља таквих? код једних родитеља допуштају домаћи послови, да испуњавају ту свету дужност своју, други, на жалост, немају воље на то; а многи неуму да одговоре дужности тој; зато треба школа да накнади оскудице те. А светој дужности тој одговориће учитељ са успехом само онда, ако буде и ван школе на децу пазео, јер деца и тако далеко више времена проведу ван школе но у школи.

Са болним срцем можемо видети, како се школска деца чим оставе школу, па испред очију родитеља своих тако владају, као да у школи никад ништа нису чула о пристојности и учтивости; као да се само међу зидовима школским добро владати треба! По сокаци се туку, инате, свађају, чупају, без знања родитеља скитају се изван села, у шуму, у винограде, где иљаду прилика имају за неваљалство, шта више и у биртовима и близу њих, по цело послеподне прислушкују гадне и срамотне речи, и многа неваљалства која тамо виде попримају, те им се у срцима укоренењују. Отуда долази после, да је школа мало успеха кадра да покаже на пољу доброга владања. Овде треба да споменимо, како небрежљивост многих родитеља дотле иде, да и мању недораслу децу, нечувају от тумарања и лармања по ноћи; непазећи на то како је то **шкодљиво** и по тело и по душу деце њијове.

Све се то тајити неда, па тога ради рекли би, да у смотрењу васпитавања поставити ваља правило; да никад децу без надзора оставити не треба; јер је срце дечије башта, која ако се обдељавала небуде, као што треба, неће користи донети никакве. Као што у башти ниче и расте свакојако безполезно и **шкодљиво** биће, па ју за ото надгледати и плевити ваља сваки дан; тако и у срцу детињем поникне и поприма се много и много зло, које дан и ноћ искорењавати треба. Детиње срце, без подобнога надзора упарложи ће се, способно ће бити само за безправственост. У противноме случају, ако се срце детета изобрази, биће обиталиште добрих прави, родиће у њему најлепше цвеће добродетељи, као у башти, у којој вредан баштован брижљиво ради безуморно.

Облагорођавати треба дакле срце деце. Уливајмо у њега љубав к добродетељима, и изкореневајмо из њега семе огрезлих зала; омиљимо им покорност, послушност, точност, чистоту, уредност и вредноћу, како ће им живот изобилан бити с њима. Тoga правца држећи се, и брижљиво пазећи на њих свугде, доћи ћемо за цело до цели.

Треба, дакако, пазити на децу и ван школе, и учитељу као верозаконском васпитатељу спада у део дужност та; јер само је он кадар исправити и наклонити у томе обзиру небрежљивост и љењост родитеља а погдекоих места и старешина светских.

Али сад се рађа питање: како ће да надзирава учитељ ван школе, и докле се распростире та дужност његова.

Учитељ, којем ће на срцу лежати дужност та, неће одре-
лити себи дан и час надзиравања; свакидањи живот послужиће
му са којом добром приликом на то; кад напр. узима где по-
сла каква изван села да обиђе миљак свој, да се прође здра-
вља ради, нека удеси, пут како ће наићи на место, где се деца
играју и проводе, нека их изненади са дошлицом својом; и
затекавши их у скупу, нека оне скровеније упита; како и
чим проводе праздно време? Ако би приметио не реда и из-
тупљења, нека заведе ред, и ако би који потужио се на ко-
јега раскалашног и кавгацију, нека га опомене на мир и сла-
гање; и нека надгледа даље децу, кад их из школе кући пушта,
кад у школу долазе, и кад се прикупљају за цркву; све то
пружа прилику учитељу, како ће дужности надзора отговорити,
Може се догодити и то, да ће ученици опазивши из далека
учитеља разбегнути се и посакривати, па кад дође до места
наћиће га праздног. Такав случај нек непусти никад кроз прсте,
већ првом приликом кад у школу дође, нек упита што су се
разбегли разјасњавајући им, како добри ученици немају никаквога
узрока бојати се а неваљали ће пре или после поступити пра-
ведну кастигу. Тако брижљиво и на маленкости простируће се
надзиравање врло је удесно за трудну дужност ту. Додајмо
још да у круг надзиравања засеца и то, ако учитељ праздне
часове, које је одмору свом намењо, проведе у друговану с
децом; ако изкупи неколико њих око себе, прође се с њима
заједно, упустисе у разговор и упитао их буде, како се кои
от ђака влада, казивајући им како треба ученик да се влада,
фалећи оне кои се добро владају, и обећавајући им да ће само
такви с њим проhodати се ићи.

Ако се тако владао буде учитељ, неће га стати великога
или никаквога труда, и лаким начином и најпријатнијим средством
најспасоносније делаће. А да надзиравање то и успеха узима
навешћемо у неколико тачака, чега ће се учитељ имати још
држати, а те су 1. Нека говори деци о васпитању, 2. нек
опомине их, 3. кастигује и 4. нека сам за пример служи.

1. У смотрењу васпитавања с речма пре свега нека мете
на срце деци, да је пред лицем Божијим најмилија послушност.
Без послушности не да се васпитање ни мислити! Послушност
је најдрагоценије камење, које најлепше дичи и кити ученика
и са којег је он љубави и поштовања вредан. Нека каже, да
ће се само онај добро владати знати, кои је покоран и по-
слушан, и да сам Бог и сви људи далеко већ ма љубе оно дете

које се добро влада, него оно, које се невлада добро, а макако добро да се учи; да Бог свакога и свугде види, ма где он био и ма шта радио; да родитеље своје одма после Бога, као највеће благодетеље, поштују и љубе и из љубави покоравају им се; да старешине и све старије уважавају, и то уважавање јавним делом обелодањују; — једном речију, да се свагда у свачему, и на свакоме месту особито пак у цркви, у дому Божијем, па и на самој оној месту, где се са друговима својим играју, владају учтиво и пристojно, да никоганичим невређају, и никоме на свету квара, вреда и штете не наносе. Настављење такво треба да буде срдачнотопло, како ће се дете уверити, да је доиста тако све оно, што му се говори и да је нужно и полезно. Ако учитељ нема достојанственога ауторитета и отчинскога поштовања код својих ученика, неће, неможе имати онда настављење то успеха. Тај није за учитеља, ког се деца као лава боје. Где је отчинског уважања пак, свака ће реч дубокога корена ватати у нејацким срдцима нити ће бити нужде лаћати се другогачега средства, са којим се и онако тешко успева. Уважења стећиће себи учитељ сваки ако му буде поступање било праведно, озбиљно, али свагда срдачно и ако буде свагда пред очима имао, да жели благополучије деце поспешити. Настављење то треба такви вид да има, како ће деца увидети да је по њих најбоље да се владају и чине све онако као што им се казује да чине. То ће осигурати учитељу љубав и поверење код деце, и издејствоваће, да ће само једна реч његова довољна бити да сачувани буду ученици од сваке неприлике, и они ће се трудити онда да покажу да су вредни да их високоуважени и љубљени учитељ њилов радо има и да се ученицима његовима зову.

2. Иза настављања нека иде опомена ако учитељ примети да се закони школски ван школе преступају. Чим чује учитељ за таква преступљења нека запита ученике у школи: није ли се догодио какав неред? јесу ли сви набљудавали точно законе школске? немали тужбе какве противу којегачега ученика? па нека разјасни жалостне последице свакога преступљења, као што су: несташлук, викање и дерање по сокаци, псовање, ружење, издавање имена, тумарање по забрањених места. После разјасњења нека узме на среду оне, који су згрешили, нека их озбиљски опомене с изјасњењем, да ће их морати казнити, само ако још једанпут чује, да су закон преступили. За нужно држимо споменути, да је од преке

потребе, да свако преступљење од стране ученика учињено учитељу што точније достављано бива: на који конач нека узме учитељ поред особнога свога надзиравања у помоћ које боље и скровеније дете, нека му да упутство, али између четири ока, у томе обзиру, како ће имати преко њега дознавати свако преступљење учињено онде, где учитељско око његово не допире, и то тако, као да је он сам тамо био и видео и нека га озбиљно опомене, да не употреби на зло уручено поверење. Извести ли се затим учитељ и увери ли се о истиности учињенога изступљења, одма нека се лати дужности опомене, и то без икаквога призрења. Ако сам очима примети какво изступљење, сместа нека пође тамо па ма и сами родитељи били онде. Таква отворена али из доброга срца извирућа скоро опомена, имаће више пути најлековитијег успеха, и онде, где родитељи деци својој сваку кривицу кроз прсте гледе.

3. Непослушали се учитељева реч, и остане ли без успеха, онда нек учитељ казни. Учитељ не само да сме, већ и треба да казни ученика, али мудро; јер он не само да допуњава дужност родитеља, по заступа место њијево, и има да исправља све, што деца од самих родитеља криво приме и науче. Али каштига, ако ће и строга, свагда преступљењу сходна и праведна бити има. Нека се ниједне сенке наклоњености једном и другом ученику непримети ту. Нека се изврши свагда само међу четири зида школска а у присуству ученика. Пре каштиговања нека учитељ разјасни учињено зло дело, како ће и сам кривац увидети, да је зло урадио, да је казни заслужно, да га неказни ни учитељ ни закон, већ само његово зло дело, које је учинио. После казнења нека се постара да пробуди у кривцу покајање, па да му овај обећа, да ће се поправити. При већим преступљењима саветно је одмајавити местноме школскоме управитељу, који ће занста готов бити с места сво учинити, да се иста у зачетку истребе, и у томе учитељу на руку ићи. Из тога се по себи разуме, да треба учитељ и при казнењу и у свакој важнијој прилици да не пропусти школског управитеља у месту за савет умолити, послушати га и сљедовати му. Таквим узајамним старањем доћи ће се доиста до пожељенога плода.

4. Нека учитељ освети својим собственим примером оно, што жели да получи од деце, бриги његовој поверене; нека самим делом својим васпитава децу тако, да своим доб-

рим владањем и поступком на углед им служи у свачему. Ако настављање с речма уђе у срце деце, добар пример учитељев живота ће му дати, јер је дело сведок речи. И кад кажемо, да учитељ своју децу добро васпитава, моћиће у томе успети само онда, ако је сам изобилан на онима добродетељима које приличе отцу хришћанске породице; особито пак: благост, питомост, умиљатост, понизност, сталан карактер, лепе те добродетељи треба да сјају на учитељу, а права истинита побожност узвисиће их, — датће им сјајност светиње.

При концу ево још једног савета:

Ако је учитељ све чинио што је овде наведено, нека се не задовољи, већ даном приликом нека се обрати на родитеље најпре на добродушне, који реда на дому свом имају, нека им се потужи, на укореењено неваљало, срамно и гадно поовање, на које су се деца без стида, без срама и зазора навикла, нека покуша дознати како они сами мисле о гнусноме пороку том, нек докучи, држели они сами, да је то зао обичај; да види, да нису деца от њих самих можда попримала, и научила га; нека изиште за тим најпре савета њијовог, како мисле, да би се то зло предупредити и искоренити могло, а савета тог нека иште поглавито онда, кад му живље на поге устати ваља, и оштрија каштига од потребе буде била, па тако и сами родитељи приморани буду изрећи праведну пресуду преко криве деце своје. Онима родитељима, кои се слабо брину за васпитавање деце своје, и који не мисле о томе никад, нека изнесе пред очи, како је владање деце њијове неваљало, па заслужије каштиге; нека им каже да би требало они сами да каштигују неваљалу децу своју, и да греше противу Бога и човечства што то нечине, особито кад чују да им деца ружно псују; да је за то принуђен он сам на то немило дело а мора да чини, да неби повремену неваљала деца и на саме родитеље своје устала. На тај ће начин учитељ целисходно посредовати око тога, да родитељи сами увиде погрешке деце своје и да они сами подпомажу видати сваколика зла и искорењавати; па ће с већом охотом децу своју у школу пришиљати, дужност учитељеву ван школе олакшати и многе неприлике опростити га.

Ако ли сво настављање опомињање, каштиговање и примерно понашање учитељево не уроди у наведеноме смислу плодом, нека неклоне духом учитељ. Нека учини све што је чинити дужан, лепо је кад и више дужности учини што. А

нека га пита утеха, да свако зрно непада на добру здраву земљу, па за то плода недонесе, али по гдекоје семе ипак падне и на здраву земљу, па ма и поздније донесе плода. Учитељ неможе друго ништа ни чинити, кром садити, калашити залевати и неговати а плод је у Божијој руци. Брижљивог и савестног учитеља још овде на земљи награђује за неуморне труде његове сладко уверење, да је толико учинио, колико је знао и могао, а још ће га већма наградити, у пуној мери награди ће га онај највећи пријатељ, најрођенији отац деце, који је рекао: „Оставите децу нека долазе мени, јер је царство небесно, царство невиних.“

На питање: докле се простире надзор учитељев? рекли би да је учитељ целисходним васпитавањем кадар спасти ученике од многе телесне и душевне опасности и овда, кад су они изучили школу, изписали се из числа ученика, и међу младићима место узели, јер деца још неразвијена оставе школу па брзо позабораве и науку, коју су у школи научили, и васпитање, па поведу се стазом којом иду покварени безстидни и безсрамни младићи, а на жалост, родитељи, који имају сад сами без помоћи учитељеве да се старају за своју децу, не само некажењем их никад за преступљења, већ им оставе све на вољу и сами извнбављују им преступљења, бране их, и скачу у очи ономе, који би неваљалу децу њијову исправити, посаветовати, и накарати хтео. Има и таквих родитеља, који не само неће да се старају да дете не позаборави оно, што је научило, већ говоре наопако против школе и учитеља, те тако и оно мало наклоности к читању и повторавању, угаси се у њима сасвим! Зато је нужно, да буде кога, који ће их заступати у васпитавању, а тај треба да буде учитељ.

Али неуместно би радио учитељ у отправљању дужности надзиравања, кад би карао одраслије младиће због преступљења њијовог, то би побудило у њих упорност, и догађало би се, да би који јогуница скочио на негдашњег учитеља свог и увредио га; отцински их ословити треба, опоменути с благостињу на оно, што су негда у школи учили и слушали у смотрењу владања на сокаку и на свакоме Божијем месту; па иа како да је распуштен младић, отцинска реч повратиће му у помет све, што је од доброг учитеља свог слушао; — Особито ће дјејствовати ако се на себе позове, како се он негда мучио њима и трудио баш око тога, да буду ваљани, добри, покорни, послушни, а — не раскалани, безобразни, и упорни

младићи, — па по времену и поштени људи. Такав корак учитељев утицао би спасоносно, па би увидели сви да учитељ доста право има, да треба да кара младиће, који се невладају као што ваља.

Ако би се појавило какво зло. — а има га на све стране — код младића у месту ком, нека учитељ потражи прилике, како ће открити родитељима њиховим, и казати им, да беззакоње, непокорност и безобразлук деце њијове, и њијове образе гаври, повизује и срамоту меће на лепо име њијово и целе општине, и нека им опише жалостна сљедства што од туда произлазе. Нужно је и то да се учитељ приправи, са којим ваљаним примером, удесним за околности те. У опште узето такви примери отвећ су нуждни за учитеља, како ће се знати наћи и одговорити умети, кад се у разговоре упусти с родитељима. И у другима струкама наука, треба да се труди да напредује учитељ, јер што више знања има он, тим ће већма уважен бити. Само нека и најбогатија знања своја свагда са побожношћу својава, јер без побожности једва да се мислити може васпитатељ, а много мање такв васпитатељ, који има да отгоји цркви и роду богобојазливе, ваљане и поштене чланове.

Из свега овог види се, да учитељ много доприноси у успешествовању правствености, ако звање надзора распростирао буде осим оне, родитељскоме старању његовом непосредно поверење деце, и на узраслије младиће и то све донде, док у кругу друштва човечанског самостално место и они незаузму.

У Срб. Птебеју

Паја Јанковић свештеник.

Катихетичка вјештбања

србскије ученика на малој гимназији

у (горњем) Карловцу 1868. године.

(Продужет)

Послови Ђуре Бањанина

П. Еванђелије од св. Луке зачало 79.

Прича о блудном сину опомиње на покајање. Онда смо свршили своје покајање, кад познајемо своје грехе, од тије одмах престанемо, и — учињену штету брату своме накнадимо. Овај блудни син долази своме отцу и каје се свесрдно. Отац

му опрашта. Но брат старији срди се на толику милост очеву. Али добричина отац увјерава и овога а не кара га због роптања. „Неможе змија свога меса јести.“ Родитељима су сва њихова дјеца једнако мила и драга. Такови смо ми сви пред Богом. Великом милости својом Бог доводи све људе на покајање.

Државни закони прописују казне различне, и то тако власти извршују. Тако је добро. Законом је чојек ограничен, и ту је наше људско достојанство; то се зове слобода! Бог је чојеку дао закон, да чојек сам собом влада. Али се у овој прилици види, да је тај „старији“ брат само за себе хтјео да знаде. Он се позива на своје заслуге, те ће да отца ограничи у његовој милости. Таква је повјестница жидовска.

Гнусна гордост имаде различне своје изворе: тако се једни величају са својом љепотом, други своим богатством; опет неки своим рођењем. Гордост је заразила несамо поједине људе и породице већ и цјеле народе. Њемац рече: „mit dem Wagen fängt der Mensch an“. Њемци уображавају себи велико послање, и да само они носе просвјету, — Мађари преко веле: „тот (слављанин) није човек“. Тако бисмо могли ваздан редати код западније народа изрод од опазке гордости. —

Ми Србљи речемо: „Нит усара над мађара, нити брата над хрвата.“ Ово је по христовој науки и нашој вјери правилно. Па ипак римске цркве катихисис одриче нама спасење, јер не вјерујемо у — папу. —

Отац у овој причи јест: Бог. Старији брат јесу жидови а млађи брат остали народи, видимо да одјело и прстен има своје лијепо значење. Само онда гријешимо ако одијело туђе примамо, и расипамо своје имање на украс и накит. По ва рошима Србљи се одјенуше у туђинску чоју и крој, те се тако предадоше и на туђе обичаје и језик. — Још се чува Србски значај у нашим селима, али је народ осиромашно, те је почео и он куповати неке комаде, и шара се са туђим ри дама и „крамарцом“. Њега кваре наше „господске“ куће, јер туда угушена је Србска доброта са туђинштином у сваком погледу! . . . Дај Боже! да се сви блудни синови окрену к Богу Отцу, па да им он даде одијело и прстен своје милости, те да са значајом србским повратимо се у кућу отчину — на веселе св. Неманића!

Послови Младена Живоиновића из 4. разреда:

I. Еванђеље од св. Марка зачало 47.

Важно је ово читање за нас. Исус није оснивао цркву

нашу на господству и превласти. Не треба да смо ташти и честољубиви као Јаков и Јован, кои се јагмеше за прва мјеста. Прво мјесто, треба заслужити! Опет неваља на ријечи никоме прешати, и мрзити кога за његове неуијестне жеље, као остала десеторица ученика на ону двонцу.

Исус није рекао да његови „наследници“ благосиљају пушке које пале по десет пута у часку — већ је рекао својим ученицима, да пазе мир и слогу, и да сами буду образ вјернима. А нуте, учитеља и пастира, шта ли га они раде од свога стада! . . . Исус је основао цркву нашу на подпуној једнакости и јединству. Ту има право сваки себе познавати и тако ће црква проијевати кад будемо ми сами ваљани.

II. Еванђеље од св. Луке на млади божић:

Рана младост Исусова пуна је поуке за нас. Само га ту у цркви видимо. Више незнамо ништа из тога доба његова, него да је растао тјелом и крепио се духом, и својим се родитељима покоравао.

Такови родитељи и такова дјеца сачињавају сретан народ. У цркву ваља и ми да идемо ваљано. Србљи по варошницама тешко су удалили се од те дужности лепе. Некада сви србљи појаше у својој цркви, а данас незна и немари он за то. Они најме чојека који за певницом једноудно помаже попи. — Тако може се рећи: док је новаца — дотле и православља!

Св. Василије уносио је ред у цркву: Пре идоше испосници по шумама и живише на осами у молитви. То није више добро било. Св. Василије сабрао је те људе у скупове, и ту им давао посла. Скупови ти назову се манастирима. Они су крчили шуме и обдељавали земљу, радили разне занате, и учили се свакој доброту. Тако постадоше многе дивљачи питоме, подигоше се уредна села и градови. Ту су науке миловане. Такова је задаћа и нашије манастира. Но ми кривимо Турке због нашега опадања у привреди и врлини; али има кривице и код нас сами! . . . Овај славни учитељ наш родио се око 329 год. у Кесарији Кападокиској, те нам је оставио славан примјер, са којим ваља да нову годину започинамо у славу Божију!

(Продужиће се)

Станѣ фонда Школскога Листа

коим сомборска сръбска привена община руке
на свршетку године 1867.

А, ПРИМАНЉ.

По гласу рачуна за годину 1866, саопштенога у Школском Листу
прошле године бр. 11. износио е капитал Школскога Листа на почетку
Јануара 1867. суму од — — — — — 3348 фр. 49½ нов.

25. Новембра 1867. унешен е чрез уредниш. Шк.
Л. у касу прилог из В. Кикинде (влади бр. 22.
Шк. Л. год. 1867). — — — — — 80 „ 10 „

Прилози из Митровице, Брестовца, Руме, Ченел,
Госпођинаца, Панчева, Шайкашког Сентивана и
Сентаудреа, о којима е јављено у бр. 6, 9, 11,
17, 20, 22 и 24. Шк. Л. од 1867, унешени у
касу на концу исте године чрез уредништво
Школ. Листа износи суму од — — — — — 62 „ 50 „

У рачуну од 1865. год. у примању на броју 17.
под 8. Деп. исте године на капитал 175 фр.
интерес 5% погрешно е забилжѣн са 3 фр.
54 и., дочим би управо требало да стои 6 фр.
20 и. Поправљајући дакло ово место услѣд при-
метбе државнога книговодства, придодае се у
приманѣ — — — — — 2 „ 66 „

Далѣ по изправљеном чрез државно книговодство
рачуну од год. 1864 и 1865 к интересу на
грунтовну разтеретницу Барона Николића од
100 фр. сребра и на државне задужнице г.
Павла Георгиевића од 200 фр. ср. придодае се 1 „ 48½ „
На капитал од 200 а. вр. 6% интерес за целу 1867.
год. износи — — — — — 12 „ — „

На разтеретницу Барона I. Николића од 100 фр. ср.
од 1. Маја 1866 интерес није подигнут, с тога
што на истой више купона нема — — — — — „ — „

На две државне задужнице г. П. Георгиевића ад-
вокота из Зомбе, свака од 100 фр. ср. у укуп-
ной вредности 210 фр. а. вр. интерес за целу
1867. год. с придом 18%, но по одбитку дохо-
дарине 7% — — — — — 11 „ 52 „

На капитал од 150 фр. из завештаниа Гд. Архиман-
дрита Сентѣурђског Михаловића, припадајући 6%
интерес, по смислу заветног писма, предан е
уз признаницу уредништву Школск. Листа и
Принтеля Младечи — — — — — „ — „

На капитал од 1344 фр. 24 и. интерес 6% од 20.
Фебр. 1867. до 20. Фебр. 1868. износи — 80 „ 65½ „

На капитал од 100 фр. ког е пређашиѣ уредништво

Страна — 3599 фр. 41½ нов.

Пренос — 3599 фр. 41½ нов.

Школ. Листа под 2. Авг. 1867. год. у касу повратило, интерес 6% од 1. Окт. 1867 до 20. Фебр. 1868, дакле за 4½ месеце — — —		2 „ 33½ „
На 15 фр. а. вр. што е по гласу квите штампару А. Вагнеру 1. Марта по новом год. 1867. издато неможе се интерес рачунати, почем е тога дана 18. Фебр. по нашем кал. био — — —		— „ — „
На 66 фр. а. вр. што е А. Вагнеру штампару ¼. Септ. 1867 по кнѣтираном рачуну издато интерес 6% од 20. Фебруара до горепоменутога дана, дакле на 6½ мес. — — — — —		2 „ 14½ „
На 30 фр., што е по гласу конте Бели Вернеру књиговезцу издато 18. Септ. 1867, интерес 6% од 20. Фебруара до 20. Септ. 1867, дакле на 7 месеци, чини — — — — —		1 „ 5 „
На 106 фр. а. вр. што е А. Вагнеру штампару 24. Новемб. 1867. издато, интерес 6% од 20. Фебр. 1867 до 20. Нов. 1867, — дакле на 9 месеци, износи — — — — —		4 „ 81 „
На прилог В. Кикиндски, што е 25. Новембра у касу унесен интерес 6% од 20. Јануара 1868, (на 6 недеља после уноса почевши) до 20. фебр. 1868, дакле на едан месец, чини — — — — —		— „ 40 „
Сума приманиа — 3610 фр. 15½ нов.		
(У идућем броју следуе : Б. Издавањ.)		

Д о п и с.

Из Јанине. Допустите да из овог места неколико речи школскоме Листу доставим.

Првога Августа о. г. држасмо благодарениа Богу на свршеној школској години. Тога дана ујутру наш духовни помоћник г. Д. Ђврић служио е у цркви јутренѣ, водоосвећењѣ и благодарениа, коме е приличан број народа заедно са местним заповедником ц. кр. надпоручником г. Михаилом Поповићем, и г. сатником у миру Николом Милиновићем, присуствовао. После благодарениа наш стари г. парох Јован Ђврић изговори лепо проповед, у којој захвали учитељу на његовом труду а дечицу школску посаветуе да се и за време одмора добро владају имајући у срдцу страх Божиј и љубав према старцима, па им изјави како ће он баш по томе познати, есу ли они савет његов к срдцу примили, ако буду за време одмора школског у недељне и свечане дане на каталог и у цркву радо и точно долазили. Затим се обрати врли проповедник сакупљеним родитељима дечићим па их отцински посаветуе да лепо своју у побожности и у свим врлинама васпитавају, да их на добар пут упућују, од зла и неваљалства чувају, у цркву их доводе и у свему добре им примјере дају, а особито да настоје, да се за време двомесечног одмора непоруши оно добро васпитањѣ, што се у школи

за 10 месеци зидало. Напоследку благослови добри свештеник родитељ и њихову дечицу желећи им од Бога срећу и здрављѣ.

После ове свечаности одосмо сви с децом у школу где г. местни заповедник опомене децу, да савету свог старог свештеника слѣдую, па ће од њи по времену добра хришћани, ваљани чланови свога народа и верни поданици премиљостивог цара нашег постати. —

Од неког времена са више страна изјављуе се желя, да се заведе вечерњѣ школе. Код нас е већ од 33 године тај обичај уведен, да сва младеж мушка и женска, наобашка, сваки дан за време частнога поста на наук хришћиянски долазити мора. Стога нема у месту нашем ниедне душе хришћиянске, коя неби знала молитве и катихисис, ког е саставно честити наш стари парох г. Јован Еврѣѣ. О слави црквеној, о врбици, о воскресенију и на литијама поју код нас лепо, складно и умиљато Србске девојке, тако да их е милина слушаѣа. А за све то имасе благодарити горепоменуѣом честигом свештенику, ког е прави духовни отац свое общине и найбільи приятель школе, учителя и учеће се младежи. —

Па зато я од свег срца желим: Дай, Боже, свакоме селу србском овако ревностног духовног пастира, па ће онда Србство у напред поћи у моралу и просвѣти хришћиянској.

Славуй Живановић учитель.

Школске вести.

ЧЕСКА УЧИТЕЛЬСКА СКУПШТИНА, за кою е у бр. 13. овога Листа явлѣно да се имала у средини Августа о. г. у Златноме Прагу држати, ние се држала, с тога што ю е мѣстна полиция због неких формалности забранила, а кад е власт доцније допуштениѣ дала, већ е одређени рок прошао био, и тако се скупштина та за сада ние држати могла.

ЗБОРОВИ СЛОВЕНСКИХ УЧИТЕЛЯ. У Люблини држан е у почетку Септембра о. г. общти збор словенских учителя из Краньске, Штаерске, Коруске и Истрие. Ту е заключено, да у свима словенским народним школама език обучавања буде словенски, да се деца у народном духу васпитавају, и да се явност како би се где е год могуће земљоделске школе за селячку словенску младеж заводиле:

СЛАВЯНИ У БЕЧУ. У Бечу има близо 100,000 Славяна, понайвише Чеха, ког до сада нису ни едне едне свое явне школе имали. Не давно на првом збору ческих раденика у Бечу изјављиа е едногласна желя, да се у овој престолници што скорие подигне доволъни брой ческих народных основних школа.

ШТИПЕНДИЕ ЗА ПРАВОСЛАВНЕ ЂАКЕ за год. 1867. (продужено из бр. 13.)

12. Из закладе Марие Петровићке у НСаду код србске общине: Ахилей Дука V. год. техничар у Прагу 450 фр.; Петар Димитриевић ученик VI. реал. разреда у Бечу.

13. Из закладе Поповића-Пафѣне, код Арадског епископа: Димитрие Попа богословац у Ст. Араду 126 фр.

14. Из закладе Митрополита Путника у Карловци код св. патри-

арха србског: Богдановић гимназиста; Дмитријевић богослов; Раић правник; Ристић медицинар, сваки по 100 фр.

15. Из Ралине закладе, код Депутације Фонда Школ. у Пешти: Влада Коњовић приправник 50 фр. 40 нов.

16. Из закладе Јов. Сервица, код магистр. В. Кикинд.: Гранић, Райковић и Јован Протић гимн. по 50 фр. 40 нов. (Свршише се.)

РАСПРОСТРАНЋЕ ШКОЛЕ. У Србском Крестуру у Батану, и у Батану и жупаниј Чанадској распрострањене су основне србске школе са другим разредом. Радуюћи се овој ревности, која се код честитих община наших појављује, до знања стављамо читаоцима Школскога Листа, да је за попуњенј учитељског места у првом разреду школе Батанске отворен стечај до 10. Октобра. Плата е 300 фр. а. вр. 4 хр. дрва и слободан стан са пространом баштом. Молбенице се имају поднети Србској Обштини у Батану. (Batonya, Csanád megyében).

ПОПУЊНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. У Земуну држав. е 10. Септ. избор учитеља. За учитеље изабрани су: Г. Г. Алекс. Кузмановић, Стеван Милашиновић, Дамит. Нешковић, Никола Брашован, Вићентије Айваз и Велько Петровић. — Било е на мушка учитељска места 20 компетената, између којих су најбољи изабрати.

Врстној Земунској общини честитамо на ваљаном овом избору, и надамо се, да ће изабрани учитељи положемо у њима поверенј подпуно оправдати.

УПРАЗЊНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. У Руи упразњена су три учитељска места, са свакима скопчана е плата од 315, фр. а. вр. 6. хв. дрва, и стан. Молбенице се имају общини вароши руме поднети.

У Каћу тражи се учитељ за девољчку школу. Плата е 216. фр. 15. мер. жита, стан, и огрев. Молбенице са сведочбом о учитељској способности и о добром владанју имају се до $\frac{15}{10}$ Октобра о. г. Ковилској капетанији у Тителском баталиону поднети.

У Илинци селу Петроварадинске пуковније отворен е стечај за учитеља србског до $\frac{15}{20}$ Октобра. Плата е 147 фр. а. вр. 6. хв. дрва и слоб. стан. Молбенице се имају поднети общини Адашевачкој.

ОБЈАВА. Подписани узима част, свима србско народним учитељима до знања ставити, да се код њѣга стовариште правих србских писанака (прописова) налази. На првом су листу најзаслужнији мужевии србски насликани. Цена е врло удешена!

У Панчеву.

Лудвиг Раужан.

 Због маленог простора овога Листа нису могли сви до сада примљени чланци и дописи изићи. Ово нека е за умиренј оной Господи, која су нам врстне умотворе и дописе свое досада послала.

Сви дужници умољавају се да с предплатом што скорие похите, ер ће Лист са нехатости њихове престати морати.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 фр. 50 нов.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискао код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 19. У Сомбору 15. Октобра 1868. Год. X.

Са првог збора србских народних учитеља у Банату.

Већ е на више места ово дана јавно речено, да е 30. и 31. Аугуста о. г. збор србских банатских народних учитеља у Викинди држан, но нигде се јошт рад тога збора обширно не изнесе, те с тога ево извод из записника тога збора шаљмо, да се у Шк. Листу штампа.

Но пре но што би записник изнели, нужно е, да јошт нешто споменемо, што се пре записника десило.

Први дан изјутра од 8—9 часова уписивали се чланови, кои у збору учествовати хтедоше, у србској великој школи. У 10 часова позваше нас звона у св. цркву на молитву, где е 50 учитеља и јошт толико гостию чувства своя к Богу уздизало и за помоћ и благослов Св. Духа, на овом просветном путу молило.

Пошто се св. богослуженј доврши одемо сви широм из цркве у дворану маџистратску, где е већ све припремно било, и ни утишали се нисмо, а устале Влайко Маински правник и рече, како е он чуо од више чланова овога збора, да е од маџистрата одређен политички комисар за овај збор. Он пита местни одбор, е ли то истина, и ако е, е ли одбор то од маџистрата захтевао, или е сам маџистрат то учинио?

Глиша Јорговић као председник одбора из околине Кикиндске одговори, да одбор није комисара захтевао, он вели, да е одбор само јавио маџистрату, да ће се овај збор држати и молио е тога ради, да му се ова дворана за време зборенја уступи. Маџистрат пак у своје решенју уступи дворану, и уједно јави, да е г. Павла Поповића за комисара политичког одредио.

Манински протестује против таквог комисара и вели, да смо ми у уставној држави, па е нама слободно и без комисара скупљати се и зборити и предлага, да се едан одбор из ове скупштине врховном судцу пошлѣ, да моли, да нам се комисар на скупштину не изашлѣ. Учини се.

Одбор од петорице отиде врховном судцу г. Лази Видићу и донесе одговор, да е већина сената нашег маџистрата била за то, да се комисар изашлѣ, а ние из саме пѣгове волѣ, но он ће поново таки сесију држати, па ако већина на то пристане, да изостане комисар, он не мари, ко е и учини. Неколицина сенатора, што се код г. врховног судца рад договора искинули, закључе, да из дослѣдности свог решенѣ, у ком е за ову скупштину комисар одређен, преимачити не може; а тако заузму политички комисар и председник одбора из околине ВКикиндске своя места и саветованѣ се одпоче.

ИЗВОД

из записника првог збора србских народних учитеља у Банату у ВКикинди 30. и 31. Аугуста 1868. године држаног.

Под председништвом: Глише Јурговића.

Присутни су били:

1. Од банатских учитеља: Исидор Крецул и Јован Ракић из Срб. Итебеа; Мияило Божески из М. Ст. Миклуша; Любомир Вишковић и Марко Бибић из Враиѣва; Јован Панић из Падоя; Никола Јанковић, Лука Давидовић и Мита Нияковић из Мокрина; Владимир Вуић и Сава Бугарски из Срб. Ст. Петра; Урош Вуић из Махале; Јован Илић из Панчева; Светозар Беслесия из Ђале; Ђура Крајован из Сирига; Лаза Удицки из Пардана; Милош Алексић из Кларие; Петар Фогараш и Глиша Перић из Кумана; Гавра Пешић из Бечкерека; Матия Груић и Јован Поповић из Башахида; Маша Николић из Срб. Крестура; Петар Луцић из ИБечеа; Васа Поповић из Меленаца; Дмитар Давидовић из Неузине; Тодор Кисежевић, Сима Айваз, Тодор Шeviћ, Аркадия Варађанин, Стеван Петровић, Ника Николић, Светозар Недић, Христифор Айваз и Глиша Јурговић из Кикинде; Миша Кисежевић из Деске; Владимир Павловић из М. Бечкерека; Светозар Моцика из В. Ст. Миклуша; Јован Жупунски из Сараволе; Любомир Марковић из Немета; Илия Алексић из Бочара; Милош Настасић из Беодре; Алекса Арновлѣвић из Варяша; Ђорђе Богосавлѣв из Ченея; Миша Ковачевић из Тараша; Васа Лалић из Карлова.

2. Од бачки учителя: Драгутин Дадих из Аде.

3. Од гостию: Богдан Кузмановић свештеник из Кларие; Влада Раић свештеник из Бочара; Петар Петровић свештеник из Мартоноша; Маринковић свештеник из Црне Баре; Стева В. Поповић правник из Будима; Влайко Маински правник из Вранџва; Глиша Гершић тайник уделићне омладине србске из Н. Сада; Пера Путник ђимназиста из Срб. Ст. Петра; Ђорђе Звекић правник, Пера Видак медик, Стева Видак млађи правник, Коста Райковић свештеник, Павел Влаховић прота, Ђорђе Влаховић свештеник, Јован Удицки свештеник, Аксентије Радовић адвокат, Пера Риста и Панта Манойловић, трговци и многи други из Кикинде.

Прва седница се одпочне у 10 часова изјутра.

Бр. 1.

Председник одбора из околине Кикиндске Глиша Ђорговић поздрављ збор са неколико срдачни речи, па пошто се имена свију присутних чланова прочитају и одоставере позове председник скупштину, да себи часнике изабере.

Скупштина едногласно изабере себи за председника Глишу Ђорговића, а на предлог председника за бележнике изабере: Гавру Пешића, Стеву Петровића и Аркадију Варађанина.

Бр. 2.

Председник позове бележника Аркадију Варађанина да чита програм одборски, што га је за ову скупштину приредио.

Бележник чита програм:

„1. Претрес од одборавећ израђеног устава, у ствари србске банатске учитељске задруге.

2. Како да се удесе наше школске књиге, те да одговоре духу времена и народној потреби?

3. Како да се установи мировина за старе и немоћне учитеље, њихове удовице и сирочад?

4. Како да се одсад на годину дана дође до едног општег састанка србских народних учитеља у Аустрију?“

Скупштина је ово с пажњом саслушала.

Бр. 3.

Чита се предлог петорице чланова, који је на скупштину управљен у погледу реда, кога се има скупштина и поведенички чланови придржавати и који овако гласи:

„Подписани чланови овога збора предлажу, да збор пре но што отпочне своя саветовања изрече ова начела:

1. Учитељи, кои су на збору имаю решавајућа, а присутни гости саветуюћа гласа.

2. Сваком присуствуюћем убичава се слобода говора у границама пристойности.

3. Ко жели да узме реч нека се пријави дотичном перовођи, па председник одређује ред, којим ће говорници узимати реч.

4. У једној ствари може сваки само двапут говорити, ко жели и трећи пут, има на то изискати одобреније од збора. Предлагачу се дозвољава последња реч у корист свога предлога.

5. Личним стваримо и препиркама нема места на овом збору.

6. У записник улазе предлози, кратак извод саветовања, закључци са разложима:

7. У доидућој седници прочитаће се увек записник прошле седнице, и ако нико нема да га исправља, одоставиће га председник са перовођама. У Викинди 30. Аугуста 1868. (долазе подписи.)“

Скупштина усвои овај предлог у свој својој целини.

Бр. 4.

Ђорђе Звекић правник напомиње, да је прва и најсветија дужност наша као грађана уставне државе, да бранимо она права, што нам као таковима припадају, ер тек као ваљани грађани можемо бити ваљани учитељи, свештеници, лекари, и т. д. пошто пак говорник у поступку ерб. Викиндског маџистрата, — који је већином гласова одредио за овај збор политичког комесара, — види повреду уставне грађанске слободе удруживања, а особито при оваком збору, чия је цел искључиво просвета и напредак нар. школе, с тога предлаже, да се:

1. Збор овај свечано огради у записнику своје противу тог поступка маџистрата изричући, да комесару не може стати на пут, ер се сили мора покорити.

2. Да поднесе жалбу в. влади у овом питању, што се тиче џашиљаня политичког комисара на овај збор, ер се тиме и неко неповереније овоме збору подмеће.

Стева В. Поповић Слаже се подпуно са оба предлога предговорника, само је рад, да попуни мотивованје предговорниково овим: да се вис. влади већ и с тога морамо жалити противу поступка нашег ербског маџистрата, како, да овај случај не би служио као неки прецеденс и у будуће.

Председник, пошто нико више за говор пријављен не беше,

запита скупштину: да ли ће усвоити предлоге брата Ђорђа Звекића? —

Скупштина едногласно усвои оба предлога Звекићева и налаже бележницима, да жалбу министарству у име скупштине поднесу.

Влајко Маински саветује скупштину, да се власти повинује и по том поздравља комисара.

Скупштина га саслуша и поздрави комисара са: „Живео!“

Бр. 5.

Јован Илић поздравља скупштину у име панчевачке общине, која га је на скупштину ову изаслала, уедно се жали, што ван нђга ни еднoг учитеља из банатске војне крајине на овоме збору нема, ер вели, да би тјма учитељима саветованђ оваких зборова од највеће користи било, па предлага, да се ова нђгова жалба у записник уведе. —

Скупштина узима на знањ.

Бр. 6.

Председник позове бележника да чита устав, што га је одбор из околине Викиндске за ову скупштину припремио.

Перовођа чита: (овај устав не ћемо овде убележити, ер ће доцније са малом изменом доћи.)

Пошто се овај устав прочита упита председник скупштину: жели ли генералну или шпeцијалну дебату о овом уставу одпочети?

Ђорђе Звекић предлага, да се едан одбор изабере, кои ће устав проучити и по подне извештај свој скупштини поднети,

Стева Петровић предлага, да се на шпeцијалну дебату одма пређе.

Стева В. Поповић интерпелује председника; што ние упитао скупштину, да ли има јошт когод од чланова какав зготовљи устав.

Пошто се нико од чланова са другим уставом пријавио ние усвои скупштина Звекићев предлог и изабере на предлог председников ови 15 у одбор: Стеву В. Поповића, Николу Јаковића, Любомира Вишковића, Јована Илића, Богдана Кузмановића, Ђорђа Звекића, Тодора Кнежевића, Перу Видака, Луку Давидовића, Светозара Моцику, Симу Айваза, Тодора Шевића, Косту Райковића и Драгутина Дадића.

Бр. 7.

Бележник чита другу тачку одборског програма, која овако

гласи; Како да се удесе наше школске књиге, те да одговоре духу времена и народној потреби?

Богдан Кузмановић предлаже, да се одбор од шесторице изабере, кои ће и ово читанѣ претрести и по подне о раду своме извештај скупштини поднети.

Стева Петровић учитељ говори о томе, како су нам наше школске читанке само сакати преводи са немачкога, у којима се преводчици несу ни на чистоћу езика нашег, па ни на саму ствар обзирали. Он није ни мало задовољан са данашњим нашим читанкама и предлаже, да чланови ове задруге прибירהју материјала за наше читанке, кои би се о идућој главној скупштини претрести и за читанке удесити имао, а међу тим, да се „Матица Србска“ умоли, да надтечѣ за најбољѣ школске књиге распише.

Тодор Шевић говори о томе, какав треба да је учитељ, па прелази на слободу и просвету као две чинѣнице, кое заједно и упореду морају ићи.

Аркадија Варађанин побия наш србски Буквар, тим, што вели: да је Буквар књига, која ваља ово тров да учи: 1. да деца из њѣга науче читати књиге свога народа; 2. да то што пре науче; и 3. да то чинећи почињу духом ячати. Ми с нашим данашњим Букваром вели он, не можемо ни едно како ваља постићи, јер није писан писменима, којим су већином данашњи наше књиге написане, па по томе не могу деца научити све наше књиге читати, а није удешен ни написан по данашњем начину предавања, а то опет јако смета брзом напредку, па нит' је разговетно по дечјем схваћању написан а ни чисто србски, те то све затупљује, а не яча дух дечји. Из тога се дакле види, да нам Буквар као прва школска књига готово ништ' не вреди.

Он даље говори о правописима, којим су наше школске књиге написане и тврди, да су у њима сва три наша правописа побркана, па се дете из њих ни једном како ваља неучи. Време је кратко, вели он, па тако важан и огроман посао не може се овде ни исцрпсти како ваља, те с тога предлаже, да се одбор одреди, као што је већ г. Кузмановић предложио.

Више се није нико јавио, до о овој ствари говори и

Скупштина усвој предлог Кузмановићев и изабере на предлог председников ову шесторицу у одбор; Богдана Кузмановића, Јована Илића, Милоша Настасића, Глишу Перћа, Стеву Петровића и Аркадију Варађанина.

Седница се ова закључе у 12½ часова и закаже се по подне у 4 часа.

Друга седница отвори се у ½5 часова по подне.

Бр. 8.

Стева В. Поповић говори о важности учитељски задруга а спомиње у своме говору, да су у Немачкој још пре неколико десетина година такве задруге, као што данас ми основати желимо, постале, и каквим богатим плодом су већ уродиле виде се из њихове школске литературе. Он мисли, да и овај одбор из околине Викиндске та мисао за бољим напредком руководила, те нас позвао амо, да се у једно коло уватимо па тако и брже и сигурније и ми с нашим школом у напред да пођемо; он похвалио благодетну мисао овог одбора из околине Кикиндске и жели јој срећна успеха.

Скупштина је ово са запетом пажњом саслушала.

Бр. 9.

Чита се брзјавски поздрав од г. Николе Вукићевића професора на србском учитељшћу у Сомбору, који је на скупштини управљен и који овако гласи: „Збору учитељском братску слогу и срећу; нека послужи на општу корист и напредак народа србског. (подпис).“

Скупштина се одазове са громким: „Живео!“

Бр. 10.

Стева В. Поповић као извештач — одбора петнаесторице — што је пре подне од скупштине изаслат, да устав од одбора из околине Кикиндске проучи, — чита устав онако као што га је изаслати одбор од петнаесторице изменио.

Устав тај овако гласи:

ПРЕДЛОГ ОДБОРА ПЕТНАЕСТОРИЦЕ О УСТАВУ ЗА СРБСКУ УЧИТЕЉСКУ ЗАДРУГУ У БАНАТУ.

Чл. I.

Србски народни учитељи у Банату — овамо рачунајући и банатску војну крајину — оснивају једну задругу под именем: „Задруга србских народних учитеља у Банату“

Чл. II.

Задатак је овој задрузи, да на основу истине, а помоћу науке унапреди србску народну школу, и према томе јој је цел: да увиди сво србско банатско учитељство, да се оно узajemним обавештавањем даље развија и усавршава у својој струци; да унапређује и шири просвету, која одговара народном духу; да настоји, да народно учитељство заузме у друштву и за-

ступняштву му онај положај и уплив, кои му за времена свога узвишена и племенита позива с пуним правом припада.

Чл. III.

Задруга ова има своје редовне чланове и подпомогаће.

1. Редован члан може бити сваки србски народни учитељ у Банату, који годишњи улаже редовно у друштвену благајну по 50 новчића.

2. За члана подпомогаћа прима се сваки поштен Србин и Србинја, ако прилаже годишњи најмањи по 2 фр. а. вр. у друштвену благајну.

3. Редован члан има право пасивног и активног избора и решава својим гласом у свима друштвеним пословима.

Чл. IV.

Задруга ће ова држати сваке године по потреби своје јавне главне скупштине, у којима ће се ван осталих предмета расправљати педагогичко-дидактична питања и држати предавања о васпитавању и обучавању.

Чл. V.

Задруга ова поделује се на ове огранке:

- а) на Кикиндски,
- б) „ В. Бечкеречки,
- в) „ Папчевачки,
- г) „ Вршачки,
- д) „ Тамишварски,
- е) „ Модошки,
- ж) „ Арадски,
- з) „ В. Ст. Миклушки,
- и) „ Канђински и
- ј) „ Вранђвачки.

Члановима се оставља на вољу у који ће огранак ући:

Чл. VI.

У задатак и делокруг ови огранака спада:

1. да се радија у њима тако удеси, да подржава у свакоме члану интерес за све струке обучавања;

2. да поменути радија подстиче свакога члана, да разгранује своје знањ и делањ у свима струкама наставе; а уједно да даје повода, да сваки члан може развити и у раду остварити свој нарочити дар у корист напредка у настави;

3. да огранци покретанџм разни педагошки питања, дају прилике члановима, да рашире своја знања у науци васпитања и помоћним јој наукама у психологији и антропологији;

4. Да чланови огранака, заједничким држањем педагошких листова, набавком знатниј педагошки дела полажу темељ ограначким књижицама; да би тако своја лична педагошка искуства могли непрестано доводити у склад са историом и свакидањим напредцима педагоџије и наставе;

5. Да настојавају око тога, да се за школску и одраслију младеж списују књиге према потреби народној и напредку науке у том обзиру, и напокон, да претресају књиге, које буду у тој струци излазиле.

Чл. VII.

Чланови ови огранака стицаће се више пута, а најмање по двапут у години на састанак.

У састанку огранка председаваће од чланова ограначки за тај састанак изабрани председник.

Председник једнога састанка сазива доидући састанак огранка и дужност му престав, пошто се нови председник састанка изабере.

Огранци бирају себи и остале часнике по потреби као сталне или привремене.

Огранци су дужни редовно подносити скупштини извештај о радињи својој.

Чл. VIII.

За друга бира о својој главној скупштини годишњи одбор из средине свију чланова свој.

У одбор тај бира се најмање пет особа.

Годишњи одбор заступа преко године задругу у свима њеним пословима и служи као средсреда задружним огранцима; он сазива редовне и ванредне главне скупштине задруге, и чини пужне припреме за то; он назначује место и рок за скупштину и то увек у другом од преднаведених ограначки места; чува друштвени печат и благајницу, рукописе и свуколику имаовину друштвену; води рачуне, прима приходе и подмирује трошкове; посредује између поједини чланова и задруга учитељски; врши закључке скупштинске, обавља све послове, што му скупштина зада и извешћује о свему годишњу скупштину, која прва долази.

Одбор бира из своје средине председника и тајника. Седиште годишњег одбору одређује скупштина.

Годишњи одбор одговоран је пред скупштину за све, што му она на чување или на извршење повери.

Функция одборска престае онда, када га од ове главна скупштина реши.

Чл. IX.

Скупштина е јаван збор или договор свију задружни чланова.

Скупштина бира под председништвом годишњег одбора из средине редовни чланова часнике за ту скупштину, и то:

а) председника са апсолутном и

б) перовође (колико их нужно нађе) са релативном већином гласова.

Чл. X.

Пошто се часништво за скупштину изабере приступасе следећем:

1. Годишњи одбор извештава главну скупштину о читавом стану задруге за прошлу годину.

2. Бира се одбор кои ће од годишњег одбора поднешени рачуне прегледати.

3. Саветоваће се о предметима и предлозима, што их поднаша годишњи одбор.

4. Претресаће се питања и предлози поединих чланова.

5. Пријављују се чланови, кои би ради педагогично дидактична предавања држати.

6. Одбор (под 2. овога X. чл.) поднаша извештај.

Бира се нов годишњи одбор.

Чл. XI.

Задруга ова има свой печат, у коме на среди стои око господа Бога у зраку, под њим ове речи: „просветом напредку!“ а унаоколо: „Печат србске учитељске задруге у Банату.“

Чл. XII.

Распре, које би се помеђу члановима ове задруге породиле, а тичале би се целе задруге, доносиће се на главну скупштину, где ће се образовати порота, која ће ствар пресудити.

Чл. XIII.

Пословни језик ове задруге србски, а у саобраћају са властима србски са маџарским преводом.

Чл. XIV.

Ако би се кадгод догодило, да би ова задруга престати морала, последња ће главна скупштина решити, на какве ће се просветне цели употребити имаовина задружна.

Чл. XV.

Да би се која тачка овога устава изменути могла, нужно е, да е на главној скупштини присутно две трећине редовних чланова задруге и онда решава већина.

У Викинди 30. Аугуста 1868. године.

Пошто се овако овај устав прочитао и пошто у главном нико ништа на иѣга приметио ние пређе се на специјалну дебату овог устава.

Чита се по реду I. чл. чита се затим II. чл. па и III. чл. На два прва чланка непримети нико ништа а на трећи рече.

Владимир Павловић да би ваљало, да и подпомажући чланови решавајућа гласа имају, ер ние право да више материјалне помоћи прилажу, а да ни толико права не уживају колико редовни.

Исидор Павловић сенатор предлага, да чланови подпомагачи имају и решавајућа гласа, али само што се материјални друштвени ствари тиче, ер не би било право вели он, да они само плаћају, а други тим новцем да руке и располаже.

Васа Арновљѣвић сенатор брани редакцију из узрока, што би се можда више подпомагача, него редовни скупило; а десило би се, да изађе каква педагогична књига, која би учитељима добро дошла, па чланови подпомагачи не разумевајући овога посла могли би одбацити такову књигу из материјални узрока, а учитељима би велик уштрб тим учини био.

Маински и Варађанин подпомажу Арновљѣвића. После овога не пријави се нико више да у овој ствари говори и

Скупштина усвои сва три чланка без никакве измене.

Далѣ се чита IV. чланак овог наведеног устава, чита се V. и VI. до четвртог става, и почем ни на едан нико ништа не примети; —

прими скупштина све без измене.

Ова се седница закључи око $\frac{1}{2}$ 6 часова по подне и за-
каже се трећа у 9 часова из јутра сутра дан, т. е. 31. Аугуста.

(Свршиће се.)

Станѣ фонда Школскога Листа

— Листу којим сомборска србска црквена община рукује
— на свршетку године 1867.

Б. ИЗДАВАЊЕ.

На свршетку годину 1866 од капитала фонда Шк. Листа налазило се у издавању сума од 1121 фр. 37 нов.

Од ове суме, под 2. Авг. 1867. повраћена е у капитал у помоћ уредништву Шк. Листа дто. 29. Јул. 1865 издата сума од 100 фр. — а под 29. Јан. 1868 а којто рачуна од продатих књига „Кратко упутство за учитељ“ повратио е професор Никола Вукићевић суму од 206 фр. 57 н. а. вр. (види протокол издавања под 28. Јун. 1861. стр. I.) и по томе сума издавања смањена е у течају ове године са 306 фр. 57 н. слѣдователно од гориѣ суме издавања одбивши повраћених 306 фр. 57 н., остае право издавањ са — — — — — 814 фр. 80 нов.

Осим тога у течају 1867 год. била су ова издавања:

1. Марта 1867. а којто штампана књига: „Чланци о васпитаню“ А. Вагнеру по квити	—	—	15	„	—	„
15. Септ. 1867. истоме за штампанѣ вишешменоване књиге	—	—	66	„	—	„
18. Септ. За увезивањ исте књиге Бели Вернеру књиговезцу	—	—	30	„	—	„
24. Нов. За штампанѣ књижице: „Народне Песме“ штампару А. Вагнеру	—	—	106	„	88	„

И тако по учинѣном рачуну на свршетку 1867 године сума у издавању налазећег се новца из фонда Школскога Листа износила е — — — — — 1032 фр. 68 нов.

Приметба. Из овога се види да се од капитала фонда Школскога Листа под данашњим у издавању налази сума од: 1032 фр. 68 н. ауст. вр. По томе за сада лихвоноснога капитала у овом фонду има: 2577 фр. 47½ нов. — У Сомбору, 29. Јануара 1868.

Богољуб Костић чл. одбора. Н. Ђ. Вукићевић, приправ. професор.

СТАНѢ ФОНДА ЗА УЧИТЕЛСКЕ СИРОТЕ.

На почетку год. 1867 капитал фонда за учитељске сироте, урачунавши овамо и прилог из Турне, о коме е у Шк. Л. од год. 1867, бр. 1. јављено, — износио е — — — — — 214 фр. 79½ нов.

На ово од 20. Фебр. 1867, до истога дана 1868, припало е 6% интереса — — — — — 12 „ 88% „

У течају 1867. год. приложено е на овај фонд г. Јован Стојанов учитељ Молски приликом примана учитељског звања, као што е у Школ. Л. 1867 бр. 21. саопштено — — — — — 2 „ — „

Цело станѣ фонда за учитељске сироте износи — 229 фр. 68% нов, У Сомбору, 29. Јануара 1868. — Богољуб Костић члан цркв. ман. депутације. Н. Ђ. Вукићевић, приправнички професор.

Д о п и с.

У Ловри, 1. Септембра. Сваки дан изгледах, да ће когод у Школскоме Листу јавити за смрт многогодишњег заслужног учитеља србског Георгија Тошковића, па почем то до данас нитко неучини, намераи сам да неколико података из живота покојниковог саопштим.

Георгиј Тошковић учитељ Помазски родио се у Срб. Аљмашу год. 1803. Отац му е био земљдѣлац и веома оштар човек, а мати, — коју е он као ваљан снi особито пазно и поштовао, — била е паметна, богобоязљива и добра жена. Имајући особиту вољу к' наукама помоћу родољубивих Сентадrejaца сврши у Сомбору препарандију. Прва му е учитељска штација била Чип, србско село на острову Чепельском, гдѣ е као млад учитељ пет година провео. Чувши за иђга Коморанца позову га к себи за учитеља и певца, гдѣ пробави 6 година, затим га позову к себи Балашђармаћани, код коих такође као певац и учитељ пробави неколико задоволних година. Одтуда г. 1845 отиде у Нови Сад, гдѣ до покрета даваше приватне лекције деци отмених породица. После покрета служио е као учитељ најпре у Пантелији затим у Чипу неколико година, а у Ловри 6 година. Ово србско село и данас жали за добрим своим учитељм, кои е у дѣци дух родољубија особито побуђивао. Он е Ловранима у аманет оставио молбу, да на пошто туђинца у свом селу непринимаю, него да Ловра свагда остане као што е сада чисто србско село. Нјму се има захвалити, што е властелниство учитељу нјиву на ужитак даровало, а общтина плату поболшала. Год. 1861. премештен е у Помаз гдѣ ове године умре. — У старим годинама оженивши се оставио е после себе супругу и троје малељтне дѣце, у најбѣднијем стану. Супруга иђгова, кад е после смрти мужевљѣво време дошло да се из учитељског стана изселити морала, падне у очајлиѣ и сврне с ума, те ю однесу у болницу Пештанску, а нејка дечица потуцаю се сада од немила до недрага. Би л' се овој сирочади учитељској помоћи могло из касе за учитељске сироте, или ма од куд с друге стране? —

Браћо учитељи помажимо оной јадној сиротној дечаци, и учинимо им дела милости, која е отац нјихов многима за живота свога чинио!

Гавра Бољарић учитељ.

Школске вести.

НАИМЕНОВАНЉ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ У СРБИИ. Господин Димитрије Матић досадашњи секретар савета наименован е 23. Септембра о. г. за министра просвете и црквених дела у Кнежевини Србији. Сваки прави Србин, кои е напредку народа нашег рад, веома ће се радувати, кад чуе за ово наименованљ; ер Госп. Матић познат е у Србству са поштеног карактера, жарког родољубља, и озбиљне учености своје, с којом е досада достојно роду својем послужно, а одсада ће, ако Бог да, и веома се старати моћи о просвети рода свог.

ИЗ СРБСКОГ УЧИТЕЉИШТА. Школска 186% година завршена е у учитељшћу Сомборском 1. Октобра. Првих дана трајало е уписивањѣ, полагањѣ испита за приманѣ и поновљѣ испита. — У Суботу 5. Окт. држано е свечано „Призивање св. Духа“ и по том су ученицима објављени закони школски. Предавања започета су 7. Октобра.

У други приправнички течай уписало се до сада 19 ученика, између коих су 18 прошле године први приправнички течай овде редовно свршили, а едан као бивши од више године практични учитељ у војној граници и савршени приправник Митровачки по добијеном од в. Министарства Угарског допуштено, пошто е испит из предмета за 1. разред прописаних са довољним успехом положио, прешао е у други приправнички течай.

У први приправнички течай примљено е до сада 23 ученика, а сврх тога четворица од ланских приправника првога течая, кои су на поновљеном испиту из поединих предмета слаб успех засведочили, могу или течай поновити, или ако то неће да учине а оно морају из завода напустити.

Између новопримљених у први течай приправника едан по имену Вук Бакић родом из Хрв. Крајине свршио е шести реални разред у Раковцу с отличним успехом, едан е свршио шести гимназијални разред у Вашарелу с изврстним успехом; двојца свршили су пети, а десеторица четврти гимназијални разред; едан е изучио III. разред баталјонске школе у Тителу; а остали осморица свршили су трећи реални разред.

За дивно е чудо да се између толике омладине Србске, што се учи, само овако мали брой нашао, кои су се ради посветити учитељском звању, дочим би потреба народна изискивала да их е барем двапут толико, и да све сами најважнији синови србски учитељском звању себе посвећују на благо рода и народног подмлада; ер ако и када, то се доиста сада може рећи, да су нам од свију званичника најпречи народни учитељи, и да у учитељском реду највећина и најбољѣ можемо послужити милом нашем Србству.

ОТВАРАЊЕ НОВИХ СРБ. ОСНОВНИХ ШКОЛА. Читаоцима Школскога Листа познато е, како е по закључку представништва сл. и кр. вароши Сомбора в. кр. угар. министарство просвете и црквених дела под 10. Мая о. г. бр. 5839 одобрило, да се у Сомбору две нове србске основне предградске школе о трошку варошке благајнице отворе. Пошто е из варошке благајнице овим школама годишнѣ издржаванѣ обезбеђено, и пошто су у свое време учитељи изабрати и станови за школе под наји узети и оправљени, отворене су ове школе 30. Септ. о. г. и то една у предградију Селенчи а друга у предградију Црвенки. У првој е учитељ г. Лазар Станоев, а у другој г. Стефан Арсеновић. — Школе ове подигнуте су у оним крајевима вароши од куда е досада редко кое дете у средоточну школу долазило. До сада се искупило у школу Селеначку 48, а у Црвеначку 63 деце, а могли би их на оба ова места и двапут толико бити. Такође на обадва места покушава се да се заведу повторне школе за обучавањѣ одрасле младежи.

Горепоменутога дана започет е школски течай у главној мушкој

и у основној женској школи Сомборској, у којима има на 200 школу подлазеће деце, дакле исто толико колико е и онда било, кад предградских школа имали нисмо. У Суботу 5. Окт. држано е у св. Ђурђевској цркви призивање св. Духа, коме су сви ученици и ученице са својим учитељима присуствовали.

УЧИТЕЛСКИ ЗБОР. Први окружни учитељски збор у протопресвитерату Сомборском држаће се 17. Октобра о. г. под председавањем преч. Г. Ђорђа Бранковића Протопресвитера и окруж. школског надзорника. У збору том учествоваће и сви овојестни учитељи.

ВИСШИ ДѢВОЯЧКИ ЗАВОД У ЗАГРЕБУ. С радошћу јављамо, да су премила браћа наша Хрвати ове есени отворили у престолници својој висши девојачки завод дие 1. Октобра по новоме. Отваранј било е свечано и у присуству отличне господе и госпођа. — Хоћемо ли и ми Срби скорим поћи за пријѣром једнокране браће наше? Зар ће Нови Сад, Земун, Панчево, Кикинда, Сомбор, Бечкерек и Вршац још дуго чекати на отварањ висшег девојчког васпиталишта и училишта? — На ово нека нам дела повољни одговор даду, а за сада имали би приметити да би нам пре свега нужно било, да се по примеру Новог Сада и у осталим горепоменим градовима нашим што скорје главне основне девојачке школе са 4 разреда заведу, пак би се по том лакше ове са петим и шестим разредом распрострањити и у висша девојачка училишта преобратити могле.

СИРОВОСПИТАЛИШТЕ У УЖГОРОДУ. У једном од пређашњих брзова овога Листа јављено е, како е Његово Величество премиловити Цар и Краљ наш Франц Јосиф I. поклонно заводу за васпитавањ кћери и сирота свештеничких у епархији мукачевској једнонострано епархијално здание у Ужгороду (Унгвар). Сад из руског Листа „Свѣтъ“ дознаемо, да е на посредовањ дотичног епархијалног Архиепископа в. кр. уг. министарство просвете и црквених дела одредило 7189 фр. на обновлењ и уређењ истог здания. — Ово с тога јављамо, што држимо, да би и нама за свештеничку и учитељску сирочад овакав завод добродошао био.

ЗАВОДИ ЗА НЕМУ ДЕЦУ. На изображавањ неме деце обраћаю данас државе све више позорности. У Европи има данас до 120 завода за неме и у њима се учи до 4000 деце, и опет е ово мало завода према гомили немих, којих има на 160,000. У заводима тима, окром предмета прописаних за основне школе уче се деца различним занатима, за кројаче, чизмаре, токаре, тикаче, словослагаче и неброј других, те тако буду корисни чланови друштва и община. Найвише ових завода били су с почетка приватна предузећа, па кад су стекли име, онда су их владе прекупале и прогласиле за јавне, да се примају деца бесплатно. Грота е само, да многи родитељи још не увиђају корист ове науке, те многи држи своје дете код куће у глупстау, а онамо стое заводи, где би се могли изобразити, да буду корисни чланови друштва и породица.

ПОПУЊЕНА УЧИТЕЛСКА МЕСТА. За учитељ у Руми изабрани су: Г. Г. Владислав Коњовић, Димитрије Коњ и Теодор Огризовић, сва тројица ваљди Сомборски приправници.

УПРАЗЊЕНА УЧИТЕЛСКА МЕСТА. У горњим Товарнику тражи се србски учитељ. Плата е 310 фр. 6 хвати дрва и стан. Молбенице

имаю се до 16. Окт. подиети Урошу Зорићу пароху и местном школе управителю у Горњи Товарник код Вуковара.

С Т Е Ч А Њ.

За попуњенѣ упраздиног места учительке у првом разреду сръбске основне женске школе у Земуну овим се отвара стечай до $\frac{1}{15}$ Новембра о. г.

Плата се ове учительске састои из 210 фор. а. вр. и 60 фор. у ние станаarine. Проситељке имаю свое молбенице с доказима о учительской способности до гореозначенога дана подписаном магистрату подиети.

Магистрат ц. кр. воене общине Земунске.

О Б Я В Л.

Како са више страна стижу наручбино за „Библичне Повѣсти у библичним речма,“ а друго изданѣ ове књиге сасвим е већ распачано, то овим позивам сваког Господина Учитеља, да ме што пре извести колико би екземплара ове књиге за свою децу ове године потребовао. Ако се довољан број купаца пријави, то ћу одна до 15 дана речену књигу поново штампати дати, тако да до 1. Децембра о. г. сасвим готова буде. — У том случају објавићу путем Школскога Листа, да е књига готова и да се добити може. Цена ће књизи бити 30 новчића, а разликаће се одавде само за готов новац. На сваку десету књигу даћу скупитељима едну књигу на дар, а ко ми скупи 25 комада, тај ће осим тога добити на поклон по едан екземпляр књиге „Мисли о уређењу црквеноправосвѣтних одношај Срба у Аустриском царству.“

Н. Ћ. Вукићевић професор.

ВЗ Већ ми е досадило опомињати дужнике да се сете на плаћањѣ, па ипак се ови слабо до сада јављаю. Да неби принуђен био у идућем броју имена дугуюћих особа и општина ради мог оправдана јавности предати, па онда издаванѣ Листа прекратити, то овим позивам све, [кои досада за Школски Лист неплатише, да се до конца октобра одлуже.

Такође ланске и прекланске многобројне дужнике, којима сам недавно писмене опомене послао, поново позивам да дугове свое исплате, како би уредништво издаванѣ Листа проузроковане свое дугове намирити могло.

Уредништво Шк. Листа.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нов.

Издае и уређуе Никола Ћ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 21. У Сомбору 15. Новембра 1868. Год. X.

„Хоћемо верозаконске школе,
и желимо да се о обштем трошку
издржавају.“

То су речи, које је прва скупштина србских учитеља у Батуну 31. Августа о. г. единогласно и са највећим одушевленим изговорила; то је жели, коју зборови окружни србских учитеља у Ст. Бечеју и у Сомбору, единодушно изјавише, а сад већ слободно се рећи може да је то жели и сваког правог Србина, којем срце за благо рода свог бие.

Мило нам је, што је у 15. и 16. броју овога Листа у свет пуштени „Глас једног Србина“ погодио и предказао обшту жељу свију правих Србаља, те да је сада већ постао гласом свију Србаља, гласом целог народа нашег.

Док ово пишемо, законски предлог о јавном васпитавању и обучавању изнешен је по ново на стол представничког дома у оном виду и садржају, како га је саборски одбор, саслушавши и мишљења из разних крајева Угарске позваних струковника, препоручио, и докле Лист овај читаоцима у руке дође, докле ће се већ јачачи и закон на основу предлога тог донети.

Познавајући околности с поузданим се надамо, да ће се автономна верозаконских школа у пуној мери уважити, и да ће ове школе само под врховним надзором државне власти стајати, а никако се у управу и надзор њихов жупаниски школски одбори и надзорници мешати неће, и по томе надати се можемо не само обстанку него и повољном напредку наших србских народних школа, особито ако се од стране наше свуда и својски настојавало буде, да нам се школе наше, по смислу закључка нашега сабора од 1864, односно по смислу краљевске уредбе, коју читаоцима наших у пређашњим и у овом

брою саобщитисмо, уреде. Од нас дакле самих зависиће одсада процветањ наших србских школа већ и по томе, што ће се комуналне школе подизати само у оних местима где становници нису вољни имати другчињ школа, и где држава то за нужно нађе, па и саме ове школе са педагошкога гледишта ће на поштривањ и на подстрекаванњ к напредку добро уређених верозаконских школа служити моћи.

Найпречи послови, које нам сада радити ваља да своје верозаконске школе одржимо и унапредимо есу ови: Утврдити нам ваља пре свега у споразумленю са общинским представницима других вероисповеди, да наше србске школе, на основу постојећих школских фасаја, и у будуће примаю од местних сеоских и варошких община сва она благодѣјанија, која досада уживаху. Тим ће се за свагда обезбедити обстанак наших школа. А почем се за известно држати може, да ни суграђани наши римске и еванђеличке вере своје верозаконске школе за љубав комуналних напустити неће; то би се у заједничкој слози с њима доконати могло, да се и школски 5% додатак, као и $\frac{1}{100}$ од земљ приликом одлучена пашњака добивене, на издржаванњ местних верозаконских школа обраћа. При овоме пажљивим чинимо наше общинаре, да се свуда, где е то по нас пробитачно, својски заузму, како би се и та припомоћ школи Србској, по сурази њри иманя и државног данка србског становништва, а не по броју душа, давала.

Досада е у најглавнијим нашим общинама по праву патронатском учителѣ избирано грађанско представништво. По смислу закључка србско-народног сабора од год. 186%, односно по §. 20 устројства србских народних школа (види бр. 20. Школ. Листа стр. 373) од сада право избора учителя и местног надзора школског припада србским црквеним общинама. С тога би ваљало да све наше грађанске общине, особито варошке и дистриктске, по примѣру Повосађана, у својим представничким скупштинама што пре закључе, да се избор учителя и надзор над верозаконским школама пренесе на дотичне црквене общине, тако да римљани себи, а православни себи учителѣ бираю и на своју школу назе, при свем том што ће школе те на издржаванњ своје из варошке или сеоске благајнице суразмерну помоћ добити.

Ово што овде споменусмо, нужно е да се свуда у дѣјство приведе пре него што закон земаљски о уређењу школа у живот ступи, да не би случајно са наше нехатости најбољѣ

наше школе изван домашая управе и надзора автономних наших верозаконских школа остале.

Обезбедивши тако наше србске народне верозаконске школе, валя нам се заузети око тога, да се врховна и диецезанска управа наших школа повери оним мужевина, кои са свога одушевления за цркву, школу и просвету, са свог поштеног карактера, и са стручнога знања поверенѣ народа у пуној мери за службу, и од коих се с поузданѣм надати можемо да ће школу нашу, на тежело, кога е врстни и многозаслужни Господин Др. Натошевић поставио, одржати и у сваком погледу унапредити тако, да кадра буде с најбольши школама народним у отачбини нашој надтицати се, задржавши притом свой чисто србски и православни значај, и васпитавајући младо Србство у духу светого православия и миле народности наше.

У Сомбору 5. Нов.

В.

ИЗВОД

из уредбе о уређењу црквених, школских, и овамо односећих се фундационалних дѣла Православие-Источне Србске Митрополие.

О СРБСКИМ ШКОЛАМА.

(Продуженѣ.)

§. 42. Школска власт има се постарати, да се у већим варошима и мѣстима главне школе дигну.

§. 43. Главна школа има 4 разреда са 4 учитеља и свога собственог управитеља.

§. 44. Учитељ и управитељ главни школа наименуе главна школска власт на предлог дотичне общине.

§. 45. За учитељ главне школе могу само они предложени бити, кои су од испитне комисије проглашени, да су способни за учитељ на главној школи.

§. 46. За управитеља главне школе може едан од учитеља те школе или друго кое за то способно лице предложено бити, коем се има суразмерна награда одредити.

§. 47. Учительима на главној школи додаю се десетогодишњи прилози у §. 14. споменути, ако би плата 600 ф. а. вр. и прешла.

§. 48. У главној школи учи се окром оних под §. 32

назначених наука и оком рисовања још едан език и то онај, на ком ће деца гимназијалне ил реалне науке слушати.

§. 49. Код сваке главне школе има се завести потребна библиотека.

§. 50. Уза сваку основну школу има се завести недељна или повторавајућа школа.

§. 51. Свако дете дужно е по одуству из основне школе до краја 15. године недељну школу походити.

§. 52. Ослобођени су од ове школе само они, кои другу коју школу походе.

§. 53. Рад уредног походени ове школе важи све оно у §§. 35 и 36 наведено.

§. 54. Недељношколци мушки и женски имаю се одлучено учити, и где нема два учитеља и две школске собе, то се имаю децаци пре, а девојке после подне на науку скупиати.

§. 55. У недељној школи има се оком повторавања оног у основној школи свршенога читати још: наука о земљоделству и домоводству, наука о чувању здравља и неге у болести, отечественица са повестницом србског народа и дужностима поданика.

§. 56. На науци недељношколаца има увек присуствовати ил парох ил едан члан црквеног одбора.

§. 57. За занатлиске и трговачке шегрте имаю се недељне школе завести.

§. 58. У занатлиским и трговачким недељним школама имасе учити: рисовањ, краснописањ, трговачки рачуни, штилица, просто књиговодство, и читати историја заната и трговине.

§. 59. Шегрте, кои још незнаю читати, писати и рачунати, имаю учитељи за суразмерну награду у вечерњим приватним часима најпре у овом извештбати, да могу у поменути недељну школу ући.

§. 60. Пре ослобођенија од ове школе има сваки шегрт положити испит и о овом сведочбу добити.

§. 61. За ову науку има се учитељу суразмерна награда дати.

§. 62. Србску децу грчко-источног верозакона у туђим основним и главним школама, као и у јавним и приватним институтима имаю дотични грчко-источни пароси у науци вере учити, на крају године јавни испит с њима одржати, и о томе извештај својој консисторији поднети.

§. 63. Недопушта се грчко-источне верозакоњске приватне

школе отворати оном, ко нема дозволеня на то, кое се само на основу прописане сведоче о тој вештини добити може.

§. 64. И на овим приватним школама има се на крају сваке школске године одржати иснит пред мѣстним школе управителѣм и има се поднети извештај предпостављеној школској власти.

§. 65. Свака община има свой школски фонд, кон се као и његова каса одлучено од црквеног фонда руке, а рачуни се предају на исти начин, као и црквени.

§. 66. Мѣстну управу над школама води мѣстни црквени одбор, кон се стара за напредак школе и деце у религиозно-моралном и педагогичко дидактичком погледу; даљ се стара: да су школска здања, намештај и опреме у добром стању, да учительима плата уредно иде, да деца школу уредно походе и да су са школским потребама добро снабдевена, да се сви школски налози точно плаче, да учитель све дужности своје точно извршуе и да се школско имањ савестино руке и употребљава.

§. 67. У мѣстну управу школа спадају следећа лица: а) мѣстни школски управитељ; б) мѣстни парох, ако ние управитељ; в) мѣстни школски старатељ.

§. 68. Ова под а, и в, означена лица бира одбор од вештих ljudi и пријатеља школе, уопште кое он као најспособније за то познае, на 6 година, и подноси предпостављеној школској власти на одобрениј.

§. 69. Осим предпоменути лица имају још и следећа у тај одбор за надзор школски уѣи: управитељи главни и средњи школа, (гимназије, реалке, препарандије) где их има, и по едан учитель основне, главне и средњи школе, кое они сами међу собом на две године изберу.

§. 70. Диецезанску управу над школама има дотична консисторија.

§. 71. Код консисторија постављаю се мирски школски инспектори као референти у школској струци, и то: за Архиепископску и за Диецезу бачку 1, за будимску, темишварску и врњачку 1, за шабрачку и за горњо-карловачку 1.

§. 72. Школски инспектори морају бити теоретично и практично изображени школски люди.

§. 73. За попуњавањ ови места разписуе главна школска управа стечај, изнита дотичне консисторије за њеново мишѣ и предлаже Нашој влади едного на потврђениј.

§. 74. Плата школског инспектора е 1200 фор. а. вр. с

десетогодишњи прилози од 150 фр. а. вр. потребни путни трошкови и после 30 година службе пензија првобитне плате.

§. 75. Главну управу над свима србским народним школама има србски патријарх са главном школском власти.

§. 76. У главној школској власти е мирски главни школски инспектор референт школске струке.

§. 77. Главног школског инспектора наименоуемо Ми на предлог митрополитско - црквеног савета као главно школске власти.

§. 78. Главног инспектора е плата 2000 фр. а. вр. погробни путни трошак и после 30 годишњѣ службе пуна пензија.

§. 79. На праву Нашег највишег надзора основана инспекција србски школа извршиваће се само кроз люде грчко-источне вѣре и србске народности.

§. 80. За изображавањѣ учителя имаю се устроити препарандиѣ.

§. 81. На препарандиѣ имаю се предавати следеће науке: катихетика, библичка история, история црквена, тумачењѣ св. евангелија и апостола, литурѣика и типик, црквено поянѣ, славенски език, србски език са литературом и штилистиком, маѣарски и немачки език, и то прво напоменути само у препарандијама у Угарској, — далѣ педагогија са психологиом и антропологиом, методика, аритметика с геометриом, географија са отечественицом и повестницом србског народа, теоретично и практично земледелство и домоводство, наука о чуваню здравли и неге у болести, рисовањѣ и краснописањѣ, хармонично певањѣ, гимнастика, и практична учительска раднија.

§. 82. На препарандија вишег реда траѣ течай три, а на оной нижег реда две године дана.

§. 83. Плата е професора на препарандиѣ вишой 800 фр., а на нижой 600 фр. а. вр., уз десетогодишњи прилоге од 100 фр. а. вр. и после 30 годишњѣ службе пензија првобитне плате.

У колико постојеће за те учевне заводе посебне закладе и извори неби били довољни за њихово издржавањѣ, притећиће у помоћ народни фонд.

§. 84. Одговорно управительство препарандиѣ има се уз суразмерну награду све на три године едном од професора предати.

§. 85. Професори препарандиѣ имаю се приуготовити за професору на свеучилишту или на другом ком вишем заводу; заради чега се наређуе една стална стипендија од 500 фр. а. вр.

§. 86. На препарандији вишег реда има: 1 катихета, 2 професора и 1 помоћник; а на препарандији нижег реда: 1 катихета, 1 професор и 1 помоћник.

§. 87. Професоре препарандије наименује главна школска власт.

§. 88. У препарандију вишег реда примају се само, кои су нижу гимназију или нижу реалку са добрим успехом свршили; а у препарандију нижег реда примају се и мањ приутовољени, али никако без четир разреда главне школе; притом морају сви 16 година стари и подпуно здрави бити.

§. 89. При примању имају се строги пријемни испити одржати и о овом извештај заједно са свима сведочбама главној школској управи на одобреније поднети.

§. 90. Испитна комисија на препарандији састоји се: из главног школског инспектора као председника, дијецанског инспектора и консисторијалног повереника као приседника.

§. 91. На препарандијама имају се завести конвикти за питомце, које ће дотична окружа издржавати.

§. 92. Плата и положај професора на гимназији карловачкој и новосадској устроявају се по пропису за државне гимназије средишња реда, а то је 800 фр. редовне плате, са десетогодишњим прилозима по 100 фр. и после 30 годишњиј службе пензија првобитне плате, ако је професор испитан, другачије се сматра за привременога са 200 фр. мањом платом и то само за две године дана.

У колико закладе и извори кои постоје за издржавање тих учевних завода, неби били довољни, притећиће у помоћ народни фонд. Гимназијски патронати поднети ће уз документирани исказ доходака својих школа сваке године предрачуни потреба управе народног фонда и потражити припомоћ из овога за исказани мањак.

§. 93. Професори морају државно прописану квалификацију имати.

Управителство гимназије може се само таково лице доверити, кое је прописани испит положило.

§. 94. Професоре ови гимназија постављају по припадајућем им праву дотични патронати.

§. 95. За изображавање професора гимназије одређује се една стална стипендија од 500 фр.

§. 96. У србској митрополији постоји едно богословско училиште, и то у Карловцима.

§. 97. У богословију предају се следеће науке: увод у богословију уопште, славенски језик, грчки језик, увод у св. писмо старог и новог завета, црквена историја, тълкованје св. писма, догматичка богословија, литургија, морална богословија, омилитика, пастирска богословија, педагогија са учитељским методом, омилитична упражњенија усмена и писмена, црквено право, рурална економија и диететика, и црквено поянје са правилом.

§. 98. Осим догматичке богословије која се предаје на језику црквено-славенском, предају се сви остали предмети на језику србском.

§. 99. За предаванје предизложени наука постављају се 5 редовних професори и помоћник.

§. 100. Родовни професори намештају се стално.

§. 101. Плата е професора богословије 1400 фр. са 10 годишњим прилозима по 200 фр. и после 30 годишњије службе пензија првобитне плате; а плата помоћника е 200 фр.

§. 102. Професори богословије могу бити из оба духовна, као и из световног реда.

§. 103. За изображавањје професора богословије установљаје се една стална стипендија од 600 фр.

§. 104. Професоре богословије наименује србски Патријарх са србским Епископима.

§. 105. У богословију прилају се само они, кои су свршили вишу гимназију и положили испит зрелости са добрим успехом.

§. 106. Течај богословије траје четир године.

§. 107. Испитна комисија на богословији састоји се из патријарховог повереника као председателя, из подпредседателя и духовног референта коненсторије као приседника.

§. 108. Уз богословију има се завести потребна библиотека, на коју се одређује прве године 2000 фр. а после сваке године по 300 фр.

§. 109. За подпору 33 ученика богословије из пакрачке и горњо-карловачке епископје дозвољава се 3960 фр.

§. 110. Плате, паушале, награде, дарове (преније), стипендије, подпоре, и т. д. опредјелене у §§. 74, 78, 83, 85, 92, 95, 101, 103, 108 и 109 поситће клирикални школски фонд.

Први учитељски збор

округа Сомборског 17. Октобра 1868. године у Сомбору држан.

Председава најпречаснији Господин Ђорђе Бранковић протојереј Сомборски и окружни управитељ.

Присуствоваху од свештеника: г. Димитрије Поповић намесник и катихета кр. јавног учитељско - приправничког Завода, Сима Костић катихета Сомборских основних главних и основних школа, Јован Марјановић управитељ из Лалића; Лазар Крстоносић управитељ из Брестовца; Ђорђе Врачарић из Парабућа, Никола Момировић управитељ из Стапара.

Од старатеља: г. г. Сима Мириловић из Брестовца, Спиридон Милин из Лалића, Милош Бигацки из Сивца.

Од г. г. учитеља: Александар Коњовић, Ника Грујић, Ђура Тодоровић, Петар Деспотовић, Младен Средојевић, Лазар Станојевић, Стефан Арсеновић и гђа Софија Јорговићева учитељица сви из Сомбора; Давид Николић, Сава Стајковић и Јован Ајдуковић из Стапара; Павао Сентомашки и Александар Јовановић из Сивца; Александар Коњовић из Брестовца; Филип Бркић из Дероња; Гавра Костић и Стева Поповић из Куле; Атанасије Иванчић из Лалића, Васа Павловић из Парабућа; Дамјан Попов из Бајше; Урош Антић из Риђице.

Од гостију г. г. Др. Ника Макејмовић велики бележник у Сомбору, Милан Костић магистер Богословије из Сивца и Исидор Стојковић Архивар у Сомбору.

Седница се отвара у $\frac{1}{2}$ 10 часова пре подне свечаним појањем: „Царю Небесный.“

Бр. 1. Најпречаснији гд. Ђорђе Бранковић отвара седницу беседом, разлажући високи значај просвете у опште, а понаособ код масе народне, узносећи као нецењено сретство збор и договор.

Отворивши овим седницу, позива штовани збор, да си избором часнике конституише. На што једногласно извикали буду за перовође г. г. Ђура Тодоровић и Петар Деспотовић.

Бр. 2. Гд. председник изнаша на претрес законски министријални предлог о народним школама положени на сто законотворном телу, да збор овај своје мисли о њему изрази.

Гд. Ника Грујић прихваћа, да се из самог законског предлога овде прочита оно, што се на вероисповедне школе односи.

Перовођа чита горњи одломак законског предлога, на које

гд. председник због краткости времена прекида, укратко разлажући правац, цел и тежњу горњег предлога, навађајући за највећу опасност, која нам грози од заводења тако званих комуналих школа. А почем се сваки даном публиковање већ санкционираних српских саборских закључака ишчекује, и ту аутономија у погледу подпуне народне самоуправе цркве, школе и фондације ујамчава, то да се просто пређе и специјални претрес народном сабору уступи.

Гд. Сима Костић жели, да се цео овај законски предлог просто игнорује.

Гд. Димитрије Поповић, да се не може игнорovati, већ просто само да се пређе.

Гд. Никс Грујић разлаже, да министеријални законски предлог већом страном на уштрб наше народности смера, и од своје стране слаже се са предлогом гд. председника, да само више, да о нашим народним школама само српски народни конгрес решавати може.

Гд. Ђура Тодоровић вели, да специјалном претресу горњег законског предлога овде места никако нема, али износи подпуну аутономију народну у одношајима државно-школским и фондацијалним, подкрепљујући говор свој неопорним доказима, проливеном крвљу народном и законом помазаних глава свечано ујамчену самоуправу: 1. Привилегије народу Српском, услед стечених заслуга за домовину и дом Хабсбуршки дароване од године 1690, од 1691 и од 1695, које су и следећући Монарси свечано потврдили, у којима изреком стоји: „Да се Србина даје сопствена унутрашња управа по старим правима и обичајима својима.“ 2. По високом наређењу закона од 184% о грчко-источној вероисповеди, чланка XX. §. 3. свакој од државе узаконеној конфесији већ је ујамчена и државна помоћ т. ј. да се потребе из општих државних трошкова поднамирују. А по горњему закону истог чланка §. 8. устројење наших народних школа припада нашег народном сабору, као искључиво и једино компетентном, правовањане закључке доносити, а истим је §. држава сама себи законотворном влашћу само врховни надзор задржала. 3. А по најновјем закону о грчко-источној цркви од 30. Јуна т. ј. чланка 9. §. 3. поводом законом потврђенога одцепљења романске митрополија, породила се потреба, да свака пуним правом засебно сва горња права у погледу цркве и школе и својих фондација извршивати може, и његово је кр. Апостолско Величанство наш милостиви

Монарх, задржао само упражњавано врховно право надзора, вернима обе митрополије ујамчано с право о цркви, школи и фондацијама у обиму државних закона, а под председништвом својега црквеног поглавице, са завременом пријавом његовом величанству, повремено на своје црквено-школске конгресе скупљати се, ту самостално дирижирати, регулирати, и ту углављено Његовом Величанству на највишу санкцију поднети, и по томе самостално руковати и управљати. Пошто би све ове фактичке околности у обзир узели, држим да би бар од чести жељу овог збора погодио, кад би се из средине ово државном Сабору петиција поднела у тој жељи, да наше народне школе само под управу нашег србског народног конгреса и његових органа треба да дођу, као и да се изјави, да је само он један по смислу горњих закона и компетентан о преустројству и уставу наших народних школа правовањане закључке доносити. — Даље, да је молба целог овог збора, да наше народне школе и у будуће грађанске обштине издржавају, и да се, у колико је нужно, по смислу наведеног чланка и §. од 184% и државна помоћ, суразмерно по житељству и његовом уносу у државну благајницу, на подпомагање њино издаје, али задржавши свој стародревни тип, карактер свој верозаконски.

Гд. Ника Максимовић. Није за шиљање петиције на угарски Сабор из тог узрока, што би се тиме кријило право већег и пуноправног тела у том погледу, а то је србско народни сабор, а даље, што то неби од једног учитељског Збора опортуно било. — Он законски предлог с правног и политичког гледишта узима. С правног гледишта вели, да је ово предлог, који би тек закон требао да буде, и који ће, ако се од законодавног тела прими подпуну важност имати. — С политичког гледишта признаје, да предлог тај иде на уштрб нашег народног бића, да нам руши аутономију нашу, зато подпомаже предлог гд. Проте допуњујући га овим: да се овај учитељски збор није могао упустити у претрес овог законског предлога, јер то у делокруг аутономног црквеног народног Сабора спада.

Гд. Ђорђе Бранковић. Почем се овде опасност наше аутономије увиђа, то мисли, да се збор овај петицијом на Св. Патријарха обрати, и да га умоли да Србско-Народни Конгрес што скорије сазове, како би се овај против тога с правом оградити могао.

Гд. Ника Груић. Да се обазремо и на радњу других збора; навађа учитељски збор у Ст. Бечеју, који се такође пе-

тициом на Министра унутрашњих послова, обратно, дакле, требало би да нашу ствар међусобно подпомажемо.

Гд. Ђорђе Бранковић одговарајући на ово вели, да се, не обзирајући се ни на кога прихватимо правог пута, и наглашава опет последњи свој предлог, у коме га и гд. Др. Ника Максимовић подпомагаше.

Гд. Ђура Тодоровић. Почем мој говор видим да је одјека пустио, већ се осећам задовољен, а већини је отворен пут, коме да се наведена петиција пошље, а да опет останемо доследни.

Па пошто је овим ствар, по мишљењу већине, довољно изцрпена била, овакав се закључак донесе:

Да се Његова Светост гд. Патријарх од овог збора петицијом умоли, да црквено-викољски народни Сабор српски што пре сазове, да би Он народном вољом, нуждне кораке својим путем и начином чинити могао.

Број 3. Г. Председник Ђорђе Бранковић позива збор, да се посаветује о пензионалном фонду учитеља, њихових удовица и сорочади.

Гд. Петар Деспотовић: Будући је ова ствар врло важна, а почем за сад још никакав пројект о томе пред собом немамо, ни предузети се не може, с тога да се један одбор изабере, који би предлоге, који су о том већ на јавност изишли прегледати посаветовати се, и свој израђени операт идућој скупштини на претрес готов био поднети.

Пошто се овај предлог усвои, буду у одбор изабрани г.г. Никола Ђ. Вукићевић, Ника Груић, Ђура Тодоровић, Сима Костић, Петар Деспотовић, Јован Ајдуковић, и Александар Јовановић. Уједно се и сви остали чланови овога збора позивају, да своју реч у овом предмету и писмено истоме одбору благовремено саопштити могу.

Бр. 4. Чита се цењени допис пречастне конзисторије Бачке под бр. уч. 24²⁰ из 1867, да је, услед представљења Конзисторије Бачке под 10. Октобра 1867. бр. 191 и 199 Високом министарству, да због повчане оскудице већи број учитеља на конференцијама учествовати могао није, с тога да се учитељима убог стања, који на конференцијама учествовали буду од общине слободан подвоз и пристојна дневница дати има. Предлог овај Високо Министарство наредбом својом од 7. Новембра исте године бр. 13.437 бачкој градомеђи доставило да се она о извршењу његовом састара.

Гд. Ника Грујић предлаже, да се пречастна консисторија умоли, да предлог Високом Министарству учини, да се та наредба на све учитеље распростре, јер сви знамо лоше стање свају учитеља.

Гд. Димитрије Поповић мисли, да се ова сама наредба на све учитеље раширити може, јер ми непознајемо богатих учитеља, на што се закључило:

Будући су дневнице и подвоз само г.г. учитељ, управитељ, и старатељ из Лалића, а само подвоз г. г. учитељ управитељ и старатељ из Брестовца; учитељи са старатељем из Сивца; учитељ из Дероња и Рађице добили, то да се молба преко Пречастне Консисторије Високом Министарству поднесе, да би се свима учитељима ово накнадно издало, а у будуће да се горња наредба на све учитеље у округу овом распростре. — За дневницу, да пречастна консисторија, уз нашу молбу, своим путем нужна учини, да учитељи, управитељи и старатељи школски по 2 фор. а. в. примају.

Бр. 5. Предузета е практичка радња, и то:

1. Осми члан симбола вере предаје часни г. Сима Костић.
2. Рачун од 10—20 на памет и на табли, практично са своим ученицама; ради гђа Софија Јорговићева.

3. Приправљање за читање и писање, учење једног самогласника и сугласника са спајањем и считавањем; предаје гд. Ника Грујић.

4. Практично предавање моралне приповедке из II. језикословне читанке: „Благодарни Дивљак“; ради гд. Младен Средојевић. (Свршиће се)

Честитке Дечије

1. На имен дан.

а.

Мој поздрав искрен, пул топлх жеља,

Данашњој слави, шаљем вам ја,

Још много лета: среће, весеља,

Нека па небу вашем засја! —

б.

Мајко Стара

Бог, што ствара

Све на свету том,

Нек вас одсад,

Ко и досад

Чува својом десницом.

Нек вам дане

Осветлане

У старости вашој да,

Ето тако

Мила Мајко

Поздрављам вас данас ја.

2. На нову годину.

Ми данаске светкујемо
 Ново лето, што настаје,
 Па зато вам срце моје
 Овај мали дарак даје.
 Од младости моје ране,
 За мене се ви бринете
 И желите да ме сретна
 За човека подигнете.
 Дајете ме да се учим,
 Што ће мени нужно бити,
 И на добро што ће мени
 Увек моћи послужити.
 Вашу бригу и доброту
 Уважити ја ћу знати,
 Да се моји родитељи
 Могу са мною радовати.
 А Бог с неба нек награди
 Вас за милост вашу силу
 Па и овог нек вам дата,
 Даде срећу изобилну.

3. О крстном имену.

Стари наши прадедови
 Избрали су овај дан
 Да од својих потомака
 Увек буде прослављан.
 И данашњег светитеља,
 Ког прослави нишњи Бог.
 Избрали су за чувара,
 Бранитеља небеског.
 Ми потомци њени верни,
 Исто тако чинимо,
 Сећамо се својих старих
 И свог свеца славимо.
 Па и овај поздрав ево
 Мога срца искрена,
 Шиљем отче светој слави
 Крстног нашег имена.
 У њему вам даје свето
 Обећање верни син,
 Да ће увек, увек бити,
 Телом, душом; „Сав Србни!“
 Петар Деспотовић.*)

Д о п и с.

Сент Андреја 21. Окт. Честита у Пешти учењасе србска омладина држала е код нас ове текуће 1868. године на св. Јоана (7. Јан.) Беседу. От чистогa том приликом скупљнога прихода, усердствовала е она на нашу мѣстну србску школу петдесет фор, а. вр. са тим благодародним изјаснением на общественога предсѣдателя послати, да се иста сума међу сиромашниа школске ученике као поклон раздела; коју е 5. Окт. т. л. школски управитељ, са согласиєм общественога предсѣдателя Благор. Г. Алекс. Николића, и Г. Јоана Перкића сенатора и школскога старателя, у присуствию Г. Георгиа Јосифовића I. кл. и Г. Корнилиа Чупића II. кл. учитеља, по горе положеной депој и подражания достойной омладине жели, обе класе ученицама дѣйствиетелно и раздао. — — Далѣ, такођер раздата е (8. Ауг.) и она от три дуката састојећа се тако названа, Килија награда, коју е преузвишени Г. Венимина Калап от Нађ-Кало, кр. коморник и сад у србском Београду стануюћи Генерал-Конзул 1865. године имао милост основати. Два дуката добио е Георги Бошковѣ, као најбољѣ србски език разумевајући II. кл. ученик. Трећим е дукатом одог обдарена Пелагиа

*) Ове су честитке за углед стављѣне из књижице, коя е у прилогу бр. 20. Шк. Листа објављѣна.

Недић зато, што е из християнске науке, најболѣ и највразумителније отговорити знала. (Овом се натрадом само те две науке и тако разделѣним новцем награђују.) — И починашм: Димитријем Филотић и Ђефимием Попанешковић доцнѣ благородним Нешко от Литманове основана штипендија, от кое годишњи интерес доноси 40 ф. 95 нов. а. вр. по гласу тестаменте, ест међу сиромашниѣ ученике дне 17. Септ. поделѣна. — Напослѣдѣк, и школских е књига купљѣно за девет ф. 08 ричи, и међу сиромашниѣ ученике поделѣно. И то из интереса од оног капитала (150 ф. а. вр.) кои е трудом и усердиѣм пештанске омладине 1864 год. набављѣни и установљѣни.

Јошт има наша школа три друге фундације: Петра Апостоловића, Ђемене Петровић рођ. Раденковић и Рахиле Арсеновић рођ. Котуровић. От прве добијаю годишњи о празд. Рожд. Христова мушка, а от вторе женска, све убога по школу посѣштавајућа дѣца, цело и ново одѣло. Кад зародѣ виногради, у коица се исте фундације састов, буде по шесторо осморо и по десеторо мужке, а трое четворо женске дѣце одѣвено. Од треће фундације дав се у брак ступајућима мѣстнима православним девојкама новчана помоћ. И ова е фундација виноград. Рачуни ови трију фундација поднашаю се развидѣнија ради ч. консисторијуму. — — Буди поред овога, о горе стављѣним штипендијама и фундацијама извѣштѣја свима високопоч. Фундаторима, како от стране збора школског, тако и от убоге наше, исту помоћ примајуће дечице, топла благодарност. Живима дай Боже живота и здравља, а мртвима вѣчну памат и со святиѣми упокоѣниѣ.

Саобщѣно

П. Р. шк. управитель.

Школске вести.

ПОЗИВ СТРУЧНИХ ШКОЛСКИХ ЛЮДИ У ПЕШТУ. Одбор земалског сабора у Пешти, кои е имао претрести и с приметбама пропратити законски предлог министарства просвете о уређењу школа, на препоруку верозаконских поглавара свию вероисповѣди позвао е био за 13. Октобер у Пешту стручне люде од свию вероисповѣсти из Угарске и Ердеља, желећи од њих миѣније чути о поединим точкама тог законског предлога. Између 32 стручних човѣка био е од стране Србаља само уредник овога Листа позван. Испитаванѣ е текло поединце у одной дворани државне куће пред целим одбором и то 15., 17. и 18. Октобра. Сваки е школски струковњак добио питања, на кои е устмено или писмено одговорити имао.

ПОДПОРЕ ЗА УЧИТЕЛѢ. Познато е читатељима нашим, како е Барон Сина приликом срећног порођаја Њњог Величества премилостиве Царице наше пролетос одредио подпору за учителѣ и учительске сирочад. По гласу 4. точке основног писма могу учительи без разлике вере имати право на припомоћ из ове закладе и то они:

1. Кои због велике старости или због другог каквог узрока нису у стању далѣ службовати няти могу иначе себи ужитак заслуживати;
2. Кои немаю толико имана да могу себе њиме издржавати, и кои неуживаю подпору толику од кое се могу издржавати.

3. Кои су звање свое учитељско ревностно одирављали, и примерно се владали.

4. Найдиромашни између других имају првенство.

5. На ову припомоћ имају права и сирочад учитељска и то само у том случају, ако се ради подпоре довољна број учитеља пријавио неби.

В. Министарство већ се обратило на све дијецанске управе школске с позивом, да имају за припомоћ ову достојне учитеље и сироте учитељске пријавити. — Учители ће уживати по 100 фр. сваке године а сироте свака по 36 фр. — Не би ли се одавде могла помоћ молити за сирочад покојног учитеља Помажког Тошковића, и негдашњег Мађарбойског учитеља Симе Увалића, кога се доиста у најбеднијем стању налазе?

СРЕДСТВА ПРОТИВ ТЕЛЕСНЕ КАЗНИ. Едан пруски учитељ на основу искуства свог објављује средства, кога су кадра телесну казницу у народној школи непотребном учинити, а та средства су ова правила:

1. Држати ваља ученике увек у послу час телесног час умног, и ни едан часак неостављати их без посла и без надзора.

2. Настоявати треба да ученицима сваку науку омилиш.

3. Кад учитељ светује, нека мало говори. Едан поглед, едно маханје главом, една озбиљна реч, нека буде у стању поправити малога несташка и непослушника.

4. Сваку погрешку чим се учини ваља спазити и исправити, и ништо се не сме кроз прсте гледати.

Старати се ваља задобити љубав деци, па до тога ствар довести, да сви ученици из љубави к учитељу иђуће савете радо примају, и по њима се точно владају.

НАИМЕНОВАЊА УЧИТЕЉСКА. Темишварска консисторија наименовала је рома иског преподава г. Димитрија Алексевића за србског учитеља у Феилаку. — Министарство је наредило, да има испит из србског и славенског језика у сомборском учитељшћу 1. Августа 1869 положити, иначе да се то место другачије попуни.

Будимска консисторија наименовала је г. Корнилија Чулића за учитеља у св. Андреј. Изучио с шести гимназ. разред и Богословију у Карловци, а положио је испит из Метода у Сомбору.

Бачка консисторија наименовала је за учитеља у Деспот Сентивану г. Јована Томића, који је свршио III. реални разред и преподавају у Сомбору, и проглашен је да је способан за учитеља у основној школи.

УПРАЗЊЕНО УЧИТЕЉСКО МЕСТО. У Угриновци у Петроварадинској регименти.

Дужници су криви што се Лист овај тек 30. Новембра разаслати могао. Ако се сви с предплатом непожуре нећемо у стању бити ни идући број издати.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена је на целу год. три форинта, а на по год. 1 фр. 50 нов.

Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 22. У Сомбору 30. Новембра 1868. Год. X.

Пажљивост.

Да би деца у школи гледанјем и слушањем разум свой разбистрити и користица знања себи прибавити могла, нужно е пре свега да пазе на оно што учитель показуе, предае или пита.

Пажљивост е душа свакога обучавања. Без ње нити би наука нити школа деци од праве користи бити могла, без ње би савтруд учителя без плода остао; ер непажљива и разсејана деца никакво предавањ нескхваћају, и за њи се у онај мах рећи може да очи имаю а невиде, уши имаю а нечују.

Од учителя у народној школи ниште се пре свега да мале своє ученике назити научи, а то ће бити:

1. Кад учитель својом умиљатошћу и благошћу уме задобити своє ученике и тим их чисто као обчара те радо пазе на све оно што им он казуе и показуе, и највећу радост у томе налазе кад што добро од учителя свог научити могу. Доиста се из искуства слободно рећи може, да е она само пажљивост у школи плодотворна, која е по децу мила и пријатна. Истина даю се деца на пажљивост и силом приморати, али таква натерана пажљивост само е привидна, и како по душевни тако и по уми развитац дечији веома шкодљива. Има школа, у којима деца из страха од прута и виргаза ћуте, мирују и чине се као да пазе, ал у ствари самој ту се баш природна живост духа њиховога у самом заметку свом насилно угушуе, и та деца глупава, тупоглава, малодушна и плашљива постану. Такове школе могу се пре назвати мучилишта и губилишта, него училишта и васпиталишта, од њих сачувај Боже дечицу нашу!

2. Пажљивост дечију обраћати ваља с почетка само на оне предмете, кои се видити могу. Сам говор без показивања и познавања ствари, о којој се говори, невреди много ни у старој школи код одраслих деце, а код мале деце — као што су у

народной школы — не вреди баш ни мало. Найпре дакле пока-
зати вая ствар, или барем слику иѣну, нека ю деца сматраю
и добро познаду, па ће доиста онда болѣ пазити, више научи-
ти, и радије примити науку, кою им казуємо. Високе одвучене
(абстрактне) науке немаю места у малой школы, ер за нѣ
деца нису дозрела, па нит волѣ нит приємливости имаю, него
речи пролазе мимо нѣ без сваког благотворног утиска на разум
и срдце нѣхово.

3. Почем се из искуства зна, да деца немогу добро схва-
тити више предмета уданут, то се препоручує, да се на сваки
предмет поединце и посебце назити мора. С тога се износи
пред децу само по една животиња, биљка, руда или рукотворина,
или само една слика, па се о нѣй говори и пита, а међутим
се све друге слике покрию. Из истог узрока и на рачуналки
само онолико круглица треба да гледаю деца, колико им у тай
мах за радню нѣхову треба, а све остале имаю се убрусцем
или папиром закљонити. Кад учитель на то непази, онда ће
деца пре гледати оне друге ствари и тим разсејна постати.
Исто тако поукљаняти вая из пред очию дечѣх све што би
пажню нѣхову од учения одвратити и разсејност проузроковати
могло. Ни на учителю, ни у школы несме бити ништа што є
смешно, необично и изванредно.

4. Што су деца мала, то нека се за краће време озбиљна
пажљивост од нѣх изискує, и нужно є да учитель пре и после
сваког озбиљниег рада школског допусти деци да се мало про-
играю; шта више препоручує се учителю да том приликом баш
сам он деци згодне игре задає и да их упућує руководи и
поштрива на сиграѣ, па ће им се тим и сама она озбиљна
наука већма милити и болѣ ће на нѣ пазити. Урођена живост
и отвореност дечѣх најболѣ є знак даровитости умне; нѣ дакле
несме учитель препречивати, него є баш дужан на руку јој
иѣи, да се одржи на стостручну телесну и умну корист нѣ-
хову.

5. Дугачке и обширне приповедке уморе децу, с тога се
иште да учитель само мало казує и приповеда, а много више
испитує, и да упућує ученике да сами сматраю, сами изтра-
жую и докучую, и да сами својом снагом радити имаю. Радня
а особито саморадня много є деци милија него пасивно слушаѣ
и сматраѣ; по томе дакле на посао вая децу подбадати и
подстрекавати, нека га они сами покушаваю. То є по нѣ най-
пробитачниє.

6. Учитель треба да с најбольом вољом, с највећим за-
узимањем и од свег срдца децу учи и наставља, пак ће се
редко кад на непажљивост њихову потужити морати. Догоди
и се ипак тај случај, нека некриви одма ученике, него нека
брижљиво испитује и разбира, ни е ли њгова невештина про-
узроковала дечију непажњу; вр често бива да деца само за то
не пазе, што учитель неуме добро науку предавати и нема у
томе послу вештине. С тога е нужно да се учитель са ваља-
ним разумним и лаким начином обучавања упозна, и присвоив-
ши га себи да га у школи вешто употребљуе, па ће олазити
да ће ученици болје пазити и лакше схваћати сваку науку
њгову.

7. Побуђивати ваља децу, да се надтичу, кои уме болје
пазити. Пажљиве ваља хвалити и чешиће их прозивати, нека се
остали наочигледце увере да пажљив ученик лакше и болје
сваку науку прима него разсеян и несмотрен.

8. Настоявати ваља да и савест дечја буде чиста и мир-
на; вр кои нис на чисто са својом савешћу, тај еднако звера
и преза се, па нис у стану ни пазити на оно, што се у школи
показуе и о чему се говори.

Кои учитель на све ово, што овде рекосмо, пазно буде, тај
ће лако ученике своје на пажљивост навикнути, и тим посао
и труд својом у школи плодносим учинати, те и радост од
своих ученика дочекати моћи.

В.

Први учитељски збор

округа Сомборског 17. Октобра 1868. године у Сомбору држан.

(свршетак)

Бр. 6. Гд. Председник позива г. г. Чланове, да се посаве-
тују о том, што би се чинити имало, да нам сва деца школу
редовно похађају.

После дужег саветовања би закључено, да се од стране
свију учитеља у том погледу следеће извршивати има; сваки
учитељ да на почетку школске године сву за школу способну
децу пописати има; и да оне родитеље, који децу у школу
шиљати небуду хтели, најпре лезим начином и обавештавањем
приводе и принуде на ту племениту и благородну своју дуж-
ност. Пошто би овај корак безплодан остао, има се списак таквих

непоправљивих родитеља високој власти предати, која ће их силом закона и своим начином приморати, да своју децу уредно у школу шиљу.

За ову децу, која због материјалне оскудице школу похађати неби могла, да се славне општине и родољубиво грађанство умоли, да им са материјалном подпором својом милостиво у помоћ притеку.

Бр. 7. Гд. Председник ставља збору питање, да ли предмети, кои се сада у нашим народним школама предају, одговарају потреби и цели својој.

Гд. Петар Деспотовић, мисли, да је ово питање од велика замахаја, с тога би био за то, да се то остави до идућег збора, да би донде поједини чланови и писмено га одговорити могли. На што се закључи:

Да одбор, који је већ под бројем 3. изабран, и то до идућег збора изради, а уједно и да своје мишљење изрази, како би се садашње школске књиге наше, које — што је већ опште признато, — духу и потреби нашега народа не одговарају, написати имале.

Бр. 8. Гд. Ника Грујић казује велики губитак прераном смрћу два млада и вредна нам судруга, Јована Бељанскога, учитеља III. разр. главне школе Сомборске, и Ђорђа Сентомашког учитеља Брестовачког, кои су постојаним и озбиљним радом у звању своје лепо име стекли били, са том жељом, да им се вечне успомене ради, туга наша у овај записник стави.

Збор овај и сам делећи жалост за младим покојницима жели, једнодушно нека се заваније у овоме записнику његов плач, но са молбом Свевишњег, да им вечно насеље око својега престола подари.

Бр. 9. Најпречастији гд. протојереј Ђорђе Бранковић, председник предлаже да по примеру друге браће наше, и ми бившем кр. саветнику гд. Др. Ђорђу Натошевићу, кои се највише око тога и трудио, да се зборови учитељски код нас заведу, и кои сада, на жалост нам, плоде труда свога, тек из друге земље са задовољством погледа, писмена захвалница и од учитеља овог збора поднесе.

Предлог је овај услед опште одушевљености са усхићењем једнодушно примљен.

Бр. 10. Гд. Председник позива збор, да се договори о дану и месту држања идућег збора свога, којом приликом углављено је:

Да се идућа скупштина светле недеље у Среду опет овде у Сомбору држати има.

Бр. 11. Гд. Др. Никa Максимовић предлаже нека се уобичаји, да се онога дана кад се скуп држи, увек и једно јавно предавање приреди, којегa би важност доста пријатности и самој публици местној причињавала.

Ово се са радошћу прими, и местни одбор водиће бригу о свима припремама, а уједно се и сваки члан, који би што предлажати намеравао, има истом местном одбору предходно пријавити.

Бр. 12. На предлог гд. Председника овим се закључује: да се дијецезална власт умоли, да обшти дијецезални учитељски збор идуће године у време школска одмора сазове, како би се сви учитељи ове дијецезе, међусобно о напредку, потребама и нуждама на школу односењима се посаветовати могли.

Бр. 13. Оној Господи, која су се потрудила са стране амо доћи, и онима, који су као гости присуством своим збор овај почаствовали, изриче се овде захвалност. А свима онима, које је дужност позивала амо доћи, а дужност су ту своју пренебрегли, изриче збор овај негодовање своје, изузимајући управитеља школе Сомборске гд. Николу Ђ. Вукићевића, који се ради саветовања у школској ствари баш сада у Пензи код земаљског саборског одбора наводи, и г.г. Максима Јанковића пароха и управитеља Кулског, и Радивоја Павловића учитеља из Парага, који су се пред збором овим преко својих другова уљудно извинили.

Бр. 14. Збор овај изриче најпречастнијем гд. Ђорђу Бранковићу председнику своју најтоплију захвалност на труду и заузимању око његове ствари.

Њорђе Бранковић протојерей и окружни школски управитељ као председник, Ђура Тодоровић, Петар Деспотовић перовође.

Записник.

другог јавног збора учитељског у окружију потиско-бачком, месту Срб. Бечеју, који је 12. Септ. 1868. под председништвом Пречастног Господина Александра Бастића протопресвитера Сегадинског, и окр. школског Надзиратеља држан.

При ком учествоваше од часне Госпoде свештеника: Василија Ракић пароха и управитељ школски из П. Села; Алексије Јосић, админ.

и управитељ школ. Александар Поповић капелан из Срб. Бечеја
Трива Влашић Ђакон и учитељ из Сенте : од г. г. старатеља школских :
Тома Иванић из Феудварца ; Стеван Попадич из Срб. Бечеја ; Степан
Матић из Мола ; Аркадије Матић из П. Села ; од г. г. учитеља : Евге-
није Вучић из Мартоноша, Ник. Кељовић, Ђ. Лудајић и Ђ. Гојковић
из Суботице ; Лазо Поповић из Шандора ; Ђ. Петровић, Ђ. Глибошки,
М. Дејановић и Ст. Жекић из Срб. Бечеја ; Ал. Докић, Лаза Јосимовић
и Јоца Стојанов из Мола ; Тиха Слечевећ и Ђ. Марковић из П. Села ;
Сима Никовић и Милош Летић из Феудварца ; Тоша пл. Брашовачки
и Душан Стојић из Сенте ; Тоша Мирисав из Кањиже ; Н. Кирић и
Др. Дзидић из Аде. — Од г. г. гостију : Вељко Поповић уч. из Турије,
Сава Костић медик, Ђ. Крстић медик ; Ђ. Јеренин, правник ; Тада Јел-
чић скоком ; Самко Стојановић благајник ; Ст. Стефановић трговац ; Ђ.
Јосиф седмошколац ; Иван Влаовић, седмошколац ; Н. Ракић приправ-
ник ; Ђорђе Грујић приправник из Сомбора ; Новак Радовић сликар
Молчанин, Милан Поповић Молчанин. А. Вишковић и Марко Ђибич учи-
тељ из Врњевца, Ђ. Вујић богослов из П. Села.

По свршеној молитви г. председник отвори седницу са јез-
гровитом беседом, поздрављајући скупљене чланове и уједно
радујући се, што је срећу имао и по други пут с њима саста-
ти се и о напредку и благостању наши народни школа својски
се посаветовати. — Затим проглашује скупштину за отворену
и позива чланове на заједнички рад, који интимату високо-
славног бившег кр. угар. Савета од 31. Марта 1866. под бр.
11,888. одговара.

Потом се пређе к' избору перовође — нашто једногласно
буду изабрани : г. Ђ. Лудајић уч. из Суботице и Ал. Докић уч.
из Мола, који одма и заузму одређена им места. —

Бр. 1. Г. председник подноси збору писмене изјаве оних
уравитеља школских, који на овај збор немогоше доћи, а то
су : Ис. Лудајић из Суботице због старости ; Ј. Добројевић из
Шандора због слабости ; Ал. Вуковић из Сегедина због испита
школских ; Јов. Милић из Мартоноша због обвезности на обе
мјестне парохије ; Д. Јанковић из Ст. Кањиже, Ал. Николић из
Сенте, Урош Нинић из Мола због болести ; Јов. Цветковић из
Феудварца, због стронотног пута, вршидбе и брања кукуруза,
Јаков Арадски ђакон и катих. из Суботице због бербе ; од стра-
не пак г. г. учитеља : Ар. Плић из Мартоноша, Тома Јаникијевић
из Сегедина, обојица због слабости здравља.

Збор изјаву г. Јована Цветковића и Јакова Арадског не-
успева и негодује ; јер кад би им интерес благостања и народне
просвете на срцу лежао, то би поменути на један дан послове
своје одгодили и у средину скупљеног збора похитали, тим

пре што им и сам позив налаже: „да просвету негују и шире.“
— Остале изјаве пак збор прима за основане.

Бр. 2. Г. Председник јавља смрт ревносног учитеља Сен-
ћанског Јована Вујића.

Збор изјављује своје сажаљење за покојником са: „Бог да
му душу опрости!“ —

Бр. 3. На предлог г. Лазе Поповића чита се записник
лањског збора учитељског.

Код „Рачуна“ г. Ђ. Глибоњски примећује: да је врло мален
број 30 за I. разред; јер дете кад у старију класу пређе, има
више предмета, на коју пажњу обраћати ваља; с тога предлаже:
да се по упутству до бр. 100 у I. разр. ради.

Збор овај предлог неусваја из узрока: што ако се ваљано
и темељно узради до броја 30 онда ће јамачно ученици и даље
знати рачунати.

Код „Недељне школе“ г. председник поведе реч о томе:
како су исте школе од врло велике користи; јер оне могу по-
најпре утврдити „религиозно и морално чувство у народу.“ С
тога најтоплије препоручује, да недељне школа што пре у жи-
вот ступе.

Збор ово са великом пажњом саслуша.

Код „Закладе за учитељске сироте“ збор ову точку није
хтео узимати у претрес зато, што она господа који су писмено
предлоге о томе овог II. састанка донети имали, због болести
недођоше. Но ипак овај збор позива г. Ар. Илића и Тому Ја-
никијевића, да као зато одређени одбор, свој елаборат идућем
збору поднети непропусте.

Код „Испита школског“ узима реч г. Ђ. Марковић, разла-
жући значај полугодишњег испита; он вели: да се дечији роди-
тељи само при тим испитима могу подпуно уверити о детињем
успеху, у то време нису тако обвезани с послом, као о жетви
кад се велики испити држе.

Решено је: да се по лањском закључку само један испит
и то главни при свршетку школ. године држи.

Код точке „О местним закладама,“ од куда би се сиромаш-
ној деци потребне књига и остала учебна средства набави-
ла“ — поведе реч г. Т. Слелчевић и Л. Јосимовић, како је
лањским збором одређена такса при укупу 5 новчића за свако
дете огромна, и да учитељ због исте за људма неприлике има,
у чему и важност губи. — На ово устане г. Ђ. Лудајић, по-
бијајући предговорнике разлаже: како би се исто у дело при-

вести могло без да би учитељ и најмање важности у народу губио, и неприлике имао, зато износи пред збор овај предлог: Да се општинама управи молба од стране збора, да ове при намештању татора, свагда оном, који рачун о школском тасу води, у дужност ставе, при сваком укупу од дотичних новце примити, и по томе рачун точан водити, како би учитељу и старатељу школском у свако доба достаточност показати могао, тако исто и са пешкирима и марамама и т. д. који се опет на јавној дражби продати имају — нека чини. Даље ако би који имућнији и сву школу при спровођу зактевао, препоручује говорник таксу осим учитељске особе, 2 фр. а. вр. за једну школу. — Сви ови новци имали би принасти школ. Фонду. — Само тим начином могли би ово питање срећно решити.

Овај предлог једногласно буде примљен од збора са том само примедбом г. Попадића, да и при продаји гореименоватих ствари свагда старатељи и учитељи као главна контрола бити имају.

Код тачке „О ђимнастици“ вели г. Т. Мирилов, да се овај предмет од осталих школ. предмета оцени, јер је дечијим родитељима предавање ђимнастике неповољно, бојећи се, да им деца какав квар при истоме недогоди се.

Пошто је пак учитељ при предавању овог предмета нуз децу — немож' им се никаква несрећа догодити; зато збор овај предмет, као и остале редовно усваја.

Бр. 4. Г. председник позива г. Ђ. Марковића уч. Петр. Селског, и г. Ђ. Глибоњског уч. Срп. Бечејског, да први о Буквару, други пак о Читанкама по закључку првог учитељског збора своје операте поднесу.

Збор увидећи, да претресање истих предмета врло много времена изискују, одређује један одбор, који ће их прегледати, и извештај свој с.л. уредништву Шк. Листа послати, да га печата. У одбор пак бирају се ова лица: за први предмет: Г. Лазо Поповић, Никола Кирић, и Ал. Докић; а за други: Лазо Јосимовић, Стева Жекић и Драгутин Дадић.

Бр. 5. Г. Д. Дадић предлаже, да закључке сентомашког учитељског збора, у погледу дијецезалних зборових код високослав. унг. министарства и овај наш збор подупре, како би се исти што пре држати дозволили: јер би с' тим получили шири делокруг.

Ово се оставља Србском Народном Сабору, јер је изглед да ће се скорим састати, и закључке своје прво о школама пред-

узети. Но ипак и донде збор умољава, г.г. Ђ. Глибоњског, М. Дејановића, и Ст. Жекића, да молбу у погледу тога високо-славном Министарству поднесу.

Бр. 6. Г. Ђ. Гојковић, ставља питање: Ко је при предавању науке вере пододговоран, учитељ или катихета, особито где је овај последњи наплаћен зато?

Збор се изјашњује, да су катихете наплаћене свагда под-одговорни, а и сам им је задатак: „Науком вере бавити се,“ учитељи пак исту са осталим предметима у свезу доводећи, дужни су само понављати. — Г. Ђ. Лудајић овоме додаје: да би се у сваком случају свако неспоразуђење између учитеља и катихете избегло, од преке је нужде, да наплаћене катихете бар један курс од 6 недеља слушају, и из начина предавања науке вере, пред одређеном комисиом испит положи.

Бр. 7. Г. Лазо Поповић жели, да се именује један одбор од 5 лица, који ће предлоге зготовити, и збору по подне на претрес поднети.

У одбор тај буду изабрани: Частни г. Василије Ракић као председник, Лазо Поповић, М. Дејановић, Ђ. Лудајић и Ал. Докпић као перовођа.

Са овим се седница закључи у 12 часова, — и г. председник је за $\frac{1}{2}$ на 3 часа по подне закаже.

По подне изаслани одбор од петорице следеће предлоге подноси збору на решење:

- а.) О школском занту.
- б.) Које појање да се усвоји.
- в.) Ако у школи свију средства нема, на кога да се учитељ обрати; јер се зна да наредба има, у којима се општинама налаже да иста набавити имају.
- г.) Почем су деца дужна вртарству, свилодјелству, и пчеларству обучавати се, — то у коликом кругу, као и која деца, па и у том случају на кога да се учитељ обрати, ако школ. врта нема?

д.) О шегртској школи.

е.) О механичком читању.

ж.) Одбор препоручује збору, да за пдући састанак неколико предлога одреди, у погледу обучавања у народ. школи, о којима би сваки учитељ дужан био своје миљење дати.

Бр. 8. На предлог а.) о школској казни: Докић као извешитељ одбора, говори по упутству, с' тим додатком: да ако

се до такве неприлике дође, да се дете и телесно казнити мора, то нека се иста казна свагда у присуству местног школ. одбора и дечијих родитеља изврши, па ако последњи учествовати неби хтели, ипак им до знања ставати ваља; — какву је дете погрешку учинило, и какву је каштигу примило.

Г. Ђ. Глибоњски је: да се тјелесна казна, сасвим изостави.

Овоме је г. Гл. Влашић противан, наводећи, да би то само онде могло бити, где је домаће васпитање добро. Затим вели како му је један ученик дванут из затвора утекао, и пита шта са таквим чинити ваља, кад се зна да закључак несме бити? —

Решено је: Да кад би учитељ у оваким и овим равним неприликама ладнокрван остао, то би онда свој авторитет пред децом сасвим изгубио, а чим овога учитељ изигра, — у тој школи неможе дисциплине и успеха бити. Зато збор сваком учитељу оставља — децу по свом благоразумију да казни.

Бр. 9. На б.) предлог „које појање да се усвои“ — говори Доклн да се приметити даје, како се на неки мести, слабо на то пажња обраћа, и има места, где деца тако нескладно без икакве хармоније поју, да слушалац или уши затворити, или из цркве бегати мора. Ово бива због тог, што има учитеља, који оћеју неко преиначено по свом увиђењу пјеније да заведу, — необзирајући се на то, да народ то баш од цркве и побожности, која је у нашем народу и по себи мала одвраћа.

Збор закључује: да се свака учитељ има најстрожије придржавати оног пјенија, које се у приправничком заводу у Сомбору предаје и учи.

Бр. 10. На в.) тачку „Ако у школи свију средства нема на кога да се учитељ обрати.“

Решено је: да се у том погледу учитељ свагда на старатеља школског обратити има а овај на поглаварство, па ако на предлог његов ово учинити неби хтело, онда је старатељ дужан вишој власти потужити се. — Ако деца неуредно долазе у школу; то је учитељ дужан старатељу исту писмено назначити, овај пак родитеље принудити, да децу у школу редовно шаљу.

Број 11. О г.) тачки предлога „О школском врту“.

Закључено: да по вишој наредби свака школа свој врт имати мора, као што се и ученици старијег разреда, вртарству, свиодјелству, и пчеларству обучавати имају, јер је осведочено, да су наведени предмети од велике користи по народ — а што се до јако то у народним школи радило није, криве су общине

које још ни дан данас школи вртове одредиле нису. Код толиких само следеће имају: Ст. Кањижка; Сенћанска, и Ађанска — Фелдварска је имала све до свршетка 1867. године.

Бр. 12. На тачку д.) „О шегртској школи“ говори Докић да има община, у којима приличан број занатлија има, кои научнике држе, но их у недељне и празничне дане у школу нешиљу, и тако деца ово што су у школи научила, за време шегртлука свог забораве. Зато предлаже да общине опомену занатлије па налог бив. банат. Намјесничества под бр. ^{19422/4293}

Г. Дядић мисли да би по полдне најудесније било са научницима школу држати, и то свагда један учитељ да им предаје.

На овог г. Докић примећује: да би саветније било, у ком месту више учитеља има, да се годишње један за другим мењају, јер су за ово свугде награде одређене. Тим мењањем би сви учитељи у общини, која једнаке терете и позиве имају — једнако и награђени били.

Ову примедбу збор усваја с' тим додатком, да тамо где наше вере научнице походе римску школу, имају се одцепити, и у одређено време нашу школу полазити. — Даље сведочанство издавати се има са подписом местног управитеља и учитеља, и то савестно.

Бр. 13. На предлог под е.) „О механичном предавању“ — узима реч г. Ђ. Лудажич, и наводи: како се на жалост налази и такових школа, које се сматрају за најотличније, а овамо се у њима механизам тера у највећем степену, и то са задавањем лекција, и учењем приповедака на памет.

Решено је: по примедби г. Глибоњског, да се наука гледања што више ради, јер се опазило, да исту врло мало њих раде, с' чим се онда мора механизам и неотице увући, а наука гледања баш је зато удешена, да се дете вежба разумљивом мишлењу и говору.

Бр. 14. На ж). тачку предлога, да се за идући збор неколико тема одреди.

На ово збор одређује следеће теме;

1. Којим би се начином до тога могло доћи, да деца течно читати знају.

2. Вредност оне молитве господње, коју дете са собом у школу донесе.

3. Какву вредност има наука гледања, у погледу разумног, и наочигледног начина обучавања.

4. г. Глибошки се прима, да једну лекцију из науке вере и то V. Чл. Сим. вере са ученицима практично ради.

Бр. 15. Г. Глибошки предлаже; да би, нужно било једну молбеницу вис. министарству у погледу на вероисповедне школе доставити.

Овај се предлог прима, и г. г. Глибошки, М. Дејановић и Ст. Жекић одређује се да молбеницу што пре зготове и на одређено место пошаљу.

Бр. 19. Г. Ст. Поцадић говори: како су зборови учитељски са трошком скопчани, премда постои налог, којим се учитељима убогог стање одређују дневнице и подвоз, али кад се у призрење узме, да је редак учитељ који је материјално имућан, то је онда поменути налог доста нејасан, — зато предлаже: да се свима учитељима без разлике дневнице и подвоз код више власти измоли.

Зорр овај предлог усваја, и уношава г.г. Глибошког, Дејановића и Жекића, да уз горенаведену молбу и ову прикључе.

Бр. 17. Г. Ђ. Лудајић чини предлог овај: Пошто многе наше општине, на жалост недрже „Школ. Листа“ а још мање „Лист за народне учитеље“ — по томе немогу онда ни дознати, шта ми овде дељамо: зато би врло нужно било, да се свагда радња учитељског збора и путем јавног ког политичког Листа печата.

И овај се предлог од стране збора једногласно прима.

Г. Председник завршује седницу са захвалом на усрдном и својском раду свију присуствујућих чланова, — на које му се збор са дуготрајним „живео“ одазва.

За овим збор помоли се Богу и заврши своје делање.

Председник збора Александар Бастић. Протопрезвитер Сегедински и окруж. надз. срб. осн. школа. Перовође: Ђорђе Лудајић, Алекса Докић.

Катихетичка вјештбања

србскије ученика на малој гимназији
у (горњем) Карловцу 1868. године.

(Продужен.)

Послови Савве Врге, из III. разреда.

I. Еванђеље од св. Луке зач. 66.

Исус је у притчама често говорио. И ово је притча о богатома. Немилостив је тај богаташ и без срца. Незаслужује та-

кав ни да му се име знаде. На мисли му је јело, те јело. Он само на себе мисли, а немари за сиромаше. (У жидова бијаше земља подељена на племена). Сиротиња није имала иметка. Сав је иметак био у богаташа. Осим те несреће још су и друге биле које су морале упропастити тај народ: поделише царство, разицијенише цркву, распадоше се на три секте. Овај богати држи да душа треба жита! То је садужејска грубост. — За то Христос учи да је прече старати се за душу, па онда и за тјело.

Овде је прилика да погледамо на наш србски народ. У Србаља нема безкућника, Србљи имају доста земље своје свака кућа. То је срећа по народ наш. Србин дакле није рођен да мора красти! По србским селима нема тешки гвоздени затвора на благу и на кућама; него затворају своје благо у слабе дрвене стаје. Ту би лако било кућу покрасти, па онет тога зла не бива у нас толико, колика је прилика.

Богати Србљи подижу закладе за своје школе и младеж своју; они подпомажу србску књигу. Србски народ осуђује „мртво“ богатство. Много се приповједа о „копању блага.“ У тврдице ђаво на повци лежи. — Несуђено благо тко изкопа, огари прсте, јер се то благо на угљевље претвора. Преорати туђу међу — греота је. „Крајцарак је мали дарак, ал' велика задубина.“

У Србина је „душа благо.“ Душом се Србин заклиње, и рече: „волим моју изгубити главу, него своју огрешити душу!“

Велика је несрећа задесила србски народ од туђинаца и — турака. Спахилуке држе турци по Босни. . . — Још је народ србски раскомадан на више држава, и подјељен на три вјере: православну, католичку и турску. Од ове несреће може нас избавити Бог, а ми можемо помагати се србском самосвјести, и — духом помирљивим наше православне цркве, у којој је освештана она наша пословица: „Брат је мио које вјере био!“ Овој пословици додао је Србин ово: „ако право ради и поштено поступа.“ А додао је он то онда истом, кад је одрођени „брат“ повео се за саможивством, те је са турчином удружио се да Србину улије воде на огњиште . . . — „Тко ти изкопа очи? брат! зато тако дубоко.“ —

II. Еванђеље од св. Матеја зач. 4.

Волсви долазе из далеке земље, и знаду боље што се у Јудеји догађа, него сами њезини владари и научењаци жидов-

ски. Код овога дјетета видимо, да се испуњава све, што су пророци предсказивали. Месија је то дјете. Бог чува њега од Ирода, а људи не. Ирод се помами кад му Волсви недођоше како ни је рекао био. У јарости својој пошађе он своје „солдате“ у Витлеем; те туда потукоше они четријест тисућа дјецe од двије године и млађе. Ирод је држао да је ту и Исуса убио, али Бог не даде!

Пророци су предсказали ову жалост са оним: „Рахилъ плаче за својом дјецом што их није, и није се могла утјешити.“

Ирод је био лукав, подмукао. љутит, гордељив и честољубив. Није Ирод жалио потући невину дјечицу, јер га није срце болило за њима. Он је био туђинац, а не жидовске крви. Тако је и народ отуђио се, те војска Иродова које сама своју дјецу. — Књижици, учитељи народа, незнаду казати гђе се имао родити спаситељ; већ потеглоше своје књиге из прашине. И ту срца за свој род небияше!

Одвратимо очи своје од те тужне повјести, па признајмо: да зли људи немогу прекратити промисао Божији, нити могу убити онога кога Бог чува!

Леп примјер хришћанскога војника даје нам св. Димитрија. Србска повјестница заједно са православном црквом нашој даје Цара Лазара и сложне браће девет Југовића. Хришћански војник не смје бити крвник; већ свестан поборник славе Божије, која се састоји у истини и правди. „Што ти није драго, не чини другоме!“ то су рјечи Христа Спаситеља!

Примјера од учитеља цркве и народа имамо у нашим светцима. Ми Србља имамо св. Савву Неманића. —

(Продужиће се.)

Д о п и с.

Из Новог Сланкамена. Честити православни Срби Ново-Сланкаменски тежећи за просветом, развитком, и народним напредком, нису могли више трпјети, да им њихова дечица на $\frac{1}{2}$ сата у Стари Сланкамен на науке ходе, те прошаста 1867. год. по завештају неумрлог мецената и добротвора Ђорђа Анђелковића иначе Бугарина, у месту Новом Сланкамену србско-народну школу отвореше, у којој се данашњим даном до 46 ученика васпитавају и уче. Које пак ми можемо Ново-Сланкаменски Срби захвалити, што е то завештањ у живот ступило? Само отличной породици Натомшевићевой, а наиме: Г. Г. Аци и Павлу Натомшевићима, кои су се својски за ову ствар заузели. Они су толико својом снагом и упливом учинили, да данас учитељ своју

годинишу плаћу од 360 фр. а. пр. осим депутата, прима; а то само од интереса, ког е главни капитал 6000 и неколко форинта, а до сад већ интереса имаде преко 3000 фор. Блаженопочивши основатељ Анђелковић наредно е у последньої желы својой и место гди да се школа и стан учительн сазиде, што ће се скорим у дѣйство привести, а за сад се србска школа у кући Г. Г. Нагошевића налази.

Заиста е то врло лепо и племенито дело учинѣно, и заслужуе да се покойном добротвору овде вечити спомен држи. Гди е наша срећа; да се више овакови могући Срба нађе, и да се угледају на овай пример пак да после своє смрти на такове цели добротворне оставе, да их србски род за њихова добра дела вечито благосиля. За ово се дело заиста казати може, да е више вечити и неумрли спомен учинѣн.

Добротвору врлом нека е у народу србском вечити спомен, кога ће свака душа православна у Славкамену благосиљати. А православной общини Ново-Славкаменской Слава! Живила!

М. Бизулић учитель.

Школске вести.

ПРВИ УЧИТЕЛЬСКИ ЗБОР У СРБСКОМ БЕОГРАДУ. У неделю 24. Новембра после службе Божие држан е први учительски збор у Београду у школи што е код саборне цркве. На том збору били су сви учители и учительке из Београда, неколико отиѣних грађана и званичника, а збор е отворио сам министр просвете господин Дмитрие Матић кратком али значај цуном и важном беседом, у којой е разложио цѣль учительских зборов и велику корист, коју они могу имати на унапређењ просвѣте у Србији. Затим се у збору договор водно о начину како да се сѣднице држе и о пословном реду. Овай први збор сматрати се има као увод у дѣло, а скорим ће се држати опет учительски збор на коме ће се приступити к коначном уређењу ове важне установе.

ВЕЛИКОДУШНИ ДАР. Високопречастни Господин Теофан Живковић Архимандрит Бездински списао е и издао на свѣт књигу под насловом: СРБСКА НАРОДНА ЦРКВА на канонично историчном темелу свом, с едним словом у додатку: о побожности и народности. Књига ова штампана е у 1000 екземплара. Врстни и родолюбив сачинитељ распослао ю е своим познаницам у разне краеве Србства и уступивши добровольне прилоге у назваду штампарских трошкова фонду Школскога Листа упутио е да се прилози ти шаљу на уредника овога Листа. Извешћујући читаоце наше о овом племенитом и великодушном дару фонду Школскога Листа наметнѣном, изъяснюемо, да смо готови, прилоге у име ово примати, и по обиви имена приложника и количине прилога, управи фонда Школског Листа предавати. Код уредништва овог налази се такође 100 екземплара ове књиге, од куда ю могу набавити сви они кои е имати жеде.

ШТИПЕНДИЈЕ ЗА ПРАВОСЛАВНЕ ЂАКЕ за годину 186% (продуженъ из бр. 17.)

17. Из закладе Марка и Ђорђа Сервидких, којом рукују наслед-

вица Ђорђевић у Турској Канџи, примали су по 240 фр. Пегар Бирра богословац у Карловци, Илија Јовановић, Емил Новаковић и Емил Савић медицинари у Бечу, Тодор Поповић правник у Пешти и Ђорђе Рашковић правник у Бечу; — по 157 фр. 50 и. примали су: Средов Ђорђевић, Коста Раић, Дим. Стојковић и Влада Вилевски правници, Алекс. Ђгдић, Стеван Мигрић и Павлао Жупуњски гимназисте; — по 105 фр. примали су: Алекса Богдановић медицинар; Јов. Јоковић, техничар, Павлао Хариш, Јов. Поповић, Ник. Поповић, гимназисте, Лазар Стефановић реалац — и Емил Стефановић ученик главне осн. школе у Сегедину. (свршиће се.)

ПОКЛОН ШКОЛИ. Господин Пая Ивановић медицине доктор и мѣстни школски управитељ у Баи, покланя едан екземпляр Школскога Листа школи Байској како за ланьску тако и за ову годину, и обећава, да ће и у напредак док год Школски Лист излазио буде, сваке године те чинити.

ЈВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Свест човека, свест обштине и народа најболѣ се позна по раду њином. Наш народ пре па и данас, и у најнезгоднијим приликама, показва е примере велике свести, да се може по томе са најизображенијим народима сравнити. Особито е за све, што е честито и узвишено заузет наш народ, само ако има поле разборита човека, да га на таково што подстакне.

Зато ево една значајна примера, да се истинитост наведених речи потврди.

Ко зна како су народни учитељи у нас још слабо осигурани, које што су награде за велике њине трудове незнатне, које што им старост ни занимањем мировином ние награђена, мораће припознати, да е редак дар ваљане обштине Боботске, којом е по совету Господина Јована от Миковића великог судца Буковарског, Г. Прокопија Миладиновић пароха и Г. Ђоке Миковића бележника обезбедила мов старе дане, као 42. године служившег свога учитеља, давши ми 200 фр. а. вр. годишњѣ мировине. Зато ја благодарност и топлу признателност мою, како господином горе поменути, исто тако и славној обштини Боботској, изјављујући, пребивам у Вишковци 5. Новембра 1868.

Господине Школског Листа уредниче! Желя е моя што би сте имали милост ову мою благодарност обштини чрез Школски Лист објавити, небили се и остале обштине огледале, и остарѣлу собратию мою по заслуги, са мировином наградили.

Ваш Богомолац 72-го лѣтинистарац Гаврил Томић пенз. учитель рођени Старацац.

ВЗ Дужнике како од ове тако и од прошлих година умољавамо, да се у течаю месеца Децембра отдуже, да неби морали имена њихова у последњѣм броју овога Листа јвности предати.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нов.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискао код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 23. У Сомбору 15. Декабра 1868. Год. X.

Божие Заповѣди.

(Нѣколко лекция из Катихизиса у III. разреду Народне школе.)

ШЕСТА ЗАПОВѢД.

„Не оубѣй.“

„Не уби!“

Шта забранює Бог у шестой заповѣди?

У шестой заповѣди забранює Бог убиство то єст одузимаѣ и прекраћиваѣ живота.

Кои грѣси понайвише доводе люде до убиства?

До убиства доводи люде понайвише завист, злоба, пакост, гнѣвъ, ярост, osveta, пиянство, непоштене желѣ, неваляхо владаѣ и грабзеѣ за туђим иманѣм. — Сви ови пороци кадри су човѣка на многа друга найгора невалялства, па и на само убиство навести, с тога се и они забранюю у овой Божией заповѣди, као што читамо у Св. Писму:

„Всакъ ненавидѣи брата своего чловѣкоубѣйца єсть.“

„Сваки кои мрзи на брата своего убица є людски“ (1. Иоан. 3. 15.)

„Всакъ гористъ и гнѣвъ и яростъ и вопль и хуленіе да ѿметѣ ѿ васъ.“

„Свака горчина и гнѣвъ и лютина и вика и хула нека се узме од вас. —

Єли кадгод допуштено човѣка убити? Земальским судовима допуштено є убице и друге доказане велике зликовце по правди и закону на смрт осудити и погубити дати, да би се истребило између люди свако невалялство. Ако дакле судиє у суду крива човѣка по заслуги и по земальском закону убити даду, то они тим негрѣше. Исто тако негрѣше војници, кои у рату бореѣи се за отаѣство оружаног неприятеля нападаю и убияю, єр они тим само дужност свог позива извршую.

Єли крив онаї кои нехотице човѣка убие?

Ко нехотице човѣка убиє, неможе се за невиног сматрати, особито ако се убиство из несмотрености његове догодило, и у сваком случаю пуждно є да такав човѣк очисти савѣст свою по уставу св. цркве.

Кон се још случаєви могу сматрати као убиство?

Осим непосредног убиства сматраю се за убиство и они случаєви кои су налик на убиство, и с којима се човѣку о главни ради, а то су:

1. Кад ко на невинога човѣка потвара кривицу и казни га према му є невиност његова позната;

2. Кад кои човѣк може избавити ближиѣга свог од смрти, а неће да га избави: на примѣр, кад богати пусти да сиромах од глади ил од зиме умре, а неће да му помогне.

3. Кад ко веома жестоко поступа са своим млађима и подчинѣнима, кад их бие, злостави, глађу мори и претераним пословима живот им прекраћує.

4. Кад ко неумереношћу и непоштенѣм своим себи или другим живот прекраћує.

Забрањує ли зар шеста заповѣд и самоге себи живот прекраћивати?

Доиста забрањує шеста заповѣд сваку повреду свог собственог здравља, и прекраћивањ живота свог, било то неумереношћу, ярошћу или иа којим другим пороцима, а особито забрањує самоубиство, ер Бог нам є дао живот, па он нам га едан има власт и одузети, и живот є наш у Божјој руци, као што нас учи св. Апостол Павлао:

„Никтоже бо насъ себѣ живеть и никтоже себѣ оумираеть. Яще бо живемъ Господеви живемъ, и яще оумираемъ Господеви оумираемъ. Яще оуко живемъ яще ли оумираемъ Господни есмь.“

„Ер ни едан од нас не живи себи и ни едан себи неумире. Ер ако живимо, Господу живимо, а ако умиремо, Господу умиремо. Ако дакле живимо, ако умиремо Господни смо.“ (Рим. 14, 7—8.)

Има люди, кои желећи опрати свою част и поштенѣ иду на двобой (мегдан), туку се са оним кои их є увредио. Шта нам валя о двобою судити?

Двобой є такође строго забрањено и законопреступно дѣло; ер тим човѣк излаже и свой живот и живот свог ближиѣг великой опасности. Двобой є дакле убиство и самоубиство. —

Шта є то духовно убиство?

Духовно убиство є кад ко свога ближиѣга на неваљалство

или на невѣрство наводи или саблажнява, те тим проузрокуе, да се овај поквари пропадне и духовно умре. Наводити другогa на грѣх ест едан од највећих порока, о коме Спаситељ наш овако говори:

„Иже аще сохлзнутъ единого малыхъ сихъ вѣрующихъ въ ма, оуни естъ емѣ, да ѡбѣситса жернобѣ оскелѣи на быи егѡ и потонитъ въ пѣчинѣ морстѣи.“

„Кои саблазни едного од ових малих, што у мене вѣрую, болѣ би му било, да се обѣси камен воденични о врату нѣгову, и да потоне у дубљину морску.“ (Мат. 18. 6.)

Жалостне примѣре убиства показуе нама свештена повѣстница, ал у нѣой уѣдно видимо и како пролазе убице и крвиници јошт и овога свѣта.

Несрећни Каин из зависти и мрзости, из злобе и пакости убио е с намером свог брата Авеля. — Крв Авелѣва викала е Богу за одмаштенѣ. Каин нигде нѣе имао мира на земљи, савест га е гризла као какав црв, и он е тумарао коекуда као бесомучан, док га едан од унука нѣгових нѣе убио.

Цар Фараон, дао е утаманити многу невину дѣчицу, па како е прошао? Пропао е заедно са присталицама своима у црвеноме мору.

Свирѣпи Авимелех син Гедеонов побио е своих 70 браћа, а нѣга е едина жена убила бацивши му на теме комад жрнова камена (Суд. 9).

Свирѣпа царица Језавела и окрутни муж нѣн Ахав дали су убити Навутея Израилѣтина из грамзениа за нѣговим виноградом; па после три године Ахав погине и свинѣ и пси положу крв нѣгову, а безбожну Језавелю непријатељи кроз прозор баце на земљу и коњи е сгазе а пси повду труп нѣзин. (3. Царст. 21 и 22.)

Цар Ирод дао е потући силну дѣцу само да би могао новорођеног Христа Спаситеља убити, од кога се бојао да ће му царство преузети.

Син Иродов, кои се опет Ирод звао, у пићу дао е пошѣћи Јоана Крститеља. —

А најгрозније убиство учинили су старѣшине Јудейске, кад су Христа Спаситеља из зависти и мрзости на смрт предали, вичући: Крв нѣгова на нас и на нашу дѣцу!

Страховите примѣре самоубиства показуе нам св. Писмо, на цару Саулу, кои е одступивши с Божијега пута и чинећи неваљала и неупутна дѣло, пао у очајнѣ и себе убио; — и

на Юди Искаротском, кои е Христа Спасителя Юдеима продао за 30 сребрника, а по том из очаяния себе обѣсио.

На жалост и повѣстница свѣтска, па и наша народна показуе нам тужне примѣре убиства из грамзена за славом и богатством или из освете. Ал на овога ни онога свѣта убице добро непролазе; крв невинно убиених пацне Богу на небо против убице, и проклетство прати сваког крвника пред праведни суд Божиј.

Драга дѣчице! Ми треба да се свагда Бога бојмо, и да се клонимо грамзена за туђим иманѣм, да се клонимо пиянства и неупутних и грѣшних желя, и да се старамо из срца нашег искоренити сваку освету, пакост, злобу, завист и ярост; да избѣгавамо сваку свађу, инат, кавгу и тучу, а да Бога молимо у любви братској и у миру са ближњима нашим живимо, Тиме ћемо се сачувати моћи од грешена против шесте Божије заповѣди.

Кад се у шестой Божіој заповѣди забрањује убиство, то шта нам се у нѣој заповѣда?

„У шестой Божіој заповѣди заповѣда се нама:

1. Да свой собствени живот чувамо поштеним владанѣм, чистим држанѣм тѣла свога, умѣреношћу у елу у пићу, и уздржљивошћу, па чуванѣм од еда, зависти, ярости, злопамтениа и од свию оних порока, кои нам живот прекраћују. У болести пак да искусна лекара зовемо и лечимо се.

2. Заповѣда нам се да чувамо што е више могуће живот и здрављѣ ближњих наших, а особито своих присних сродника и своих подчинѣних службеника, и да ове у болести и немоћи дворимо, да им искусна лѣкара зовемо и лѣчимо их.

3. Да помажемо беднима и невольнима а особито болестним сиромасима и странцима, и да по могућству своје одлакавамо станѣ несрећника.

4. Да са сваким поступамо кротко любовно и уљудно, и да за тим идемо, како би са сваким у миру живили.

5. Да ближњима својима, особито млађима и простѣма од себе, добар примѣр у свима врлинама и у свакој честитости даємо.

6. Да и самим злотворима војма праштамо, и да њима и њиховой дѣци добра чинимо.“

О том да смо дужни милостиво поступати с несрећнима људма и сиротињу подпомагати, овако нам говори сам Бог преко пророка Исае:

„Разрѣшай всякъ союзъ неправды, разрѣшай вѣдожденія насильныхъ писаній, шпѣсти сокрѣщенныя въ свокодѣ, и всякое писаніе неправедное раздери. Раздроклай алышымъ хлѣбъ твой, и нищыя безкровныя введи въ домъ твой: аще видиши нага, одѣй, и въ свойственныхъ племени твоего презри: Тогда развѣрзетса ранъ свѣтъ твой, и исцѣленія твоя скорѣ возсіяютъ: и предидетъ предъ тобою правда твоя, и слава Божія ѡквітѣтъ тя. Тогда воззовиши, и Богъ оуслышитъ тя.“

„Дреши сваку свезу неправде, руши обвезнице насильныхъ писама, одпусти скрушене (пониженіе, каюче се) у свободу, и свако неправедно писмено раздери. Ломи гладными лебацъ твой, и сиромаше безъ крова уведи у домъ твой; ако видиши нага, одѣй га, и немой презрѣти племена свога. Тада не зараца синути свѣтлостъ твоя, и брзо не засияти исцѣленіе твоє, и правда не твоя предъ тобою ии, и слава Божія загрѣла не те. Тада нешъ призвати, и Богъ не те услышати.“ (Исаіе. 58, 6—9.)

На основу овихъ Божіихъ рѣчи, света наша црква призива насъ да свагда а особито у дане посту и молитви посвећене сваку неправду ближньима учинѣну исправити, а узъ то сиромаша добро чинити постарамо се називаюћи добротинство духовнимъ постомъ, съ коимъ у свези само може за насъ бити спасоносанъ постъ тѣлесни.

Стихирѣ изъ Троица што се прѣе среде укринѣга поста на предосвѣщаной службѣ поє овако гласи:

„Погашаєса кратіє тѣлѣнѣ постимѣ и дѣховнѣ: ѡложимъ всякій союзъ неправды, разрѣшимъ стропотнаа нѣждныхъ измѣненій: дадимъ алышымъ хлѣбъ, и нищыя безкровныя введемъ въ домъ да прїимемъ ѡ Хрїста Бога велию милость.“

Како намъ Христосъ Спаситель наочигледно представлѣ дужностъ помагана къ ближньима?

Христосъ Спаситель найдѣше и са свимъ наочигледно представлѣ намъ дужностъ помагана людемъ у неволи, у притчи о милостивомъ Самарянину. (Лук. 10, 30—37) — Изъ те притче види се да є ближній нашъ сваки човѣкъ на овоме свѣту, кой помоћи наше потребує, ма онъ био коє вѣре и закона, и ма кога рода и племена. Разбойници они подобни су братоубици и првомъ крвнику Кайну. Свештеникъ и Левитъ незаузимаю се за невольника, него су нехатни и немилостива срдца на пролазе покрай пѣга, и они дакле са свое нехатости и нечовѣчности грѣше противъ шесте Божіє заповѣди, а Самарянинъ служи намъ за примѣръ праве и чисте, паметне и поштене, дѣлѣтелне, с по-

жртвованѣм и самопрегорованѣм скопчане, постојане и неуморне любви ка ближиѣму. На овог дакле милостивог Самарянина ваља се и нама у свакој прилици угледати и сиромашне и стране болнике, кои нигдѣ никога свога немају, дворити, а свакоме човѣку што ѣ више могуће добра чинити.

За добре примѣре могу нам служити још:

Прекрасни Јосиф сви Јакова Патријарха кои ѣ у време родних година скуљао пшеницу и нѣоме многу сиротињу у време глади заранѣо;

Кѣи фараонова, која се смиловала на малог Мoйсея, те га из воде извадити, одрањити, лѣпо васпитати и изучити дала.

Цар Давид, који се смиловао на гонителя свог Саула, па га нѣ хтѣо убити, кад му ѣ овај у руци био (1. Царст. 26).

Товит, који ѣ ранио гладне и одевао наге — сународнике своје у робству Асирском (1, 19 и 20). —

Свети Никола избавио ѣ од смрти три невини човѣка у Плакомату, и она три царева войводе што су код цара Константина невини облагани били.

Свети Никола, који помагаше утоплѣницима и избављаше их од смрти и т. д.

Св. Јoан Милостиви који заранљиваше сиротињу.

Св. Стефан Штиљановић који у време глади раздаде сиротинѣ рану Бога ради (види Угледало хр. добродетель).

Како нам Христос Спаситель препоручуе да поступамо према злотворима?

Христос Спаситель препоручуе нам да любимо и наше злотворе, да благосиљамо и оне који нас куну, да чинимо добро и онима који нас мрзе, и да се Богу молимо и за оне који нас вређају, злоставе и гоне. То све препоручуе нам Спаситель наш овим рѣчма:

„Диките враги ваша, благословите клеветѣныа вы, докरो творите ненавидѣющимъ вамъ, и молитѣся за творѣщихъ вамъ напасть и изгонѣныа вы: такъ да бѣдете сынове Отца вашего, иже естъ на некихъхъ, такъ солнце свои сѣмѣтъ на злыа и на злоба, и дождѣтъ на праведныа и неправедныа.“ (Мат. 5. 44—46.)

Ко нам ѣ оставио најкраснији примѣр како ваља злотворима праштати? Најкраснији примѣр праштања злотворима оставио нам ѣ сам Христос Спаситель, који се на крсту за убице своје Богу молио, а тако ѣ чинио по примѣру и науди Спасительство и св. Стефан првомученик који се молио Богу на самрти

своіой за оне, кои га каменѣм убияху. Тако су чинили и многи Христови мученици и Исповѣдници.

СЕДМА ЗАПОВѢД.

„Не прелюбви сотвори“

„Не чини прелюбе“

Драга дѣцо моя! У седмой заповѣди заповѣда Бог да муж и жена међу собом у любви живе, да едно другог пазе, и да едно другом вѣрни буду, а уз то свима нама заповѣда да чисто и поштено живот свой проводимо и да се клонимо свакога непоштена и неваляства, и свега онога што би нас на грѣх навести могло.

Шта заповѣда Бог у седмой заповѣди оженѣнима у удатима?

А шта заповѣда свима нама? —

О дужностиа мужа и жене овако говори свето писмо:

„Мѡжѣ любити своа жѣны такоже и Христосъ козаки Церковъ и себе предаде за ню. —

Такъ должни сѣтъ мѡжѣ любити своа жѣны тако своа тѣла. Любаи во свою жѣнѣ себе самага любитъ“

„Мужевѣ! любите свое жене као што и Христосъ любилъ себе предаде за ню. — Тако су дужни мужевѣ любити жене, свое, као своя тѣла; ер кои любилъ свою жену, себе самага любилъ.“

„Жѣны своимъ мѡжѣмъ повинѣтѣся такоже Господѣ: за мѡжѣ глава сѣтъ жѣны, такоже и Христосъ глава церкви, и той сѣтъ спаситель тѣла“

„Жене! слушайте свое мужеве као господа; ер ѣ муж глава жѣни као што ѣ и Христосъ глава цркве и он ѣ спаситель тѣла. (Ефес 5, 25 и 22, 23)“

Ко грѣши против седме Божіе заповѣди? Против седме Божіе заповѣди грѣше сви они, кои се непоштено владаю, кои се скитаю и нечисто живе и друге люде на неваляли и непоштени начин живота наводе.

Да би се ми у поштеном и у чистотѣ одржати могли дужни смо се чувати од свега онога што нас на зло навести и срамоту нам и гриоту нанети може, наиме чувати нам се вала псовке и срамотних речѣ, пианства, обедена, пѣваня и слушаѣня срамотних пѣсама и читаня кнѣига у којима се неваляство хвали и пољшшава. Уз то клонити нам се вала свію оних особа, коѣ неваляством своимъ хоће да нас на непоштенѣ наведу и свію оних мѣста, гдѣ люди своимъ неупутнимъ желаяма угађаю и непоштенъ живот проводе. —

Чега нам се дакле ваља чувати да би се у чистоти и у поштенју одржати могли? (исовке, срамотних рѣчи, пиянства, обедена, слушања и пѣвања срамотских пѣсама и читана неваљалих књига.)

Чегасмо се дужни још клонити? (неваљалих места и неваљалих друштва.) —

Тако њ, драга дѣцо, клоните се и бежите сваке прилике гдѣ се неваљалство и непоштенѣ чини, и нетреба ни да гледате на оно што би вас на непоштенѣ и неваљалство навести и вашу невиност покварити могло. — *)

Слушайте овај савѣт Христа Спаситеља:

„Иже око твоје десно саблажњатъ та, изми њ и вѣрзи ѡ немъ: оумѣ ко ти естъ да погинеиъ единъ ѡ оудѣ твоихъ, а не вѣ тѣло твоје вѣржино ебѣтъ въ гниѣ огниѣю.“

Те речи Христа спаситеља значе на србски ово: „Ако те око твоје десно саблажњава (на зло наводи) ископай га и баци од себе; ер болѣ ти е да погине едан од удова твоих, него ли све тѣло твоје да буде бачено у пакао огниѣи. — (Мат. 5, 29.)

На питањѣ дѣцие: Зар би дакле, ваљало ископати око, што нас на зло наводи? нека учитель овако разясни те Христове рѣчи: „Дѣцие! овим рѣчима то нам заповѣда Христос да се неповодимо за неваљалим желяма, кое нас на зло наводе. Кои се дакле тврдо одважио и негледати на оно што га саблажњава, и што га на грѣх наводи, тај ѡ вѣи испунио овај савѣт еванѣѣлски и тај ће се лако у поштенју сачувати моѣи. В.

Записник.

Вођени у седници збора учительског, у Вршцу дана 16. Октобра 1868. године, под председништвом Пречастног Господина Филипа Трандафиловиѣ Протопресвитера и окружног управитеља.

Присутни били су од реда свештеничког: Г. Г. Лазар Столяновиѣ, Александар Столяновиѣ, Александар Столяновиѣ, Иессей Паниѣ, Александар Кенгелац, Стеван Чобан, Миша Зариѣ, Милан Жан, Петар Бур-

*) Са педагогичког гледишта иже савѣтно дѣци више против прељубочивота и блуда говорити ер тај говор баш могао би их на зло навести, с тога препоручуемо овде учителяма да врло на опрезу буду и да не износе пред дѣцу наименованѣ плотских грѣхова, за кое нетреба ни да чую.

чѣхъ, Іован Милутиновић и Вићентије Мартиновић; — од Г. Г. учителя: Сима Бакић, Никола Илкић, Јован Пандука, Дмитар Аћимовић, Јован Бакић, Милош Велић, Бранко Раић, Миша Стојановић, Гавра Атанасіевић, Филип Милутиновић, Ђорђе Крагуевић, Јован Новак, Тоша Николић, Прока Милошевић, Дмитар Јовановић, Партеніе Живановић, Александар Жебелія, Макса Чобановић, Јосиф Јорговић, Јован Поповић и Димитріе М. Бакић ђакои и учитель Вршачкии као дѣловођа.

Председник поздрави дошавше на збор с' највећом радошћу и задовољством, видећи све органе школске сакупљене; и после одпояног „Царю небесный“ отвори председник седницу са кратком али езгровитом беседом, разложивши важност и цѣл тога збора, а за тим позове присутну Господу на свойски и заједничкій рад.

Прво буде записник прошлог збора прочитан и подписан; затим позове Г. Председник дѣловођу Г. Димитрія Бакић, да прочита програм, кои е одбор за овај збор приредно, а то е овај:

1. Да ли наше саданѣ школске књиге одговараю потреби школской?

2. Ђдно практично предаванѣ из рачуна на паметног и писменог у трокласной школи, и

3. Практично предаванѣ тдне лекције из науке гледаня.

Пошто е програм прочитан, позове Г. Председник Г. Г. Учителѣ, да на прву точку програма своя миѣня и приметбе искажу.

Бранко Раић примѣчава, да втора език: Читанка не одговара потреби школской, и предлага: да би добро было, да се источним нарѣчїем напише, ѣ да се потедини ставови, кои су замиршени и смисао кваре, исправляю.

Јован Бакић слаже се са Раићевим предлогом, но примећуе да Срби у Угарской говоре источним и јужним нарѣчїем, по том би се дакле и књиге за оба нарѣчїя штампати морале, и пита да ли ће виша власт за оба нарѣчїя књиге штампати?

Дмитар Аћимовић е зато, да се књиге источним нарѣчїем штампая, и вели, да се виша власт умоли за то. — Предлоге прими збор.

Аћимовић предлага, да би нужно било, да се тдан стручан човек умоли, да тдну школску граматику устрои, која би се деци предавала.

Председник такође е за школску граматику, будући да се са предаванѣм различитих граматика, деца збуную; — зато е и сав збор.

Јован Бакић примљчава и вели, да Буквар не одговара саданьой потреби и предлага, да се: Почетак Буквара, кои никакo новом начину учени писаниа и читаниа не одговара, преиначи, и по новом начину удеси; — предлог овай буде усвоени од збора.

Сима Бакић предлага да из Буквара, силна она скраћиваия речий (титле) изостану, ер забуною децу учитаиу, и да се такове тек у вишим разредима читаю, као у Еванђелию Псалтиру ... — које су књиге сад без титли. —

Јован Бакић примећуе, да се у I. разреду толико из славенског не предузима као досад, по да би доста било, да деца науче добро знаке, и тек на концу године да науче лагано читати.

Председник се слаже са предлози Бакића, кои и од збора буду примљени.

Миша Стојановић примећуе, да би добро било јошт коју песму у Буквар штампати. Прима збор. —

Дмитар Бакић предлага, да се други часловац штампа, и то са крушии слови, — ер су у саданѣм здраво ситна и предмети су већином погрешно штампани. — Предлог се прима.

Јован Бакић примећуе, да је прва език: Читанки са историским предметима врло сирота.

Дмитар Бакић примећуе на оне историске предмете у Читанкама србским, у којима су наименована заслужних люди из туђе историје стављена, и предлага, да се такви предмети, примерица наших славних мужева, из повѣстнице наше, замену. — Предлог се прима од целог збора.

Бранко Раић примећуе на Ђзикословие немачко, и вели, да оно није подпуно за III. разред, по цѣловом миѣиу требало би бити пространство.

Анѣмовић примећуе Раићу, да то Ђзикословие одговара потреби за III. разред, ер што оскудѣва за III. разред, то је у оној за IV. разред подпуно изведено.

Потом слѣдоваху предаваия:

Рачун, предавали су Ђорђе Чобановић и Миша Стојановић.

Науку гледаниа предавао је Миша Стојановић.

Пошто се рад збора овог завршио, посавѣтуе Председник у леној својој беседи, све присутне органе школске, препоручујући им да увек у братској любви живе, да у споразумленю и слога о напредку народнѣм дѣлаю, подпомажући едан другог узаймно, подижући едан другог у уваженю и со тим љби при-

иѣр народу давајући, — и само тако моћиће цѣл постићи, и само тим засведочити, да су достойни носіоци великог оног имена, коим их васцели народ зове: т. е.: „Народни учители,“ — и тако са ускликом живо буде збор завршен.

Филип Траидафиловиѣ с. р. окружный управитель и предсѣдник. Димитрие М. Бакиѣ дѣловоѣа.

Еванѣличка Учительска Семинарія у Бѣлицу.

У Бѣлицу у аустриской Слезіи основана є прошло године еванѣличка учительска семинарія са три разреда, и с школом за вештбанѣ приправника у обучаванію мале деце одреѣеном. На издржаванѣ ове семинаріє троши се 6000 фр. на годину, од коих 3000 фр. дає еванѣличка задруга Густава Адолфа (друштво за подпомаганѣ и унапреѣенѣ протестантске цркве и школе, што постои у немачкой); 1700 фр. дає држава из оне државне суме од 50,000 ф. кою є Нѣм. Величаство премилоствиви цар и краљ наш одредно да се сваке године у помоћ протестантской цркви у аустриским државама издає; 300 фр. дає слезка земаљска заклада, а 1000 фр. придодаю еванѣличке общине у Слезкой.

Учительски збор овог учительништа састои се из управляјућег учителя с платом од 1200 фр. и слободним станом, и четири друга учителя, од коих сваки прима по 1000 фр. годишнѣ плате. На библиотеку и остале потребе завода троши се годишнѣ 800 фр.

Семинарія ова и народна школа, у којој се приправници вештбаю, стои у најтешњој свези. Течай приправнички трає три година, а дечія школа у којој се приправници вештбаю састои се из три разреда, од коих се сваки на два годишња течая поделює.

Само найсиромашниі приправници добіяю безплатан стан и огрев у зданию школском, где су зарад тога две собе одреѣене. По могућству постарано є и за то, да се сиромашни приправници код добродушнихъ породица у Бѣлицу с храном снабдѣваю. —

Учителѣ и управителя бира црквена община Бѣличка, коя се и за набавлянѣ средства за обучаванѣ старати има. Вр-

ховна управа завода припада Суперинтенденту, коме у дужност спада сваке по године извештај о стану завода и о успеху ученика врховном евангеличком црквеном савету у Бечу достављати. У Семинарију примају се ученици кои су 16. годину живота навршили, и III. реални или IV. гимназијални разред свршили, и кои уз то пред збором професорским пријемни испит с добрим успѣхом положе.

У првом приправничком разреду уче се ови предмети:

1. Антропологија и Логика 2 сата седмично.
2. Наука вѣре, и то библичне повѣсти старог и новог завета и познаванѣ Библије 3 сата, а тълкованѣ појединих одсека из св. Пасма 2 сата. Свега за науку вѣре 5 сати преко недељѣ.
3. Нѣмачки ѣзик, и то: повторавањѣ Граматики, вѣштбанѣ у разумљивом и леном читаню, и у устменом и писменом изражају мисли, седмично 3 часа.
4. Польски ѣзик, то исто 3 сата.
5. Обшта повестница, седм. 2 часа.
6. Математика, и то понављанѣ планиметрије и основи стереометрије 2 сата, а практично рачунањѣ 2 сата, свега 4 сата.
7. Природопис. Првог полгодја Зоологија и Минералогја, а другог Ботаника 2 часа.
8. Природословљѣ. Експериментална Физика са упутством како се имају физикални апарати правити. 2 сата.
9. Краснопис, седмично едан час.
10. Цртањѣ, седмично два часа.
11. Гласба, и то: пѣванѣ седмично два часа, оргуланѣ седмично едан час; свирањѣ у гласовир, 1 час и наука о хармонији два часа. Свега за гласбу 6 часова.

У другом приправничком разреду уче се ови предмети:

1. Наука вѣре и благонравности, са науком о различовању хришћанских вѣроисповѣди 3 сата; продуженѣ тълоченја Библичких одсека 2 часа; свега 5 часова.
2. Обшта Педагогја и Дидактика 3 часа; а практична вѣштбани у народној школи 5 часова.
3. Упознаванѣ с класичком књижевношћу нѣмачком, у свези са историом књижевности. — Уз то вѣштбани у устменом и писменом изражавању мисли. Седм. 3 часа.
4. Польски ѣзик, седмично 2 часа.
5. Првог полгодја обшта повестница, а другог полгодја повестница аустријског царства. седм. 2 часа.

6. Математика, и то Алгебра до еквация првог степена, са више непознатих седм. 2 часа, а вештбанѣ у рачунању за основне школе 1 час.

7. Математични и физични земљопис, седмично 1 час.

8. Лучба (Хемија), са особитим обзиром на занате и на земљоделство, седмично 1 час.

9. Крснопис, 1 час.

10. Цртањ, 2 часа.

11. Гласба, као у првом разреду.

У трећем приправничком разреду уче се ови предмети:

1. Наука вѣре: Повѣстница хришћанства 2 часа; продуженѣ тумачени св. Писма 2 часа; свега 4 часа.

2. Методика и Катихетика седмично 3 часа; а вештбанѣ практично у обучавању дѣце у народной школи 8 часова.

3. Нѣмачки език. Продуженѣ онога, што се у другом разреду учи. Седмично 3 часа.

4. Польски език. Седмично 2 часа.

5. Историја Педагогис, седм. 2 часа.

6. Политични земљопис, са особитим обзиром на царство Аустриско; седмично 2 часа.

7. Цртањ, 2 часа.

8. Гласба, онолико часова као у првом разреду.

Осим тога приправници из сва три разреда уче заједно: науку о вртарству и земљодѣлству, седмично 1 час, а тѣлесно вештбанѣ са упутством како се оване имаю дѣце учити, такође по 1 час.

У Семинарской школи, која є за вештбанѣ приправника у обучавању дѣце одређена, иде се на то да ученици за 6 година а у три разреда науче барем онолико, колико є прописано за четирразредну главну народну школу. У првом и у другом разреду имаю дѣца по 24, а у трећем 26 часова. Едну трећину часова ових држи учитель, а две трећине приправници под управом и надзором своих учителя, а особито дѣчнѣг учителя. —

Почем се увидило, да управитель и четири учителя немогу на край изићи с послом; то се опажа потреба, да се још едан учитель овой Семинарији придода, и на то се иде, да се потреби овой што скорѣе задоста учини.

Д о п и с.

Из Новосадског школског округа. Одбор школског округа овог држао е 31. Октобра о. г. четврту своју сјдницу под председавањем пречастиот Господина Ник. Григорјевића пароха Деспот Св. Иванског. Том ириликом прочитана е одлука в. кр. угар. Министарства Просвѣте од 27 Јуниа о. г. Бр. 21.727 на молбу овог одбора поднешену истом в. Министарству 6 Јуниа о. г.

Садржай одлуке те ест овај: „Почем в србским народним училишма држанѣ срезких зборова дозвољено, кои у обште узевши до сада врло лагану радню показаше, и почем се ни с које друге стране гласови за потребу обширних зборова нејављаю; то кр. угар. Министарство држанѣ дицезалних зборова јошт за сад за цѣлиходно неналази.“

Пошто ова одлука би прочитана одбор закључи да — са обзиром тим, што су закључци Срб. Народног Конгреса од год 1864 од Нѣговог Величества премилоствитог цара и краља нашег већ потврђени, своју радню с данашњом сјдницом заврши и акта своя Преч. Госп. Петру Чолићу окружном школском управителю преда уз предлог, да се идући збор учитељски округа Новосадског путем окружнице, — ако е могуће — 1 Јануара идуће године сазове.

Школске вести.

ЗАКОН О НАРОДНИМ ШКОЛАМА. Законски предлог преузи. Министра Просвѣта Барона Јосифа Етвеша, ког смо у бр. 13. овог Листа саобштили, онако како е од саборског одбора приначен примљен е у представничком дому 7го. Новембра, у великашком дому 20. Новембра (2. Дец.) Найвише краљевско потврђенѣ закона о народних школама слѣдовало е 23. Новембра (5. Децембра), и одма е затим на сабору земалском овај први школски закон у Угарској објављен. — Предлог законски како е у представничком дому примљен налаза се у броју 43. Листа за Народне Учителие у свой својој обширности. Поделѣн е на десет глава, и 148 §§. — Малодечне школе изостале су сасвим из овог предлога односно из закона, кои се сад овако поделю: 1) Дужност и слобода од школовања; 2) Делокруг и подизањѣ народних учевних завода; 3) Верозаконски народни учевни заводи; 4) Народни учевни заводи што их приватни и друштва подижу; 5) Обштински народни учевни заводи; 6) Грађанске школе; 7) Државни народни учевни заводи; 8) Учителишта; 9) Школска власт; 10) О учителима.

По овоме закону положай верозаконских школа болѣ е обезбѣен него што е то у првобитном предлогу било, али најзнатније е то, што закон изрично захтѣва, да се у шест основних разреда народне школе све науке на матерѣм езику учити имаю, и да се ту осим матерѣг езика неучи никакав други език.

У висшим народним и у грађанским школама, куда деца по свршетку основне школе долазе, такође се предавати имају све науке на матерњем језику дјечем, само се у једнима и другима осим матерњег има учити још и мађарски, а у мађарским грађанским школама од трећег разреда почињу још и немачки језик.

ШТИПЕНДИЈЕ ЗА ПРАВОСЛАВНЕ ЂАКЕ. (свршетак.)

18. Из закладе Ерцхерцога Рудолфа, коју основа крунски поштски Дистрикт, по 125 фр. примали су: Арсеније Зубковић и Милош Поповић правници, Ђорђе Крестић лекар, и гимназисте: Велимир Загорица, Петар Войновић, Иван Влаовић, Игњат Станишировић, Андрија Матић и Стеван Ђемић.

19. Из Текелине закладе у Пешти по 200 фр., уз то слободан стан, огрев и послугу уживали су ови:

Милан Андрић, Ђорђе Бугарски, Сава Чолаковић, Михаил Димитријевић, Светозар Димитријевић, Михаил Георгиевић, Јован Ђурић, Владимир Майнски, Стеван Малешев, Тодор Недельковић, Душан Стојановић, Ђорђе Стојановић, Миливој Топонарски, и Илина Вучетић правници; Любомир Ненадовић, докторанд медицине, Иљин Огњановић лекар, и Стеван Лекић филозоф и слушатељ. — Осим тога ванредино стипендију од 500 фр. из текелине закладе примао је Стефан Стојичић слушаца педагогичких наука у Кисвахту код Цириха у Швајцарској.

20. Из закладе Јоакима Вујћа код Байске српске црквене общине добијали су награду од 10 фр. 50 нов. Ковачевић и Лазин ученици Байске.

21. Из закладе архимандрита Герасима Зелића, којом управља српски патријарх, по 105 фр. примали су: Владислав Амановић, Душан Бајак, Јован Јавор и Милан Войновић гимназисте у Задру, и Ђорђе Бабић богословац у Ср. Карловци.

Свега је било 113 стипендиста, на које је издато: 17313 ф. 73 н. **ДОБРОВОЉНИ ПРИЛОЗИ НА ФОНД ШКОЛСКОГА ЛИСТА ОД ЧИТАТЕЉА КЊИГЕ: „СРБСКА НАРОДНА ЦРКВА.“** У прошлом броју овога Листа јављено је, како је високопочастни Господин Теодор Живковић архимандрит Бездински своје важно дјело под насловом: „Српска Народна Црква на канонично историчном темељу свом с једним словом у додатку о побожности и народности“ позивањима својима распослао поклоницима добровољне прилоге читатеља у накнаду штампарских трошкова фонду Школскога Листа, и упутивши да се прилози уредништву овога Листа непосредно шаљу.

До сада су нам послали у то име прилоге ова Господа: В. Стефановић адвокат из Кикинде 5 ф.; Емануил Тошић свештеник у В. Семиклошу доставио је у истом месту скупљене прилоге, које приложише: Г. Г. Георгиј Николић протопресвитер 60 нов.; Е. Тошић свештеник 50 нов.; Теодор Аспрић трговац 50 нов.; Ал. Браикован трг. 50 нов.; Ст. Бугарски кабатичар 40 нов.; Јован Јосифовић татор 50 нов.; свега 3 фр. а. вр. —

Г. Ђота Вукадиновић свештеник из Ст. Врбаса поклонио је у то име 12 комада своје књиге: „Молитвослов на потребу православних Срба.“ Свега приложено је 8 фр. у готовом новцу и 12 књига у вредности 3 фр. а. вр.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ

на Школски Лист за годину 1869.

Жеља најверетнијих учитеља наших и позив отличних пријатеља школских морално ме принудише, да покушам и у текућу идућу 1869. год. издавати Школскога Листа продужити.

Разумјевши да обштинство наше држи, да се на издавати Шк. Листа интереси из фонда Школскога Листа троше, принуђен сам са овим изјавити, да се по штатутима фонда тог интерес од главнице цѣгове само на издавати књига и на умножењѣ фонда до сада обраћао, и да Лист Школски никакве помоћи из фонда тог не прима, па по томе сва материјална подпора Листу овоме долази једино од предплатника.

Да би се Школски Лист издавати могао нужно је најмањѣ 400 предплатника, али таквих, кои ће годишњу или полугодишњу предплату уредно и у напред полагати.

Сви дакле Г. Г. учитељи, школски управитељи, свештеници, шк. старатељи, све свестне обштине наше и сви родољуби учтиво се позиваю, да предплату са означенѣм наслова, куда се Лист шилати има, најдаљѣ до св. Саве подписаном уредништву у плаћеном писму или уз поштанско упутство припошљу.

Школски Лист ће излазити двапут на месец, свагда на цѣлом табаку. Годишња цена је три форинта, а полугодишња 1 ф. 50 н.

Господу учитељѣмъ мојимъ, да се постараю колико је више могуће предплатника скупити, ер Лист овај је користан и за родитељѣ дечије, и само ће се онда постићи моћи цѣл ради које се он издаје, кад га већи део дечијих родитеља читао и начела цѣгова усвоио буде. Сваки скупитељ кои ми за пет предплатника новце пошлѣ добија у награду едан примѣрак Шк. Листа бесплатно. Осим тога скупитељима на сваких 10 предплатника припада едан Лист, с којим располагати могу.

За избећи трошкове Школски Лист одсада само ћу у толико примѣрака штампати дати, колико се предплатника до последнѣг Јануара пријави. Због тога нека се сваки ко Лист држати жељи с предплатомъ пожури, ер доцније неће му се сви броеви накнадити моћи. — У Сомбору 15. Дек. 1868.

Никола Ђ. Вукићевић, уредник и издаваатељ Шк. Листа.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена је на целу год. три форинта, а на по год. 1 ф. 50 нов.

Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагиера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 24. у Сомбору 31. Декаembra 1868. Год. X.

Прошлост Школскога Листа.

Дванајста се година навршује од онога у повјесници србске народне школе у негдашњој войводини Србској најсрећнијег часа, кад је управа над њоме повјерена врстом и најревностнијем Србину, школском савјетнику Господину Дру Патосевићу.

Под мудрој управом овог рѣдког познавателя природе човѣчине и искусног педагога, покренуо се био нов живот у школи међу учитељима нашим. Све што је школски савјетник учитељима на зборовима у Кикинди, Новом Саду и у Сомбору год. 1857 говорио, пријасмо ми учитељи с највећом вољом и остарасмо се, што је кои бољ могао и умјо, да остваримо жељ његове у школи нашој, и да србску школу доведемо до оне узвишене тачке савршенства, на којој ће она задатку свом потпуно одговорити моћи.

Ја сам имао срећу године 1858 већи део учитеља србских из разних крајева видети и њима разумнији начин обучавања у шестинедељном течају Сомборском тумачити, па слободно и смјело казати смјм, да је скоро сваки учитељ наш у то време срцем и душом тежио да у знању напредује и у школи бољ и више ради него што је дотле радио. Ниса се онди чуло тужбе, да је много што се није, да се то неможе радити, нити се изговарало на недостатак у средствима за обучавање него се тврдо веровало у могућност остварења свију нових на благо школе. Клонелих се уредба обштелубног савјетника нашег, и вѣра та пријела је за кратко време донста најкрасније плодове народу нашем. У тако по школу нашу незаборављиво и срећно време на препоруку Гд. школског савјетника Патосевића, почео је Др. Данило Медаковић у Новом Саду, и то у Октобру г. 1858. издавати овај Школски Лист, на коме је с највећом ревностју,

постоянством и безкористием радио највише сам Господин Школски саветник.

Од тога времена прође еданајст година, за које време изилазио је сваке године — изузимајући 1863. — Лист Школски, те по томе стоје у рукама учитеља и пријатеља школе наше сада десет годишњих течајева Школскога Листа, и то за године 1859, 1860, 1861, 1862, 1866, 1867 и 1868 подпуни течајеви; од године 1864 едно полгодие а од године 1858 и 1865 само по една четврт.

Кад у обзир узмемо околности, у којима је Лист овај излазио, то онда с задовољством рећи можемо, да је он учитељима нашим доста користне науке донео, а у едно био је у последње време и гласило учитељских зборова и задруга. У Листу овом изишло је много чланака о задатку школе, о дужностима учитеља, о васпитавању и учењу деце наше, у духу свете православне вере и миле наше србске народности. Покрај тога Школски Лист донео је приличну збирку градива за Читанке, и за остале школске и методичне књиге, које ће градиво с коришћу употребити моћи они, којима се израђивање књига школских повестило буде.

Но при свем том са издавањем Листа овога злоупатило се и у оно време кад је школа наша у најбољем цвету била. Лист је истина разашлији у много екземплара, али понајвише на вересију, која се ни у пола нис могла покупити, те по томе едва се могла у првим годинама штампати и папир исплатити, а нити је уредник нити је издаваатељ какве користи имао. — Доцније док се Лист у Новом Саду издавао, штампала га је епископска печатња без сваке награде. — Године 1864 и 1865 издавао је Лист сам Господин Натошевић са великом штетом материјалном, што се види од туда, почем многи му и сада дугую, који су лист пријимали. За ове последње три године издавао сам Лист и овде у Сомбору с великом натегом, јер док се године 1866 и 1867 у 800 примерака распустило, остало скоро половина екземплара неплаћених, и дужници — понајвише обштинае, — неослањајући се на све колике опомене, — баш неће да поплаћају дуг свој, него неки још и за зло примају уреднику шта их на плаћање опомиње. Ове године шлјаи је Лист само онима, за које је уредништво држало да ће платити, па ипак више од једне трећине примерака остало неплаћених, а што је плаћено, плаћа се понајвише на крају године. То је доиста не само грдна штета,

него и дангуба и ед, кои се уреднику и издавату у награду многотруднога посла наноси.

Под тим и таквим теретом сваки би се други на мом месту издавана Школског Листа одавна мануо, али я инаоуи пред очима да нам е овай Лист сада у овом прелазном стаю особито нуждан, покушају да га издаем још за ову годину, у којој сви се надамо, да ће народни сабор ког жельно изчекуемо, школе наше, по смислу закона, у свое закрилѣ примити, и да ће се по обштой жельи свию учителя и свию свестних и поштених Србаля врховна управа школска предати оном едином у Србству мужу, кои е делом засведочио да е кадар школу нашу у напред повести и у цветуће стаиѣ поставити, и кога у средини нашої, као озебао сунце, сви очекуемо и желимо да нам се овамо на нашу страну што скорие поврати.

Само тако, ако се ова желя свию валиних учителя и родолюба испуни, можемо се с поузданѣм надати, да ће се повратити у школе наше онај дух, кои е у њима године 1858, 1859, 1860, живо и неуморно дѣлао, а тада ће боля времена наступити и по овай Лист Школски, кои е едино правои просвѣти народа Србског посвећен.

В.

Б о ж и е З а п о в ѣ д и.

(Нѣколико лекция из Катихизиса у III. разреду Народне школе.)

ОСМА ЗАПОВѢД.

„Нѣ оукради.“

„Не кради.“

Шта се забранюе у осмой Божіој заповѣди?

У осмой Божіој заповѣди забранюе се крађа. А крађа е присвајаиѣ туђе иновине било то отимаиѣм или преваром.

Какви се грѣси по наособ у осмой заповѣди забранюю?

У осмой заповѣди понаособ забранюе се:

1. Грабеж и плячканѣ, кад ко явно и насилно отима туђе ствари као што чине разбойници и плячкаши.
2. Крађа (татба, доловлук) кад ко ноћу и потајно туђу ствар украде, као што чине крадљивци, или тати (допови). Са овима су еднаки ятаци, кои крадљивце и разбойнике прикриваю и крадене ствари примаю и чуваю, а на ове су налик и они кои крадене и плячане ствари купую, па их за себе за-

држе. Овамо спадају и они кои паћену ствар ил новац зате, и кои своју собствену кућу покрадају.

3. Варанѣ, кое бива, кад ко ближиѣга свога превари. дајући му влочеству робу (вспан) у мјето добре; такође кад ко на мјри, на ваги или у повну ближиѣга свог обмане. Међу варалице спадају и они, кои се издају као да су иманѣм прогали, а овамо прикривају повѣрене им новце и неће дугове своје да поштено исплате, а тако исто и они кои повѣрене ствари подкрадају, проневѣре, и неиздају подишно, као кад и пр. млинар прими добру храну, а издае рђаво брашно, и т. д.

4. Лихварство, кое бива кад се ко нуждом и незнањем свог ближиѣг користи па узима од њѣга велику и законом недозвољну лихву (интерес, камату,) те тим ближиѣга свог иманѣ упропашћуе и до очајања га доводи. Међу лихваре бров се и они кои у време глади храну врло скупо продају.

5. Штеточинство. Ово бива, кад ко туђу ливаду, ил њиву потире и дрва квари, кад ко картанѣм, пиянством, расипанѣм и раскошношћу својом иманѣ упропашћуе и тим отца и майку, жену браћу ил дѣцицу своју у невољу баца. Штеточинцима се могу назвати и они опаки люди, кои потварају да туђа роба није ваљана, како би тим своју ил својих пријатеља робу пре и скупље продали.

6. Приманѣ мита, кад ко звања и достојанства по миту раздае, или кад се судија дае подкупити да криво суди.

7. Сведотатство, кад ко ствари Богу посвећене себи присвоја, и из цркве краде.

8. Духовно светотатство или Симониа, кад едни продају а други примају свештеничке дужности не по заслуги, и правди и достојанству, него по миту и вештастеној (материјалној) користи.

8. Закиданѣ од сирочади и удовица и задржаванѣ заслужене најмичке ил служитељске плате есу најцрњи и највећи грѣси, кои на само небо ваљно и грозно проклетство наносе онима, кои их хотимице чине.

Грѣши л' човѣк и онда ако маленкост какву украде, затан, или кога само мало превари?

Доиста грѣши човѣк и онда ако ма и најмању маленкост украде, затан или кога ма и најмање превари, ер тиме штету наноси својем ближиѣму, а све да то и није никаква штета по другог, ипак знати ваља да од мале крађе и преваре долази се до највеће, па с тога свакоме се ваља тога чувати.

Грѣше ли дѣца коя што потайно из куће родительске узму? Дѣца, коя што потайно из куће родительске узму, грѣше према родительима и задруги домаћой а често и према млађима домашњим, кои због тога у подозрењѣ падаю.

Шта треба чинити, ако смо кога у чему год оштетили?

Ако смо кога оштетили морамо штету надокнадити ономе, кога смо оштетили, или пѣтовим наслѣдницима, и осим тога од срѣца показати се и старати се да се поправило; другиче нам Бог грѣха опростити неће.

Шта нам ваља на уму имати да би се од крађе сачували?

Да би се од крађе сачували ваља нам на уму имати:

1. Да туђе добро недоноси среће ни благослова него проклетство и пропаст по оной пословици: „Отето проклето.“

2. Да због маловремениг ужртка туђега добра навлачимо на себе вечити страх, грижу савести, кад се дозна срамоту, презиранѣ и строгу казну од людских власти, а свакояко губимо царство Божие и душу своју.

„Каа полза чловеку, аще мѣръ всѣх прихвратитъ а щититъ душа свою.“

„Каква е корист човѣку, ако сав свѣт добне, а души својой науди.“ Мат. 16, 28.

„Мѣрила асигвала мѣрзость предъ Господѣмъ, всѣхъ же праведныхъ прѣатинъ смѣ естъ.“

„Мерила лажна мрзка су предъ Господомъ а вага права мила Му е.“ (Прити. 11, 1.)

Чега нам се ваља особито чувати, да не би против осме Божие заповѣди грѣшили?

Да не би против осме Божие заповѣди грѣшили чувати гдѣм се ваља свега онога што нас на крађу навести може и из чега крађе постаю, а особито:

1. Клонити се ваља лености, ер е леност почетакъ свѣио зала, а држати се треба вредноће, те Бога модећи ваља брѣжливо радити и трудити се. Ко се држи Божиега пута на поштенно мисли и поштенно своимъ трудомъ себе и своју кућу издржава, тай неће лако у прилику доћи да оскудицу трпи те с тога другоме на теретъ падне ил се на туђе полажати. —

2. Чувати се ваља раскошности а држати се штедливости. Христосъ Спаситель кад е чуднимъ начиномъ наранио 5000 люди, заповѣдио е ученицима, да скупилаю комађе, што е заостало, да не пропадне.

3. Чувати се ваља сребролюбия и грамзена за туђимъ нов-

цем и иманѣм и зависти а старати се валя да задовольни будемо са оним што є Бог дао и што с правом муком стечемо.

Кое се добродѣтели у осмой заповѣди прописую?

У осмой заповѣди прописую се нама ове красне добродѣтели: вредноћа, штедљивост, задовольство, правда и правичност, вѣрност, даванѣ и налазенѣ посла и заслуга здравим сиромасима; особито пак препоручує се свакоме христіянину да се постара од своє привреде и Богом дарованог иманя делити милостиню клястима и слѣпима; старати се за издржаванѣ сирочади, удовица и болесника, кои нигдѣ никог свога немаю, подпомагати погорелце, потоплѣнике и ограблѣне, притом прилагати на цркву, школу, болницу и друга душеполезна заведенія, и подпомагати браћу коя се у плѣну налазе н. пр. у Босни, Старой Срби и осталой Турской. „Просашимѣ у тѣхъ даждѣ. Ономе, кои код тебе проси, подай.“ (Мат. 5, 42.)

„Блаженѣ єсть паче даати нежели примати.“

Много є блаженіє давати, него узимати. (Дѣян. 20, 35.)

„Иже иматъ богатство міра сего, и видѣтъ брата своего требующа, и затворѣтъ оутробѣ свою ѿ него, какъ любѣ Божіа прикываѣтъ въ немъ?“

„Кои има богатство овога свѣта и види брата свога у неволѣ, на затвори срце свое од нѣга, како любав Божія стои у нѣму?“

„Милѣи нишѣмъ въ займѣ даѣтъ Богъ.“

„Ко угледа сиромаша, тай Богу у займъ дає.“ (Притч. 19. 17.)

„Сѣлай създостію създостію и пожнѣтъ, а сѣлай ѿ благословеніи ѿ благословеніи и пожнѣтъ. кѣмъ же такоже изволеніи иматъ сердцемъ не ѿ скорби ни ѿ нужды, докрохотна ко да тѣла люкитъ Богъ.“

„Кои с твердою сие, с твердою ѣе пожнѣти, а кои с благословомъ сие, с благословомъ ѣе и пожнѣти. Сваки по воли срдца, а не са жалощу и од неволѣ (нека чини милостиню); єр Богъ любѣ онога, кои драговољно дає.“ (II. Коринт. 9, 7.)

„Благотвореніа и щещеніа не закъиваѣте: таковыми ко жєтвѣми благоугождаѣте Богъ.“

„Не забораваѣйте добротинства и даваня милостинѣ; єр такими се жртвами угаѣа Богу.“ (Євр. 13. 16.)

ДЕВЕТА ЗАПОВѢД.

„Не послѣдѣнствѣи на дрѣга своего свидѣтелство ложна.“

„Не свѣдоци лажне свѣдоцбе на свога ближнѣга.“

Шта се забранує у деветој Божіој заповѣди?

У деветој Божіој заповѣди забранує се лажно свѣдочєнїе противу ближнѣга, а осим тога свака лаж.

Шта валя разумѣти под именом лажне свѣдочбе?

Под именом лажне свѣдочбе валя разумѣти:

1. Лажно свѣдочанство на суду, кад се ко пред судом криво против другога човѣка тужи, или лажну изјаву, доноси против другихъ люди, или криво што свѣдоchi.

2. Лажно свѣдочанство ван суда, коє бива кад ко ближнѣ своє оговара и опада, за њима зле речи говори, на њи потвара, долагує, зле гласове разноси и тиме омразу међу людма чини; такође кад ко у очи ближнѣга свогъ грди, срамоти, псує и тимъ поштено име његово безчасти.

Јли гриота праве мане и недостатке другихъ люди разглашивати?

Гриота є и саме мане и недостатке ближнихъ нашихъ разглашивати и њи тимъ срамотити. То намъ забранує чинити любавъ хришћанска, и Спасительъ нашъ овако насъ учи:

„Не ѡсудите да не ѡсудимъ ѡбѡдѣте. Имже ко ѡсудомъ ѡсудите, ѡсудѣтъ вамъ: и єже мѣромъ мѣрите, возмѣритсѣ вамъ. Что же видиши ѡчицъ во очесѣхъ брата твоєгъ, кєрвна же єже єсть во очесѣхъ твоємъ нечѣши: Или како речеши братѣ твоємъ, ѡстави, да измѣ ѡчицъ изъ очесѣхъ твоєгъ: и се кєрвно во очесѣхъ твоємъ: Лицемѣре, изми прѣѣ кєрвно изъ очесѣхъ твоєгъ; и тогда ѡузриши изати ѡчицъ изъ очесѣхъ брата твоєгъ.“

„Не судите, да вамъ се не суди. Ёръ каквимъ судомъ судите, онакимъ ће вамъ судити; и каквомъ мѣромъ мѣрите, онакомъ ће вамъ се мѣрити. А зашто видиши трунакъ у оку брата твоєга, а балванъ у оку своемъ неосеѣашъ? Или како можешъ рећи брату твоєму: стани да ти извадимъ трунакъ изъ ока твоєга, а єто балвана у оку твоєму. Лицемѣрнице! извади најпре балванъ изъ ока твоєга, па ћешъ онда видити извадити трунакъ изъ ока брата твоєга. (Мат. 7, 1—5.)

Зашто намъ є забранѣно лажно свѣдоchити?

Зато намъ є забранѣно лажно свѣдоchити, што се тиме штета и бѣда навући може на невинє люде, противъ коихъ криво говоримо и њихово добро име безчастимо.

Шта є то лаж?

Лаж є хотимично казиванѣ онога што нїє истина.

Јли кадъ допуштено лагати?

Лагати нїє допуштено па ни у самој шали или потреби, а камо ли злуряднице и на штету своихъ ближнихъ; єр лаж се не сла-

же са достојанством правога човѣка, кои е створен да истину любви и у нѣой сву радост налази:

Св. Писмо овако нас свѣтуе да се лажи клонимо:

„Ѣлажше ажѢ, глаголите истинѢ кѣждо ко искренѢмѢ своемѢ.“

„Одбаците лаж и говорите истину сваки своме ближѣму.“ (Ефес. 4, 25.)

„Яко БогѢ не хотѣи беззаконѣа ты еси: не приселитѣ кѢ тебѢ лѣкавѣаи ниже прѣбѣдѣа беззаконицы прѣдѢ очима твоѣма: возненавидѣлаѢ еси всѢ дѣлающѣа беззаконѣи: погѣбиши всѢ глаголющѣа лжѢ, мѢжа кровѣи и лѣти гѣбшѣа ГосподѢ.“

„Бр ти си Бог кои неволѣши преступке; к теби се не ѣе приселити оваѣ кои е невалѣо; нѣти ѣе преступници обѣати прѣд очима твоѣма; ти ѣрѣши све кои чѣне преступке; таманиши све кои говоре лаж; на крвѣнике и варалице гади сеѢ Господ.“ (Псал. 5, 5—7.)

„Мѣрзость Господѣви оустѣнѢ лживѣ.“

„Мѣрке су Господу уѣсте лажливѣ. (Притч. 12, 22.)

Први од свиѣу лажливѣаца еѣт непрѣатель рода човѣчѣег сатана, кои е праотце наше у раѣу на непослушност прѣма Богу навѣо, лажуѣи ѣм, барауѣи ѣх и ласкауѣи слабости ѣѣиховой. С тога ѣ назѣва се сатана отцем лажи, ѣ найвѣѣиѣм варалицом ѣ прѣварачѣм.

Измеѣу люди први е лажливѣац бѣо Каѣн, кои се прѣтвараѣо брату свѣм Авѣлю ѣа га лѣпо зваѣо: хѣйдемо у полѢ, а кад су бѣли тамо, онда е он убиѣо брата свѣг Авѣля. Затѣм, кад га е Бог питаѣо: Гдѣ ти е брат твой Авѣль; тада е Каѣн убица не само слагаѣо, него се ѣ као найвѣѣи безѣобразѣник ѣ грѣбѣян показаѣо одговарауѣи: „Я ѣзѣнаѣм; зар сам я чѣвар брата мога!“

И патриарх Іаков неправо е радио, кад е у младости своѣой издаѣо се за Исава ѣ тим слагаѣо ѣ прѣварѣо старѣга отца Исака. С тога е он двадѣсет година мораѣо ван дома отѣниѣга далеко у свѣту живѣти, а у старости вратиѣо му се зло ѣѣшт горѣм, ер су му синоѣви слагали да е любѣмац ѣѣѣгов Іѣсѣф од зверѣа какѣвог разѣргѣан, те су оѣу своѣу лаж ѣ доказаѣли ѣзнесѣаѣи крѣваѣу Іѣсѣфову хѣльѣну, те том прѣварѣѣм ѣжалѣостиѣли су они ѣко старѣга Отца свѣг.

Слагаѣо е ѣ Гѣзѣне слугѣа Ѣлисѣвѣ кад е од Нѣемѣана Сѣрияѣнина ѣзѣскаѣо новаца ѣ две хѣльѣне за сѣроту лѣцу, рекаѣвши да то чѣни ѣѣ поруѣци свога Госѣподѣина, а то ѣѣе бѣло тако. С

тога е Бог Гиезия покарао те е постао прокажен (губав, крастав), изишли су по њему красте бјеле као снѣг. (IV. Царст. гл. 5.)

Лажљивци су били и они жреци Ваалови у Вавилону, кои су цара и народ варали да е идол Ваал жив и да му треба много сла, а овамо су они и њихови домаћи то ело ели, као што их е пророк Данил у томе ухватио и изобличио.

Грозни примѣр казни која постиже лажљивце, читамо ми у Дѣјанијама Апостолским, како су Ананија и Сапфира слагали, да су све свое новце донели на потребу прве обштинѣ християнске, а овамо су едан део затајили, — па их е казна Божия постигла, те су оба двоје на исто мртви остали. —

Гнусан пример потварана и лажне тужбе налазио ми код жене Пентефрине, која е злобно и пакосво облагала мужу свом невиног Јосифа, те е овај ни крив ни дужан у тавницу бачен био, и тако много година провѣсти морао.

Неваљани син цара Давида Авесалом улагују се народу оговарао е свога отца. (II. Царст. 15.)

Подкупљени свѣдоци свѣдоцише лажно противу Навутея, да е овај цара грдио, те тако би Навутеј погубљен.

Фарисеи потвараху на самога Спасителя нашег, и ружише га свакојак, а лажни свѣдоци криво свѣдоцише пред судом.

Тако исто лажни свѣдоци криво свѣдоцише против св. првомученика Стефана. —

Шта нам се заповѣда у деветој Божјој заповѣди?

У деветој Божјој заповѣди заповѣда се:

1. Да говоримо истину.
2. Да чувамо и обуздавамо език свой.

„Ишѣ кто мнитѣя вѣрнѣхъ кѣти въ бѣсѣ, и некуздатѣ азыка своѣго, но лгитѣ сердце свое, сѣго сѣтна естъ вѣра.“

„Ако кои од вас мисли да е вѣран и необуздава азыка свога, него вара сердце свое, његова е вѣра узалудна. (Іак. 1, 26.)

Лъво нас савѣтуе Псалмопѣвац, кад нас на питањѣ, како нам се валя владати да честито и срећно поживимо, овако оно мниѣ:

„Оудержи азыкѣ твой ѿ зла и ѹстниѣ твоѣ еже не глаголати лъсти.“

„Уздржи език твой од зла и устне твоѣ да не говори лаж.“ —

Да би се од оговарана и оклеветавана сачували валя нам се често овако Богу молити:

„Положи Господи храненіе оустнѣмъ моимъ и дверь огражденія ѿ оустнѣхъ моихъ.“

„Постави, Господе, стражу уста моя и врата од ограле около усава моихъ.“ (Пс. 140, 3.)

Добро нам є сеѣати се често и онихъ свѣтихъ рѣчи из Псалтира кое намъ казую, да ѣе се онай код Бога настанити кои се поштено влада, чини што є право а говори и мисли истину, кои никого не вара, и кога не онада, не ружи и не безчасти; а то су ове рѣчи:

„Господи, кто ѿвѣтитъ въ жилищи твоѣмъ, или кто вѣлитъ во свѣтѣ горѣ твоѣ; — Ходай непорочнѣ и дѣлаи правдѣ, глаголаи истинѣ въ сердцѣ твоѣмъ. иже не удысти азъкомъ своимъ, и не сотвори искреннемъ своимъ зла, и поношенія неприятъ на ближнія свои.“

„Господе! Ко ѣе становати у живилишту твоѣмъ? или ко ѣе се настанити на свѣтой гори твоѣй? Онай, кои ходи безъ мене, и твори правду и говори истину изъ сердца своего; кои не онада ѣзикомъ своимъ, и не чини другоѣе зла, и не грди (не срамоти, не ружи) ближнѣга своего. (Пс. 14, 1—3.)

ДЕСЕТА ЗАПОВѢД.

„Не пожѣлай жены искреннаго твоего, непожѣлай дома ближнаго твоего, ни села егъ, ни раба егъ, ни рабыни егъ, ни вола егъ, ни осла егъ, ни вѣскаго скота егъ, ни вѣскаго сѣна ближнаго твоего.“

„Не пожѣли жену ближнѣга твоего, непожѣли кућу ближнѣга твоего, ни нѣву нѣгову, ни слугу нѣгового, ни служкиню нѣгову ни вола нѣгового, ни осла нѣгового, ни ништа, што є ближнѣга твоего.“

У кратко: „Не жѣли ништа туѣе.“

Шта се забранює у десетой Божіей заповѣди?

„У десетой Божіей заповѣди забранюю се не само неваляла дѣла, него и саме неваляле и неупутне жѣлѣ и мисли, кое су противне любви ка ближнѣму.“

Зашто се забранюю и саме неваляле жѣлѣ и неупутне мисли?

Неваляле жѣлѣ и неупутне мисли забранюю се зато, єр изъ такихъ жѣля и мисли постаю неваляла дѣла; бо ѣе є дакле зло у клици стаманити и овростити га се, док є још у постанку своемъ, него га тринити и неговати да одяча и другоѣе опасностъ бѣду и неправду, а нама самимъ гриоту нанесе.

О том да се из невялялих желя рађаю грѣшна дѣла: убивства, прелюбчинства, крађе, и лажне свѣдоцбе читамо ми у св. Евангелію овако:

„Ѣ сердца ко исхѡдѡтѣ помышленіа злаа, оукійства, прелюбѡдѣланіа, люкобѣланіа, тѣтъки, ажисвидѣтелства, хѡли.“
Мат 15. 19.

Кое су страсти што их особито обуздавати валя по смыслу десете заповѣди?

Страсти, што их по смыслу десете заповѣди особито обуздавати валя, єсу: Завист, непоштене желѣ, граженѣ за многим новцем, туђом имовином и влашћу.

Кое се дужности прописую у десетой заповѣди?

У десетой заповѣди прописую нам се ове дужности:

1. Да чувамо чистоћу срца као найвеће благо: ер Христос Спаситель говори:

„Блажени чистіи сердцемъ ѡкоу тѣи Бога оузрѣтъ.“

„Блажени су, кои су сердцемъ чисти, ер ѣе они Бога видети.“

2. Да брижливо испитуємо сваки дан свое сердце, ние ли се у њега уселила каква грѣшна желя и чезня за оним што є Богу противно, и знаюћи шта є воля Божия да чистимо савѣст свою каинѣм, молитвом, благимъ мыслима и боголюбнимъ дѣлима. Св. Апостолъ Павло, овако нас к томе упућує:

„Ѣчистимъ себѣ ѡ всѣхъ скверныи плоти и дѡуха, творѣще свѣтлинѣ въ стрѣхѣ Божіи.“

„Да очистимо себе од сваке скрнавости тѣла и духа, и да творимо свѣтињу у страху Божиему. II. Кор. 7. 1.

3. Да свету Божию науку радо слушамо, читамо, и у њой се поучавамо, па да є к срцу примаю и по њой не само сва дѣла него и саме мысли и желѣ наше управлямо; да се задоволявамо са онимъ што нам є Богъ дао и што поштеннимъ трудомъ и праведнымъ начинѡмъ себи и своимъ набавимо; да се вѣштбамо у истинитимъ, чистимъ и поштеннимъ мыслима и да су намъ такє мысли наймилія забава наша по ономъ Апостолскомъ савѣту:

Радѣйтѣся всегда ѡ Гдѣ, и пакѣ рѣдѣйтѣся. Кротость ваша разумна да єдѣтъ всѣмъ чловѣкомъ. Гдѣ близъ. Ни ѡ чемъ же печѣтѣся, но во всемъ молитвою и моленіемъ, со благодареніемъ прошнѣа ваша да сѣзѡуться къ Богѣ: И миръ Божій прѣвосхѡди всѣхъ оумъ да сѣхѡдѣтъ сердца ваша и помышленіа ваша ѡ Христѣ Исѣскѣ.

Прочіє же кратіє моє, єлика єсть истина, єлика чиста, єлика правѣдна, єлика прѣчиста, єлика прелюбѣзна, єлика до-

крохвална, аще каа добродѣтель и аще каа похвала, сѣа помышланти: имже и научитѣа и прїасте и слышасте и бидѣсте во мнѣ, сѣа творите и Богъ мира вѣдетъ съ вама.*

„Радуйте се свагда у Господу и опет велии радуйте се. Кротост (благост) ваша нека буде позната свима людма, Господ е близо. Небрините се низашто, него у свему молитвом и молениѣм са захваљиваѣм нека се казую Богу исканя ваша; и мир Божїи, кои превазилази сваки ум нека сачува срца ваша, и мисли ваше у Христу Исусу. А далѣ, браћо моя, што е год истинито, што е год поштенно, што е год праведно што е год пречисто, што е год прелюбезно, што е год славно и ако има юш коя добродѣтель и ако има коя похвала, то мислите. Што и научите и приимите, и чусте, и видисте у мени, то чините, па ће Бог мира бити с вама. (Филиппе. 4, 4. — 9.)

Шта нам валя радити, да би се сачувати могли од невалялих дѣла и неупутних желя и мисли?

Да би се сачувати могли од невалялих дѣла, и неупутних желя и мисли, валя нам свагда на памети имати да е свети и праведни Бог свагдѣ, и да он на сваком мѣсту види сва дѣла и познае и саме желѣ и мисли наше; с тога валя нам се чим што грѣшно захтѣмо ил помислимо по примѣру наших побожних отаца и матери прикретити и говорити са Иосифом сином Израїлѣвим: „Какъ сотворю глаголахъ си ваши и согрѣшѣхъ предъ Господемъ.“ — Како би я учинио то зло дѣло и сгрѣшио Господу. —

Кад ћемо имати праву корист од ове науке християнске?

Праву корист од науке Християнске имаћемо кад се по нѣой владали и ню испуњавали будемо.

Христос Спаситель велѣ:

„Ище сѣа вѣсте, елажени есте аще творите ѿ.“

„Кад ово знате благо вама, ако то извршусте.“ (Јоан. 13. 17.)

Шта нам валя радити чим опазимо на себи какав грѣх?

Чим опазимо на себи какав грѣх, треба да се каемо из свег срца, да се одважимо у напредак клонити се тога грѣха и да се постарамо изправити себе и у колико е могуће загладити учинѣно зло дѣло оных добродѣтелима, које су нашим грѣху противне. Тако е чинио Закхей кад е обећао Христу Спасителю, да ће половицу иманя свога дати сиротасина, и ако е кога у чему закинуо, да ће му четири пута толико вратити. (Лук. 19. 8.)

* Овај се Апостол чита на Цветиу неделю.

Валя ли нам на опрезу бити и кад добра дѣла чинимо?

Кад добро какво дѣло учинимо, валя нам се чувати, да се тии дѣлом не хвалимо и нехвалимо, као оно Фарисей, него нам валя имати и онда смѣрно о себи мишље, и држати да смо само оно учинили што смо дужни били учинити, но науди божественог Спаситеља нашег, кои нам у том случају овако поступати налаже:

„Бгда сотворите вса повѣлѣнная вамъ, глаголите, тако раки никакими есмь: такъ ежѣ должны бѣхомъ сотворити, сотворихомъ.“

„Кад свршите све што вамъ заповѣдено, а вы говорите: ми смо непотребне слуге, ер учинисмо што смо дужни били учинити. (Лук. 17, 10.) В.

Главна конференција

Коју су ербски Новосадски учитељи држали 28. Новембра 1868. год. под председништвом пречастног г. Андрије Монашевића пароха и местни ербски школа управитеља. — У присуству г. Јована Хаџића сенатора и местног школског старатеља, и г. г. учитеља: Д. Јосића, Ар. Михајловића, П. Михајловића, К. Стефановића, Л. Илића, Јов. Угљешинића, С. Зарића, Р. Хорвата, Т. Димића, Ђ. Лучића и П. Илића као редовни чланова: као гости присутни су били г. г. Петар Чолић парох Туркијски окружни школски управитељ, Ј. Поповић парох Н. Садски, В. Пушибрк, А. Саздић, М. Димитријевић, професори и А. Поповић учитељ Шовљански.

1. Збор се помоли Богу, 2. Местни Управитељ и председник г. Андрија Монашевић поздравља збор кратком али језгровитом беседом; затим позива збор да избере себи перовођу: — За перовођу буду изабрани С. Зарић, и Д. Јосић. 3. перовођа Зарић чита следеће предлоге донешене на Збор од одборника П. Михајловића и Д. Јосића, кои гласе овако:

1. Да ли ћемо учитељску задругу, која се од високог министарства просвете препоручује, још идућег пролећа овде установити? (која би се назвала „Задруга ерских учитеља). у којој ћемо ми учитељи као стручни људи учинити не мање и недостатке тек у скупу на видик износити моћи, и о искорењивању истих саветовати се.

2. Будући је за 1868 год. на зидање школске зграде

ушло у варошки буџет 6000 ф. а исто толико и за годину 1869 ту, — а школска се зграда по закључењу варошке обштине овога лета још почела зидати није, то овај одбор бојећи се, да се зидање школске зграде неби на даље одложило, управља питање на цео учитељски збор: Небили добро било обратити се на високо министарство просвете с том молбом, да да оно посредује, да се школска зграда одма идућег пролећа почне зидати?

3. Хоћели се закључци слати на високо министарство само преко часне Конзисторије или и непосредно?

4. Преко којих ће се органа изнети на јавност наши закључци?

На првоточку у погледу задруге учитељске збор закључи: — Да се склопи учитељска задруга, која да се ограничи за сада на Бачку дијецезу, и да се одма избере одбор, који ће се састати да склопи предлоге за исту задругу. — И на то се изберу чланови: П. Михајловић, Л. Илић, Ар. Михајловић, Д. Јосић, Ј. Хаџић. На другу точку у погледу зидања школске зграде закључено је: Да се због зидања школске зграде обратимо за сада на ооварошку обштину, с том молбом, да би Ова ускорило са зидањем, пошто су нам локали за предавање врло неудесни и немогу да одговоре задоста своје цели: — Изузимајући Павла Михајловића који држи, да високо министарство просвете с тим пре за посредовање молити треба, што је збор овај тај корак већ једаред 22. Јунија 1868. покушао, но беше безуспешно и то не због Обшћества, које нам се сваком приликом благонаклоно показивало него због извршујуће власти.

На трећу точку у погледу закључка, хоће ли се исти на високо министарство само преко часне конзисторије, или непосредно слати? — На ово донешена је од збора одлука? Да се донешени закључци за сад само преко часне Конзисторије високом Министарству просвете пошаљу.

На четврту точку у погледу закључака, преко којих ће се органа исти на јавност изнети? закључено је од збора: — Да се ови закључци изнесу на јавност кроз „Школски Лист“ у Сомбору, — „Лист за Народне учитеље“ у Пешти, и кроз „Школу“ што у Београду излази; даље преко „Заставе“ и „Напредка“ у Новом Саду.

А. Монашевић с. р. парох и управитељ местни србски школа.
С. Зарић с. р. перовођа.

Катихетичка вјештбања

србскије ученика на малој гимназији

у (горњем) Карловцу 1868. године.

(свршетак)

Послови Милоша Кнежевића из III. разреда.

Еванђеље од св. Мат. зач. 33.

Исус не слуша што на њега Фарисеји клевећу, већ он иде те помаже народу. Од бјеснила говоре да њему најстарији враг помаже чуда вршити. То је страшно за те „ученике Мојсеове,“ како се они радо називаху. Ма Мојсије примао је закон од Бога, и Бог је један чудеса могао чинити!

Покварени људи кад ти немогу мане наћи, онда веле да си са вражије стране. Тако ови Фарисеји!

Обладала је опачина и поквареност на све стране. Данас неиде она само из уста; већ зли људи преносе свој отров и у књигу. — Зато ваља да се ми угледамо у примјер нашега Спаситеља Исуса Христа, и тога да се држимо.

Лијена својства нам се овђе откривају: свемогућство Божије. Па онда код Спаситеља видимо: некористољубије и смиравање; он је милостив, родољубив и човјекољубив.

Немамо ми србске повјестнице у нашим школама, од туда долази да непознајемо сами себе и свога народа. У колико страније земаља наш народ живи, толико нам кажу да је различније народа. — Да нам још није нашије слијенаца, који пџвају србску славу из прошлости, неби ми знали ништа о србскоме народу. Овакова одважност како је видимо код Спаситеља зове се — самосвјст. Ми смо љуто заплашени, те се неусуђујемо ни прстом своим прекрстити ако нас гледа иноверац. И туђински језик радо натуцамо, а свој запуштамо. Нестјмо од некадашњег страха име своје србско казати пред туђим човеком. Овако је и са именом наше цркве.

Све су то недостатци кои се противе самосвјести људској и народној. То треба брзо одбацити, јер ми живимо под крилом хришћанске државе, у којој ваља да смо слободни. Много је крви србски народ пролио за круну царску и за ове земље, и нама је наша слобода подијељена са србским „привилегијама“ Краишка војска стои под пушком и данас у след тиј уговора србскога народа са круном нашом!

Послови Љубомира Живковића из II. разр.

Еванђеље од св. Луке зач. 79.

Грјех ваља да исповједио, покајемо се, и да се неповраћамо на њ више. Само Бог грјехе отпашта, а ми смо се дужни Богу молити са нашим свјештеницима, и сами ваља да простимо увреде. Родитељи нека недопуштају дјеца да раде шта оће, нека их немазе, и за сузе нека их неслушају. Дјеца нека се уче из малена поштењу и стиду. Родитељи не смију бити мекани али не опори и тврдог срца као гавранови, кои своје пилиће из гњезда побацају. —

Отац и мати нека живу у слоги и поштују се узајмно. Тај ће примјер најбољи бити учитељ њиховој дјечи!

Тко може нека даде дјецу своју у школу на науке. Србске матере и оци по селима уче децу своју домаћем раду и послу. То је богме славна школа! „У Радише свега више а у Паје није ништа.“ „Без рада нема помози Боже.“ Тежак заслужује поштовање наше! На тежаку је први темељ народне среће.

II. Еванђеље од св. Јована зач: 5.

Филип и Натанаило два су примјера али различна. Филип је свјестан човек, познаје свога народа повјестницу, те се на њу и позива да је ишао заиста Месију. Натанаило напротив. Овај пита: „Може ли што добро бити из Назарета? То је гордост, јер суди човека по мјесту од куда је, а не по дјелима какови је. Исус прима Натанаила лијепо и ништа га не кори. То је привело Натанаила да је вјеровао.

Имаде и Србаља који су Натанаилову школу изучили те вређају браћу своју без и најмањег повода...

Срамота је имена издјевати! и само се црна кукавица тиме послужује, да се над братом својим извиси, као Натанаило са Назаретом. — Хвала Богу да су се Хрвати оставили тога, те нас незову више „влахима.“ И Турци ће се тога оставити док буду паметнији. —

Послови Матије Орешчанина из I. разр.

Еванђеље од св. Мат. зач. 9.

Из овога Еванђеља видимо како Исус иде те купи апостоле око себе. Он узима свуда просте и радине. Па како је скупио њи четворицу, одмах је ишао кроз Галилеју, и учио људе по скупштинама. Проловједао је Еванђеље царства небеснога и лечио болестне.

И ми ваља да се учимо свакој доброти, јер то тако оће Бог, који је и послао нама Спаситеља Исуса Христа.

Ми смо хришћани православни. Крви и језика смо Србскога. Са добрима дјелима вјера се посвједочава. Спасење даје Бог.

Апостоли су разишли се по свјету и проповједали вјеру Христову свима народима. Србљи су примили вјеру у 7. вјеку. Прије су Србљи имали своје домаће идоле. — Вјером се је христовом србски народ стопио у једну велику породицу! Србљи су имали своје цареve од којих је славан био цар Душан. Учитељ је цркве србске био св. Савва Неманић, којег поштује наш народ постом и празником. Реку Србљи по Банији: „Св. Сава средозимац.“ У Лици реку: „Св. Савва пржитава.“ На тај се дан госте са колачићи. —

У нас овђе у Карловци велика је слава у цркви и у школи на св. Савву.

Видио, Никола Беговић.

Д о п и с.

С. Из Вршца. Настояванѣм преч. Г. Проте и окружног школ. надзирателя Филипа Трандафировића, добисмо хвала Богу едну нову предградску школу и то за предградия Ириг и Чукур-Маалу. У овој школи има до сада 50 ученика. Школа е отворена и освешена на св. Игњатия, и том приликом е трудолюбиви млади свештеник г. Стеван Бошковић лепо поучењ сакупљенима дао.

Хвала нека е нашем Господиу Управителю школском и родолюбивим обштинарима нашим. Живили!! —

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ!

Племенита Госпођа удова почившег Вука Стеф. Караџића, изводела е пре неколико дана православној србкој школи Ново Сланкаменској дела пккеиног супруга свога на дар послати. Шта више у своме на мене управљном писму, обећава дароватељка, да ће и у будуће сваку књигу коју печатала буде, горепоменутој школи на дар слати. На овом племенитом дару нека буде велика хвала, и топла благодарност пред народом србским. У НСланкамену на св. оца Николаа 1868.

Мойсей Бизумић народни учитељ.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ

на Школски Лист за годину 1869.

Жеља највистинијих учитеља наших и позив отличних пријатеља школских морално ме принудиле, да покушам и у текућу идућу 1869. год. издавати Школског Листа продужити.

Разумјевши да обштинство наше држи, да се на издавати Шк. Листа интереси из фонда Школског Листа троше, принуђен сам са овим изјавити, да се по штатутима фонда тог интерес од главнице његове само на издавати књига и на умножење фонда до сада обраћао, и да Лист Школски никакве помоћи из фонда тог не прима, па по томе сва материјална подпора Листу овоме долази једино од предплатника.

Да би се Школски Лист издавати могао нужно је најмање 400 предплатника, али таквих, који ће годишњу или полугодишњу предплату уредно и у напред полагати.

Сви дакле Г. Г. учитељи, школски управитељи, свештеници, шк. старатељи, све свестне обштине наше и сви родољуби учтиво се позивају, да предплату са означеним наслова, куда се Лист ширити има, најдаље до св. Саве подписаном уредништву у плаћеном писму или уз поштанско упутство припошљу.

Школски Лист ће излазити двапут на месец, свагда на цјелом табаку. Годишња цена је три форинта, а полугодишња 1 ф. 50 п.

Господу учитељу јако молим, да се постарају колико је више могуће предплатника скупити, јер Лист овај је користан и за родитеље дечије, и само ће се онда постићи моћи цјелу ради које се он издаје, кад га већи део дечијих родитеља читао и начела његова усвојио буде. Сваки скупитељ који ми за пет предплатника новце пошаље добија у награду један примјерак Шк. Листа бесплатно. Осим тога скупитељима на сваких 10 предплатника припада један Лист, с којим располагати могу.

За избећи трошкове Школски Лист од сада само ћу у толико примјерака штампати дати, колико се предплатника до последњег Јануара пријави. Због тога нека се сваки ко Лист држати жели с предплатом пожури, јер доцније неће му се сви бројеви накнадити моћи. — У Сомбору 15. Дек. 1868.

Никола Ђ. Вукићевић, уредник и издавањел Шк. Листа.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена је на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нов.

Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић.

Тискао код Андрије Вагнера.

САДРЖАЈ.

I.

НАУКА О ВАСПИТАВАЊУ И УЧЕЊУ.

Васпитавањѣ:

О неговању осећања симпатичнога, стр. 41.

О неговању осећања истине, стр. 65.

Телесно васпитањѣ. и то Увод 145; о ваздуху, светлости и топлоти, 146; о чистоти, 148; о оделу, 161; о елу и пићу, 162; о телесном послу и оджору, 185.

Исповѣст дѣце превод Б. Кузмановића свешт. стр. 314.

Неколико речи о изображавању моћи гледишта од В. 321.

Изображавањѣ унутрашњег гледишта од В. стр. 337.

Ели дужан учитељ са гледишта васпитатељска позити на децу ван школе и докле допире позитѣ то? од П. Јанковића свешт. стр. 339.

Пажљивост стр. 401.

Ученѣ:

Наука читаня и писаня од С. стр. 25 и 43.

Ученѣ писаня и читаня у Швайцарској од С. стр. 84.

Чтанѣ у нар. школи од В. стр. 201.

Чтанѣ механично 202.

Чтанѣ логично 229.

Чтанѣ лепо 233.

Божие заповѣди (неколико лекција из Катихизиса у III. разреду од В. Прва запов. стр. 45; Друга запов. 70; Трећа запов. 111; Четврта запов. 150 и 167; Пета запов. 298, 311 и 324; Шеста запов. 417; Седма запов. 423; Осма запов. 435; Девета запов. 438; Десета запов. 442.

О определению човечим. Образца предаваня из Катихизиса од П. Јанковића свешт. 205.

Катихетичка вѣштбина срб. ученика ея малой гимназій у Г. Карловци стр. 331, 346, 412 и 447.

Градиво за читаику:

Разоренѣ Оглая. I. Хуни стр. 54; II. Атила 95; III. Оглая 96.

Вечерня молитва од М. Нешковића стр. 56.

Кроткоћа, трпљивост од Б. Кузмановића 272.

Занатлиски рачуни за Псалтирце и шегрте стр. 93.

Задаће за рачун о вредности и паметној штедњи стр. 259 и 276.

ШКОЛА И УЧИТЕЉИ.

Вечерић школе од В. стр. 81, 105 и 121.

Задруга банатских учитеља и први збор србских учитеља из околине В. Кикиндске стр. 125.

Устав задруге банатских учитеља 128 и 154.

Позив и братски поздрав срб. лекарима, свештеницима и учитељима од одбора уједињене омладине србске 136.

Изображаванѣ учитеља 171.

Извештај одбора за преустројствѣ народних школа у Србији, 188 и 212.

Закон од 25. Мая 1868. за школе у Аустрији, стр. 210.

Законски предлог о обучавању у нар. школама стр. 225.

Основа законска, за нар. школе коју кр. угар. министар просвете 21. Јуни 1868. угар. зем. Сабору поднео (превод с Мађарског од В.) стр. 241.

Глас једног Србина поводом законског предлога о устројству народних школа у Угарској од В. 281 и 305.

Позив на срб. учитељѣ у Банату од одбора задруге срб. учитеља из околине В. Кикиндске 294.

Извештај о испитима у срб. учитељшћу 297.

Са првог збора срб. нар. учитеља у Банату 353.

Краљевска уредба од 10. Августа 1868. о приватно просвјетним дјелима србског православног народа 369, и то извод о србским школама стр. 370 и 387.

Хоћемо верозаконске школе и желимо да се о обштем трошку издржавају од В. стр. 385.

Две женске школе у Кијеву од М. К. 36.

Основне школе у Французској, 73.

Наука о земљоделству у француским школама, 216.

Записници учитељских зборова, и то:

Вел. Бечкеречког од 6. Јуни 1867, на страни 8.

Округа Будимског у Кијеву 2. и 3. Октобра 1867, 30 и 49.

Округа Н. Садског у Турин 3. Април. 1868 стр. 172.

Округа Вел. Бечкеречког од 3. Април. 1868 стр. 193.

Округа В. Бечкеречког у Птебею 22. Мая 1868, стр. 269.

Округа Темишварског од 8. Августа 1868. 317.

Првог збора срб. учитеља у Банату у В. Кикинди 30. и 31. Августа 1868. држао, стр. 354 и 376.

Округа Сомборског од 17. Окт. 1868, стр. 393 и 403.

Округа Срб. Бечейског од 12. Септ. 1868, стр. 405.

Округа Вршачког од 16. Окт. 1868, стр. 421.

Новосадског збора, стр. 445.

Извештај са зборова:

Збор свештества протопр. Сомборског, стр. 18.

Учитељски збор у Панчеву 18. Нов. 1867, стр. 52.

Учительски збор у Црепан 7. Марта 1868. год. стр. 132.
Окр школ. протопрес. Новосадског стр. 293.

Прилози на позестинцу срб. школа (школа Сентадрейска) стр. 20.
Позив браћи учителяма од одбора збора учат. у В. Бечкереку стр. 198.

Станѣ фонда Школ. Листа за год. 1867, стр. 349 и 364.

Станѣ фонда за учительске сироте за год. 1867, стр. 364.

Исторички преглед црквених књига од Бете Вукадиновића стр. 15. 34, 56, 74, 97, 177, 217 и 237.

Честитке дечие за углед стр. 397.

Промлоост Шк. Листа стр. 433.

Некролози:

Јован Белявски стр. 99. — Георгиј Тошковић стр. 365.

III. БЕСЕДЕ, НА ШКОЛСКИМ И ДРУГИМ СВЕЧАНОСТИМА

На дан цара Уроша у едной срб. школи од Дим. Јосифа стр. 3.

На светосавској светковини у Лозничкој школи год. 1868. од М. Н. стр. 27.

На Светосавској светковини у школи Горњо-Карловачки, 67.

На св. Саву у Богородици Плашчанској, 87 и 117.

На парастосу кнезу Михаилу у Темишвару од К. С. пароха, 265.

ДОПИСИ.

Из Киева, стр. 20; из Савула 20 и 201; из Севкерица 21; из Суботице 38; у Србобрану 58; у Далу 60; у Јабуку 77 и 261; из Руме 119; из Турис 140; из Чуруга 142; из Барањ 156; из Сомбора 181, 199, 221 и 239; из Ердута 181; у Београду (извештај о смрти и упоку кнеза Михаила), 219; из Митровице, 277; из Срб. Бечеја, 299; из среза Вуковарског, 333; из Јакиње, 350; у Ловри стр. 365; из С. Андреа 398; из Н. Сланкамена 114; из Вршца 449.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Светосавска светковина у Сомбору, стр. 21.

Патѣ срб. учителя, 22.

Вечерѣ школе, 40, 101, 144 и 160.

Из Сомборске цркв. общине 61.

Една наредба кр. Хрв. Слав. Нам. Вѣћа, 77.

Желѣ Словака, 79.

Западни Славени и Кирлица, 79.

Узор община 102.

Школски Саветници у Граници, 102.

Преображај школа у Србији, 102.

Нова Словачка Гимназија, 102.

Трошак на школе у Одеси, 103.

Мисионарске школе на Алтају, 103.

Шарене писальке, 103.

Предлог за унапређењѣ нар. школа у Србији 143.

- Станѣ нар. школе у Славоніи и у Хрватској 157
 Нова Главна Школа 157.
 Из Варадинске крајине 158.
 Учительски испит 158 и 183.
 Приправничке стипендије у новој Граници 158.
 Народне писанке 159 и 222.
 Примери за подражавање 159 и 223.
 Физикалне справе за осн. школу. 182.
 Гимнастика 182.
 Учители у школ. одборима 182.
 Просба халичкоруских община, 183.
 Желѣ учитеља у Каслу 183.
 Нове срб. школе 199, 302, 320 и 352.
 Смртни случајеви 240; Свеобщта скупштина Аустријских учитеља у Брину 261; Ческа уч. скупштина 261 и 351; Збор учитељица у Бечу 262; Збор словеначких учитеља 351; из Угарске (статички подаци о школи) 262; Славјани у Бечу 351; Учительски збор 367 и 384.
 Царска Милост клиру Мукачевске Епархије, 262; Благослов школовања 263; Друштво за васпит. женских 263; Испити у препаранди 263; Ново мађарско учитељиште у Пешти 301; Романске школе у Ердељу 301; Радничка школа уз основицу 301; Учители и наука о земљоделству 302; Прва скупштина Срб. Бањатских учитеља 334; Срб. Школе и оскудица на учитељима 334; Задушница 102; Наименовањѣ Министра Просвете у Србији 365; Из срб. учитељишта 366; Отварањѣ нових школа у Сомбору 366; Висше девојчко васпиталиште у Загребу 367; Сиротоваспиталиште у Ужгороду 367; Заводи за нему децу 367; План учења у Бечком Педагогичк. 383; Позив стручних школских људи у Пешту 399; Средства против телесне казни, 400; Први учит. збор у Срб. Београду 415; Великодушни дар. 415; Закон о нар. Шк. 430; Завештања 80; Прилог на пенз. фонд за учитељѣ у Калачкој надбискупии 80; На знањѣ 199; Подпора за учитељѣ 262 и 399.
 Новости у журналистици, стр. 23; Лист за народне учитељѣ, 61
 Школски Пријатељ 159; Школа, Лист за учитељѣ, родитељѣ и децу, 334
 Прилози на фонд Школ. Листа стр. 22; 40; 384 и 431.
 Штипендије за православне ђаке од г. 186% стр. 222, 263, 351 и 415.
 Поклон школама и учитељима стр. 22, 62, 80, 103, 144, 223; 416.
 Упразњена учитељска места стр. 40, 62, 104, 144, 160, 184, 200, 224, 240, 264, 280, 302, 320, 335, 352, 363, 400.
 Избор учитеља у Сомбору 319.
 Наименовања 22, 40, 183, 240, 302, 367 и 406.
 Јавна благодарност стр. 63, 303, 352, 384, 416 и 449.
 Објаве 63, 184, 200, 264, 304, 336, 363, 384.

